

Ex dono D. Vallani

Claudij Galeni Pergameni, medicorum facile principis, de Differentiis Febrivm Libri Dvo,

A LEONHARTO FUCHSIO SCHOLÆ

Tubingensis professore publico, latinitate donati, & commentariis illustrati.

Ex bibl. S. Germani a pratis 1683
Libra et alior. 1629.

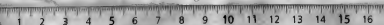

PARISIIS,

apud Iacobum Dupuy, via ad D. Joannem Lateranensem, è regione collegij Cameracensis, sub signo Samaritanae.

1554.

Cum Gratia & Priuilegio.

PRIVILEGII CAESAREI
Regiſque ſumma.

Curum eſt Arnoldo Birckman & Jacobo Dupuy bibliopolis, Caroli quinti Imperatoris, & Henrici ſecundi Galliarum regiſ Chriſtianiſſimi privilegiũ, ne quiſ intra ſex annos proximos, hoſce Galeni libros duos de Differentiis febrinum, à Leonharto Fuchſio Tubingenſis ſchola profefſore publico, latinitate donatos, & commentariis illuſtratos, remẽt in ſuis imperiis & regno, aut imprimat, aut vendat iniaſſu dictorum Arnoldi & Jacobi, interminatione conſiſcationis id genus voluminum, contra principale inſcriptum impreſſorum, & mulcta arbitraria: Ut aperte in diplomati ea de re apud utrunque principem diſerte conceptis videre eſt.

Imperatoris edicto ſubſignabat Ioannes Obernburger:

Regis vero Guzman.

IN GALENI LIBROS DE DIFFERENTIIS FEBRIVM INDEX.

FERENTIIS FEBRIVM INDEX.

A

A ccessio non laboriosa.	30.b
Accessio tertianæ, cur nunc breuior, nunc verd longior existat.	41.a
Accessio huius secundi implexus, quomodo, à semitertianæ accessione differat.	55.a
Accessio quotidiana tertio die, cur bora secunda expectanda fuit.	51.b
Accessio borrica.	51.b
Accessio cur per circuitum repetat.	67.b
Accessionis principium.	68.b
Accessionis breuioris vel longioris quatuor cause.	41.b
Accessiones aliquæ, quare post inclinationem per circuitum repetant.	69.a
Accessiones, cur per circuitum habeant febres, difficihus inueiuntur, quam quod videntur obtineant.	61.b
Accessiones, quare ordine repetant.	65.a
cur Accessiones nonnullæ ad integritatem desinant, aliquæ verd non.	67.b
Accessionis longitudo, cur inæqualis.	67.a
Accessionum longitudinis cause quatuor.	44.a
Accessionum forma, non circuitum portio à medico consideranda.	49.a
Accidentales differentie febrium.	2.b
Acre & mordax excrementum quibus effluat.	8.a
Acute febres.	2.a
Acuti morbi.	2.a
in Acutis & ardētibus febribus epithematū refrigerantium vsus, mirè utilis.	33.b
Aër & spiritus idem.	4.a
Aëris inspiratio, febrium pestilentialiū potissima causa.	12.a
Aërem extrinsecus corpori circumfusum arteriæ attrahunt.	12.b
in Aëre pestilente commorantes, cur non omnes peste corripiantur.	13.a
Aërea substantia.	3.b
Ætas florens omnium biliosissima.	37.b
in Ætate declinante, cur melancholia abundat.	38.a
Affectus squalidus.	28.b
Affectus quando abibitur.	69.b
Affectus duplex, ex parte excrementa pro-	

creante, relictus.	69.a.b
Affectus quando solui, est impossibile.	69.b
Agathioi error.	56.a
Agrestia olera.	9.b
Aldinus codex emendatus.	12.a. 55. 2. 66.b
Aldini codicis mutilus locus.	51.a
Aldini Græci codicis mutili, restituta lectio.	33.a
Aldinus Græcus codex emaculatus.	45.a
Alenum duplex.	62.a
Alteratio triplex.	18.a
Analoga in isaxmasi.	39.b
Analogia.	32.a
Analogia lignorum ad igoem.	64.b. 65.b
Analogia stercoris io agro.	16.b
Animantium corpora bifaria distantur.	8.a.b
Anticipare, & posterius occupare.	49.b
Antepi.	63.a
Arquefala.	24.b
Archigenes exquisitam tertiam non agnouit.	54.b
Archigenis error.	24.b. 25.b. 56.a
Ardens febris.	24.a
in Ardentibus & acutis febribus, epithematū refrigerantiū vsus mirè utilis.	33.b
Arteriæ extrinsecus corpori circumfusum aërem attrahunt.	12.b
in Arteris numerosa foramina.	33.b
Artometi cataplasma.	33.b
Aspectu graues febres.	2.b
Astringentia non relaxantia, ventriculo & iccōri adhibenda.	10.b
Athenæo in quo Galenus assentiatur.	15.b
Αδλυστος επισημασία.	31.a
Atra bilis.	59.b
Attrahit dolor, & calor.	63.b
Auicenna, & recentiores qui illum sequuntur, epialam non rectè describunt.	46.a
Auicenna falso se Galeni ioterpretē iactat.	60.a
Auicenna sibi ipsi pugnancia scripsit.	16.b
Auicennæ error detectus.	16.b. 45.b
Auicennam qui magni faciunt, insigne stulti sunt.	16.b
Αξιωματικα.	6.a

B

B aloeandum, non statim à cibo.	38.a
Bilis pallida, flaua.	57.a
ex Bile non omnis febris nascitur.	37.a

INDEX

Biliofus humor quis.	37.a
Biliofum humorem ad febris procreationē augeri non eſt ſatis.	37.a
Bilioſa & pituitoſa febris, quarta mixta.	
ſſ.b	
Brasica.	9.a
Brasica capitatæſtoron.	9.a
Bubo.	15.b
ex Bubonibus febres duplices naſci.	15.b
Bucca.	62.b

C

C Alidus eſſluxus ſuppreſſus.	7.a
Calidi alterius occuſus.	7.a
Calor.	63.a
Calor mitis qui.	2.a
Calor humidus ſiccioſus efficacior.	32.a
Calor attrahit.	63.b
Calor extrinſec⁹, unde ſanguini accidit.	ſſ.a
Calor ſplendens qui.	43.a
Calor heſticarum febrium ſiccus.	31.b
Caloris generationis & auſionis, modi quinque.	7.a
Caloris qualitas, indicium humoris effici- entis febris.	ſſ.b
Caloris inæqualitatis in febribus ex pituita ortis cauſa.	60.b
Caloris copia ab eiuſdem acrimonia diſ- cernenda.	60.a
Caloris differentie triplices.	12.b, 3.a
à Calore, differentie triſariam poſcunt.	2.a
cur Caput nihil perpeſſum, plura, & magis prava excrementa coacervat.	66.a
Cambium, 29.b Canis ortus.	5.b
Candidum, quod in urinis ſubſidet, puri proportionem reſpondet.	18.a
Cataplaſma Artometi.	39.b
nella Cauſa, ſine habilitate cuius quod pati- tur, agere poſſet.	13.a
Cauſe, quæ maximè morbos committant ſerutandum.	13.a
Cibandi ratio diætariorum.	31.a
Cibi, craſſos ac lentos humores procrean- tes, morboſiores.	11.a
Cibi extenuantes, cur morboſi.	11.a
Cibi pravi.	5.b, 9.a
à Cibo, quare ſi heſticis calor augeatur.	32.a
à Cibo non ſtatim balneandum.	38.a
Cinis.	67.a
Circuitus.	49.b
Circuitus atque proportionem acceſſionū nō ſolūm conſiderare oportet, ſed febris potius ſpeciem.	34.b, 35.a
an Circuitus quinquies viderit Galen⁹.	17.a

per Circuitum cur febris acceſſiones ha- beant difficiliter inveniuntur, quàm quoddā v. nam duntaxat obtineant.	61.b
Circuituum cōplicationes, cur ſæpius me- dicis imponant.	71.a
non Circuituum, ſed acceſſionum forma, à medico conſideranda.	49.a
in Circuitibus integritas.	49.b
Codicum Græcorum variæ lectio.	31.a
Colliſio.	64.a
Complicatio ſecunda.	ſſ.a
Complicationem febrium ignoratam, quæ incommoda comitentur.	ſſ.a
Compoſitarum febrium dignoſcendarum ratio, ex ſimplicium febrium forma con- ſpecta dependet.	ſſ.b
Compreſſiones pulſuum.	21.a
Conciliatio duorum locorum prima ſic pugnantium.	42.a
Concoſtionis ſeu alterationis duo genera.	18.a
Conſpirabile ac cōſtilabile totū corpus.	61.a
Conſiſtentia.	18.b
Conſtitutio.	70.b
Contenta.	4.b
Continens, & continua febris.	38.b
Continentia.	4.b
Continenti, heſtica quo pacto ſimilis & diſſimilis.	31.b
Continentium febrium, ſeu ſynochorum tres differentie.	38.b, 39.b
Cōtinua intermedio die acceſſionem ob- tinens, duplex.	40.a
Continua febris.	38.b
Continua, & quartana, num inter bilioſas connumerari poſſint.	39.a
Continuarum duplex genus.	39.a
Continuarum febris differentie.	38.b, 39.b
Continuarum, quæ in medio die acceſſio- nem habent differentie.	39.b
Converſari cum iis qui tunc afficiuntur, pe- riculo non caret.	5.b
Cōtraſt⁹ iuuenis.	ſſ.b
Contraria num vno, eodēque tum loco, tum tempore ſentiantur.	46.a
Corpus totum cōſpirabile ac cōſtilabile.	61.a
Corporis partium ſubſtantiæ quatuor.	29.b
Corporis vitia corrigi omne opus & offi- cium medici.	14.a
Corpora animantium biſariè diſſoluntur.	8.a
Crepuſculum vespertinum.	ſſ.a
Cruditare laborantes, cur aliquando febrili- citant, aliquando minus.	10.a

INDEX.

Crudus humor de genere pituitæ, & quod
à pituita differat. 45.b.46.a.b
Cultrum naturę fufcipere quid. 45.a
Cunſtatio inuafionis, certiffimum eſt in-
clinationis indicium. 53.a
ex Cutis denſitate febris. 8.a.b

D

D Eclinante ætate cur melancholia abſi-
dat. 38.a
Deſluxio, quomodo ab vna parte in
aliam decumbat. 62.a
Δεσποζία. 53.a
Deus, ſumendis de nobis ſupplicii, naturę
miniſterio vtitur. 5.a
Δεινότης. 41.b
Dialectici Soriten cum gradatione confun-
dunt. 58.a
Diaria ex Solis viſione nata, quomodo ab
ea, quę ex refrigeratione procreata eſt,
diſcernenda. 35.b.36.a.b
Diaria febris. 3.a.4.b
ex Diarię permutatione putridę natę, ſi-
gnum. 24.b
Diarię febris cauſę. 4.b.5.a
Diarię in putridam migrantis ſigna. 21.a
Diarię plurium dierum. 71.a
Diarię omnes citra humorum putredinem
exeitantur. 15.a
Diariarum dignotio. 19.a.b
in Diariis quādo pulſus durus apparet. 25.a
inter Diarias ex adenum tumoribus natas
& putridas febres differentia. 16.a
Διαφορά. 8.b
Dietarii notati. 33.b
Dietariorum cibandi ratio. 31.a
Dies medius. 39.b
Differentię à calore triſariam petuntur. 2.a
Differentię febrium duplices. 1.a
Dignitates. 6.a
Diſtillatio. 36.b
Dolor attrahit. 63.b
Dubitatio Soritica. 57.a

E

E fluxus naturales & perſpiratus. 66.b
Effluxus calidus ſuppreſſus. 7.a
Εκβολή. 22.b
Ellychnium. 27.a
Εμμενέμεν. 19.a
Empirici. 5.b
Empiricorum error, nullius rei naturam
ratione inueniri putantium. 6.a
Empiricorum concurſus & obſervatio. 6.b

Epidemia. 15.a
Epidemiis & peſtilentibus morbis, cur nō
omnes corripiantur. 14.b
Epiſta febris quando efficitur. 47.a
Epiſtos febris & quando fiat. 45.b.46.a
Epiſtam Auicēna, & retentiones qui illum
ſequuntur, non rectè deſcribunt. 46.a
Επιστομική. 22.b Επιδεικνύμεν. 43.b
Epithematũ refrigerantium in acutis & ar-
dentibus febribus uſus, mirè utilis. 33.b
Eraſiſtrati de febris generatione & phleg-
mone ſententiã. 15.b
Errantium febrium cauſę. 70.a
Errantes febres quę, & quando maximè
procreantur. 70.b
Eſſentia febrium. 1.b.3.a
Eſſentię calidę permixtio. 7.a
Εφαρμόμεν. 9.b
Excernere aliena nequit natura, quinque
de cauſis. 45.a
Excrementum acre & mordax ex quibus
effluat. 8.a
Excrementa magis praua cur caput nihil
perpeſſum coaceruet. 66.a.b
Excrementa cur non vno ſtato tempore
coaceruantur omnia. 66.b.67.a
Excrementa, cur parũ à ſe propulſare ne-
queat. 68.b
Excrementa, cur putreſcunt in phlegmo-
nibus. 64.a
Excretrix facultas, quando ad ſuam fun-
ctionem exeitatur. 65.a
Excrementum mordax & acre, quibus ho-
minibus colligatur. 8.b
Excusatio plenioris tractationis. 70.a
Exēpla tres febrũ differentias explicatiua. 3.a
Exquiſitus maraſmus. 29.a
Exquiſita ſemiter tiana, quomodo efficitur.
55.b
Externa duplicia ſunt. 17.a
Externa mala, cur per circuitũ affligit. 61.b
Exercitationũ conſuetudinẽ neglectus. 5.a.b

F

F acultates naturales quatuor. 62.a
Facultas excretrix, quando ad ſuam fun-
ctionem exeitatur. 65.a
Febris quid. 1.a.4.a.6.b
Febris definitio cur à Galeno omiſſa. 1.a
Febris dignotio. 3.a
Febris putrida obſtructiones internorum
meatuum comitatur. 10.b
Febris ex cutis denſitate. 8.a

INDEX.

- Febris pituitosa, cur singulis diebus accessum habeat. 42.b
- Febris potius species, quàm circuitus atque proportionem accessuum, est consideranda. 34.b.35.a
- Febris, quomodo culpa partis, quæ in se gignit excrementa, oritur. 68.a
- Febris ex tristitia & lassitudine. 8.a
- Febris ex putrefactione in partibus phlegmone obsessis sanguine nata qualis. 59.a.b
- nam Febris omnis ex humorum putredine oritur. 15.a
- Febris non omnis ex bile nascitur. 37.a
- Febris ex sanguine procreata, sub biliosa complexitur. 39.a
- Febris causa, ira. 7.b
- de Febre generatione Erasistrati sententia. 15.b
- nulla Febris continua, sui ratione, horrorem aut rigorem excitat. 55.b
- Febris non omnis putrida. 15.a
- Febris ex piraita, & illa bile composita. 48.a
- ad Febrem procreationem non satis est biliosum augeri humorem. 57.a
- Febris continua. 38.b
- Febris intermittens quæ. 38.b
- Febris marasmodis. 27.b.33.a
- Febris efficientis humores indicium, caloris qualitas. 59.b.60.a
- Febris magna & parua. 3.a
- Febrem putridam cur phlegmone committat. 15.b
- Febrem ex sanguine natam Hippocrates non appellat synochum. 60.a
- Febrem cur accendunt, phlegmone laborantes partes. 11.a
- Febrem creat aeris ambientis constitutio frigidior. 12.a
- in Febrem marasmodi, qui incidant. 33.a.b
- Febre cur prorsus liberantur, fluxione laborantes. 65.a
- de Febre quintana Galenus dubitare videtur. 17.a
- ex Febre composita, quotidiana, & tertiana, laborantis iuuenis historia. 50.b
- causa, cur Febres per circuitum accessiones habeant, quàm quod unam duntaxat obtineant, inuenitur. 61.b
- Febres, cur in internarum partium phlegmonibus accendantur. 56.b
- cur Febres non incidant, quibus ventriculus & iecur sunt robusta. 10.a
- Febres incrementales. 2.a
- Febres ex sanguine procreata simpliciores. 59.a
- Febres intermittentes unde gignantur. 38.b
- Febres heclicæ duobus modis efficiuntur. 26.b.27.a
- Febres, cur plenitudinem sequuntur. 11.a
- Febres accedunt tumores calidi ac dolorifici. 21.b
- Febres pestilentes à putredine ortam habent. 15.a
- Febres ex sanguine bisariam accidunt. 58.b
- Febres duplices ex bubonibus nasci. 15.b
- Febrium duarum utra prius sit desitura, ut cognoscendum. 49.b
- Febrium compositarum dignoscendarum ratio, ex simplicium febrium forma conspecta pendet. 66.b
- Febrium tria prima genera. 4.b
- Febrium essentia. 1.b.a.b
- Febrium cuiuspiam generi pulsus durus, neque proprius neque inseparabilis est. 25.a
- Febrium errantium causa. 70.a
- Febrium differentiarum accidentales. 1.b
- Febrium à materia petita differentiarum tres. 3.a
- ut Febris ex sanguine putrescente fiat. 58.a
- Febrium pestilentialium potissima causa, inspiratio aeris. 12.a
- Febrium differentiarum duplices. 1.a
- Febrium heclicarum maximum signum. 34.a
- Febrium tres differentias explicantis exemplum. 34.a
- Febrium complicationem à medicis ignoratam quæ incommoda comittitur. 50.a
- Febrium continentium causa. 71.a
- Febrium putridarum indicia novem. 21.a
- Febrium heclicarum indicia. 28.a
- Febrium intermittentium differentia. 38.b
- in Febribus acutis & ardentibus epithoracum refrigerantium usus mirè utilis. 33.b
- in Febribus ex pituita ortis caloris causa. 60.b
- Febribus, pulsus durus ex accidentibus evenire. 26.a
- Febre tractare simpliciter. 33.b
- Flavosæ, vel haliuosæ febres. 2.a
- Fluxione laborantes, cur febres prorsus liberentur. 65.a
- Fluxiones faciliè admittunt glandulæ. 63.b
- Fluxionum

INDEX.

Fluxionum differentie propter partium
imbecillitatem fluxiones admittentis,
& robur excrementa transmittentium.
64.a

Fluxionum cause. 62.a

Fructus molliores. 26.a

Frumentum. 9.b

Fuga presentissimum in peste remedium.
5.a.12.b

Fugæ usus, an Christianis concessus sit. 5.b

G

Galenus in quo Athenæo assentiatur.
15.b

Galenus, cur febris definitione omissa,
protinus ab illius differentiis auspica-
tur. 1.a

Galenus de febre quintana dubitare vide-
tur. 17.a

Galenus liber de Rheumaticis affectibus. 70.a

Galenus copia excusatur. 6.a

Galenus codex Græcus emendatus. 63.b

Galenus, in his libris institutum docere, non
contradecere aduersariis. 6.a

Glandulæ simplices. 9.b

Glandulæ, facili fluxiones admittunt. 63.b

Glandulæ triplices. 63.a

Gluten. 29.b

Grauedo. 36.b

Græcus codex emendatus. 56.a

Gurgulio. 63.a

H

Habitus corporis. 21.a

Hæctica tantum. 29.b

Hæctica primi gradus duplex. 30.b

Hæctica quo pacto continenti similis &
dissimilis. 31.b

Hæctica febris. 3.a.4.b

Hæctica quæ facile curari potest, notæ. 30.a

Hæctica primus & secundus & tertius gra-
dus. 29.b.30.a

Hæctica, quæ sola consistit in diæta. 30.b

Hæctica, maximum & potissimum signum.
30.a

Hæctica alter generationis modus. 27.a

Hæctica febres duobus modis efficiuntur.
26.b.27.a

Hæctica principium, ut definiendum. 29.b

Hæctica in marasimum transitionis termi-
nus. 32.b.33.a

Hæctica febris cum alia coniunctæ, notæ.
34.b

Hæctica principium quale.. 29.a

Hæctica cur distæ. 20.b.21.a

Hæctica cum marasimo coniunctæ notæ.
28.b

Hæctica sæpenumero sine siccitate consi-
stunt. 31.b.32.a

Hæctica sunt debiles. 32.a

Hæctica principium & incrementum, ut
cognoscitur. 32.b.33.a

Hæctica in pestilentia. 32.a

Hæcticus pulsus qui. 34.b

Hæctiarum quæ curari, facili, difficili,
& impossibili. 27.a

Hæctiarum febrium calor siccus. 32.b

Hæctiarum febrium maximum signum. 34.a

Hæctis febribus omnibus proprium in-
separabile est, ut oblato cibo calor accē-
datur. 30.a

in Hæctis nulla fit inuasio. 31.b

in Hæctis, quare à cibo calor augeatur.
32.a

Hepiala. 24.a

Historia de pauene, qui composita febre ex
quotidiana & tertiana laborauit. 50.b

Historia mulierculæ explicata. 34.b

Horæ veteribus duplices fuerunt. 49.a

Horridæ accessio. 51.b

Horridæ febres. 53.b.

Horror. 51.b

Horror sine febre. 22.a

Humidus calor, siccio efficacior. 32.a

Humor nullus, qualis ab initio fuit, per-
manere potest. 44.b

Humor melancholicus. 59.a.b

Humor quis pituita appellatur. 46.b

Humor crassus de genere pituitæ, & quod
à pituita differat. 46.b.47.a

Humorem biliosum ad febris procreatio-
nem augeri, non est satis. 37.a

Humores serosi qui. 65.b

Humor ex Humoribus putredine omnis fe-
bris oritur. 15.a

Humorum putrefactionis occasiones. 12.b

Humorum putredinis duo prima genera.
17.b

Humorum putredo triplex. 17.b

Humoribus prauis corpus plenum habē-
tes, quæ utantur valetudine. 9.b

Hypothesis. 65.a

I

Iecur & venter robustum habentes,
cur febres non incidant. 10.a

Iecori & ventriculo astringentia, non
A. III.

INDEX.

relaxantia sunt adhibenda. 10.b
ad ignem lignorum analogia. 64.b
Illaboriosa accessio. 31.a
Imbecillitas. 69.b
Imperum facientia. 4.b
Implexus. 56.b
Inclinatio. 68.b
Incommoda quæ sequuntur eos medicos,
qui febrium complicationes ignorant. 70.a

Incrementum. 68.b
in Incrementis submissionis velocitas cur
magis apparet. 23.b
Indicationes. 7.a
Inedia, ex accidenti vacuat. 25.b
Integrinas quæ in circuitibus fit. 49.b
Intermissio. 41.b
Intermittens febris quæ. 38.b
Intermittentes vnde generantur febres. 38.b
Intermittentis febris tertianæ formam cõ-
stituentia. 41.a
Intermittentes febres duplices. 40.b
Intermittentium tres species. 39.a
Interpres Galeni latinus notatus. 46.b
Interpretum Galeni error. 10.b
Invasio nulla fit in hecticis. 31.b
Invasionis cunctatio, certissimum est incli-
nationis indicium. 53.b
Invasiones repetere. 12.a,b
Ira quid. 7.b, 17.b
Ira, febris causa. 7.b
Irascibilis facultatis sedes. 7.b
Iuvenis contractus. 51.b

K

Kausæ. 40.a

L

Lapsa. 9.b
non Laboriosa accessio. 30.b
ex Lassitudine febris. 8.a
Lectio varia. 11.b
Lignorum ad ignem analogia. 64.b, 67.b
Lippa. 28.b
Lippitudo. 6.a
Lippitudo sicca. 28.b
Lippitudinum curatio. 66.a
Lippitudinis remedia. 66.a
Lipuria. 24.a
Locus Galeni emendatus. 69.a
Locus Galeni expensus. 72.a
Logica de causis prædictarum febrium dis-
putatio. 48.a

M

Mala externa, cur per circuitus affligit. 61.b
Mala, bona, simpliciter. 18.a
Marasmodus febris. 27.b, 33.a
in Marasmodum febrem qui incidunt. 33.a,b
Marasmus. 27.a
Marasmus calidus. 28.a
Marasmus frigidus duplex. 27.b
Marasmus, quando incipit. 29.a
Marasmus exquisitus. 29.a,b
Marasmus interdum ex seipso incipit. 34.a
Marasmi, hecticæ coniuncti, notæ. 28.b
Marasmi nullum corporis membrum ef-
ficat, priusquam cor laboret. 34.a
in Marasmi hecticæ transfectionis terminus. 32.b
in Marasmi transfectionis hecticæ signum. 33.a
Meatuum internorum obstructions co-
mitatur febris putrida. 10.b
Medicina, ars fictitia. 14.b
Medico, num nomen aliquæ cura sit ha-
benda. 47.a
Medici omne opus & officium vitia cor-
poris corrigunt. 14.a
Medicorum veterum reprehensio. 1.a,b
Melancholia putrida ad bilis degenerat na-
turam. 39.b
Melancholia in declinante ætate, cur ma-
ximè abundat. 38.a
Melancholicus humor. 59.a,b
Melancholici qui hoc loco. 45.a
Membrum corporis nullum marasmi ef-
ficat, priusquam cor laboret. 34.a
Menstruosa. 50.b
Miris calor qui. 2.a
Mirisio. 56.b
Mirisio quarta, biliosa & pituitosa febris. 57.b
Morbilli. 9.b
Morbus non omnis ex vacuatione factus,
repletionem curatur. 26.a
Mordax & acre excrementum quibus ef-
fluat. 8.a
Mors quæ molestia caret. 27.b
Morus. 7.a
Morus in tristitia qualis. 8.a

N

Naturæ aliena excernere nequit, quin-
que de causis. 45.a
Naturæ cultum suscipere quid. 45.a
Nomen

INDEX.

Nomen nan habens.	29.b	φύμα.	17.b.59.a
Nomina conuenienda esse, vt intelligendum.	50.b	φερύσκη.	8.b
Nominum ne aliqua cura sit medico habenda.	47.a	Puuita.	45.b.47.b
Norázepi.	14.a	Puuita, cur falsi.	47.b
O			
Obstructionis cause.	68.b	Puuita putrida, in bilis quoniammodo naturam degenerat.	39.a
Obstructiones interiorum meatuum febris comitatur putrida.	10.b	Puuita quis humm appellatur.	46.b
Ocimum.	9.b	Puuita duleis, cur non rigore exciet.	48.a
Olera agrestia.	9.b	Puuita quatuor species.	47.b
Oleracearum stirpium radices acres.	9.a	Puuita differentia.	46.b
ΟυσΤΕΙΝΟΙ ΚΥ ΔΕΚΜΑΣΤΟΙ	39.b	Puuitosa febris, cur singulis diebus accet- sinem habeat.	42.b
Ουάρα.	26.a	Puuitosa & biliosa febris, quarta mixta.	55.b
P			
Pars, cur excrementa à se propulsare nequeat.	68.b	Platinis sententia explicata.	50.b
Parris culpa, quomodo quæ gignit in se excrementa, febris oritur.	68.a	Plenitudo totius corporis.	5.b
Parres sine quibus sunt, & fluxionibus obnoxia.	62.a	Plenitudo duplex.	70.a
in Partium internarum phlegmonibus, cur per circuitus febres accenduntur.	66.b	Plenitudinem, cur sequuntur febres.	11.a
Partium corporis substantia quatuor.	29.b	qui ΠΛΕΡΟΜΗΝ, apud Hippocratem repletionem interpretati sunt, nominur.	25.b
Παμφυάδες.	2.a	Perna.	26.a
Perpiratus & effusus naturales.	66.b	quibus Prauis humoribus corpus plenum est, qualis enim sit sanitas.	9.b
Περσπερμα.	27.b	Præcautin.	14.b
Pestis.	14.b	Præcautin, & sanatio confunduntur.	14.b
in Pestilentia, hectica.	32.a	Præcautin ad quæ modis, sanatio dici possit.	14.a
Pestilens febris causa.	12.b	Principium hectica, vt enagnetur.	33.a
cum Peste laborantibus versari periculofum.	4.b	Principium hectica, vt definiendum.	29.b
in Peste fuga præsentissimum remediū.	5.a	Prædici erratum.	46.b
Pestilentes febres à putredine ortū habent.	2.a.15.a	Præpositio diuina.	24.a
Peste, cur non omnes corripiantur, in aëre pestilente commorantes.	13.a.14.b	Pulsus durus quando in diariis & putridis apparet.	25.a.26.a
φαιλότιροι.	58.a	Pulsus parui causa.	51.b
Philippus Medicus.	46.b	Pulsus inæquales.	43.a
φλεγμάτινα.	11.b	Pulsus durus febribus ex accedente euenire.	26.a
φλεγμὴ generatim sumpta.	11.b	Pulsus hecticus qui.	34.b
de Phlegmone Erasistrati falsa opinio.	16.a	Pulsus durus, neque præptius, neque inseparabilis, cuiusque generi febrū.	25.a.b
Plegmone, cur febrem putridam emittat.	15.b	Pulsus durus quædo in diariis appareat.	25.b
Phlegmonelaborantes partes cur febrem accendunt.	11.a	Pulsus duri cause.	24.b.26.b
in Phlegmonibus partium internarum, cur per circuitus febres accenduntur.	66.b	Pulsus magnus quando fit.	19.b
in Phlegmonibus, cur putrescant excrementa.	64.a	Pulsus parui & inæquales, quando sunt.	22.b.23.b
φάου.	34.a	Pulsus durus, quando in putridis febribus appareat.	26.a
		Pulsus & respiratiōnis callatio.	8.b
		in Pulsu, quando putredinis signum appareat, & quando non.	41.b
		in Pulsu, quies duplex.	20.a
		de Pulsu durus, cur hoc inuen Gal. agat.	25.a

INDEX

Pulsuum compressiones.	12.2.b
Pustulæ scabiosæ, & profusæ.	9.b
Pus optimum.	18.b
inter Pus & putredinem nulla est differentia.	18.b.19.a
Puris tertium genus.	18.b
Puris differentiarum tres.	19.a
Puri respondet candidum, quod in urinis subsidet.	18.a
Putredo terna.	18.b
Putredo.	69.b
Putredinis humorum duo prima genera.	17.b
Putredinis in pulsa signum, quando, & quando non appareat.	41.b
Putredinis sanguinis, duæ causæ.	64.b
Putredines prædictæ ut discernantur.	18.a
Putrefactio.	7.a.58.b
Putrefactionis humorum occasiones.	12.b
num ex Putrescente sanguine fiat febris.	58.a
Putrida febris.	3.2.4.b
signum, num Putrida sit ex diariæ permutatione nata, an statim initio insulerit.	2.4.b
Putridæ.	20.b.21.a
Putridam febrem cum phlegmone committat.	15.b
Putridarum febrium indicia novem.	21.a
in Putridis febribus, quando durus pulsus appareat.	25.a.26.a
inter Putridas febres & diarias, ex ad eundem tumoribus natas, differentia.	16.a

Q

Quartana.	39.a
Quartana, & continua, num inter biliosas numerari possint.	39.a
Quartana ex quo humore procreatur.	4.4.a
Quartanas gignentia.	38.a
Quartana, quos maximè corripit.	38.a
Quartana continua.	40.b
Quartanæ exquisitæ forma.	43.b
Quotidiana, quos occupet.	37.b
Quotidiana intermittens.	40.a
Quotidiana, cur non ad tam puram integritatem veniat, quam quotidiana.	43.b
Quotidiana continua.	39.b.50.b
Quotidiana vox simpliciter posita, quid denotet.	55.b
Quotidiana & tertianæ, quatuor implexæ.	48.a
Quotidianæ exquisitæ forma.	43.a
Quotidianæ exquisitæ octo indicia.	42.b
Quies utraque brevis.	23.b

Quies in pulsa duplex.	10.a
an Quintanos circuitus vi derit Galen.	17.a

R

Radices cleracearum stirpium acres.	9.a
Rasura.	37.b
radix.	37.b
Ratione, nullius rei naturâ inveniri posse, secundum Empiricos.	6.a
Repetere invasiones.	22.a
Repletio non omnis evacuatione curatur.	26.a
Reprehensio veterum medicorum.	1.a.b
Respirationis ac pulsus collatio.	8.b
Rigor.	51.b
Refrigeratio.	51.b
Rigor sine febre.	21.b.45.a.b
Rigor, num à causâ calida fiat.	44.a
Rigor, cur non exciet pituita dulcis.	48.a
Ros.	29.b
Rubigo.	9.b

S

Alie febres.	2.a
Sanatio pro præ quid.	14.b
Sanæ partes quando sunt, & fluxionibus obnoxie.	62.a
Sanitas qualis sit eorum, quorum corpus pravis humoribus plenum est.	9.b
Sanguis, qui influxit, duabus de causis alteratur.	68.b.69.a
Sanguis cur putrescat.	64.b
Sanguis putrescens mutatur.	70.a
Sanguis ut putrescat.	58.b
Sanguis in tumoribus præter naturam, duplici de causâ corrumpitur.	58.a
Sanguinis putredinis duæ causæ.	64.b
Sanguini, unde calor extrinsecus accidit.	58.a.b
ex Sanguine procreantur febres simpliciores.	59.a
num ex Sanguine putrescente febris fiat.	58.a.b
ex Sanguine procreata febris, sub biliosa complectitur.	39.a
ex Sanguine bilariam febres accidunt.	58.b
Seindapsus.	47.a
Sedimentum urinae optimæ.	18.b
Semiteriana.	24.a
Semiteriana, unde dicitur.	51.b
Semiteriana exquisita.	52.a
Semiteriana, ex numero eorum generatur.	55.a
Semiteriana, bilariam generatur.	52.a
Semiteriana exquisita, quomodo efficitur.	55.b

INDEX.

Semitertianæ triplex permixtionis modus.	53.b
Semitertianæ differentie.	53.b
Semitertianæ accessio.	51.b
Semitertianæ permixtiones accessiones diuersitatem efficiunt.	54.a
Seneſcus ex morbo.	27.b.28.a
Serofi humores qui.	65.b
ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ.	21.a
Simplicium febrium dignoscendum ratio, ex simplicium febrium forma conspecta dependet.	56.b
Sol est causa calefaciens.	7.b
Solis visio quid.	7.a
ex Solis visione diaræ procreatæ notæ.	35.b.36.a
Solis natura est calefacere.	15.b
Solidæ partes.	21.a
Sophistæ.	5.b.6.b
Soriten cur perplexitatem appellauerit Galenus.	57.b
Soritica dubitatio.	57.a
Spatia vacua quæ.	70.a
ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ.	27.b
Spiritus, cur facillimè accenditur.	4.a
Spiritus & æridem.	4.a
Splendens calor qui.	43.a
Squalidus affectus.	28.b
Studium.	43.b
Subſtantiæ corporis partium quatuor.	29.b
Submissionis velocitatis, cur in incrementis magis apparet.	23.b
Sudoris paucitatis, aliarumque excretionum causa.	51.a
Sui ratione.	67.a
Sumptiones.	6.a
Suppuratio.	34.a
ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ.	39.a
Synochus non putrida.	58.b
Synochus, nū ex flaua bile procreatur.	39.a
ΣΥΝΟΧΗ.	71.a
Synochorum, seu continueorum febrium tres differentie.	39.b
ΣΥΝΟΧΗ.	55.a
ΣΥΝΟΧΗ.	8.b
T	
TAbes.	34.a
Tcum Tabidis versari periculo non caret.	5.b
Terminus trāſitionis hædicæ in marasmodi.	32.b
Tertiana.	39.a. Tertiana exquisita. 57.a. 47.a

Tertiana simpliciter.	57.a
Tertiana producta simpliciter, & admodum producta.	57.a
Tertiana, & Tertiana continua.	50.b
Tertiana, quos & quando maximè occupet.	37.b
Tertiana, cur ad puriorem integritatem veniat, quàm quotidiana.	43.b
Tertianæ febri intermittentis formam constituentia.	41.a
Tertianæ intermittentis differentie.	57.a
Tertianæ accessio, cui nunc breuior, nunc vero longior existat.	41.a
Tertianæ exquisitæ, decem notæ.	41.a
Tertianam exquisitam Archigenes non agnouit.	54.b
Tertio die, cur hora secunda, quotidiana accessio expectanda fuit.	51.b
ΘΕΛΩΝ.	10.b
Thucydides.	12.a. b
Themison.	23.a
Tonſillæ.	63.a
in Tristitia motus qualis.	8.a
ex Tristitia febris.	8.a
ΤΕΤΡΑΚΤΩΣ.	40.a
ΤΕΤΡΑΚΤΩΣ.	40.a
Tuberculum.	17.b
Tumores calidi, ac dolorifici, febres accendunt.	11.b
in Tumoribus præter naturam duplici de causa sanguis corrumpitur.	58.a
Typhodes.	24.a
Typus.	40.b

V

VAcuatione, nō omnis repletio curatur.	26.a
Variolæ.	9.b
Vasa magna.	16.a
Ventriculum & secur robustum habentes, cur febres non incendant.	10.a
Ventriculo & iecori astringentia, non relaxantia sunt adhibenda.	10.b
Versari cum iis qui peste laborant, periculosum.	4.b
Veteribus duplices horæ fuerunt.	49.a
Vigor.	68.b
Vrinæ optimæ sedimentum.	18.b
Vritica.	9.b
Visio solis trifariam interpretata.	7.b
Visio solis quid.	7.a

FINIS.

**Pergameni de Differentiis feb-
 brium, Liber Primus.**

Leonharto Fuchſio interprete.

Cap. I.

Differentiæ febrium maximè quidem propriæ ac principales ab earum essentia sumuntur: alia verò ab iis quæ aliquo modo accidunt. Quoniam verò & ipsorum accidentium non vna est natura, sed alia quidem propinquiora, ac ei quæ diuiditur essentiæ magis propria, alia verò remotiora, magisque aliena: idcirco & earum quæ hinc sumuntur differentiarum nequaquam vnum est genus.

*Differentia fa-
 bils d'ap' ices.*

COMMENTARIUS.

Omissa febris definitione, utpote alibi tradita, adeoque satis nota, pro-
 cinus à febrium differentia auspicatur Galenus, atque eam duplicem esse o-
 stendit: vnam scilicet maximè propriam & principalem, quæ ab essentia fe-
 bris sumitur: & alteram accidentalem, sic nimirum distam, quòd ab aliquo
 febris accidente petatur. Cæterum ut ipsorum accidentium non est vna na-
 tura, sed alia, quidem propinquiora, ac diuidendæ substantiæ magis propria,
 alia verò remotiora, magisque aliena: sic etiam differentiarum quæ ab acci-
 dentibus sumuntur, non est vnum genus. Quæ verò febris sint differentiz
 ab essentia, quæ item ab accidentibus petita, paulo post in Hippocraticæ
 sententiæ enarratione dicemus. Atque hæc est febris in primas differen-
 tias diuisio, à qua Galenus tractationem hanc auspicari voluit, definitione
 præterita, utpote satis, ut diximus, ex aliis locis nota. Quòd si tamen quis
 hanc omnino requirat, is sciat Galenum libro octauo Therapeutice meth.
 capite primo illam ita definiuisse, Febris est calor immodicè auctus, ut iam
 hominem molestet, atque actionem lædat. Et haud dissimiliter capite quin-
 to libri de Differentiis morborum, ubi in eum definiuit modum, Febris est
 calor qui totum infestat corpus. Sed infra de febris definitione plura.

*Galenus car fe-
 bris definitio-
 ne omitta, pro-
 cinus ab illius
 differentis au-
 spicatur.*

Febris quidq

*Reprehensio
 veterum me-
 dicorum.*

Igitur maximè peccant, qui ab iis quæ propriæ ac ma-
 ximè principales sunt, discedunt. Deinde verò quicumque ha-
 rum mentione facta, permiscet cum eis, quasi eiusdem con-
 ditionis ac honoris essent omnes accidentales, utiles ab in-
 tilibus haud discernentes. Non solum autem in ipsis dif-
 ferentiarum generibus plurimi medicorum deliquerunt, aut

redundantes, quòd inutilium quoque meminerint: aut deficientes, quòd nonnullas etiam viles præterierint: sed & in ipsa diuisione generum in proprias differentias similiter errauerunt. Statim enim, quum primum ac maximè proprium differentiarum genus ab ipsa diuidendæ rei essentia sumatur, tamen videre licet nonnullos medicos vniuersum hoc genus prætermisisse: alios verò aut redundantes in diuisione fuisse, vel deficientes.

COMMENTARIVS.

Quatuor de
causis veteres
medici à Gale
no reprobati.

Quatuor de causis hoc in loco Galenus veteres 'medicos reprehendit. Vna quidem, quòd proprias & maximè principes differentias febrium omiserint. Altera, quòd etiam has ipsas commemorauerunt, tamen cum eis accidentales permiscuerunt, adeoque viles ab inutilibus non separauerunt. Tertia, quòd in diuidendo superflui fuerint, aut pauciores quàm oporteret tradiderint differentias. Exuperare autem aliquid, aut deesse, præcipua sunt diuisionis vitia, quòd scilicet quæ sunt nullius vsus recensentur, aut viles omittantur differentiæ. Quarta, quòd diuidendo genus febris in proprias differentias, aberrarint. Intelligit autem haud dubiè Archigenem & Erasistratum, quorum ille, vt libro secundo de Iudiciis, cap. octauo testis est Galenus, decem de Dignotione febrium libros scripsit. Hic quoque, vt ibidè attestatur, aliquid de febribus memoriæ prodidit. Vterque igitur in recensendis febrium differentis errauit.

Hippocrates.

Quanquam Hippocrates in sexto Epidemion libro optimè diuisit. Diçtio autem habet in hunc modum, Febres hæ quidem manu sunt mordaces, illæ verò mites. Quædam autem non mordaces, sed incrementales. Aliæ verò acutæ quidem, sed à manu deuictæ. Quædam sunt statim adurentes, quædam verò omnino debiles, siccæ. Aliæ autem siccæ. Quædam flauosæ, aspectu graues. Nonnullæ ad manum humidæ. Aliæ rubicundæ valde. Aliæ vehementer pallidæ. Aliæ liuidæ, & alia istiusmodi.

COMMENTARIVS.

Essentia febrii

Hippocratem libro Epide. sexto sectione prima Aphorismo vltimo plenam & optimam febrium diuisionem tradidisse monstrat, adeò vt mirum sit, cur prædicti medici illum non fuerint imitati. Quum autem hæc, vt aliæ ferè omnes Hippocratis sententiæ, breuis admodum, & obscura sit, præstat illam in præsentia paucis explicare. In ea verò sententia solas relictas dignas differentias, & quæ à medicis dignoscuntur, non ex iis quæ laborantes referunt, sed ex iis quæ ipsi tactu, visuque euidentè percipiunt, enumerat: exorsus à maximè principalibus & præcipuis, atque à propria febrii essentia acceptis. Essentia verò febrii non solum de sententia Hippocratis, & optimorum medicorum, sed & de omnium hominum communi intelligentia, est præter naturam calor maximè quidem in vniuersum corpus animalis diffusus.

diffusus. Sin minus, saltem omnino vel in plurimis partibus, vel in maximè principibus existens. Differentiæ verò à calore trifariam petuntur. ab eo videlicet quod maioris minorisque rationem admittit, & à caloris motu, & ab ipsa materia, in qua calor ille præter naturam existit. Ab eo quod maioris & minoris rationem admittit, Hippocrates iis verbis colligit differentiās. Febres hæc quidem manu sunt mordaces, illæ verò mites. Quasi dicat, tangentibus nobis eorum qui febribus laborant corpora, calor interdum acris & mordax est, aut mitis, hoc est, mediocriter molestus. Calor enim febrilis suaue illud & familiare gratumue, quale naturali inest calori, nequaquam obtinet. Comparatione itaque ad eas quæ calorem vehementer infestantem habent, febres mites Hippocrati dicuntur. A motu caloris, quum inquit, Quædam non mordaces, sed incrementales. Quorum quidem verborum is est sensus, Quædam sunt febres quæ non statim ad primam manus iniectionem mordaces apparent, tamen si diutius iniectionem manum continueris, earundem calor sensim incrementum, mordacemque in tactu sensationem efficit. Quapropter Hippocrates per febres incrementales, seu ut sua ille appellat lingua *ἐντεννύσασκας*, non intelligit nisi eas quæ ab iniectione mordaces esse haud apparent: sed diutius iniectione manu mordacitatis sensum inferunt: quales sunt diariz ex cutis densitate ortæ: Galeno etiam libro secundo de Iudiciis capite ultimo, & libro primo ad Glauconem teste: item quæ ex pituitæ putredine nascuntur, ut libro secundo huius operis capite quarto monstrabitur. Iam dictis quædam planè contrariæ sunt, quas Hippocrates acutas esse, sed à manu deuictas ait, id est, initio statim ad motam manu vehementem præ se ferentes calorem, sed paulatim deficientes, ut sunt tertianæ. Per acutas itaque febres inaudire eas oportet, quarum calor manui celeriter occurrit, quique suum ipsius velocem motum ostendit. Quæ quidem ratione acutos quoque vocamus morbos, qui celeres sunt, & propria tempora velociter pertranseunt. Deinceps Hippocrates differentiās à magnitudine febrium petitas, quæ tamen sub paulò antè dicta complecti possunt, recenset, inquit, Quædam sunt statim adurentes, id est, confestim manu admota immodicum, & haud deficientem calorem obtinent, ut sunt synochi *ὀξυτρον* Græcis dicti. Aliæ omnino debiles, & siccæ, quales sunt quartanæ. Harum nanque calor, ut libro secundo huius operis capite quinto attestatur, non admodum vehemens est, sed paulatim quemadmodum lapis, testa, os, vel aliud quodpiam frigidum & siccum corpus, succenditur. Sub hac quoque differentia comprehenduntur, quas ille *ἀλμυρόδεις*, hoc est, salis vel saluginosas appellat. Ita verò ei nominantur quæ tangentibus veluti pruritus ac morsum inferunt, qualis à muria, & reliquis salis corporibus excitari solet. Non est igitur ut ad gustum referas, sed ad tactum potius. Item hæc quæ eidem *πυφύσασκας*, hoc est, ut in libello de Expositione antiquarum dictionum Hippocratis interpretatur, *πνευματώδεις*, id est, flatuosæ vel halituosæ dicuntur. Nam sentimus subinde per febricitantium cutem, æreum quendam halitum effluentem. Ut enim mordax admodum, aut vehemens, aut aridus, aut squalens in multis febribus caloris species esse videtur: ita etiam flatuosa, manu quendam ad se ipsam halitum interdum vaporosum, interdum siccum delatum percipiente. Ut hinc constet non a-

Differentiæ à calore trifariam petuntur.

Ab eo quod maioris & minoris rationem admittit.

Mitis calor qui

À motu caloris

Febres incrementales.

Acute febres.

Acuti morbi.

À magnitudine febrium.

Salis febres.

Πνευματώδεις.
Flatuosæ vel halituosæ.

lias esse Hippocrati flatuofas febres, quàm in quibus aliquis ad manus corpori iniectas flatui seu aëreus defluxus sursum ferri sentitur. Quare & hæc differentia inter essentielles, eas scilicet quæ à motu caloris petuntur, censenda erit. Sub hac differentia complectuntur etiam pestilentes febres, vtpote quarum calor ab aliis per putredinis excellentiam differt, quas Hippocrates à symptomate aspectu graues, vt nobis quidem intuentibus videntur, cum pustulis enim sunt, nominauit. Quòd autem in ipsa pestilente febre pustulæ oriantur, Thucydides libro secundo belli Peloponensiaci testatur, ita scribens, Etexterioris quidem tangenti corpus, neque valde calidum erat, neque pallidum, sed subnubrum, liuidum, exiguis pustulis & vlcenibus efflorescens. Interiora verò ita vrebantur, vt neque valde tenuium vestimento, neque linteolorum iniectiones, neque aliud quicquam præter nuditatem ferre possent. Vel certè ideo aspectu graues vocauit febres pestilentes, quòd in iis toruè, veluti insanientes, cæteros inuentur ægrotantes ipsi. Cæterum absolutis duabus à calore sumptis differentiis, ad tertiam quæ à materia in qua accenditur calor, petitur, digressus inquit, Nonnullæ ad manum humidæ. Quibus sanè verbis innuit materiam caloris febrilis interdum esse humores, idèoque in iis omnibus humidum quandam calorem manu admoda sentiri, quæ sanè pro humoris diuersitate, iam mordax acrisue, ià verò mitis minùsque molesta esse apparet. Atque hæcenus Hippocrates proprias ac principes febriliū differentias recensuit. Nunc ad accidentales progreditur, & initio eas quæ à colore sumuntur, commemorat, in quibus, Aliæ, valde rubicundæ. Aliæ vehementer pallidæ. Aliæ liuidæ. Valde autè rubicundas dixit, nò simpliciter rubicundas, vt harum februm materiam esse sanguinem indicaret, & vehementem calorem, quales certè sunt Synochi Græcis, continentes Latinis appellatæ febres. Per valde pallidas, eas quarum materia flaua bilis est, intelligit. Liuidas verò simpliciter efferre voluit, quòd is color perpetuò malus sit. Nam sanguineum humorem deficere, & cum ipso innatum calorem, nunciant. Quapropter liuidæ febres lethales sunt. Restat nobis adhuc explicandum quod extremum est in sermone Hippocratis, vbi ait, Et alia istiusmodi. Quorum sanè verborum is sensus est. Prædictis à colore sumptis differentiis similes sunt quæ à symptomate aliquo petuntur, vt quòd hæc continua, & illa intermittens est. Atque intermittentiū hæc tertiana, illa quotidianæ, alia quartanæ. Continuarum hæc, ardens, illa semitertiana, alia quotidiana, quartana, pestilens, hepiala, & synochus seu continens. Sed de februm differentiis ex Hippocratis sententia satis. Nunc de iis discretem audiamus Galenum.

Euidētissimè enim in iis & ab ipsius rei essentia, simulque ab ipsa dignotione, in proprias differentias fecit diuisionem. Nam essentia februm est in genere caloris præter naturam. Differentiæ verò caloris, & ex eo quòd maioris minorisquè ratione habet, & ab ipsa materia in qua calor ille præter naturam accenditur, & à motus modo petuntur. Quas omnes cōplicās cum dignotionis modo scripsit, vt procedēte sermone ostēdemus. Porro quæ

Pestilentes febres.

Aspectu graues.

A materia in qua calor accenditur.

Accidentales differentie februm. Valde rubicundæ.

Valde pallidæ. Liuidæ.

Et alia istiusmodi.

Essentie februm Differentiæ caloris triplices.

quæ à maioris minorisq; ratione dicuntur, manifeste sunt. Et in hoc genere differentiarum, mos est medicis magnam & parvam febrem nominare: verum improprie de rei qualitate quantitatis nomen effecerunt. Ita tamen facere consueverunt non solum in febre, sed & in finitis aliis quæ in qualitate essentiam obtinent, magna tamen & parua nominantur. Quæ verò à materia sumuntur in qua calor præter naturam consistat, maximè propriæ caloris præter naturam differentiarum sunt, siue corpus ipsum cordis ille prehenderit, siue humores in eius ventriculis contentos. Reliqua verò & tertia differentia est, ubi aërea essentia sola admodum incaluit, liquida verò & solida corpora etiamnum incalescunt, sed nondum incaluerunt. Neque enim parum differt, aliquid incallescere, & calefactum esse.

Magna & parua febris.

COMMENTARIVS.

Hippocratis paulò antè citatam sententiam aliqua ex parte explicaturus Galenus, ab ipsius febris essentia, quæ non est nisi calor præter naturam, & simul ab ipsa dignotione, quæ per manus iniectionem fit, maximè proprias hunc ipsum sumpsisse differentias ostendit. Caloris autem differentiarum trifariam petuntur, à maiori scilicet minori que calore, à materia in qua calor ille præter naturam consistit, & à caloris motu. Cæterum quæ differentiarum à maiori minori que calore sumuntur, sunt manifestæ. Nam maior calor si fuerit, vehementius erit febris, quam medici magnam: sin minor, quam parvam iidem appellare, minus tamen propriè nomen quantitatis qualitati accommodantes, consueverunt. Atque ita facere soliti sunt non tantum in febribus, sed & in mille aliis rebus quæ qualitates sunt, magnas & paruas nominantes. Quod etiam sectione prima Aphorismorum, commen. duodecimo, testatur Galenus, ubi sic scriptum reliquit, Magnitudinem & vehementiam medici sæpe de vna eadè que re pronunciant: aliquando dicunt maiorem fuisse febrem, eam quæ præcessit, aliquando vehementiorem. Nemo autem est qui vehementiorem, à minori febre discernere non possit, modò sensu tactus non sit destitutus. Quæ verò differentiarum à materia, in qua calor ille præter naturam consistit, petuntur, maximè propriæ tres existunt. Prima, quando is cordis corpus occupauit. Altera, quum humores ac sanguinem in cordis ventriculis contentum apprehendit. Tertia ubi sola aërea substantia, hoc est, spiritus cordis, admodum incaluit: liquida verò corpora, id est, humores, ac solida, adhuc quidem incalescunt, sed nondum incaluerunt. Primæ differentiarum febris hæctica, ut infra fusiùs dicemus, vocatur. Secundæ, putrida. Tertiæ verò, diaria.

Essentia febris

Dignotio.

Caloris differentiarum trifariam petuntur.

A maiori minori que calore. Magna & parua febris quæ.

Differentiarum à materia petuntur tres.

Hæctica febris. Putrida. Diaria.

Atqui discas euidentissimè id quod dicitur in huiusmodi exemplis. Cogita calidam aquam lebeti frigido inditam, dein ab ipsius vicinitate lebetis, corpus calefieri, nondum verò totum ex-

Exempla tres febrium differentias explicantia.

A. iij.

quisitè esse calefactum. Rursus finge in calidum atque ignitum lebetem frigidam aquam infusam, deinde calefieri quidem adhuc, nondum autem ipsam incaluisse. In iis exemplis, per secundum prima febrium differentia, quas corpus ipsum cordis occupasse diximus, complectitur. Per primum verò, ea quæ in humoribus qui in ipso sunt, consistit. Reliqua verò & tertia exemplum omnino simile non habet, sed clarioris doctrinæ gratia, animo concipe fabrilem follem trahentem ad se aërem admodum calidum, deinde ab ipso calefieri adhuc, nondum autem incaluisse. Sed exemplum rei declarandæ naturam magis indicabit, si finxeris in folle contineri humorem: atque adhuc magis, si foramina folli per quæ trahit atque emitit aërem, ita angusta feceris, ut humori quidem inuia, aëri verò peruia sint. Qua sanè in re maximè differunt naturæ opera ab iis quæ homines efficiunt. Namin omnibus arteriis per multa foramina spirantibus permixta est essentia aërea sanguini: ac nihilo minus in ipso corde, ut quæ per eas omnes confluat.

COMMENTARIVS.

Exemplis tres à materia in qua calor accenditur sumptas differentias febris explicat. Primum est de aqua frigida in calidum & ignitum lebetem infusa, quæ ab eodem adhuc calefit, & nondum est calefacta. Hoc enim eam febris differentiam ostendit, in qua calor cordis corpus occupauit. Hoc namque instar calidi ac igniti lebetis est, humores autem in ipso corde contenti, aquam frigidam referunt, qui, ut illa, à lebe calefiunt, nondum autem calefacti sunt. Alterum exemplum est de aqua calida in frigidam lebetem iniecta, à cuius vicinitate & occurſu lebetis corpus calefit, nondum tamen exquisitè calefactum est. Eo nanque febris in humoribus qui in cordis corpore continentur, consistens, demonstratur. Calidam enim aqua, humores calidos ac putridos refert, à quibus corpus cordis calefit. Tertium exemplum de folle fabrilis qui ad se trahit aërem admodum calidum, à quo ille calefit, nondum tamen calefactus est. Hoc enim exemplo differentia febris mostratur, in qua aërea substantia, hoc est spiritus, vehementer incaluit, corpus autem cordis, & humores in eo contenti adhuc calefiunt, nondum autem sunt calefacti. Folli enim cordis corpus, & in eo contentos humores significat: aër autem attractus, spiritum. Proinde iam dictum exemplum tertiam febris differentiam clarius ostendit, si follem in se continere humores finxeris: & adhuc magis illam indicabit, si folli foramina per quæ aërem attrahit, & rursus efflat, ita angusta esse imaginatus fueris, ut humorem quidem non admittant, aëri verò peruia sint. Qua quidem in re naturæ opera, ab iis quæ homines efficiunt, maximè differunt. Siquidem homo eiusmodi foramina quæ spiritui tantum sint obuia, haud effecerit. Natura verò, multa admodum eiusmodi foramina in arteriis effecit. Quippe earundem oscula ad cutis meatus, eiusque superficiem,

Primum exemplum.

Alteri exempli.

Tertium.

Aërea substantia.

Numerosa in arteriis foramina.

ciem, ac in meatum perforationes pertingunt, vt in libello de Vfu pulsum, & 8. de Placitis Hippo. & Platonis, & lib. I. de Simpli. medica. facul. cap. II. fufius ostenfum eft. In fuma, numeroſi in arteriis meatus, partim veluti foramina in earum ſunt tunicis, partim oſculorum ſpecie in inteſtina, & vetriculum, & externam cutem finiunt. Quapropter in arteriis, quæ per multa foramina ſpirant, ſanguini aërea eſſentia permixta eſt. Nec in iis duntaxat ea ſpiritus & ſanguinis permixtio ſit, ſed etiã in corde, propterea quòd per omnes arterias aërea eſſentia in cor ipſum, cui ſunt continuæ & connexæ, confluit.

Cap. II.

Necipit igitur hic calor præter naturam, quem febrem Febriſ quid. etiam nominamus, aliàs ex alio eorum quæ dicta ſunt. Serpit autem, & vnà cum eo quod patitur, reliqua duo afficit genera. Facillimè igitur ab humoribus ad ſpiritum calor tranſmeat, minus verò promptè vnà cum ſpiritu humores accenduntur. Quin etiam ſolidum corpus humoribus aëreæque eſſentiæ promptius elargitur calorem, quàm ipſum ab illis accipiat. Omnis enim eſſentia tenuium partium facilius quàm ea quæ craſſarum eſt partium, alteratur. Eſt autem tenuiſſima aëris, craſſiſſima verò ſolidorum corporū: in medio vtriuſque humorum. Nihil autem in præſenti doctrina refert, ſpiritum vel aërem dicamus. Nam de ipſis alibi exquisitiùs definitum eſt.

COMMENTARIVS.

Principio huius capituli vn de calor præter naturam ſiue febris initium capiat, nimirum à corde, & iis quæ in illo cõtinentur humoribus & ſpiritibus, luculenter oſtendit: vt hinc palàm fiat vulgatam in medicorum ſcholis definitionem febris nō eſſe ineptam, vbi dicitur, Febris eſt calor præter naturam, qui à corde initiū ſumens, per arterias & venas in vniuerſum corpus diffunditur, cuiusque actiones lædit. Nam priuſquam ſanguis in venis, aut in arteriis ſanguis & ſpiritus, aut ſolidæ corporis partes febrilem calorem concipiant, neceſſe eſt vt primū ſanguis, aut ſpiritus in corde, aut ipſum cordis corpus ſupra modum incaleſcat, & ab eo ſubinde in iam dictas partes diſtribuat. Cæterum ex prædictis tribus, ſpiritus facillimè accenduntur, corpus verò ſolidum ægerrimè, humores autem medio ſe modo habent. Eius verò rei cauſa alia non eſt, quàm quòd ſpiritus eſſentia ſit tenuiſſima, craſſiſſima autem ſolidorum corporum, humorum autem medio ſe habet modo, quòd non ſit ita tenuis vt ſpiritus, nec ita craſſa vt ſolidi corporis. Tenuem enim ſubſtantia citius ac expeditius alterari quàm craſſam, notius eſt quàm vt demonſtrari poſtulet. Nihil autem refert in præſentia ſiue aërem, ſiue ſpiritum dicamus. Nā ex aëre intra corpus aſſumpto procreatur ſpiritus, vt in lib. 3. de Hippocratis & Platonis placitis Galenùs ex Hippocrate demonſtrat, qui inquit, Principium alimenti ſpiritus, nares, os, arteria, pulmo, & alia tranſpiratio. Quare ab aëre alia ratione non diſtat, quàm quòd aëre ſit craſſior. Nam quoplus humidis corporibus aër obuiat, eo craſſior corpulentiorque redditur,

A. iiij.

Febriſ de
nōlo.

Cor ſpiritus
cilimè accen-
ditur.

Aër & ſpiritus
idem.

In libello de
Alimento.

vt fufius in libello cui titulus, Num fanguis in arteriis natura continetur, Galenus monftrauit.

Hippocra-
tes.

Nunc verò fufficiet hoc cognofcere, quod, arbitror, Hippocra-
tes oftendens dicebat, Continentia, contenta, & impetum facien-
tia. Continentia quidem, ipfas folidas corporis partes appellans.
Contenta verò, humores. Impetum autem facientia, fpiritus. Fe-
brilis enim affectus aliàs ex alio prædictorum incipit. Non per-
manet autem in eo genere quod primum affectum eft, fed ad
reliqua duo ferpit: ac nifi prius foluatur, proceffu temporis il-
la quoque fimiliter afficit. Atque hæc fumma sermonis eft. Sed
oportet ea quæ dicta funt fimul demonftrare, & dignotiones v-
niuscuiusque generis febrium recensere. Statim verò de genera-
tione earum dicere necesse eft.

Continentia.

Contenta.
Impetum fa-
cientia.

COMMENTARIVS.

Prima febrili
genera tria.

Diaria.

Putrida.

Heftica.

Hippocratis fententia, quæ in lib. 6. Epide. feft. 8. habetur, confirmat Gale-
nus febrilem affectum in aliquo trium prædictorum, fpiritus nimirum, hu-
moribus, aut folido corpore confiftere. Vt hinc omnibus perfpicuum fit, pri-
ma febrium genera non effe nifi tria. Vnum quod in fpiritus, quos Hippo-
crates fua lingua *ἐν πνεύματι*, hoc eft, vt nos conuertimus, impetum facientia,
quod fcilicet promptè per corpus ferantur, nominat, confiftit, & accenditur.
Diariam vocamus. Alterum in humoribus, quos idem cõtenta, eò quod à fo-
lidis cõtineantur, appellat, succeditur. Putridam nominamus. Tertium in fo-
lidis, quæ continentia Hippocrates nuncupauit, quia humores continent, con-
fiftit. Hefticam appellamus. Cæterum affectus febrilis, feu calor præter natu-
tam, non permanet in primo genere quod affectum eft, verbi gratia, fpiriti-
bus: fed ad duo reliqua genera, nempe humores ac folidas partes, ferpit. Hinc
fit vt feptennumero diaria tranfeat in putridam, & hæc rursus in hefticâ, vt in
fequentibus clarius mōftrabitur. In extremo huius capitis loco Galenus, quæ
in fequentibus fit dicturus, exponit. Nam quæ iam dicta funt tria febrium ge-
nera ordine explicabit, atque vniuscuiusque generis dignotiones ac notas tra-
det, vbi prius de earundem febrium generatione diffuerit.

Cap. III.

Diaria febris
caufæ.

Quod igitur ex lafitudine, ira, mœrore, folis vftione, fri-
gore, vigiliis, cruditate, ebrietate, & fatietate nonnulli
febricitare confpiciuntur, omnibus iam hominibus
perfpicuum eft, ab ipfius rei euidentia edoctis. Quin-
etiam peftilentem aëris conftitutionem, afferre febrem, minimè
ignorant, quicunque intelligentia participant: quemadmodum
& verfari cum iis qui peste laborant, periculofum effe. Incommo-
dum enim ne hinc capiatur periculum eft, veluti à fcabie quadâ,
& lippitudine. Minimè præterea tutum eft quotidie cum iis qui
tabe

Verfari cõ iis
qui peste la-
borant pericu-
lofum.

tabe tenentur conuerſari, atque in totum cum omnibus qui putridum exhalant, adeò vt domus in quibus decumbunt grauiter oleant. Longa inſuper experientia compertum eſt, vt qui exercitationum conſuetudinem omiſerint, aliis quibuſdam morbis, & maximè febrilibus, corripiantur. Et quod plenitudo vocata procreet febres, atque nonnulli etiam prauſ cibi, ac medicamenta, & æſtus circa Canis ortum, atque alia huiuſmodi, ab omnibus hominibus, vt ita dixerim, cognoscitur.

Conſuetudinem
exercitationum
neglectus,

COMMENTARIVS.

Quod ſe facturum in extrema prioris capitis parte Galenus recepit, nunc præſtare pergit. Exorſus enim à primo genere febrium, quas diarias vocant, quæ ſit earundem generatio, & à quibus cauſis procreentur, oſtendit. Nouem autem cauſas, cæſque omnes euidenter, externas ſeu primitiuas, è quibus diariæ oriuntur febres, nempe laſitudinem, iram, triftitiam, ſolis uſtione, frigus, vigilias, cruditatem, temulentiam, & ſatietaſtem, recenſet. Quarum etiam lib. 7. ad Glauconem cap. 2. Et lib. 2. de Iudiciis cap. vltimo. Et lib. 8. The. methio. cap. 1. meminit. De iſis verò capite ſequenti fuſius dicemus. Mentionem verò facit etiam aliarum quarundam cauſarum quæ febres afferre conſueuerunt. E quarum numero eſt peſtilens aëris conſtitutio, quæ febres peſtilentiales appellatas accereſcere ſolet.

Noſtem diariæ
febris cauſe.

Peſtilens autem aëris conſtitutio, vt lib. 1. de Temperamentis cap. 4. copioſe admodum Galenus docet, eſt ea quæ calida & humida exiſtit. Eam nãque, febrem peſtilentem afferre poſſe nemo vnquam ſane mentis, & prudens ignorauit. Adeò vt non ſolum medicos, ſed & Theologos idipſum fateri oporteat. Quanquam enim Chriſtiano homini negandum non ſit peſtilentiam, vt famem, bellum, & id genus alia, inter ſupplicia Dei quibus peccata noſtra afficit, eſſe numeranda: tamen quum itidem cõſtet Deum in ſummendo de nobis ſupplicio, naturæ, quam ille condidit, miniſterio vt, fateri dum quoque erit hanc ex aëris conſtitutione procreari. Vt præclare alicubi

Peſtilens aëris
conſtitutio
qualis,

Auguſtinus dixerit, Sic res Deus adminiſtrat, vt ſuas naturas agere ſinat.

Deum in ſumendo
de nobis
ſupplicio, naturæ
miniſterio vtatur.

Quum verò omnibus palàm ſit ex aëris praua cõſtitutione peſtem naſci, verſari quoque cum iis qui peſte laborant eſſe periculolum, fateamur neceſſe eſt. Vt enim ij qui cum iis qui ſcabie infecti ſunt, aut liſſipitudine afficiuntur conſuetudinem habent, promptè incommodum capiunt: ita etiam ab iis qui peſte laborant contagij periculum eſt. Arque hinc omnibus perſpicuū ſit, nullum eſſe de ſententia medicorum in peſtilente febre fuga præſentius remedium.

Verſari eò iis
qui peſte laborant
periculolum.

Si enim verſari cum iis qui peſte correpti ſunt, contagij periculum affert, quid rogo fuga magis conferre poteſt? Non itaque temerè vulgò dici ſolet, plus opis & auxilij peſte graſſante præſtare tria hæc aduerbia, citò, longè, tardè, quàm tres optimè inſtructas medicorum officinas. Hoc enim dicto innuere voluerunt maiores noſtri, in cõſtitutione aëris peſtilentis citò, & lógius fugiendum, ac tardius reuertendum. Citò quidem, priuſquam ſcilicet aëris vehemens naſcatur infectio. Longius, nè peſtis contagium eò quò fugimus ſerpat. Tardius redeundum, ne priuſquam aër ſalubritatem priſtinam naſtus ingreſſus locum, ex reliquiis peſtilentiae aliquod incommodum capias. Quum itaque in cõſeſſo ſit apud omnes tum veteres, tum recentiores medicos, atque

Fuga præſentium in peſte remedium.

Citò, longè,
tardè.

Vfus fuge
Christianis an
conceditur.

illorum iudicio fuffragetur quotidiana experientia, fugam inter peftis remedia effe haud poftremum, vt Theologi quoque Christianis huius vfum permittant necesse est, nifi morbis non effe quærenda remedia in vniuerfum negare velint. Sed quum in febribus aliis, & cæteris etiam morbis omnibus remedium vfum Christianis non interdican, qua rogo fronte in hac vna peſte iisdem optimi præſidij vfum adimere audebunt? Sed ea de re alibi plura. Nō negamus tamen plerofque ab huius remedij vfū prohiberi vocatione ſua, de quibus in præſentia nobis ſermo non eſt, ſed de iis tantum quibus per vocationem licet hoc præſidio, tanquam occasione aliqua à Deo oblata, vt. Ceterum vt ſcæbie infectis, lippitudine, & peſte laborantibus non tutum eſt conuerſari: ita quoque cum iis qui tabe afficiuntur conſuetudinem habere periculo non vacat. Cuius quidem rei cauſam Galenus ſubiicit, Quia, inquit, putridum exhalant, propter exulceratum pulmonem, ita vt tota habitatio in qua decumbunt, grauiter oleat. Loquitur enim hoc loco, non de quauis tabe & extenuatione corporis, ſed ea ſolum quæ ſibi, aliisſque Græcis, præſertim Athenienſibus, φθῆς vocatur. Ea verò eſt, vt metipſe ſect. 7. Apho. cōm. 16. autor eſt, quæ inſanabilia pulmonis vlcera, ſequitur. Proinde non ex omni tabe, ſed ea duntaxat quæ pulmonis comitatur vlcera, contagij periculum exiſtit. Porro inter cauſas procreantes febres à Galeno etiam numeratur cōſuetorum exercitiorum neglectus. Nam iis qui præter conſuetudinem ab exercitiis abſtinēt, plurimorum excrementorum copia in corpore coaceruatur, quæ leuiſſima aliqua de cauſa putrefieri poſſunt. Pari ratione fit vt & plenitudo totius corporis, vtpote idonea vt putreſcat, præſertim vbi perſpiratu caret, febrem afferat. Iudem prauī cibi, eandem ob cauſam, quod ſcilicet promptè putreſcant. Præterea medicamenta vehemente calida & ſicca. Canis denique ortus facile tertianas excitabit febres. Quæ quum omnia nulli non ſint nota, nō eſt cur de iis prolixius diſſeramus.

Conuerſari cum
iis qui tabe affi-
ciuntur peri-
culo nō caret.

φθῆς.

Exercitiorum
neglectus.

Plenitudo totius
corporis.

Præui cibi.

Canis ortus.

Qui verò ab ipſis, in corporibus noſtris fiat affectus, ex quo febricitamus, hoc ignorant plerique hominum, & nonnulli medicorum. Duplex autem talia ignorantium genus eſt. Alterum quidem quod ipſa duntaxat experientia nititur, tanquam nulla rei cuiuſquam natura ratione inueniri poſſit. Alter verò cætus hominum eſt eorū qui ſapientes videntur, ignorantia quidem æquè ac priores laborantes, ſcientiæ tamen opinionem habentes. Inſcitia autem laborare eos contingit, quia in methodis logicis prius non ſunt exercitati, è quibus cognoscuntur ac diſcernuntur à demonſtratiuis ſumptionibus veriſimilia quidem, ſed quæ nihil veri aut inuenire, aut demonſtrare poſſunt. Huic verò inſcitie quia inſolentia acceſſit, nonnulli ex eis in tantum ſtuporē, atque audaciam deuenerunt, vt nec ea quæ omnes homines cognoscunt experientia ipſa edocti, febrium cauſas eſſe fateantur. De quibus quum in libro de Cauſis procatartæticis nominatis abundè diſſe-ruerim, nihil opus eſt nunc mentionem facere vanæ ipſorum loquacitatis.

Empirici.

Sophiſtæ.

quacitatis. Neque enim contradicere, neque soluere sophismata hoc libro constitui, sed instituere ac docere, qui hypothesen habet in aliis libris demonstratas, ac febrium differentias docet.

Galenus in his libris instituit docere, ut contradicere aduersaria.

COMMENTARIVS.

Duplex genus medicorum notat, quod affectu qui à iam dictis causis externis, siue primitiuis, ut hodie loquuntur, in corporibus nostris procreatur, ignorat. Quum enim illi nullum à causis externis procreari posse morbum putauerint, necesse est fateatur se omnes eas quoque febres ignorare, quas experientia quoque ipsa edocti homines à prædictis causis generari cognoscunt. Alterum est eorum medicorum qui sola experientia nituntur. Quasi verò nullius rei natura, ratione inueniri possit. Non posse verò inueniri ac comprehendere, patere inquit, ex eorum qui de iis disputant, discordia, quum de ista re, neque inter sapientiæ professores, neque inter ipsos medicos conueniat. Cur enim potius aliquis credat Hippocrati, quam Erasistrato? Si rationes sequi velit, omnium posse videri non improbabiles. Quum itaque nullius rei naturam comprehendere posse Empirici dixerint, febrium quoque quæ à causis externis nascuntur naturas illos ignorasse necesse est. Alterum genus est eorum qui sapientes esse videntur, quanquam minimè sint tales. Qua quidem periphrasi Sophistas innuit, quorum etiam cap. 2. libri de Morborum causis meminit, qui à causis externis febrem, aliisque viros morbos fieri posse constanter negabant. Horum sanè stupiditatem, ibidem ait Galenus, miserationem, contumtionem verò odium mereri. Ex eorum autem numero Erasistratus fuit, qui desiderio gloriæ multa in arte innotauit, ut meritò hoc nomine Sophistas annumeretur, quum Cicerone quoque lib. 2. Academicarum questionum teste, Sophista sit qui ostentationis gratia philosophetur. Ceterum horum Sophistarum mira admodum Sophismata diluit Galenus in libro de Causis primitiuis, ad quem nunc lectorem ablegat Galenus, ut cuius in hoc libro institutum sit febrium duntaxat differentias docere, non aduersarios refellere, neque eorundem sophismata diluere. Quare non est cur in iis duobus libris ut redundantem Galenum Arabicæ factionis homines accusare possint, quum febrium differentias in illis tanta breuitate docuerit, ut multa quæ, sit scio, non satis assequuntur, optarent copiosius ab ipso fuisse tractata. His duobus libris similes sunt sex alij quos de Morborum & Symptomatum differentiis ac causis scripsit, in quibus eadem usus est breuitate. Ut valde iniqui sint Galeno, qui perpetuò illum ut Asianum & redundantem traducunt. Nam ubi illi cū veritatis osoribus congregiendum non fuit, hic nemo redundantiam illum insimulare merito potest. Quod itaque interdum nimis quibusdam videtur, id laudandum potius, quam vituperandum esse existimet. Hæc enim ratione nobis inferuire voluit, ut si in eorum libros qui à veritate abhorrentia scripserunt, incidere mus, paratam iam haberemus eorundem confutationem. Porro quum hæc sumptionum mentio fiat, animaduertendum erit ita nos appellasse, quæ à Grecis *Ἀσπύματα* nominantur. Nā aptissime dici sumptiones, Galenus quoque lib. 2. Viæ acuto. comm. 20. testatur, qui ita vocari ait propositiones per se credibiles, & quæ hoc nomine ad demonstrationes accommodantur, & sumuntur. Aristoteles *ἀσπύματα* alio nomine, nostri dignitates appellant, quod iure illis sit habenda fides, aut dignæ sint quibus credatur.

Empiricorum et tot, nullius rei naturam posse inueniri putantur.

Sophistas.

Erasistratus Sophistas annumerandus. Sophista qui.

Galenus in illis libris non est Asianus & redundantens.

Galenus copia excusatur.

Sumptiones. Ἀσπύματα.

Ἀσπύματα. Dignitates.

Hypotheses igitur ipforum sunt, Calidum, frigidum, humidum, & siccum esse corporum elementa, & primos morbos fieri ex horū intemperie, è quibus vnus est etiam febris, vbi in corde calor quidam præter naturam procreatur. Differentiæ verò in genere caloris, de quibus præsens tractat sermo, à materierum differentia febrilem calorem suscipientium genere tripliciū sumebantur. Aut enim in ipso cordis corpore primò ipsum accendi dicebam, vel in humoribus, vel in spiritu. Præcedere autem omniū febrium constitutionem, causas omnibus euidenter cognitas: quas paulo antè commemorauimus, è quarum obseruatione Empiricus quidem medicus ad curationem nonnihil iuuatur. Rationalis verò ad ipsam rei naturam accedens per indicationes, ab illa tum ad futurorum prænotationem, tum ad curationis inuentionem iuuatur, vtens omnibus quidem per experientiam inuentis, multa verò ipsis ex rationali methodo adiiciens. Quæ igitur sunt per vtranque partem inuenta, experientiam dico & rationem, alibi indicauimus. Qui verò à singulis procatacticis causis in corpore cōsistat affectus qui febrem accendit, nunc dicere consilium est.

COMMENTARIVS.

Nunc geminas hypotheses alibi demonstratas recenset, & quæ ac quot sint differentiæ febrium à materia, in qua calor præter naturā accenditur, sumptæ, & quòd febrium consistentiā externæ causæ præcedant, adeoque omnia promodum quæ hæcenus dicta sunt, repetit. Prima autē hypothesis est, quòd calidum, frigidum, humidum, & siccum sint corporum elementa. Quæ in libris de Elementis est demonstrata. Altera, quòd primi morbi ex horum elementorum intemperie constituantur, è quorū numero febris quoque existit, vt quæ non sit nisi calor præter naturam totum corpus infestans: vel, vt hoc in loco ait, calor præter naturam in corde procreatus, & in vniuersum corpus distributus. Cæterum differentiæ caloris à materia febrilem calorem suscipiente sumptæ triplices sunt: vel enim in ipso cordis corpore, vel in humoribus, vel in spiritu accenditur, vt capite primo est expositum. Præcedere autem febrium consistentiam causas externas, adeoque omnibus cognitas, capite præcedenti abundè dictum est. Ex harum vtiq; causarum obseruatione Empiricus medicus ad curationem nonnihil iuuatur. Nam distinguūt etiam illi pathemata per cōcursus ab ipsis appellatos, qui congeries sunt symptomatū, quæ omnibus euidenter apparent: in quibus cōcursibus etiā procatacticas siue externas causas ipsi complectuntur, tanquam totius concursus partes, vt libro secundo de Compo. medica. localium Galenus testatur. Vñus est autē dictione huic sectæ cōueniente, nempe obseruatione, quam illi *πείραξι* vocant. Neque enim ab experientia obseruatio differt. Atque hinc est quòd eius sectæ medici non solum

Febris.

Epilogus.

Prima hypo-
thesis.

Altera.

Febris quid.

Cōcursus Em-
piricorum.Obseruatio
Empiricorū.

solum Empirici, sed & *peritici*, quasi obseruatores, nominati sint. Rationalis verò seu dogmaticus medicus per indicationes ad naturam rei accedit. Non sunt verò indicationes, nisi ordinis siue agendi insinuationes: Vel breuissimè, ordinis representationes. Natura verò rei ex indicationibus cognita, ad futurorum prænotionem, & curationis inuentionem ab illa iuuatur, vt in Medendi ratione luculentissimè mostratur. Prætere a rationalis medicus vtitur iis quæ per experientiam rectè sunt inuenta, atque iis è rationali methodo multa admodum adiicit. Quæ quâ in libris de Sectis, de Empirica item secta, de experientia medica, ac in medendi methodo copiosius sint tradita, ideo non est cur de iis hoc loco longiorem instituamus sermonem.

Indicationes.

Cap. V.

 Vum igitur nunc videamus non vnum modum neque generationis, neque auctoris caloris, quando neque ipsius ignis, sed vel propter motum, aut propter putrefactionem, aut alterius caloris occursum, aut propter calidi effluxus suppressionem, aut propter calidæ essentia permixtionem, quodam veluti ex fonte efferuescentis, aut genitæ, quo ad sensum nostrum, aut augmentis calorem, necesse est omnino & febrium causas ad prædictos reduci modos.

Modi quinq; generationis & auctoris caloris.

COMMENTARIVS.

Febrium causas ad quinque modos reducit, nempe motum, putrefactionem, calidi occursum, suppressionem calidi effluxus, ac calidæ essentia mixtionem: ac quomodo quælibet illarum febrem excitat, perspicuè monstrat idque ignis exemplo, qui isdem de causis procreatur & augetur. Primò namque propter motum generatur ignis, quod manifestum fit in lapidibus, & lignis, quâ inter se mutuò colliduntur ac confricantur. Calefiunt quoque nostra corpora quomodolibet mota & exercitata. Prætere in flamma ventilata. Secundo modo propter putrefactionem, ob quam semina & stercora, aliæque corpora sæpe ignem concipiunt, & calefiunt. Sic sanè columbarum stercora Galenus lib. 3. de Tempera. cap. 2. ob putredinem accensa arsisse, & domum in Mysia hac de causa flagrasse scribit. Tercio propter alterius caloris occursum, seu viciniam, proxima quæque corpora incalescunt. Id quod patet omnibus iis, qui balnearum, æstui soli, & cuiuslibet flammæ vim fuerunt experti. Item brumæ tempore igne in amplo cubiculo succenso, aut in fornace, quemadmodum in Germania nostra fieri solet, accenso, oblinendo omnia spiracula, vehementem intus colligi calorem constat. Quarto propter calidi effluxus suppressionem. Sic sanè fuliginosa excrementa in corpore retenta, nec transpirantia, febrem excitare solent. Quinto ob calidæ essentia permixtionem, quæ quodam veluti ex fonte efferuescit, calor augetur, febriisque procreatur. Sic spiritus & sanguis in corde efferuescentes, & ex eo tanquam ex fonte in totum corpus manantes, non raro febrem excitant, vt paulo pòst fusius docebimus. Quomodo autem ad hos quinque modos omnium febrium causæ sint reducendæ, iam Galenus monstrare pergit.

Motus.

Putrefactio.

Alterius caloris occursum.

Calidi effluxus suppressio.

Calidæ essentia permixtio.

Veluti protinus visio solis, siue ex ipso sole actio talè habet ap-

Visio solis quid.

pellationē, siue quod in corpore efficitur pathema, siue quod iam effectum est, id ipsum sanē calor præter naturam est, nondum tamen febris, nisi cor cōcalefecerit. Sanē vniuersum hoc genus causæ ex calefaciētis occurſu efficitur, siue sol, siue ignis, siue medicamentum fuerit id quod calefacit extrinsecus cōtingens, aut appropinquans, aut occurrēs, aut quomodocūque quis nominare velit.

COMMENTARIVS.

Vſtio ſolis trifariam interpretata.

Exemplum nunc tertij paulo antē expoſiti modi, id eſt, occurſus vel viciniæ calidi, affert vſtionem ſolis, & initio quid per vſtionem illam ſit intelligendum oſtendit. Nam trifariam interpretari poteſt, nempe pro ſolis actione, & pro pathemate quod nondum factum eſt in corpore, ſtabilēque permanentiam obtinet, ſed adhuc efficitur: id enim propriē eſt pathos ſeu pathema, vt cap. i. libri de Different. ſymptomatum diſcuſſiſſimē docuimus: & pro malo quod iam effectum eſt, ſuāque cauſa ſublata permanere poteſt. Malum autem hoc non eſt niſi calor præter naturam. Qui certē febris dici citius non meretur, quā vnā cor calefecerit. Et ex hoc loco nulli non perſpicuum ſit, Galenum ſolem inter cauſas actu calefacientes, perinde atque ignem, connumerare, quum vſtionem actionem ſolis dici poſſe concedit, id quod alibi quoque, & potiſſimū lib. 2. de Temperamentis, facit. Non ſolem autem duntaxat & ignem, verum etiā medicamenta facultate calida, & omnia id genus alia, quæ extrinsecus corpus noſtrum contingunt, aut illi quomodolibet occurrunt & appropinquant, in hoc genere cauſæ complecti oportet.

Sol eſt cauſa calefaciens.

Ira quid.

Ira verō tanquam ſeruor quidam ac vehemens motus eſt irascibilis facultatis, quæ in ipſo cordis corpore ſedem obtinet. Cōcaleſcit autē interdum cum ea ſpiritus, & nonnunquā ſanguinis eſſentia. Et ſi promptē ſe habeāt corpora, quæ ſuſceperunt ad diutius retinendum calorem, quamuis cordis motus ſedetur, hæc præter naturam manent calida, tūcque hominem febricitare neceſſe eſt. Huiuſcemodi igitur febris principium habet motum atque ſeruorem natiui caloris.

COMMENTARIVS.

Ira febris cauſa.

Exemplum eſt primi & quinti modorum, nempe motus, & calidæ eſſentiæ, ſeruoris, ebullitioniſve. Nam quum ira non ſit niſi ſeruor quidam, ac vehemens irascibilis facultatis motus, & ex ea febris procreetur, neceſſe eſt vt iram tanquam febris cauſam ad primum & quintum modos paulo antē expoſitos referamus. Hanc autem iræ definitionem repetit Galenus cap. i. libri de Cauſis morborum, & lib. 2. de Tuen. ſani. cap. 11. & confirmatur à Platone in Cratylo, & Ariſtotele lib. 1. de Anima, vt alibi ſuſius diximus. Cæterum irascibilem facultatem ſuā in corde habere ſedē Galenus lib. 3. de Placitis Hippocratis & Platonis copioſe, multisque non contēendis argumentis demōſtrauit. Quum itaque natiuus calor ſeruet ac mouetur, interdum cū eo ſpiritus, interdum etiā ſanguinis eſſentia concaleſcit. Et vbi corpora ſuſcipientia apta fuerint ad diutius retinendum calorem, quamuis motus & ſeruor cordis ſedetur

Irascibilis facultatis ſedes.

detur ac cesset, manent tamen nihilominus spiritus & sanguis calida, atque tñ planè hominem febricitare necesse est: quòd nimirum calor is præter naturà per venas & arte-rias in vniuersum corpus distribuatur.

Quæ autem ex tristitia fit, non item feruorem, sed motum tantummodo principium obtinet. Quæ verò ex lassitudine procreatur, principium quidem & ipsa habet plurimum musculorum, neruorum, ligamentorum, & articularum motum: quæ sanè prima calefiunt, calor autem per continuum ad cor distribuitur, & tunc febricitant.

Febris ex tristitia.
Ex lassitudine.

COMMENTARIVS.

Exempla duo primi modi, solius scilicet motus affert. Primum est febris ex tristitia nata. Nam in tristitia seu moerore ad suam originem reuocatus spiritus & calor, sese accendunt. Paulatim autem in tristitia spiritus, & natiui caloris ad cor motus fit. Alterum est febris ex lassitudine procreata. Nam & hæc principium ortumque suum habet è nimio musculorum, neruorum, ligamentorum, & articularum motu. Quippe hæc prima in vehementiori motu, atque validis exercitiis calefiunt: quo facto, calor subinde per continuum, hoc est, ab vna parte ad aliam illi continuam, semper distribuitur, donec ad cor peruenerit. Eo enim occupato, homo febricitat.

Motus in tristitia qualis.

Quæ verò propter densitatem cutis accenditur febris, qualis maximè adstrictis refrigeratisque fieri consuevit, collecto in corpore mordaci effluxu, accidit. Dissilantur enim semper animalium corpora duobus modis, abeuntibus quidem foras quotidie vaporosis fuliginosisque excrementis: attracta autem intro refrigerante ac natiuum calorem ventilante aërea essentia, Vbi igitur vehemens aliqua cutem condensans causa prædictos meatus constrinxerit, sæpe plethoricum affectum inducit, quando id quod effluit vaporosum ac bonum fuerit. Interdum febrem efficit, quoties acre ac mordax fuerit: & tum maximè ex eo, quia nihil quod refrigerat intra corpus attrahitur, calor augetur. Acre autem & mordax excrementum iis effluit, qui natura vitiosis humoribus magis abundant, aut iis qui prauos cibos ingerunt, aut qui sæpius cruditatem incurrunt: præsertimque iis qui post huiusmodi cibos, aut limosam, & cœnosam, & lutosam, & palustrem, aut lacustrem, aut alio quouis modo corruptam & putrefactam aquam bibunt. Eodem modo & iis qui immoderatè laborant, aut vigilant, aut cogitant, aut acria medicamenta frequenter ingerunt.

Ex densitate cutis febris.

Corpora animalium bisariam dissilant.

Acre & mordax excrementum quibus effluit.

COMMENTARIVS.

Febrem ex cutis densitate accensam ad quantum pertinere modum, nem.

Febris ex densitate cutis.

pe calidi effluxus suppressionem, hoc loco perspicuè & copiose demonstrat. Quum enim ex frigore, cutis cōstringitur & densatur, acis mordaxue, adeoque calidus effluxus in corpore coaceruatur. Siquidem nequit, ut antea cute adhuc laxa & aperta, nunc effluere calidum excrementum, idèdque ut corpus præter naturam incalescat necesse est. Animalium nanque corpora bisariam diffillantur. Vno modo, quando singulis diebus vaporosa & fuliginosa excrementa foras expelluntur. Altero, ubi aërea substantia refrigerans, atque natium calorem ventilans, attrahitur. Quorum vtrumque tum in respiratione, tum in pulsu accidit. In respiratione nanque per attractum & immisum aërem, natius calor refrigeratur. Per emissum autem, a fumido & vaporoso excremento purgatur. In pulsu itidem per dilationem seu sublationem arteriarum, *Ἀποσπασθῆναι* Græci nominant, aërea substantia refrigerans attrahitur. Per eiusdem verò submissionem contractionemve, *συσπασθῆναι* appellant, ex humorum deustione contractum, veluti fumidum excrementum expellitur. Cuiusmodi igitur instrumentis spiritus res est inspiratio, eiusmodi arteriis est dilatio. Et cuiusmodi est illis expiratio, eiusmodi arteriis est contractio. Atque quod ex respiratione vni præstatur cordi, id ex pulsu calori illi qui est in toto animali, accedit. Ex quibus abundè constat, quod ubi vehemens causa cutem densando, corporis meatus, per quos fumida expelluntur excrementa, constipauerit, sepe vel plenitudinem, vel febrem inducat. Plenitudinem quidem, quando id quod effluere antea consuevit, vaporosum ac bonum fuerit. Id enim iam propter meatus constrictos in corpore retentum, sanguinis & aliorum in venis humorum copiam auget. Febrem autem, ubi acre, mordax, & fuligini non ab simile id quod antea effluebat, fuerit. Retentum enim iam calorem in venis ac toto corpore, præter naturam accendit. Ita febricitare coepit is cuius lib. 3. The. metho. cap. 2. Galenus meminit, qui quum in aquis aluminosis, quæ Albula vocant, selauasset, cutis densationem incidit. Densata itaque cute, & meatibus cutis constipatis, calor ideo augetur, quia refrigerans aër intra corpus non item attrahitur. Cæterum docet quoque Galenus quibus maximè hominibus acre & mordax excrementum in corpore colligatur, ac septem eorum recenset genera. Primi generis sunt, qui natura vitiosis sunt humoribus referti. His nanque è prauorum humorum copia, acria quoque & mordacia, fuliginosaque procreantur excrementa. Alterius generis sunt, qui mali succi cibis vtuntur. Tertijs, qui assidue cruditate patiuntur. Quarti, qui cum cibis prauis limosam, coenosam, lacustrem, aut alio quouis modo vitiatam & putrefactam aquam bibunt. Omnibus enim iis acria & mordacia in corpore excrementa coaceruari notius est, quàm ut pluribus à me dici oporteat. Quinti generis, qui immodicè laborant. Sexti, qui vigilant. Septimi, qui cogitant, cura conficiuntur, student, meditantur, contemplantur, & commentantur, id enim per verbum *φροντίζουσιν* Galenus intelligere voluit. Hoc itaque verbo omnes eos qui animi laboribus fatigantur, complexus est. Octauo generis, qui assidue acria medicamenta ingerunt. In omnibus nanque iam dictis plurimum flauæ bilis aceruatur, adeoque acria & mordacia excrementa procreantur. Quod lib. quoque 2. de Tempe. cap. 3. confirmat Galenus, ubi ait, Sollicitudo, ira, dolor, labor, exercitatio, vigilia, abstinentia, & inedia, succi flauæ bilis plus acruant, propterea quod plus eius succi in iccore gignunt.

Animaliū cor-
pora bisariam
diffillantur.

Ἀποσπασθῆναι.
Συσπασθῆναι.

Respirationis
ac pulsus col-
latio.

Cutis densita-
tem quæ male
frequenter.

Quibus homi-
nibus acre &
mordax excre-
mentum in
corpore col-
ligatur.

φροντίζουσιν.

Cibos igitur prauos dico, & qui natura tales sunt, vt cœpe, Cibi prau: allia, nasturtium, porrum, brascica, ocimum, vrtica, & quicunque alij syluestres nominantur, veluti etiam apud nos Lapfanæ: & qui etiam natura boni sunt, ob putredinem verò quandam prædictis æqualem, aut etiam sæpenumero maiorem prauitatem contrahunt, quemadmodum triticum, hordeum, & aliæ omnes fruges quæ ad cibi vsum assumuntur, parim ob temporis longitudinem ad putridum affectum deductæ: partim situ propter prauam repositionem repletæ: partim verò à prima generatione à rubigine vitiata. Tales igitur cibos nunc quoque plures propter famem comedere coacti, à purridis ac pestilentibus febribus mortui sunt: nonnulli verò exanthematis scabiosis ac leprosis correpti sunt. Vbi igitur corpus talibus humoribus plenum fuerit, nulla verò obstructio in vilo viscerum fuerit, animal autem liberè per vniuersam curem diffletur & refrigeretur, sanum quidem existit, sed dubiam ac fallacem obtinet sanitatem. Quando autem exterior facies aut adstringitur, aut in profundo mearus obstruuntur in constrictionibus quidem iam dictum febrium genus, in obstructionibus autem id quod paulo post dicitur, consequitur.

COMMENTARIVS.

Quum paulo supra ostendisset Galenus iis acre ac mordax excrementum in corpore coaceruari, qui prauis cibis vtuntur, nunc quos prauos vocet cibos explicat. Primum autem prauos appellat cibos qui natura tales sunt, id est, quibus natura insitum est, vt prauos in corpore gignant succos. Pravul cibo qui. Eius generis sunt allia, cœpe, & porrum. Nam oleracearum stirpium radices, Oleracearum stirpium radices acres. Galeno in libello de Boni & mali succi cibis attestante, quæcunque acres sunt, malum in corpore succum procreant. Id quod etiam lib. 2. de Alimento. facult. capite vltimo confirmat, nec vllam alendi facultatem habere ibidem scribit, nisi prius elixentur. Quamquam tum etiam paucissimum corporis alimentum eodem teste, exhibent. Vt hoc nomine medicamentorum potius, quàm ciborum rationem obtineant, biliosisque naturis noxia admodum sint. Ex hoc genere quoque est Nasturtium, Nasturtium. vt pote cuius in creando prauo succo non alia quàm alliorum ratio existit. Herba tamen humida & viridis, propter aqueæ humiditatis admisionem, arefacta multo inferiorem facultatem obtinet, ideoque tunc eius mordacitas moderata est, vt cum pane ea vt cum obsonio liceat. Brascica præterea paucum habet alimentum, Galeno libro secundo de Alimentorum facultatibus autore, idque quàm lens humidius. Succum tamen habet non probum, sed malum & graueolentem. Id quod omnibus liquet qui capitatæ Brascicæ foetorem quotidie in suis ædibus tolerare coguntur. Atque ferendum quidem esset si hoc foetore, aut si mauis, gra- Capitatæ brascicæ foetore.

ueolentia, ædes nostræ tantum inficerentur, modò non quotidie nobis Germanis pro optimo edulio, quo ventrem præ cæteris cibis implemus, mensis apponeretur. Ocimo veteres nonnulli vt obsonio vsi sunt. Est autem vitiosus succi olus, stomacho noxius, & concoctu difficile, Galeno loco citato teste.

Ocimum. Vrtica vna quoque est agrestium herbarum. Nemo autem ipsa vt alimento iure vitur, nisi maxima prematur fame. Vt hinc etiam pateat, mali succi cibus hanc meritò annumerari. Praui denique succi sunt omnia agrestia olera vocata, verbi gratia lactuca erratica, scandix, gingidium, feris, & cichorium, quemadmodum in libello de Boni & mali succi cibus Galenus fusius monstrauit. Lapfana quoque siue Lampfana (nam vtroque modo effertur) Galeno lib. 7. Simplicium, autore, prauos gignit succos. Eius stirpis Dioscorides nullas notas tradit, ita vt vix quid sit certò sciri possit. Plinius lib. 20. cap. 9. olus syluestre esse pedalis altitudinis, tribus foliis hirsutis, cætera Napo simile, nisi flos esset candidior, scribit. Ruellius ea virere arua scriptum reliquit. Videtur itaque esse herba quæ passim in segetibus provenit, & Vvyld vveyfs senffkraut, oder vvilder koel, Germanis nominatur. Atq; hætenus primi generis prauos cibos recensuit. Secundò prauos cibos vocat Galenus, qui etsi natura boni sunt, tamen propter quandam putredinem iam dictis æqualem, & sæpenumero maiorem, prauitatem contrahunt, vt sunt hordeum, triticum, & omnes aliæ fruges quæ ad cibi vsum assumuntur, quas Græci *υβίμακτα* appellant *σίμηνα*. Quæ verò eiusmodi sunt, explicat lib. 1. Viç. acuto. morb. comm. 18. Galenus, vbi ita vocari scribit quæ ex frumento, quod Græci *σῖτρον* nominant, conficiuntur. Frumentum verò, vt idem testis est, vocant triticum, hordeum, zeam, & cerealia dicta semina, lentes scilicet, fabas, lupinos, cicerculam, milium, panicum, auenam, & id genus alia. Huiusmodi nanque omnia vel diuturnitate temporis ad putridum ducuntur affectum, vel situ ac carie, quam contrahunt, implentur, vel in prima statim generatione rubigine vituata sunt. Est autem rubigo frumenti pestis, seu squalor, sic dicta quòd segetes exurat, ac quasi rubras efficiat. Eius generis cibus nonnullos vesci, ita urgente fame, coactos fuisse scribit Galenus, ideòque aliquos ex iis putridis ac pestilentibus febribus interiisse, quosdam exanthematis scabiosis & leprosis correptos fuisse. Sunt autem *εξανθηματικὰ* Græcis tumores seu pustulæ, quæ Plinio papulæ, nostris morbilli & variolæ dicuntur. Morbilli autem vocant pustulas sublimiores, variolas verò latiores. Priores leprosas, posteriores scabiosas hoc loco Galenus nominauit. Lepra enim altius circularibûsque erosionibus cutem depascit, id quod etiam morbilli faciunt. Scabies autem summam corporis cutem occupat & exedit, ac fursurea magis ex se corpuscula edit, quod in variolis quoque nominatis accidere solet. Quum igitur corpus vitiosis humoribus ex prauis cibis pronatis plenum fuerit, nec vlla in visceribus obstructio aderit, atque animal liberè per totam cutem diffatur ac refrigeratur, sanum quidem existit, eò quòd ab omni obstructione adhuc liberum sit, & mordacia acriæque excrementa transpirèt ac dislentur, adeòque animal refrigeretur. Sanitas tamen hæc non nisi ad tempus durat, ac brevis & momentanea est. Nam quàm primùm exterior corporis facies conspuitur, aut in profundo corporis meatus obstruuntur, qui ea fruitur, in morbos incidit. In constrictionibus quidem cutis, febriumgenus iam dictum, hoc est, diariam. In obstructionibus autem, quod paulo post sequitur,

Qualis sit
nitas eorum
quorū corpus
prauis humo-
ribus plenum
est.

quitur, id est, putridam. Quum itaque leuibus de causis, vel cutis densitatem incurrant ij quibus corpus malis refectum est humoribus, vel obstructione internorum meatuum: promptissime vel diaria, vel putrida corripiuntur febre, atque hoc nomine illorum sanitas breuis & momentanea est.

Nihil igitur mirum cur ex iis qui cruditate laborauerunt nonnulli quidem febricitant, alij verò minimè. Etenim ii qui iam vitiosis succis pleni fuerant, ac malè diffilabantur, aut intempestiuè laborarunt, aut balneis immodestius vsi sunt, promptè febribus corripiebantur. Qui verò bonis pleni fuerant humoribus, ac bene diffilabantur, & quieuerunt, ventriculūque ac iecur robusta habuerunt, hos febre corripere impossibile fuit. Nam iisdem in ventriculo & iecore manet quicquid corruptum est, & spatio temporis paulatim cōcoquitur, atque bonum efficitur. Quemadmodum & iis qui vehementiores motus, aut æstiuum solem sustinent, aut balneo dulcium aquarum vtuntur, cibi corrupti in vniuersum habitum corporis transmuntur. Sic & eos quibus corrupti cibi deorsum lati sunt, febris non est sequuta, nisi aliam ob causam, vt si sæpenumeto surgendo in lassitudinem incidunt, aut phlegmone ventriculus correptus fuit.

COMMENTARIVS.

Causam exponit cur non omnes qui cruditate laborant, febribus corripiantur. Qui enim vitiosis humoribus referti sunt, ac malè diffilantur, aut intempestiuè, verbi gratia, statim à cibo, laborant, aut balneis immodestius vtuntur, ij facillè febribus corripuntur. Vitiosi namque succi, promptè admodum putrescunt, præsertim vbi corpus transpiratione destituitur, & malè diffilatur. Intempestiuè autem labores, quicquid est crudorum ac vitiosorum humorū in totum corporis habitum trahunt, adeoque cute densata facillimè putrescunt. Idem etiam balnea immoderatus vsurpata efficiunt, vt mox metipse Galenus monstrabit. Contrà, qui bonis humoribus pleni sunt, ac bene diffilantur, & quiescunt, ventriculūque & iecur robusta habent, febricitare est impossibile. Quòd autem ij qui bonis humoribus abundant, ac bene diffilant febres non incidunt, etiam si interdum cruditate laborant, ex iis quæ antea dicta sunt, clarum euadit. Quòd verò illi qui quiescunt non incidunt febres, è contrario, nimirum ex motu, Galenus lib. 2. de Iudiciis cap. 3. & lib. 2. de Sympto. causis cap. septimo & octauo: & libro decimo The metho. capite quarto, luculenter ostendit. Humores namque crudi per quietem corporis & ipsi quiescunt. Vbi verò qui interim conquieuerant, mouentur, veluti in exercitiis ac balneis accidunt, tum agitati, & per sententia corpora violenter delati, stimulant, pungunt, ac vulnerant, atque subinde inæqualem sensum, horrorem, rigorem, adeoque febrem inuehunt. Porò cur illi quibus ventriculus & iecur robusta sunt, febres haud incidunt, metipse Galenus exponit, inquit, Nam illis manet in ventriculo & iecore quicquid corruptum est, & paulatim temporis spatio, eò quòd concoquendi facultatem validam obtineant, con-

Cur cruditate laborantes alij quando febricitant, aliquando minimè.

Cur non omnes cruditate laborantes febribus corripiantur.

Quibus vitiosus & iecur robusta sunt, febres non incidunt.

Erronee interpretatur
tam Galeni.

Θάλασσα.

Adstringentia
non relaxan-
tia ventriculo
& iecori adhi-
benda.

coquitur, & bonum fit. Atque ita planè hæc Galeni verba: *θάλλασαι τὰ κατὰ τὴν γαστέρα, ὥς τὸ ἵκναι*. Quod monendum esse putamus propter alios interpretes Galeni Latinos, quorum alter verbum *θάλλασαι* calefaciunt, alter fouent, sed vterque malè conuertit, vt paulo pòst clarissimè monstrabimus. Errandi autem occasionem bonis illis viris præbuit *θάλασσα* vox *πλίσσινος*, vt quæ plura apud Græcos significet. Nam frequenter idem quod *θερμαίνω*, Phauorino quoque nostro teste, hoc est, calefacio ac foueo significat. Quæ sanè in significatione hoc loco à Galeno vsurpari non potest. Quum enim calefacientia omnia relaxent, non sunt eiusmodi ventriculo & iecori, præsertim vbi in illis superuacua, & vitiosa continentur, temerè adhibenda. Imò adstringentibus potius, vbi in hæc viscera superuacua procubuerunt, vtendum erit, quando & à primoribus admodum hæ partes sint, & vt munus suum, vel in ipsis morbis, obeant necessum sit. Impensius itaque quàm cætera membra, ventriculus & iecur adstringentia ac roborantia desiderant, quemadmodum copiose libro vndecimo The. metho. capite decimoquinto & sequentibus Galenus ostendit. Quinetiam libro decimotertio The. metho. capite decimoquarto in prædictarum partium phlegmone, solorum calefacientium ac relaxantium vsum damnat, quanto magis, quum illæ rectè valent. Alia igitur huius verbi *θάλασσα* significatio, quæ huic loco quadret, querenda. Significat autem interdum idem quod *ἀναμύζω ὥς ἀνθίσω*, eodem Phauorino teste, id est, vigeo, robustus sum, floreo, & bene habeo. Quo certè in significato hic à Galeno vsurpatur, vt is scilicet sit verborum Galeni sensus, Fieri non potest, vt febre corripiantur quibus ventriculus & iecur vigent, florent, bene habent, robusta validæ sunt. Hæc paulo verbosius tractauimus, quòd à nullo interprete hæc sententia sit rectè reddita. Præterea eos febris non inuasit, quibus corrupta cibaria deorsum lata sunt, idque meritò. Nam si deorsum & per aluum aliquid secedit, vniuersa cruditas vacuatur, adeoque febris causa è medio tollitur. Quod alibi quoque, nempe libro primo de Alimentorum facultatibus ca. de tritico in aqua elixo, confirmat Galenus, vbi vnicum esse cruditatis remedium scribit, si aliquid *ὀμπυλίσκω*, deorsum fertur, & per inferna delicitur. Nisi aliqua alia causa, quæ febrem excitauit, accessit. Verbi gratia, si inter excernendum per inferna cruditatem æger sæpenumero surgendo in laesitudinem inciderat: aut vetriculus propter prauorum illuc humorum decursum, phlegmone correptus erat. Quippe tum vtriusque mali occasione febris sequuta est.

Cap. VI.

Obstru-
tio-
nes internæ
meorum feb-
ris comites
putrida.

Porro in obstructionibus meatuum, & humorum impactionibus: nam de ea re dicere distuli: animalia putrida, febre tentantur. Promptissimè enim putrescunt quæcunque calida & humida sunt & multa, in calido loco, nisi diffletur ac refrigeretur. Nihil itaque mirum quamobré plenitudines sequantur febres: etenim & obstructiones multæ efficiuntur, ac vniuersum corpus difficulter diffilatur per eiusmodi affectus. Igitur in altera plenitudine quæ ad vires dicitur, humores

humotes ipsi citò ad corruptionem perueniunt: eò quòd neque euincuntur, neque concoquuntur, utpote faculrate eos conficiente, imbecilliore existente. Quocitca quicumque cibi glutinosi sunt, & crassos procreant succos, morbosiores. Quippe facilius est humotem ex ipsis natum impingi & infigi. Et quid igitur, nonne contraria ratione extenuantes & acres morbosi sunt? Videntur enim similiter febribus corripi, qui alterutro victus genere frequentius vtuntur: quoniam antea quoque dictum est, omnes tales mali esse succi. Tales igitur ratione ea quòd malos succos procreant, quicumque verò glutinosi sunt ac crassi, putredinis ratione, febrium sunt causæ.

COMMENTARIVS.

Quum hæcenus docuisset Galenus quòd cutis còstrictione diaria vocata febris comitetur: nunc quòd obstructions interiorum & quæ in profundo sunt corporis meatuum & humorum impactiones febris putrida sequatur, ostendit. Quippe humores, utpote calidi & humidi, ac multi calido loco im pacti, præsertim vbi non dissantur & refrigerantur, facillimè putrescunt. Quod etiam lib. 9. The. metho. cap. 3. & lib. 11. ca. 4. Galenus ita scribens cõfirmat, Illa tantum, inquit, putrescunt corpora, quæ calida & humida sunt na
 tura, neque perlata, neque ventilata in calido humidòque loco manent. Ni
 hil igitur mirum est cur plenitudines, quas *Πληθύνει* Græci vocant, febres se
 quantur. Hæc nanque quæ ad vasa nominatur, initio obstructions parit, at
 que subinde vt vniuersum corpus difficulter diffletur, efficit. Altera verò ple
 nitudo, quæ ad vires dicitur, humores celeriter ad putrefactionem ducit: pro
 pterea quòd à facultate imbecilliore ac admodum grauata, neque euincatur,
 neque còcoquantur. Vt hinc omnibus palàm fiat, cibos lentos & crassos suc
 cos procreantes, esse morbosiores: propterea quòd humores ex ipsis nati, fa
 cilius impingantur, & infigantur, adeoque obstructions pariant. Quod etiã
 libro octauo The. metho. cap. quarto Galenus testatur, ita inquit, Quæ
 glutinosa & crassa sunt, hæc promptius propter suum lentorem & crassitiem
 in meatibus hærent, atque infiguntur. Sunt verò etiam morbosii extenuantes
 & acres cibi, atqui contraria planè ratione: nempe quia vitiosos succos pro
 creant, è quibus varia subinde morborum genera nascuntur, vt capite præce
 denti abundè dictum est. Atque hinc est quòd similiter febribus corripian
 tur, qui alterutro victus genere, hoc est, vel crassorum & lentorum, vel exte
 nuantium & acrium ciborum, vtuntur. Hi quidem, quòd prauorum humo
 rum copiam coaceruent: illi verò, quia obstructionem incurrunt. Quippe
 prauii humores statim putrescunt, obstructions autem, quia diffusionem
 seu perspirationem prohibent, putredinem accerunt.

Plenitudinem
cur sequuntur
febres.

Cibi crassos ac
lentos humo
res procreantes
morbosiores.

Extenuantes &
acres cur mor
bosii.

Partes quoque inflammatione laborantes putredinis ratio
 ne accendunt febrem. Impactus enim in eis qui influxit humor,
 vbi fuerit natura calidus, quia non bene diffilatur, putrescit. Quù
 igitur fluxio fuerit exquisitè biliosa, cryspelatosus calor pattem

Phlegmone la
borantes par
tes cur febrem
accendunt.

occupat. Vbi verò sanguinea, phlegmonofus. Quòd fi ex ambabus mixta eft, vel eryfipelas fit phlegmonofum, vel phlegmone eryfipelatofa: nomen quidem ab humore dominante fumens, cognomen verò ab altero acquirens. At ex iis omnibus communicationis ratione febris accenditur. Semper enim cum ea quæ calefacta eft, continua pars calefit, donec ad cor affectus perueniat. Nam & in carbunculis continua pars fimul calefit, qui ex sanguine admodum calido, fed propter aduftionem magis melancholico, generantur.

COMMENTARIVS.

Tumores calidi ac dolorifici febres accedunt.
Φλεγμαίοντες
Φλεγμονή γενεσιν
norationis sim-
pia

Pergit Galenus in commemoratione caufarum putridam efficientium febrem, ac præter obftructionem, & cacochymiam, tumores calidos & dolorificos recēfet, qui ratione putredinis febres accēdunt. Nam per φλεγμαίοντες Galenus partes intelligit quæ φλογώσας, hoc eft, inflammatione laborant: adeoque vox hæc, vt etiam φλεγμονή, communiter accipitur, vt idem significet quod partes calidis & dolorificis tumoribus affectas. Quòd è fequentibus fit manifefiffimum, eryfipelatis enim & carbūculi, tumorum certè calidorum, mentionem facit. Cur autem partes inflammatione laborantes putridam febrem excitant, caufam eſſe ait, quòd humor qui influxit impactus in eis eſt natura calidus, & non probè diſſatur: quas duas res, cauſas eſſe putredinis paulò ante diximus, & lib. ſecundo, capite nono latius monſtrabimus. Porro ſi fluxio fuerit exquisitè πικρόχολος, id eſt, ex flaua conſiſterit bile: neque enim amara bilis, Galeno libro tertio Viſtus acut, comm. 2. teſte, alia eſt quàm flaua: eryfipelatofus calor partem occupat. Siquidem, vt libro decimoquarto Therap. metho. capite primo, autor eſt Galenus, biliolæ fluxionis germen eryfipelas exiſtit. Id quod calor quoque eius mali, qui flauus eſt, abundè ſatis indicat. Si verò ſanguinea fuerit fluxio, phlegmonofus calor eſt. Quòd ſi ex ambab⁹, biliola nimirū & ſanguinea, mixta fuerit, eryfipelas procreatur phlegmonofum, vbi ſcilicet eryfipelatis ſymptomata exuperauerint: vel phlegmone eryfipelatofa, ſi utiq; phlegmones ſymptomata vehemētiora fuerint. Nomē itaq; ab humore domināte ſumit, cognomē verò ab altero qui admixtus eſt, humore, minori tamen quantitate, accipit. In iis verò omnibus malis, phlegmone nimirum & eryfipelate, communicationis cum corde ratione febris accenditur. Quippe ſemper pars continua ei quæ primò calefacta eſt, ſimul caleſcit, ac ſubinde ab vna ad aliam transfertur calor, donec affectus, hoc eſt, calor præter naturam, ad cor pertingat. Sunt tamen codices nonnulli qui non δις δις, vt habet Aldinus codex, ſed δις δις, id eſt, diſtributio, nullo ſenſus diſcrimine legunt. Vtraque enim lectio Galeni propoſito quadrat. Calor enim ad cor peruenit, & caloris diſtributio. In carbunculis quoque, qui ex ſanguine admodum calido, ſed propter aduſtionem magis melancholico fiunt, laborant loco continua pars ſimul caleſcit: calorque eoſque diſtribuitur donec ad cor peruentū fuerit. Cæterum ſanguinem per aduſtionem fieri melancholicum notius eſt, quàm vt pluribus dici debeat.

Varia lectio
aſſeritur.

Cap. VII.

Alidiores autem ambientis nos aëris constitutiones, quales maximè circa Canis ortum fiunt, per inspirationem quidem manifestè cor ipsum calefaciunt. Extrinsecus autem circumfusæ corpori, totum ipsum calidum efficiunt, ac præsertim arterias: ut quæ non nihil substantiæ ipsius ambientis aëris trahant, è quibus omnibus simul affici cor necesse est, & ubi immodicè incalescit, primum & maximè febrilem affectum obtinere, atque toti corpori immittere. In pestilentialibus verò constitutionibus, inspiratio potissimum causa est. Interdum quoque fit propter humores in corpore ad putredinem aptos, ubi exiguam quandam occasionem ab ambiente aëre ad febris initium animal acceperit. Magna verò ex parte incipit ex aëris ambiētis respiratione, à putrida exhalatione contaminato. Initium autè putredinis aut multitudo mortuorum est, non crematorum, quæadmodum in præliis fieri solet: aut exhalationis ex paludibus quibusdam, vel stagnis æstiuo tempore. Interdum verò, immoderatus calor ambientis aëris est principium, quemadmodum in pestilentia quæ Athenienses inuasit, ut inquit Thucydides, Atqui in suffocantibus tuguriis viuentes æstatis tempore corruptio in corpore creabatur. Quia verò ex praua victus ratione humores in corpore putredini obnoxij erant, initium pestilentis febris facta est. Fortè autem & propter continuitatem ex Æthiopia quædam putrida inquinamenta fluxere, quæ iis qui habebant corpora parata ut ab ipsis læderentur, febris causa fuerunt.

Febris pestilens
causa potissimum
inspiratio aëris.

Thucydides.

COMMENTARIVS.

Exemplo calidioris aëris nos ambientis constitutionis febres nonnunquam procreantis Galenus monstrat, quòd potissima pestilentis febris causa sit aëris inspiratio. Febrem autem calidior aëris nos ambientis constitutio, qualis maximè circa Canis ortum est, creat non alia de causa, quàm quòd aër tum inspiratus cor calefaciat. Per hæc autem verba, Qualis maximè circa Canis ortum, satis indicat quas hoc loco calidiores aëris nos ambientis vocet constitutiones. Non quidem omnes eas quæ paulo temperatis sunt calidiores, sed eas quæ inter omnes alias sunt maximè feruentes, & calidissimæ: tales namque sunt quæ Canicula oriente, æstiuo tempore fiunt. Quocirca in Aldino codice Græco μάλα dictio, non rectè per interiectum coma à verbo γένεσθαι diuellitur. Atque hæc res alteri interpreti errandi occasionem dedit, qui potissimum per inspirationem reddens, ad sequentia μάλα retulit. Ad præcedentia verò esse referendum, vetus etiam interpres abundè conuincit,

Calidior aëris
ambientis con-
stitutio febres
creat
Quæ calidior
aëris sit consti-
tutio.

Aldinus co-
dex emendat.

qui præsentem locum ita conuertit: quales circa ortum Canis sunt maximè. Ceterum in prædicta aëris constitutione non solum per inspirationem cor calefit, sed & per arterias, quæ extrinsecus circumfusum aërem calidiorem attrahunt, atque ad cor aliquid substantiæ ipsius aëris deferunt: à qua cor ubi immodicè incaluerit, primum quidem, & maximè febrilem calorem sustinet, atque subinde in totum corpus distribuit. Nihil autem mirum arterias extrinsecus corpori circumfusi aëris substantiā trahere. Nam multæ arteriæ suis osculis ad extimam cutis superficiem finiuntur, ac in eiusdem meatu aperiantur. Quapropter dilatantes se arteriæ, vndiqueque & per omnia extrema aërem in se ipsas attrahunt, ut fufus in libello de Vsupulsum, & libro primo Simplicii. cap. II. & multis aliis locis Galenus docet. Duplici igitur ratione calidiores aëris constitutiones nos calefaciunt. Vna quidem per inspirationem, quæ partim per os, partim per nares fit. Atque hac sanè ratione cor maximè incalcescit, quòd anatomes ratio abundè satis docet. Altera per attractionem calidi aëris, arteriarum ministerio factam. Quo utique modo vniuersum corpus, quod arteriarum ope conspirabile existit, calefit. Porro in pestilentialibus aëris constitutionibus, febris maximè causa, est inspiratio. Ut hinc iterum palàm fiat omnibus, in pestilenti aëris constitutione fugam esse remedium omnium præstantissimum. Hac enim vna ratione effici potest, ut à pestilentis aëris inspiratione, à qua, de sententia Galeni, & omnium medicorum febris pestilentialis procreatur, tutus esse queas. Quippe quum aërem nos ambientem semper inspirare, modò superstitis esse velimus, sit necessarium, qua rogo ratione tibi rectius consules, quàm si huius febris causam declines? Declinabis verò, si in eum concedas locum, in quo nullo vitæ periculo aërem corpus ambientem inspirare licet. Sed in re manifesta, & quæ apud omnes medicos confessæ est, verba funderè nihil attinet. Atque hæc quæ per infecti aëris inspirationem fit, pestilentis febris potissima est causa. Fit verò nonnunquā hæc febris propter eos qui in corpore sunt humores prauos, & ad putrefactionem aptos. Nam ubi exiguam aliquam occasionem ab ambiente aëre acceperint, statim putrescunt. Occasio autem putrefactionis humorum, est multitudo mortuorum non crematorum, ut in bello accidit. Ab iis enim putrida exhalatio euaporat, quæ aërem vitiat, & subinde etiam humores in corpore prauos in putredinem ducit. Putredini præterea occasionem præbet exhalatio è stagnis & paludibus æstiuo tempore excitata. Id quod quotidiana experientia satis confirmat, quæ in locis ad paludes, & stagna sitis sæpenu-mero pestilentiam grassari docet. Occasionem etiam ut humores putrescant, præbet immodicus ambientis aëris calor, ut accidit in ea pestilentia quam

Thucydides libro secundo belli Peloponesiaci describit his verbis, οἰκίστην γὰρ, inquit, οὐκ ὑπερχύουσιν, ἀλλ' ἐν καλὴ βασι πικρῆς ἀρᾶς ἔχουσιν. Ἀποστραφέντων δὲ φέρεται ἡ νόσος, οὐδὲν κέρμα, ἀλλὰ ἡ γένεσις ἐν ἀνέμοις ἀποθνήσκοντες ἕκαστοι. καὶ ἐν ταῖς πόλεσι κακιστοῦσι τὴν καὶ πλεονέκτης καὶ πείνης ἰκανοὺς εἶναι. Quod est, Domorū penuria viuentes in suffocantibus minimèque perfatis æstiuo tempore tuguriis corruptio inuasit, nullo decore, sed alij super alios mortui iacebant, & in viis, & circa fontes omnes semianimes volutabantur. Fortassis verò, ait Galenus, prædicta pestilentia cœpit, quod per continuitatem ex Æthiopia quædā putrida contagia Athenas vsque fluxerunt, & hominibus qui parata ad eam corpora habuerunt, febris causa fuerunt. Siquidem, ut loco iam citato Thucydides

Arteriæ extrinsecus corpori circumfusum aërem attrahunt.

Pestilentis febris causa. Fuga in pestilenti aëris constitutione præstantissimum remedium.

Occasiones putrefactionis humorum.

Thucydides.

cydides testatur, hæc pestilentia primùm in Æthiopia, quæ est supra Ægyptum, cepit. Deinde in Ægyptum Libyamque descendit, & in Regis plurimam regionem. Confestim autem Athenas inuasit, & principio quidem homines in Pyæo corripuit. Hæc ille.

Nulla causa sine habilitate eius quod patitur agere potest.

Cur non omnes in pestilentia acie commorantes peste corripuantur.

Oportet enim huius semper meminisse toto hoc ipso sermone, quod nulla causarum sine eius quod patitur habilitate agere possit, alioquin omnes qui in sole cōmorantur æstiuo febricitarent, & qui plus æquo mouentur, aut inebriantur, aut irascuntur, aut tristantur. Sic verò, arbitror, circa Canis ortum omnes ægrotarent, atque in pestilentis morerentur. Sed ut dictum est, maxima pars generationis morborum, est eius quod patitur corporis habilitas. Subiiciatur igitur pro exēplo, in ambiente nonnulla pestilentia deferri semina, atque corporum quæ in eo versantur: hæc quidem esse variis excrementis referta, paratis iam ex seipsis putrescere: illa verò excrementis vacua & pura. atque prioribus quidem addatur, in multis locis meatuum obstructio, ac plenitudo vocata, & vita ociosa in multis epulis, & ebrietatibus, & in modico veneris usu, & quæ necessariò prædicta omnia consequuntur cruditatibus. Aliis autem omnibus: puris & excrementis destitutis, præter ea quæ illis insunt bona: facilis quidem in omnibus meatibus spiritatio, utpote nequaquam obstructis, nec compressis: exercitia verò moderata, & prudenter instituta victus ratio. Ac deinceps in istis hypothesibus cogita quomodo utraque corpora ad inspirationem putidi aeris affici sit consentaneum. Nonne verisimile est illa quidē statim à prima inspiratione initium putredinis accipere, ac plurimum in malum progredi: quæcūque verò vacua sunt excrementis & pura, hæc quidē nullo modo, illa verò paulum laborare, ita ut facilis sit illis ad naturalē habitum reditus: Sic & quum aeris temperatura à naturæ habitum immodicè recessit ad humiditatem & caliditatem, pestilentes fore morbos, est necesse: laborare autem his maximè eos qui iam prius excrementicia humiditate pleni fuerint: quæadmodum qui moderatis laboribus ac victus ratione decenti vitur, omnino in omnibus eiusmodi affectibus mali expers permanet.

COMMENTARIVS.

Nullam causam sine corporis quod laborat habilitate agere posse ostēdit, adeoque rationē cur non omnes qui in pestilenti aeris constitutione cōmorantur peste corripiantur, sed nonnulli immunes ab illa & illæsi permaneant, exponit. Si enim causa sine eius quod patitur habilitate ageret, omnes certè sub sole æstiuo versantes in febres inciderent. Itē omnes qui paulo vehementiori

Nulla causa sine corporis quod laborat habilitate agere potest.

motu vterentur, aut inebriarentur, irascereantur, tristarentur, febribus corripereantur. Præterea per Caniculæ æstum omnes ægrotarent, & in pestilentibus aëris cōstitutionibus omnes ex æquo morerētur, nec vllus superstes maneret. Verū quū prædictos morbos effugere complures, quotidiana experientia doceat, certū est id nulla alia de causa accidere, quā quod corpus illorū ad causarū actionem in se recipiendam sit ineptū. Quod hypothesi quadā declarat Gal. quæ est eiusmodi, vt nulla explicatione egeat: per se enim manifesta est.

*Scrutandum
qua maximè
facultate cau-
se morbos cō-
mittant,*

Hic sermo in vno quidem exemplo prolatus est, sed simul in omni genere causæ verus est. Et quicunque statuit se integrè in eo exerceri, de externis causis librum legat. Ego verò in præsentiarum prolixitati parcens, vno capite omnia complexus, finem ei imponam. Oportet enim in singulis causis scrutantem qua maximè facultate morbos committere soleant, deinde considerare corporū affectus, qui ipsis consentiunt & repugnāt, scientem quod iis qui consentiunt prompta sit læsio, contrarij autem & repugnantes, quantum viribus ac magnitudine valet contrarietas, tantum inuicti permanebunt. Igitur vidi ego aliquando tali constitutione eueniente, qualem Hippocrates in Cranone factum esse dixit, carbunculos grassatos non paucos, quorum generatio, & alia omnia, eo quo ille scripsit modo, ad amussim fuerunt. Quinetiam quæcunque tertio Epidemiōn in pestilenti scripsit constitutione, ea quoque omnia in alia huic simili constitutione euenierunt. Summa verò eorum erat, vt Hippocrates indicauit, putredo. Atque id ipsi cognoscentes, statim incipiente constitutione quæcunque corpora humida videbamus, confestim quouis modo exiccare tentabamus: quæcunque verò sicciora, in iis pristinam naturam conseruabamus: quæcunque autem excrementis plena, purgationibus sanabamus: obstructions verò meatuum soluebamus atque abstergebamus. Sed hæc quidem iam quodammodo ad medendi methodum pertinent. Et constat quod in hac tractatione plurimū de iis dicetur. Nunc autem eorum mentionem feci, sequutus sermonem docentem quonam modo ab vna causa inualecente, quidam febribus corripuntur, alij verò immunes permanent. Quū enim corporū affectus dissimiles sint ac multiformes, quidā facile vincuntur, ac promptissimè patiuntur à causa agente: alij inuicti, & omnino impatibiles sunt, aut difficulter patiuntur. Ad huius verò rei demonstrationē coacti sumus etiā curationis meminisse, non aliter affecti quā Hippocrates, qui alicubi quodam modo

modo vulgatum illud verbū adſcripſit, Oſtendit autem ſanatio.

COMMENTARIVS.

Sermonem quem paulo antè hypotheſi quadam declarauit, in omni cauſe genere verum eſſe docet. Quippe in ſingulis cauſis qua maximè facultate morbos committere & inferre ſoleant: id enim eſt *verū* ^{Neceſſe} ſcrutantem, corporum affectus qui iſtis cauſis conſentiunt & repugnant, conſiderare oportet, propterea quòd promptè lædantur affectus qui cauſis conſentiunt: contrarij autem & repugnantes affectus, pro magnitudine ac viribus contrarietatis, vel penitus inuiſi permanebunt, vel ſaltem difficulter vincuntur. Quod nunc duabus aëris conſtitutionibus confirmat, quarum vna ſimilis fuit ei, quam Hippocrates lib. 2. Epid. ſect. 1. Apho. primo in Cranone factam eſſe dixit: altera verò ei quā idem Hippocrates lib. 3. Epi. ſect. 3. deſcripſit, dū ait, Annus auſtrinus, pluuius, ventis omnino carens. vt conſtet vtranque cōſtitutionem fuiſſe calidam & humidam. De prima enim ſic ſcriptum reliquit loco paulo antè citato Hippocrates, Carbunculi in Cranone æſtiu. In æſtu aſiduè largo imbre pluebat. Quapropter in vtraque conſtitutione peſtilens aëris fuit conſtitutio, carbunculi, febres ardentes, & puſtulæ, vt clariuſ libro primo de Temperamentis capite quarto, vbi priorẽ Hippocratis quoque ſententiam citat, Galenus monſtrat. Quanquam verò vtraque iam dicta conſtitutio peſtilens fuerit, tamen non omnes ab illis ex æquo læſi ſunt. Nam quorum corpora natura ſicciora fuerunt, ea illæſa permanſerunt, vtpote quæ cauſæ humidæ aduerſabantur. Contrà, quæ humida fuerunt corpora, tanquam cauſis conſentientia, promptè læſa ſunt. Galenus tamen ea quoque, quæ humida fuerunt, & excrementis plena, purgationibus, aliſque medicamentis obſtructiones tollentibus, à peſtilentia immunia reddidit. Porro quum hoc loco curationis mentionem ſeciſſet Galenus, ſe Hippocratis autoritate excuſat, qui ſectiõne ſecunda, Aphoriſm. decimoſeptimo vulgatum hoc dictum, Sanatio autem indicat: ad quendam modum alteri ſententiæ adſcripſit, nempe vt innueret ſanationem liquidò indicare, num cibus præter naturam. maiorique quàm par ſit ingeſtus eſſet quãtitate. Si enim vacuatione adhibita homines ſanantur, euidentiffimum hinc omnibus ſit, cibi copiam morbi cauſam fuiſſe. Pari modo Galenus in præſentiarum ſanationem, quæ per exiecantia facta eſt, manifeſtè oſtendiſſe ait, quòd multa humiditas peſtilentie & aliorum malorum ex putredine natorum, cauſa fuerit.

Sanatio autem indicat.

Eſt igitur & præcautio dicta ad talem quendam modum ſanatio. Etenim & ipſa nomina apud medicos ſæpenumero confunduntur. Vt enim in altero libro demonſtratum eſt, omne medici opus & officium vitia corporis corrigit. Sed nihil in præſens iſta exquiſita loquendi ratione opus eſt. Siue enim totū id, ſanationē & præcautionē, in duo diuidas nomina, ſiue ambo in vnum contrahas, ſanationem nominans, non exiguo argumēto eſt, non omnes ab eiufmodi cauſa ſimiliter laborare affectus eorum qui epidemiis, ac peſtilētibus morbis corripi prohibentur.

Præcautio ad quem modum ſanatio dici poſſit. Omne medici opus & officiū vitia corporis corrigit.

Vnus nanque & primus in omnibus communis est scopus, vt corpus maximè vacet excrementis, & bene transpiret. Secundus ab eo, vt dominantī causæ quoad fieri potest, repugnetur. At quibus contraria horum insunt, ocysimè laborant, maximèque ægrotant.

COMMENTARIVS.

Quum in illis quæ præcedunt Galenus exposuisset, qua ratione humida & excrementis reſerta corpora, à pestilentia contagione conſeruasset: atque hæc præſeruandī rationem, non admodum propriè ſanationem vocasset: nūc cur idipſum fecerit, ac præcautionis, & ſanationis nomina conſuderit, explicare pergit, inſiciens, Eſt igitur præcautio ad talem quendam modum, quia ſcilicet affectum, qui nondum infeſtat, prohibere ſolet, ſanatio. Sanant enim non ſolū ea, quæ præſentem iam affectum è medio tollunt, ſed ea etiam quæ futurum prohibent ne fiat. Atque hinc eſt quòd nomina hæc duo ſæpenumero, etiam apud medicos conſundantur. Cuius rei exemplum extat apud Hippocratem ſect. 2. Aphor. 22. vbi inquit, Quicunque morbi ex ſatietaſe fiunt, vacuatione ſanantur. Quippe morbos, qui adhuc fiunt, necdum facti ſunt, propriè loquendo, non ſanamus: ſed ne illi fiant proſpiciamus & præcauemus. Nam exquisitè ſi loqui velis *ἡσυχία* vel *ἡσυχία*, id eſt, ſanatio vel curatio, eſt præſentis iam affectus ſublatio. Præcautio autem ſeu præſeruatio, *προφυλακία* Græci vocant, eſt quum ne accidat affectus, proſpicitur & cauetur. Nonnulli verò curationis & ſanationis nominibus abuſi, etiam illa quæ eum qui nondum infeſtat affectum, vt comprehenſum eſt, prohibent, curare & ſanare dixerunt, quemadmodum ſuſius lib. 4. The. metho. cap. 4. & commen. 22. ſectionis ſecundæ Aphoriſmorum Galenus oſtendit, & eius rei cauſam exponit. Horum itaque exemplū ſequutus hoc loco Galenus, præcautionem nominare ſanationem voluit: neque id ſanè temerè, quum omne medici opus ſit eiufmodi, vt vitia corporis corrigat, vt in libello de Conſtitutione artis medicæ ſuſius à Galeno eſt oſtenſum. Illic enim medicinā ex factiuarum artium genere eſſe ſcribit: non quidem earum quæ nouum opus conſtituunt, ſed quæ iam factum inſtaurant, emendant, & corrigunt. Si itaque medici officium eſt, vt corporis vitia corrigat: igitur dum officio ſuo fungitur, ſiue id ſanando, ſiue præcauendo fiat, rectè ſanare vulgò dicitur. Nam iſta quidem ratione ambo nomina, nepe ſanatio & præcautio in vnū cōtrahuntur. Exquisitè autè & propriè loquendo, qua quidē loquendi ratione hoc loco non eſt opus, præcautio & ſanatio diſtant, ad modū paulo antè à nobis expoſitum. Cæterum in extrema parte huius capituli Galenus iterum ad id de quo ſecundo dicere cœpit loco, reuertitur: nempe cur nō omnes epidemiis & peſtilentibus morbis corripiantur, & ab eadem cauſa ſimiliter afficiantur, rēque vniuerſam in duos contrahit ſcopos, Quorum quidem vnus ac primus eſt, vt corpus maximè vacet excrementis, & bene transpiret. Alter vt dominantī cauſæ aduerſetur. Si enim tria hæc concurrant; certum eſt corpus id, ab vtroque malo tutum fore. Sin verò contrarium accidat, hoc eſt, corpus excrementis pleniū fuerit, & non bene transpirauerit, imbecillūque fuerit, & dominantī cauſæ repugnare haud potuerit, celerrimè & maximè iam dictis malis corripietur, & laborabit. Animaduertendum autem peſtilentiam, & epidemium morbum inter

Præcautio & ſanatio cōſunduntur.

Sanatio propriè quid. Præcautio.

Medicina ars facticia.

Cum nō omnes epidemiis & peſtilentibus morbis corripiantur.

Pestis.

inter

inter se differre. Siquidem, vt libro primo Vict. acut. comm. nono, testatur Galenus, pestis est morbus qui aliquo anni tempore, in quadam regione multos inuadit perniciosus: Epidemius autem, mitior. Vt hinc omnibus constet pestilentia non esse nisi epidemiam lethalem, & perniciosam.

Epidemia.

Cap. VIII.

Ed quoniam pestilentium febrium mentionem feci, quæ omnes à putredine orrum habent, par est imminentem sermonem hoc loco inquirere de veteri dogmate, omnem febrem ex humorum putredine fieri assueuerant. Videtur enim ita sentire vniuersus qui ab Athenæo pendet cætus, viri tum maximè in febrium scientia non contemnendi. In quibus ego quoque illis plurimum consentio, veruntamen vnum excipio, diarias nominatas febres. Non enim mihi videntur hæ humorum sequi putredinem: sed qui vtique à solis vstione febricitat, ab ipso efficientis causæ calore alterari solet. Qui verò ab ira febricitat, & huic quidem feruorem quandam sanguinis in corde fieri necesse est, non tamen iam etiam putredinem. Sic & ei qui se exercitauit, plurimum calorem præter naturam sine humorum putredine accendi. Et quisquis cutem habet adstrictam ac densam, per quam acriora excrementa vacuabantur, illis coaceruatis, sine humorum putredine febricitat. Quin etiam ex adenum tumoribus febres omnes male sunt, exceptis diariis, alicubi Hippocrates dixit: licet etiam bubo sit ex phlegmonum genere. Arque in hoc consentio sermoni de putredine. Nam ob eam rem in phlegmonibus febricitant, non quemadmodum Erasistratus opinabatur. Attamen nonnullæ sunt ex adenum tumoribus febres ex genere diariarum, quemadmodum & aliæ quædam, non facile tractabiles morbos, phlegmonis, aut vlceris, aut abscessus, aut alterius cuiusdam talis in viscere affectus progenies, nunciantes.

Pestilentes febres à putredine orrum habent.

Non omnis febris ex humorum putredine oritur.

4. Aphor. 55.

COMMENTARIVS.

Reprobat ac confutat hoc loco eorum dogma & opinionem, qui omnem febrem ex humorum putredine nasci putauerunt. Eius verò dogmatis autor fuit Athenæus, & vniuersus suorum sequacium cætus. Quorum quidē sententiæ Galenus cōsentit per omnia, modò illi diarias dictas febres excipere liceat, quas in vniuersum omnes citrà humorū putredinē excitari cōstat, vt aliquotē xēplis demonstrat Galenus, quorū primū est de diaria ex solis vstione nata. Hæc enim nulla alia de causâ accidit, quàm quòd corpus eius qui febricitat ab agentis causâ, nempe solis, calore alteretur, ac præter naturam

Non omnis febris putrida.

Omnes diariæ extra humorū putredinem excitantur.

Natura solis
est calefacere.

Ita quid.

Bubo.

Duplices fe-
bres ex bubo-
nibus nasci.
Diarias.

Putrida.

6. Epid. sect. 1.
2. Apho. 4.

In quo Galen^s
Atheniensis asse-
ritur.

Putrida febre
cur phlegmo-
ne cūmatur.

Erasistrati de
febris genera-
tione peruersa
sententia.

nimum incalescat. Vt vel hinc quoque omnibus perspicuum fiat naturam Solis esse calefacere, ideoq; hic inter causas corpus nostrum alterantes & calefacientes recensetur. Alterum exemplum est de diaria exira procreata. Si quidem hæc, quod sanguis qui in corde est ferueat, generatur, citra tamen putredinem. Iram autem non esse nisi feruorem sanguinis in corde, capite huius libri quarto est monstratum. Tertium de febre diaria ab immodica exercitatione excitata, quam omnes nouerunt euenire propterea quod plurimus in iis qui se hoc pacto exercuerunt, sine tamen humorum putredine, sit accensus calor. Quartum de diaria ex refrigeratione cutisue densitate orta, quæ nullam ob causam accidit, nisi quod acria excrementa, quæ antea dum cutis non erat adstricta vacuabatur, iam intus retenta, & coaceruata, calorem præter naturam creant, adeoque corpus plus iusto incalescere faciunt, sine tamē humorum putredine. Diarias verò febres citra humorum putredinem excitari, Hippocratis quoque testimonio confirmat, qui omnes febres ex bubonibus natas malas esse dixit, præter diarias. Quod ut plenius intelligatur, notandum initio venit, bubonem in præsentiarum non esse, nisi adenum seu glādularum tumorem phlegmonemue. Quod etiam hic metipse Galenus iis testatur verbis, Licet etiam bubo sit ex phlegmonum genere. Qua quidem in significatione sumitur à Galeno libro secundo ad Glauconem cap. primo, & libro decimotertio The. metho. capite quinto. Interdum verò locum potius corporis significat hæc vox bubo, cum nimirum quem alio nomine inguina appellamus. Quæ res non rarò interpretibus, præsertim Leoniceno, viro alioqui doctissimo imposuit, ut locum pro malo, magna legentium confusione, interpretati sint. Dein sciendum duplices febres ex bubonibus seu adenum tumoribus nasci, nempe diarias, & putridas. Diarix quidem, quando tumores illi à causa aliqua externa, ictu verbi gratia, aut vlcere in parte aliqua vicina, iuxta magnas præsertim venas vel arterias, existente, nascuntur. Putridæ verò quando ex viscerum phlegmonibus, quæ superuacua à se in adenas, ut qui sunt laxi, & imbecilles, propellunt, vel humorum malignitate, vel plenitudine procreantur. Atque hinc est quod hoc loco dicat Galenus, eas febres nunciare morbos non faciliè tractabiles, ex phlegmone, vel vlcere, vel abscessu, vel altero quodam tali visceris alicuius affectu, ortos. Id quod Hippocrates in Epidemiis iis quoque verbis inquirere voluit, Abscessus, veluti bubones adenumue tumores, significant partes, à quibus progerminant, & erumpunt. Caterum in hoc quidem, quod febres ex phlegmone nate sint putridæ, Galenus assentitur sermoni putredinis, & opinioni Athenæi. Nam eam ob rem, hoc est, propter putredinem, in phlegmonibus adenum, putrida febris nascitur. Impactus enim in partibus phlegmone obsessis qui influxit humor natura calidus, propterea quod non bene diffilatur, putrescit, ut dictum est capite sexto, & fusius libro secundo capite nono exponetur. Concedit itaque Galenus eas quoque febres, quæ ex adenum tumoribus nascuntur esse putridas, si propter viscera affectu aliquo maligno laborantia, & in adenas superuacua sua trudentia, fiant. Reliquos verò eorundem tumores non nisi diarias procreare ait. Præterea reprehendit hoc loco Galenus peruersam Erasistrati de febris procreatione opinionem. Is enim, ut è libro Galeni de Causis externis inscripto omnibus perspicuum sit, omnem febrem à phlegmone nasci censuit, adeoque non putredinem, ut Galenus, & alij veteres medici, sed phlegmonem

phlegmonem febris esse causam opinatus est. Phlegmonem verò, vt lib. 5. de Labo. locis cap. 2. autor est Galenus, idem putauit fieri propter sanguinem in arterias incidentem, ac spiritui, qui solus, de sua sententia, in ipsis continetur, à corde delato, obuium factum, ad extremas arteriarum partes repulsum. Vt certè de Erasistrati sententia phlegmone nihil aliud sit, quàm coincidentia sanguinis in arterias, aut impactio sanguinis in sinibus pulsatiliū venarum, vt in multis locis suorum monumentorum Galenus testatur. Quapropter Erasistratus febrem fieri dixit quādo sanguis in arterias incidit, & ad fines extremasve earundē partes repellitur, non, vt Galenus, quando sanguis in partibus phlegmone laborantibus impactus, quòd non bene diffletur, putrescit.

Eiusdem de phlegmone falsa opinio.

Differunt autem febres diariæ ex adenum tumoribus natæ, ab iis quæ ex humorum putredine consistunt, quæ fit aut in aliquo viscere, aut in cauis, & maximis vasis. Quoniam quæ ex adenum tumoribus consistunt, partem continuā semper vnā calefaciunt, ac calor quidem vsque ad cor distribuitur, putrida verò fuligo ad ipsum haud peruenit, sed ibi manet in bubonis loco circūscripta, sola alteratione per continuas partes caloris ad cor perueniente. Quo maximè modo etiam in iis qui à sole vsti sunt, & lassitudinem contraxerunt, ex partibus primò calefactis distributio ad principium vitale fit. In putredine autem quæ in visceribus, & magnis vasis consistit, veluti fumus ex putrescentibus humoribus ad cordis sinus peruenit. Igitur in adenum tumoribus humores omnes confertim putrescunt, siue vno die, siue duobus continuis, vtpote qui inuicem conuersentur, & vno in loco inclusi sint. Qui verò in visceribus sunt, & magnis vasis, vtpote transfluentes semper, ac simul putrefacientes quos vtiq; contingent, spatio temporis putridum calorem accendunt.

Differetia inter diarias ex adeno tumoribus natas, & putridas.

COMMENTARIVS.

Perspicuè Galenus quo pacto febres ex adenum tumoribus natæ, & diariæ dicuntur, ab iis quæ ex humorum putredine oriuntur, differant, in præsentia monstrat. Nam in diariis febribus ex bubonibus ortis putrida fuligo in bubonis loco circūscripta manet, & solus calor per continuas partes ad cor vsque distribuitur. Id quod etiam in illis diariis fit, quæ ex vstione solis, aut lassitudine procreantur. A partibus enim primò calefactis, & bubone laborantibus, calor vsque ad vitale principium, hoc est, cor ipsum pertingit. Ab ea verò putredine quæ in visceribus, & magnis vasis fit, veluti fumus aliquis ex humoribus putrescentibus ad cordis vetriculos deferitur. Quapropter in adenum tumoribus humores omnes confertim putrescunt, nempe vno die, vt fit in diaria simpliciter dicta, vel duobus continuis diebus, idque ideo quòd inuicem conuersentur, & vno in loco bubonis inclusi & circūscripti sint. Citius autem putrescere eos humores qui coniuncti vno in loco hærent, quàm qui hinc inde perfluūt, notius est quàm vt multis demonstrari debeat. Proinde qui in visceribus sunt, & magnis vasis, nempe arteria aorta, & caua vena, hu-

Febres diariæ vt à putrida differant.

Magna vasa.

mores, quum semper ab vna parte corporis in aliam transfluant, nec vno in loco hæreant, ac simul eos quos attingunt, putrefaciant, non confertim, sed sensim ac plurimo tempore putridum accendunt calorem. In diaria itaque febre solius caloris alteratio, citra fuliginem putridam, ad cor peruenit. Contrà in putrida, non solum calor præter naturam accenditur, sed vna veluti fumus à putrescentibus humoribus, per vasa à visceribus orta, aut illis inserta, ad cor defertur. Vt hinc omnibus perspicuū sit plurimū hallucinari Auicennam, quum sen. prima Canonis quarti tract. i. cap. 35. putridam creari febrem scribit, vbi solus calor ad cor peruenit. Sed præstat, ne quis illum per calumniam à nobis notatum esse putet, eius verba commemorare, quæ sic habent, Quòd si fuerit calefactio sola, tunc erit de genere apostematum intrinsecorum. At initio capitis quales sint febres intrinsecorum apostematum: ita enim ille phlegmonas nominat disertè exponit inquit, Febres sequentes apostemata interiora, sunt putridæ, & non sunt de genere ephemerarum. Quis itaque est qui illa non ex diametro, non solum cum Galeni sententia, sed etiam ratione ipsa, pugnare videt? Quinetiam idem Auicenna eodem in loco sibi pugnanti scribere non animaduertit, dum ita inquit, Hippocrates nominauit has febres malignas, quæ ex iis sunt ephemeræ. Et febres quidem sequentes apostemata secundum plurimū sunt ephemeræ. Et si non sunt ephemeræ, sunt malæ. Hæc ille. Quæ quidem manifestè inter se pugnare nemo non conspicit. Sed facile veteris incitæ propugnatores, & Arabicæ factionis homines Auicennam excusabunt, errorēque in interpretem, vt solent, reiciēt. Hoc autem quā verè ac rectè faciant ignoro, vt qui Arabicum Auicennam nondum viderim, nec si videam, intelligam. Id verò affirmare auisim, esse insigniter stultos, aut malitiosos, qui eum autorem tanti faciunt, quem infinitis erroribus tum propriis, iisque certè pluribus, tū interpretis refertum esse constat. Cur non magis ad Galenum, vnde ille vniuersum hoc caput, demptis erroribus, descripsit, recurrendum esse medicinæ studiosis cōsulant? Sed sui cœnum pro delictis est. Sinamus ergo hos σφῆγες ἀποκαλῆσαι perire, quum nullus sit apud eos monitionibus relictus locus.

In summa verò, quemadmodum in externis omnibus, quæcunque calefiunt præter naturam à quauis causa, si quidem nequeat putrescere id quod calefit, velut lapis, aut lignum, aut aliud aliud tale, cōsque manet calidum, quoad paulatim refrigerit. Id autem quod putrescere potest, distributum semper per continuas partes calorem obtinet. Quemadmodum interdum vidi in agro stercus iumentorum simul ac columbarum ex quapiam parte à sole excalefactum ita vehementer, vt multam exhalationem emitteret fumi instar ascendentem, vehementer mordentem, ac molestantem si quis propinquasset, tum oculos, tum nares lædendo. Stercus verò ipsum tangentibus erat ita calidum, vt deureret diutius impositas ipsi manus, aut pedes. Non tamen semper huiuscemodi symptoma durabat, sed sequenti die refrigebatur quidem quicquid stercoreis priori die ad summum fer-

Auicenna er-
ror detectus.

Auicenna sibi
ipsi pugnan-
tia inspicit.

Insigniter stul-
tos esse qui A-
uicennam magni
faciunt.

Analogia ster-
coris in agro.

uoris peruenerat. Quod verò huic continuum erat, quòdque tunc succendebatur, quando primùm stercus in summo feruoris vigore erat, illud dum hoc remittebat, rursus incalescebat atque effervescebat, & paulo pòst, primo refrigerato, summum feruorem obtinebat, atque illud rursus remittebat, eò quòd continuum erat succenso: & paulo pòst accendebatur quidem hoc, & ad summum feruorem perueniebat, prius autem refrigerabatur. Hic verò circuitus ferè vnus diei & noctis tempus erat, adeò vt id quod accidit quotidianæ maximè febris, conuenientissimum exemplum sit. Si verò duobus diebus ac noctibus prædictus circuitus fuisset, ita tertianæ febris exemplum erat: & si tribus, quartanæ: & si quatuor, quintanæ, si modò febris aliqua quintana est. Ego enim nondum perspicuè vidi neque hunc circuitum, neque aliū aliquem qui vltra quartanum protenderetur. Sed de febribus per circuitum accessiones habentibus pòst dicitur.

Videtur dubitare de quintana febre.

COMMENTARIVS.

Quod paulo antè dixit de humoribus in visceribus, & vasīs magnis putrescentibus, illos nimirum sensim ac paulatim putridum calorem accendere, & ad continuas sibi partes distribuere, id nunc externorum exemplo confirmat. Nam vt ea sunt duplicia, ita etiam diuersa ratione præter naturam calefiunt. Si enim talia sunt vt putrescere nequeant, veluti lapis, lignum, & alia solida, compacta, sicca, ac humiditate superuacua destituta corpora, vbi à causa quauis præter naturam calefiunt, eousque in iis permanet calidum, quoad paulatim refrigerit. Sin eiusmodi fuerint, vt putrescere possint, vbi præter naturam calefiunt, semper ad sibi cōtinua corpora calorem distribuunt, quemadmodum historia quadam de stercore iumentorum & columbarum luculenter admodum ostendit. Quæ quum per se sit clara, nullam requirit explanationem. Illud tamen minimè silentiū transeundū erit, quòd hic ait se quintanos febrium circuitus non vidisse, id enim ex diametro pugnare videtur cū eo quod lib. 1. Epide. sect. 3. scriptum reliquit. Quum enim ibidem quintanæ, septimanæ, & nonanæ febris Hippocrates mentionem faciat, ac septimanam longam esse, verū non lethalem: nonanam hac longiorem etiam, at quoque minimè lethalem, quintanam verò omnium pessimam scribat, in cōmentariis suis Galenus disertè se quintanos vidisse circuitus fatetur, inquit, Equidem inde vsque ab ipsa adolescentia obseruavi ad hunc diem, sed septimanam, vel nonanam omnino non vidi, nec clarè, nec obscurè. Quintanos certè vidi circuitus obscuros, sed non exactè aut apertè, vt quotidianos, tertianos, & quartanos. Atqui si rectè quæ hic ab eo scribuntur expèdas, nihil cum iam citato loco pugnabunt. Siquidem ait se *σαφές*, hoc est, manifestè, clarè, & perspicuè nō vidisse quintanum circuitum. Obscurè quidem illum conspexit, id quod in Epidemiorum etiam cōmentariis confitetur. Quare idem vtroque scribit Galenus. Porro de febribus per circuitum accessiones habentibus lib. 2. cap. 10. copiose dicitur.

Externa duplicia sunt.

An quintanos circuitus videtur Galenus, nec no.

Putredinis hu-
moru duo pri-
ma genera.

Putredo autem humoru quæ fit in vasis, similis ei quæ in phlegmonibus, & abscessibus est, aliisque phymatosis, duplex quidem genere existit. Ex permixtione verò duorum generum, alia quædam tertia, specie varia, nascitur. Siquidem mixtionis forma, quod alterum genus maioris minorisque ratione superet ac superetur, facile numerari non potest. Sed duorum generum, alterum quidem fit superante natura: alterum verò superata. Superante quidem, ut in phlegmonibus, & phymatosis humoribus omnibus pus. In humoribus autem, qui in venis & arteriis sunt, id quod in vrina subsidet, puri proportionem respondet. Atqui eiusmodi putredo, non simpliciter putredo existit, sed etiam aliquid concoctionis habet. Nam manente adhuc concoquendi facultate vasorum, qui tunc putrescit humor ad talem alterationem peruenit. Est verò alia quædam putredo, quum concoctrix facultas adeo est imbecilla, ut nullam ad utile putrescentis excrementi mutationem efficiat. Quod quidem fit interdum, ubi illa extremè est debilis, quanquam id quod putrescit mediocriter est prauum. Accidit autem nonnunquam ut facultas ipsa ad extremam imbecillitatem minimè perueniat, humor verò extremè prauus sit. Huiusmodi excrementi putredo neque consistentiam, neque colorem, neque odorem vnum obtinet, sed id quod putrescit semper in substantia permutatur & variatur. Altera verò putredo, quam & concoctionem esse diximus, in vnam speciem mutatur puris, & colorem, & consistentiam, & odorem.

Primo putre-
dinis genus.

Alterum.

COMMENTARIVS.

Putredo hu-
moru triplex.

Prima.

Natura.

Phi.

Tuberculum.

Hactenus Galenus qua ratione in phlegmone putrescant humores, & quod non omnis febris fit putrida, monstrauit. Nunc ut putredinis rationem exquisitè enarret, putredinem humorum in vasis, similem ei quæ in phlegmone, abscessibus & phymatosis oritur, existentem, genere duplicem esse, & tertiam ex iis duabus mixtam, docet. Primi generis putredo est, quæ fit ubi natura superat. Per naturam verò hic inaudienda erit facultas concoctrix, ut ex sequentibus abundè patebit. Naturam autem interdum idem quod facultas denotare, lib. 2. de Sympto. causis cap. 1. & multis aliis locis ostendimus. Superat verò natura & euincit humores in phlegmonibus, & omnibus phymatosis tumoribus, ubi pus in illis procreat. Vox autem *φύμα*, ut obiter id quoque dicamus, quæ latinis tuberculum significat, bifariam accipitur. Primò generatim pro omnibus præter naturam è quacunque corporis parte erumpentibus tumoribus. Qua in significatione hoc loco non accipitur. Secundò speciatim pro phlegmone

phlegmone aduenum seu glandularú, quæ statim augetur, & superatur. Quo in significato hîc vsurpata est à Galeno vox illa. Superat præterea natura, quando in humoribus, qui in vasis continentur, & nondum, vt in phlegmone aliisque tumoribus, è vasis exciderunt, aliquid, quod puri proportionē respondet, procreat. Est autem id quod in vrinis subsidet. Candidum nanque quod in vrinis subsidere conspicitur sedimentum, puri iam dicti primi generis proportionē respondentem generationē obtinet, inter id, & naturales humores constitutum. Quicquid enim alimenti naturæ in sanguinis generatione refugit confectionem, hoc in vrina subsidet, neque vt sanguis ab ea commutatum, neque vt pus causæ præter naturam particeps, quemadmodum lib. 1. Progn. comm. vltimo pulchrè Galenus docet. Ita quoque sect. 2. Aph. comm. 47. pus ex sanguine fieri tradit, qui in semiprauum alterationem mutatur. Quippe simpliciter mala, cum foetida sit putredine: quemadmodum simpliciter bona, nutritio est partium animalis. Quæ autem pus procreat, media harum est, vt quæ neque à solo calore præter naturam, neque ab innato fiat. Mixtus enim ex vtrisque phlegmone calor est. Vt rectissimè dixerit Galenus, puri proportionē respondere id quod in vrina subsidet: quod scilicet nō sit prorsus secundum naturam, vt sanguis, nec planè præter naturam, vt pus secundi generis, seu putredo foetida. Cæterum primi generis putredo, nō simpliciter est putredo, quæ scilicet omnimodā naturæ alterationem effugiat: sed aliquid in se concoctionis habet, eius nimirum quæ partim est naturalis, partim præter naturam. Sunt enim concoctionis, seu alterationis duo genera. Vna naturalis, sic dicta, quod eorum sit quæ secundum naturam se habent, vt est concoctio qua in ventriculo cibis commutatur, aut in visceribus & vasis humor generatur, vnde partes corporis aluntur. Altera mixta est, hoc est, partim naturalis, partim præter naturam, in qua scilicet humoris morbum efficiētis fit alteratio. Hæc enim inter alterationem quæ planè secundum naturam & eam quæ præter naturam est, medium locum, vt lib. 5. de Simpli. medica. facul. cap. 6. fusius monstratur, obtinet. Ab innato enim sit calore, sed nō planè vincente: liquidem non peragitur ex materia quæ prorsus sit benigna, neque tamen ex omnino etiam aliena. Causa itaque naturalis concoquit, præter naturam autem putrefacit, vt lib. 1. Progn. comm. vltimo, plenius Galenus monstrauit. Quapropter vbi concoctrix in vasis facultas manet, qui tunc putrescit humor, ad iam dictam alterationem mixtam peruenit. Hactenus de primo putredinis genere dicta sufficiant. Alterum eiusdem generis sit, vbi natura superatur. Id quod accidit, quando concoctrix facultas adeò imbecillis est facta, vt nullam amplius in eo, quod putrescit excremento, ad vile mutationem efficere possit. Quod euenire interdum solet, vbi iam dicta facultas ad extremam debilitatem peruenierit, etiam si id quod putrescit, mediocriter est prauum. Quanquam enim aliqua in eo ad vile, quod non extremè malū sit, mutatio fieri possit, tamen quia concoctrix facultas extremam obtinet imbecillitatem, ideo id etiam quod mediocriter prauum est, in bonum alterare nequit. Idem quoque euenit, vbi facultas ipsa non est extremè imbecilla, humor verò putrescens extremè prauus existit. Quippe imbecilla admodum facultas humorem extremè prauum euincere & concoquere nequit, adeoque vt putredo secundi generis procreetur, est necesse. Porro putredines iam dictæ faciliè à se inuicem discernuntur. Nam prima putredo, quam etiam concoctio-

Candidū quod
in vrinis sub-
det puri pro-
porione re-
spondet.

Alteratio si-
plex.
Mala, bona,
simpliciter.

Media harū.

Concoctionis
seu alteratio-
nis duo gene-
ra.
Naturalis.
mixta.

Altera putre-
do.

Prædictæ pu-
tredines vt di-
scernantur.

Consistentia.

nem esse diximus, ad vnam speciem puris mutatur, hoc est, ad vniforme pus, consistentiam, colorem, & odorem obtinens. Cōsistentiam verò, *εὐσάφης* Galenus sua lingua vocat, non nisi concretionem & crassitudinem appellamus. Hinc naturalem consistentiam habere lib. 2. Prognost. comm. 13. dixit ea, quæ neque omnino sunt dura, vt lapides: neque prorsus liquida, vt instar aquæ disfluere possint. Vult igitur Galenus pus primi generis non esse instar aquæ liquidum & fluidum, neque vt lapides durum. Colorem autem album obtinet, & odore minimè est foetidum. Quod confirmat planè Hippocrates, qui

lib. 1. Progn. Apho. ultimo sic scriptum reliquit; Pus optimum album sit,

æquale, læue, & minimè foetidum, Contrarium verò huic pessimum. Sed ea de re paulo pòst plura. Altera putredo, neque consistentiam obtinet, neque colorem, neque odorem vnum, sed multiformis est, & ad vnam speciem puris non peruenit. Non est itaque inter pus & putredinem, quod nonnulli interpretes fecerunt, statuenda aliqua differentia, vt scilicet pus sit primi generis, & putredo secūdi. Sed sicut duplex est putredo, ita quoque duplex pus. Id quod non solùm ex iis quæ statim sequuntur, sed & ex iis quæ initio huius capituli scribuntur fit manifestum. Ibidem enim putredinem in vasis, similem facit putredini quæ in phlegmone consistit. Nemo autem est qui nesciat eam putredinem quæ in phlegmone consistit, ab omnibus medicis pus magis, quàm putredinè appellari. Quid multa? si quis perpetuo id tantum pus vocabit, vbi natura superat, nullum certè erit pessimum, & secūdi generis pus, quod non solùm Hippocrati, verumetiā Galeno plurimùm aduersabitur. Ex permixtione duorum iam dictorum generum puris putredinisve, tertia quædam, varia quidem specie putredo nascitur. Neque enim facilè numerari eius species possunt, quòd interdum in ea primum, interdum alterum genus putredinis, iam plus, iam minus superet aut superetur. Necesse igitur est pro diuersa maioris aut minoris ratione, innumerabiles oriri putredinis species.

Tertia putredo.

Optimū pus.

Tertium genus puris.

Vbi igitur natura ipsa omnino superat, optimum pus gignitur, visu quidem candidū, ac crassum, & sibi vndique simile, tangenti autem læue, ac minimè foetidum. Quòd si verò semiputridum fuerit, tertium genus in tali transmutatione, quod paulo antè diximus, consistit. Dictum verò est quòd tale genus maximè multiforme existat: nam propterea quòd magis & minus recipit concoctionem, innumerabilis eius differentia est. Sæpe enim candidum effectum, aut foetidū est, aut consistentia tenue. Nonnunquam verò non candidū, sed liuidum apparet, atque in iis omnibus maioris & minoris ratio est infinita. Quot verò in abscessibus putredinis sunt differentia, tot etiam in febris ex putredine accensis contentorum vrinæ formæ existunt. Optima enim vrina quæ ex putrido humore concoctionem à continente vase accipiente perficitur, album, læue, æquale, & minimè foetidum sedimentum habet. Pessima verò, huic maximè contraria est. Quæ verò inter has media est, quanto alteri propinquior

Optimæ vrinæ sedimentum.

quior est, tanto melior aut deterior fit. Sed de vinarum differentia in commentariis de Iudiciis agitur.

COMMENTARIVS.

Quod suprà dixit, puri id quod in vrinis subsidet proportionē responde-
re, id nunc clarius, & copiosius explicat. Nam quot sunt in abscessibus &
phlegmonibus putredinis differentiæ, tot etiam in putridis febribus conten-
torum in vrina formæ. Sunt autem tres putredinis seu puris (nihil enim re-
fert vtrum dicas, quod inter pus & putredinem, vt comprehensum est, nul-
la sit differentia, quod enim suprà Galenus πύον, & σήλην, id nunc πυρεθίων ap-
pellat) differentiæ. Est nanque pus optimum, quod fit natura exquisitè su-
perante, id quod aspectu album, crassum, læue, æquale, ac minimè foetidum,
vt paulo antè ex Hippocrate demonstrauimus. Est item pessimum, quod
iam dicto, & ordine primo, est maximè contrarium. Tertium est, quod in-
ter hæc duo medium existit, adeoque semiputridum est, in ratione maio-
ris & minoris, varium & multiforme existens. Nam interdum colore bonum
est, nempe candidum: odore autem & consistencia, malum, quia scilicet foeti-
dum, & tenue existit. Nonnunquam in cæteris bonum, colore autem pra-
uum, quia liuidum. Vt verò tres sunt puris, ita quoque vrinæ contenta, quæ
Galenus hîc & alibi πυρεθίων nominat, triplicia esse constat. In optima nan-
que vrina, quæ ex putrido humore concoctionem à vase, in quo contine-
tur, accipiente, perficitur: primum genus sedimenti ostenditur, quod al-
bum, læue, æquale, & minimè foetidum est. Pessima vrina, alterius ge-
neris sedimentum obtinet, quod priori maximè contrarium est. Quæ ve-
rò inter has duas vrinæ media est, tertij generis sedimentum habet, quod
ex vtriusque permixtione constat. Hoc quanto ad primum proprius accesserit,
eo melius erit. Sin ad secundum, deterius. Sed de vinarum, & earundem con-
tentorum differentiis, abundè libro primo de Iudiciis capite duodecimo, di-
ctum est. Plura etiam de iis in Compendio nostro reperient studiosi.

Puris diffé-
tietres,
Inter pus &
putredinem nul-
la differentia.
Optimum.

Pessimum.
Medium.

Pyrethion.

Cap. X.

Ebres autem quæ ex putredine humorum accendun-
tur, aliàs à diariis esse existimare oportet. Atque ha-
rum dignotio nequaquam difficilis est, quanquam
quibusdā impossibilis esse videtur. Idque re ipsa mil-
lies indicauimus, prima accessione finita, lotum, ac mediocri-
ter cibatum ad consueta munia redire præcipientes, tanquam
postea non febricitaturum, & ita accidit. Vnum sanè ac primum
februm diariarum indicium est, ab aliqua causa antegressa re-
centi & manifesta incepisse, quam iam omnes iuniores medici
causam primitiuam nominare consueuerunt. Verùm quamuis
hoc inseparabile sit ab huiusmodi febribus, proprium tamen ea-
rum non est. Nā & aliæ nonnullæ à causa antegressa incipiunt. In-

Diariarum di-
gnotio.

Indicium pri-
mum.

separabile verò & propriū est, vrinæ concoctio statim primo die.

COMMENTARIVS.

Diaria febris
agnosci pos-
sunt.

Exposita ratione ac differentia putredinis, iam quo pacto inter se differant diariæ febres & putridæ ostēdere pergit, orsus ab indiciis communibus, quibus diaria cognoscitur, & ab aliis febribus discernitur. Neque id sanè temerè, quòd constat fuisse medicos, è quorum numero fuerunt Diatritarij appellati, qui agnitionem febrium esse impossibilem putabant, aut saltem ante tertium diem dignosci posse negabant, vt ex iis quæ libro octauo The. metho. scribit Galenus, satis liquet. Atque eas quidem posse dignosci Galenus re ipsa millies ostēdit, dum prima accessione finita, hominē lotum, ac mediocri cibo refectum ad consuetas operationes redire præcepit, probè sciens hanc febrem fuisse diariam, nec postea reuersuram. Eius rei elegans est historia libro octauo The. metho. capite secundo, de quodam qui ex vsu aluminosi balnei febre correptus est. Hunc enim reliquis medicis diatritariis ignorantibus Galenus tum lauit, tum cibauit, postque ad consueta vitæ munia illum redire iussit. Capite præterea eiusdem libri tertio, inter alia sic scriptum reliquit, Non semel bisve aut ter, verū sæpius quā vt meminisse possumus,

Septē indicia
diariæ febriæ.
Primum.

tum in primo statim die ad vesperam, eos qui diaria febre laborauerunt, lauius. Quod certè facere haud potuisset si eas non confestim agnouisset. Recenset autem in hoc capite Galenus septem indicia, quibus diaria dignoscitur. Primum est, quòd omnis diaria à causa aliqua recenti, manifesta, & externa, quam hodie facientes medicinam, primitiuam nominant, incipit. Sunt verò causæ hæc capite huius libri tertio ordine expositæ, vt non sit necesse illas hoc loco narrare. Atque hoc quidem indicium à diariis febribus est inseparabile, adeò sanè vt nulla sit diaria, quin à causa externa primitiuæ fiat. Non tamen est illis proprium, quòd scilicet non solæ diariæ febres, sed & aliæ à causa externa incipiunt, nempe pestilenciales, quas constat putridas, vt capite septimo est ostensum, non diarias esse. Secundum diariarum indicium est, quòd statim primo die concoctio in vrina apparet. Est enim in diariis vrina colore subrufa, substantia mediocri, & quod in ea subsidet, candidum, læue, ac æquale. Atque hoc quidem indicium non solum inseparabile est, sed & proprium. In nulla enim alia febre statim per initia talis vrina apparet.

Secundum.

Et ad hæc pulsus in magnitudinem & celeritatem insignem auctio, ita vt frequentia per exteriorem quietem à proportionē deficiat. Magis item proprium ac separabile est earum indicium, quòd contractio submissiōve minimè in celeritatē crescat: vel si interdum crescat, id minimum est, ac cognitu difficile, & paululum & naturali pulsu digressum.

COMMENTARIVS.

Tertium.

Magnus pul-
sus quando sit.

Tertium diariarum febrium indicium è pulsu sumitur, qui in magnitudine ac celeritate haud leuiter augeatur, ita vt frequentia per exteriorem quietem minimè sequatur proportionem. Quod vt plenè intelligatur, animaduertendum erit magnum pulsus fieri vbi facultatis robur validum, ac plus iusto

sto abundans in corde calor est, & instrumentum obediens, vsusque multus. Quum itaque in diariis omnia hæc concurrant, siquidem facultas, quia vnus duntaxat diei morbus est, robusta manet, calorque in corde abundat, alioqui febris non esset: & instrumentum, hoc est, arteria, quia nullam duriciem contraxit, & facile distenditur, obediens, vsusque, ob caloris in corde, quod refrigerationem postulat, multus, vt pulsus in magnitudine augeatur est necessesse. Quia verò magnitudo pulsus vsui in diaria non sufficit, statim ipsi quoque celeritas accedit. Ceterum non solum breui tempore arteria motum suum terminatis enim pulsus celer est: sed & modico interposito tempore arteria distenditur, adeoque frequens fit pulsus. Deficit igitur frequentia à naturali proportionem, & non tanto tempore quiescit arteria, quanto quum secundum naturam se habet homo, quiescere solet: idque per exteriorem quietem. Quippe in pulsu duplex esse quies solet. Vna quidem à dilatatione siue sublatione, distentioneue, ita enim latini interpretes *Ἀσολίη* vocem interpretantur ante contractionem submissionemve, *ὑπολή* Græci vocant, sit. Altera verò est, quam ante dilatationem à contractione arteria molitur. Priorem Galenus externam, & sensibilem libro quarto de Differentiis pulsuum appellat, nulla alia de causa, quam quòd ea incipiat, arteria iam dilatata, & ad exteriora mota, & quòd ferè in omnibus pulsibus tactu exquisitè percipiatur. Aliqui, vt libro primo iam citati operis, capite septimo, idem Galenus testatur, hanc supernam nominant. Posteriores internam vocat, quòd nimirum ea incipiat postquam arteria ad interiora mota est. In libello qui Introductio in pulsus inscribitur, capite quarto, insensibilem appellat, non quòd reuera tactu deprehendi ac sentiri nequeat, quemadmodum nonnulli putarunt, sed quòd eam non facile, nec nisi tactum vrgeas comprimisque, cognoscere liceat, quòd videlicet vtrinque sibi adsciscat partes, ad initium contractionis extremitatem, ad finem dilatationis principium. Sunt qui iam dictam quietem infernam nuncupent. Porro magis proprium & inseparabile indicium diarium febrium est, quòd in iis contractio minimè in celeritatem crescat & augeatur, sed naturalem suam proportionem seruet. Quippe contractionis systolæve celeritate cum non est opus, eò quòd nulla sit in diariis febribus humorum deustio, neque necesse est fumida eorundem excrementa in iisdem expelli, adeoque contractionem esse celerem. Hinc est quòd etiam quies interna, & quæ à contractione ante dilatationem fit, à naturali proportionem non deficiat. Quòd si verò interdum contractio crescat, id minimum certè est, & cognitu admodum difficile.

Quinetiam caloris suauitas talium febrium proprium & inseparabile est indicium. Inseparabile verò & æqualitas, ac liberum incrementum tum in caliditate, tum in pulsibus: non tamen proprium est. Etenim & aliis quibusdam inest, quemadmodum etiam vigoris moderatio. Neque enim hæc propria est, quamuis is potissimum inest. Ac melius quidem fuerit hæc quæ communia sunt, quòd per incrementa ac vigores diariis maxime insint, inter propria collocare. Fient enim ita, quamuis non rei ipsius species, tamen pulcherrimum atque exquisitissimum

GAL DE DIFFERENT. FEBRIVM

harum febrium proprium simul & inseparabile signum. Quemadmodū & inclinatio, quæ cum sudore, aut madore, aut omnino cum quodam suavi sit vapore, quam perfecta integritas excipit. Atque hæc quidem est communis diariarum febrium dignotio. De singulis enim iis seorsim per species in sequentibus definiam.

COMMENTARIVS.

Quartum indicium.

Quintum indicium.

Sextum.

Septimum.

Quartum diariarum febrium signum, est caloris in iis suauitas. Quod quidem proprium & inseparabile est harum febrium indicium. Nam suauis ac mitis ille calor solis diariis, & nulli alteri febrī inest. Nec etiam ab illis villa ratione separari potest. Quintum signum, idem inseparabile, est æqualitas in pulsibus, & liberum incrementum in calore. Quippe in diariis neque humorum abundantia, neque obstructio existit, tanta saltem, quæ motum remouetur, neque tanta arteriæ ac instrumenti durities, quam valida facultas, vsu efflagitante, non nisi magna vi distendere queat. Est igitur æqualitas in pulsibus. Est etiam caloris liberum incrementum, non ut in aliis quibusdam febribus, nempe quotidiana, impeditum, ut lib. 2. cap. 4. latius dicemus. Sextum indicium, est moderatio seu mititas vigoris. Neque enim tantæ eius in diariis, neque in aliis nonnullis febribus est vehementia. Neutrum tamen illorum duorum signorum proprium est, quum & aliis quibusdam febribus, ut è sequentibus patebit, insint. Magis tamen diariis quàm aliis febribus insunt, ideoque melius est hæc signa, quæ aliis etiam febribus communia sunt, propterea quod per incrementa ac vigorem accessionum diariis præcipue insint, inter propria collocare. Sic enim fient, etsi non rei ipsius species, tamen pulcherrimum & exquisitissimum harum febrium proprium simul atque inseparabile signum. Quum enim ex proprietate quæ omni, soli, & semper inest rei, species constituitur: hæc autem duo propria solis diariis non insint, perspicuum omnibus est, quod diariarum species fieri non possint. Quia verò per accessionis incrementum & vigorem, diariis magis quàm vli alteri febrī insunt, exquisitissimum harum febrium, proprium, quod scilicet solis diariis magis insit, & omnibus: ac inseparabile, quod semper insint, signum fient. Septimum & vltimum signum est, quod cum sudore, aut madore, aut omnino cum aliquo bono vapore finiuntur, modò in alias febres non migrant. Atque hæc septem sunt communia diariarum febrium indicia. De propriis autem singularū signis, capite huius libri vltimo differetur.

Cap. XI.

Putridæ.

Hecticæ aut dicitur.

Alterum verò febrium genus, quod diariis diuidendo opponitur, nullum nomen cōmune omnium habet. Differentiæ autē primæ duæ existunt, nō obscuris speciebus distinctæ. Quædam enim harum ex humorum putredine accenduntur. Quædā verò ipsas animalis solidas partes occupāt, atque eas hecticas appellant febres, vel quia stabiles sunt ac solutu difficiles, quæadmodū habitus: vel quia ipsum corporis habitum

habitum occuparunt. Sic nanque nominare solent solidas partes humidis diuidendo opposcentes. *Solidæ partes.*

COMMENTARIVS.

Expeditis communibus diariarum febrium indicis, ad aliud febrium genus, quod in diuidendo, eò quòd pluribus diebus duret, & diuersa ab illis ratione accendatur, diariis opponitur, diuertit, eiusque duas esse primas differentias ostendit. Siquidem altera harum ex humorum putredine accenditur, atque ob id putrida dicitur. Altera solidas animalis partes occupat, & hectica vocatur, idque duabus de causis: vel quia stabiles, firmæ, ac solutæ difficiles sunt, instar habitus. Ita quoque lib. 8. The. metho. cap. 1. hecticas vocat febres, quæ ægrè discutiuntur. Contrà *ægræ*, quæ facili. *Putrida.*
Hectica curdita. Vel quia corporis habitum, quem Græci *ἔμφυ* appellant, occuparunt. Habitum autem corporis, solidas eiusdem partes, quæ humidis opponuntur, nominant. Solidæ verò partes sunt, omnes, quæ crassiores ac duriore existunt. *Ex-mal.*
Habitus corporis.

Indicia verò febriliū quæ ex humoribus accenduntur eiusmodi sunt. Primum quidem omnium non inseparabile, atque proprium, quod nulla primitiuarum causarum tales antecederet febres. Neutri enim aliorum generum hoc inest, eò quòd omnes diariæ a causis externis consistant. Hecticas autem, quoties sine iis proceantur, nunquam ab initio inuadere consueverunt. Proinde quando sine causa externa quis febricitare cœperit, scire oportet causam huius mali in humoribus esse. Accidit autem interdum quòd causa aliqua externa manifesta, sui ratione, diariam febrem committat, succedat verò illi febris quæ ex humorum putredine accenditur, vbi quod laborat corpus ita se habet, hoc est, quando impurum, & excrementosum fuerit. Vbi enim excrementa in diariis febribus plus æquo calefacta fuerint, atque deinceps initium putredinis inde acceperint, alterum febrium genus accendunt, priore desistente. Dignotio verò huius successione, vna quidem propria simul & inseparabilis, quòd febris diaria nequaquam desinat ad exquisitam integritatem. Accidit verò interdum vt in vigore diariatæ febrium, aliquod transmutationis appateat indicium, ac multo magis in declinatione, quando, quod paulo antè dicebamus, ferendi maxima tranquillitas aberit. Hæc quidem transmutationis sunt iudicia.

COMMENTARIVS.

Indicia febrium putridarum numero nouem recenset. Horum quidem omnium primum est, quòd tales febres non a causa externa, sed potius interna incipiant. Atque id quidem proprium est, quod scilicet neutri aliorum generum febrium, sed solis putridis inest. Diariæ enim omnes, vt ca-

Putridarū febrium nouem signa.
Primum.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

pite præcedenti dictum est, à causa externa seu primitiua excitantur. Hæc quoque à causa externa incipiunt, vt infra, nempe cap. 12. fusius docebitur. Si verò aliquando à causa interna incipiunt, tunc nunquam ab initio inuadunt, sed semper putridæ febrî succedunt. Non tamē est inseparabile, quia non semper à causa externa incipiunt. Pestilentes namque febres, quæ è putridarum sunt genere, non rarò à causa externa, nempe ambiente aëre, vt in superioribus monstratum est, incipiunt. Quapropter vbi sine causa externa quis febricitare incipit, huius febris causam in humoribus esse, sciendum erit, quum neque diaria, neque hæctica esse possit, quòd vtraque, vt comprehensum est, à causa externa excitetur. Id quod iis verbis, Neutri enim aliorum generum hoc, scilicet à nulla causa externa, sed potius interna, incipere inest: Galenus innuere voluit. Cæterum migrat nonnunquam diaria in putridam, atque tum quidem causa aliqua externa manifesta, sui vtique ratione, diariam excitat. Huic verò subinde putrida succedit, nulla alia de causa, quàm quòd corpus diaria correptum, est impurum & multis excrementis refertum. Quæ quum in diariis febribus plus iusto calefacta fuerint, adeoque initium putredinis ab eo calore acceperint, alterum genus febris, putridam nimirum, accendunt, priore, hoc est, diaria desinente. Huius verò successione diariæ in putridam, vnum quidem proprium simul atque inseparabile signum est, quòd diaria febris, quæ ex ipsius natura non nisi vnum diem durat, ad exquisitam integritatem haud desinat. Accidit autem vt nonnunquam in accessione vigore diariæ febris aliquod transmutationis in putridam, indicium appareat, ac multo magis in inclinatione, quando scilicet æger febrem tum nõ facile fert, nec ad exquisitam integritatem calor febrilis tendit. Hinc enim perspicuum fit omnibus, diariam iam in putridam transire.

- Febrem verò à rigore initium sumere, neque ardore solis, neque vehementi frigore, quale maximè iis qui per niuem iter faciunt accidit, vel qui alio modo in vehementi frigore diutius commorantur, præcedentibus, proprium est & hoc putridarum februm, sed haudquaquã inseparabile. Neque enim omnibus ipsis inest, quemadmodum nec horror. Is enim non solum non inseparabilis est ab huiusmodi febribus, sed nec ab initio proprius.

COMMENTARIVS.

Secundum indicium,

Rigor sine febre.

Alterum putridarum febrium signum est, quòd incipiant à rigore, idque nec solis æstu, nec valido frigore præcedentibus, quale accidit iis qui hyberno tempore per niuem iter faciunt, aut aliàs in vehementi versantur frigore. Nam fieri potest vt interdum rigor eueniat, quem nulla comitetur febris. Id quod accidit vbi quis cruditate laborans, aut mordentibus excrementis refertus, balneum ingressus fuerit, aut in calido sole steterit, aut exercitationes, frictiones, gestationesve subiuerit, vt fusius lib. 10. The. metho. cap. 10. & lib. 2. de Iudiciis capite 3. Galenus docet. Rigore quoque corripuntur qui sani ac probè valentes sunt, vt accidit iis qui per niuem iter faciunt, aut aliàs in vehementi frigore diutius versantur. Non omnem verò rigorem sequi febrem, & non solum à frigida, sed etiam calida causa excitari rigorem, copiose libro

libro secundo de Sympto. caufis capite feptimo, diximus. A rigore itaque incipere, vbi neque æstus solis, neque vehemens refrigeratio præcedit, propriū est putridarum febrium signum, nequaquam autem inseparabile. Proprium, quia solis putridis accidit vt cum rigore incipiant. Neque enim diaria, neque hæctica cum rigore incipit. Non autem separabile, quia non semper, nec omnibus putridis febribus inest. Nam quartana primo statim die, vt lib. 2. de Iudiciis cap. 3. & 4. testatur Galenus, cum vehementi rigore, qualis est tertianæ febris, non inuadit: sed refrigerationem habet simillimam ei quæ per gelu hyberno sentitur tempore. Item, vt idem cap. 5. eiusdem operis attestatur, in quotidianis rigor haud antecedit, neque statim ab initio, neque in progressu temporis, sed sola refrigeratio. Vt autem rigor non est inseparabile signum febrium putridarum, ita nec horror. Nam sæpe fit horror, quem nulla prorsus sequitur febris, vt lib. 2. de Symptomatum caufis cap. 7. & cap. 10. libri de Inæquali intemperie Galenus diffuse admodum docet. Quapropter horror non solum non inseparabilis est à putridis febribus, sed nec ab initio proprius, quod crebrò, vt dictum est, fiat horror, quem nulla sequitur febris. Itē quartana, & quotidiana, vt paulo antè monstratum est, cum refrigeratione tantum, & nequaquam cum horrore incipiunt. In summa proprius non est, quia non solum in putridis febribus ab initio accidit, sed & in cruditatibus, & aliis in malis suprà expositis.

Horror sine febre.

Inæqualitas verò pulsum atque caloris, siue per initia accessionum, siue in augmento fiat, talium generi febrium proprium est indicium, sed haudquaquam etiam ipsum inseparabile. Multæ enim etiam sine sensibili inæqualitate inuadunt, & ad vigorem ascendunt. Iam verò multo magis neque illud inseparabile est, quod accessiones multas habeant, veluti inuasiones, quod repetere accessionem vocamus. Quemadmodum neque pulsum compressionis. Sic verò nominant, quando incipiente accessione, paruos admodum & inæquales ipsos obtinent. Neque enim id talium febrium inseparabile est indicium: non tamen alteri vlli generi febrium commune, sed proprium harum & peculiare, quæ admodum ipsa inæqualitas, nisi alicuius symptomatis ratione accidar. Sæpe enim in ipso ore ventriculi collecto quodā prauo humore, ac mordente, aut refrigerante ipsum, parui simul & inæquales pulsus fiunt. Exuperat quidē in refrigerantibus paruitas, in mordentibus autē inæqualitas. Atqui vomentibus, hæc ambo statim cessant. Vbi verò ventriculus nihil eiusmodi patitur, prædictarum generis febrium tales pulsus existunt.

Repetere inuasionem.

Compressionis pulsum.

COMMENTARIVS.

Tertium putridarum febrium indicium est inæqualitas pulsum & caloris, & per initia accessionis, & incrementa eueniens. Atque id quidem proprium est, quod solis putridis insit, non tamen inseparabile. Siquidem mul-

Tertium indicium

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

ta etiam putridæ febres sine sensibili inæqualitate incipiunt, & ad vigorem conscendunt. Quippe in tertianis, vt lib. i. ad Glauconem testis est Galenus, calor quidem multus acrisque, pulsus quoque magni & calidi, vehementes, celeres, ac frequentes, omnis inæqualitatis, præterquam febrilis, expertes sunt.

Quartum. Quartum quod accessiones plures habeant veluti inuasiones, *ἡσπερ εἰς βολὰς*. Neque enim *εἰς βολὰς*, vt in libello de Morborum temporibus autor est Galenus, est nisi accessioneis exquisitè primum tempus, latitudine carens, quod alio nomine Græcis *ἐπιστημασις* dicitur. Plures verò habere inuasiones, nihil aliud est quàm repetere accessiones. Repetere itaque accessiones, ac plures habere inuasiones, multo minus est inseparabile, quàm inæqualitas pulsuum, & caloris putridarum febrium indicium. Nam continens seu synochus putrida, vnā duntaxat, perinde atque diaria, accessionem ab initio ad finem durantem ac manentem habet. Proinde quum non omnibus in sit putridis, separabile ab iis sit oportet. Quintum signum est pulsuum compressio. In putridis nanque febribus spatium non est liberum, arterizq; corpus quod mouetur, facultati agenti haud paret, humorum nimirum vaporumque copia præpeditum. Est autem pulsus compressus seu impeditus, vt hoc loco Galenus testatur, non nisi is qui incipiente accessione, paruus & inæqualis est. In harum nanque febrium inuasionem & initio vsus, multam refrigerationem non desiderat, quod nimirum calor in corde nondum sit collectus: paruos igitur esse pulsus oportet. Quia verò humores ac vapores facultatem impediunt, quo minus ad actionem sit expedita, igitur etiam inæquales sint necesse est. Vno nanque tempore arteriz motio tardior est, quàm alio: aut etiam interdum prorsus intercipitur. Quippe facultas onere pressa, motionem tardat. Est verò hoc indicium putridarum febrium proprium, quod scilicet solis iis in sit febribus, nec vili alteri generi febrium, nempe diariæ vel hæcticæ commune, nisi alicuius symptomatis ratione eueniat. Sæpenumero nanque vbi prauus aliquis humor in ore ventriculi fuerit acervatus, qui ipsum mordeat, aut refrigeret, parui simul & inæquales pulsus fiunt. Parui quidem vbi refrigerans fuerit humor. Nam parui pulsus fiunt, vbi robor facultatis imbecillum, calor exiguus, instrumentum durum, & vsus necessitatisque exigua fuerit: quæ certè singula frigiditatem consequuntur: inæquales autem vbi mordax fuerit humor. Nam eiusmodi humor facultatem irritat ac onerat, adeoque illam in suis actionibus remoratur. At vbi quis iam dictos humores euomuerit, hæc ambo, paruus nimirum & inæqualis pulsus cessant. Quum verò ventriculus nihil eiusmodi patitur, & refrigerantibus ac mordentibus humoribus vacat, parui & inæquales pulsus putridarum febrium proprij sunt, non tamen inseparabiles, quia non semper in putridis febribus tales sunt pulsus, vt paulo suprà de tertianis est dictum.

Quartum.

ἡσπερ εἰς βολὰς.

ἐπιστημασις.
Repetere ac-
cessionem.

Quintum.

Pulsus compressus
quæ quæ.

Parui pulsus
quando fiunt.

Inæquales.

Maximum verò indicium febrium putridarum est, qualitas caloris. Nihil enim suauis, neque moderatum, neque simile aliquid diariis obtinet: sed, quemadmodum dictum est ab optimis ante nos medicis, mordax potius quodammodo, vt tactum offendat & erodat, veluti fumus oculos, ac nares. Verum in accessionum inuasionibus, vtpote calore adhuc suffocato, ac excrementis

mentis intus succensis, non protinus immittentibus manum, dignoscitur: sed immorantibus diutius, prædictum caloris genus de profundo effertur. At mihi videtur tale aliquid quum vidisset Themison, quod proprium atque inseparabile esse omnibus febricitantibus existimauit. Sed de hoc quidem in proprio huius libri loco rursus agemus. Prædictum autem genus caloris, qui pungit, ut ita dixerim, aut erodit, veluti medicamentum aliquod acre, injectam manū, putredinis humorum est soboles, quæ manifestè quidem in incrementis ac vigoribus febriū apparet, non manifestè autem, neque statim in inuasionibus.

COMMENTARIVS.

Sextum putridarum febrium indicium, est caloris qualitas. Nihil enim in se suaue, & moderatum habet, neque villo pacto similis est ei, qui in diariis est calor: sed sicut fumus oculos & nares, sic ille tangentē manum offendit, ac erodit. Atqui in accessionum inuasionibus, dum calor adhuc suffocatur, ac excrementa intus succenduntur, non confestim admota manu, dignoscitur: sed si diutius corpori admotam manum continueris, calor ille mordax & erodens, de profundo corporis emergit. Quod quum vidisset Themison ille Laudicæus Syrus, qui Thessalicæ inianiz, ut libro primo The. metho. cap. 7. ait Galenus, fundamenta iecit, hoc esse omnibus febricitantibus proprium & inseparabile esse putauit. Sed errauit toto cælo, quum calor ille pungens ac erodens, instar medicamenti cuiusdam acris, febrium ex humorum putredine natorum soboles est, qui manifestè in augmento & vigore accessionum, non autem manifestè, neque etiam statim in inuasionibus.

Themison.

Proprium verò atque inseparabile est generi febrium ex humorum putredine accensarum, contractionis pulsuum velocitas, quo euidentius quidem in incrementis, non obscure autem in inuasionibus & vigoribus apparet. Accidit autem ipsis per initia quidem paruus, simul ac velox pulsus: in vigoribus verò magnus simul ac velox. Sic etiam quæ in exteriori quiete est frequentia, in huiusmodi febribus perspicua existit, neque diariis, neque hæcticis similis.

COMMENTARIVS.

Septimum putridarum febrium indicium, quod solis iis & omnibus inest, adeoque proprium & inseparabile existit, contractionis submissioisue pulsuum est velocitas. Nam in putridis febribus propter deustos ac putridos humores, & fuliginosos vapores expellendos, ut mox fusius dicemus, facultas velociter arteriam contrahit. In diariis autem, ut præcedenti capite est ostensum, nullo modo contractio in celeritatem crescit: quod scilicet nulli in iis sint humores, facultatem contrahentem arteriam ad contractionis celeritatē irritantes. Manifestius verò id signum in incrementis febrium apparet, non

Septimum.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

Submissionis
velocitas cur
in incrementis
magis apparet

obscure autem in inuasione accessionum, & vigore. Siquidem maior in incremento submissionis seu contractionis, quam vel in principio, vel vigore est necessitas. In incremento enim putridorum ac iam succenforum in profundo corporis humorum, & ex illorum deustione coaceruatorum fuliginosorum vaporum expulsionem opus est. Ad hanc igitur, quia contractio arteriarum confert, ideo ut velox tum sit, est necesse. Proinde quum in incremento expulsionis deustorum humorum, ac fuliginosorum vaporum, maior quam in inuasionem & vigorem sit necessitas, igitur tum manifestior est contractionis velocitas. Non tamen obscure, hoc est, manifeste etiam in inuasionibus & vigore apparet. In principio namque accessionis aliquid etiam expellitur, quam id parum sit. In vigore autem omnia ferè putrida excrementa ad extrema corporis, & ad alia vacationis loca sunt detrusa, ut non sit opus iam plurima contractionis velocitate. Ceterum iam dictis febribus per initia, pulsus accidunt parui, & veloces. Parui, quia in inuasionibus accessionum ægri algent, calorque adhuc suffocatur, atque adeo usus est exiguus. Veloces, quod facultatis robur adhuc validum sit in vigore autem magni simul ac veloces. Magni, quia usus, propter vehementiorem calorem, tum maior est, ideoque parui in magnos abeunt. Sic etiam quæ in exteriori quiete est frequentia, in putridis febribus perspicua existit. Hoc est, non solum motionis, sed & quietis arteriarum tempus breue est. In summa, utraque quies, tam interna, quæ contractionem sequitur, quam externa, quæ dilatationem comitatur, brevis est: quod scilicet tum expellendi, tum attrahendi usus & necessitas multa sit. Celeriter itaque & crebrò dilatur arteria, & contracta non diu quiescit, contra quam in diariis & hecticis, in quibus calor neque insuavis est, neque immoderatus admodum, ut in putridis, nulla etiam in iisdem humorum deustorum expulsionem opus est.

Pulsus parui
cur fiant.

Veloces.

Utraque quies
brevis quare.

Maximè verò proprium est talium febrium, vrinarum cruditas. Obscura quoque concoctio proprium est indicium febrium ex humorum putredine natarum. Neque enim cruda, neque obscure concocta, in diariis febribus apparet. Atque alterutrum quidè eorum seorsim dictum, proprium est febrium putridarum indicium. Ambo autem simul dicta per disiunctam propositionem, omnino inseparabilia sunt. Huic enim febrium generi primæ vrinarum, vel omnino crudarum, vel obscure concoctarum existunt. Magnum verò, atque effatu dignum concoctionis indicium in primis vrinis nunquam apparet, excepta ea, quæ sit ex diariis, permutatione, de qua antea diximus.

COMMENTARIVS.

Octauum.

Octauum putridarum febrium indicium est, vrinarum cruditas, aut obscura saltem eiusdem concoctio. Nam neque cruda, neque obscure concocta in diariis apparet, sed ut dictum est capite 10. concoctio in vrina statim prima die conspicitur. Atque alterutrum eorum seorsim est putridarum febrium proprium indicium: hoc est, cruditas se sola, & obscura quoque concoctio vrinarum se sola. Siue enim omnino cruda fuerit vrina, siue obscure duntaxat cocta, tamen

tamen hinc putridam esse coniciemus febrem. Solis nanque putridis febribus alterutrum eorum inest. Simul verò per disiunctam propositionem, siue *Disiuncta propositio.* disiunctum axiomaproloquiūmue, nihil enim refert, Galeno lib. 1. de Simpliciū medicamentorum facultatibus cap. vñdecimo teste, vtro modo efferas dicta, omnino sunt inseparabilia. Quippe in omnibus putridis febribus vel cruda, vel obscure cocta est vrina primis diebus: modò per mutationem eam quæ ex diariis fit exceperis, de qua initio huius capituli dictum est. In iis nanque febribus, quæ ex diariæ permutatione nascuntur, vrina initio, vbi nimirum adhuc diaria est, concocta apparet. Quia inseparabile ac proprium est diariæ signum, concoctio in vrina protinus primo die.

Ad iam dicta propositarum febrium indicia accedit etiam, hoc, quòd in vigore symptoma quoddam ardentis febris appareat. Quinetiam si symptomata hepialæ, & lipyriæ, quemadmodum etiam semitertianæ, vel typhodis, vel cuiusdam alterius talis febris, quæ propria quidem sunt huius generis febrium quæ ex humorum putredine accenduntur, non tamen inseparabilia: atque idcirco vbi ipsa non adsunt, ex aliis dignoscuntur. Si verò affuerint, non solum genus talium febrium, sed & vnam aliquam ex ipsis speciem indicabunt.

COMMENTARIVS.

Hactenus Galenus communia putridarum febrium indicia octo recensuit ordine, nunc nonum & postremum affert, quod non solum genus, nepe putridam, sed & speciem eius, verbi gratia, ardentem, hepialam, lipyriam, semitertianam, vel typhoden, ostendit. Nam si in vigore accessionis aliquod ardentis febris, vel hepialæ, aliarumque etiam dictarum febrium symptoma apparet, id non tantum putridam, sed & ardentem, hepialam, lipyriam &c. esse significabit. At id genus symptomata propria quidem sunt putridarum febrium indicia, quia solis illis insunt, non tamen sunt inseparabilia, quia non omnibus insunt, sed hoc ardentem, illud verò hepialæ, & sic alia. Quum itaque non sint separabilia, vbi non adsunt, ex aliis, communibus nimirum indicibus, cognoscendæ sunt putridæ febres. Vbi verò aderunt, tum non solum, vt comprehensum est, genus, sed & speciem aliquam vnam monstrant. Ceterum ardens febris è genere est continuarum, de quibus libro secundo agitur, & priuatim Græcis *καύρος* dicitur, ac sit vbi flaua bilis intra vasa putrescit. De Hepiala lib. 2. ca. 6. copiose tractabitur, vt non sit necesse nunc de ea verba facere. Lipyria febris est, in qua intus & in ipsis visceribus calor sentitur, in externis verò partibus vniuersis frigus, vt cap. 10. libri de Inæquali intemperie fufius Galenus docet. De semitertiana lib. 2. cap. 8. seorsim, & ex professo agitur. Typhodis febris, quæ alio nomine, vt sect. 7. Apho. comm. 43. & libro aduersus Lycum, testis est Galenus, *ἰσχυρά*, id est, humida nuncupatur, est in qua primo statim die æger sudat, ac ipso sudore parum, aut nihil iuuatur. Aëtius lib. 5. cap. 88. ita appellari scribit febrem, quæ priuatim iecoris erysipelata comitatur. Galenus verò lib. 2. de Iudiciis cap. 7. generatim tam eam quæ ex iecoris, quàm eam quæ ex pulmonis, aut ventriculi erysipelatis accidit *καυρία*

Nonum.

Ardens febris.

Hepiala.

Lipyria.

Semitertiana.
Typhodes.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

καὶ τὸν hoc est, malignam ardentem, appellauit. Atque de vocabulis id dixisse in præsentiarum satis sit.

Signum autem
putrida sit ex
diariz permuta-
tione nata.
an statim initio
inuasit.

Et siquidem inclinatio ad integritatem non desinat, siue cum sudore, siue etiam aliter fiat, è duobus alterum, vel transmutationis proprium est signum, si priora omnia febrium diariarum fuerint indicia: sin nullum ex iis fuerit, febrem quandam ex iis quæ ex humorum putredine consistunt, statim ab initio inuasisse ostenditur.

COMMENTARIVS.

Αντιφ. 1.

Qua ratione medicus cognoscere possit, num febris putrida sit ex diariz permutatione nata, an statim initio, nulla præcedente alia febre, inuasit, hoc loco docere Galenus pergit. Si enim inclinationi integritas, quam *ἀντιφ. 1.* Græci vocant, non successerit, siue ea cum sudore, qui, vt lib. tertij de Iudiciis capite tertio, attestatur Galenus, omnibus febribus, potissimum verò ardentibus, proprius est: siue etiam aliter fiat, puta per excretionem, vt in tertiana accidere solet, quæ non solum per sudorem, sed & per bilis suprà & infrà excretionem fit: vel abscessum, vt in febribus euenit, in quibus lassitudo orta est, iuxta id Hippocratis, lassitudinē in febribus habentibus, in articulos decubunt abscessus: è duobus alterum significabitur, vel diariam transiisse in aliā febrem, si omnia quæ præcesserunt indicia diariz fuerint febris: si verò nullum ex diariz febris indicijs præcessit, febrem quandam putridam statim initio inuasisse hominem indicabitur.

*•Duri pulsus
causa.*

*Archigenis
error.*

Si verò prima nonnunquā die pulsus durus sentiatur, considerandum erit nunquid concretio quædā ex frigore, aut siccitas, aut tensio conuulsifica in corpore laborantis, aut phlegmone quædam, aut scirrhus sit, probè scientes, quodd ex iis solis pulsus durus efficiatur. Nam quantū errauerit Archigenes circa notionē ac dignotionē duri pulsus, in opere de Pulsibus abundē monstrauimus, in quo exercitātū esse oportet eū qui in præsentī libro versari velit, ac potissimū in ea parte quæ de pulsuū dignotione agit. Etenim pulsuum nomina, ac omnia ipsorum significata, & vniuersum numerū, vno volumine enarrauimus, quod de Pulsuum differētia inscripsimus. Quonam verò modo vnūquēque dignoscere oporteat, in alio opere quod in quatuor libros digestum est, explicatur, quod de Dignotione pulsuum inscripsimus. Quemadmodum alterū deinceps volumen quatuor libros in se complectens de Causis pulsuum effecimus. Et quartum à iā dictis de Prænotione ex pulsibus, non solum verbis, sed etiam re ipsa huiusmodi speculationis vtilitatem indicantes. Ac si quis nobiscum ægrotos accessit, horum librorum speculationem re ipsa

ipsa ostendentibus, huic tum alia persuasa sunt, tum etiam illud, quòd durus pulsus, neque proprius, neque inseparabilis sit talium febrium. Sed de hoc nunc non est dicendi tempus. Nam in prædictis libris, & in aliis octo libris, in quibus Archigenis librū de Pulsibus expendimus, abundè huiusmodi symptomata demonstrata sunt.

COMMENTARIVS.

Quæstionem num pulsus durus sit, proprium ac inseparabile putridarum febrium signum explicaturus, principio Archigenis detegit errorem, qui hunc pulsū esse harum febrium proprium putauit. De quo sanè errore, in tertio maximè de Differentia pulsuum libro, ad finem ferè, plura Galenus retulit. Scripsit enim Archigenes librum de Pulsibus, vt hoc loco, & libro iam citato Galenus testatur, quem octo editis libris idem examinauit, ac in iis planè quid rectè ab Archigene, quid item maledictum sit, demonstrauit. Qui sanè libri, vt complures alij, temporum iniuria, prorsus perierunt, aut ab inuidis & *βιβλίσταϊς* occultantur. Porro duabus de causis in præsentia- rum de duro pulsu agit. Vna, quia Archigenes hunc inter putridarum febriū signa, de quibus ex professo hoc in capite tractatur, numerauit. Altera, propterea quòd sæpe apparet. Ordinis itaque ratio ac methodus requirebat, vt nunc Galenus eius rei causam exponeret: & num is pulsus febrium ratione, aut alia quadam de causa accideret, luculenter ostenderet.

Archigenis et-
ratum;

Cur de duro
pulsu hoc loco
Galenus agit.

Pulsus durus neque proprius est, neque inseparabilis cuiuspiā generi febrium, neque diariæ, neque putridæ, neque hæcticæ. Cōstitit verò magna ex parte in hæcticis, atque interdū in aliis duobus generibus, propter symptoma quoddam. In diariis quidè, vbi ex vehementi frigore febricitauerint, si tensio quēdā neruosa simul insit. Accidit verò nonnunquā ob vehementē solis vstionem, vel lassitudinē simul, vel alimenti inopiam, vel immodicā vigiliam, vel vacuationem, quando ob alimenti defectum hæc quoque cōstituerint. Febribus autem putridis pulsus durus inest, vbi aliquod viscus phlegmone laborat, aut induratum fuerit, & ob symptoma quoddā coniunctum, nempe neruosā aliquā tensionē, aut siccitatem. fiet enim hoc quoque modo durus pulsus, quēadmodū & iis qui intempestiuè frigidam biberunt, aut qui frigida se lauarunt, & aliquot molliores fructus largiter comederunt. Febris autem ratione, & qua febris est, nunquā pulsus durus fit, neque in diariis febribus, neque in putridis. Neque enim quando ex phlegmone febricitant, eadem ratione & febris sequitur, & pulsus durities: sed febris quidem ex humorum putredine, durities autē ex tensione, quæ fit propter vasorum repletionem.

Pulsus durus
neque proprius
neque insepa-
rabilis cuiuspiā
generi febriū.
Quidō in dia-
riis apparet.

Quando in pu-
tridis.

Nūc Galenus ad propositam à nobis quæstionē respondet, & durū pul-
sum nulli prorsus generi febrium esse propriū & inseparabilē docet. Cōsistit
quidem magna ex parte in hecicis febribus, & nonnunquam etiam in aliis
duobus generibus febris, nēpe diaria & putrida, non quidē febriū ratione, sed
propter symptoma quoddā illis eueniēs. Verbi gratia, in diariis durus pulsus
apparet, vbi ex vehemēti frigore, quod neruosa tensio comitatur, febricitat-
uerint. Tensionē verò neruorum esse causam duri pulsus, paulō pōst latius
dicemus. Accidit etiam eiusmodi pulsus in diariis, ob vehementem solis vsti-
onem, vel simul etiam lassitudinē, vt fit, vbi quis in nimio æstu sese plurimū
exercitat, vel inopiam nutrimenti, vel immodicā vigiliam, vel vacationem,
quōd scilicet hæc omnia corpus admodum exsiccent. Siccitatem verò duri
pulsus causam esse, paulō pōst ostendetur. Loquitur verò Galenus hoc loco
non de omni vigilia, & vacatione: sed iis duntaxat quæ alimenti inopiam
ac defectum comitantur. Alimenti enim inopia siccitatem parit, quam sub-
inde necessariō crebræ sequuntur vigiliæ. Solas itaque has vigilias, quas pa-
rit alimenti defectus, durus comitatur pulsus. Pari ratione non eam vacua-
tionem, quæ aufert id quod in corpore abundat, pulsus durus sequitur, sed eā
maximē quæ ob alimenti defectum accidit. Quippe inedia seu alimenti ino-
pia, vt sect. 2. Apho. comm. 17. testatur Galenus, ex accidenti vacuat, quōd ni-
mirum nullum in locum eius, quod fuit vacuatum, succedat alimētum. Vt hinc
omnibus perspicuum fiat inediam vacationis loco esse, adeoque rectissimē

Inedia ex acri-
denti vocat.

1. Apho. 2. 17.

Notantur quin
phrasin a-
puā Hippocra-
tem repleti-
onē interpreti-
tur.

Πλησμονή
quid significat.

Obiectio di-
lucet.

Hippocratem dixisse: Quicumque morbi ex satietate fiunt, vacatione sanā-
tur. Et quicumque ex vacatione oriuntur, satietate. Ita enim conuertendum
erit, & nequaquā repletionē, sicut nuper Bardus quidā omnis humanitatis, ac
literaturæ politioris expertus, actū Græcæ tum Latine lingue ignarus, in enar-
randa hac Hippocratis sententia, contendere, non sine maximo multorum
risu, ausus est. Nam quum Hippocrates dictione *πλησμονή* vsus sit, non po-
test nisi cibi impletionē, quā Latine satietatem dicimus, significare. Id quod
in primis Galenus sect. 2. Aphorif. decimo septimo clarissimē docet, ita scri-
bens, *ἡ γὰρ πλείων τροφὴ τῆς τοῦ σώματος φύσεως ἐνιμάζειται πλησμονή*. Copiosior
cibus, quā naturæ corporis cōueniat, satietas nominatur. Dein id ipsum met-
ipso Hippocrates in quarto iam citatæ sectionis Aphorismo abundē confir-
mat, dum ait *τοῦ πλησμονῆ ἐν λιμῇ*, hoc est, non satietas, non fames. His nanque
verbis, quod sit famis contrarium manifestē innuit, nempe satietas, quā ille
πλησμονή appellat. Non significare autem *πλησμονή* vocem aliud in præcitata
Hippocratis sententia quā in quarto, nempe *πλείων τῆς τροφῆς*, ex Galeni cō-
mentariis quarto, decimo septimo, & vice simo secundo, secundæ sectionis,
omnibus sit manifestissimum, vt non sit opus illius hoc loco verba produce-
re. Verūm dicet fortassis barbarus ille, etiam si concedam tibi *πλησμονή* non
aliud quā satietatem significare, tamē fatearis hoc oportet, melius esse vt ci-
tata paulo suprà Hippocratis sententia generatim de omni repletionē, adeoque
genere, intelligatur, quā vt ad certam aliquam eiusdem speciem, nempe sa-
tietatem, contrahatur. Ego verò contrā, id ipsum illi nequaquam concedam,
quōd scio hanc interpretandi rationē ex diametro cum Hippocratis senten-
tia pugnare, vt qui in ea peculiariter explicare voluit quæ sit curādī ratio, qua
cibus præter naturam ingestus satietatis, cuius antea Aphorismo decimo se-
ptimo

ptimò mentionem fecerat, sanetur, nempe vacuatio. Quippe quum contraria còtrariis curatur, eorundè veluti exèplum nobis hoc in loco, vnicà dūtāxat repletionis seu redūdantiæ speciè, quam vacuatio curat, ob oculos ponere voluit Hippocrates, vt nos scilicet hortetur idè vt in omnibus aliis morborū causis faciamus. Atque hinc est quòd statim subiecerit, Eodémque modo alia contrariis curantur. Quòd si itaque præcedentiā Hippocratis verba de omni repletionē accipiantur, frustrā adiucitur, Eodè quoque modo aliorū est còtrarietas. Præterea si *πλεσιμονίη* vocè apud Hippocratē generatim de omnib⁹ repletionibus inaudias, falsā omnino erit prima citati aphorismi pars. Neque enim omnis repletio vacuatione curatur. Est enim quædam repletio, nempe qualitatis, caloris, verbi gratia, *πλεσιμονία*: sic enim Galeno libro octauo Therap. metho. capite primo appellatur, quæ non vacuatione, sed alteratione per frigida, quæ illi còtraria est, curatur. Quod de calore diximus, id etiam de frigore, humiditate, & siccitate accipiendū erit. Postremū si per *πλεσιμονίη* omnem repletionē intelligas, altera quoque aphorismi pars falsā erit, nempe quòd omnis morbus ex vacuatione factus, repletionē curetur. Neque enim qualitatis repletio, de qua iā diximus, morbos vacuatione procreatos curat. Neque etiam omnium humorū repletio, quæ plenitudo vocatur, neque vnius, aut plurium humorū, quæ cacoehymia nuncupatur, prædictos morbos sanare possunt. Perpetuò namque, Gal. li. 2. The. meth. ca. 3. teste, morbose sunt causæ, ideòque sanare nequeunt, imò morbos potius excitant. Restat igitur vt ciborum tantum repletio siue satietas morbos ex vacuatione natos sanet. Vt enim alimenti defectus siue fames, inediæque, vacuationem, vt còprehensum est, efficit: ita suum contrarium, nempe satietas, vacuationem curat. Satietatē autè eam accipio, quæ non plus quàm sit vacuatum reponit, sed quæ id duntaxat quod deficit, adiciere solet. Hæc fusius à nobis dicta sunt, vt hunc omnibus palam fieret, quàm linguarū imperiti, qualis is est deprauator, ah enarrator Hippocratis dicere volui, nihil prorsus in Græcis autorib⁹ assequatur. Iā ad institutū reuertamur. In putridis febribus pulsus durus apparet, quando aliquod viscerū, iecur verbi causā, phlegmone laborat, aut scirrho infestatur. Quapropter pulsus durus, nō febris, sed phlegmonis, vel scirrhi potius ratione accidit. Fit etiā in iisdè febribus iam dictus pulsus, vbi aliquod symptoma illis euenerit, nepe neruorū tēsis, aut siccitas. Præterea vbi quis putrida febre correptus aquā frigidam intèpestiue bibat, aut frigida se lauet. Vtroque enim modo vasorū tensio procreatur. Accidit quoque us qui nonnullis mollioribus fructibus, quos *ὀπάρες* Galenus & alij Græci nomināt, vescuntur. Molliores autè fructus vocamus eos, qui sunt herbacei & mollioris corticis, quales sunt pruna, mora, & vuz, qui Latinis vna voce Poma dicuntur. Non autè temerè dictum est Galeno, Nonnullis: neque enim omnes molliores fructus, sed ex iis duntaxat qui frigidi sunt, durum efficere possunt pulsum. Nisi alicui magis in vasorum tensionē transferre causam placeat. Tunc enim nihil refert viro si intelligas, modò, vt hic ait, largiter eos ingerat æger. Ex quibus perspicuū sit pulsum durum nunquam accidere febribus, qua febres sunt, sed ex accidente, seu propter aliquod symptoma quod eas comitatur. Verbi gratia, si quis phlegmone laborat, is certè febre corripitur, & durū quoque obtinet pulsum, diuersis tamen de causis. Febre namque propter humorum putredinem, duro autem pulsu ob extensionem, quæ vasorum repletionem sequitur.

Nō omnis repletio vacuatione curatur.

Nō omnis morbus ex vacuatione factus repletionē curetur.

In putridis febribus durus pulsus quando apparet.

Ὀπάρες. Molliores fructus. Poma.

Pulsus durus febribus ex accidente euenire

Summa dicitur.

Vt enim summatim dicatur, duricies tunicis arteriarum accedit, vel proptet concretionem, vel tensionem, vel siccitatem. Concretionem igitur vehemens refrigeratio efficit. Tensionem verò phlegmone, & scirrhus, & nervorū phlegmonibus proportionē respondens affectus. Siccitatem verò diutinæ vacuationes, vel proptet ventriculi defluxum, vel leuitatem intestinorum, vel dysenteriam, vel diurnas vomitiones, vel aliud istiusmodi, & diutina fames atque ardentes febres diuturnæ, & vt in vniuersum dicatur, quæcunque vehementer exsiccant solidas ipsius animalis partes, veluti & heclicæ, de quibus nunc dicere tempestiuum, ab earum generatione exorsis.

COMMENTARIVS.

Pulsus duri tres causas.

Pulsus duri causas, quas paulo antè quinque esse dixit, nempe concretionem, siccitatem, tensionem, phlegmonem, & scirrhum: nunc summatim refert, & in tres duntaxat contrahit, concretionem scilicet, tensionem, & siccitatem. Siquidem posteriores, phlegmonem nimirum, & scirrhum, sub secunda complectitur, quòd videlicet ij duo præter naturam tumores, vt metipso inquit, tensionem committant. Fit itaque durus pulsus vbi arteriæ tunicæ duriciem contrahunt. Duræ autem fiunt, vel propter concretionē, quam vehemens frigus efficit vel tensionem, quam phlegmone, scirrhus, & nervorum affectus phlegmoni proportionē respondens procreat: vel siccitatem, quæ sequitur vacuationes, ex defluxu eorum quæ è supernis in ventriculum fit, *ἡ δὲ γαστήρ* hoc loco Galenus nominat, vel lienteria, vel dysenteria, vel diurnis vomitibus, aut alio quodam eius generis malo, excitatas: & famem diurnam, ac longi temporis ardentes febres, & in summa omnes alias quæ solidas coporis partes exsiccant, vt sunt heclicæ dictæ. Quæ quum omnia per se sint clara, vberiore commentationem non requirunt.

Cap. XII.

Heclicæ febres duobus modis efficiuntur.

Heclicæ igitur vocatæ febres duobus modis efficiuntur. Magna quidem ex parte ex ardentibus febribus, quæ prorogantur adeò, vt spatio temporis humorem corporis cordis cōsumant, vel etiā si adhuc multus permaneat. Illæ igitur non solū heclicæ sunt, sed etiam iam matabiles. Quæ verò manente adhuc humore fiunt, vbi cordis corpus occupauertint, hinc maximè accenduntur, quemadmodum lucernarum flamma ex ellychnio. Atque vna quidem ipsarum generatio à nobis exposita est. Reliqua autem est, vbi statim ab initio inuaserint, primam generationem diariis similem habentes, ex tristitia, ira, & plurima lassitudine vnà cum ystione solis factis.

COMMENTARIVS.

Expedito altero febrium genere, putrida nimirum, ad tertium, nempe hecticam, nunc progreditur, ac principio quod hæc ipsa duobus accidat modis, ostendit. Primò, & quidem ut plurimum, ex ardentibus nascitur febribus, idque bifariam. Vel enim adeò prolongantur, ut vniuersam corporis cordis humiditatem consumant, atque hæc quidem non solum sunt hecicæ, verum etiam marasmodes. Nam marasmus est, vbi cordis corpus arefcit. Marasmodes igitur sint hecicæ in quibus cordis corpus colliquescit, & tabescit, est necesse. Sed de iis infra latius dicetur. vel certè ad huc multa corporis cordis humiditas permanet, nec vniuersa ab ardentibus depascitur, & tamè nihilo minus cordis corpus occupat hecicæ. Hæc quidè haud secus ac lucernarum flamma ex ellychnio accenduntur. Ellychnium verò, *ἔλκνιον*, nominat Galenus, funiculus est, qui in oleo lucernæ stans peruritur. Corigitur in prædictis hecicis lucernæ similitudinem gerit, humor verò, eius olei, corpus cordis, ellychnij. Flamma enim siue calor hecicæ febris, cordis corpus occupans, ex eius humore, tanquam in lucerna flamma ellychnio, & oleo, quod illud in se cõbibit, conseruatur & nutritur, donec quoque vtrunque depascatur. Rectè itaque hanc febrem Galenus ex humore manente in corde, veluti lucernarum flammam ex ellychnio, quod in se continet oleum, accendi ait. Atque hic vnus est hecicarum febrium generationis modus. Alter est, quando statim ab initio inuadunt. Is similis planè generationi est diariarum quæ ex tristitia, ira, & plurima lassitudine vnà cum solis vstione sunt. Quos autem hecicæ hoc modo corripiunt, ij calido & sicco maximè temperamento, Galeno lib. 10. The. meth. ca. 5. teste, prædicti sunt. Quod autè ex tristitia, ira, immodico labore, & solis vstione hecicæ oriuntur, ibidem disertè monstrat idem Galenus.

Hecica duobus
accidit modis.
Primo.

Marasmus.

Ellychnium.

Alter genera-
tionis hecicæ
modus.

Hecicarum
quæ curatu fa-
ciles, difficles,
& impossibiles.

Has igitur febres curate nequaquã difficile est. Quæ verò ex eis in marasinum deuenerunt ex inscitia medicorum qui adhibiti sunt, eas non solum non facile, sed etiam curare impossibile est, vbi iam exquisitè consistunt, & non itè incipiunt. Siquidè natura earum calida & sicca est, quum cor simile aliquid patiatur, quale in lucerna ellychnium, quando plurimum vstum fuerit. Nam ita tostum friabile fit, atque dissoluitur, & cõtinuitas præ ariditate perditur, ut neque si affundas copiosum oleum, flammam multam rursus accendere queas. Parua enim & infirma circa ipsum flamma circumuoluitur, ac semper minor fit, donec extingatur.

COMMENTARIVS.

Quæ prædictarum hecicarum curatu facilis, quæ item difficilis, & quæ curationem omnem subterfugiat, hoc loco Galenus monstrat. Nam quæ ab initio ex animi pathematis, aut lassitudine, solisque vstione nascuntur, curatu faciles sunt. Quæ autem ex ardentibus præcedentibus oriuntur, nec omnem cordis adhuc humorem consumpserunt, hæc difficilem sanationem habent. Quæ verò ex iis vniuersum cordis humorem absumpserunt, ac iam marasmodes sunt, has curare est impossibile. Etenim natura harum calida & arida est, & cor in iis simile aliquid patitur, quale in lucerna ellychnium, vbi plurimum tostum fuerit. Hoc enim fit friabile, ac dissoluitur, quod nimirum eius con-

Quæ hecica
curatu facilis.

Quæ difficilis

Quæ nullatenus
curari possit.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

tinuitas præ nimia ariditate perdatur ita sanè vt neque si largè affundas oleû, flammam copiosam rursus accendere queas. Quamtuncque enim olei copiam affundas, tamen aridum iam totum ac friabile factum ellychnium, humectare, adeoque nutrire flammam nequit. Parua nanque & infirma circa ellychnium flamma circumuoluitur, semperque minor efficitur, donec prorsus extinguatur. Circumuoluitur autem, conuertimus, sequenti alterius quàm Aldini codicis lectione, qui habet *ἡ ἀπὸ τοῦ πυρὸς*. Quippe *ἡ ἀπὸ τοῦ πυρὸς* est in orbem, ac serpentis instar contraho, inuoluo, & implico: Aldi autè codex *ἡ ἀπὸ τοῦ πυρὸς*, id est, orbiculatim dispergitur, legit. *ἡ ἀπὸ τοῦ πυρὸς* enim est seminis instar dispergor. Vtro autem legas modo, idem manebit sensus. Vult enim Galenus significare paruum & imbecillam flammam ellychnio arido & friabili circumuolui, aut circa illud orbiculatim dispergi, ac semper minorem fieri, donec penitus extinguatur. Id quod certè quotidie nostris oculis in lucernis accidere videmus.

Febris quidem exactè marasmodus huiusmodi existit, nec idem cum pathemate marasmo morbus est. Hoc enim in iis qui consenuerunt absque febre accidit, extincto in illis nativo calore: quæ sanè potissimùm mors est molestia carens, ac secundum naturam ex siccitate contingens, quemadmodum & iis qui præter naturam tabescunt, illa species, quam Philippus ex morbo senectutem appellat, in quam multos vidimus non solum senes, sed etiam pueros incidisse. Febris autem marasmodus, non siccum solum, sed & calidum pathema est. Extinguitur verò in hoc multo celerius qui in animali est calor, atque totum tabescit corpus instat arboris extremè arefactæ, vel ob temporis longitudinè, vel flammæ vicinitatè, vel vehementè ac immoderatâ siccitatè. Sed de vniuerso marasmi affectu, qualis nâ sit seorsum scriptum est.

COMMENTARIVS.

Quæ inter marasmodem febrem, & marasum sit differentia, hoc loco exponit Galenus. Siquidem marasmodus febris, eaque exquisita, malum est calidum, & siccum. Marasmus autem, vt in libello de eo edito attestatur Galenus, est viuientis corporis corruptio à siccitate. Isque duplex est, simplex nimirum & compositus. Simplex marasmus est, vbi corpus duntaxat sit siccum, altera oppositione quæ in calido & frigido est, intrâ proprios terminos manente. Si verò immodicus calor, aut immoderata frigiditas siccitati accesserit, compositus erit. Qui cum frigiditate accidit marasmus, duplex existit. Vnus in iis qui naturaliter tabescunt, & senio cõfecti sunt, deprehenditur. Hi enim absque febre, calore nativo in ipsis extincto (sunt enim senes, vt alibi abundè diximus, frigidi) tabescunt, & exsiccantur. Atque hinc sanè marasmus mors est molestia carens, & quæ naturaliter ex siccitate accidit. Marasmus itaque hinc non est nisi senium quod natura nobis euenit, vt libro primo de Tuenda sanitate Galenus luculenter admodum ostendit. Alter in iis qui præter naturam tabescunt. Hunc Philippus medicus, cuius sæpe in libello de Marasmo inscripto, & libris

ἡ ἀπὸ τοῦ πυρὸς

ἡ ἀπὸ τοῦ πυρὸς

Mors quæ morbo lesa caset.

Senectus ex morbo.

Marasmodus febris, Marasmus.

Simplex.

Compositus. Marasmus frigidus duplex.

Senectus ex morbo.

bris The. methodi meminit Galenus, senectū ex morbo appellauit, quod scilicet iis solidarum partium siccitas ante legitimum tempus accidat. Vt hinc omnibus palam fiat, senectam ex morbo, à senectā simpliciter & sine adiectione dicta differre, quod nimirum in hac siccitas naturaliter, & ad eum modum qui in libro primo de Tuenda valetudine à Galeno expositus est, in illa verò præter naturam, & ante legitimum senectutis tempus, accidat. Quapropter in illam senes tantum, in hanc verò non senes solum, sed & pueri incidunt, vbi nimirum ante legitimum tempus supra iustum modum exiccantur. Succedit autem siccitati ei quæ ante legitimum tempus contrahitur, necessario frigidas, vt lib. 7. The. metho. ca. 7. Galenus perspicue demonstrauit. Porro marasmus qui cum calore fit, in quibusdam hæticis fit febribus, & hinc à Galeno marasmodes febris appellatur, calidumque & siccum pathema existit. Extinguitur autem in hoc pathemate, id est, febre marasmode, calor natiuus multo celerius quam in duobus marasms paulo antè dictis frigidis, totumque corpus citius arefcit instar arefactæ arboris, duplici de causa. Primò quidem propter suam siccitatem, quam defectus sanguinis, & alimenti inopia comitatur. Secundò, ob calorem immodicum suum, qui natiuum extinguit, instar copiosi ignis, qui exiguum flammam extinguere solet. In senectā verò naturali, & senio ex morbo, sola siccitas in causa est, cur corpus tabescat: & absumpto sanguine, tandem etiam calor extinguatur. Dictum nanque est antea siccitatem necessario sequi frigiditatem, & natiui caloris extinctionem.

Senectus ex morbo à senectā simpliciter differt.

Marasmus calidus.

Cap. XIII.

Ebrum autem hæticarum quandoquidem duplex sit genus, vt nunc definitum est, indicia deinceps dicamus. Febris quidem hætica quæ cum marasmo incidit, cognitu promptissima & facillima existit. Nam priusquam tangas pulsū, & calorem, oculos immodicè cauos videbis, quasi in quibusdam foueis reconditos, ob totius humidæ eorum substantiæ consumptionem: ita vt etiam ossium quibus palpebræ adhærent, eminentiæ appareant. Quinetiam lippitudines in ipsis visuntur siccæ, & quidam squalidus affectus, qualis maximè inest eis, qui per multum puluerem in sole calido tota die iter fecerunt. Flos ipse præterea viuudus coloris perit, idque, toti faciei accidit. Et immoderatus quidam squalor totius cutis quæ circa faciem est, apparet, ac potissimum eius quæ circa frontem existit, vt propter siccitatem dura ac intènta sit, non tamen palpebras plurimum attollere possunt, dormitantibus similiter semper affecti. Quinetiam magna ex parte conuiuent, quemadmodum qui dormitant. Est autem ipsorum malum non somnus, sed impotentia vigilandi. Carnes præterea quæ in temporibus sunt contabuerunt, ita vt ea loca collapsa, cauæque appareant. Et

Febris hæticarum indiciis.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

quid aliud omnino quàm ossa ac cutis sunt? adeò vt si nudato corpore, partes quæ ad ventrem sunt, aspexeris, nullum intestinũ, nec vlla viscera superesse tibi videantur, & hypochondria ipsa ad thoracẽ vehementer esse retracta. Quòd si ipsos tangere volueris, cutis quidem extremè arida existit, & si digitis hanc apprehendens extendas, veluti corium quoddam subsistit. Pulsus autem parvus, durus, debilis, ac frequens. Calor verò ad primam manus iniectionem imbecillus, sed paulo post acris atque erodens appareret, ac magis vbi tangendo diutius immoreris. Sed minimè oportet reliqua indicia commemorare, in re tam perspicua. Satiùs enim est ad marasimum adhuc incipientem sermonem transferre.

COMMENTARIVS.

Generatione febrium hecticarum exposita, Galenus ad earundem indicia ostendenda progreditur, ac principio hecticæ, quæ cum marasmo, tanquàm eius quæ cognitu promptissima & facillima existit, coincidit, notas tradit, quarum prima ab oculis, & vniuersa facie sumitur, quæ in iis talis planè est, quam in prognosticis nobis depingit Hippocrates. Siquidè oculi còcaui sunt, & quasi in quibusdam foueis sibi & reconditi, ob exhaustam vniuersam eorundem substantiam humidam. Hinc est quòd ossium quoque quibus palpebræ adherent, vniuersa quoque in iis absumpta carne & humiditate, eminentiæ còspiciantur. Lippitudo etiam in angulis oculorum, quod Hippocrates quoque affirmat, hæret sicca. Per siccam verò lippitudinem, quam sua lingua λέειν vocat Galenus, non intelligenda nisi lachryma concreta, quæ angulis oculorum accumbit. Vt lippitudo sicca sit, quando humidissima & aquosissima pars humoris ex oculis resudantis exiccatur, atque absumitur. Præterea quidam squalidus affectus oculos occupat: qualis maximè inest iis, qui tota die sub sole calido per plurimũ puluerem iter fecerunt. Squalidum autè, ἀσχημένον appellant Græci, affectum plus iusto sicciorem inaudire oportet. Nam Hippocrates ἀσχημένον, præter aliorum Græcorum morem, siccitatem paulo vehementiorem nominat, quum cæteri ita vocent eam quæ summè sicca existit, vt sect. 3. Apho. comm. 7. fusius diximus. Flos insuper viuidis calor totius faciei perit, utpote sanguine ipso à nimia siccitate absumpto. Siccitas quoque immensa totius cutis quæ faciem obducit, ac præsertim frontem, utpote cui carnosâ substantia tenuior subtenitur, conspicitur, ita sanè vt propter hanc siccitatem dura & intenta sit. Quod itidem Hippocrates iis innuere verbis voluit, Cutis, inquit, circa frontem dura, intenta, & arida, totiùsque faciei color niger, aut pallidus, aut liueus, aut plumbeus. Non possunt etiam sursum tendere & attollere palpebras, dormitantibus somnũque appetentibus, id enim est νύκτωρ, similiter semper affecti. Nam vt ij qui ad somnum deferuntur, magna ex parte conuiuent, ita illi quoque attollere palpebras nequeunt, sed sæpius conuiuent oculòsque claudunt. Non est verò eorum malum seu pathema somnus, utpote quem excutere ac vitare, si voles, liceat: sed impotentia vigilandi. Tãta enim est imbecillitas tum oculorum, tum facultatis totius corporis, vt etiam si vigilare ægrotantes conentur, tamen non possint. Contabuerunt

Nota hecticæ cum marasmo coniunctæ.
Prima.
1. Progn. 8.

Secunda.
Sicca lippitudo quæ.
Arida.

Squalidus affectus qui.

Tertia.
Quarta.

1. Progn. 10.

Nociva.

Quinta.

buerunt quoque carnes & muscoli in temporibus, vt tēpora ipsa collapsa, vt Hippocrates loco paulo antè citato ait, & loca ipsa caua esse videantur. Im-
 plentur autem ea à musculis temporalibus dictis per bonam valetudinem. In *Sexta*,
 summa qui hectica, cui marasmus coniunctus est, laborant, ij non sunt nisi os-
 sa & cutis, vt Germanico etiam prouerbio dicitur. Et si nudos inspexeris, par-
 tesque iuxta ventrem consideraueris, nullum amplius neque intestinum, ne-
 que viscus superesse videbis, sic sunt omnia siccitate consumpta. Hypochon-
 dria denique sursum ad thoracem tracta esse apparēt. Cutis si eos teneris, ex-
 tremē siccā est, adeò vt si digitis comprehendens extendas, corij instar consi-
 stat. Pulsus propter facultatis imbecillitatem paruus: ob instrumenti autem *Septima*,
 duriciem, quam immodica siccitas accersuit, durus. Creber verò seu frequēs,
 quia & febricitant, & facultate sunt imbecilla. Calor, vbi primū admouetur *Ostia*,
 manus, est debilis, paulo pōst verò acrimoniam quandā prae se fert, ac erodit.
 Quae quum omnia per se sint manifesta, vberiore explicatione non egent.

Incipere autem marasum dico, quando innatus humor in *Marasim quā-*
 vnoquoque corpore dispersus per loca media similariū, ex quo *do incipit.*
 primum partes aluntur, propè in ipso cordis corpore nullus am-
 plius inest. Quousque enim ipsius aliquid seruator, hectica febris
 tantū est, nondum tamen marasmodus. Vbi verò eò peruentū
 est, vt iam nihil huius humoris superfit, exquisitus iā marasmus
 consistit. Difficilis igitur omnium hecticarum febrium affectus,
 vbi principij tempus praeterierit. Definitio autem principium non
 dierum, aut horarum numero, quemadmodum neque in ceteris *Exquisitus*
 morbis, sed ipsa affectus qualitate. Quū enim primò cordis cor- *marasmus.*
 pus à naturali intemperie discedit, neque natiuus humor protin-
 us aboletur, neque facultas debilitatur: sed primū velut quæ-
 dam ebullitio humoris fit, quo tempore talis febris facillimè cu-
 ratur, vtpote facultate nihil dum perpessa. Deinceps autem con-
 sumptio quædam fit ab ebullitione, cāque ipsa plurimū iam
 progressa, ipsa etiam simularia corpora, quae velut elementa cor-
 dis existunt, sicciora redduntur, & minus alimēti sentiunt, ac fa-
 cultas tantum debilitatur, quantum siccitas & caliditas in eo in-
 ualuerit: quorum alterutrum etiam sufficiens erat, vt exuperans
 infirmam redderet facultatem. Talis febris iam quodammodo
 ambigit, ac media est inter marasmoden illam quae penitus fa-
 nari non potest, & eam de qua paulo antè dictum est, quae adhuc
 incipiens facillimè curari potest. Atque in ea perquam multa
 latitudo existit, quoniam & affectus ipsius non exigua in maio-
 ris & minoris ratione permutatio. Quae igitur æqualiter distat ab
 vtraque febre, ab exquisita scilicet marasmode, & ea quae nondū

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

quippiam eiusmodi habet, media quodammodo est, & ad curationem ambiguum obtinens utroque versus inclinationem. Quæ autem marasmodi propior est, iam periculo propinquat, quemadmodum quæ priori alteri propinquior est, non parvam salutis spem obtinet.

COMMENTARIVS.

Haftenus exquisiti ac perfecti iâ marasmi indicia Galenus recensuit, nûc quando marasmus incipiat, & quomodo ab hectica differat, quæque hecticarum curatu facilior, quæ item difficilior sit, exponit. Incipit itaque marasmus, quando nativus humor in vnoquoque corpore per media similiarum partium loca dispersus, ex quo partes aluntur, propemodum in ipso cordis corpore nullus amplius inest. Quod ut rectius ac plenius intelligatur, animaduertendum quòd Galeno lib. 7. The. metho. cap. 6. attestante, quatuor partium corporis substantiæ, quæ absumptæ quatuor siccitatis seu siccæ intemperiei differentias creant. Prima est solida similiarum partium substantia, quæ à iunioribus medicis, qui singulis pecularia imposuerunt nomina, Gluten appellatur. Altera substantia partium est quæ ex humore concreto constat, ut est caro, & adeps, quam Cambium recentiores & barbari nominant. Tertia, est humor ille qui in omnibus animantis partibus ceu quidam ros sparsus cõtinetur, unde illæ nutriuntur. Quare Ros etiam ab iisdem est vocatus. De ea quidem substantia hoc loco Galeno sermo est. Quarta, est quæ in propriis cuiusque particulæ exilibus tum venis, tum arteriis consistit: Junioribus Nomen non habens nuncupatur, ut alibi fusius quoque diximus. Quòd si verò eius humoris qui roris speciem exhibet, adhuc aliquid reliquum est in corpore cordis, hectica solum febris est, nõdum tamen marasmodes. Sin nihil prorsus eius superest, iam exquisitus marasmus existit. Porro cuiuslibet hecticæ febris affectus curatu difficilis est, vbi principij tempus præterierit. Non oportet autem in hectica, veluti etiam aliis in morbis, principij certo dierum aut horarum numero definiri, sed ipsa qualitate affectus. Quemadmodum enim aliorum morborum, febrium præsertim, principium concoctionis signis definitur, ut lib. 1. de Iudiciis cap. 6. 7. & 8. copiosissime est demonstratum: ita hecticæ affectus qualitate. Oportet enim medicum cõsiderare qualis iam sit siccitas illa, & quousque progressa, quum certo habeat gradus, qui hîc ordine à Galeno exponuntur. Neque enim vbi corpus ipsius cordis à naturali digreditur intemperie, statim in situs illi humor perit, sed paulatim siccitas augetur. Primus itaque gradus est, vbi veluti ebullitio quædã humoris in cordis substantia contenti efficitur. Quo quidem tempore hectica febris curatu facilissima est, quòd scilicet facultas nihil adhuc sit perpeffa. Secundus gradus est, vbi iam humoris ab ebullitione consumptio fit, eaque iam progrediente, similia quoque corpora, quæ cordis veluti elementa existunt, quòd scilicet ex iis constituatur, siccora euadunt, minúsque aluntur, ac facultas tantum debilitatur, quantum calor & siccitas in corde augeta sunt. Nam alterutrum eorum, hoc est, vel siccitas sola, vel caliditas sola, sufficiens erat, ut debilem redderet facultatem. Atque talis hectica ambigit, mediàmque naturam inter primum & tertium gradum obinet, hoc est, inter eam quæ adhuc incipit, & curatu facillima

Quatuor partium corporis substantiæ.
Gluten.

Cambium.

Ros.

Nomen non habens.

Hectica cõtine.

Exquisitus marasmus.

Principij hecticæ ut definiendum.

Primus gradus hecticæ.

Secundus.

ma est hefticam, & marafmoden quę fanari nullo pacto potest. Atque hic secundus gradus magnam obtinet latitudinem, prout magis vel minus ad primum aut tertium gradum declinat, & ad curationem ambiguum habet inclinationem. Si enim ad primum gradum magis vergit, curationem eò faciliorem: sin ad tertium, eò difficiliore obtinet. Quę itaque priori gradui vicinior est, salutis spem haud exiguum habet. Quę tertio propinquier est, periculo non vacat. Tertius autem gradus est, vbi humoris cordis nihil superest. Atque hic, vt comprehensum est, exquisitus marasmus vocatur. Tertius,

Deinceps igitur ad earum indicia transeundum, & primum illius quę facile solui potest, nisi in vulgarem aliquem medicum incidat. Est autē vbi sola consistit, cognitu haud difficilis. Asciscēs verò aliquam ē putredine humorum natam, deprehensū difficilima iam redditur. Subiiciatur autem primum ipsa sola, ex qua- Hefticę quę
facile curari
potest nota. dam causa prædicta consistere: atque appareant prima die, omnia generis febrium diariarum indicia: simul igitur cum eis confestim etiam externę causę species apparet, atque id procedente sermone indicabitur. Sed ægroto interrogato addiscere licet, si in cæteris se bene habens, ex vehementi duntaxat ira, vel tristitia febricitare cœpit. Quodd si hæc ita se habere videantur, & febris vsque in secundum diem extendatur, nequaquam ad integritatem desinens, sed neque vehementior euadens, siccior quidem appareat, talem hefticam fore suspicandum. Quodd si etiam tertio die sine cibo suspectas accessions, quę tertio die inuadere solet, horas transgredi voluerit, ac neque additio vlla facta sit, neque effatu digna imminutio, sed primæ febris exiguę reliquię extendantur, ac cum squalido corpore permaneant, & miti calore in prima manus iniectione apparente: immorantibus autem diutius, acri, mordaci, & squalido occurrente, talem febrem hefticam esse existimare oportet. Maximum verò tibi atque certissimum Maximum &
potissimū he-
fticę signum, indicium erit naturę eius, si hominem nutriueris, quando maxime omnes suspectas horas certò transiuisse videtur. Statim enim vna hora vel altera à cibo, omnibus tangentibus ægrum, alterū incrementum febris habuisse videbitur. Nec deerit qui increpet eos, qui cibum offerunt tanquam intempestiuē nutrientes, & in ipso potissimum tempore accessions: & dicat quodd diutius fuisset expectandum, & prout accessions inuasio cunctata fuit. Res autē non ita se habet. Omnibus enim hefticis febribus hoc proprium inseparabile est, vt oblato cibo calor accendatur, pulsusque Omnibus he-
fticis febribus
propriū in-
separabile est,
vt oblato cibo
calor accenda-
tur, in magnitudinem & velocitatem increfcat, ita vt inuasio accef-

Non laborio-
sa accedens.

sionis non laboriosa videatur. Voco autem non laboriosam, in qua neque horror aliquis factus est, neque extremarum partium refrigeratio, neque veluti quædam inclinatio ad somnum, neque aliqua insignis pigritia, vel omnino inæqualitas quædam, vel in calore, vel in pulsu, multoque magis neque paruitas, neque debilitas, neque quicquam aliud huiusmodi: sed quemadmodum & alteri cuiuspiam nutritio, pulsus statim maior ac velocior redditur. Fit quidem aliquando & in aliis febribus incōpressum, seu non laboriosum incrementū. & quod ad hoc attinet, non utique videretur ipsarū hecticarū propriū inseparabile esse symptoma. At non parū differt, si ad vniuersam dictorū indiciorum collectionē respexeris. In omnibus enim aliis febribus tales inuasiones, citra alimentum oblatum illaboriosæ fiunt. In hecticis autem omnino contrarium accidit, neque enim vllō penitus tempore inuasio fit, sed vna est continua febris, veluti quæ propriè nominatur continens. Sed hæc quidem quandam veluti flammam permultā, imponentibus manum occurrentem habet, præter id quod pulsus in ea velocissimus, frequentissimus, ac maximus existit. In febribus verò hecticis, neque caloris multitudo occurrit, pulsusque tanto minor, rarior, tardiōrque est quàm in continetibus febribus, quanto calor ipse minor existit.

COMMENTARIVS.

Quibus notis ac indicis hectica febris à marasmode sit discernenda, hoc loco Galenus perspicuè docet. Principio autem eius hectica, quæ faciliè curari potest, nisi in vulgarem, imperitum, vilemve aliquè medicum incidat, notas recenset. Vfus est autem Galenus eleganti admodum phrasi, hac nimirum: ἢ μηδὲ πῶς πείσῃ τινὶ τῶν πολλῶν τοιούτων ἔσθῃ. τὴν πολλῶν ἔσθῃ vocans medicum aliquem vulgarem, & vnum è multis. Quippe constat semper maiorem medicorum partem imperitia laborare, adeo ut inter decem vix vnum doctrina pollentem reperiās. Hinc est quod Græci etiam ἐκ τῶν πολλῶν, id est, vnum è multis, vilem, vulgarem, & gregariū nominent. Esi igitur hectica primi gradus curatu facilis est, tamen si nacta fuerit imperitum medicum, ex curatu facili, ad sanandum difficilis redditur. Est autem hectica primi gradus duplex. Vna enim est quæ sola, & citra alterius febris accessionem consistit, atque hæc cognitu facilis est. Altera, quæ adiunctam sibi habet aliquam febrem putridam, & hæc difficillimè agnoscitur. Sed prioris, & quæ cognitu facilis est, indicia primùm ex hypothesi quadā recenset Galenus, quæ sunt eiusmodi, Ab iisdem causis, externis nimirum, quibus diariz, incipit hæc febris hectica, verbi gratia, vehementi ira, & tristitia, ut dictum est. Quapropter fit ut prima die omnia diariarum febrium indicia adsint, nec faciliè à diaria discerni queat. Quod si verò febris vsque in secundum diem extendatur, & nequaquam ad integritatem, ἀνυπερίσθῃ Græci vocāt, definat, neque vehementior euadens, sic

Τὴν πολλῶν
ἔσθῃ.

ἢ μηδὲ πῶς
πείσῃ.

Hectica primi
gradus duplex.

Hectica, quæ
sola consistit,
indicia.

cior appareat, talem certè non putridam, sed hecticam fore suspicandum erit. Quod si etiam æger ex Diatritariorum præscripto, tertio die cibum sumere noluerit donec suspectæ accessionis, quæ in continuis febribus tertio die inuadere solet, horæ transierint, & neque adiectio vlla febris, neque effatu digna imminutio facta sit, id est, febris in eodem statu mæserit, neque auctior, neque minor facta, & primæ febris, quæ diatriæ more coepit, & exigua fuit, reliquæ extendantur, nec desinant ad integritatem, sed cum corporis siccitate perdurent, mitisque calor in prima manus impositione appareat, diutius autè immoranti acris, mordax, ac siccus admodum occurrat, talem hecticam esse febrem omnino existimare oportet. Cæterum quod ex diatritariorum præscripto & sententia, prima cibatio fiat post primam diatriton, reliquæ alternis diebus, adeoque quod illi primum in quarto die cibum dederint, post in sexto, mox in octauo, deinde in decimo, Galenus lib. 10. The. metho. cap. 6. abundè monstrauit. Maximum autem ac certissimum hecticæ febris indicium habebis, si hominem nutrueris, vbi tibi omnes iam suspectæ accessionis horæ transisse videntur. Nam tangenti tibi statim hora vna vel altera à cibo oblato ægrum, alterum febris incrementum habere videbitur. Quare non deerunt medici, præsertim imperiti & diatritarij, qui te increpabunt, quasi intempestiuè cibum obtuleris ac nutrueris, nempe in ipso accessionis tempore, contra Hippocratis decretum, qui in accessionibus à cibo abstinendum esse præcipit, quod cibum dare noceat. Idem quoque iis qui per circuitus accessiones habent, nihil dandum esse iubet, neque ut quicquam assumant hos cogèdes, sed adiectioni aliquid subtrahendum esse monet. Dicent itaque quod diutius fuisset expectandum, & plus temporis adiiciendum, prout accessio tardius venit, & cunctata fuit. Sed res ita ut putant qui ista obiciunt, se non habet. Neque enim alterius febris adest incrementum, sed omnibus febribus hecticis hoc proprium & inseparabile est, ut oblato cibo calor, propter causam paulo post exponendam, accendatur, ac pulsus in magnitudinem ac velocitatem increseat, ita sane ut inuasio accessionis illaboriosa & molestia carens facta esse videatur, quum tamen nulla sit, ut mox dicitur. Illaboriosam autem & molestiam carentem interpretari sumus, quam Galenus ἀλλοτριον dixit. ἀλλοτριον enim Græcis interdum idem quod λειπών, id est, labor, & molestia significat. Quod autem ἀλλοτριον ἐπινομασθία sit ea quæ molestia caret, metipse Galenus confirmat, qui ait se ita vocare eam, in qua neque horror aliquis, neque frige factio extremarum partium, neque inclinatio in somnum, εἰς ὕπνον τὴν ἀνακλινομένην: sic enim, ut lib. 3. Epid. comm. testis est Galenus, vocatur malum in quo laboras vigilare nequit, nec aperiis, sed conuiuentibus oculis, profundo, aut leui somno, aut vigilis detinetur: neque aliqua insignis pigritia, neque omnino inæqualitas aliqua vel in calore, vel in pulsu est. Quæ verò accessio eiusmodi est, illa certè labore ac molestia vacat. Præterea in pulsu neque paruitas, neque imbecillitas, neque aliud quicquam istiusmodi, sed pulsus maior & velocior efficitur, sicuti alteri qui nutritus est. Maior ob calorem: velox autem ob robur ex oblatione cibi auctum. Sed obiceret fortassis quispiam, Fit interdum in quibusdam etiam aliis febribus illaboriosum & molestia vacans incrementum, idè quod non videtur ipsarum hecticarum proprium inseparabile symptoma. Huic autem ita respondet Galenus, Multum quidem differt hoc symptoma, nempe caloris accensio, ac pulsus in magnitudine ac velocitate.

Diatritariorum
cibandi for-
mula.

1. Apho. 12.

1. Apho. 19.

Illaboriosa
accessio.
ἀλλοτριον ἐπι-
νομασθία.

εἰς ὕπνον ἀνα-
κλινομένην.

Obiectio di-
luta.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

In hefticis
la fit inuafio.

Heftica quo
paſſo continet
ſimilis, & dif-
ſimilis.

te auctio, in hefticis, ab inuaſione non laborioſa quæ in aliis accidit febribus. Nam huiusmodi inuaſiones non laborioſæ, in omnibus aliis febribus fiunt citra oblatum cibum. In hefticis autem nulla prorsus fit vlllo vquam tempore inuaſio, quum fit vna febris continua, veluti eſt ea quæ Græcis *σύνεργε*, Latinis continens nuncupatur, de qua lib. 2. capite 2. diſſuſe agemus. Eſt itaque heftica febris continua, quæ nullas omnino inuaſiones habet, adeoque hoc nomine continenti ſimilis. Eſt verò etiam diſſimilis, eò quòd in continente febre calor fit vehementiſſimus, ac inſtar cuiusdam magnæ flammæ imponentibus manum occurrat, pulſus quoque obiam dictum calorem frequentiſſimus ac maximus. Contra in heftica febre calor multo mitior, doloriſque expers, ideòque pulſus tanto minor, rarior, tardiòrque eſt, quanto calor ipſe minor exiſtit.

Heftica ſpe-
numero ſine
ſiccitate con-
ſiſtur.

Commune itaque omnibus hefticis febribus, quòd debiles ſint & æquales ſemper, à primo initio uſque ad extremum finem. Proprium autem iis quæ maraſmo ſunt affines, ſiccitas: quoniam ſæpenumero ſine ſiccitate hefticæ conſiſtunt, vbi non tranſmutantur in maraſmum, quales nunc multis in magna peſtilentia contigerunt. A continentibus igitur, quemadmodum dictum eſt, hefticæ febres differunt. Ab aliis autem quæ non laborioſas habent inuaſiones, eò ipſo maximè diſſident, quòd moleſtia quædam omnino illis accedat, vbi cibum aſſumpſerint ſub ipſam acceſſionis inuaſionem. Hefticis autem poſt cibum quædam veluti non laborioſa inuaſio incidit, quæ quidem non eſt, vt paulo antè dixi, inuaſio: decipit autem circa huiusmodi parum exercitatos, ob caloris multitudinem, & magnitudinem, velocitatemque pulſus. Maniſteſtius verò talis febris ſequenti die cognosceſtur, ſi diligentius obſeruauerimus, quouſque poſt cibum oblatum homini in calore ac pulſu alteratio permanſerit. Nam omnia quæ maniſteſtè apparent, tantisper alterata inueniuntur, donec alimentum diſtributio & adiectio, cordis ſiccitatem humectauerit: deinde ruſus ad priſtinum habitum reuerſa, in quo erant antequam homini cibus offerretur. Si igitur alio tempore ipſum ſequenti die nutriueris, ruſuſque alio tempore eo qui ſequitur die, inuenies quod dico fieri, auctum quidem à cibo calorem, & pulſum ipſum, vt dictum eſt, alteratum.

COMMENTARIVS.

Quid commune ſit omnibus hefticis, & quid proprium iis quæ maraſmo ſunt affines, quomodo denique ab aliis febribus quæ non laborioſas inuaſiones obtinent, hefticæ differant, oſtendit, adeoque quæ paulo antè ſuccinctius ac obſcurius dixi, nunc copioſius ac clariùs explicat. Quum igitur per ſe ſatis ex præcedètibz perſpicua, & intellectu facilia ſint, enarrationem vberiorẽ nullam

nullam exigunt. Quædã tamen, propter imperitiores, obiter attingemus. Debiles esse hecticas, hoc est, vehementem non obtinere calorem, & æquales, omnique inæqualitatis expertes, antea est dictum: & inde fit manifestum, quod doloris sint expertes, quemadmodum cap. 7. libri de Inæquali intemperie est abundè monstratum. Hecticas autem sæpenumero sine siccitate consistere, intelligendum erit de hecticis primi gradus, in quibus cordis naturalis temperies primùm euerit corpit, & eiusdem nativus humor nondum absumptus est, peritque. Consistunt enim hæc sine cordis siccitate, quia nativus eius humor adhuc manet. Cæterum ubi nos conuertimus pestilentia, Aldinum sequuti codicem, qui legit *λμψ*, ibi alij codices habent *λμψ*, id est, fame. Est autem vtraque lectio legitima & recta. Hecticas enim febres fieri in pestilentis, Galenus in fine libri decimi The. methodi disertè scriptum reliquit. Quanquam autem causam illic apertè non exponit, tamen ex iis quæ hoc loco dicuntur, palam omnibus fit, eas fieri, propterea quod per pestilentialia febres nativa cordis temperies evertitur, & æqualis calida intemperies, manente eiusdem nativo humore, inducitur. In fame verò magna, & naturis maximè biliosis, posse fieri hecticam, notius est quàm ut multis demonstrari debeat, & id ipsum satis lib. 8. The. metho. ca. 2. & lib. 10. eiusdem operis ca. 6. Galenus testatur. Nihil itaque refert vtro modo legas, *λμψ*, vel *λμψ*. Reliqua, ut cõprehensum est, ex prioribus sunt clara. Causam enim explicant cur quidã decepti sint, ac hecticas febres habere inuasiones, quum tamen continuæ sint febres, & nullas inuasiones omnino habeant, putauerint. Quod antea quoque est expositum.

Videtur enim id eis accidere, quod calci & lapidibus calefactis. Si enim eis frigidissimam aquam affundas, multo calidiores apparent, nutrito ut videtur ab humida substantiâ sicco calore. Quæ autem causa sit ob quam hoc accadat, ad naturales quæstiones pertinet. Quod verò ita eveniat, cuius experiri volenti discere licet. Vbi enim manibus suis calcis glebam arripiat, eius calorem contemnet, ac minimè sentiet. Si verò ipsam humi depones, illi aquam affundat, videbit statim admodum calefactam, atque adeo feruentem, veluti lebetes quando ingenti occurrerint flammæ. Vaporem præterea haud exiguum ab ea efferri conspicias: quod si verò tangere ausus fueris, faciliè ex hac deureris. Sic igitur sensus iudicio humidus calor non parum euidentiorem siccò facultatem habet.

COMMENTARIVS.

Qua de causa in hecticis febribus, à cibo dato, calor auctior fiat, elegantè calis analogia & similitudine ostendit. Ut enim calx, affusa frigidissima aqua, multo calidior esse apparet, nutrito scilicet iam sicco eius calore ab humida aqua substantiâ ita etiam siccus hecticarum febrium calor, à cibo oblato nutritus, auctior esse apparet. Calcem autem iam esse admodum calefactam, ac feruentem, vapor, qui post affusam illi frigidam aquam effertur, in primis demonstrat: dein tactus quoque, ut si tangere calcem, aut etiam vaporem ausus fueris, te deuri senties. Ut hinc omnibus perspicuū sit, sensus iudicio, humidum

Hecticae sunt debiles.

Hecticae quomodo sæpenumero sine siccitate consistit.

Varia lectio Græcorum codicum. Hecticae in pestilentia.

In fame lectio Græcorum.

Quæ in hecticis à cibo calor auctior.

Humidus calor sicco efficitur.

Analogia.

GAL DE DIFFERENT. FEBRIVM

calorem, quàm siccum, efficaciorē ac euidentiorē habere facultatē. Est verò hoc vnum ē numero phisicorum problematum: igitur ad philosophos, & eos qui rerum naturas scrutantur, spectat.

Cap. XIII.

Quod verò calor siccus in heceticis febribus quas sequitur marasmus, existat, hinc tibi discere licet. Nullus statim ab initio correptus fuit tali febre, qui corporis habitum humidum habuit, sed qui natura sicciores, & maximè si vnà calidi temperamento fuerint, vitamque laboribus, vigiliis, ac curis deditam delegerint, tenuique victu vsi fuerint, hos statim ab initio hecetica febris inuadere solet ex ira aut tristitia: ac magis ætate, & constitutione calida ac sicca, loco præterea eiusmodi. Terminus autē eius principij, quū eo tempore quo diariæ per mitionem inclinationē ad integritatem veniunt, præter hoc quòd nihil eiusmodi ipsis accidit, manifestè siccitas intendatur: tūc enim primū à diariis discedens, hecetica iam efficitur. Alter verò eius veluti incrementi, atque perfectæ cōpletionis terminus est, tertio die facta accessio. Si enim, vt paulo antè dictū est, eo die neq; alia quædam accessio inuaserit, neque ægrotus sine febre fuerit, siccitate ipsi aucta, talis febris haud dubiè iam hecetica est, ac progressu temporis celeriter marasmodes erit, nisi rectè curetur. Terminus autem transitionis eius in marasum est, quando primū pulsus debilis simul & durus fit: statim verò etiā paruus ac frequens is necessariò est, non tamen propterea marasmodes existit, sed propter debilitatem ac duriciem. Debilitas nanque ob vehementem cordis intemperiem accidit: durities autem, propter siccitatem. Quòd si verò hæc pathemata cor ipsum occupauerint, necesse est marasmode febre laborare animal.

COMMENTARIVS.

Quòd calor in heceticis febribus, quas marasmus sequitur, siccus sit, & qui earundem principij, incrementi, & perfectæ completionis, & abitionis in marasum terminus, initio huius capituli Galenus ostendit. Siccum nanque heceticarum febrium esse calorem, hinc maximè liquet, quòd nemo vnquam humido corporis habitu præditus, protinus ab initio hecetica febre correptus sit: sed ij duntaxat qui natura fuerūt sicciores, præsertim si calidi quoque fuerint temperamento, vitamque laboribus, vigiliis, curis deditam transegerint, tenuique victu vsi fuerint. Quippe quum hæc omnia corpus siccius reddant, fit, vt eos duntaxat hecetica febris statim ab initio inuadat, idque ex ira, vel tristitia. Nec temerè adiecit, protinus ab initio, quia sepe etiam humido temperamento præditi, hecetica corripiuntur: sed nō statim ab initio, sed aliis febri-

Principij heceticæ ut cognoscitur.

Incrementi.

Terminus transitionis heceticæ in marasum.

Hecticarū febrium calor siccus.

bus præcedentibus. Cæterum magis hectica corripuntur statim ab initio natura sicciores, in æstate, constitutione temporis calida & sicca in regione præterea consimili. id quod omnibus est perspicuum, nec vlla explicatione eget. Atque hæcenus quod calor in hectis siccus sit, diximus. Porro principium hecticæ febris ita cognoscet. Si eo tempore, quo diaria febris per mitiorem declinationem ad integritatem venit, nihil eiusmodi accidit, id est, neque febris inclinationem mitiorem obtinet, neque ad integritatem deducitur, sed siccitas euidenter intenditur, tunc primum à diaria discedens in hecticam abit, adeoque iam principij hecticæ terminus est. Non igitur tum magis diaria est, sed iam hectica efficitur. Augmenti verò, & completæ iam perfectionis notam exhibebit tertius dies. Si enim in eo altera quædam accessio non inuaserit, febris tamen in eodem, quo antea, tenore perseverauerit, siccitasque insuper aucta & intenta fuerit, certò hæc iam hectica erit, eaque tum aucta, tum perfecta. Quæ quum talis, progressu temporis celeriter marasmodus erit, nisi peritum aliquem medicum, à quo curetur, adipiscatur. Atque hic nobis lector monendus erit, Aldinum codicem Græcum hoc loco esse mutilum. Quippe post hæc verba, *μαρasmus δὲ ἐστὶν πυρετός*, multa desiderantur: quæ nisi adiciantur, imperfecta Galeni sententia erit. Quapropter post prædicta verba, hæc omnia subiicienda veniunt, *ἀπὸ μὲν καὶ τοῦ διεγερμένου πυρετοῦ ὅστις ὁ ἐστὶν καὶ τῆς μετακλίσεως αὐτοῦ εἰς μαρasmus, ὅταν πρὸ τοῦ σφύγματος &c.* quæ singula in nostra conuersione adiecta conspiciuntur. Signum itaque transitionis hecticæ in marasmodum, est pulsus debilis & durus, qui confestim etiam necessario est paruus, propter facultatis scilicet imbecillitatem: & frequēs, eandem nimirum ob causam, & quia febricitat æger ille. Febris enim multum efficit usum. Imbecilla verò facultas plurimum dilatare arteriam nequit, adeoque frequēs & paruus sit pulsus, est necesse. Non tamen propterea est marasmodus, quod scilicet paruus & frequēs pulsus, etiā in aliis febribus accidat: sed quia est debilis & durus. Quippe debilis pulsus, vehementem cordis intemperiem, calidam nimirum: & durities, siccam ostendit. Quum itaque caliditas & siccitas corpus iam occupauerint, necesse est iam animal marasmode febre laborare. Neque marasmodus febris, ut suprà dictum est, nisi marasmus cum calore existit.

Principij he-
cticæ ut cogno-
scitur.

Aldini Græci
codicis mutili,
restituta le-
ctio.

Signum transi-
tionis hecticæ
in marasmodum.

Marasmodus
febris.

Qui marasmo-
den incidunt
febrem.

In eandem verò febrem incidunt ex acutis & ardentibus febribus plerique eorum qui malè curantur, ac maximè quicunque ut aquam frigidam bibant, indigent, præter id quod non biberunt, neque vllum aliud medicamentum refrigerans thoraci & hypochondriis adhibuerunt. Si verò ad hoc quod nihil horum adhibuerunt, etiam cataplasmata ex melle, quæ nunc frequenti sunt in usu, plurimum vsurparunt, iis ut plurimum tabescant, proniptum est, siue simpliciter febricitent, siue ex iecoris, aut ventriculi phlegmone. Maximè enim has phlegmonas non rectè curatas, marasmi sequuntur: adeò ut nonnulli existimauerint non aliter posse fieri hoc pathema, ignorantes quod neutrum horum, neque aliud quodquam viscus, aut membrum, neque marasmodum, neque vllam omnino hecticam febrem efficiat, priusquàm

vt dictum est, cor patiat. Incipit autem ei hoc pathema interdum ex seipso, vt ex ira, & tristitia vehementi ac diuturna. Nonnunquam ex ardentibus febribus. Quandoque ex pulmonis & thoracis pathematis, præsertim suppurationibus ac tabe. Vt autem ex iis, ita ex ventriculo & iecore, atque, vt summatim dicatur, ex quavis diuturna phlegmone in principe parte, vnà cum totius animalis, ac cordis præsertim siccitate orta. Ego nanque vidi phlegmonem diuturnam coli intestini marasum fuisse sequutum, item stomachi, vesicæ, ac renum. Fuerunt verò non minus etiam nonnulli eorum, qui dysenteria laborabant, tali febre correpti, quum scilicet intestina ipsis laborarent phlegmone. Præterea lienterias, & diuturna alui profluvia, vbi statim ab initio, aut procedente tempore exigua incidit febris, marasmi comitantur. Et vt in summa dicatur, quando iam præexiccatum cordis ipsius corpus, calorem febrilem solutu difficilem acceperit.

COMMENTARIVS.

Qui marasmoden febrem incitant.

Vfus epithemati refrigerantis in acutis & ardentibus febribus antequam Diatritarij notati.

Cataplasma Artomeli.

Simpliciter febricitare.

Qui maximè marasmoden febrem incidunt, in præsentia Galenus perspicuè demonstrat. Principio enim ex acutis & ardentibus febribus malè curatis, hanc febrem incidunt, vt lib. 10. The. metho. cap. 5. idem Galenus diffuse docet. Tum verò maximè ex illis in marasmoden incidunt ij, quibus quum aquæ frigidæ potu vtendum esset, huius tamen vsus neglexerit. Quibus autem potio frigidæ aquæ conferat, & quibus noxia sit, lib. 9. The. metho. cap. 5. vbi hæc ex professio traduntur, Galenus luculenter ostendit. Marasmode quoque febre corripiuntur qui præter id quod frigidæ potione non vsi sunt, nullum etiam medicamentum refrigerans thoraci & hypochondriis adhibuerunt. Vnde omnibus perspicuum fit vsus epithematum, vt hodie vocant, refrigerantium, in acutis & ardentibus febribus mirificè esse utilem, vt quæ ægrum à marasmode febre assere queant. Maximè verò ac promptissimè in febres marasmoden incidunt, qui præter id, quod prædictis auxiliis non sunt vsi, cataplasmata ex melle plurimum admouerunt. Atque hoc quidem loco Galenus testè Diatritariorum notat inscitiam, vt qui ex artomelide, id est, pane ac melle, hypochondria sicca esse præceperunt, quemadmodum liquet ex iis quæ lib. 10. The. metho. cap. 6. à Galeno traduntur. Quum igitur hic ait horum cataplasmatum nunc plurimum esse vsus, intelligendum erit, apud diatritarios. Cataplasma verò Artomeli describitur à Nicolao nostro sectione vigesima nona, capite nono. Qui itaque cataplasmate iam dicto vsi sunt, promptè admodum contabuerunt, siue simpliciter, siue propter iecoris, aut ventriculi phlegmonem febricitarunt. Simpliciter autem febricitant, qui citra alicuius partis corporis tumorem præter naturam febricitant, & in summa, simplici febre laborant. Maximè autem iecoris & ventriculi phlegmones, marasmus sequitur, propter consensum, quem vtrique pars cum corde obtinet. Hic enim ob situs vicinitatem, illud autem per causam venam, quæ in dextrum cordis sinum inseritur, cum corde consensum habet. Quade

de causa factum est, ut plerique marasum nullo alio nomine accidere putauerint, quàm ex prædictorum viscerum, iecoris nimirum & ventriculi, phlegmone. Sed ignorauerunt illi, quòd neutrum horum, neque vllum aliud viscerum, aut membrum corporis, neque marasum, neque vllam omnino hecticam febrem efficere possit, priusquam cor laboret, ut capite præcedenti latius dictum est. Porro incipit in corde marasmus nonnunquam ex seipso, ut ex ira, vel tristitia, interdum ex ardentibus, quæ præcesserunt, febribus. Aliquando è pulmonis & thoracis malis, præsertim vbi in vacuo, inter thoracè ac pulmonem spatio, pus consistit, *scilicet* quæ Græci, suppurationem Latini nominant, & tabes accidit. Tabem verò hic non omnem inaudire oportet, sed eam duntaxat quæ insanabilia pulmonis vlcera sequitur, & quæ Græcis, præsertim Atheniensibus, dicitur. Id verò hanc vocem, qua hoc loco vsus est Galenus, significare, metipse scit. 7. Apho. comm. 16. testatur. Non solum autem iam dicta mala duo, marasmus comitatur, sed omnes alias diuturnas phlegmonas, quæ principes corporis partes occupauerunt. Item ex diutinis coli intestini, stomachi, vesicæ, renumque phlegmonibus. Præterea dysenteria, lienteria, & diarrhoea, idque nulla alia de causa, quàm quòd cordis corpus præexcitatum, febrilem calorem solutu difficilem in se receperit, qui priorem siccitatem ita auxit, ut tandem marasum induxerit perfectum, ut fusiùs capite 11. est ostensum.

Nullum corporis membrum marasum efficit, priusquam cor laboret. Marasmus interdum ex seipso incipit. Suppuratio. Tabes.

phlegmon.

Quapropter maximum hecticarum febrium indicium est, vbi arteriæ circūiacentibus corporibus calidiores apparent, quod illis per alias febres nequaquam accidit. Adhuc verò euidentius hoc sit symptoma, vbi sunt loti, aut alio quouis modo rarefacti, ita ut humor quidam profluat, atque calor transpiret. Siquidem in omnibus aliis partibus moderatus calor post tales transpirationes apparet: qui verò in arteriis est, nihilo minor priore. Is verò maximè exquisitè sentitur per pulsuum dilatationes, qui neque ipsi in prædictis transpirationibus permutantur, sed omnino similes permanent. Sola igitur consistens hectica febris perspicua est, siue simpliciter hectica, siue simul marasmodies sit.

Maximum hecticarum febrium signum.

COMMENTARIVS.

Quum hætenus multa de hectica febris, quæ sola consistit, dignotione dixisset Galenus, nunc tandem maximum eiusdem indicium subiicit, nempe quòd arteriæ in hac febre circūiacentibus corporibus sint calidiores. Quippe harum vehementior calor satis monstrat cordis corpus, vnde illæ oriuntur, immensum sustinere calorem. Id quod in aliis febribus nequaquam accidit, quòd in illis hæ maximè partes calcant, in quibus febris origo est. Iuxta id Hippocratis, Qua in parte corporis calor aut frigus est, ibidè morbus hæret. Ab iis autem partibus vbi febris origo est, calor subinde ad arterias, & ab illis tandem ad cor deriuatur. Quare necesse est tum partes eas, quæ arteriis circūiacent, contrà quàm in hecticis, esse calidiores, utpote quæ caloris initia habent, ac in star foci in quo ignis fouetur, existunt. Porro calor arteriarum

Maximum hecticarum febrium indicium.

4. Apho. 19.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

magis apparet, ubi ægri se lauarunt: aut quouis alio modo corpus rarum reddiderunt, ad eò ut hoc nomine humor aliquis effusus è corpore sit, atque calor transpirauerit. Tunc enim in omnibus aliis corporis partibus, utpote quarum iam immodicus calor transpirauit, moderatus calor percipitur: qui verò in arteriis est, nihilo priore minor existit: quòd scilicet vniuersum cordis corpus iam calor occupauerit, & æquali intemperie calida laboret. Quapropter fieri non potest, quin arteriæ, utpote cordi connexæ, eundem etiam præ se ferant calorem. Is verò calor maximè exquisitè sentitur per pulsum dilatationes, qui in iam dicta transpiratione caloris nihil mutatur, sed omnino in eodem statu, neque velocitatem, neque frequentiam motus amittentes, permanent. Atque hinc est quòd ij pulsus, ut li. 4. de Causis pulsuum attestatur Galenus, hæctici dicti sint, quòd scilicet iidem maneant, & non in orbem veluti accessiones quasdam, cursusque interualla, ut in aliis sit febribus, facere videatur. Sed de eo paulo post plura.

Pulsus hæctici
quæ.

Cap. XV.

Hæctica febris
cum alia con-
iuncta notæ.

Bi verò cum alia quapiam coniuncta fuerit, difficilior iam cognoscitur, quæadmodum quæ nuper cuidam mulieri accidit, cui non solum die, sed etià nocte non obscure accessio fiebat. Latebat enim marasmus febribus omnes qui eam inuisebant medicos, existimantes oportere neque principium inuasionis sensibile esse hæcticis febribus, neque incrementum, neque vigorem, tanquam non possit hæctica febris aliqua putridarum complicari. Sed nobis in hac muliere statim primis diebus est cognita. Vtraque enim inuasio, & quæ interdiu, & quæ nocte fiebat, breues accessiones partes efficiebat, & sæpe cum madore quodam, aut transpiratione vaporosa tam perspicuè soluebatur, ut corpus ipsum tangentibus bene temperatū sentiretur. Indicia verò in arteriis paulo antè dicta semper permanebant, quum similiter aliis partibus neque refrigerarentur, neque velocitatè, aut frequentia motus amitterent. Quæ igitur in aliis locis mihi sæpius dicta sunt, etià nunc dicentur, quòd non oportet solum circuitus, atque proportionales accessionum considerare, sed multo prius ipsius febris speciem, atque ex hac cognoscere ipsas febres, quemadmodum homines ex propria forma. Sic ipsi sæpe in prima die speciem febris cognouimus, non expectantes aut triduanum, aut quartanum, aut quotidianum circuitum. Sed de iis abundè libro secundo de Iudiciis dictum est.

Non solum el-
ectus atque
proportiones
accessionum con-
siderare oportet,
sed febris
potius speciem.

COMMENTARIVS.

Historia mulierculæ expli-
cata.

Hactenus Galenus hæctica febris, quæ per se consistit, notas tradidit. Nunc eius, cui putrida coniuncta est, ac priore difficilior cognoscitur, notas docet, idque ex historia cuiusdam mulierculæ, quæ hæctica, vnà cum putrida febre laborabat,

laborabat. Nam quum hæc non solum die, sed & nocte accessiones habebat, omnibus medicis, qui illam inuisebant, ignota erat hectica, vt qui putarant neque principium inuasionis sensibile, neque incrementum, neque vigorem inesse hectici: quasi verò eidem non possit putrida febris interdum complicari. Sed Galenus hæc statim primis diebus agnouit, hæc scilicet ratione, quòd accessiones ambæ, & ea quæ die, & ea quæ nocte fiebat, breues erant: & sæpius cum madore aliquo, aut transpiratione vaporosa, ita manifestè soluebatur, vt corpus ipsum tangentibus, bene temperatum sentiretur. Nam ex iis omnibus Galenus coniecit eas accessiones esse febris tertianæ intermittens, cuius vniuersum accessionis tempus, vt idem libro secundo huius operis, capite tertio, testis est, duodecim horas non excedit. Nam hoc longissimum est in legitimis tertianis tempus. Vt plurimum autem accessio omnis, horas non nisi septem obtinet. Quapropter breues accessiones tertianam febrem manifestè ostendebant. Quum verò in tertiana sudor quoque vaporosus & calidus, quæadmodum in balneis, superueniat, vt idem eodem in loco testatur, ideo ex madore, & vaporosa transpiratione itidem esse hanc febrem tertianam animaduertit. Vt cunque verò ex transpiratione illa vaporosa, corpus tangentibus bene temperatum esse videretur, tamen signa in arteriis capite præcedenti dicta, semper manebant. Neque enim similiter vt aliæ partes refrigerabantur, neque celeritatem, neque frequentiam motus amittebant. Atque id est, quod præcedenti capite dixit, calorem arteriarum exactius sentiri per dilataciones pulsuum. Quum enim pulsus celer ac frequens, non nisi propter vsum multum, ac redundantem in corde calorem fiant: arteriæ verò, dum se dilatant, celeritatem & frequentiam motus haud amittant, omnibus perspicuum fit tum eorundem calorem exactius sentiri. Neque enim celeriter & frequenter dilatarentur, nisi cæteris partibus circumstantibus calidiores essent. Proinde quæ hæc ita se habeant, palàm fit, quòd medico non tantum accessionum circuitus, ac proportionem in febribus sint considerandæ, sed magis febris species. Ex hac enim febrem haud secus, atque hominem è propria forma cognoscit: quemadmodum clarius libro secundo de Iudiciis capite secundo, docuit Galenus, vbi ita scriptum inter cætera reliquit, Non considerato, quòd tertio quoque die fiant accessiones ad integritatem sinientes: ita enim sæpe duas tertianas, vnam esse quotidianam putabis: aut duas quartanas, utpote quæ per tertium accessiones habebunt, vnam tertianam: sed speciem seu formam febrium te contemplari oportet: neque enim inuasionibus accessionum similes sunt, neque incrementis, neque vigoribus, neque declinationibus, neque caloris, neque arteriarum motu, neque iis, quæ succedunt, symptomatis. Hæc ille. Citanda verò esse nobis hæc verba visum est, quòd præsentì loco plurimum lucis afferrent.

Febris species, non accessionum circuitus medicum considerare oportet.

Cap. XVI.

Dictum autem est nihilominus illo etiam in libro, quomodo diariarum febrium differentias cognoscere oportet. Promiseram quidem, scio, hoc loco me de illis dicturum: sed cum recorderer pauca quædam in eo libro desiderari, vt perfectè omnia dicantur, alia quidem huc trā-

Promisso satisfaci Galen.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

scribere superuacuum duxi: ea tantummodo, quæ non satis in ipso sunt definita, adiiciam.

COMMENTARIVS.

Quamquam in secundi libri de Iudiciis extrema parte dictum est, quo pacto diariarum febrium differentias oporteat cognoscere: tamen quum capite decimo huius primi libri, Galenus promiserit se hoc loco speciatim de iis aliquid dicturum, quod tum est pollicitus, id nunc tandem præstat: succinctè tamen, quòd in secundo libro de Iudiciis, ita de diariis tractauerit copiose, vt pauca quædam ad perfectam tractationem desiderari videantur. Quum itaq; superuacaneum esse duxerit, quæ illic dicta sunt, huc transcribere: ea tantum quæ ibidem non satis sunt definita, hîc adiicere voluit.

Notæ diariæ
ex solis vstione
procreantur.

Qui ex vstione solis febricitant, iis cutis magis ad calidiorem ac sicciorē habitum, quàm pulsus ad febrilem affectum mutatur: quapropter tales minus sunt sitibundi iis qui æqualem habent caliditatem. Atque ad primam manus iniectionem, calor in ipsis vigere videtur, contrà quàm in iis qui propter quandam constrictionē egrotant. In iis enim increscit. Caput præterea perurimè videtur iis, qui ex vstione solis febricitant: gaudentque magis, & iquantur frigidis perfusionibus. Oculi quoque ipsis rubicundiores & calidiores videntur cum siccitate, qui citra grauedinem & destillationem laborant. Quibusdam enim à sole perustis hæc quoque accidunt, caputque ipsis non modò calidum, sed & sanguine plenum, adeò vt omnes venæ quæ in oculis, & temporibus, & fronte, & tota facie habentur, plurimum extendantur.

COMMENTARIVS.

Diariæ ex solis
vstione nantur.
Prima.

Notas diariæ, ex solis vstione natæ, recenset Galenus: quarum hæc quidem prima est, quòd iis qui ea laborant, cutis magis ad calidiorem ac sicciorē habitum, quàm pulsus ad febrilem transfertur. Nam cutis solis æstus & ardorem diutius perpeffa, necessariò supra modum calefit, & inarescit, contrahiturque: quo nomine fit, vt solitus ac consuetus excrementorum effluxus supprimatur ac cohibeatur. Quum itaque hæc de causa, humiditates intus retineantur, nihil mirum videri debet, quòd ij qui ita febricitant, minus infestentur siti, quàm ij qui parem & æqualem habent calorem, effluxu tamen humiditatum in illis haud impedito. Præterea quum exteriora magis, quàm interiora in hac specie diariæ febris caleant, fit, vt pulsus quoque ad febrilem affectum minus declinet. Quippe quum omnibus aliis febribus diariis communis sit pulsus æqualitas, huic certè maximè diariæ, quæ ex solis vstione cōtracta est, inesse debet æqualis, & nihil in se febrile habens, pulsus. Altera nota est prædictæ diariæ, quòd ad primam statim manus iniectionem, quia scilicet cutis ipsa, vtpote à sole contacta, plurimùm caleat, vigere calor videatur: contrà quàm in iis qui ex cutis constrictione febricitant. Siquidem in iis qui

Altera.

ex cutis densitate seu constrictione ægrotant, vt capite vltimo libri secundi de Iudiciis attestatur etiam Galenus, caloris motus quodammodo increfcit. Nam primo manus occurfu, mitis apparet: acrior verò, si diutius tangendo immoreris, fit. neque id ab re. Nam per adstrictæ ac densatæ cutis exiguos meatus, principio parum exhalat: ideoque calor, qui foras fertur, suauis esse sentitur. Progressu verò temporis impositam manum magis ac magis calefacit, adeo vt hanc tandem, sub ea scilicet sensum auctus, mordeat. Tertia nota, quia Tertia: iis caput, vt pote cæteris partibus soli magis expositum deuri, propter spiritus in eo accensos, videtur, gaudent ac delectantur, imò iuuantur etiam frigidis, olei nimirum rosacei, & id genus similium medicamentorum refrigerandi facultate præditorum, perfusionibus. Quarta, oculi iis sunt rubicundiores, propter Quarta: caloris in capite redundantiam, qui sanguinis in venis oculorum feruorem efficit, atque ad eosdem attrahit. Huic tamen notæ accedit siccitas, vbi scilicet non laborant grauedine & destillatione. Quod non temere adiectum est à Galeno. Nam sæpe etiam à sole deustis, humoribus in cerebro fuis & eliquatis, grauedo & destillatio accidit. Interdum etiam quod corpus plenitudine laboret, adeoque calore solis ad caput sanguis trahatur. Quapropter tum caput iis non solum calidum est, & deuri videtur: sed & venæ quæ in oculis, temporibus, fronte, & tota facie sunt, plurimum propter plenitudinem extentæ videntur. Si autem siccitas capitis adest, & nihil sursum ad caput trahitur, oculorum duntaxat rubor, ob causam paulo antè dictam, adest.

Quod verò ipsi admodum pleni sunt, hoc est indicium, quod eos maxime ab iis qui ex humorum frigidityte febricitant, discernit. Nam & ex iis quibus caput malè afficitur, grauedinibus & destillationibus promptè capiuntur. Et febris ipsis interdum est symptoma, solius in capite affectus. Magna verò ex parte tunc magis febricitant, quum totum corpus à sole incaluerit, vel alserit. Est verò cutis minus calida refrigeratis, corpusque maiore præfert molem, & nullus in facie squalor, qualis est iis qui ex solis vstione febricitant sine capitis repletione. Magna igitur ex parte omnibus talibus caput repleti solet, nisi quis exquisitè purus fuerit, & corpus excrementis vacuum habuerit. His enim solis accidit, vt calefactum caput sine repletionem permaneat. Verum tamen interdum euenit vt plurimus calor ipsum totum à sole deustum occupet, absque eo vt impleatur. Hic igitur affectus manifestissime dissidet ab eo quem frigus excitat. At, qui cum plenitudine est, difficile discernitur: vt qui destillatione ac grauedinem asciscat, quæ etiam refrigeratis accidunt. Sed, vt dictum est, siccitas & nimius calor cutis, & quæcunque alia paulo antè dixi, propria à sole vstorum existunt, de quibus plenius in Therapeutica methodo diceretur: cum omnibus aliis diariæ febris differentiis, quarum dignotiones quia in secundo de Iudiciis libro perstrinximus, ni-

Quomodo distat ex solis vstione nata, sit ab ea quæ ex refrigeratione procreata est, discernenda.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

hil item opus est, vt nunc explicemus: sed hunc quidem librum hic finiemus: deinceps verò febrivm quæ ex humoribus accenduntur omnes differentias dicemus.

COMMENTARIVS.

Diaria ex vſione ſolis ab ea quæ ex refrigeratione nata eſt, vt diſcernenda.

Quomodo diaria quæ propter ſolis vſionem excitatur, ſit ab ea quæ ex contraria cauſa, nempe refrigeratione, nata eſt, diſcernenda, hoc loco Galenus docet. Primum autem diſcernitur, quòd in diaria ex ſolis vſione procreata oculi pleni ſunt. In refrigeratis autem, ſive in iis qui ex frigidityte, quæ cutim conſtringit, diaria laborant, oculi non ſunt pleni, quòd ſcilicet humores à frigore, cerebro & venis compreſſis, vacuentur. Atque hinc eſt quòd ex iis nonnulli quibus caput à frigore malè afficitur, promptè grauedinibus & deſtillationibus capiantur. Frigus nanque, veluti manus quædam extrinſeca, cerebrum complectens, ac quandam vti ſpongiam premens, qui in ipſo continentur humores exprimit, adeoque grauedinem vbi ad nares humor deſluit: diſtillationem verò, quando ad os, & aſperam arteriam, atque per eam ad pulmonem deſertur, efficit. Febris quoque ipſis qui ex frigidityte diaria laborant, interdum ſolius qui in capite eſt affectus ſymptoma eſt. Nam cute capitis à frigore ſtipata, fuliginofa excrementa intus detinentur, & qui in eo exiſtunt ſpiritus accenduntur. Magis verò febricitant, magna ex parte, quum totum corpus à ſole incaluerit, quòd nimirum tum plus caloris, quàm ſi ſolū caput deuſtum fuiſſet, ad cor ipſum deriuatur: vel aſſerit, tum enim non ſolū quæ in capite continentur, ſed & ea quæ in aliis corporis partibus cumulantur fuliginofa excrementa ſupprimuntur, quæ neceſſariò vehementiorè concitant febrem. Cæterum in refrigeratis, cutis, vt omnibus patet, minus calida eſt, corpusque maiori mole, quòd ſolitus humiditatum & excrementorum effluxus, cute à frigore conſtricta, cohibeatur, prædicitum eſt. Nulla quoque iis in facie ſiccitas apparet, quemadmodum in iis qui ex ſolis vſione febricitant citra capitis repletionem. Quibus enim ex iis caput repletum eſt, iis etiam nulla, vtcūque à ſole vſti ſunt, ſiccitas in facie apparet. Magna autem ex parte omnibus qui ab vſione ſolis diaria laborant, caput repleti ſolet, quòd ſcilicet caput ſupra modū à ſolis æſtu calefactum, inſtar cucurbitulæ à toto corpore ad ſe humores trahat. Ab hoc igitur malo nemo illorum immunis eſt, niſi corpus exquisitè purū & excrementis vacuū habuerit. Verū accidit interdum vt caput à ſole deuſtum plurimus calor occupet, abſque eo tamen, vt illud impleatur. Qui tamen affectus maniſeſtiſſimè diſſidet ab eo quæ frigus excitat, ideoque nullo negotio diſcerni ab inuicè poſſunt. In vno enim caput deuri videtur, in altero nequaquā. Affectus autem capitis calidus qui cum repletionem eſt, diſſicilè à frigido diſcernitur, vt qui ipſe etiam diſtillationem, & grauedinem accerſat. Sed promptè tamen à peritis diſcerni poſſunt, quòd in eo affectu quem ſolis vſtio peperit nimius cutis calor, & ſiccitas ſit in altero quem frigus excitauit, nequaquam. Sed de iis omnibus febrivm diariarum differentis plenius in libris octauo & nono Therapeutice methodi dictum eſt. Harum autem dignotiones in 2. lib. de Iudiciis Galenus luculentè admodum tradidit, ad quæ quidem loca is nunc lectorem ablegat.

Libri primi finis.

Grædo.
Diſtillatio.

CLAVDII GALENI PERGAMENI
de Differentiis febrium Liber Secundus,

Leonharto Fuchſio interprete.

Cap. I.

Restat itaque, ut febrium, quæ ex humorum putredine accenduntur, differentiis percontemur: id ipsum prius de eis dicentes, haud sufficere, quod nonnulli opinantur, ad generationem febrium augeri atque exuperare biliosum humorem, quem alij quidem pallidam, nonnulli verò flauam nominant bilem. Sic enim omnes regio morbo affecti, vehementissimis laborarent febribus, quibus eiusmodi bilis copia in toto corpore continetur: sed non febricitant, nisi alia quædam causa concurrat, de qua paulo post dicitur.

Ad febrem procreationem non satis est biliosum augeri humorem.

COMMENTARIUS.

Galenus hoc in libro febrium ex humorum putredine natarum differentias expositorus, initio, optimi agricolæ, qui noxiis herbis antè expurgat agrum, quàm ipsi bonam sementem committat, exemplo, falsas quorundam medicorum de putridis febribus opiniones refutat: ne scilicet bonas sententias in animos multis erroribus, absurdisque dogmatibus imbutos temerè instillet. Principio autem notat eorum medicorum errorem, qui omnem febrem putridam ex humore bilioso nasci affirmarunt, adeoque ad febrii procreationem sufficere putauerunt, si humoris in corpore augeretur ac exuperaret. Nam si hæc constaret, ac firma esset opinio: omnes qui ictero regione morbo laborarent, utpote in quorum corpore vniuerso biliosus redundat humor, quod color maximè totius corporis, qui auriginosus est, indicat, maximis & vehemētissimis afficerentur febribus. Sed, quod quotidiana satis testatur experientia, non febricitant, nisi quædam alia causa, de qua capite quinto dicitur, concurrat. Per biliosum verò humorem, ne id prætereamus, quem *πικρόχολον* hic, & alibi sæpe vocat Galenus, & interdum etiam simpliciter *χολόν*, amara bilis audienda est, quæ duplici appellatur nomine: pallida nanque, vel flaua nominari solet. Pallida, quando aquosis permiscetur humoribus. Flaua verò, ubi sola existit, & crassa est, quemadmodum fufus lib. tertio de Victu acuto. morbo. comm. 2. Galenus monstrat.

Biliosus humor quid.

*Pallida bilis.
Flaua*

Absurdum verò hoc etiam est, in quartanis & quotidianis febribus exquisitis coaceruari amaram bilem existimare, quemadmodum in tertianis & ardentibus. Etenim contrà in quotidianis ac quartanis febribus, neque vomitus biliosi, neque sudores, neque vrinæ, neque deiectiones videntur biliosæ: præterea neque quic-

Non omnis febris ex bile nascitur.

Tertiana quot
& quido ma-
ximè occupet.
Aetas florens
omnium bilio-
sissima.

quam aliud eorum quæ præcesserunt, aut simul eis adsunt, testi-
monium præbet. Nam tertianæ febres omnino in corporibus na-
tura biliosioribus consistunt: & in ætate florenti, quæ omnium
ætatum biliosissima est, ac æstiuo tempore maximè, quo huius-
cemodi humor exuperat. Sic quoque in regionibus temperamē-
to calidis & siccis, & constitutione ambientis aëris tali. Vita etiā
non tranquillitati & ignaviæ dedita: sed laboribus, curis, vigiliis,
solisque vstionibus, & exiguis cibis contenta, & iis quidem cali-
dis & siccis. quinetiam vsus medicamentorum calefacientium &
exiccantium immodicus, febres tertianas affert.

COMMENTARIVS.

Quum paulo antè morbi regij exemplo, falsam quorundam medicorū
opinionem, omnem febrem putridā ex bilioso humore nasci affirmantium,
confutasset, nunc in eo explodendo dogmate pergit, & quæ illud comitarē-
tur absurda, ostendit. Nam ea opinione constante, sequeretur quòd in quarta-
na & quotidiana febribus exquisitis, haud secus quàm in tertiana & ardenti
febri, coaceruaretur amara bilis: quod tamen falsum esse, vomitus, sudores, vri-
næ & deiectiones abundè testantur. Hæcenim singula non sunt biliosa: sed
in hac potius pituitosa, in illa verò melancholica, vt in sequentibus fufius di-
cetur. Præterea nihil eorum quæ febres has præcesserunt, vt victus ratio, regio,
temporis constitutio: aut quæ eis simul adsunt, vt temperamentum, aliquid
redundantiæ in iis bilis testimonium præbent. Ordine autem quæ tertianas,
quartanas, & quotidianas febres antecedūt, ac quæ illis adsunt, adeò que ex iis,
quòd plurimùm inter se dissent, ac ex diuersis procreentur humoribus, ostē-
dit, à tertiana exorsus. Vt autè hæc ipsa, à quartana & quotidiana diuersa est,
ita etiam diuersas naturas occupat. Nam hæc omnino in biliosis natura cor-
poribus consistit, & in ætate florenti, quæ omnium ætatum, vtpote calida &
sicca, biliosissima est. Tempore item æstiuo, in quo, vtpote sibi simili, calidū
enim & siccum existit, plurimùm exuperat biliosus humor. In regione præ-
terea, & aëris constitutione calidis & siccis. Accedit, quòd vita non tranquil-
litati & ignaviæ dedita, sed multis cladibus aut casibus afflicta, perpetuisque
molestiis interrupta, nec vllis voluptatum illecebris delinita (id enim Gale-
nus iis vocibus *ἡ πόσις ἀνὰ τὴν πάσχαλιν* innuere voluit) laboribus insuper, curis, vi-
giliis, solis vstionibus, ciborumque parcitate affueta: eò quòd hæc omnia, Ga-
leno lib. 2. de Tempe. ca. 8. attestante, plus bilis in iecore gignant, tertianam af-
fert, haud secus atque calefacientium & exiccantium medicamentorum im-
moderatus vsus. De quibus omnibus lib. 2. de Iudiciis ca. 3. & lib. 1. ad Glau-
conem ca. 5. Galenus quoque copiose differit.

Tertiana quot
& quido inas-
cit.

Pituita.
Pituita.

Quotidiana
quo occupet.

Quotidianæ verò contrà penitus, in pituitosioribus naturis
consistunt, & ex anni temporibus in hyeme, inque constitutio-
nibus humidioribus & frigidioribus, senibus, & magis pueris, in
regionibus humidis & frigidis, vita ociosa simul & cum satietate
coniuncta, ac maximè vbi à cibis loti fuerint: & multo sanè
magis

magis, quum ipsi cibi natura pituitosiores sint. Sed neque tales biliosum humorem vomunt, neque deliciunt, neque per sudores excernunt, quemadmodum in tertianis febribus. Hæ enim ex flaua bile putrescente fieri consueverunt. Quotidianæ autem pituitosos humores sequuntur, veluti quartanæ melancholicos.

COMMENTARIVS.

Quas naturas quotidiana febris inuadat, & quæ illam antecedant, quæq; eidem adsint, nunc ostendit Galenus. Naturas nanque pituitosiores, hoc est, temperamento frigido & humido præditas, quartana comprehendit. Item in temporibus, & anni constitutionibus similibus, hoc est, hyeme, & quæ huius naturam sequuntur. In senibus præterea, vt pote natura frigida, & pituitosis excrementis redundantibus. Magis verò in pueris, quòd hi humidiori temperamento sint præditi, & propter nimiam cibi ingestionem, ac voracitatē crudis humoribus repleti, quemadmodum lib. 2. Progn. com. vltimo, & eiusdē operis lib. 3. com. 30. Galenus diffusius docet. Corripunt quoque prædictæ febres habitantes in regionibus frigidis & humidis. Eos præterea quibus est vita ociosa simul, & cum satietate coniuncta. Nam vtraque ratione, crudorū humorum copia coaceruatur, maximè vbi à cibis se lauēnt. Quod in fine libri de Marasmo, ita scribens confirmat Galenus, Huic qui nuperrimè cibos
 » ingessit, balnea adhibita crudis corporis humoribus implent. Trahunt enim
 » suo calore, perinde atque exercitia in omnes corporis partes cibos nondum
 » plenè coctos. Cæterum, vt tertiana laborantes febre, biliosa, per vacationi destinata loca excernunt ita quotidiana correpti, pituitosa. Quæ singula fufius lib. 2. de Iudiciis ca. 7. & lib. 1. ad Glauconem cap. 7. profequitur Galenus.

A cibo statim
nō balneis dō.

Quartana gignit
gauciam.

Sic itaque natura corporis magis melancholica, & ætas declinans, & autumnus tempus, nec non omnia quæ iis proportionē respondent in cibis & potibus, ac vniuerso victu, frigida & sicca temperamento existentia, febres gignunt quartanas. Quapropter & rigor, qui eas præcedit, nequaquam similis est: sed in tertianis quidem causæ efficientis veluti pungentis ac vulnerantis sensum indicat. In quartanis autem quasi refrigerantis.

COMMENTARIVS.

Quod hætenus in tertiana & quotidiana febribus fecit, id nunc in quartana quoque præstare pergit: & quòd hæc melancholicas inuadat magis naturas, docet. In iis enim humor ille vnde hæc febris procreatur, redundat. In ætate præterea declinante existentes homines maximè comprehendit: quòd scilicet hæc ætas, vt scit. 3. Aph. com. 30. testis est Galenus, plus atræ bilis habeat, idq; nulla alia de causâ quàm quòd hæc ipsa ætas iuuenilē, in qua flaua bilis plurimū affata fuit, perinde vt autūnus, æstatē subsequatur. Quod etiam lib. 2. de Tempe. ca. 9. & ca. 9. Artis medicæ Gal. iis attestatur verbis, Vbi, ait, calida & sicca tēperatura in declinante ætate, in frigidū & siccū mutatur habitum, nunc melancholia in corpore dominatur. Autumnus quoque tempus, ob causam iam dictam, quartanas parit, & vniuersa alia quæ frigidum & siccum corpus nostrum efficere, adeoque melancholicū succū gignere in eo co-

Quartana
quos maximè
corripit.

In declinante
grato melicho
licis abūdat.

GAL DE DIFFERENT. FEBRIVM

piofum possunt, vt plenius lib. 2. de Iudiciis cap. 4. ostensum est. Rigor denique, qui quartanas antecedit, satis conuincit, eam ex alio humore, quàm tertianam procreari. Nam in tertiana, causa efficiens veluti rei pungentis ac vulnerantis sensum exhibet, non autem reuera pungit ac vulnerat, idque nulla alia de causa, quàm quòd humor biliosus per sensibiles partes motus acris sit. In quartana verò refrigerationis magis sensum excitat, quòd in ea scilicet melancholicus humor, qui frigidus est, per sensibiles partes fertur.

*Intermittentes
vnde generat
tur febris.
Continua.*

De forma verò rigorum, in libro de Causis symptomatum abundè dictum est: vbi etiam eiusdem generis differèntias demonstrauimus, quòd ex eis quidem intermittentes (sic autem appello quæ ad sensibilem integritatem perueniunt) ex humore moto, & per vniuersum corpus delato febrem efficiente, consistunt. Continua autem, ex eo qui in venis includitur ac continetur: de quarum dignotione, in libro secundo de Iudiciis dictum est.

COMMENTARIVS.

*Intermittens fe
bris quæ.*

*Continua fe
bris.*

Ad librum secundum de Symptomatum causis lectorem ablegat, in cuius cap. 7. copiose admodum de rigore, & eius multiplici forma tractauit. Qualis enim sanorum, qualisque ægrotantium, ac qualis tertianæ & quartanæ rigor sit, luculenter ibidem docuit. Præterea quòd putridarum febrium aliz sint intermittentes, aliz continuæ, in præsentiarum docet. Intermittens autem febris est, quæ ad sensibilem integritatem, seu, vt alij vocant, infebrecitationem peruenit. Hæc generatur ex humore, qui extra vasa consistit, & per vniuersum corpus fertur. Continua contrà est, quæ ad integritatem haud peruenit: ac procreatur ex humore qui in vasis continetur ac includitur. De quarum dignotione lib. 2. de Iudiciis ca. 6. diximus.

Cap. II.

*Febrim inter
mittentiū dif
ferentiæ.*

*Continuæ.
Continens.*

Continua.

*Continentiū
differentiæ.*

Febrium igitur intermittentiū tres sunt vniuersæ differentiæ, quotidiana, tertiana, & quartana. Quotidiana quidè, ex pituita putrida: ex vtraque verò bile, flaua quidè tertiana: atra verò quartana efficitur. Continuarum autè, quæ ex flaua bile consistunt, duplex genus est. Vnum quidè earum quæ continentes nominantur: quarum vniuersum tempus vna est accessio, ab initio vsque ad finè. Alterū verò earū, quæ eodè quo genus nomine cōtinuæ dictæ, multis particularibus circuitibus cōtinètur. Cōtinentiū igitur differèntiæ omnes tres existunt. Quædā enim earū ab initio vsque ad finè æquales permanèt: quædā paulatim augentur. Tertij autè ordinis, aliz sensim decrescunt. Ac nōnulli primas quidè æqualiter affligètes, ac viuentes nominant: secundas autem incresscentes & inualescentes: tertias verò inclinantes.

COMMENTARIVS.

Quum paulo antè putridas febres in intermittentes & continuas digessisset,

fiſſet,nunc quæ iſtorum duorum generum ſint differentiæ, ab intermitten-
tibus exorſus,explicat.Intermittentium autem tres eſſe differentiâs vniuerſas
ait,quodidianam,tertianam.& quartanam.Quodidiana eſt quæ ex pituita pu-
trida procreatur,& ſingulis diebus acceſſiones obtinet.Tertiana,quæ ex ſlua
bile putrefacta ſit, & alternis diebus acceſſiones habet.Quartana,quæ ex me-
lancholia putrida naſcitur, & quarto quoque die acceſſiones excitat.Conti-
nuarum verò febrium,quæ Græcis *συνεχῆς* dicuntur, & ex ſlua bile conſi-
ſtunt,duplex eſt genus.Vnum quidem earum quæ Græcis *συνεχῆς*,Latinis co-
tinentes vocantur.Atque hæc ſunt eiufmodi,vt vniuerſum illarum tempus v-
na ſit acceſſio ab initio ad finem uſque durans. Alterum verò genus eſt earū
febrium quæ eodem nomine quo genus,nempe *συνεχῆς*,id eſt,continua n-
ominantur:& hæc etſi ad integritatem non perueniant,tamen multos particu-
lares circuitus obtinent.Vt hinc omnibus palam ſit *συνεχῆς*,id eſt,continua
febrem biſariam accipi,vno quidem modo generatim,vt ſit genus ad omne
febrem quæ ad integritatem non peruenit,ſiue vnam duntaxat,ſiue plures ac-
ceſſiones habeat.Altero modo ſpeciatiim,pro ea tantum cōtinua quæ multis
particularibus circuitibus continetur.Generatim itaque ſumpta vox *συνεχῆς*,
eam etſi cōplectitur febrem,quæ priuatim *συνεχῆς*.Quippe ſic nominatur fe-
bris continua & ad integritatem haud perueniens,quæ vnicam duntaxat, vt
comprehenſum eſt,acceſſionem ab initio uſque ad finem durantem obtinet.
Et vt hanc differentiam medici iuniores ſtatuere, ſolociſmum cōmittere
maluerunt,quàm formā eius febris ſine peculiari quo appellaretur nomine
relinquere,vt lib.9.The.metho.ca.2,ſuſius Galenus monſtrauit.Sed mirabi-
tur haud dubiè quiſpiā, cur Galenus hoc in loco Synochum ſeu continētem
febrē ex ſlua bile procreari tradat,quū tamen lib.11.The.meth.ca.4.manife-
ſtiſſimè hanc ex ſanguine naſci ſcribat.Atqui ex hac difficultate facilè ſe ex-
plicabit,qui perſpectum habet,quapropter Galenus febrē ex ſanguine pro-
creatā ſub bilioſa cōplecti voluerit. Nam quū de ſententiā omnium veterum
medicorum tria ſint vniuerſa ſimplicium februm genera,vt initio huius capitis di-
ctū eſt,ne tria hæc,& ab omnibus medicis recepta diuiſio è medio tolleretur,
& quartū genus iā dictis tribus adiiciendū eſſet,eā quæ ex ſanguine putrefacto
orta eſt febris, ſub bilioſa complexus eſt.Neq; id ſanè temerè,quod ſanguis
vbi putrefcit,bonus haud maneat,ſed bilioſus fiat,vt lib.2.de Iudiciis cap.12.
diffuſe admodum docet.Quum itaque febris quæ ex putrefacto ſit ſanguine,
quodāmodo ſit bilioſa, meritò ad tertium ſimplicium februm genus,nempe bilio-
ſam,refertur.Febrē autem à putrefacto ſanguine natā eſſe aliquam etiam de
Galenī ſententiā,infrā,capite nimirū 9, aduerſus Auicennæ furores luculen-
tiſſimè docebitur.Sed dicet quiſpiā,facilè cōceſſero tibi quod febris ex pu-
trefacto ſanguine excitata,hac ratione ex ſlua bile nata eſſe affirmari poſſit.
Quid verò de ea febre cōtinua quæ ſingulis diebus, & itē ea quæ quarto quo-
uis die circuitus ſuos,& acceſſiones habet ſtatuendū erit:nū eadē etiā ex ſlua
bile prouenire cū Galeno fateberis?Reſpōdeō,maximè.Nā,vt primū dicā de
quodidiana cōtinua,certū eſt hāc ex pituita intrā vaſa putrefacta procreari.Si
autem putrefit,haud ſecus quàm antea de ſanguine dictū eſt,quodāmodo in
bilis naturam degenerat.Id quod Galenus,non hoc ſolū loco teſtē ad-
modum, ſed alibi etiam manifeſtè innuit,vbi ita ſcriptum reliquit, Fluxio
quidem igitur à bile,& pallidam & nigram bilem oſtendere poteſt.Non ta-

Intermittētes
tres ſpecies.
Quodidiana.
Tertiana.

Quartana.
Continuarum
duplex genus.

συνεχῆς

συνεχῆς

Nam Synochus
ex ſlua pro-
creatur bile.
Febris ex ſan-
guine procrea-
ta ſub bilioſa
complexitur.

Nam cōtinua
quodidiana de
quartana inter
bilioſas conu-
merari poſſunt
Pituita putri-
da in bilis quo-
dammodo na-
turam degene-
rat.

men ob eas duntaxat, sed etiam ob putridam pituitam, febrem fieri demon-
 7. Aph. 66. 41. strauimus. Et in hac sola videbitur aphorismus non esse verus, nisi quis pi-
 7. tuitæ putrefactionem in humorem biliosum transmutari seu degenerare ex-
 7. xistimauerit. Hæc ille. Quibus verbis manifestè docet, necesse esse vt quis pu-
 trefactam pituitam in bilem degenerare fateatur, modò hanc Hippocratis sen-
 tentiam, Si febris non ex bile nata sit, aqua copiosa & calida affusa, tollit fe-
 brem: tanquam falsam repudiare nolit. Cæterum melancholiam putridam ad
 bilis degenerare naturam, est euidentissimum, propterea quòd hæc ipsa non
 nisi ex sanguine immodicè seruescente & asata, vt infra, capite nimirum hu-
 ius libri nono, fusius Galenus docebit, gignatur. Hippocratis itaque exemplo
 Galenus hoc capite omnes putridos humores ad bilis degenerare naturam si-
 gnificauit, dum continentes omnes febres ex flaua bile nasci dixit. Neque e-
 nim in iam citata sententia, Hippocrates per bilem omnes alios humores
 alia de causa intellexit, quàm quòd ij putrefacti, in bilem quodammodo de-
 generent. Atque de duobus continuarum generibus hæc dixisse sufficiat. Por-
 7. ro quòd ad vtriusque differentias attinet, sciendum quòd earum quæ Syno-
 chi, id est, continentes dicuntur, tres sunt differentie. Nam quædam ex iis à
 principio vsque ad finem æquales in magnitudine seu vehementia perman-
 ent, ideoque Græcis *ἰσόλοι καὶ ἀμωμοί*, hoc est, similem tenorem seruantes,
 & vigentes, nominantur. Quædam paulatim augentur, & exiguum aliquid
 adiiciunt. Has Græci *ἀναβαλλομένους, ἢ ἐκτονωμένους*, id est, incrementales, vel inuale-
 scentes vocant. Nonnullæ à principio ad finem vsque paulatim decrescunt,
 ideoque Græcis *παραβαλλομένους*, hoc est, inclinantes appellantur, quemadmodum
 fusius lib. 2. de Iudiciis ca. 6. & lib. 9. The. metho. ca. 4. est ostensum.

Continuarum
 differentie dup.

Continuarum autem duæ quidem primæ sunt differentie.
 Nam aliæ tertio solùm die accessione habent: aliæ verò etiam
 intermedio die alteram inferunt accessione. Hæ igitur nullum
 proprium ac peculiare nomen obtinent. Eas autem quæ tertio
 quoque die accessiones habent, ego quidem nomino tertianæ na-
 turam referentes. Non tamen prohibeo si quis velit ipsis aliud im-
 ponere nomen, modò in rebus ipsis seruet differentiam. Alia e-
 nim est natura, quando ad integritatem desinunt: alia quando
 in declinationem febrilem finiuntur febres continuæ tertio quo-
 que die accessione habentes. Et adhæc altera item natura est
 earum quæ intermedio die accessione obtinent. Cæterum nul-
 lam ex iis semitertianam appello, non tamen prohibeo ita no-
 minare volentes, si id vnum mihi caueatur ab eis, vt nulla febris
 species omitteretur, sed vt omnes deinceps, quæadmodum ego nunc
 in hoc libro institui, recensentur. Nam continuarum quæ in die
 medio accessione habent, quædam in quotidianæ forma proce-
 dunt, duas inuicè simillimas accessiones efficiētes: quædā verò duas
 dissimiles habētes: primæ quidem tertiā simillimam obtinent, se-
 cundæ

Continuarum
 quæ in medio
 die accessione
 habent differentie
 trie.
 Quotidianæ
 continua.

cundæ verò quartam, in forma duarum tertianarum procedentes. Hæ quidem ex bilioso magis, illæ verò quæ singulis diebus similem accessionem obtinent, ex pituitosiore humore consistunt. Est verò tertium aliud genus continuarum febrium rarè eueniens, ubi accessio in forma quartani circuitus procedit, nequaquam ad integritatem desinens. Fit autem, quemadmodum quæ tertio die accessionem habet: interdum est duplex, & triplex: & hæc non solum duplex, sed & triplex. Hi quidem febrium implexus eius quæ de typis est, sunt contemplationis propriæ.

Quartana continua.

COMMENTARIVS.

Post continentium febrium explicatas differentias, Galenus ad earum quæ priuatim continuæ dicuntur differentias enumerandas progreditur, harumque duas esse primas quidem differentias docet. Quædam enim sunt quæ tertio duntaxat die accessionem habent. Aliæ verò quæ etiam medio die, id est, eo qui inter primam & tertiam diem intercedit, accessionem habent. Priores, quæ scilicet tertio quoque die accessionem habent, Galeno, & aliis veteribus *tertianæ* vocantur, id est, tertianæ naturæ referentes, nominantur. Posteriores nullum proprium & peculiare nomen apud veteres obtinuerunt, propter causam paulo post dicendam. Non prohibet autem Galenus priores febres aliter nominare, modò rerum seruetur differentia. Alia enim est febrium quæ tertio quoque die accessionem habent natura, quando ad integritatem, quam Græci *διημέσια* vocant, desinunt. Intermittentium enim è numero hæ ipse existit, suæque obtinent differentias, quæ capite huius libri octauo recensentur. Alia, ubi in declinationem febrilem finiuntur, adeoque continuæ sunt. Nam etsi in iis febribus calor in declinatione remissior ac mitior fiat, tamè non prorsus desinit, nec æger, priusquam secunda succedit accessio, ad integritatem venit, adeoque febrilis calor in declinatione quoque ipsa manet, remissior tamè, ac donec altera inuadat accessio, durans, ut comprehensum est. Ut duplex sit febris quæ tertio die accessionem obtinet, una tertiana, intermittens dicta: altera verò tertiana continua, quæ Græcis *ναύρος*, id est, ardens appellatur alio nomine. Alia præterea est natura earum febrium quæ intermedio die accessionem habent. Ut enim hæ quæ tertio die accessionem obtinent ex bile putrefacta constant, ita illæ quæ intermedio & secundo die similem accessionem habent ex pituita. Et sunt itidem duplices, una intermittens quotidiana dicta, ubi extra vasa pituita putrescit: altera continua quotidiana, ubi intra vasa putrescere contingit pituitam. Cæterum continua quæ intermedio die accessionem obtinet, est duplex: quædam enim in quotidianæ intermittētis forma procedit: duas siquidem inuicem simillimas efficit accessiones. Quæ enim secundo fit die, ei quæ primo facta est simillima in inuasiōe incremento, vigore ac declinatione, in caloris qualitate, arteriarum motu, & symptomatis existit: & quæ in quarto, simillima ei quæ tertio est facta, & ita consequenter. Quædam autem in forma duplicis tertianæ intermittētis procedit: quod non ut prior duas similes, sed dissimiles habeat accessiones. Non enim primæ secundæ in omnibus iam dictis simillima est, sed tertianæ: nec secundæ tertii, quæ illam

Medius dies.

Tertianæ quæ febres quæ.

Καίτη.

Quotidiana intermittens.

Continua. Continua intermedio die accessionem obtinens duplex.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

statim sequitur, sed quarta simillima est. Ut hinc nemo nō videat eas, quam quotidianæ sunt, & singulis diebus accessione obtinent, tamen in forma duarum tertianarum intermittentium procedere. Atque hæc quidem ex bilioso humore consistit, adeoque duplex tertiana continua est. Illa verò quæ singulis diebus similem accessione habet, ex pituitoso humore gignitur, & quotidiana cōtinua nuncupatur. Porro nullam ex iis omnibus iam dictis febribus Galenus Semitertianam appellat, ut ex capite octauo, ubi ex professo de ea tractabit, manifestè patebit. Non est igitur ut hoc loco de ea agamus. Atque hætenus duo continuarum febrium genera enarrauimus, vnum quod tertio solidū die, alterum quod etiam intermedio die accessione habet. Est verò & tertium continuarum febrium genus, in quibus accessiones quarto quoque die fiunt, perinde atque in quartana intermittēte. Hæ cōtinuæ quartanæ vocantur. Atque hæc haud cēbrō accidunt, quòd melancholia rarò intra vasa putrescat. Est verò & hæc, quemadmodum ea continua quæ tertio die accessione habet interdum duplex, nonnunquam etiam triplex, adeò ut nunc duæ, nunc tres quartanæ continuæ complicantur. Sed hæc complicatio febrium spectat ad eam tractationem ac contemplationem quæ de typis est. Non est autem typus nisi intensio ac remissio per statas accōstitutas vices reuersio, ut fufius in libello de Typis Galenus docet.

Quartana cōtinua.

Typus.

Cap. III.

Febrium autem simplicium ex humoribus accensarum vniuersæ differentiæ tot numero sunt, quot nunc dictæ sunt. Ex earum autem permixtione aliæ quædam procreantur, de quibus deinceps dicam, si prius de simplicibus quod deest, adiecerō: ut quæcunque fuerit omnino simplex febris, vnam speciem veluti regulam quandam obtineat eorum quæ nunc à nobis dicentur. Quæcunque verò aliquatenus ab hac degenerauerit, eatenus à simplicibus discedit.

COMMENTARIVS.

Intermittentes febres duplices.
Simplices.
Compositæ.

Hætenus Galenus vtriusque generis & intermittentium, & continuarum febrium putridarum differentiæ explicauit. Nunc verò ad intermittentes reuersus, eas duplices esse monstrat, simplices, & compositas. Simplicium verò tot sunt differentiæ, quot in capite præcedente sunt expositæ, tres nimirum, quotidiana, tertiana, & quartana. Compositæ sunt quæ ex simplicium permixtione nascuntur, de quibus deinceps, à capite nimirum septimo vsque ad nonum, dicemus. Cæterum simplex omnino febris, vnam obtinet speciem ac formam, veluti quandam regulam eorum quæ paulo post dicentur. Ut verbi gratia simplex tertiana vnam aliquam habet formam quæ instar regulæ cuiusdam est, eorum omnium quæ mox dicentur, quòd scilicet cum rigore inuadat, quòd æstuosa sit, quòd bilis vomitibus, deiectionibus, aut sudoribus soluitur &c. Nam per hæc omnia, certa constituitur forma febris, quæ instar canonis ac regulæ est, tertianam indicantis exquisitam. Quæcunque verò febris ac regula aliquatenus declinauerit, eatenus à simplici & exquisita tertiana recedit. Exemplum extat apud Galenum in libro primo ad Glauconem

de

de tertiana notha seu spuria, quæ nonnihil à regula & forma exquisitæ tertianæ discedit.

Febris enim, quæ ex flaua bile per sensibilia corpora delata procreatur, cum rigore inuadit, atque æstuosa est, & bilis vomitu, vel deiectione, vel sudore, vel quibusdam horum, vel omnibus simul soluitur. Huius febris accessions longitudo quæ maxima est, horarum æquinoctialium duodecim existit: atque appellamus eam exquisitam tertianam, in temperamento laborantis bilioso, ac tempore, & regione, & constitutione, & victu calido & sicco consistentem. Sed & alia omnia, quæ ad eius generationem conferunt, paulo antè dicta sunt.

COMMENTARIVS.

Recenset nunc ea, quæ tertianæ intermittentis simplicis formam constituunt: & eius per quæ dignoscitur veluti regula quædam ac notæ sunt numero decem. Primum est, quodd cum rigore inuadit. Qualis autem hic sit rigor, capite primo est expositum. Alterum est, quodd sit æstuosa, *ναυστικός*. Nā, vt sequenti capite dicitur, tertianarum febrium calor, æstus, ac quidam, veluti feruor existit. Libro quoque primo ad Glauconem capi. 5. calorem in tertiana multum, & acrem esse ait. Tertium, quodd vomitu, vel deiectione, vel sudore bilis, vel horum quibusdam, nempe bilis vomitu tantum, vel deiectione solum, vel omnibus tribus simul iunctis, finitur. Quartum, quodd longitudo accessions eius, duodecim, vt summum, horarum æquinoctialium spatium non excedit. Sunt autem horæ æquinoctiales, quæ ex quatuor & viginti partibus æqualibus, nempe duodecim à solis exortu vsque in occasum, & ab occasu totidem vsque ad solis ortum, constant. Hinc alio nomine æquales appellantur. Æquinoctiales autem dictæ sunt, quodd per vtrumque tatum æquinoctium durauerunt. Hæ quidem diem naturalem, quo nunc etiam vitmur, sicuti ipsis quoque horis, constituunt, vt alibi fusius diximus. Exquisitæ igitur tertianæ intermittentis accessio, nostrarum horarum duodecim spatium haud excedit. Quintum, quodd accidit in temperamento bilioso. Sextum, quodd tempore calido & sicco, æstate nimirum, maximè corripit homines. Septimū, quodd in regione simili grassatur. Octauum, quodd in constitutione aëris calida & sicca eueniat. Nonum, quodd eos, qui victu calido & sicco vsi sunt, comprehendat, quemadmodum capite primo abundè est dictum, vt non sit opus longiore explicatione.

Breuior autem magna ex parte ea quæ prædicta est longitudine accessio existit, perquam multam maioris ac minoris obrinens differentiam, vel propter quantitatem & qualitatem ipsius bilis, vel propter ægri vires, vel propter eum, qui tum laboranti inest, affectum. Bilis enim copiosior, longiorem quàm pauca efficit accessionem: tenuis verò quàm crassa, breuiorem. Sic verò & vis validior, breuiorem: imbecillior autem, longiorem. Et corporis affectus, qui quidem rarus, breuiorem: densus verò, longiorem. Tem-

Forma tertianæ febris intermittens exquisita.

Tertianæ exquisitæ decem notæ.
Prima nota, Altera.

Tertia.

Quarta.

Horæ æquinoctiales.

Quinta, Sexta, Septima, Octaua, Nona.

Accessio tertianæ cui nunc breuior, nunc verò longior existat.

pus autem intermissionis in tali febre, in pulsu putredinis humoris indicium, quod percipi possit, nullum omnino habet die aut nocte quæ accessiōem sequitur. Leuiter autem ubi succenditur, obscure cognosci potest primis eius quæ sequitur diei aut noctis partibus. Manifestius verò circa fines eiusdē diei, aut noctis. Adhuc autem clarius circa fines eiusdem diei aut noctis, quæ præcedit scilicet diem aut noctem accessiōis. In ea verò ipsa perspicuum est indicium, multoque magis ubi iam inuadit accessio: ac multo magis, quando ad vigorem conscendit. In eo autem minus quàm in incremento, & rursus multo minus in inclinatione. Hanc febrem si volueris nominare exquisitam tertianam, nomine veteris antiquo: sin minus, saltem nobis concede manifestioris doctrinæ gratia, ita nominare.

COMMENTARIVS.

Breuiorem nonnunquam quàm duodecim horarum, septem nimirum, tertianæ exquisitè accessiōem esse, & quòd magnam in ratione maioris & & minoris differentiam obtineat, hoc in loco Galenus ostendit. Id quod etiā
 „ lib. 2. de Iudiciis cap. 3. facit, ubi ita scriptum reliquit, Vniuersum accessiōis
 „ tempus non plus duodecim horis protrahit. Longissimum enim in exquisi-
 „ tis tertianis hoc tempus. Plurimum verò aliquando accessio omnes horas se-
 „ ptem habet: interdum citius, aut tardius, sed non multo desinit. Hæc ille. Bre-
 „ uioris autem, vel longioris accessiōis quatuor esse causas ait, quantitatem, &
 „ qualitatem bilis, vires ægrotantis, & corporis affectum. Quantitatem, quòd
 „ multa bilis, ea quæ exigua est, tardius expellitur, adeoque longiorem efficit
 „ accessiōem. Qualitatē, propterea quòd crassa bilis, tardius quàm tenuis ex-
 „ purgatur. Vires ægri, imbecillior siquidem tardius, quàm valida propellit,
 „ hocque nomine longiorem efficit accessiōem. Corporis affectum, quòd den-
 „ sus minus, quàm rarus ad humorum putridorum expulsionem idoneus sit.
 „ Ceterum quando in quietem febre vacantem, integritatēve accessio desinit,
 „ *διέλασμα* Græci, intermissionem Latini nominant, tum in die aut nocte quæ
 „ accessiōem sequitur, in febre tertiana nullum omnino putredinis humorū
 „ in pulsu indicium percipitur, quòd scilicet eo tempore æger omni calore præter
 „ naturam prorsus defuitatur. Vbi verò parumper succenditur putridus hu-
 „ mor, tunc in primis diei aut noctis, quæ sequitur priorem diem aut noctem,
 „ partibus, obscure putredo humorum in pulsu percipitur, quòd scilicet adhuc
 „ exiguus sit succensus in putrido humore calor. Clarius autem circa fines
 „ diei aut noctis, secundæ scilicet, fines sentitur. Adhuc manifestius circa fines
 „ diei aut noctis, quæ diem aut noctem futuræ accessiōis præcedit. In summa,
 „ quanto propior est accessio, tanto clarius putredinis humorum in pulsibus
 „ indicium apparet. In die igitur aut nocte accessiōis perspicuum iam est in-
 „ dicium, ac multo magis quando inuadit iam accessio, ac multo magis quando
 „ iam est in incremento, & ad vigorem ascendit. In vigore autem minus percipi-
 „ tur, quàm in incremento, & rursus multo minus in accessiōis declinatione.

Breuioris vel
longioris ac-
cessiōis qua-
tuor cause.

διέλασμα.
Intermissio.

Quædo putre-
dinis in pulsu
signū, & quā-
do non appa-
ret.

Pro cuius loci pleniore intellectu, animaduertendum putredinis humorum indicium in pulsu non esse, Galeno lib. i. huius operis cap. ii. teste, nisi velocitatem submisionis contractionisve, quæ manifestius per initia accessions, & incrementa, obscurius autem per vigores apparet, & sentitur. Nec pugnant quæ iam ex capite præcedentis libri citauimus cum præsentī loco, vt alicui videri posset. Quum enim dicit manifestius in augmentis, non obscure autem in initiis & vigore, idem quod hūc adstruit. Est enim non obscurus, id est, manifestus in initiis, manifestior autem in augmento. Non obscurus etiam, minus tamen manifestus, in vigore. Inclinationis autem tempus silentio transit, vtpote in quo obscurus est, adeo quæ minus quam in vigore manifestus. Hūc verò esse verborum Galeni sensum, metipse lib. 3. de Prædictionibus ex pulsibus ostendit, vbi in eum scribit modum, At verò febris esto ex humorum putredine, horum pulsus languidus erit, perinde vt prædictus. Minor verò illo in dilatatione, & tardior. At submissio naturali celerior erit. Ac magis etiā celer in illis temporibus accessions eiusmodi erit, in quibus est initium & incrementum. Nam in vigoribus quidem minus: minus verò adhuc in declinationibus. Hactenus Galenus. Præterea capite septimo eiusdem libri idem planè docet, vbi ita scriptū reliquit, Febres ortæ ex putredine, in vigoribus vtrūque motum, & dilatationis, & submisionis celerem habent. Insuper crebritatem ex æquo mutant tum externæ, tum internæ quietis. In initio accessions non perinde, sed magis augment submisionis celeritatem. In incrementis tum internam, tum etiam externam quietem plurimū concitant, vt pulsus in illa creberrimus videatur. Hæc ille. Quæ ideo prolixius referre volui, vt hinc omnes intelligerent præsentem locum, cum eo qui est in capite libri primi vndecimo nihil pugnare. Porro febrem quæ formam hanc quam descripsimus obtinet, antiqui & veteres exquisitam tertianam nominarunt: & ita quoque manifestioris doctrinæ gratia appellari debet, vt hac nimirum ratione à cæteris tertianis discerni queat.

Signū putredinis in pulsu quod.

Conciliatio duorum locorum prima facie pugnant.

Tertianæ exquisita.

Cap. IIII.

Est verò altera exquisita simplex febris ex pituita putrida per sentientia corpora à natura pulsa, cōsistens. Incipit quidem à refrigeratione partium extremarum, ac horrore magis, quàm rigore. Difficulus autem accenditur, longūque obtinet incrementum, donec ad vigorem peruenit: quoniam humor ex quo consistit, temperamento frigidus & humidus est, ac consistentia lentus. Quapropter difficulter acceditur, ac tardè meat, & sæpenumero in meatibus hæret. Ac premit quidem interdum, grauâtque facultatem. Inæquales autem ac magis debiles, paruósque efficit pulsus in inuasionibus, & primis incrementis. Fiunt vtiq; & in biliosa febre, in accessionum inuasionibus, singula iam dicta circa pulsum symptomata: sed in illa statim sedantur tum alia, tum etiam inæqualitas, quæ magna ex parte in talibus febribus simul haud inuadit. Calor verò non

Quotidianæ exquisitæ forma.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

multo postquam cessauerit rigor, accenditur splendens: quemadmodum ignis quidam exquisitè purus in quo nulla fumosa caligo inuchitur. Calorem autem pituitosi humoris assimilaueris igni fumoso viridum lignorum accensorum. Vacuationes igitur in eo paucae, & longitudo accessionis diuturnior sit, tempusque intermissionis haud similiter ac in prima febre purum, sed semper putredinis humoris, tum in calore, tum in pulsu, indicium seruat. Manifestissimum verò in hac febre citra inuasionem & incrementa accessionum putredinis indicium est. Attamen & hæc ubi exquisita fuerit, multis puram intermissionem habere videtur: & nos ipsi ita quoque raro dicimus, ubi nimium exquisitus sermo intempestius videtur. Accidit verò naturæ corporis, tempori, regioni, constitutioni, studio, victui, & omnibus aliis pituitosis. Singulis verò diebus accessiones habet, etsi minus calida sit, quàm biliosa tertiana. Sed consentaneum est hanc quidem quum humorem habeat accensu facilem, & promptè semper ob tenuitatem, quicquid eius seruatum est, per accessionem expurgatur vniuersum, ad integritatem quandam puriorem desinere, & exiguum post accessionem semen putridi caloris intus relinquere. Eam verò quæ ex pituita consistit, nec integrè purgari in accessionum inclinationibus, nec exiguum quod veluti succendatur, relinqui. Hinc igitur ei intermissio multo deterior, & secundæ accessionis inuasio maturior.

COMMENTARIVS.

Expedita exquisitæ tertianæ intermittens forma, ad quotidianam progreditur, & quæ huius quoque sit forma luculenter admodum ostendit. Vt autem tertiana exquisita intermittens sit ex flaua bile putrida per sensiles corporis à natura detrusa: ita quotidiana ex putrida pituita per easdem corporis partes delata, nascitur. Dignoscitur autem octo indicii ordine à Galeno commemoratis. Primum est, quòd ab extremorum frigeactione ac horrore potius quàm rigore incipiat. Frigeactionem verò vocamus, quam Galenus & alij Græci *ναίά-ψη* nominant, superficiem scilicet cutis citra inæqualem motum & concussionem, refrigerationem. Horrorem autem eiusdem superficiem inæqualem motum & conturbationem. Rigor enim inæqualis totius corporis est concussio, quemadmodum fufius lib. 2. de Sympto. causis cap. 7. & in libello de Rigore Galenus demonstrat. Alterum indicium est, quòd calor in ea difficulter accenditur, ac longum habet incrementum donec ad vigorem perueniat. Quod nulla alia de causa accidit, quàm quòd humor, ex quo febris hæc quotidiana consistit, frigidus est temperamento & humidus: tenax autem & crassus consistentia. Propter frigiditatem itaque suam ægrè accenditur, propter verò consistentiam crassam & tenacem tardè mouetur, ac sepius

Pituitosa febris cur singulis diebus accessionem habeat.

Quotidianæ exquisitæ octo indicia.
Frigeactio.
Ναίά-ψη.
Horror.
Rigor.

Inæquales pul-
sus qui.

Obiectio.

Responsio.

Splendens ca-
lor qui.

pius in meatibus corporis hæret, ideoque longius accessio-
nis incrementum efficit. Tertium, quod inæquales, debiles, ac paruos in inuasionibus ac primis
incrementis pulsus efficiat. In æquales autem sunt, qui non perpetuò eandem
seruant magnitudinem, paruitatem, celeritatem, tarditatem, vehementiam, de-
bilitatem, & reliquas pulsus differentias. Accidunt autem in hac febre neces-
sariò eiusmodi pulsus, ob virtutis compressionem. Hæc enim ipsa à pituita,
utpote humore frigido ac lento, ut dictum est, opprimitur, & grauatur, præ-
sertim in accessio-
nis inuasionem, & incrementi principio. Debiles verò & par-
ui fiunt, quod necessitas in quotidiana intermittente non admodum impel-
lat, facultas compressa & grauata, instrumentumque, humoris copia, ut mul-
tùm dilatari vel contrahi nequeat, præpeditum sit. Sed dicit quispiam, tamen
singuli iam dicti pulsus, nempe inæquales, parui, & debiles, indem in biliosa
seu tertiana febre, inter accessio-
num initia accidunt: quod virtus quoque eo
tempore à copia bilis grauatur ac prematur, quomodo igitur inter quotidiana
signa à Galeno recenferi rectè possint, non video. Cui ita respondet Gale-
nus, In tertiana quidem febre iam dicta pulsus pathemata accidunt, atqui sta-
tim desinunt. Nam ut lib. 1. ad Glauconem cap. 5. metipse testatur, in magnos,
vehementes, celeres, & frequentes pulsus mutantur. Accedit, quod plerumque
inæqualitas in tali febre non inuadat. Siquidem, ut loco iam citato idem Gale-
nus ait, Pulsus, omnis inæqualitatis, præterquàm febrilis, in tertiana expertes
sunt. In libro quoque secundo de Iudiciis cap. 3. ubi ad verbum ferè omnia
quæ in hoc capite dicuntur, repetit Galenus, exquisitum ordinem, & æquali-
tatem pulsum esse in tertiana, scriptum reliquit. Non igitur prædicti pulsus
in biliosa febre diu durant, sed statim postquam rigor cessauerit, calor splen-
dens veluti ignis quidam exquisitè purus, omnis fumosæ caliginis expert, ac-
cenditur. Splendens autem, vel ut Galeni verbo utar λαμπρὸς calor est idem
quod ὁμοειδὲς, id est, clarus, luculentus, vel ἀκρίβειος, ἡ μέγας, ἡ σφοδρὴς, hoc
est, immoderatus, magnus, ac vehemens. Nam omnia hæc in præsentiarum si-
gnificare potest. Ut enim clarus, luculentus, vehemens, magnus, & immodi-
cus ignis nihil fumosæ caliginis obtinet, sed splendens ac purus est ita quo-
que tertianæ calor luculentus, clarus, splendens, ac vehemens existit. Quar-
tum indicium à calore sumptum est, quod pituitosi humoris accensi calor,
sit similis fumoso igni viridium lignorum succensorum. Quum enim viri-
dia ligna igni imponuntur, fumolum & caligine plenum, ac minimè lucu-
lentum acclarum ignem efficiunt. Huic igitur quia pituitosi humoris calor
similis existit, ideo pauce in eo vacationes fiunt, quod nimirum is calor
caliginosus, vacationi, utpote crassiori consistentia præditus, ineptus sit.
Quintum, accessio in quotidiana longior quàm in tertiana. Sextum, inter-
missionis tempus non est ita ut in tertiana sincerum: sed semper aliquod
putridi humoris tum in calore, tum pulsu indicium exhibet. Manifestis-
simum verò in pulsu signum in inuasionem & incremento accessio-
nis quotidiana apparet, eò quod is, ut dictum est, inæqualis, paruos, ac debi-
lis sit. Tamen quum hæc exquisita fuerit, multis puram, & omnibus pu-
tredinis calorisque febrilis signis destitutam intermissionem habere videtur.
Et Galenus quoque interdum hoc idem accidere dixit, idque apud imperi-
tiores, apud quos exquisitus sermo intempestiuus est. Nam pauci sunt qui
ita exquisitè februm formas distinguere sciunt, ut intelligant in quotidiana

nis tempus intermissionis non esse planè sincerum, vt in tertiana. Tamen quia interdum eiusmodi habere remissionem plerisque videtur, vt id affirmant eis concedendum erit, quum exquisitiori sermoni apud illos locus non sit relictus. Exquisitiorem enim loquendi rationem assequi nequeunt. Septimum signum est, quod naturæ corporis, tempori, loci, constitutioni, studio, & victus rationi, aliisque omnibus pituitosis, hoc est, frigidis & humidis, accidit. Studium autem dicimus, quod Galeno *ἐν τῇ ἀσθενείᾳ* dicitur. Sic autem vocat, vt metip se libro tertio de Symptomatum causis capite primo, attestatur, equitationem, piscationem, venerea, balnea, deambulationes, nauigationes, venationes, in summa, omnia in quibus aliquid corpore agimus. Simpliciter *ἐν τῇ ἀσθενείᾳ* non est nisi viuendi ratio, institutum vitæ quod quisque sequitur,

Studium.
ἐν τῇ ἀσθενείᾳ.

Cur tertiana
ad puriorem in-
tegritatem, ve-
niat quàm
quotidiana.

* & ars quam quivis exercet. Octauum, quod singulis diebus accessiorem habeat. Quæ autem sit causa vt tertiana ad puriorem integritatem veniat, quàm quotidiana, Galenus perspicuè in fine capitis demonstrat. Nam in tertiana humor est tenuis, adeoque accensu, & expurgatu facilis. Quum itaque quicquid eius in accessione fuerit seruesactum, expurgetur, & exiguum post accessiorem caloris putridi vestigium intus relinquatur, sit vt ad puriorem integritatem quandam definat. Contrà in quotidiana humor, accensu, & expurgatu difficilis est, ideoque in accessiorem declinatione non integrè expurgatur, multumque eius quod veluti iam succenditur, intus relinquatur. Quocirca intermissionis tempus multo quàm in tertiana deterius, & secundæ accessiorem inuasio celerius repetit.

Cap. V.

Quartanæ ex-
quisitæ forma.

Intermittentium febrium genus exquisita quartana existit, quando ex solo melancholico humore generatur, qui temperamento frigidus & siccus est: Paulatim quidem succenditur, quemadmodum lapidis quidam, vel testa, vel os, vel aliud quodpiam sic frigidum & siccum corpus. Vbi verò quædam ex eo flamma accensa fuerit, nihil fumosum, neque semiustum in accessiorem relinquit: atque idcirco plures in hoc humore, quàm pituitoso sunt vacuationes: ac intermissio exquisitè pura esse videtur, cò quòd huc omne id humoris melancholici quod est accensum, vacuatur atque discutitur. Eam verò ob rem accidit illis rigor, qualis maximè iis qui vehementi frigore sunt refrigerati, non qualis interdum fit à sole perustis, aut lassis, aut ex medicamentis calidis, & mordacibus vlceri adhibitis. Necessè autem est hanc febrem antecessisse quæcunque atram bilem coaceruant in vitæ studiis, victu, constitutione aëris, tempore & regione. Præterea naturam & ætatem esse melancholicam. Huius autem febris accessio longitudine temporis, tertianæ similis est, nonnunquam etiam longior, etiamsi adhuc exquisita manet, vt quæ ex frigidiori humore consistat.

Causa

Causa verò similis est in huiusmodi febribus & aliis omnibus quæ differentiam longitudinis accessionum efficit, quemadmodum paulo antè in exquisitis dictum est tertianis, in multitudine & qualitate humoris, robore & imbecillitate facultatis, adhæc in ipso ægrotantis affectu differentiam obtinens.

COMMENTARIVS.

Absolutis tertianæ & quotidianæ formis, ad tertium nunc febrium genus, nempe quartanam progreditur, & ex quo hæc ipsa humore procreetur, atque quæ sit huius forma luculenter exponit. Generatur autem ex melancholia putrefacta, atque eius forma quinque notis complectitur. Prima est, quia paulatim succenditur, veluti lapis aliquis, aut testa, aut aliud tale corpus frigidum & siccum. Videmus enim quòd lapis igni admotus non nisi sensim calefiat. Altera, si ex melancholico humore fuerit flamma accensa, nihil fumosum, aut semiuustum in accessione relinquit, sed vniuersum depascitur. Atque hinc est quòd in hoc humore plures sint vacuationes quàm in pituita, atque intermissionis tempus exquisitè purum videatur. Quicquid enim melancholici humoris fuerit accensum, vacuatur & discutitur, neque vllum vestigium putridi caloris intus relinquitur. Tertià, rigor in iis qui quartana correpti sunt, est similis ei qui ex vehemènti gelu frigescent, vt capite huius libri primo quoque dictum est. Nequaquam verò similis iis qui à sole vsti sunt, aut laesis, aut medicamentis calidis ac mordentibus vlceri apposisis fieri consuevit. Sed mirabitur hic fortè quispiam quòd Galenus rigorem etiam à calidis causis fieri dicat, nempe, solis vstione, exercitio seu nimio motu qui lassitudinem parit, & medicamento calido ac mordente, quum à frigidis potius rebus excitari videatur. Verùm si is secum expendet rigorem qui in tertiana fit intermittente, mirari haud dubiè desinet. Nam vt in ea rigor à biliosis, adeoque calidis humoribus per sentientes corporis partes delatis excitatur vehementissimus: ita quoque in solis vstione, & vehemèntiore motu, corporis excrementa quæ antea quieuerant, mota rigorem efficiunt, propterea quòd tum per sensibiles corporis partes lata, easdem stimulant, pungunt, diuidunt, ac quasi viduerant. Idem autem accidit, vbi medicamenta calida vlceratis corporis partibus imponuntur, vt diffuse admodum libro secundo, de Iudiciis capite tertio, & ex professo libro secundo, de Symptomatum causis capite septimo, Galenus demonstrat. Quarta nota est, quòd omnia quæ melancholicum humorem coaceruant in vitæ studiis, victus ratione, constitutione temporis, ac regione hanc febrem antecesserunt. Quinta, quòd longitudo accessionis eius similis est tertianæ, quæ duodecim horarum spatium, vt dictum est capite tertio, non excedit. Quanquam interdum longior est quartanæ etiam exquisitæ accessio, vt quæ ex frigidiori humore consistit, quem non ita facillè, vt calidum, adeoque tenuem, expurgari constat. Cæterùm in hac etiã febre itidem vt in aliis omnibus diuersitatis longitudinis accessionum quatuor sunt causæ, nempe humoris multitudo, ac qualitas, facultatis robur, & ægri affectus, quemadmodum abundè cap. 3. est expositum.

Quartana est
quo humore
procreatur.
i. Quartanæ
notæ quinque.

Nam rigor à
causa calida
fit.

Causæ longi-
tudinis acces-
sionis quatuor.

Nam & alia omnia proportionè respondent iis quæ ex hu-

GAL DE DIFFERENT. FEBRIVM

more bilioso consistunt. Quocirca si neque putrescat, neque vehementer per sententia corpora feratur melancholicus humor, nequaquam quadriduanum exquisitum circuitum efficiet. Et quidem ictericis malis proportionem quadam ex liene imbecillitates diuturnæ, melancholicæ, & totius corporis sceditarem coloris afferentes sunt. Præterea herpetibus ac erysipelatibus quæ ex flaua bile consistunt, canceri & phagadænæ proportionem respondent. Sed neque in iis, neque in melancholicis malis necessariò febricitant, nisi prius melancholicus humor putrescat. Natura enim semper suis viribus utens nititur partibus iis quæ aluntur assimilare quicquid fieri utile potest: excernere autem id quod minimè tale est. Quòd si interdum ob crassitiem, aut copiam, aut lentorem excrementi, aut quandam viarum stipitationem, aut propter suam imbecillitatem totum quod deprauatum est, excernere nequeat, necesse est, ut si diutius in animalis corpore immoretur, corrumpatur. Nullus enim alius humor qualis ab initio extitit permanere potest, nedum qui adeò vitiosus est ut à natura cultum amplius suscipere non possit, sed aut concoctus assimilatur atque apponitur solidis animalis partibus, aut corrumpitur & putrescit. Sic enim ictericis ac melancholicis ubi biliosi humores redundantes in corpore plurimo tempore manserint, febres superueniunt. Sæpe etiam affectus iecoris aut lienis febrem attulit, quando vel phlegmone, vel obstructio prædicta, pathema efficit. Pari ratione nec ubi pituitosus humor redundat febris sequitur, nisi prius putrescat.

Nullus humor
qualis ab ini-
tio fuit perma-
nere potest.

COMMENTARIVS.

Quòd omnia alia etiam præter ea, quæ iam dicta sunt, in quartana febre iis quæ ex bilioso humore consistunt febribus proportionem respondent. Nam sicut biliosus humor utcumque in corpore redundet, quemadmodum in ictero accidit, nisi putrescat, exquisitam tertianam febrem efficere haud potest: ita nec melancholicus humor quartanum circuitum, nisi putrescat, & per sensiles corporis partes feratur, efficit. Icterici quoque malis ex iecore natis, similiter quædam ex liene imbecillitates diurnæ, melancholicæ, & vniuersum corpus scedo colore afficientes, procreantur. Sicut enim iecoris imbecillitas vniuersum corpus auriginoso colore inficit, ita lienis nigro. Quod confirmant, eiusque rei rationem reddunt quæ lib. 6. de Labo. locis cap. 1. in eum scribit modum Galenus, Nam, inquit, quod ad coloris rationem pertinet, vniuersum corpus ubi lien imbecillitate laborat, magis nigricare videtur. Quippe hoc ei natura officium dedit, ut melancholicum sanguinem ex iecore ad se trahat. Igitur at trahendi facultate imbecilliore facta, sanguis ex iecore in vniuersum corpus impurus transmittitur, quocirca color nigrior euadit. Præterea ut herpes & erysipela

erysipelas ex flaua bile consistunt, ita cancri & phagedænæ ex melancholico humore. Et sciendū hoc loco in Aldino codice simpliciter legi *ἡ δὲ ἐρυσιπέλας*, verūm quum in veteri interprete sit & herpetibus & erysipelatibus, suspicio nobis est legendū esse, *ἡ δὲ ἐρυσιπέλας ἢ ἡ δὲ ἐρυσιπέλας*. Quid verò herpes, erysipelas, cancer, & phagedæna sit, alibi abundè diximus. Sed neque in biliosis malis, vt est herpes, & erysipelas, neque in melācholicis, cancro nimirum & phagedæna, necessariò homines febricitant, nisi prius humores putrescant. Siquidè natura, vbi suis viribus vitur, & valida est: semper id quod vitile fieri potest iis quæ aluntur partibus assimilat: cōtrā verò quod alienum est, excernit. Quod si autem excernere nequit, id quod quinque de causis accidit, nempe propter excrementi crassitudinem, multitudinem, lentorem, viarū obstructionem, & facultatis expultricis imbecillitatem, necesse est vt interea dū in corpore moratur, corrumpatur. Fieri enim nō potest, vt vllus humor talis permaneat, qualis ab initio erat: nedū is qui ita depauperatus est vt amplius cultum à natura suscipere non possit, hoc est, in vtilem & bonū humorem conuerteri nequeat: sed aut concoctus assimilatur & apponitur, si scilicet vtilis est: aut corrumpitur, si alienus est. Nō autem temerè dixit, apponitur & assimilatur, nam vbi succus is, qui omnem animalis particulam nutriturus est, à vasis excidit, in totam eam primūm dispergitur, mox adiūgitur, dein agglutinatur, demum assimilatur, vt fusius lib. i. de Natural. facul. Galenus docet. Corrupti autem & putresceri humores eos qui non concoquuntur, adeoque vel sua copia, vel qualitate alieni sunt, icterici & melancholici abundè testantur, quibus biliosi humores, flaua nimirum & nigra bilis, redundantes, si diu in corpore manserint, corrumpuntur, ac putrescunt, ideoque febribus corripiuntur. Per melancholicos autem nunc intelligit Galenus eos quibus ex lienis imbecillitate totius corporis color nigrior redditur, in summa, qui nigro, vt nostri loquuntur, ictero laborant. Quod ea quæ mox sequūtur euidenter demonstrāt, statim enim subiicit, Sæpius autem vbi phlegmone aut obstructio prædicta iccoris & lienis pathemata, nempe auriginosum, & nigrum icterum, efficit, febris oritur. Phlegmonē enim obstructionēque iccoris & lienis parere icteros, notius est, quā vt in præsentia demonstrari debeat. Vtrosque etiam affectus comitari necessariò febres, capite sexto libri primi est abundè ostensum. Vt hinc omnibus sit manifestum nullius humoris, pituitosi etiam, redundantiam, nisi prius putruerit, febrem excitare posse.

Aldinus codex graecus erysipelas.

Quinque de causis natura aliena excernere nequit.

Cultum namque suscipere quid.

Melancholici qui hoc loco.

Rigor sine febre.

In hoc autem id quod antiquis existimatum est impossibile esse sæpè numero visum est. Est autem id, sine febre rigor, qui nonnullis quidem semel accidit, nonnullis verò per circuitum pluribus diebus, vel continuus ab initio vsque ad finem, vel omnino ita mediocris, vt nequaquam esse videatur quando quiescunt, sed solum vbi moueri cœperint sentiatur: aut etiam maior, vt etiā sine motu infestet. Verūm quando talis humor spatio temporis putruerit, non rigore solum corripiuntur, sed etiam febricitant. Et diuturna admodum, & soluta difficilis febris, tales sequitur causas, in quotidianæ forma procedens.

GAL DE DIFFERENT. FEBRIVM

COMMENTARIVS.

Num rigor si-
ne febre fieri
possit.

Auicenna ex-
tor detectus.

Rigorem quem nulla sequitur febris pituitoso in corpore humano exu-
perante humore fieri posse hoc in loco docet atque adeo difficile planè que-
stionem, num rigori semper succedat febris, discutit. Hoc itaque rigore cor-
ripiuntur qui praua victus ratione vtuntur, & in ocio degunt, statimque à ci-
bo se lauant. Hac enim ratione promptè crudorum humorum copiam con-
gerunt, ac pituitæ copiam coaceruant, cuius rigor iam dictus soboles existit. Is
verò nonnullis semel duntaxat accidit, iis nimirum quibus statim pituitosi
humores excernuntur. Nonnullis verò pluribus diebus, idque per circuitum,
vel continuè ab initio ad finem vsque, quibus scilicet tanta est pituitosi hu-
moris copia collecta in corpore, vt vna vice expelli nequeat. Est autem ri-
gor ille omnino mediocris, quòd propter lentorem ac frigiditatem suam vi-
treæ pituitæ moueri nequeat, sed tenaciter in partib⁹, in quibus coaceruata est,
hæreat. Vt toto celo erret Auicenna Fen. 1. Canonis 4. tract. 2. cap. 6. qui vi-
gorem tanto vehementiorem esse tradit, quanto tenacior ac viscosior fuerit
humor qui hunc procreat, quemadmodum alibi fusius monstrauimus. Ita ve-
rò nonnunquam omni vehementia prædictus rigor destituitur, vt quum
quiescunt, & nequaquam mouentur, adesse non videatur: nec nisi mouean-
tur, sentiantur. Interdum etiam maior, vt etiam sine motu ægros infestet. Hunc
autem rigorem veteres medici prorsus ignorarunt: quòd scilicet tunc minus,
quàm hodie in salubri victus ratione homines peccauerint, neque etiam tam
crebrò vsi fuerint balneis, quemadmodum diffuse lib. 2. de Symp. causis cap.
7. & cap. 10. libri de Inæquali intemperie, & in libello de Rigore Galenus o-
stendit. Cæterùm vbi pituitosus humor spacio tēporis putruerit, tunc nō mo-
dò rigore corripitur, sed etiā febricitant. Et febris, quæ ex hoc humore nasci-
tur, est diuturna, ac solutu difficilis, propter humoris illius frigiditatem ac lēto-
rē: & in quocidianæ figura procedit, hoc est, singulis diebus accessiones habet.

Cap. VI.

Epialos fe-
bris.

Crud⁹ humor.

Pituita.

HX hoc genere est etiam epialos propriè nominata fe-
bris, quando simul febricitant ac rigent, & vtrunque
eodem tempore in quauis corporis parte sentiunt. Ar-
chigenes sanè existimat de nulla alia nomen epialon
effferri, quàm de vna hac febre. Videntur autem Attici quidam vi-
ri etiam rigorem ante febrem ita nominare. Praxagoras verò vi-
detur mihi vitreum appellare talem humorem. Iuniores autem,
è quibus Philippus est, crudum simpliciter, nullum ad exquisitam
distinctionē nomen adicientes. Est verò & ipse pituitosi humo-
ris species, vt qui admodum frigidus & lentus existat. Quisquis
enim humidus simul & frigidus fuerit humor, sub pituitæ appel-
lationē reducitur, si quis Hippocraticè, & consueto omnibus non
solū veteribus, sed & aliis Græcis, more, nominare velit. Prodicus
enim in libro de Natura humana iniquè & contrà leges agit circa
hoc vocabulum, ab admiranda etymologia persuasus. Sed non est
præsens

præsentis temporis ad huiuscemodi sermonem deflectere, quum
 aliam ipsis tractationem dicauerimus.

COMMENTARIVS.

Febrem, quæ Græcis *ἡπιᾶλος* dicitur, ex genere esse earum febrium quæ ex *ἡπιᾶλος*.
 putrida pituita procreantur, huius capitis initio monstrat Galenus. Neque e-
 nim alia de causa ita est Græcis dicta, Paulo libro 2. ca. 5. autore, quàm quod
ἡπιᾶλος ἀλσάδου, πικρῆς ἰσχυροῦς, id est, blandè ac leniter calefacit, vtpote ex hu-
 more natura frigido pronata: & quod rigorem vnà cum calore, ea correpti
 sentiant. Non est enim epialos febris, nisi quum simul febricitant & rigent
 ægrotantes, atque vtrumque eodem tempore, in quauis corporis parte sentiūt.
 Sed haud dubiè mirum, imò impossibile plerisque videbitur, vno eodémq; *Num contra-*
 tum loco, tum tempore contraria sentiri. Atqui id ipsum Galenus non hoc *ria vno eodē-*
 solum loco, sed & capite decimo libri de Inæquali intemperie manifestissi- *que eum loco,*
 mis verbis affirmat. Ibidem nanque intemperies aliquot recenset, in quibus *tum tempore*
 æger vno & eodem tempore contraria, hoc est, frigus & calorem, simul sen- *sentiuntur.*
 tire videtur. Quippe si lenta crassaque pituita, quam Praxagoras vitream ap-
 pellat, quæ frigida est humidaque: & amara bilis, humor calidus, simul abun-
 dant, & per sensibile corporis partes mouentur, æger vno eodémque tempore,
 ac loco, calorem & frigus percipit. Simile autem genus intemperiei inæqua-
 lis est hepialos febris, quod in ea quoque intrus eodem tēpore, in quauis parte
 vtrumque, & calorem scilicet ac frigus, ægri sentiant, minimis enim particu-
 lis aspersum est tum calidum, tum frigidum: neque licet villam sensibilem
 partem sumere, in qua non alterutrum, id est, quoduis è duobus, insit. Neque *Epiala febris*
 illud ipsum accidere mirum videri debet. Siquidem epiala febris sit, vbi *quando sit.*
 vitrea pituita non tota æqualiter, Galeno metipso paulo post, & Paulo etiam
 libro secundo capite 25. testibus, sed ex dimidio ipsius, eò quod crassissima sit,
 putrescit: sed aliquæ ipsius partes putridæ sunt, aliquæ verò nondum putre-
 runt. Particulæ igitur iam dicti humoris, quæ nondum putredinem expertæ
 sunt, omnibus venis, vel etiam reliquo corpori communicat, rigorem cre-
 ant: putrescæ verò, calorem accendunt. Quod verò rigorem excitat, nihil mi-
 rum, adeò enim hæc pituita frigida est, vt neque ab excretionis violentia, quæ
 excidit, Galeno libro secundo de Laborantibus locis capite primo teste, cali-
 da euadat. Palàm itaq; omnibus est, vitream pituitam, vbi modicè putrescit,
 in omnibus sensibilibus, vtcunque minimis, in quibus mouetur, calorem ac
 frigus excitare. Atque sentiuntur quidem hæc duo in hepiala febre eodem
 tempore, & in eodem etiam subiecto, non tamen velut contraria graduum
 excellentium: sed sicut contraria in gradibus remissis, & alterantia quæ in sen-
 sibilem partem agunt, vt plenius loco iam citato, & cap. sexto libri de Morb.
 causis diximus. Atque ex iam dictis luce meridiana clarius est, Auicennam
 prima quarti tract. 2. 52. & post eum recentiores omnes epialam non rectè
 describere, quum dicunt, id quod in ea putridum est in exterioribus, inflam-
 mari seu accendi: illud autem quod non putrefactum est in exterioribus, in-
 frigidari. quum constet vtrumque, febrem nimirum & rigorem, siue calorem
 & frigus, in eodem sentiri loco. Porro Archigenes nomen epialon nulli
 alteri rei, quàm huic febre accommodari posse arbitratus est. Attici tamè qui-
 dam eum etiam rigorem qui febrem antecedit, id est, quem nulla comitatur

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

febris, ita nominare videtur. Atque hunc esse Galeni sensum verba, quæ statim subiiciuntur satis conuincunt: ait enim vitreum à Praxagora vocari humorem eum, ex quo rigor ille quem nulla sequitur febris, procreatur. Id quod clarius in libello de Rigore affirmat Galen⁹, vbi inter cætera ita scriptum reliquit, A frigida admodum pituita fit rigor, quem vitreum humorem Praxagoras, appellat. Idem cap. 10. libri de Inæquali intemperie, & lib. 2. de Symptomata. causis cap. 7. tradit. Iuniores & qui ætate Praxagoram sequuti sunt, & quorum numero Philippus est, cuius sæpe alibi mentionem facit Galenus, humorem illum simpliciter & sine omni adiectione crudum appellauerunt. Est autem vitreus humor pituitæ species, vt paulo post fusius dicetur, vt qui satis frigidus & lentus sit. Quisquis enim humor frigidus simul & humidus fuerit, sub pituitæ appellationem reducitur, modò Hippocratem & alios Græcos in nomenclaturæ impositione imitari velimus. Sciendum verò hoc loco erit, Latinos quosdam interpretes perperam Græci codicis lectionem, qui habet, *ψυχρότερον & λυγρότερον*, id est, frigidus & lentus, mutasse, & pro *λυγρότερον* substituisse *εἰς ὑγρόν* contra veteris interpretis cōuersionem, in qua manifestè est, frigidus & viscosus. Accedit quòd vitreus humor, de quo hic Galeno sermo est, crassissimus sit, eique lentor ad sit. Quod luculentissimis verbis ostendit Galenus lib. 4. de Tuen. san. cap. 4. vbi ita scriptum reperitur, Magna ex parte pituitæ nec lentor inest. Proinde si is ad sit, Praxagoras eiusmodi humorem vitreum nominat. Qui vnus locus erroris manifestissimè conuincit eos, qui pro lentus substituere audent humidus. Porro crudum humorem esse de genere pituitæ, idem quoque Galenus eodem in loco monstrat. Differt tamen ab ea quæ consuetæ ratione appellatur pituita, quòd crudus humor minus quàm pituita sit humidus. Quia verò hæc ipsa multa humiditate prædita est, sit vt minus etiam sit crassa. Quapropter, vt lib. 1. de Ali. faculta. ca. de tritico Gal. quoque testis est, crudus humor propriè omnis nominatur humor frigidus & crassus. Cæterùm Prodicus in eo què de Natura humana scripsit libro pituita non frigidum, sed calidum esse humorem existimauit, ab admiranda quadam nominis etymologia in eum pertractus errorem. Nam vt lib. 2. de Natu. facul. attestatur Galenus, hunc ab vrendo ita appellatum esse opinatus est. Galeni verba sic habent, Prodicus, inquit, in opere de Hominis natura, id quod vñ & veluti supra modum in humoribus coctum est, *φλέγμα* Græce nominat, à verbo *τεφλέσθαι*, quod vñum esse significat: *φλέγω* enim Græcis est comburo. Quam verò ridicula hæc sit huius vocabuli etymologia, nemo non intelligit. Huius erroris etiam lib. 8. de Placitis Hippocratis & Platonis meminit Galenus.

Rursus igitur ad institutum veniamus. Quisquis in corpore humor, frigidus & humidus fuerit, hunc nos appellamus pituitam. Tu verò si libet scindapsm nominato. Adeò sanè nulla mihi vocabulorum cura est. At scias huius humoris plures esse differentias. Nam yna quidem eius species admodum frigida est, adeò vt maximos dolores, vbi in loco calido impacta fuerit, excitet. Et sæpenumero multos dolores eorum qui colici vocantur, hoc humore acri clysteri vacuato statim sedatos videre licet. Hic

autem

Philipp⁹ medicus.

Latini Galeni interpretes notamus.

Crud⁹ humor de genere pituitæ.
Crud⁹ humor à pituita differt.

Prodicus errat.

Pituita quis humor appellatur.

Pituitæ differentie.
Vitreæ.

autem humor vitreo fuso aspectu similis apparet. Altera verò pituitæ species, quam excreantes sæpe quidam expuunt, sensibilem obtinet dulcedinem. Atque liquet eam exquisitè frigidam esse non posse, si eorum quæ in libris de Simplicium medicamentorum facultatibus demonstrauiamus, recordamur. Est præterea tertia pituitæ species, quæ expuentibus acida esse videtur, ac minus quam vitrea: magis verò quam dulcis frigida. Quemadmodum altera salsa est, aut propter putredinem, aut propter salis serosæ humiditatis permixtionem: ex qua sanè febricitantes non rigent, sed duntaxat horrent: inuadente accensione. Acida verò & vitrea si moueatur, per sentientia corpora permeans, rigorem sine febre infert. Quod si mediocris aliqua ipsis putredo adfuerit, epialam efficit febrem. Sin plus putrescat, rigor quidem præcedit, febris verò sequitur, frigore à multitudine caloris deuicto, ita ut nullo modo per incrementa & vigores accensionum appareat. At vitrea pituita forsitan etiam acidæ qualitatis particeps est, ita ut omnes eius differentiæ tres existant, acida, dulcis, & salsa. Ex pituita verò dulci putrescente, tigit febrem minimè antecedit.

Dulcis.

Acida.

Salsa.

Epiala febris
quando efficitur.

COMMENTARIVS.

Quid sit pituita, & quæ eius sint species, nunc Galenus docet. Pituita enim est omnis in corpore humor frigidus & humidus. Quapropter crudus humor, & vitreus à Praxagora vocatus, pituita sunt: frigidi nanque & humidi sunt. Crudus tamen humor minus quam pituita est humidus, hæc verò minus quam crudus humor crassa est: quod disertè etiam lib. 4. de Tuenda sanitate cap. 4. affirmat Galenus. Vitreus autem humor minus quam crudus humidus est, ideoque lètus. Lentor verò, Galeno loco iam citato autore, crudo humori non inest. Quæ iterum satis monstrant suprà rectè legi γλίσχρῆς, neque esse mutandam hanc lectionem in ὕγρῆς. Pituitam itaque Galenus omnè humorem frigidum & humidum appellat. Permittit verò ut aliquis, si ita libeat, Scindapson nomen. Solenne enim est Galeno, ut ubi de nominibus contentio incidat, iis duabus vocibus, blitryni & scindapso, ut ex capite vltimo lib. 2. The. metho. liquet, utatur. Atque iis quidem ex aliorum sententia vsus est, qui has nihil prorsus significare putabāt, & cuiuslibet rei, pro vnius cuiusque arbitrio, posse accommodari statuebant. Proinde & hic ait, Si non lubet tibi cum humorem qui frigidus & humidus est, nominare pituitam, per me licet scindapsum appelles. Sic sanè lib. 3. de Different. pulsuum ca. 1. pulsus, si nomina tantum requirantur, βλιτρογίξινος, σκινδαψογίξινος dicere non grauatur. Cæterum quod hoc loco inquit Galenus, nullam sibi esse nomen curam, non sic est accipiendum, quasi iis verbis diligentem ac legitimam nominum inquisitionem damnaret. Constat enim nomina non alia de causa, rebus maxime congruentia, tanta curiositate esse imposita, quam ut eas redderent cognobiles, & ut nobis rerum conceptus ac significata explicarent.

Pituita.

Crudi humoris
& pituitæ
differentia.

Scindapson.

Nominum
aliqua cura sit
medico habenda.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

Proinde non ita nominū negligentēs nosse decet, vt nō sedulō, & multo ocio sit disquirendum, quæ quibus rebus nomina sint adaptanda. Quippe ad exactam rerum de quibus tractandum est intelligentiam, & perspicuitatē plurimū conducit. Notat itaque hoc loco nimiam curam, & studium eorū qui ociosam operam in non necessariis vocabulis ponunt, adeoque vniuersum vitæ tempus de nominibus altercando conterunt, nec vnquam ad finē artis perueniunt, vt copiosius cap. primo libri de Diff. symp. & lib. 1. de Iud. cap. 6. diximus. Porro pituitæ species quatuor sunt. Vna est vehementer frigida, ita sanē vt si loco calido impacta fuerit, hac de causa maximos cruciatos excitet. Hæc quia vitri fusi similitudinē exhibet, vitrea est appellata. Creatos ab hac dolores colicos sæpenumero Galenus sedatos vidit statim, vbi acriclysteri vacuata esset. Quod sibi ipsi accidisse idem Galenus lib. 2. de Laborat. locis cap. 1. scribit, inquit, Iniecto rutaceo oleo, quum id paulo post excrevere tentarem excreui simul grauisimo cum dolore vitreū humorem à Praxagora nominatum. Quippe fuso vitro, tum colore, tum substantia haud dissimilis est. Atque id quoque aliis accidere conspexi. Quod verò hic humor sit frigidissimus, iam à Praxagora dictum est, qui ob hoc vitrei nomē ipsi imposuit. Id enim haud obscure percipitur sensu tactus, tum ipsorum qui illum excernunt, tum aliorum, si quis confestim ipsum tangere voluerit. Sed dignū vtique admiratione est, quomodo frigidus excidere possit, neque ab excretionis violentia quum excidit, calidus euadat. Idem ferè quod loco iā citato lib. 1. de Sympto. causis cap. 7. de hoc humore scribit. Altera pituitæ species est, quam excreantes sæpe expuunt, sensibilem obtinens dulcedinem, ideoque dulcis dicta. Hæc verò exquisitè frigida esse nequit, modò eorum quæ lib. 4. de Simplici. medica. facultati. cap. 10. & 11. dicta sunt recordamur. Ibidē enim demonstratum est dulce omne calidum esse, nec immodicè nostrum exuperare calorem. Quapropter pituita dulcis exquisitè & omnino frigida esse nō potest, sed aliquid etiam caloris in se habet, alioqui dulcis non esset. Tertia est acida, sic dicta, quod expuentibus acidum præ se ferre saporem videtur. Est autem hæc pituita minus quàm vitrea, magis verò quàm dulcis frigida. Quamquam enim aciditas frigoris vi euenit, vt lib. 4. de Simpli. medica. facul. ca 13. Galenus attestatur, attamen prouenit in saporibus dum à calido quidem mutatur, ita tamen vt non superet. Quapropter exiguus calor ei concoctione est adiectus, sed qui à frigore vincitur, ideoque fit vt acida sit. Quarta pituitæ species salia, à salso quem exhibet sapore, dicta est. Duplici verò de causa salia fit, vna propter putredinem. Ex dulci nanque putrescente hæc ipsa nascitur. Quia enim portiones eius quædam vi putredinis assæ, reliquæ dolci substantiæ permiscetur, ideo salsum hunc saporem inducunt, quemadmodum & in maris aqua fieri cernimus. Hæc enim à calore solis elaborata, ac velut assata, salsum contrahit saporem. Altera causa cur salia reddatur est, quia salia quædam serosa humiditas dulci pituitæ miscetur. Cæterum vt diuersæ sunt pituitæ species, ita quoque diuersas excitant febres. Si enim ex salia pituita aliquem febricitare contingit, tunc ille inuadente accessione non riget, quod nimirum salia pituita adeo mordax non sit, vt rigorem excitare possit, sed tantummodo horret. Acida verò & vitrea si per sentientes corporis partes feruntur, citra tamen putredinem, propter vehementem frigiditatem quæ obtinent, rigore sine febre inducunt. Quod si mediocris in illis putredo procreatur

*Finis quarta
species.
Prima vitrea.*

Alter dulcis.

*Dulcis pituita
exquisitè frigi
da non est.*

Tertia acida.

Quarta salia.

*Cæ pituita
sua salia.*

*Diuersæ pitui
tæ species di
uersas quoque
excitant febres.*

creatur, ita sanè vt ex toto non putrescant, sed solùm ex dimidio, vt paulo antè dictum est, epialam committunt febrem. Sin plus putrescant, rigor quidè antecedit, febris verò sequitur: frigiditate nimirum harum pituitæ specierum à calore deuicta & superata, adeò vt in augmento & vigore accessionù frigiditas nullo modo sentiatur. Atque hæc sunt pituitæ quatuor species, ac quæ illas sequuntur symptomata. Accidit autem fortasse, vt interdum vitrea pituita acidæ qualitatis sit particeps, atque tum vniuersæ pituitæ differentiæ tres sunt, acidæ, dulcis, & salsa, vitrea nimirum sub acidæ comprehensa. Porro quid de dulcis pituitæ symptomatis nihil adhuc dictum sit, sciendum quòd hac putrescente, rigor febrem caloremve non præcedat. Rigor enim non fit nisi à causâ mordaci ac mota, tum calidissima, tum frigidissima, vt lib. 2. de Symp. causis cap. 7. ostensum est. Pituita verò dulcis, neque mordax, neque calidissima, neque frigidissima, igitur rigorem non infert.

*Pituita dulcis
cur non rigorè
excitet.*

Forſitan verò neque ſimpliciter, neque à ſimplici cauſa quis huiusmodi febres fieri exiſtimaret. Siquidem quicquid pituitæ putreſcit, febrem accendit: reliquum verò quod nondum putreſcit, à quo rigent, non eiufdem, cum ea quæ putreſcit, eſt qualitatis. Si igitur ab hac quidem rigor, à putreſcētā verò, febris efficitur, duplex ſemper cauſa erit. Licet verò & hîc dicere febrem ab altero cauſæ genere fieri, rigorem autem ab alio, vt qui non ſit quod febris. In tertianis tamen febribus flaua bilis & rigorem, & febrem efficit. Sed hæc logicam magis habent dubitationem: iam verò tempus eſt ad inſtitutum vt redeamus.

COMMENTARIVS.

Hætenus Galenus quas febres ſingulæ pituitæ ſpecies excitare poſſint, explicauit. Nunc paulo exquisitiùs, adeòque logicè de prædictarum febrium, nèpe pituitofarū ac quotidianarū, in quibus rigor febrem antecedit, & febris ſequitur, cauſis, diſputat, inquit, Forte quiſpiā has febres neq; ſimpliciter, neq; à ſimplici cauſa fieri exiſtimaret. proinde quicquid pituitæ putreſcit, febrē accēdere dicet, reliquū verò quod nondū putreſcit, ex quo rigor excitatur, nō eandem, cum ea quæ putreſcit pituita, habere qualitatem aſſūmabit. Quòd ſi itaque à pituita non putreſcētā rigor, à putrida verò febris generatur, duplicē tum ad eſſe cauſam fateamur necēſe eſt, vnā quæ rigorem, alterā quæ febrem excitet. Atque ea quidem probabilem habent rationem. In tertianis autem & rigor & febris ab vna cauſa, flaua ſcilicet bile, ſunt. Hæc enim mordax & calida exiſtit. Mordacitatis itaque ratione, rigorem: caloris verò cauſa, febrem efficit.

*Logica de cauſis
ſis prædictarū
febrium diſputatio.*

Cap. VII.

Putrescente pituita, ex qua febrem quæ ſingulis diebus accessionem obtinet, conſiſtere dicebamus, cum bilioſo permixta humore, tertianam efficiēte, compoſita, & duplex tum cauſa, tum affectus ſient. Alter enim humor quoti die accessionem aſſert, alter verò tertio quoque die, ita

Febris ex pituita & flaua bile compoſita.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

vt alter quidem dies, duas habeat accessiones: alter verò, vnam: quum vtiq; accessionum tempora in easdem horas non incidunt. Si enim incidunt, vna erit confusa, neque tertianæ, neque quotidianæ exquisitam formam seruans.

COMMENTARIVS.

Composita febribus ex pituita & flaua bile. Expeditis intermittentibus exquisitè simplicibus febribus, ad compositas progreditur: & initio febrem ex pituita & flaua bile putrefactis simul mixtis procreatam describit. Hanc verò febrem esse compositam hinc maximè liquet, quòd in ea duplex tum causa, tum affectus sit. Causa verò huius non est nisi humor, qui duplex quidem est, vnus pituita, alter flaua bilis. Pituita affectum, hoc est febrem efficit, in qua quotidie accessiones fiunt. Flaua verò bilis, affectum procreat, in quo tertio quoque die accessiones inuadunt. Quòd si itaque iam dicti humores putrescentes inuicem miscentur, tunc alter quidè dies, nempe tertius, duas habet accessiones, vnam quotidianæ, alteram tertianæ febris: alter verò, secundus nimirum, vnam duntaxat, puta quotidianæ, idque tum sanè, quum accessionum tempora in easdem horas non incidunt. Vbi enim incidunt, vna erit febris confusa, quæ neque tertianæ, neque quotidianæ exquisitam formam seruat. Quomodo enim seruaret febris hæc exquisitam formam, quæ ex duabus est mixta & confusa febribus?

Quotidianæ & tertianæ quatuor implexus.

Quoniam verò vtriusque febris duplex est species, quatuor implexus etunt. Vnus quidem in quo tertiana permiscetur quotidianæ. Alter verò in quo tertiana quotidianæ continuè complicatur. Tertius in quo quotidiana intermittens tertianæ continuè. Quartus in quo continua quotidiana tertianæ continuè permiscetur. Cæterùm vniuscuiusque dictorum implexuum duplex est differentia. Nam aliquando omnes simul eadem hora accessiones inuadunt, nonnunquam autem diuersis temporibus. Sed hæc quidem cognitu faciles, præterquam quòd intermittēs ignoratur à parum exercitatis, vtpote ægrotante, nunquam ad integritatem perueniente. At formam accessionis considerare oportet, quemadmodum secundo de Iudiciis plenius dictum est, & inde, non ex circuituum proportionem, cognoscere.

COMMENTARIVS.

Quum duplex sit vtriusque febris, tertianæ nimirum & quotidianæ, species, vna enim intermittens, altera verò continua, ideo quatuor ex ipsis complicationes siue implexus fieri monstrat, quos perspicuè admodum in contextu recenset. Porro vniuscuiusque dictorum in contextu orationis Galeni implexuum duplex est differentia. Nam interdum omnes accessiones eadem inuadunt hora, verbi gratia intermittens tertiana, qua intermittens quotidiana: aut intermittens tertiana, qua quotidiana continua: aut quotidiana inter-

mittens,

mittens, qua tertiana continua: aut quotidiana continua, qua tertiana continua. Interdum autem accessiones diuersis temporibus inuadunt. Atqui hæc quidem accessiones (vires enim apud Galenū refertur *ægræ quæ*) cogniti faciles sunt, modò aliquis formas febrium suprà expositas perspectas habeat. Tamè nonnunquam intermittens febris, à parum in cognitione febrium exercitatus medicus ignoratur, propterea quòd ægrotans nunquam ad integritatem perueniat. Priusquam enim intermittens febris accessio ad integritatem veniat, alterius febris sibi còplicate accessio incipit. Quapropter sit, vt imperiti hanc continuam vnâque esse febrem iudicent. Sed in complicatis febribus, vt dictum est capite 15. libri primi, & cap. 2. libri secundi de Iudiciis, formam accessions inspicere oportet, non circuituum proportionales: aliàs sæpe duas tertianas intermittentes quotidianam esse indicabimus, vt alibi fusius est ostensum.

Forma accessions, non circuituum proportionem, à mediis còsideranda.

Subiiciatur enim cuiuspiam circa horam primam inuasisse accessiōnem cum rigore, qui carnes laborantis vulnitate videatur. deinde omnia alia tertianæ febris indicia vsque ad vigorem processisse, cum bilis vomitu, simul cum bonis sudoribus declinare, atque esse iam diei horam nonam: nos verò ex toto accessiōnis motu coniectare circa vñdecimam horam sine febre ægrotantem, ea scilicet integritate, quam in circuitibus nominare solemus. Dum verò ita speramus, subito supprimi sudores, aut densata solùm, aut etiam inhotrescente cute. Deinde vetò principium incrementum, & vigorem pituitosæ continuæ febris specie fieri. Sic enim duplicem causam, ac speciem esse febrium cognoscemus, mixta intermittente cum continua, quanuis nulla inuenitur intermissio. Ac secunda quidem die speramus inuafutam accessiōnem hora nona. Et si vt expectabamus res ipsa eueniat, omnino etiam die tertio similiter sperabimus adhuc feblicitante ægroto, tertianæ febris accessiōnem hora prima prehensuram. Si verò anticipet, aut tardius occupet, quàm secundo die hora nona fore sperabamus accessio, atque ea quam tertio die prima hora, non etiam sequentibus diebus, neque nona, neque prima expectabimus hora, sed tanto prius aut posterius, quāto primi circuitus proportio ab hora qua initio cœpit, aut anticipasse, aut tardius inuasisse accessiōnem indicauit.

Hypothesis.

COMMENTARIVS.

Hypothesi quadam ostendit quòd ex forma potius accessiōnis, quàm circuituum proportionem, num intermittens sit continua permixta, etiam si æger ad integritatem non peruenit, sit cognoscendum. Ita verò perspicue hæc hypothesi vtriusque febris permixtionem ob oculos ponit, vt nulla opus sit explicatione. Quivis enim suo Marte hanc assequi potest, modò horarum rationem habeat. quæ quum veteribus duplices fuerint, vt alibi abundè monstrauimus, diligenter cogitandum erit, de quibus hoc in lo-

Duplices veteribus horæ fuerunt.

GAL DE DIFFERENT. FEBRIVM

Inequali co Galenus loquatur. Constat autem hunc loqui de inæqualibus, quæ alio nomine *νεγαναι* & *γεναναι* Græcis, hoc est, temporales, nominantur. Quodcumque enim de aliis horis, quæ æquinoctiales appellatur, loquitur, semper adiecit dictionem *ισαναι*. Inæquales autem dictæ sunt, quod diem & noctem partibus duodecim inæqualibus distinguant. In hac itaque horarum inæqualium ratione, prima semper est quæ oriëte sole incipit. Sexta, meridiem constituit. Duodecima, occasum solis excipit. Iam dictæ igitur horæ æstate interdiu longissimæ, noctu contra brevissimæ existunt. Hyeme è diuerso nocturnæ longissimæ, diurnæ brevissimæ. Cæterum neque hoc nobis prætereundum erit, integritatem qualis in circuitibus sit, non esse nisi eâ quæ febre ac calore prorsus vacat, veluti est quæ in tertianis & quartanis intermittentibus declinationem accessions comitatur. Circuitus enim, qui Græcis *περίστροφ* nominatur, similis est ad idem reditus, hoc est, vniuersum spatium à primo insultu vnius accessions, vsque ad inuasionem alterius. In hoc verò spatio totius circuitus tempus quoque est in quo æger ad integritatem venit, febræque prorsus caret. Notandum quoque hoc loco erit, accessionem anticipare, quæ solito citius inuadit. Posterius autem occupat, quæ vna vel pluribus horis tardiusprehendit. Vbi verò quæ secundo die fit accessio citius, aut tardius quam antea inuaserit, non etiam sequentibus diebus aut nona, aut prima hora expectanda erit accessio: sed tanto citius aut tardius, quanto primi circuitus proportio ab hora qua initio incepit, aut anticipasse, aut tardius occupasse accessionem indicauit. Si enim primi circuitus accessio, alterius circuitus accessio, vna hora anticipauerit, secundi quoque circuitus accessio, tertij circuitus accessio vna hora anteuertet. Sin primi circuitus accessio vna hora, alterius circuitus accessio tardius inuasit, secundi quoque circuitus accessionem tertij accessio posteriusprehendet. Reliqua per se patent.

Vera duarum
februm prius
sit desitura, vt
cognoscendū.

Vtra verò earum prius desitura sit, tum ex febris specie cōiectandum est, tum ex ipsa accessions longitudine, & magnitudine, more, motu, atque circuituum in anticipando & post occupando alternatione: adhæc indicij quæ post apparent cruditatis & concoctionis totius morbi, quæ in vrina maxima sunt. Ac de iis omnibus in libris de Iudiciis abundè dictum est.

Sex indicia
quibus vera ci-
ti⁹ sit desitura
febris cognos-
citur.
4. Aph. 19.

COMMENTARIVS.

6. Epist. 6.
Aph. 22.

Mos.

Ante modum

Ante modum

Vtra illarum febrium duarum, pituitosa nimirum vel biliosa, citius sit desitura, sex indicij posse cognosci docet. Primò, ex specie febris. Tertianam enim breuior quotidiana. Nam, vt Hippocrates inquit, tertiana exquisita in septem circuitibus, quum tardissimè iudicatur. Quartana omnium longissima, quia vt idem autor est Hippocrates, quartana ante annum non desinit. Secundò, ex accessions longitudine. Tertio ex magnitudine seu vehementia. Quarto, ex more. Quid autem per morem intelligat, metipse Galenus libro tertio de Iudiciis, capite tertio monstrat, vbi ita scriptum reliquit: Mos est, si mediocris & mitis, aut prauus & malignus sit morbus. Quintò, ex motu. Sextò ex circuituum alternatione in anticipando & post occupando, ita enim *ἀντιπρόσθεν* interpretamur. Neque enim *ἀντιπρόσθεν* Galeno est nisi alternatio seu vicissitudo, ac veluti quedam circuituum varietas, siue quotidie, siue alternis

ternis

ternis diebus, siue per maiora intervalla, ut Hippocrates ait, fiant. Hoc loco vocem hanc ad anticipationem, & eum qui post occupat circuitum con-
trahit Galenus. Si itaque prolixior, vehementior, malignior fuerit accessio, &
tardius moveatur, solitamque anticipaverit horam, febris in magnitudinem
aibit, & crescet. Sin longitudo & vehementia inquantur, malitia desinat, ce-
leriterque moveatur, & tardius occupet, febris decrescet ac declinabit, brevis
que fiet, ut lib. 1. de Iudiciis cap. 3. Et sect. 1. Aph. comm. 12. fusius ostensum est.

Quod si verò pituitosa continua nequaquam nona hora, sed
quinta, aut sexta excipiat intermittentem biliosam, quæ prima
hora incæpit, adhuc cognitu difficilior est vulgaribus istis me-
dicis: quibus talis consideratio minimè curæ est, an una sit spe-
cies febris quæ facta est, an duæ, & qualis utraque sit. Siquidem
nihil horum cognoscentes, non solum ignorant quo pacto opor-
teat curare eas quæ nequaquam cognoscuntur quales nam sint:
sed neque utrùm secunda die suspectas habere oporteat utrasque
horas, quæ prima die accessiones attulerunt. Ego igitur novi quod
sæpius visus sum eis ex vaticinandi potius arte, quàm præcogni-
tione medica coniecisse accessions invasionem.

COMMENTARIVS.

Hactenus hypothesin recensuit febris compositæ ex tertiana intermittente,
cuius accessio prima hora incæpit: & pituitosa continua, quæ nona inuasit ho-
ra, adeoque quo pacto utraque cognosci possit, docuit. Nunc prior hypothesi
non nihil immutata, quod pituitosa febris continua nequaquam hora nona,
ut antea, sed quinta, aut sexta tertianam sequatur, ponit: atque eam complica-
tionem febrium cognitu, præsertim vulgaribus ac imperitis medicis, diffici-
liorem esse ostendit. Neque sanè mirum est cur cognitu sint difficiliore. nã
quanto magis distantibus horis accessiones fiunt, tanto promptius febres co-
positæ dignoscuntur. Quanto verò minus distantibus inuadunt horis, tanto
difficilius agnosci ab imperitis possunt. Quum verò ab illis non cognoscun-
tur, duplex hinc incommodum oritur. Vnum quod eas curare, quum quales
sint ignorent, nesciant. Alterum, quod nequaquam sciant quas horas secun-
do die, in quibus accessiones fiant, suspectas habere oporteat, adeoque acces-
sionum invasiones, quod turpe admodum medico esse constat, prædicere
nequeant.

In hac igitur ipsa, quam nunc tractamus, mixtione tertianæ
cum ea quæ quotidie accedit, novi interdum circa primam ho-
ram inuadere exquisitæ tertianæ accessionem, circa sextam autem
eius quæ à recetioribus medicis propriè καθημερινή, id est, quotidiana
nominatur. Solent verò ita appellare febrem quæ singulis die-
bus accedit, ad integritatem autem non desinit. Ego verò solitus
sum talem febrem καθημερινή συνεχής, id est, quotidianam continuam
vocare. Nomen enim καθημερινή nequaquam licet inuenire apud

GAL DE DIFFERENT. FEBRIVM

Nomina con-
tēnere oportet.

 Quotidiana

 Quotidiana
contēna.
 Tertianā

 Tertianā con-
tinua.

 quēquam Græcorum scriptum. ἀμφικρεῖν verò omnem rem quę
 singulis diebus similiter fit, nomināt. Sed, vt Plato inquit, nomi-
 na contemnere oportet eos quibus tantarum ac talium rerum
 proposita est consideratio. Vocetur igitur manifestioris doctri-
 nę gratia, ea quę singulis diebus accedit, & in integritatem de-
 finit, quotidiana simpliciter, nihil itē ei in oratione adiciendo: ea
 verò quę minimē definit, quotidiana continua. Liceat autem, si
 quis velit, & alteri adicere, intermittēs. Pari ratione & in ea quę
 tertio quoque die accedit, altera quidem differētia tertiana sim-
 pliciter, vel etiam intermittens: altera verò tertiana continua no-
 minatur. Licet autem & continuam tertianam, appellare tertianā
 simpliciter sine vlla adiectione, quēadmodū nōnulli nomināt. Sed
 nō oportet de nominibus fufius disputare, sed ad institutū redire.

COMMENTARIVS.

Quotidiana
 Platonis sentē-
tia explicata.

 Contemnēda
esse nomina,
vt intelligēdi.

 Historia de lu-
uene qui com-
posita febre ex
quotidiana &
tertiana labo-
rauit.

 Quo nomine recentiores medici Græci, & quo ipse ac reliqui veteres,
 quos ille secutus est, quotidianam & tertianam, quarum nunc mixtionem
 tractat, appellauerint, ostendit. Nam recentiores quotidianam continuam
 καθημερινήν, & etiam, vt li. i. Epide. comm. 3. Aphorismi 2. metipse testatur Ga-
 lenus καθημερινήν, nuncupauerunt: quum tamen καθημερινήν vocabulum apud
 veteres Græcos nusquam scriptum reperiatur, adeoque ab ipsis iunioribus sit
 excogitatum. Galenus autem cum aliis veteribus quotidianam continuam,
 ἀμφικρεῖν οὐρανόν nominat: eam autem quę singulis diebus acceffionem ha-
 bet, & in integritatem definit, ἀμφικρεῖν simpliciter, sine vlla adiectione, vo-
 cat. Eodem modo tertianę duę sunt differentię. Vna tertiana continua, altera
 simpliciter tertiana, vel cum adiectione intermittens. Cæterum quodd ad
 Platonis testimonium, quod hic citatur à Galeno, attinet, sciendum hanc sen-
 tentiam paulo aliter à Platone, quàm à Galeno recitari. Plato enim lib. 7. de
 Repub. in fine ferē, hęc sententiam in eum modum effert, εἰ δὲ ὡς ἐμοὶ δοκῇ,
 ἐν πόλει δέμας ἡ ἀμφοτέρων, οἷς τοσούτου περί σκέψεσθαι καὶ πρόκειται: non est
 autem, vt mihi videtur, de nomine controuerfia inter eos, quibus de rebus tā-
 tis, quantis nobis proposita est consideratio. Galenus verò ita, κατὰ φρεσὶν καὶ
 τὴν ἐμπειρίαν, οἷς τοσούτοι τὴν ἐκ τῆς ἀμφοτέρων πραγμάτων πρόκειται σκέψης, vt in
 conuersione nostra est expressum. Vtunque autem in verbis discrepent, parūper
 tamen sensus vtriusque vnus & idem est: Plato enim ait eos quibus de magnis
 rebus incumbit consideratio, non mouere inutiles de nominibus controuer-
 sias. Galenus verò contemnenda esse nomina, id est curam nimiam de nomi-
 nibus esse abiiciendam, & inquisitioni rerum magis esse operam nauandam
 inquit, adeoque nihil à Platone disidet.

Iuuenis enim in quo implexum factum fuisse dixi tertianę
 cum quotidiana continua, prima quidem die incepit mane cū
 rigore tertianę febris proprio, aliąque omnia exquisitę tertianę
 indicia seruans vsque ad sextam horam, subitūmque vomitum
 biliosum, & alui excretionem biliosam, ac paucos sudores, inter
 quos

quos statim homo contractus est atque inhorruit: ac deinde rursus incipiente inuasione, pulsus erat patuus, & inæqualis: postea vsque ad horam vndecimam, succensa item paulatim, pluta quidem inuasionis habebat propria, pauca verò quædam etiam incrementi: deinde vsque ad noctis horam quartam incrementum certum erat, post in eadem magnitudine permanebat, quod sensu percipi poterat vsque ad sextam noctis horam: vnde iam manifestè declinare videbatur vsque ad quartam horam in secundo die. In hac enim iam contrahebatur, atque ipsius inuasionis indicia ostendebantur, partibus quidem ipsius extremis frigidioribus factis, pulsū autem patuo: & sanè vsque ad vesperam paulatim inctescebat, neque horrorem quempiam, nec aliam inæqualitatem efficiens: deinde rursus vigeat circa horam noctis quartam, ac sensibilibiter inclinare incipiebat circa sextam. Quod igitur tertio die, horam citaret secundam, oportebat expectare eius accessiōem quotidianam, perspicuum erat: non tamen tertiana, an seruatura esset eandem horam, an non, perspicuum erat. Accessio itaque horifica incepit hora secunda, quæ celerius quàm ea quæ in prima & secunda diebus continuè quotidiane accessio facta erat inctescens vsque ad horam quintam, initium rursus alterum fecit post quintam horam, atque ei erant omnia symptomata similia iis quæ secunda hora acciderant. Hinc verò rursus increfcens promptius vsque ad octauam horam denuo in illa inhorruit, ac paulò post accessio promptè inctescens ascendebat, vt circiter noctis horam quattam ad vigorem petueniret.

COMMENTARIVS.

Præmissam hypothesin historia cōfirmat cuiusdam iuuenis, qui composita ex quotidiana & tertiana febribus laborauit, eo per omnia modo qui in hypothesi est expositus: quæ quum per se plana sit & intellectu facilis, explicatione multa non eget, exceptis locis quinque, quos ordine recensebimus, quorum primus est is vbi in nostra conuersione legitur, Et alui excrementa biliosa, quæ ex veteri interprete adiecta sunt, qui habet, Et ventris secessum, & hunc biliosum. Quare Aldinus codex hoc loco mutilus esse videtur, in eoque post hæc verba, *ἐν τῇ τε χολώδι*, inferenda erunt, *καὶ γαστρὸς ἀποχρῆσις, καὶ ταυτὶς χολώδι*. Atque is primus est locus. Alter de paucis sudoribus. Pauci autem cur fuerint sudores, & item reliquæ excretiones tum per vomitum, tum per aluum, cur exiguæ fuerint, nulla alia causa fuit, quàm quòd statim ea hora qua iuueni hæc ipse vacationes euenerunt, cutis dēfata sit, & quòd is horrere cœperit. Nam quum cutis contrahitur, ac horror aliquem inuadit, excretiones omnes, ac præsertim eas quæ per cutem fiunt, quales sunt sudores, pau-

Aldini codici a mutilus locus restitutus. Paucitatis sudoris aliarumque excretionum causa.

GAL DE DIFFERENT FEBRIVM

cas fieri necesse est. Quod autem per hæc verba, *quædam ex his*, Galenus
citis contractionem & humorem intellexerit, satis ex præmissa hypothesi li-
quet, in qua dixit, *ut si morbus* *quædam ex his* *quædam ex his* *quædam ex his*. Per contractu
itaq; hoc in loco Galenus intelligit inueniē, cui cutis extracta & densata fuit.

Cōtractus lu-
menis.

Parui pulsus
causa.

Tercio die cur
hora secunda
quædam ex his ac-
cessio expecta-
da fuit.

Horrida ac-
cessio.

Semitertianæ
accessio.

Horror.

Rigor.
Refrigeratio.

Semitertiana
vnde dicta.

Duplex gene-
rationis semi-
tertianæ modus.

Tercius, de pulsu paruo. qui talis factus est propter facultatem compressam,
& necessitatem non admodum impellentem. Quartus, cur tertio die hora se-
cunda, quotidianæ inuasio expectanda erat. Quum enim duabus horis prior
febris accessio anticipauerit, necesse fuit, vt hora secunda tertio die accessio in-
uaderet. Primo enim die hora sexta prehendit: secundo verò, hora quarta igitur
tertio die hora secunda expectanda fuit accessio, vt pote quæ duabus ho-
ris à quarta distat. Quintus de horrida est accessione, quæ non est nisi cuius
magnam partem horrores occupant, vt sequenti capite latius dicemus.

Et quidnam aliud quàm exquisita semitertianæ hæc acces-
sio fuit, quum duæ febres eadem hora inuaderēt: propterea quod
quæ singulis diebus accessione habebat, duabus horis antecue-
risset: tertiana verò, duabus horis tardius occupasset. Proinde qui
species febrium dignoscere potuisset, manifeste tertianæ, & quo-
tidianæ continuæ symptomata permixta esse deprehendisset.
Quum enim tertiana cum rigore inuadat, quotidiana verò sine
rigore mixta ex vtrisque febris horrorem statim inferebat. rem
quidem rigore minorem, maiorem verò refrigeratione: & tanto
refrigeratione maiorem, quanto minor est rigore. Quapropter
quum ab vtrisque extremis æqua proportionē distet horror, in
medio amborum, rigoris scilicet atque refrigerationis, colloca-
tur: id quod permixtis inuicem extremis maximè fieri solet. Er-
go non ab re nomen tali febrī, semitertianam imposuerunt. Nā
quum vniuersa eius natura ex quotidiana continua, & tertiana
intermittente sit mixta, dimidiam partem vtrāque prædictarum
febrium habet. Vt igitur semiasinus, mulusve, ac semideus dictus
est, ita etiam semitertiana. Mulus enim, quum ad eius generatio-
nem ex dimidio equus conueniat, ex dimidio verò asinus, ab al-
tero eorum mulus seu semiasinus nominatus est. Semideus quo-
que dimidia quidē parte deum participans monstratur, quod
verò homo est, in altera dimidia parte omittitur. Idem nunc se-
mitertiana dimidiam suam partem habet tertianam, alterā autē
dimidiam partem quotidianam continuam. Duplex verò gene-
rationis eius modus: aut enim in vnum tempus duæ accessiones
concurrent, vt paulo antè dicebatur, quia altera anticipat, altera
autem tardius occupat: aut ambæ statim ab initio inuicem per-
mifcentur. Quæ igitur sit vbi in vnum tempus ambæ coeunt, vnā
solam

Solam habet accessiōem naturę semitertianę. Altera verò, omnes ab initio morbi, vsque ad finem : quę sanè maximè propria semitertiana ab omnibus nominatur. Sed de hac paulo pòst dicitur, pòssimum propter Agathinum & Archigenem.

COMMENTARIVS.

Historiam recitatam de iuvene non esse nisi exquisitę semitertianę accessiōis explicatiōem ostendit, adeoque quid sit exquisita semitertiana, & unde hoc illi nomen inditum sit, duosque eiusdem generatiōis modos exponit. Exquisita namque semitertiana non est nisi quę ex æquivalente duarum febrium, puta tertianę intermittētis, & quotidianę continuę, mixtiōe sit, vt sequenti capite plenius ostendetur. Huius igitur febris accessio eadem hora, secundo scilicet, incipit, quia circa primam antea inuasit tertiana, nunc verò à secunda, vt necesse fuerit duarum febrium inuasiōes in eandem incidere horam. Id quod è Galeni quoque verbis liquet, in quibus eius rei ratiōe subiungit, inquit, Quoniam quotidiana duabus horis citius, tertiana autem eodem horis tardius inuasit. Ceterum quod ad ratiōem nomenclaturę semitertianę attinet, haud dubiè locus ille in quo Galenus causam cur febris semitertiana dicta sit, explicat, deprauatus est, ideoque interpretibus etiam Latinis, vt huc ipsum parum rectè conuerterint, occasiōem dedit. Gręcę enim est, *ἐκ τῆς διὰ τῆς αὐτῆς ὥρας, καὶ τῆς αὐτῆς ὥρας ἐπιτεταμένης*, vt referatur ad *ἐκ τῆς αὐτῆς ὥρας*, quemadmodum ex nostra conuersiōe sitis liquet. Quod si tamen nescitis quispiam omnino legendum esse contendat, vt scilicet referat *ἐκ τῆς αὐτῆς ὥρας*, ita certè locum hunc conuertat oportet, Quam enim mixta sit ex quotidiana continua, & tertiana intermittente, totius suę naturę dimidiam partem utranque prædictarum febrium habet. Verum prior lectiō melior, utpote quę magis perspicuū sensum præ se fert, nisi pro *ἐκ τῆς αὐτῆς ὥρας* scribere *ἐκ τῆς αὐτῆς ὥρας*. Bisactiā verò semitertiana generatur. Vno modo, quando duę accessiōes quę initio diuersis horis inuadebant, tandem in vnū concurrunt, propterea quod vna anticipat, altera autem tardius & pòst occupat, quemadmodum in præfato iuvene accidit. Secundo modo, quando statim ab initio ambę accessiōes, quotidiana scilicet cōtinuę, & tertianę intermittētis, inuicem permisceantur. Quę primo modo sit, vbi nimirum ambę accessiōes in vnū cōeunt tempus, hæc vnā duntaxat habet accessiōem semitertianę naturę, eam scilicet in qua duę febres vnā inuadunt hora. Reliquę autem accessiōes quę diuersis horis inuasunt, aut deinceps inuadūt, semitertianę naturę non sunt. Quę verò altero modo sit, vt scilicet statim initio eadem ambę inuadant hora, hæc omnes accessiōes ab initio morbi ad finem vsque semitertianę naturę obinet. Atque illa maximè propria est semitertiana, de qua sequenti capite fusius dicitur.

Exquisita semitertiana.

Locus Galeni expenit.

Semitertiana bisacti generatur.

Iuveni igitur qui in nostra narratione propositus est, tertio die tali accessiōe facta, quia in vnum tempus ambarum febrium inuasiōes inciderunt, quotidiana quidem duabus horis semper anticipante, quarta die accessio, sole oriente, inuasit, pituitosę ex-

62
 quisitam formam febris seruans. Debebat autem secundum proportionem quinta ab ea accessio incipere circa decimam horam noctis, quoniam duabus horis anticipabat. Tertia verò biliosa febris accessio ab initio, die quinto hora quarta inuadere debebat: ut inter duarum febrium initia, sex horarum intervallum intercederet. Quod etiam factum est, circa decimam quartæ noctis horam inuadente accessione, forma pituitosa febris, atque ita procedente usque ad quartam diei horam. Vbi verò biliosa cum mediocri rigore ei coniuncta fuit, deinde rursus permixtam formam habuit accessio, per biliosam simul & pituitosam formam. Sequenti autem nocte circa octauam horam, pituitosa febris incipiens exquisita & sola, totam sequentem diem, quæ sexta fuit, occupauit: deinde usque ad mediam noctem inclinans, inde rursus incepit eodem modo, postea reliquam noctis medietatem, & usque ad meridiem septimæ diei obtinens, iam quodammodo inclinauit. Atqui tertiana ipsi successit cum rigore incipiens, quemadmodum exquisita tertiana inuadere consuevit: atque alia omnia eodem modo exquisita afferens indicia, bilis vomitum effecit, & adiectionem biliosam, & vrinas bonas, & quendam madorem crepusculo vespertino: indicans euidentissimè iis qui didicerunt cognoscere febrium formas, quòd remitteretur atque inclinaret, & post vnum, aut summum alterum circuitum, esset desitura. Nam inclinatio facilitatem habuit mirabilem quandam, & qualem nulla priorum, usque ad horam noctis quartam. In illa enim, pituitosa febris quæ singulis diebus accedit, horis autem duabus anticipans, inuasit, atque totam occupans noctem, & totam sequentem diem, rursus incepit octaua nocte, hora secunda: quam quidem quum totam occupasset, sequenti die nona inclinauit. Eadem verò die circa octauam horam accessio tertianæ fieri debebat, quoniam duabus horis cunctabatur: sed tum hora nona inuasit, indicans etiam hoc ipso suam inclinationem. Sole autem occidente coniuncta est ei pituitosa accessio, anticipando, ut solita erat, inuadens: & quum noctem illam, & sequentem diem occupasset, rursus hora decima die decimo inuasit. deinde rursus vndecimo die hora octaua exquisitè pituitosa manens, postea circa horam noctis primam, horrida inuasio tertianæ febris quatuor horis tardantis facta est: deinceps verò sexta noctis hora, alius biliosa deiecit, & quidam in toto corpore

corpore madores extiterunt, & post hos tota inclinatio prope integritatem peruenit: & erat iam perspicuum tertianam integrè defuisse, pituitosam autem solam relictam esse, iam & ipsam non nihil remittentem. Hac igitur de causa die duodecimo accessio, non item duabus horis, quemadmodum antea solita erat, anticipauit, sed septima hora inuasit. Deinde die decimotertio haudquam sexta, sed tardauit, ibidémque septima hora inuasit cum effatu digna facilitate ac inclinatione. Quattodecimo autem die inclinatio multo melior facta est, & accessio hora nona inuasit, & in vrina insignia concoctionis indicia apparuerunt, prænunciantia solutionem forè in die futuro indicatorio. Sed de hoc nunc non est sermo, nisi obiter. Quòd autem sæpenumero permisceantur diuersi generis febres, biliosæ pituitosæ, & intetmit- tentes continuis, medicorum vulgus latentes, præscriptus ægrotus abundè indicat.

COMMENTARIVS.

Digressus paulisper Galenus, ad cœptæ historiæ narrationem redit, eamque perficit & absoluit. Sūt verò in ea omnia perspicua, modò ad horas ipsas, quarum in ea fit mentio, animum attentum habeas. Quas vt rectius assequaris, illarum ordine meminisse non pigebit. Die quarto accessio sole oriente, hoc est, duodecima noctis, inuasit. Hac enim finita hora, statim sol oritur. Neque mirum hac hora factam esse accessionem, præcedens enim accessio hora diei secunda inuasit, à qua vsque ad duodecimam noctis anticipando, duæ sunt horæ. Quinta accessio decima noctis hora inuasit, propterea quòd ad hanc à duodecima, qua accessio quarta inuasit, duæ erant elapsæ horæ. Tertia biliosæ febris accessio die quinto: primo enim die vna quidem tertianæ accessio facta est, altera tertio, quinto igitur tertiana inuasit hora quarta, eò quòd semper duabus horis tardiusprehendit. Cœpit autem prior eius accessio secunda hora, necesse igitur erat sequentem quarta inuadere hora. Proinde inter duarum febrium initia: sex horarum interuallum intercessit. A decima enim noctis, qua inuasit quotidiana, vsque ad quartam diei, qua tertiana inuasit, sex horæ intercesserunt. Sequenti die hora octaua, quæ distabat à decima, qua prior accessioprehendit, duabus anticipando horis, pituitosa febris inuasit: cui in meridie, id est, sexta hora, septimi diei tertiana successit, eò quòd die quinto inuaserat hora quarta: duabus enim semper horis tardiusprehendit. Cæterum crepusculum vespertinum, quod Græcis, & hic quoque Galeno, *σέβη* dicitur, est quando sol iam ad occasum vergit. Quòd autem quarta noctis hora febris pituitosa inuasit, nihil mirum, quia prior accessio hora noctis sexta occupauit. Secunda verò, quæ à quarta duabus distabat horis, octaua noctis hora rursus incepit, & sequenti die inclinauit. Eodem autem die tertianæ febris accessio fieri debebat circa octauam horam: prior enim accessio inuasit hora sexta, tardius itaque duabus inuadens semper horis, octaua inuadere debuisset, sed tunc hora nona inuasit: hoc etiam ipso, quòd scilicet tardius

Crepusculum
vespertinum.
σέβη dicitur.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

Cunctatio in-
uasionis certis-
simum est in-
clinationis in-
dicium.

quàm antea solita erat vna hora inuasit, suam indicans inclinationem. Nam cunctatio inuasionis, certissimum est, vt supra ostensum est, inclinationis in-
dicium. Sole verò occidente, hoc est, duodecima diei, prior namque accessio
secunda noctis hora inuasit, à qua, vtiq; ad solem vsque occidentem antici-
pando duæ sunt horæ, coniuncta est ei pituitosa febris. Quæ iterum hora de-
cima diei decimi, quòd scilicet prior duodecima diei hora inuaserat, occupa-
uit. Deinde vndecimo die iterum duabus horis tardius prehensens, hora o-
ctaua inuasit. Deinde prima noctis hora tertianæ febris, quæ quatuor horis
tardauerat, quippe die nono hæc febris nona diei hora occupauit, à qua vsque
ad horam noctis primam quatuor sunt horæ. Die duodecimo hora septima
inuasit. sexta enim hora inuassisset, si duabus, vt antea, horis tardius prehens-
disset. Iam itaque vna duntaxat hora tardius, quàm antea inuasit. Ab octaua
namque hora, quæ prior eius accessio inuasit, vsque ad septimam vna dunta-
xat est hora. Quum igitur nunc tardius, quàm antea occupet, inclinationem
portèdat necesse est. Decimoquarto die nona hora accessio facta est, adeoque
duabus horis quàm antea tardius inuasit. Hæc itaq; de horis explicatio ad to-
tius historię intelligentiã sufficit, nec opus est longiorē accedere enarrationē.

Cap. VIII.

Sed quoniam de iis consentanea dicta sunt, ad id quod paulo antè distulimus rursus reuertor. Febris quæ ex tertiana & quotidiana continua composita est, quam semitertianam appellamus, vel flauam bilem exuperantem habet, atque ob id tertianæ febris symptomata vehemē-
tiora: vel hanc quidem pauciorē, pituitam verò abundantiorē, atque idcirco quotidianæ continuæ pathemata firmiora: vel neutrum altero magis exuperantem, sed ambos æquè valentes, quem-
admodum est exquisita semitertiana, talis specie existens, qualem ipsam Hippocrates indicauit, libro primo Epidemiôn ad hunc
modum scribens, Erant plerisque ipsorum huiusmodi pathema-
ta, Febres horrificæ, continuæ, acuræ, omnino non intermitten-
tes. Modus autem semitertianus erat, diem quidem vnum leuiorē habentes, altero autem grauius exacerbantes, & summa-
tim in acumen crescentes. Horrificas enim dixit, non simplici-
ter cum horrore incipientes (quòd innumeris febribus id accidat, de quibus deinceps disseram) sed in quibus plurimam partem accessio-
nis horrores occupant altera quidem die, in qua simul inuadunt tertiana ac quotidiana continua. Sequens enim dies quo-
tidianam tantummodo habet. Proinde prima dies magna ex parte permixtam ex vtrisque febrem affert, secunda verò continuam pituitosam. Contingit autem interdum prima die pituitosam inuadere,

Hippocrates.

Horrificæ
febres.

Nox semiter-
tianæ differē-
tias distinguit.

uadere, secunda verò vtriusque. Accessio igitur communis ex vtriusque, quando æquè potentes fuerint humores. talis est qualè paulo antè descripsimus semitertianam. Vbi verò tertiana præualeat, febris magis horrida fit, & aliquid rigoris in inualione assumit. Statim verò & calidior, & attentior est talis febris, ac celerius ad vigorem peruenit, & quendam bilis vomitum, aut deiectionem, aut madorem infert. At vbi altera pituitosa superior fuerit, extrematum partium refrigerationes exuperant, exigui autem sunt hortes, & pullum compressio vehementior ac diuturnior: tardèque accessio increfcit, & multo post tempore in vigore consistit, non tamen sitim efficit, neque æstuosa est, neque in ea vomitus, neque deiection biliosa, neque mador fit.

COMMENTARIVS.

Reuertitur tandem ad id quod præcedenti capite referre distulit, nempe semitertianæ generationis modos, & quòd hæc ipsa ex tertiana intermittente ac quotidiana continua composita sit, & quòd triplicem habeat permixtionem ostendit. Vna est, in qua flava bilis pituitam exuperat. In ea certè tertianæ febris symptomata sunt vehementiora. Altera cōtrā est, in qua pituita flavam superat bilem. In hac quotidianæ continuæ pathemata firmiora ac validiora sunt. Tertia est, in qua ambo humores æqualiter potentes sunt, nec vnus alterum superat. Hæc certè exquisita est semitertiana, talis existens, qualè Hippocrates lib. 1. Epide. cōstituit. Apho. 23. describit, nempe febris horrida. Quæ verò sic appelletur, Galenus in contextu exponit, ea certè cuius plurimam accessionis partem horrores occupant. Nec aliter, in suis super citatam hoc loco Hippocratis sententiam commentariis, horridicam interpretatur febrem: sed eam esse tradit non cui initio inualionis horrores accidunt, sed in qua plurima accessionis totius parte horrores symptoma durat. ita sanè vti etiam in incremento accessionis diuersissimè ægotanti horrores accidat, ac in vigore quoque reduplicaciones cum refrigeratione, vt in libello de Typis ait, nondum absolutæ sint. Continua etiam est, & acuta, quòd scilicet omnino non intermittat. Cæterum modus, hoc est, species seu forma (id enim hoc loco Hippocrati significat) semitertianæ is est, vt altera die leuior sit, altera verò grauius affligat, & in acumen increfcit. Ea nanque die qua quotidiana continua sola inuadit, leuior est: altera verò die qua ambæ simul inuadunt, grauius affligit. Magna verò ex parte prima die mixtam ex vtriusque affert febrem. Secunda verò pituitosam cōtinuam duntaxat. Accidit autem interdum contrarium, vt scilicet pituitosa primo die inuadat, secundo verò ambæ simul. Atque hinc est quod Hippocrates in præcitata sententia simpliciter dixerit, Diem quidem vnum leuiores habentes, nunc scilicet primum, nunc verò secundum. Porro prædictæ tres permixtiones diuersitatem accessionum efficiunt. Tertia nanque, in qua humores sunt æquè potentes, accessionem talem procreat, qualis antea ex Hippocrate descripta est. Prima verò, in qua tertiana præualeat, horridiorem efficit febrem, & quæ aliquid rigoris, propter bilis exuperantiam, assumit, & confestim etiam calidior, & magis æstuosa est,

Triplex semitertianæ permixtio-
nis mo-
dos.

1. In q̃to flaua bilis
superat pituitam
2. In q̃to pituita
superat flauam
3. In q̃to ambo
humores æqualiter
potentes sunt
Fecit horrida.

Triplex

Permixonem
semitertianæ
accessionis di-
uersitatem ef-
ficiunt.

aliq; tertianæ febris symptomata, præsertim ea quæ hîc à Galeno recēsentur, vehementiora obinet. Secunda autē, in qua quotidiana febris prævalet, quotidianæ febris symptomata, vt est refrigeratio extremitatum, exiguus horror, pulsus vehemētiore, cōpressio, & alia, quæ à Galeno referuntur, asserre solet. Vt ex ipsa accessiōnū diuersitate, permixtionis modū medico dignoscere liceat.

Archigenes
exquisitā se-
mitertianam
non agnouit.

Atque in harum duarum febrium mixtionis noticiam aliquā Archigenes peruenit, confuse tamen & indistinctē: quemadmodum in septimo commentariorum, quos aduersus tractationem eius de pulsibus scripsimus, est à nobis ostēsum. Arbitratur enim in semitertiana quandoque exuperare tertianam febrem, quandoque verò quotidianam: non tamen mixtionem earum æquē potentem, quæ sola exquisitam semitertianam constituit, vel cognouit, vel indicauit, sed penitus omisit. Quum enim æquales magnitudine fuerint intermittentes, biliosa, & pituitosa continua, inuasio accessiōis cum horrore sit: medium enim id rigoris & refrigerationis existit: è quibus alterum tertianæ, alterum verò pituitosæ continuæ inest. Incrementum autem ab inuasiōe propter tertianam facilè calefcit, ac ad vigorem festinat: propter pituitosam verò, tardum, quantum in ea est, incrementum efficiētem, detinetur atque interrumpitur. Atque est veluti quædam pugna symptomatum, ægroto interdum incalescente, vbi tertianæ calor vehementius agens, ad cutem humores effert: detinente verò interdum ac retrahente intrò huius motum pituitosa, quæ pigra, difficilis motus, tardī transitus, & frigida natura est. In hac autem pugna, frigido exuperante humore, cōtractiones, horrores, refrigerationesque extremarū partium & cutis fiunt, ita vt altera accessio rursus inuadere videatur. Quodd si calidior exuperet, cōfertim inalefcūt, & propè ad vigorem peruenisse videntur. Dein paulo pōst exuperante pituitoso, ægri rursus contrahuntur, refrigerantur, & horrent: idque minimè desinit vsque ad vigorem, qui & ipse maturius, quàm in pituitoso humore: tardius autem q̄ in bilioso factus videtur. Pituitosus enim biliosi celeritatē detinet: pituitosi verò rursus tarditatem ac segnitiam, biliosus excitat. Talis quidē est exquisita semitertiana, ex æquali mixtione duarū febriū, quia etiam duorum humorū, facta. At quæ minimè exquisita est, vel biliosum, vel pituitosum abundantiorē obinet.

Archigenes
tres semiter-
tiane permix-
tiones haud
cognouit.

COMMENTARIVS.

Nunc tandem Archigenis, quod se facturum præcedenti capite pollicitus est, negligentiam, aut in sciām notat. Is enim exquisitam semitertianam haud cognouit,

cognouit, sed hâc in suis libris prorsus silentio trãsit: & duarum tantû febriû mixtionē, puta eius in qua tertia praeualet, & eius in qua quotidiana exuperat, dũtaxat meminit. Quî itaq; tertîa mixtionē, in qua utraq; febris equaliter miscetur, Archigenes ignorauerit: ideo nũc causam cur in ei⁹ generis semitertiana horrida accidat accessio, exponit. Quæ quî per se sit perspicua & plana, nulli prorsus requirit cõmentationē, modò sciamus vocem cõtractionē, *συσπλην* Galenus vocat, non referendas esse hoc loco ad pulsû, sed potius ad cutē. Cuius enim cõtractiones in exquisita semitertiana fieri innuit, in qua propter frigidi humoris vim necesse est cutē dẽsari, ac cõtrahi. Quod ex præcedentibus abundẽ patet. In præcedenti enim capite vbi hypothesin quandã statuit, inter cetera dixit; *πυκνωθẽς μὲν, ἡ σπληνὸς τῆς ἀρτηρίας*. Et paulo pōst in historia, *συσπληνὸς ἐκείνης ἀρτηρίας*. Dein sciendũ vbi nos cõuertimus. Qui & ipse, scilicet vigor in Aldino codice non rectẽ legi *ἄλλος ἐστὶν*, pro *ἰσχυρὸς ἐστὶν*. Vult enĩ Galenus vigorẽ in semitertiana citius quàm in pituitosa, & tardius quàm in biliosa febre fieri, propter causam quã statim in cõtextu Galenus subiicit.

Secunda verò est cõplicatio duarum febrium, tertianæ & quotidianæ, similem quãdã prædictę accessionem efficiens, differentem tamen, eò quòd hæc deducitur ad integritatē, & quòd secũdo die, vel cum horrore, vel rigore sola derelicta quotidiana inuadat. Nõ erit igitur talis febris semitertiana, siquidem ex numero cõtinuarũ semitertiana existat. Si verò in aliõ genere febriũ semitertiana annumeremus, nõ talis solũ, sed etiã alię quẽdã febres nominabuntur semitertianæ. Hac ratione mihi videtur Agarhinus omnes productas tertianas appellare semitertianas. Sed quũ de nominibus potius quàm de rebus tales quæstiones sint, in ipsis immorandum minimẽ censeo. Nam de medicis nominibus seorsum alio in libro scriptum est, in quo id ostenditur, & integrẽ definitur, quales nam sint de rebus, & quales nam de nominibus controuersia.

COMMENTARIVS.

Secundum duarũ febrium intermitteñtũ, tertianæ nimirũ & quotidianæ implexũ, quẽdã esse monstrat, quî minimẽ semitertiana dici possit, quòd scilicet ad integritatē perueniat. Siquidẽ semitertiana, vt dictũ est, ex cõtinuariũ genere est, quapropter in nullo alio genere febriũ collocari potest. Si enim in altero genere semitertiana numeretur, nõ prædicta tantũ febris, sed & alię quẽdã febres semitertianæ vocabuntur. Atque hoc certẽ nomine factũ est, vt Agarhinus oēs tertianas, productas semitertianas appellauerit. Quæ autẽ sint productę tertianę, ad finẽ ferẽ huius capitis explicabimus. Quãquã igitur secũdus is duarũ febriũ de quo nunc agitur, implexus, similẽ prædicto implexui accessionẽ facit, differt tamen duplici ab ea ratione. Vna, quòd hæc febris, vt cõprehensum est, ad integritatē veniat. Altera, quòd die secũdo sola quotidiana intermitteñs cũ rigore aut horrore inuadat. Tertianæ enĩ hoc die in integritate cõsistit. Quòd verò dicit cũ horrore, veluti correctio est prioris. Nã vt suprà, nẽpe ca. huius lib. 4. dictũ est, quotidiana intermitteñs ab extremorũ refrigeratione, atq; horrore potius quàm rigore incipit. Id quod etiã lib. 2. de Iudiciũ ca.

GAL DE DIFFERENT. FEBRIVM

5. scribit Galenus. De quotidiana verò intermittente, hoc loco Galenum lo-
qui bifariam intelligitur. Primò quòd simpliciter appellet *et quotidiana*. Dictū
verò præcedenti capite est quòd vox quotidiana simpliciter & sine adiectio-
ne posita, semper de intermittente sit accipienda. Dein quòd illam cum hor-
rore incipere inquit, quòd certè de continua dici nò potest. In hac enim hu-
mor putrescens intra vasa continetur, & per sensiles corporis partes non fer-
tur, ideoque nec rigorem, nec horrorem efficere potest.

Rursum igitur ad res ipsas redeamus, ad eam scilicet quæ semi-
tertiana ab Hippocrate nominata est, horrificam & continuam,
quæ tertiana quotidiana continuæ permixta efficit, intermittenti
autem haud item, propterea quòd ex utrisque composita, necessa-
riò & ipsa intermittens existit. Neque verò ex duabus cōtinuis, bi-
liosâ scilicet ac pituitosâ, fieri potest semitertiana. Neque enim
mixtio hæc horrificâ faciet febrem, neque multas reduplicaciones
habentem. Quum enim omnis cōtinua febris suapte ratione quū
exquisita est, neque horrorem habeat, neque rigore, neque ex eis
composita horriffica erit. Oportet ergo si ipsa horriffica simul arque
continua sit futura, ex duabus febribus, quarū altera sit intermit-
tens, altera autem cōtinua, generationem habeat. Quocirca tertia-
na quotidiana continuæ permixta, semitertianâ comittit, neque
ambæ intermittentes, neq; ambæ cōtinuæ talem febrē efficere pos-
sunt. Restat igitur vna mixtio, quæ quū ex quotidiana intermit-
tente, ac biliosa continua constat, potest & ipsa continuam simul
& horrifficam febrem committere. Hæc autem contrâ quàm pri-
ma, continuitatem ex biliosâ, horrorem verò ex pituitosâ, red-
uplicaciones ex mutua pugna, potissimum ubi humores fuerint
æquè potentes, habet. Vincente autem eorū altero, & sympto-
mata, & dignotio in prima mixtione declarata sunt.

COMMENTARIVS

Revertitur rursus ad exquisitam semitertianam, quam Hippocrates loco
suprà indicato horrifficam & continuam nominat, ac quæ febrium mixtio il-
lam efficeret, quæ mihi, ostendit. Efficiunt enim hæc tertiana intermittens
eum quotidiana cōtinua, vt abundè suprà est expositum. Intermittens autem
quotidiana cum intermittente tertiana mixta, semitertianam haud comittit
quæ enim ex ipsis efficitur febris, & ipsa intermittens existit. Neq; etiâ ex du-
bus cōtinuis, quarū altera tertiana, altera quotidiana, generatur semitertiana:
propterea quòd hæc cōmixtio horrifficâ febrē, & quæ multas obuiat in gemi-
nationes reduplicaciones (ive haud efficiat). Humor enim utrobique in vasis cōte-
tus, horrore excitare, vt dictū est, nequit. Quia itaq; nulla febris cōtinua, sui ra-
tione, quū exquisita fuerit, neq; horrore, neq; rigore habeat, fieri quoq; nequit
vt quæ ex ipsis cōponitur, horriffica sit. Neque temerè adiectū est à Galeno, sui
ratione, quòd si enim rigore obtinet, hūc nò sui ratione, q. scilicet in omni ac-
cessione

Quotidiana
vox simpliciter
posita quid
denotet.

Exquisita semi-
tertiana
quomodo ef-
ficatur.

Quarta mix-
tio biliosæ &
pituitosæ fe-
bris.

Semitertiana
exquisita quo
modo effici-
tur.

Nulla febris
cōtinua sui ra-
tione horrore
aut rigore ex-
citat.

cessione humor in ea putrescēs, per sensiles corporis partes deferretur, sed propter febris potius iudicationē, in qua natura humores febres efficiētes expellit, fieri putādum erit. Hinc illud Hippocratis, *Qui ardente febre correptus est, si rigor successerit, à morbo liberatur.* Vt iam manifestū sit omnibus, tertianam intermittētē, cum quotidiana continua mixtā facere semitertianam: non autē vtranque continuā, neque vtranque intermittētē. Reliqua igitur adhuc vna est, eaq; ordine quarta mixtio, ex quotidiana intermittētē, & tertiana cōtinuā, quæ itidem cōtinuam simul & horrificam, adeoque semitertianam cōmittere potest. Hæc tamen semitertiana cōtrā quā prima suā continuitatē à tertiana habet, horrore verò ex quotidiana, reduplicatione ex pugna duorū humorū, calidi nimirū seu biliosi, frigidi seu pituitosi, præsertim vbi æquē potētes sunt, & vnus alterū quantitate sua non excedit. Extrema huius contextus pars variē ab interpretibus est cōuersa, quū tamē per se sit satis clara. Galenus enim vincētis humoris vel biliosi, vel pituitosi symptomata, & dignotiones, in prima mixtione, quæ est ex tertiana intermittētē, & quotidiana continua, explicasse se ait, initio nimirū huius capituli. Interpretibus autem Latinis imposuit codex Græcus deprauatus, qui legit *κατὰ συντάγματι*, pro *ὑπὸ συντάγματι*. Si enim ita locum hunc emendaueris, perspicuus hinc emergit sensus, is nimirum quem in nostra conuersione expressimus.

Quarta mixtio.

Græcus codex emaculatus.

Hæc omnia de quatuor mixtionibus biliosæ febris, & pituitosæ, magis propria sunt, vt cuipiā videretur, tractationi de typis. Hic verò necessariò dicta sunt propter semitertianā, cuius generationē Archigenes ad tertianā ac quotidianā retulit, non animaduertens se intermittētē efficiere febrē. Agathinus autem perspicuē confessus est eiusdem generis esse cum tertiana semitertianā, magnitudine solū accessions dissidentem. Si igitur omnes febrīū differentias exquisitē scribentes in nominibus lapsi essent, non agrē ferendū fuisset. Sed quum neque simplicīū, neque compositarum omnes scripserint differētias, & itē quasdā alias superuacuas adiecint, quæ neq; ad prænotationē, neq; ad curationē cōferūt, nos pro viribus conati sumus accuratē omnē typū elaborare, longo tēpore experiētia simul ac ratione, vtilēs in eo differētias peruelligātes.

Archigenis lapsus. Agathini error.

COMMENTARIVS.

Excusat se, ac causam affert Galenus cur de quatuor iam dictis mixtionibus febris biliosæ ac pituitosæ, quum hæc res ad librum de Typis inscriptū magis pertinere videatur, hoc in libro egerit. Causam verò omnem in Archigenem & Agathinum transfert, quorum neuter semitertianam rectē cognouit. Archigenes enim hanc ex tertiana & quotidiana intermittētib; cōstare dixit, adeoque eandē esse intermittētē, vtpote ex duabus intermittētib; compositam, statuit. Quod quā absurdum sit, è præcedētib; abundē patuit. Agathinus autē eiusdē generis cū tertiana esse semitertianā affirmavit, nā vt suprà est dictū, is omnes productas tertianas appellauit semitertianas. Quū itaq; neuter illorū naturā semitertianæ rectē cognouerit, necesse fuit vt hoc in libro harū quatuor mixtionū differētias Galenus accurata diligētia explicaret.

GAL DE DIFFERENT. FEBRIVM

Simplices igitur ad præsentem attinent tractationem, ex iis verò implicatz, ad librũ de Typis, cuius penitus ignarus nõ eris, si hunc diligenter perlegeris. Ex iis enim quæ diximus, de biliosa ac pituitosa febre inuicem permixtis, licebit hæc etiam ad melancholicam transferendo, de implexu ac mixtione cum vtraque earum coniicere. Implexum quidem nominantes, vbi diuersis horis inuadunt mixtionem verò vbi initium eodem tempore fit. Sic verò & tres febres implicare ac miscere, quis poterit, ipse per se ex iis quæ dicta sunt ad intelligendum promptus factus. Harum enim omnium initium, fons, & elementum est, accuratè dignoscere cuiusque simplicium febrium formam. Neque enim magnus earum numerus est, sed omnes tres existunt, biliosa, melancholica, & pituitosa: quarum cuiusque duplex est differentia, intermittens & continua, ita vt omnes simplices differentie febrium ex putridis humoribus accensarum sex numero sint. Quod si qua alia illis accesserit in iis particularis differentia, ex humoris copia, quantitate & qualitate putredinis, nec non modo motus, & parte in qua putrescit, generationem habebit.

Implexus.

Mixtio.

Compositarũ
dignoscenda-
rum febriu ra-
tio, ex simpli-
cium febrium
forma perspo-
nda pendet.

COMMENTARIVS.

Quum simplices febrium differentie ad hunc maximè librum pertineant, & cõpositæ ad eum qui de Typis inscribitur, ideo quæ de pituitosa & biliosa febre hætenus scripta sunt, ad melancholicam quoque febrem transferenda esse hortatur: ne scilicet de hoc etiam implexu præter huius libri institutũ illi prolixius sit differendum. Nam facili ex iis quæ dicta sunt, tres febres, nempe biliosam, pituitosam, & melancholicam, implicare & miscere licebit. Implicabis autem, quando diuersis horis inuadere statues. Misceris verò, vbi eodẽ tempore incipere omnes coniicies. Ceterum qui cõpositas differentias febrium cognoscere cupit, is simplicium formas teneat necesse est. Nam fons, initium, & elementum cognoscendi omnes cõpositas febres, est simplicium febrium formas exquisitè dignoscere. Quæ quum paucæ admodũ sint (tres enim duntaxat sunt) vniuersæ facili agnoscì possunt. Harum autem singulæ duas obtinent differentias, cõtinuam scilicet & intermittentem: vt omnes simplices febrium ex humorum putredine natarum differentie non sint nisi numero sex: tres enim sunt intermittentes, & totidem cõtinuæ. Quod si verò illis accesserit aliqua in iis particulari differentia, hæc certè vel ex humoris multitudine procreabitur: multus enim humor ei qui paucus est, longiorem accessionem habet, vel ex quantitate ac qualitate putredinis: humoris namque magna putredo, longiorem efficit febrem, vt exigua breuiorem. Sic sanè maligna putredo ea quæ mitior minisque maligna est, periculosiorẽ febrem facit: vel ex modo motus, quãto enim celerius mouetur, tanto citius finitur: & quãto contrã tardius mouebitur, tanto diuturnior erit, vel ex particula in qua fit putredo. Aliã enim esse speciem febris peripneumonice, id est, ex pulmone ortæ, aliã pleuritice, hepaticæ, phrenitice, & singularũ aliarũ quæ in partibus phlegmone ob-

Quomodo cõ-
positæ febres
sint cognoscen-
dæ.

selsis

seſis accenditur febrilis, eoſtat, vt lib. 2. de Iudiciis ca. 7. Galenus ſuſius docet.

Veluti conſeſtim febribus intermittentibus quæ tertio quo-
que die acceſſionem obtinent, quibus vtique breue acceſſionis
tempus eſt, & inuaſio cum rigore, & ſolutio cum ſudore ac bilis
vomitu, aut aluo bilioſa deiciente, nomen inditum eſt exquiſita
tertiana. Cui verò aliquod horum deeſt, non item exquiſita, ſed
ſimpliciter tertiana vocatur. Quòd ſi autem intermiſſionem mi-
norem habuerit, acceſſione videlicet extracta, tertianā hanc pro-
ductam nominant: tamenſi hæc ipſa in ratione maioris & mino-
ris plurimam differentiam obtineat. Ac licet quidem ex iis ali-
quam ſimpliciter productam, quæ quum quatuor & viginti ho-
ras acceſſionis occupauerit, reliquas febris expertes habet. Aliquā
verò admodum productā, quæ circiter triginta horas febrim ex-
tendit. Aliquam præterea magis productam, quæ ad triginta ſex
progreditur. Et aliam quandam plurimū productam, quæ ad
quadrageſima, & plures item extenditur.

Exquiſita ter-
tiana.

Simpliciter
tertiana.

Producta ter-
tiana.

Simpliciter
producta.

Admodum
producta.
Magis produ-
cta.
Plurimū pro-
ducta.

COMMENTARIVS.

Tertianæ intermittentis exemplo, quomodo particulares in putridis fe-
bribus differentię ſint expendendæ, moſtrat hoc in loco Galenus. Tres enim
eius differentias eſſe ait, tertianam exquiſitam, tertianam ſimpliciter, & ter-
tianam productam. Quam ruruſum in alias quatuor ſecat differentias, nempe
productam ſimpliciter, admodum productam, magis productam, & pluri-
mū productam. Quæ autem ſingulæ hæ ſint, in contextu euidentiffimè Ga-
lenus docet, vt nulla opus ſit explicatione.

Tertianæ in-
termittentis dif-
ferentia tres.

Sed vnāquamlibet dictarum certis terminis definire non li-
cet propter Soriticam dubitationem. Quinetiam neque neceſſe
eſt talem nominum exquiſitam rationem quærere, quum liceat
nobis etiam ſine ea, iis qui adſunt accuratè de vnoquoque ægroto
indiciare, & rectè curare, & id quod futurum eſt, prænoſcere.
Subiiciatur enim aliquis quindecim horas febricitare, eſſe autem
ſine febre tribus & triginta, atque id deinceps ei proportionē ac-
cidere. Conſtat verò quòd cibandi tempus ex acceſſionis & inter-
miſſionis tempore cognoscetur, & quicquid ex eo ad prænoſcē
& curationē vtile ſumi poteſt, id quoque abundè cōſequetur, etiāſi
non quæritur tertianā ne ſimpliciter appellare oporteat eiufmodi
febrē, an cum aliqua alia adiectione quæ differentia definiat. Quin
& volens alteri egrotantis febrem indicare qualiſnam ſit, accu-
ratiuſ indicabit acceſſionis & intermiſſionis longitudinem di-
cendo, quā quærendo nomen quod perſpicuè & definitè idem

Soritica dubi-
tatio.

demonstrare queat. Hæc igitur optima narratio atque doctrina est. Secunda verò quam paulo antè dixi, exquisitam quandam tertianam nominans, aliam autem simpliciter tertianam, dein aliam paululum productam, post aliam admodum, aliam verò magis, postremo aliam plurimum. Omnium autem obscurissima & deterrima est, quæ prima est prodita, in qua recetiores medici quotidie inter se certant & contendunt, ne id quidem cognoscentes quod de nomine litigant. Sed de aliis fortasse quis minus mirabitur, de Agathino admodum mirandum, siquidem productam quandam quotidianam & quartanam vocans, in tertiana minime seruauit proportionem, sed cuius longius producta fuerit accessio, hanc semitertianam nominat. Sed de nominum ratione mihi iam abundè dictum est. Nam & ipse plus quàm par est temporis in ipsis contero: proinde tempus est, vt ad eorum rerum quæ reliquæ sunt considerationem redeamus.

COMMENTARIVS.

Fieri non posse vt vnaquævis prædictarum febrium tertianarum productarum exquisitis terminis definiatur, in præsentiarum docet: idque propter Soriticam dubitationem perplexitatemve. Soriticam verò perplexitatem Galenus non vocat nisi Soriten, quem Cicero in libro de Diuinatione secundo, acervalcm nominat. Est verò, vt idem lib. 2. Academicarum questionum attestatur, vitiosum ac captiosum genus interrogandi, vbi aliquid minutatim & gradatim additur ac demitur. Hinc est quod Aristoteles lib. 1. Priorum resolutionum sect. 3. & Galenus lib. 1. de Labo. locis cap. 2. *τίς παρὰ ἀνέχον ἡμέραν* nominant, quod scilicet per eum paruum aliquid addatur aut dematur. Fit enim vbi addendo vel demendo cumulo nusquam fistitur. Hac sanè interrogandi ratione Deum aggressus est Abrahamus, ad impetrandam Sodomitis ac Gomorritis misericordiam, quò subinde interrogaret quid si illic quinquaginta fuerint iusti, quid si minus quinquagintaquinque iustis fuerint, quid si quadraginta, quid si triginta, quid si viginti, quid si decem? Non temerè autè Galenus appellat perplexitatem, siue dubitationē, quia (vt idem loco paulo antè citato scribit) multa ad communem vitam vitia ex ipso dubitationē sortiuntur. Cæterum quum de Sorite in commentariis nostris quos in libros Galeni de Labo. locis exarauimus copiosissimè dixerimus, sufficiat in præsentiarum Galeni mentē breuiter explicasse, qui vtiq; censet fieri haud posse vt certis terminis productæ tertianæ definiatur, propter Soriticā vitandā dubitationē, quæ semper, & vsq; in infinitū aliquid adicitur, vel detrahitur. Verbi gratia, si eā febrē admodū productā nominare velis, quæ triginta horas producit, nō permittet tibi vt id ipsum facias Sorites, quod scilicet huic numero semper aliquid adiiciatur vel dematur. Neque enim erit vlla febris quæ præcisè hunc terminū triginta horarū obseruet, & non nunc paulo plus, nunc verò paulo minus quàm triginta horas producat. Quapropter vt hanc perplexitatē declinemus, præstat cum Galeno hanc dicere admodum productam tertianam,

que *et* q^{ue} ut Galeni voce utar, id est, circiter triginta extenditur horas, nihil morantes siue paulo plus, siue paulominus, id dictis horis proteſtatur. Quod de admodum producta diximus, idem etiam ad reliquas accommodari poſteſt. Atque hæc eſt legitima Sorites ratio, quæm noſtri temporis Dialectici propemodum omnes cum gradatione, quam *ἀλυσια*: Græci vocant, confundunt. Quippe nemo illorum (vno excepto Valla) Sorites rationem rectè tradit. Porro non eſſe neceſſariam exquisitam hanc nominum ratione, quæ Sorites requirit, Galenus hypotheſi quadam luculenter oſtendit, in qua optimam enarrandi ac explicandi harum febrium rationem ob oculos ponit. Poſt quam ſecunda eſt ordine, quæ paulo ſuprà eſt à Galeno expoſita. Omnium verò peſſima & obſcuriſſima quæ prima eſt prodita, hoc eſt, ea quæ exquiſitis terminis definire prædictas tertianas febres conatur, & Soritica vi perplexitate delectatur. Reliqua omnia ex ſuperioribus clara ſunt.

Dialectici Sorites cum gradatione confundunt.

Cap. IX.

INter eas verò quæ reſtant nulla hac præſtantior eſt contemplatio, utrùm quemadmodum in utraque bile, ac pituita ſunt quædam febrium ſpecies, ita etiam in ſanguine putreſcente. Diatras enim febres eo duntaxat calefacto, non autem putreſacto, fieri dicebamus. In putrefactionibus autem (neceſſe enim eſt interdum ſanguinem putrefieri) quærenda eſt febrium ſpecies. Eam verò inuentum iri conſentaneum eſt, ſi prius inuenerimus quonam modo ſanguis putreſcit. Videtur enim rectè dixiſſe Ariſtotelem, Ab alieno calore fieri putrefactionem. Vocat autem alienum, externum, non innatum, neque vnicuique rei proprium. Hic enim concoquere ſolet, alienus autem corrumpere, quod eſt, putrefacere. Extrinſecus verò calor ſanguini ſupetuenit, per ſolis uſtiones, & peſtilentes conſtitutiones, & ut ſummatim dicam, per omnes febres ex quacunque cauſa generentur. Quinetiam vbi in aliqua animalis parte, ſanguis copioſior coaceruatus, ſupra vires eius fuerit, corrumpitur: maxime vbi propter craſſitudinem in exiguis vaſis inſectus eſt, aut ob multitudinem impactus, quemadmodum accidit in adenum tumotibus, ac phymatis, & ut in ſumma dicam, in omnibus phlegmonibus. In huiuscemodi enim affectibus duplici de cauſa ſanguis corrumpitur, tum quòd minime diſflatur, tum quia à natura non vincitur. Quòd verò quæ non diſflantur putreſcere ſoleant, in omnibus externis videte licet, ſtuatibus, ſeminibus, præterea veſtibus. Eius verò quod dictum eſt fidem facere poſteſt, id quod in pleuritide accidit. Expuunt enim in ea alij ſpumofam, alij pallidam, alij rubeam ſaniem eius qui

Quæſtio num ex putreſcente ſanguine fiat febris.

Alienus calor.

Extrinſecus calor vnde ſanguis accidit.

In tumotibus præter naturam duplici de cauſa ſanguis corrumpitur.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

in phlegmone vincit humoris, quæ non continetur, sed præternuitate extrâ sudat. Interdum quoque talis sanies nigra apparet, ac neque statim ab initio, sed processu temporis, præcedentibus magna ex parte pallidis sputis, quæ flaua bilis exuperantis erant indicia, quemadmodum spumosa pituitæ, rubra verò sanguinis.

COMMENTARIVS.

Nam à sanguine putrefacto febris committitur putrida. Auicenna Galeno falsam affixit opinionem.

Questionem hoc in loco frequenter in medicorum scholis agitatam, nū à sanguine putrefacto febris committatur putrida, explicat Galenus. Siquidem multi, quibus Auicennæ imposuit autoritas, nullam esse planè febrem à sanguine putrefacto ortam crediderunt. Is enim Fen. 1. Canonis quarti tract. 2. ca. 4. Galeno falsam affinxit opinionem, quasi ille, si Diis placet, nullam planè febrem à putrefacto fieri sanguine opinatus sit. Nam eo loci inter reliqua sic scriptum reliquit, Opinatus est, inquit, Galenus, quòd non sit febris sanguinis, à putredine sanguinis. Cæterum, quòd ne per somnium quidem hoc quod illi tribuit Auicenna in mentem venerit Galeno, præsens, & quod sequitur etiam caput, sole clarius meridiano docebit. Disertè enim & significantibus verbis in illis sanguinem putrescere fatetur, eiusque putredinis causas exponit. Diligenter autem hanc contemplationem, Nunquid etiam in putrefacto sanguine aliqua februm species fiant, perinde atque aliis tribus humoribus, Galenus tractandam esse hortatur, quòd scilicet nulla hac sit præstantior, vel quòd hæc nulli vilior aut deterior sit, utroque enim modo vox *φαιδότερον* interpretari, quòd sit ambigua, potest. Quippe *φαιδον* Græcis non solum τὸ κακόν, id est malum, sed & *εὐχέλαις*, hoc est, præstans, ac preciosum significat.

φαιδότερον.

Bisariam ex sanguine febres accidunt.

Synochus non putrida.

Non autem temerè dixit Galenus, Sanguine putrefacto: bisariam enim ex sanguine febres accidunt: vno modo, eo plurimum calefacto, non autem putrefacto. Atque tum quidem febris species diaria vocata, quæ à recentioribus Synochus non putrida dicitur, procreari solet, ut capite libri primi octauo abundè ostensum est. Diaria hæc in tertium vsque extenditur diem, nec ob id sanè à diariarum specie excidit, quòd nimirum eiusdem cum diariis simpliciter nominatis naturæ sit. Ut enim hæc vnicam duntaxat accessionem habent, ita quoque illa, modò à medicis rectè tractetur, post primam accessionem desinit. Hinc non simpliciter diaria, sed cum adiectione plurium dierum diaria appellatur. Alio modo, sanguine non solum nimium calefacto, sed & putrefacto, febris nascitur. Atque tunc duarum specierum febres, ut paulo post latius ostendetur, excitantur. Quas quidem inuenire promptum erit, ubi prius quo pacto sanguis putrefit, cognouerimus. Putrefit autem non solum sanguis, sed & omnis res alia à calore externo (Aristotele quoque lib. 4. Meteor. ca. 4. teste) qui putrefactionem proprii & natui caloris in vnoquoque humido corruptionem, quæ ab alieno fit calore, esse tradit. Quis vero sit alienus calor, Galenus in contextu disertè monstrat. Extrinsecus autem calor sanguini multifariam superuenit, nempe in vstionibus solis, pestilentiæ aëris constitutione, quæ calida & humida est, & in summa, in omnibus febribus ex quacunque causa fuerint procreatæ. Ab iis enim omnibus alienum concipit sanguis calorem, qui subinde sanguinem corrumpit, hoc est putrefacit. Corripitur etiam seu putrescit sanguis, quando in aliqua corporis parte tanta eius copia coaceruat,

Sanguis ut putrefit. Putrefactio.

Extrinsæcus calor sanguini multifariam superuenit.

aut, ut vires eius superet, ab eaque vinci nequeat. Quod fit vbi in saum alimentum hunc mutare haud potest. Idē etiam accidit, quando sanguis in exiguis vasīs ob suam crassitudinem infarctus est, aut propter copiam in iisdem impactus, aut à venis & arteriis in alias partes præter naturā transfusus, quemadmodū in adenū tumoribus, phymatibus, & omnibus phlegmonibus euenire solet. Est autē phyma priuatim phlegmone glādularū adenūmve, quæ statim augetur, & suppuratur. Duplici enim ratione in iam dictis affectibus sanguis corūpitur, vna, quia tū non diffilatur. Quod verò ea quæ tū diffilāt putrescere solē, cap. 5. libri primi ostensum est, & externorum, fructuū scilicet, feminum, & vestium, exempla id ipsum manifestē comprobant. Hæc enim omnia, nisi diffilentur, putrescunt. Altera ratione corrumpitur sanguis, quoniā à natura non vincitur, propterea quòd iam extra naturales suas cavitates, venas scilicet ac arterias, in alias partes transfusus sit. Fieri enim non potest ut sanguis qui à propria ciuitate exeidit, sanguis permaneat. Si non manet sanguis, corrumpatur igitur oportet. Quod Hippocrates quoque confirmat, in-

quens, Si sanguis præter naturam in cavitatē aliquam transfunditur, ut corrumpatur necesse est. Quod verò sanguis à vasīs transfunditur in alias partes, id pleuritidis maxime monstrat. Nam in ea nonnulli spumofam, alij pallidā, alij rubeam sanie expuunt, nulla alia de causa, quā quòd pars humoris qui in phlegmone vincit, retineri præ sua copia nequeat; & ob tenuitatem suam per membranā costas cingentem sudet. Interdum etiam talis sanies humiditasve tenuis, nigra apparet, vbi nimirum humores phlegmonem efficiētes nimium aduruntur. Hinc est quòd illa non statim ab initio appareat, sed progressu temporis, præcedente magna ex parte pallido sputo, quod bilis redundantis, adeòque plurimi caloris, indicium erat.

Phyma quid.

c. Aph. 10.

c. 12.

Febris ex putrescēdo i partibus phlegmone oblectis sanguine nata qualis.

Melancholicus humor.

Simpliciores ex sanguine procreant febres.

Consentaneum igitur est sanguinem etiam ipsum in particulis phlegmone oblectis putrescere, febrēque ex eo simpliciorē esse quā ex aliis humoribus. Proportionem autem accessionum tertiani circuitus sumit: ita enim etiam in pleuriticis fieri cernitur vbi rubra expuunt: vbi autem supra modum affatur, mutatur omnino. Pars enim tenuissima simul ac pinguis, in pallidam bilem: crassior autem in atram vertitur, quemadmodum & in carbunculis accidit. Etenim in iis ex sanguine vehementer feruente, in melancholicum humorem muratio fit. Ita verò nunc melancholicum esse humorem in audire oportet, ut qui nōdum exquisitē atra bilis effectus sit, sed in quodam confinio constitutus. Febres igitur pro specie humorum, in quos sanguis mutatur, consistēt, sola malignitate & lenitate dissidentes. Simpliciores enim sunt ex sanguinis mutatione, tum in cæteris, tum etiam in caloris lenitate. Nam etsi quā plurimus ad manus occursum apparet, prorsus tamen est mitis, quemadmodum is qui à balneis accidit. Copia enim febrilis caloris, in ipsa effluxus multitudine semper posita est: molestia verò quæ extrinsecus iniecta

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

Caloris qualitas indicat humoru efficiētia febrem.

manui occurrit, in caloris acrimonia. Atque hoc tibi maximum indicium humoris efficientis febrem, caloris inquam qualitas: quæ enim vaporosior est & minus molesta, sanguinis est: quæ verò molesta, erodens, & mordax, ex bile consistit. Vbi verò in primo occurſu vaporosa potius quàm mordax sentitur, diutius autem immorantibus paulatim et acrimonia accedit, & maximè inæqualis, ut per colum quoddam vel cribrum transmitti videatur, ex putrescente pituita talem febrem consistere, sciendum est.

COMMENTARIVS.

Simplex.

Quum hætenus dictum sit quomodo sanguis, & propter quam causam in phlegmone, aliisq; nonnullis tumoribus præter naturam putrescat, nunc qualis sit ex sanguine in particulis phlegmone obfessis putrefacto nata febris, ostendit. Simplicior enim, hoc est, mitior placidioreve, quàm sint febres quæ ex aliis procreantur humoribus, existit: Simplex enim hoc loco idem quod mitis, vel placida significat, quod liquidò testantur ea quæ lib. primo de Iudiciis ca. 16. scribit Galenus, ita inquit, Quam Hippocrates placidam, hanc ego, perspicuitatis gratia, simplicem nomino. Nec dissentiant quæ idem lib.

Febris ex putrefacto sanguine nata, circuitus tertiani proportionem sumit.

3. Prognost. comm. 2. scribit, ubi simplicissimas febres esse ait, *quodlibet exortas nantes*, quæ malitia omni vacant. Nos quoque de huius vocis significatione multa diximus in nostris commentariis lib. 1. de Iudiciis ca. 3. & 16. Præterea febris ex putrefacto sanguine nata, circuitus tertiani proportionem sumit, ita ut tertio quoque die inuadat noua quædam accessio, quod sanguis putrescens, ut paulo post clarius dicemus, biliosus fiat. Assumere autem tertiani circuitus proportionem, in pleuriticis obseruatum est, qui rubra expuerunt. Horum enim febres tertianum planè circuitum præ se tulerunt. Has autem ex sanguine putrefacto natas esse, sputorum color, qui ruber erat, maximè demonstrauit. Vbi verò sanguis admodum assatur, mutatur omnino: nec rubrum colorem retinet, sed vel pallidus, vel niger redditur. Quippe pars eius tenuissima ac pinguis, in pallidam bilem mutatur, adeoque pallidum etiam colorem affumit: crassior verò in atram bilem transit, ideoque nigrum etiam præ se fert colorem. Quod in carbunculis quoque accidere conſpicitur. Nam sanguis supra modum feruens in iis mutatur in melancholicum humorem. Vocat autem melancholicum humorem, ut metipſe testatur, eum qui non dum exquiritè atra bilis effectus, sed in quodam confinio constitutus est. Nam is ubi vehementer adustus fuerit, statim in atram mutatur bilem. Inter hanc verò & melancholicum humorem esse differentiam, non hoc solum, sed multis aliis locis docet Galenus, quemadmodum in nostris super 4. de Tuen. sanita. librum, & sect. 4. Apho. comm. 21. copiosissimè demonstraui mus. Melancholicus nanque humor est veluti fæx sanguinis. Atra verò bilis, ex sanguinis fæce vehementer adusta, ortum suum obtinet. Quapropter febres, pro specie humorum in quos sanguis corruptus mutatur, consistent, sola lenitate & malignitate inter se dissidentes. Simpliciores enim, hoc est, mitiores, lenioresque sunt, quæ ex sanguine putrefacto procreantur, tum in reliquis omnibus symptomatis, tum etiam caloris lenitate. Nam etſi ad primam manus impositionem

Melancholicus humor.

Atra bilis.

nem plurimus is esse apparet, omnino tamen mitis ac placidus est, quemadmodum is calor qui balnea consequitur, quem omnes lenem esse ac mitem experiuntur. Proinde copia caloris ab eiusdem acrimonia separanda ac discernenda erit. Copia nanque febrilis caloris, multitudinem effluxus comitatur: molesta verò in caloris acrimonia posita est. Oportet enim similem esse defluxum subiectæ substantiæ. Atque hinc est quod maximum ac certissimū sit humoris febrē efficiētis indicium, caloris qualitas. Si igitur subiecta substantia, vnde caloris effluxus fit, humida & aërea fuerit, qualis est sanguinis, tunc id quod ab ea effluit, vaporosum est ac suauē. Sin sicca & acris, terrestrisque fuerit, tum & id quod effluit, fuliginosum & acre erit. Proinde vaporosior & minus molesta caloris qualitas, sanguinis quidem certissima nota est: molesta verò, erodens, & mordax, bilis. Vbi verò primo statim occurrit manus iniectæ, vaporosa potius quàm mordax esse percipitur, per moram autem paulatim acrimonia accedit, præsertim inæqualis, adeò vt per colum aut cribrum transmitti videatur, ita sanè vt partes quæ foraminibus cribrorum respondent, maiorem acrimoniā præ se ferant: reliquæ autem quæ integris partibus respōdent, minus aut nihil acrimoniæ habeāt, ex putrescente pituita febrem consistere putandum. Cur autem inæqualis in febribus, ex pituita natis, caloris qualitas occurrat, paulo pōst exponetur. Quum itaque ex iis quæ hæctenus dicta sunt luce meridiana clarius sit, Galenum discretē fatēri ex putresfacto sanguine procreari febrem, nemo non videt quàm falso & mendaciter se Auicenna Galeni esse interpretem iactitet. Si enim verè is fuisset qualem se impudenter esse professus est, multisque falso persuasit, certè nūquam tam aliena, & à Galeni, quem interpretandum suscepisset, mente abhorrentia scribere ausus fuisset. Nulla enim ambage vsus, hunc opinatum esse constanter affirmat, nullam ex putresfacto sanguine fieri febrem. Sed dicit hæc quispiam (nec immerito sanè) quum constet omnib⁹, ex iis quæ hæctenus dicta sunt, & pōst etiam dicentur, Galenum manifestē fatēri ac docere ex sanguine putresfacto nasci febrem: qua igitur de causa Auicenna illi falsam hanc opinionem affingere voluit? Non alia certè, quàm quod locum Galeni qui est in libro 2. de Iudiciis cap. 12. non rectè intellexerit, sed malitiosè interpretatus sit: ibidem enim ita inter cætera scriptum reliquit, Manifestum, inquit, quod vbi sanguis putrescere inceperit, non etiam bonus manet, sed biliosus sit. Atque in eo illud obseruatur, quod tria sunt vniuersæ simplicium febrium genera. Quæ enim ex putresfacto sit sanguine, iam quodammodo est biliosa. Hæc ille. Verum quo pacto Auicenna hæc Galeni verba deprauarit, longum esset in præsentia referre. Quum autem hoc ipsum in nostris super iam citatū locum commentariis abunde monstraui, superuacaneum esse iudicavi hoc in loco iterum repetere. Lectorem itaque ad eum ablegamus locum, ne sit necesse hæc eadem non sine lectoris fastidio repetere. His verò quæ illic diximus hoc in præsentia adiciendum erit, valde esse ridiculum, quod Auicenna existimari febrem ex sanguine natam, ab Hippocrate appellari πυρετον, quum tamen constet neque Hippocratem neque alium quenquam è veteribus hac voce in suis scriptis vsū esse, quemadmodum etiam Galenus id ipsum in fine commentariorum suorum super secundum de Natura humana librum attestatur: sed est à iunioribus medicis excogitata, vt idē Galenus lib. 9. The. metho. cap. 2. & lib. 1. Epide. comm. 3. Apho. 2. memoriæ prodidit. At-

Copia caloris
ab eiusdem a-
crimonia dis-
cernenda.

Certissimum
humoris febrē
efficientis in-
diciū quod.

Tu Auicenna
innotuit.

Auicenna fal-
so se Galeni in-
terpretem iacti-
tat.

al. m. 2.

Febrem ex san-
guine natam,
Hippocrates
non appella-
uit πυρετον.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

que hoc nomine factum est, ut capite secundo huius libri, tum eam febrem quæ nullam habet usque ad iudicium mutationem, tum eam quæ multis particularibus circuitibus continetur, ac remissionem aliquam obtinet, ad integritatem tamen non pervenit, sub *συνεχης*, id est, continuæ nomine, Hippocratis exemplo, complexus sit. Id quod etiam fecit lib. 2. de iudiciis cap. 6. ubi in eum scribit modum, Cōtinuam appello, inquit, febrem, quæ in quietem febrem vacantem, antequam omnino solvatur, non definit, etsi aliqua sensibilis declinatio apparet. Quando verò neque sensibilis aliqua declinatio sit, semper verò à primo principio usque ad iudicationem similis perseverat. Et genere quidem ardentium febrium & hæc est, acumine verò ab illis differt. Neque verò si Synochum quispiam ipsam nominat, quemadmodum medici nonnulli, appellationis ratione à febribus ardentibus toto genere differt. Ut hinc iterum omnibus perspicuum fiat, Avicennam sibi falsissimè interpretis Galeni appellationem sumpsisse & arrogasse, quum multis in locis, & hic maxime, Galeni sententiam non sit assecutus.

Cæterum contemplanti mihi ac quærenti causam ob quam febres ex aliis humoribus natæ, calorem æqualiter occurrentem obtinent: quæ verò ex pituita consistunt, prædictam habent inæqualitatem, apparuit mihi causa esse maxime lentor, crassitudo, & dissolutionis humoris difficultas. Huius enim, ut aliorum omnium, quicquid extenuatum est quovis tempore, discutitur. Vix autem extenuatur, quicquid crassissimum fuerit. Quod si etiam natura frigidum fuerit, multo magis. Quocirca neque tota pituita, neque æqualiter, sed quicquid eius putredo occupat, ea sola efflat, & extenuata effertur: ac perinde ut in lentis crassisque humoribus dum elixantur, evenit. Nam in eis bullæ assurgunt, quibus ruptis, spiritus confertim attollitur, ac simul secum sursum ducens attenuatum humorem. In tenuibus autem humoribus elixatis, neque bullæ efficiuntur, & qui ab iis attollitur vapor, omnino similis ac continuus sibi ipsi est.

COMMENTARIUS.

Quum paulo antè Galenus dixisset in febre ex pituitæ putredine orta, inæqualem calorem tangentis manui occurrere, nunc quæ sit eius inæqualitatis causa, exponit, eamque planè in humoris pituitosi lentorem, crassitudinem, & dissolutionis, difficultatem transfert. Quum enim in hoc humore, ut omnibus etiam aliis, accidat, ut nihil ex eo nisi prius extenuatum sit, discutitur: non possit verò propter suam tum frigiditatem, tum crassitudinem nisi difficulter extenuari, sit certè ut totus, & æqualiter efflari extrahere, spirare nequeat, sed ea duntaxat illius pars, quam putredo occupavit, calorque extenuavit. Id verò accidere pituitæ, exemplo externorum crassorum humorum qui elixantur, demonstrat. In iis enim bullæ assurgunt: quibus ruptis, spiritus confertim sursum fertur, vnaque secum humorem attenuatum attollit. In tenuibus contra, nihil tale accidit, quòd illi sibi omnino similes, ac continui sint.

Cap.

Causa inæqualitatis caloris in febribus ex pituita orta.

Simile.

Inæqualis in pituitosis febribus caloris causa.

Cap. X.

Sed quum de iis consentanea dicta sint, causam earum febrium quæ Synochi nominantur, perscrutabimur. Mirum enim mihi esse videtur sæpe vsque ad quartum, vel quintum, & interdum vsque ad septimum diem, vnâ in eis fieri accessionem ab initio vsque ad finem. Quanquam si quis diligenter consideret, magis mirum est quosdam febricitantes per circuitum habere accessiones. Exemplum enim quod in superioribus de stercore particulatim putrescente diximus, in animalis corpore semè accidere non potest, quum putrescentes humores cum iis qui putredine vacant, promptè permisceantur, vtpote conspitatione & confluxu ex omnibus in omnia existente. Quocirca minimè fieri potest, vt putredo in vna aliqua parte, aliâ in alia consistat, nisi phlegmone incipientem putrescere humorem colligatum detineat. Quum igitur in contrarium ratio cedat, difficiliusque sit inuenire causam febrium per circuitum accessionem habentium, quàm synochorum, de vtrisque differere tentabimus, neque hîc producentes sermonem, neque contradicentes aliorum erratis, sed vt in omnibus superioribus fecimus, ea quæ vera sunt duntaxat persequentes, quibus quispiam fretus aliorum etiam errata deprehendere possit. Incipiendum igitur ab iis quæ manifestissimè apparent, cuiusmodi sunt lippitudines quædam: quarum hæc quidem singulis diebus, ille verò tertio quoque infestare apparêt. Similiter & autium dolores, & capitis, vel totius vel dimidii, quæ hemicraniam nominant. Nonnullos verò etiam podagra, & articulorû dolor per circuitus infestare videntur. Quæadmodum igitur in omnibus iis videte licet venas in partibus quæ infestantur, in tumorem attolli, & phlegmonè augeti, ac dolores intendi, fluxionemque superfluum foras procubete: ita & in partibus intennis, quæ minimè apparent, eandè seruari proportionè existimandû est. Proinde etiâ eâ quæ in pleuritide, ac eam quæ in peripneumonia phlegmonè in accessionû quidè initiis intumescere, in inclinationibus autè discuti ac sublidere. Sed quonâ modo id fiat, fortasse inueniemus, si de phlegmonis generatione, & rheumatice vocatis affectibus quæcûque nobis alibi demonstrata sunt, ad memoriâ reuocemus. Cû illis enim quodcunq; propriû huic sermoni est, si adiectum fuerit, præsentibus quæstionibus sufficiet.

Totum corpus
conspirabile &
confluxile.

GAL DE DIFFERENT. FEBRIVM

COMMENTARIVS.

Quum de Galeni sententia duplices ex putrefacto sanguine febres procreentur, quicquid interim Auicenna nugetur, vna quæ sit vbi sanguis in aliqua animalis parte plurimus acruatus supra eius vires, ita vt illum vincere, & in suum alimentum conuertere nequeat, putrescit: de ea certè in eo quod præcessit capite, copiose egitaltera quæ sit vbi sanguis in omnibus, ac potissimum maximis vasibus æqualiter putrescit, & recentioribus medicis *ἐν ὅλῳ*, id est, continens dicitur. huius quidem hoc in capite causam explicaturus, initio cur accessiones per circuitum inuadant, exponere aggreditur. Neque id sanè temerè: hoc enim primum cognito, facilius quapropter vna accessio, vt Synochis accidit febribus, ad septimum, in summa ad iudicationis vsque diē extrahatur, intelligi potest. Quamquam autem mirum sit cur id ipsum accidat, tamen si quis rem diligenter consideret, maiorem illi admirationem asferet cur in nonnullis febribus accessiones per circuitus fiant. Exemplum enim quod capite octauo libri primi de stercore iumentorum ac columbarū, paulatim putrescente prolatum est, ad animalis corpus rectè accommodari posse non videtur. Quum enim hoc ipsum, quemadmodum Hippocrates in libello de Alimento attestatur, *ἐμπύονον καὶ ἐσπύονον*, id est, conspirabile sit, fieri non potest vt putredo nunc hanc, nunc aliam partem humoris occupet. Si quidem putrescentes humores iis qui putredinis expertes sunt, faciliè commiscantur. Quòd si itaque inter se commiscantur, vt etiam simul putrescant necesse est, nisi phlegmone putrescentem humorem ita alligatum detineat, vt ab vna parte in aliam fluere nequeat. Corpus autem esse conspirabile & conflatile, Galenus multis aliis in locis, præcipuè verò in libello de Vsu partium, libro primo & tertio de Naturalibus facultatibus: item libro primo Methodus medendi, capite secundo, & libro primo de Simplicium medicamentorum facultatibus, ex citato iam Hippocratis loco, demonstrat. Quò itaque ratio in contrarium cedat, & fieri nò posse videatur, vt accessiones per circuitum fiant, propterea quòd simul putrescant humores, difficulter vti que earum febrium quæ per circuitum accessiones habent, quàm earum quæ continentes dicuntur, causam inuenire licebit. Cæterum quia difficile est eius rei asserere causam, ideo à manifestissimis exorditur Galenus, nempe lippitudine, aurium, capitis, pedum, & articularum doloribus. Quæ quidem mala quum itidem per certos quosdam circuitus infestent, ideo quæ eius rei causa sit, inuestigare oporteat, vt saltem horum manifestorum malorum circuitus causa peruestigata, in internorum quoque morborum circuitus causæ notitiam perueniamus. Quò autem in omnibus paulo antè nominatis externis malis, venæ in partibus, quæ instantur attolli conspiciantur, & dolores intendātur, augeanturque tumores, indicium est superuacua fluxionem foras ad oculos, aliasque partes antea nominatas decubere. Quòd igitur in externis fieri videmus, idem etiā in internis, nempe pleuritide, & peripneumonia, eadem proportionem accidere existimandum est: nam in iis quoque vbi accessiones incipiunt, phlegmones intumescunt, in inclinationibus autem discutiantur, ac subsident. Quum igitur in vtrisque malis, tam externis quàm internis scilicet, fluxio ad partes præter naturam decumbat, adeoque hæc plañè circuituū causa existat, ideo Galenus à fluxionū causa ac generatione exorditur, & multas hypothesas alibi demonstratas, nobis in memoriā reuocat.

Fluxionē

Difficillius cau-
sa cur febres
per circuitum
accessiones ha-
beant, quàm
quòd vna dē-
taxat omnē
inueniatur.

Cur externa
mala per cir-
cuitū aligant.

Fluxionem igitur decumbentem in oculos, omnes quidem concedunt à capite defluere, sed quænam causa sit ob quam præfinito circuitu, sæpenumero defluat, dicere haud possunt, ut qui de facultatibus naturalibus nihil commentati sint, de quibus nos tribus in libris scripsimus, quatuor esse omnes demonstrantes, à quibus stirpes & animalia gubernantur. Vna igitur est familiarium attractrix, altera eorūdem retentrix, tertia autem ab iis alteratrix, & quarta præterea alienorum expultrix. Alienum verò in omnibus rebus duplex est, alterum qualitate, alterum quantitate. Aceruatur quidem id propter facultatum quæ in iis partibus sunt robur & imbecillitatem. Si enim æquis sint viribus, & meatus qui excrementa deducunt, secundum naturam se habuerint, partes ipsæ sanæ sunt: vbi verò plus quàm alteratur, deducatur, omne id quod superuacuum est, ab excretrice facultate pulsum excerni necesse est. Si autem ipsa imbecilla sit, in hoc loco manet. Ac quod multum est, grauatur, atque distendit eum. Quod verò acre est, erodit ac mordet, quemadmodum quod calidū est, calefacit: quod frigidum, frigefacit.

Quatuor facultates naturales.

Alienum duplex.

Fluxionum casus.

COMMENTARIVS.

Causam fluxionum hoc loco explicaturus Galenus, hypothefin de quatuor naturalibus facultatibus in libris tribus de iis editis demonstratam, nobis in memoriam reuocat, atque ex ea quando corporis partes sanæ sint, quando contrà ægræ & superuacuis refertæ, exponit. Sanas enim esse ait, vbi partes æquis sunt viribus, nec vna altera imbecillior est, & meatus qui deducendis excrementis parati sunt, secundum naturam se habuerint, & obstructi non fuerint. Vbi autem plus alimenti ad partem aliquam deducitur quàm ab eadem alterari possit, omne quod reducat, à facultate excretrice expelli necesse est. Si hæc valida, & officio suo strenuè functa fuerit, fieri potest, ut vniuersum excernat. Sin imbecilla sit, id quod superuacuum est, & alterari à parte nō potest, illic heret. Id si sua quantitate alienum fuerit, grauatur, atque distendit. Sin qualitate alienū est, adeoq; acre, erodit, & mordet. Quod si calidū, calefacit.

Sanæ partes quando sunt.

Fluxionibus quid obnoxiet.

Hæc aurem liquidò etiam in ventriculo apparent. Quidam nanque ingerentes plus ciborum, interdum nauſcabūdi vomere coguntur, interdum alui profluuiū corripiuntur. Quod igitur hic per maxima patentia loca excernitur, quæ foras id quod redundat, eructant, id in aliis partibus animalis, per tenues meatus, nō foras, sed ex aliis in alias transluit partes, expellenribus quidem ipsū robustioribus, suscipientibus autem imbecillioribus. Pellitur autem rursus ex iis in alias, atque ex illis in alias defluit, donec tandem in omnium imbecillissimas decubat. Id autē ut in-

Quomodo ab vna in aliam partē defluxio decumbat.

de rursus ad alias robustiores recurrat, fieri minimè potest. Quocirca in plenitudine & vitio humorum, *καταχυμια* Græci vocant, partes omnium debilissimæ, aliæ quidem phlegmone, aliæ erysipelate, aliæ herpete, aliæ alio quodam pathemate corripuntur, aliæ verò rheumaticum appellatum affectum obtinent, de quo seorsum scripsimus. Nihil igitur mirum, vel cerebrum, vel etiam totum interdum caput, vbi aliquod coaceruauit excrementum, in aliquam partem imbecilliores expellere, aut aures, aut oculos, aut tempora, aut labia, aut dentes, aut buccas, aut palatum, aut gingiuas, & gurgulionem, & tonsillas, & quæ illic sunt glacidulas. Atque vbi nullam ex iis fuerit imbecille, in thoracem, pulmonem, fauces, gulam, & ventriculum fluxionem transmittit. Quemadmodum igitur caput sæpenumero prædictorum cuique morbi causa est, ita phlegmones in iecore & liene, vicinarum aliquarum partium, aut etiam per louem vna longius sitarum, aut plures quæ excrementa generant, augent, transmittunt, & per circuitum infestant. Ac nihil miri est iis aliquod malum accidere, quod est simile excretioni excrementorum ventriculi. Quemadmodum igitur si quis videret quantum quotidie excernitur, causam verò excretionis ignotaret, admiraretur utique ordinem: ita qui nescit generationis excrementorum in capite, atque excretionis causam, & ignorat quamobrem hæc foras effluant, illa verò in aliam quandam partem defluant, dubitat atque miratur influxus proportionem. Pari modo & qui ignorat, quæ partes excrementum iecori transmittunt, & ob quam causam transmittuntur, miratur proportionem ex iecore accensatum febrium. At qui nouit decumbentem in iecur fluxionem, & quod primum dederit phlegmones initium, & sequentis accessions laborantem partem habere causam mirari desinit.

COMMENTARIVS.

Exemplo ventriculi, qui sua superuacua & excrementa per maxima patientia loca, gulam nimirum & ianitorem, excernit, quomodo in aliis partibus ab vna ad aliam fluxio decumbat, perspicuè monstrat, adeoque hypochresin nobis in memoriam reuocat, quæ libro tertio de Natu. facult. illi abundè est demonstrata. Quum verò tota disputatio Galeni per se clara sit, & ab omnibus intelligatur, præsertim iis qui Galeni iam citatū librū perlustrarunt, non est opus nisi vt quasdam voces, imperitiis fortè non satis cognitatas, explicemus, quarū quidē prima est bucca, quam *γνάθος* Galenus appellat. Bucca verò vtriusque oris latus quod retento spiritu inflatur dissectionis peritis dicitur.

ciat. Altera gurgulio, *γυργυλίου* veteribus Græcis, posterioribus *αδέν*, Latinis columella, nostris vna & vuula nominata. Tertia vox est tonsillarum, quæ non sunt nisi ad linguæ radicē vtrinque spōgiis similes, ac carnosæ appositæ glandulæ. Amygdalas barbari vocant. Quod vt rectius intelligatur, sciendū nobis venit, quod glandulæ, quæ in locis à Galeno nominatis consistunt, numero sint triplices. Vnum nanque eorum genus est, quod ad laryngis seu gutturis radicem, asperæ arteriæ lateribus adnatum est. Alterum, quod elatius laryngi apponitur. Quippe in spatio quod nobis hiantibus medium internarium foramina & laryngem apparet, vtrinque in lateribus vna reponitur glandula vtcunque insignis: quæ tonsillæ, vt cōprehensum est, dicuntur. Tertium genus sub aurium radicibus, & vniuerso spatio inferiori maxilla circūscripto continetur, de quibus lib. 5. nostræ anatomes copiosius diximus. Præterea vbi nos cōuertimus, dubitat, ibi Galenus voce vñtur *ἀνασφίς*, quæ idē quod firmandi propositi nescius est, & ad summam redigitur angustiam, significat. Vt sit verborum Galenii sensus, Miratur quidem influxus proportionem, tamen quæ eius sit causa ignorat, nec quid dicat in promptu habet, adeoque ad summam redigitur angustiam, æx qua se explicare nequit. Cætera patent.

Gurgulio.

Ton. illæ.

Glandulæ triplices.

Ανασφίς.

Causæ attractionis excrementorum dæ.

Calor.

Dolor.

Duplex verò huiusmodi influxus occasio est, vna quam nunc exponere desij, quando ex aliis partibus in debiliores excrementa transmittuntur: altera autem, quando attrahuntur, de qua iam differendum, exordio sermonis petito, ab iis quæ omnibus perspicua sunt. Si enim Thapsiam illinas cuiquam, videbis breui tempore partem hanc calidiorem esse factā, & in tumorem non exiguum attolli. Sic verò & si partem quāmpiam iuxta ignem calefeceris aut vehementer fricueris, vel resina vnixeris, aut mediocriter calida pice, & dein paulo post confertim auellas, aut si etiam cuiquam parti calidum admoueris medicamentum. Videbis enim in iis omnibus ipsam attolli in tumorem, quia calor ipse vel ad se trahere, vel suscipere fluxionem soleat: neque enim necesse est in præsens talia definire, quā id quod instituto vtile est, etiā sine hac inquisitione iā habeamus. Quippe semper in partes vehementius incalescentes influere videtur, in plethoricis quidē & excrementosis corporibus abundē multū, in iis autē quæ excrementis vacat, exiguum. Influit verò maximē etiā in eas quæ dolent partes. Sic igitur sæpe cui extrema digiti pars minima acupuncta est, statim dolet, & paulo post omnes quæ circiter sunt partes phlegmone laborat, & in tumorem maximū attollitur. Quibusdā verò etiā bu bones sub alis erumpunt, vbi aliquid fluxionis rara & spōgiosa quæ illi sunt corpora, quos adenas nominat, admiserint. Quibusdā autē in medio brachio id fieri cōspicitur, quibus scilicet insignis aden

ibidem consistit. Evidentissimè verò id quod dicimus videre scet, vbi vlcusculum aliquod paruum phlegmones arque doloris expers prope vnguem fuerit. Si enim hoc contemnatur, neque coëat, & ad cicatricem ducatur, eò quòd adnata ipsi caro ab vngue comprimitur, primùm quidem dolet, deinde totus digitus, interdum verò etiam eorum brachiale, aur pes in maximam attollitur phlegmonem. Ita igitur dolor attrahit in partes quæ dolore laborant, fluxionem. Non tamen huius causam hic dicere necesse est, alibi enim commodius est dicta, nec illius in præsens indigemus. Videntur ergo iam causæ fluxionum ex ipsis partibus fluxione laborantibus ortæ, esse duplices. Vna quidem ex calore in eis accenso: altera ex dolore qui excitatur. Quòd verò aut plus, aut minus, aut melius, aut deterius influat, causa non solum in ipsis partibus fluxione laborantibus consistit, sed quòd melius vel deterius, causa in partibus mirrentibus est, quòd plus minusue, in vrisque. Calor enim vehemens ac dolor, plus debiliior autem, minus attrahit. Sic & corpora excrementis vacuâ exiguum quiddam trahentibus mittunt: excrementosa verò & plenitudine laborantia tanto plus, quanto ab ipso naturali habitu longius recesserunt.

COMMENTARIVS.

Quum duplex sit influxus occasio, vna quando ex aliis partibus in debiliores excrementa transmittuntur: altera verò quando ab ipsis partibus attrahuntur: hætenus quidem primam exposuit, nunc verò de altera differere pergit, & quòd duæ sint causæ cur partes ad se trahant, perspicuè exponit. Primam autem calorem esse dicit, quod thapsiæ, resinæ, picis, aliorumque calidiorum medicamentorum exemplo comprobatur. Plus verò ad partes quæ incaluerunt fluit in plethoricis & excrementosis corporibus: parum in iis quæ excrementis vacant. Altera causa cur partes attrahant, dolor est in iis excitatus, quod itidem exemplo demonstrat. Et sunt omnia per se plana, ita vt nulla enarratione opus sit. Quòd autem adenes siue glandulæ facili fluxiones admittant, Galenus fusius ca. 8. libelli de Curandi ratione per sang. missionem, & lib. 13. The. metho. & in lib. 4. 6. & 7. de Vsu par. docuit. Cæterum in cubiti flexu propter adjacentium partium motus, & numerosam vasorum distributionem, aden interiectus est. quod significare etiam hoc loco voluit Galenus vbi ait, In medio brachio nonnullis insignis aden consistit. Vnum adhuc nobis prætereundum non est, id nimirum, vbi nos conuertimus, Calore in eis accenso: in Aldino Græco codice legi *ἀραιωμένους ἢ ἀντὶς ἐλαφύας*, haud dubiè minus rectè scribendū enim erat *ἢ ἀντὶς*. Iudico igitur verius esse legendum *ἀραιωμένους ἢ ἀντὶς*, vt scriptum fuit in codice Leonicensi, id est, accenso in eis.

Calor attrahit.

Dolor attrahit.

Glandulæ facili fluxiones admittunt.

Galeni Græcus codex emendatus.

Hæ igitur fluxionum differentia sine partium fluxiones admittentium debilitate fiunt. Alię verò & ob harum debilitatem, ac mittentium excrementa robur. Omnes enim quę sine vulnere & collisione partesprehendunt phlegmones, excrementis quibudam ex robustioribus in imbecilliores decumbentibus procreantur. Tales verò phlegmones confestim simul accendunt febres, quando videlicet ob magnitudinem, aut vicinitatem calor ex eis ad cor peruenierit. Putrescunt igitur in omnibus phlegmonibus decumbentia excrementa propter causas prius dictas. Non similiter autem putrescunt omnia, eò quòd quædam sint pituitosa, alia melancholica, nonnulla biliola. Vbi verò ipsa putrescunt, calor præter naturam in parte phlegmone obsessa accenditur, simul quidem calefaciens quæcunque primæ tangunt phlegmone laborantes partes, deinde illis continuas, ex quibus rursus aliæ ratione vicinitatis calefactæ, rursusque aliæ ab illis vsque ad cor interdum deferunt calorem. Quinam verò sit in partibus phlegmone obsessis affectus, in libro de Inæquali intemperie dictum est, & item in libro de Tumoribus præter naturam. Quòd verò necesse sit contentum in ipsis sanguinem sæpenumero putrescere, simul cum iis quæ influxerunt, in hoc dicitur.

Fluxionū differentia propter partū imbecillitatē fluxiones admittentium, & robur excrementa transmittentium.

Curis phlegmonibus putrescunt excrementa.

COMMENTARIVS.

Hucusque Galenus differentias fluxionum quæ sine partium fluxione laborantium imbecillitate consistunt, recensuit. Nunc verò eas quæ propter imbecillitatem partium fluxionem admittentium, & robur excrementa transmittentium accidunt, differentias commemorabit. Ex harum quidem numero sunt omnes phlegmones, quæ citra vulnus, aut collisionem fiunt. Hæ enim nulla aliâ de causa accidunt, quàm quòd quædam excrementa è validioribus partibus ad imbecilliores decumbunt. Statim autem hæ quoque phlegmones accedunt febres; idque duplici de causa, quòd scilicet propter suam magnitudinem seu vehemētiam calor ad cor peruenit, aut quia ob vicinitatem facili, etiam si exigua sunt, suū calorem cum corde communicant. Reliqua de causis, propter quas excrementa putrescant in omnibus phlegmonibus, nota sunt ex capite quod præcessit nono. Quomodo autem calor præter naturam in phlegmone laborante parte accensus, proxima quæque calefaciat, capite tertio libri de Inæquali intemperie abundè est dictum, vt non sit opus longiore enarratione. Ceterum non sine causa dixit Galenus, Phlegmones sine vulnere & collisione factæ: hæ enim non propter robur mittentium, sed propter dolorem ex vulnere & collisione excitatum accidunt. Collisio autem non est, Galeno capite vltimo libri de Causis morborum teste, nisi vbi externa laborantis partis facies continua permanet, in profundo autem multæ exiguæ diuisiones sunt.

Collisio.

Quòd verò ab vna parte in aliam decubuit excrementum, in-

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

terdum adeò multum prauumque est, vt partis fluxione laborantis facultatem lædat. Interdum adeò mite & exiguum, vt suscipiens corpus nihil offendat. Porro si facultatē adeò læsetit, vt exoluatur, neque iam euincat ea quæ prius vincebat, tunc sanguinem iam putrescere duplici ratione est necesse, & quia humor minimè euictus à proprio calore reliquam habet in putredinem mutationem: & quia cum excrementis putrescentibus simul putrescit. Sin non tantum lædat facultatē, vt exoluta penitus quiescat, semiprauus & tanquam semiputridus in tali constitutione sanguis efficitur, vicinitate quidem putrescentium excrementorum simul putrescens: persistens tamen in sua ipsius natura, quantum in ratione facultatis ipsum gubernantis consistit. Vtunque verò se res habet, in prima putredine calor accensus est omnino actior & mordacior eo, qui est secundum naturam: eatenus verò crescit, quandiu excrementorum natura sufficit.

COMMENTARIVS.

Causam exponit cur sæpè numero sanguis in partibus phlegmone laborantibus contentus, simul cum excrementis influentibus necessariò putrescat, nempe quòd excrementa quæ in partes decubuerunt multa adeoque praua sunt, vt facultatem partis fluxione laborantis alteratricem ita lædant, vt prorsus exoluatur, neque iam euincat quæ prius vincebat. Quippe tum duabus de causis sanguinem putrescere est necesse. Vna, quia humor minimè euictus à proprio calore nihil reliquum habet, nisi in putredinem mutationem. Quicquid enim sanguinis à naturali calore nò euincitur, hoc necessariò putrescit. Altera, quia cum excrementis putrescentibus sanguis simul putrescit. Quòd si verò non adeò lædant facultatem vt exoluta iam penitus à sua functione quiescat, sanguis semiprauus, ac veluti semiputridus in tali constitutione efficitur, ob putrescentium excrementorum vicinitatem simul putrescens, persistens tamen in sua natura, quantum in ratione facultatis sanguinem gubernantis consistit. Ita sanè, vt si illa putrescentibus excrementis aliqua ex parte resistere: & sanguinem, ne prorsus putrescat & corrumpatur, conseruare possit, semiputridus manebit, nec ex integro, vt accidit vbi penitus exoluta fuerit, putrescet. Vtunque verò se res habet, in prima putredine, in qua scilicet sanguis vnà cum excrementis influentibus putrescit, calor acrior & mordacior est eo qui est secundum naturam, tantisperque caloris acrimonia ac mordacitas augetur, quantisper natura excrementorum sufficit. Tantisper enim qui ex ipsis accenditur calor durat, ac crescit, donec excrementa sufficiunt, nec dissipata fuerint, vt ex sequenti analogia clarius patebit.

Hæc enim ad calorem qui ex ipsis accenditur similem quandam rationem habent, qualem ligna ad ignem. Ex ipsis nanque lignis dum alterantur, generatur ignis. Non tamen in infinitum tempus ad alterationem sufficiunt, sed terminus alterationis ipsis est,

Cur sanguis
putrescat.

Dux putredinis
sanguinis
causa.

Principium
putredinis.

Analogia
lignorum ad
ignem.

est, humoris innati consumptio, quum eousque cremari possint donec aliquid innati humoris habuerint: eo autem consumpro cremari desinunt, ac reliquæ eorum cinis nominantur. *Quin-* Cinis.
etiam putrescentium humorum calor similiter permanet dum omnino fuerint assati. Consentaneum verò est reliquias humorum terrestres exiguas esse, non quemadmodum lignorum plurimas, propterea quòd in substantia eorum humidum, non siccum elementum præualet. Ita verò si externorum humorum quempiam coquere volueris, veluti oleum aut vinum, quàm minimum terrestre eius relinques, reliquum autem omne extenuatum in vaporem & aërem abibit. Proinde tota substantia feruescentium in putredine humorum à calore extenuatorum in vigore atque inclinazione febrium dispergitur. Excrementum verò omnino exiguum, vel nullum remanet: in crassioribus quidem humoribus exiguum, in serosioribus autem nullum. Quòd si nullam debilitatem partis phlegmone laborantis facultas contraxerit, neque rursus excrementa mittantur, & morbus desit, & posthac haud iterum febricitauerit homo, neque sequenti die, neque tertio, neque quarto. Quòd si ob eandem causam ob quam ab initio parti transmissa sunt excrementa mittantur, aut si hæc quidem non amplius mittantur, sed permaneat facultatis imbecillitas, denuo febricitare hominem necesse est. Subiiciatur enim primò facultas partes robusta, tempore verò interueniente eisdem in partibus quæ prius transmiserunt, accruata esse excrementa & qualitate & quantitate iis quæ initio transmiserant paria. Hoc verò accidit iis, quibus affectus mittentium idem, & attracti ad ipsas alimenti quantitas & qualitas eadem permanet. Necesse enim est, ut arbitror, æquale ac simile quod ab eadem alteratur facultate, æqualia ac similia facere excrementa. Quinetiam coaceruationis eorum tempus necessario æquale erit. Partes enim quæ aluntur quoad similem habuerint constitutionem ab eodem nutrita alimento, æqualia quantitate, & similia qualitate, atque eodem temporis termino excrementa coaceruabunt. Quinetiam in eodem circuitu incitabuntur ad expellenda ea atque mittenda ad imbecilliores. Siquidem tunc primò facultas excretrix ad suam functionem excitatur, ubi vel multitudine excrementorum grauatur, aut qualitate molestat. De iisce verò omnibus in commentariis de Naturalibus facultatibus definitum est, in quibus

Causa propter quâ homo qui fixatione laborauit, febre prius libetur.

Quare accessiones ordines repetant.

Hypothesis.

Quando excretrix facultas ad suam functionem excitatur.

exercitatum esse oportet eū, qui quæ nunc dicuntur cum demonstratione addiscere voluerit, magnis quidem aliis præmiis ex tali contemplatione ad curandi rationem ipsi propositis.

COMMENTARIVS.

Analogia ac similitudine quadam lignorum ad ignē, id quod paulo ante de calore, & excrementis dixit, declarat: atque causas cur interdum homo qui defluxione laborauit, febre prorsus liberetur, interdum autem denuo febriçitet, adeoque quapropter accessiones ordine per circuitus repetant, exponit. Atque quod ad primum attinet, excrementa similem habent rationem ad calorem, qui ex ipsis accenditur, qualem ligna ad ignem. Vt enim ex ipsis lignis dum alterantur, ignis generatur, ita etiam calor ex ipsis, dum alterantur, excrementis accenditur. Præterea vt ligna ipsa ad alterationem non in infinitum tempus sufficiunt, sed terminum habent, innati humoris consumptionem: ita etiam putrescentia excrementa non in infinitum tempus sufficiunt, accalorem accendunt, sed calor permanet donec fuerint assata. Ceterum differunt vtrorumque terrestres reliquæ. Lignorum enim reliquæ, quæ cinis nominantur, plurimæ sunt, quòd in eorum substantia siccum elementum exuperet. Humorum autem exiguæ, quòd in substantia eorum contrà humidum, non siccum elementum præualeat. Id quod externorum humorum, vt est vinum vel oleum, similitudine liquet. Horum nanque aliquem si coquere volueris, quàm minimum terrestre eius relinquetur, quòd reliquum omne extenuatum in vaporem & aërem abeat. Atque hinc alterum quod hoc loco Galenus docet, sequitur, nempe causa cur interdum homo qui defluxione laborauit, febre penitus liberetur, interdum verò denuo febriçitet. Quippe tota substantia seruæfactorum in putredine humorum à calore in vigore atque inclinatione febrium extenuatorum dissipatur: excrementum verò aut omnino exiguum, vel nullum remanet. Exiguum quidem remanet, vbi humores crassiores fuerint, tum enim vniuersi à calore extenuari, atque subinde dispergi nequeūt. Vbi verò seroiores, hoc est tenuiores (ita enim metipse Galenus lib. 4. *Visc. acut. morb. comm. 2.* interpretatur) fuerint, nullum. hi enim extenuati vniuersi dissipantur. Quòd si itaque post humorum dissipationem, phlegmone obfessa partis facultas nullam imbecillitatem cōtraxerit, neque rursus excrementa transmittantur, & morbus totus desit, & postea haud iterum febriçitabit homo ille, neque sequenti, neque tertio, neque quarto die. Si verò propter eandem causam ob quam ab initio parti transmissa sunt excrementa, iterum mittantur: aut si hæc non amplius mittantur, facultatis tamen remanet imbecillitas, denuo hominem febriçitare necesse est. Imbecilla enim facultas bonum etiam sanguinem euincere nequit. Quod perspicua admodum hypothesi, quam statim subiicit Galenus, demonstrat. Quæ quum per se clara sit, & ex libro tertio de Naturalibus facultatibus satis cognita, ideo nullam enarrationem requirit.

Nam vt alia omnia omittam, quæ in eo libro sum dicturus, vnius tantummodo mentionem faciam, quod maximè in proprium est, & sæpenumero à me factum, lippitudinis scilicet per circuitum accessionem habentis. Existimo enim non paruum incitamentum

Analogia lignorum.

Seroii humorum qui.

mentum fore lectori, ad eam quam nunc tradimus addiscendam
 conremplationem. Nos enim contrà quàm ij qui se nominant
 oculares, huiusmodi lippitudines semper curauimus. Quò enim
 illi semper oculis negotium facerent, nos interdum balneo,
 nonnunquam meri porione, vt inquit Hippocrates, aliquando
 sanguinis missione, interdum vtrisque, vel clystere cum sangui-
 nis missione vsi sumus. Atque accidit vt interdum iis adhibitis
 statim desierit, quodòque etiam vbi capiti fuisset prospectum.
 Omnes enim qui ita curari sunt, aut nullam omnino amplius
 accessionem habuerunt, aut semel saltem, sed multo minorem
 quàm antea. Sed de curatoriiis quidem discretionibus ac iudiciis
 nunc dicere tempestiuum non est.

Lippitudinis
 curatio.

COMMENTARIVS.

Quum antea dixisset Galenus ex hac contemplatione ad curandi ratio-
 nem, proposita esse magna præmia: nunc quæ illa sint, lippitudinis exemplo
 monstrat. Si quis enim diligenter eam contemplationem de fluxionibus in li-
 bris de Naturalibus facultatibus traditam & demonstratam didicerit, is sciet
 quòd remedium, ex iis quæ Hippocrates sect. 6. Apho. 37. indiscriminatim
 tradidit, lippitudini adhibenda sint. Hæc enim interdum purgationem, inter-
 dum balneum, interdum meri potionem, nonnunquam sanguinis missionem
 requirit. Quando verò hoc vel illud postulet, Galenus in huius sententiæ
 Hippocraticæ enarratione copiose admodum docuit, & nos quoque in no-
 stris commentariis, vt non sit necesse hîc illa repetere.

Remedia lip-
 pitudinis.

Quòd verò accidat interdum rotum caput, vel nihil perpes-
 sum, sed sanguine prauo atque excrementoso nutritum, plura co-
 aceruare excrementa, & magis praua quàm antea, ita vt natura-
 les effluxus ac perspiratus eis nequaquam sufficiant: sed natura
 cogatur excrementum ad imbecilliores aliquam partem pro-
 pellere: aut si humores secundum naturam se habeant, ipsum au-
 tem caput laboreat, aut etiam ambo concurrant, coaceruari excre-
 menta, & in aliquam decumbere partem, præsens sermo demon-
 strare studet. Etenim quoad influens humor similis fuerit, & ca-
 pitis affectus idem, eousque excrementa æquali coaceruabuntur
 tempore, similia & æqualia, & oculorum accessiones similes
 fient. Eodem modo si non rotius capitis, sed alicuius in eo par-
 tis, scilicet membranarum, vel cerebri affectus fuerit, ita vt ex ra-
 li alimento, tale aliquod tantumque acruet tanto tempore ex-
 crementum: deinde expellat excrementum id quamprimum vbi
 ab eo insigniter molestatur, accidet & tunc per circuitum infe-

Cur caput, vel
 nihil perpes-
 sum, & magis
 praua ex-
 crementa co-
 acruet.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

stari vel oculos, vel aures, vel aliquid aliud tale, in quod debilius expulsum fuerit, id quod redundat. Quod si igitur in oculis, & auribus, aliisque multis partibus talibus manifestè videtur accessio per circuitum fieri, ut ostensum est, quid mirum in pleuritide, peripneumonia, phrenitide, & omnibus aliis quorum non licet intueri phlegmonas, similiter influere excrementum, eodemque modo febrem[†] accendere, quum tamen pars phlegmone obsessa nullo alio proprio affectu laboret, ex quo prædicta generari queant, quàm quod iis quæ eo tempore excrementa mittunt, imbecillior est? Neque etiam illud mirum est, quod non vno stato tempore omnia coaceruentur excrementa. Quia enim sanguis qui pro alimento defertur, non semper similis est, neque affectus partium quæ aluntur idem, idcirco aliud alij tempus ad tanti excrementi coaceruationem sufficit. A quo primum quidem natura partis molestatur, cogiturque veluti alienum à se id quod molestat, propulsare.

COMMENTARIVS.

Cur interdum vniuersum caput nihil etià laborans, plura, & magis praua quàm antea excremèta coaceruet, & subinde ad imbecillio rem aliquà partem expellat, hoc loco Galenus monstrat, eiusq; rei tres affert causas. Vna est, quia etià aliàs nequaquàm laborat, tamen sanguine prauo & excrementoso alitur, ex quo nò exigua illic excrementorù copia colligitur, ita ut naturales effluxus & perspiratus, hoc est, loca per quæ capitis excrementa vacuantur sensibiliter, & inensibiliter, haud sufficiant, sed necesse sit ut ad partem aliquà debilem propellantur. Altera est, quia etià còtrà sanguis ex quo caput nutritur, minimè prauus sit, & secundù naturà se habuerit, tamè ipsùm caput laborat, adeoq; imbecillū est, eòq; nomine in eo coaceruantur excremèta. Tertia quia vtraq; còcurrunt, nepe & quia caput laborat, & vnà prauo alitur sanguine. Nā quoad sūguis influens similis fuerit, & capitis affectus idē, eousq; excrementa in eo equali tempore, similia & aequalia coaceruantur: & oculorù, in quos subinde hæc ipsa excrementa propulsantur, accessiones similes fient. Quod de toto capite iā diximus, id etià de eisdē partibus, verbi gratia mēbranis ambientibus cerebrū, & de ipso cerebro intelligendū erit, quemadmodū perspicuè in còtextu Galenus docet. Quod si igitur in oculis, auribus, & aliis externis corporis partibus accessio manifestè videtur per circuitus accidere, ut iā ostēsū est, quid mirū in internarū partū, verbi causa mēbranæ succingētis costas, pulmonis, & cerebri phlegmonibus similiter influere excrementū, eodemq; modo febrem accendi, quū tamè pars phlegmone obsessa nullo alio proprio affectu laborauerit, sed duntaxat iis partibus quæ eo tēpore miserunt excremèta, imbecillior fuerit? Etsi sciedum hoc loco erit vbi nos cōuertimus, Quod si igitur in oculis, in Aldino codice legi *ὡς περ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ*, mendo se, mea quidē sententia, pro *ἐν τῷ οὖρῳ*. Præterea hæc verba, Eodemque modo febrem accendere, in Aldino codice non habentur: alij tamen codices adiiciunt, & rectissimè quidem, *ἐπεὶ τὸ οὖρ*.

facerendi.

Cur non vno stato tempore omnia coaceruentur excrementa.

Quare totum caput antea laborans excrementa coaceruet.

Naturales effluxus & perspiratus.

In internarū partū phlegmonibus per circuitus accessio accenduntur.

Aldino^o codex: Cereus emendatus.

ἀνὰ τὸν τοῦ πυλῶρος, vt scilicet ad excrementum referatur, ex quo calor febris accenditur: vel certè melius, ἀπὸ τοῦ πυλῶρος, quia excrementum accenditur, propriè loquendo: & ea quæ statim sequuntur hanc lectionē confirmant. Non sunt itaque hæc verba omittenda, quia Galeni sententiam perficiunt. Neque mirum est etiam, cur non certo tempore in iam dictis partibus omnia colligantur excrementa. nam id ipsum duplici de causa euenit, Vna, quia sanguis, qui ad hæc partes pro alimento deferretur, non semper sibi similis est. Altera, quòd affectus partium quæ aluntur non est idem, vt in contextu luculenter Galenus ostendit.

Quare nō certo tempore omnia excrementa colligantur.

Neque sanè quòd ipsarum accessionum longitudo inæqualis sit mirari oportet. Quum enim neque species, neque multitudo excrementorum vnà, neque similiter accendi omnibus, aut discuti conuenit. Nam plura quidem & frigidiora, & lenta, & crassa, longiores efficiunt accessiones: pauciora verò, & calidiora, & tenuiora, breuiores: ad hæc non parum conducente totius corporis constitutione eo tēpore, & facultatis robore. Rarius nanque corpus, quātum in se est, breuiores efficit accessiones: densius autem, longiores. Et robur quidem facultatis, breuiores: imbecillitas autem, multo longiores. Facultas enim valida promptius à se expellit id quod est alienum: corporis autem raritas, id quod effertur haud retinet. Quapropter ita affectis celeriter vacuari id quod redundat, est necesse: si etiā alia similia sint. Pari ratione quibus è contrario corpus afficitur, iis tardius excerni excrementa est necesse, facultate excrementa debiliter expellente: angustia verò meatuum ea quæ efferuntur detinente. Omnibus autem simul concurrentibus, aut longissima, aut breuissima accessio fit. Longissima quidē, ob crassitudinem, & multitudinē excrementi, & facultatis imbecillitatē, meatuumq; angustia. Breuissima verò, propter tenuitatē, & paucitatē excrementi, & facultatis robur, ac viarū amplitudinē.

Accessionum longitudo eorum inæqualis.

COMMENTARIVS.

Cur accessionum longitudo inæqualis sit, perspicuè hoc loco Galenus explicat: ita vt nulla opus sit enarratione, præsertim quum capite huius libri tertio, ea de re copiose etiam dictum sit. Vnum tamen, quod imperitiorem lectorē remorari posset, explicandū nobis esse iudicauimus, hoc scilicet quod ait, Corpus rarius sui ratione, vel quatenus in se est, breuiores efficere accessiones. non enim temerè hæc verba, Sui ratione, adiecta sunt. Accidit nanque interdum vt corpus rarum sit, accessiones tamen longiores. Id tamen non ratione sui, sed alterius, nempe imbecillæ facultatis, quæ promptè expellere nequit: vel humorum, quæ propter suam frigiditatem ac tenacitatem facillè discuti ac dissolui non possunt.

Sui ratione.

Eadem ratione neque quam ob causam nonnullæ quidem ac-

Cur nonnullæ
accessiones ad
integritatem
desinant, aliquæ
verò non.

cessiones ad integritatem desinant, aliquæ verò non, difficile est
intuenire. Quando enim prioris accessionis tempus adeò breue
fuerit, vt priusquam secunda incipiat, iam desierit, totum inter-
uallum quod inter principium secundæ, & prioris finem existit,
febre vacat. Si verò secunda priusquam omnino prior desinat, in-
uaserit, nullum inter has medium relinquitur interuallum. Hoc
igitur, vt diximus, est facultatis in parte excrementa recipiente
existentis, sui similis manentis, hoc est, adhuc, vt antea quoque,
sanguinem qui in ipsa continetur vincentis. Si verò aliquando
imbecilla efficiatur, idque ei causa sit vt non solum excremen-
ta, sed ipse etiam sanguis corrumpatur ac putrescat, & febris ac-
cendatur, alterum inde quoque quoddam initium, quæ per cir-
cuitus fiunt accessionum, orietur. Si igitur prædictus adhuc ser-
uetur calor, duplex febrium inter se implexarum species erit.
Quod si verò ille desinat, recipientis autem fluxionem affectus
permaneat, quæ de mittente dicta sunt prius, etiam de hac in-
telliges. Nam & hæc ipsa pars quædam in se excrementa efficiet
duplici ratione, quemadmodum etiam illa, & quia contentus in
ea sanguis est prauus, & quia facultas imbecilla est. Similiter si
ex aliqua quauis causa facultas partis interdum adeò debilis sit
reddita, vt proximus sanguis illi potius sit onus quàm alimētum,
corrumpetur: & si calidus fuerit, facillè putrescet. Sin subfrigidus
ac pituitosus, non statim quidem, sed progressu temporis is quo-
que eundem acquireret affectum.

COMMENTARIVS.

Causam cur accessiones quædam ad integritatem desinant, quædam verò
minus, perspicuè ostendit. Si enim prioris accessionis tempus adeò breue fue-
rit, vt priusquam secunda incipiat accessio, iam desierit, tunc ad integritatem
veniet. Vniuersum enim hoc interuallum quod inter prioris finem, & secun-
dæ principium est, febre vacabit, calorisque præter naturam expers erit. Si ve-
rò secunda accessio priusquam prior omnino desinat, inuaserit, nullum inter
has duas accessiones interuallum relinquitur, adeoque febris hæc ad integri-
tatem non perueniet. Cæterum hoc, quod scilicet accessio ad integritatem ve-
nit, acceptum referendum erit facultati quæ est in parte quæ excrementa re-
cipit. Hæc enim sui similis manet, hoc est, sanguinem qui in eo continetur, vt
antea quoque, vincit. Quapropter illum corrumpi & putrescere haud patitur,
adeoque ne aliud ex eo febris initium orietur, impedit, vt hoc nomine neces-
se sit accessionem ad integritatem venire. Quod si verò facultas sui similis
non manet, sed debilis redditur, ac sanguinem multoque minus excremen-
ta, vincere nequit, fit vt non solum excrementa, sed & ipse sanguis corrup-
patur & putrescat, febrisque accendatur. Quapropter alterum quoddam
accessionum

Cur accessio
ad integritatem
venit.

Cur accessio
per circuitum
petatur.

accessionum, quæ per circuitus sunt, initium oritur, ac febris ad integritatem non venit. Quod si itaque prioris accessionis calor adhuc, quum altera incipit accessio, seruetur, duplex februm inter se implèxarum species erit, quemadmodum octauo huius libri capite est ostensum. Si verò calor desinat, affectus autem, hoc est, imbecillitas partis fluxionem recipientis, maneat, quæ supra de transmittente excrementa parte dicta sunt, huc quoque transferenda erunt. Nam & hæc ipsa pars imbecilla, duplici de causa in se excrementa efficiet, perinde atque illa quæ transmittit: nempe quia is qui in ea continetur sanguis, est prauus: & quia facultas est imbecilla, ac prauitatem eius corrigere nequit, ut hinc putrescere necesse sit. Pari modo, si ex aliqua quauis causa partis facultas sit facta imbecilla adeo, ut sanguis sibi proximus, bonus scilicet, illi potius sit onus, quàm alimentum, corrumpetur, quòd facultas admodum debilis illum gubernare haud possit, & si calidus quoque fuerit, promptè ac celeriter putrescet. Sin subfrigidus ac pituitosus fuerit, non statim quidem, sed progressu temporis is quoque eundem affectum, nempe corruptionem & putrefactionem, acquirat. Frigida enim ægrius putrescunt, ac longiori temporis spatio, dum corrumpantur, indigent. Animaduertendum autem hoc loco erit, vbi nos conuertimus: si ex aliqua quauis causa partis facultas: Aldi codicem non *audior*, sed *dirigimus*, id est facultas, legere, atqui minus rectè. Quo enim sensu affectus partis factus esse imbecillus diceretur, non video. Accedit quòd hic de imbecilla facultate loquitur Galenus. bisariam. Vno modo, vbi ita est imbecilla, ut saltem prauum sanguinem vincere non possit. Alio modo, vbi tanta laborat imbecillitate, ut etiam bonus sanguis illi sit onus, & ab ea gubernari nequeat. Proinde pro dictione *audior* inserenda *dirigimus* erit.

Quinetiam vbi quælibet pars nequeat concoquere in se genita excrementa, aut ad aliam propulsare, tale sibi ipsi initium febricitandi, quale ea quæ transmittit alteri, efficiet. Cur verò alteri excrementa transmittere nequeat, prima quidem causa in mittentis & suscipientis facultate est: altera verò in viarum obstructione, quæ ex lentis, crassis, & multis humoribus fieri solet. Nihil igitur miri est, si etiam absque eo quòd altera alteri mittat excrementum, quemadmodum caput mittebat oculis, ex his quæ in ipsa adhuc manent excrementis, in eundem ad quem ea quæ aliena suscipit, peruenerit affectum. Quæ enim naturales effluxus obstruxerunt, ea quoque processu temporis putrescere necesse est: & causam fieri ob quam multitudo excrementorum in parte coaceruetur, quòd ipsam vacuari, ac ut solita erat diffusi veteret. Putrescunt igitur similiter illis ea quoque quæ postea coaceruantur, & omnia simul statim in parte febrilem calorem accendunt.

COMMENTARIVS.

Hactenus quomodo febris propter culpam partis transmittentis generetur, Galenus copiose admodum demonstrauit. Nunc quo pacto culpa eius

partis quæ in se gignit excrementa, febris oriatur, ostendere pergit. Nam quæ admodum ex alia in aliam transmissa excrementa, febris occasionem afferunt, ita etiam ea quæ in aliqua parte procreantur. Duobus autem modis ab his febrem excitari contingit. Vno, quod illa pars vincere & concoquere nequeat. Altero, quia ad aliam hæc ipsa propulsare non possit. Non potest autem à se propellere duabus de causis, vna est facultas mittentis & suscipientis partis. Hæc enim in mittente parte imbecilla, in suscipiente autem robusta existit. Nequit igitur imbecilla ad se fortiorem, detrudere excrementa.

Cur pars excrementa à se propulsare nequeat.

Obstructionis causa.

Altera est viarum obstructio. Siquidem his obturatis & obstructis, per eas expelli excrementa non possunt. Obstruuntur autem bisariam, ab humoribus nimisui lentis ac crassis, atque etiam à multis, quemadmodum alibi fusiis Galenus docet. Vbi itaque naturales effluxus, meatūsque per quos excrementa expellantur, obstructi fuerint, necesse est ea progressu temporis putrescere: idque duabus de causis, quod scilicet quotidie plura fiant, & quod pars non difficitur. Ea verò quæ non diffilantur, & perspirare destituuntur, necessariò putrescere, supra quoque dictum est.

Siquis qui influit duab' de causis alteratur.

Principiū accessionis. Incrementū.

Vigor.

Antea verò demonstratum est, quod vbi calor quispiam accenditur, vel etiam augetur, in eam partem ex aliis sanguinem influere. Igitur necesse est ut tempore quo influit, partes illæ sanguine destitutæ refrigerentur, pars autem laborans grauetur ac distendatur, & qui influxit sanguis alteretur, duabus de causis, & quia putrescentibus iam excrementis permiscetur, & quia impactus minimè diffilatur. Quocirca inftar humidorum lignorum confertim in exiguam flammam coniectionum accenditur, atque id omne tempus principium accessionis appellatur. Vbi verò calor superat materiam, tale tempus, incrementum & ascensus vocatur. Eo autem tempore calor multitudinis ita augetur, ut non solum deurat locū, qui est putredinis veluti focus, sed etiam continuitate per vniuersum dispergatur corpus. Et vbi ad summum feruorem, qui accenduntur humores peruenerint, talis accessio- nis pars vigor nominatur. Vniuersum autem laborantis corpus tunc ignitum esse videtur, calore in totum animalis corpus æqualiter extenso. Dein verò si quidem humores tenues fuerint, & facultas valida, corpusque rarum, plurima feruentium humorum pars in sudorem fusa vacuatur. Si verò illi crassi fuerint, facultas autem expultrix imbecilla, & viæ angustæ, nihil quidem sensibile effluit, sed id solum quod ita extenuatum est, ut in tenuis iam halitus degenerauerit naturam. Nuncupatur verò id tempus inclinatio, quidam feruentium humorum perspiratio existens. Sed vbi in parte affectus remanet, necesse est alterum in ipsa procreari excrementum, quum id quod rursus in

eam

Idcirco.

eam trahitur alimentum non totum exquisitè vincatur. Quòd rursus, vt antea dictum est, ab excrementis putridis in parte relictis, & à propria prauitate, initium putrefactionis accipit: & vbi admodum incaluerit, rursus in ipsam influit, quemadmodum prius dictus ex aliis animalis partibus sanguis, ac rursus eodem modo principium, incrementum, vigor, & inclinatio accessione fit. Atque hoc per circuitum fieri haud desinit, donec affectus in parte primum gignente excrementa seruetur.

COMMENTARIVS.

Quum paulo ante exposuisset causas cur multa excrementa interdum in partibus corporis coaceruarentur, & febrilem calorem accenderent, nunc cur sanguis ad easdem partes in quibus calor accensus est influat, & in iis etiam alteretur atque putrescat, & quæ sint accessione tempora particularia vocata medicis, adeò que quare per circuitum accessiones repetant, ostendit. Et quod ad primum atinet, causa cur in eam partem in qua calor accenditur, sanguis ex aliis influat, nulla alia est, quam quòd calor attrahere soleat, vt paulo supra est ostensum. Cur autem is qui influxit sanguis putrescat, duæ sunt causæ, vna, quia is putrescentibus iam excrementis permiscetur, adeòque ab iisdem faciliè corruptitur: altera, quia impactus minimè diffilatur. Promptè autem putrescere ea quæ non diffilantur, iam sæpe monstratum est. Exemplo verò humidorum signorum confertim in exiguam flammam coniectionum quæ sint quatuor accessione particularia tempora, principium scilicet, incrementum, vigor, & inclinatio, monstrat. Quæ quum per se sint clara, explicationem nullam requirunt. Monendus tamen hic mihi lector erit, quòd vbi nos conuertimus, qui est putredinis veluti focus, in Aldino codice legi, *post tempus aëria res excreta sunt*: hæc quæ lectio si legitima erit, locum certè esse putredinis causam, quòd scilicet non diffilatur, innuit. Sed aptior lectio erit, si pro *aëria* substituamus *isla*. Nā locus in quo calor succenditur, est instar foci, in quo ignis accenditur ac cōseruatur. Et certè facilis fuit lapsus ab vna dictione in aliam. Ceterum quòd post inclinationem accessione aliz per circuitum factæ accessiones sequantur, nulla alia de causa accidit, quam quòd affectus in parte remaneat. Tum enim alterum in ea procreari excrementum est necesse, eò quòd propter affectum illum id quod ad eam trahitur alimentum non totum exquisitè vincatur. Hoc itaque rursus à putridis excrementis in parte relictis, & à propria prauitate, quam quia à facultate non vincitur, acquirit, putrefactionis initium accipit. Id vbi satis incaluerit, rursus in ipsam, vt antea ex aliis partibus influit sanguis, atque iterum alia accessio quatuor temporibus distincta inuadit, & hoc ipsum per circuitum fieri non desinit, quoad affectus qui in parte procreat excrementa, remanet.

Est autem duplex eiusmodi affectus. Alter quidè partis imbecillitas in qua gignuntur excrementa: alter verò ex ipsis quæ quotidiè generantur coaceruatus. Nō enim existimes in externis vasis in quibus elixatū cibariū nidorosum est factū, quēdā relinqui affectū:

Causæ cur sanguis qui influit, in putrescat.

Locus Galeni emendatus.

Quare post inclinationem aliz per circuitum accessiones repetantur.

Duplex affectus in vtroque excrementis procreantur.

GAL. DE DIFFERENT. FEBRIVM

in partibus autem in quibus humores putrescunt, nullum. Tunc verò cum affectum solui magis est impossibile, quando vniuersum corpus vitiosis humoribus refertum, aut etiam plethoricum fuerit, ac multo magis si in iis omnium meatuum excrementa educantium angustia fuerit. Quemadmodum vtrique & sanatio subsequeretur, si etiam meatus expurgaretur, ut pars fluxilis esset, & facultas robusta foret, & affectus emendatus, atque vniuersum corpus neque vitiosis humoribus refertum, neque plethoricum. Donec autem hæc permanent, circuitum quoque accessionum permanere est necesse. Sic itaque in mulieribus etiam accidit. In iis enim quoad æqualis & similis menstruorum causa permanet, idem etiam ipsorum circuitus seruatur.

COMMENTARIVS.

Duplicem esse affectum relictum in parte quæ excrementa procreat, hoc loco Galenus ostendit. Vnum partis imbecillitatem, quæ intemperiem eiusdem comitatur. Omnis nanque vehemens intemperies, ut capite primo libri tertij de Symptomatum causis attestatur, vires deiciit. Alterum qui ex ipsis subinde quæ quotidiè generantur excrementis oritur. Qui non est nisi putredo. Fieri enim nequit quin excrementa in parte illa nata, subinde putrescant. Vt enim in externis vasis in quibus cibi elixantur, carnes nimirum, rapa, & id genus alia, modò nidorosi per elixationem facti sint, quendam affectum relinqui necesse est: ita etiam in partibus in quibus humores coaceruantur & putrescunt, aliquem relinqui consentaneum est. Fieri autem non potest ut is solvatur, vbi totum corpus vitiosis refertum humoribus, *καὶ οὖτος* Græci nominant, aut etiam plethoricum fuerit. Tum enim semper novos humores ad eam partem qui affectum illum fouent, decumbere necesse est. Multo verò magis is affectus permanebit, quando omnium viarum excrementa educentiū angustia fuerit. Quippe per angustiores vias excrementa expelli haud possunt, intus itaque remaneant, ac tandem putrescant oportet. Contrà affectus ille abiret, adeoque sanitas subsequeretur, si meatus essent ampli & expurgati, ut per hos excrementa educi possent. Si facultas etiam, ut hæc expellere posset, robusta esset. Si putredo quoque correctæ, adeoque calor, qui humores attrahit, summotus esset, nec corpus vitiosis humoribus refertum, nec plethoricum. Tunc enim nulla ad partem illā excrementa decumberent. Donec autem iam dicta permanēt, necesse est quoque accessionum circuitus permanere. Atque hinc omnibus palām fit, quæ causa sit, cur subinde accessiones per circuitum repetant. Quod verò in febris accidit, idem etiam in mulieribus euenire solet. In iis enim idem planè menstruorum circuitus seruatur, statisque accertis mensibus illa promanēt, quoad eorundem causa æqualis & similis permanet. Sin causa non fuerit æqualis, menstruaque copiosiora quàm antea in vtero coaceruentur, circuitum quoque illorum variari necesse est, ita ut vel citius quàm antea, & longiori quoque tempore promanent. Pari ratione si causa non fuerit similis, & aliqua in qualitate mensum

Quando affectus solui est impossibile.

Duplices affectus.
Imbecillitas.
Putredo.

Quando affectus abiret.

sum acciderit mutatio, circuitum quoque mutari continget. Quod quia omnibus perspicuum est, prolixiorum explanationem non postulat.

De iis vero omnibus in libro de Rheumaticis affectibus plenius differitur; neque nunc in confirmandis iis quæ antea demonstrata sunt, immorari consentaneum, neque rerum in præsens vitium capita prætereire. Maxime autem utile est inrer hæc cognoscere, quod aliquæ partes aliis fluxiones transmittunt, quemadmodum caput oculis. Quædam verò ab excrementis in se genitis, febris initium accipiunt. Et quod iis omnibus commune excrementorum putredo est. Proprium autem, huic quidem obstructio, & impactio vasorum, propter scilicet humores lentos, aut crassos, aut multos; alteri verò angustia meatuum, vel sensibilibum, vel insensibilium: alii autem cuidam quod vacua, quæ sunt in toto corpore spatia oppleta sint, & præterea plenitudo ad vires adsit, quemadmodum in libro de Plenitudine demonstratum est.

COMMENTARIVS.

Excusat se de plenioris tractatione, & lectorem ad librum de Rheumaticis affectibus, qui tamen, ut multi etiam alij, iniuria temporis, & medicorum negligentia, interdidit, ablegat, capitæque rerum ad præsens institutum vitia, breuiter recenset. Quæ quum in iis quæ præcesserunt, abundè sint enarrata, non est cur nunc peculiarem requirant enarrationem. In fine duplicis plenitudinis facit mentionem, vnius ad vasa dictæ, & alterius ad vires. Priorem innuit, vbi ait, cuidam vacua quæ sunt in toto corpore spatia oppleta esse. Si quidem in plenitudine ad vasa vocata, ampla vasorum capacitas est oppleta. Quod verò iam nominet loca seu spatia vacua, quæ naturaliter nihil præter aërem in se contineant, ex capite 13. libri primi de Simplic. medic. facul. clarum existit. Reliqua patent.

Februm igitur per circuitum accessiorem habentium, haud scio an vlla generationis causa sit omissa. Earum autem quæ ordine carent, nonnullæ ex humoris transmutatione, nonnullæ ob victus rationis errorem, ad talem constitutionem deueniunt. Maxime igitur mutatur sanguis putrescens. Nam, ut antea dictum est, partim quidem flaua bilis efficitur, partim verò nigra. Quantum verò humores in corpore ægrotantium mutantur, tantum etiam accessionum circuitus. Quocirca nihil mirum, si in huiusmodi mutationibus ordo quoque mutatur. Mutantur verò maxime vbi id quod incæpit putrescere in aliqua parte aliud existit, aliud autem ex aliis influit, quod vel in illis solis tale existit, aut in toto corpore tedundat. Similiter quæcunque ægri in

Excusatio plenioris tractationis.

Libri Galeni de Rheumaticis affectibus.

Plenitudo duplex.

Spatia vacua quæ.

Februm erraticum causæ.

Sanguis putrescens mutatur.

victus ratione delinquant, hæc quoque nihilo minus circuituum ordinem corrumpunt. Vt enim in sanis prauus victus morborum causa est, eodem, arbitror, modo, vel etiam magis in ægrotantibus ex iis quæ deliquerint, accessiones incidunt. Non solum autem ægrotantes, sed etiam tempore quo à morbo conualescunt promptè ex quouis delicto læduntur. Igitur per quamcunque insignem læsionem, vel anticipare multum circuitiones cogunt, vel alterius generis à prioribus quasdam gignunt, à quibus accessionum ordo corrumpitur. Sæpenumero autem ob circuituum complicationem medicis ignoratam, ægri visi sunt, sine ordine habere accessiones. Sed tales quidem circuitus inordinati reuera non sunt, sed tantummodo videntur. Quicunque autem reuera sunt, aut ob permutationem humorum febrem efficiunt, aut propter errorem in victus ratione accidunt.

Epilogus.

COMMENTARIVS.

Errantes febres que.

Harum dicitur sunt causas.

Quando maxime errantes febres procreantur.

3. Apho. 11.

Constitutio.

Hactenus febrium quæ per statos circuitus accessiones habent, generationis causas recensuit. Iam earum quæ ordine vacant, eoque nomine errantes appellantur, & per certos circuitus non inuadunt, causas exponit. Duas verò præcipuas errantium febrium causas affert, vnam humorum transmutationem, & alteram errata in victus ratione admissa. Quantum enim humores in corpore ægrotantium mutantur, tantum etiam accessionum circuitus. Id quod sanguis, qui omnium humorum maximè mutatur, satis monstrat. Vbi enim is putrescit, partim flaua bilis efficitur, partim nigra, hoc est, biliosus & melancholicus fit, vt in fine capitis noni dictum est. Quapropter si in bilis naturam degenerat, tertio quoque die accessiones inuadentes efficit. Sin in atræ bilis naturam mutatur, singulis quartis diebus accessiones efficit. Fit autem maximè febris erratica, nullumque statum tempus, nec vllum accessionum ac remissionum ordinem seruans febris, vbi in nigram degenerat bilem, quod nimirum hæc ipsa, vt libro tertio Prognostic. commentario vigesimonono testis est Galenus, in quibusdam partibus mouetur, in quibusdam immota manet, in aliis putrescit, aut feruere incipit, adeoque inordinatas seu nullo ordine vagantes febres procreat. Atque hinc est quod Hippocrates scripserit, Autumno febres quartanæ, & erraticæ fiunt. Ceterum mutantur quoque accessionum circuitus, vbi humor is qui in aliqua parte putrescere incepit, alius, puta biliosus, existit: alius autem, nempe pituitosus, qui ex aliis partibus in hanc influit. Quinis enim suum circuitum obtinet, hic singulis, ille verò tertio quoque die. Altera verò causa quæ talem constitutionem, id est, speciem febris erraticæ efficit, est error in victus ratione admissus. Constitutio autem, quam Græci *κατὰ στίον* vocant, idem quod speciem significare, sectione prima Aphorism. commentario duodecimo, & libro primo de Iudiciis capite quarto diximus. Errorem verò in victus ratione ordinem accessionum turbare, vt scilicet anticipent, vel alterius generis

*Circuleum
complicationes
cur septius me-
dicis imponit.*

ris à prioribus fiant, notius est quàm vt demonstrari debeat. Hoc potius in præsentia expendendum erit, sæpius circuituum complicationem imponere medicis, ad eò vt inordinatos esse putent, qui reuera tales non sunt. Quod non alia de causa accidit, quàm quòd simplicium febrium formas: harumq; ad eò complicationes ignorant. Quippe si simplicium febrium formas cognitas haberent, haud dubiè intelligerent nunc duas esse sibi complicatas febres quarum quælibet suos seruaret circuitus legitimo ordine inuadentes, quem admodum capite huius libri septimo, hypothefi & cuiusdam iuuenis historia luculenter Galenus demonstrauit. Vt hinc omnibus manifestum fiat accessio-
nium quæ nullo ordine vagantur non nisi duas esse causas, vnâ humorum mutationem, & alteram in victus ratione errorem.

*Continentiâ
febrî causâ.*

Reliquum verò febrium continentium genus, quarum vniuersum tempus vna accessio est, aut semper æqualis, aut decrescens, aut increlcens vsque ad iudicationem, ex tali causa fieri solet, qualem omnium febrium Praxagoras statuit, humorum in caua vena putredinem esse existimans. Sed absolutior, ac vterior sermo hoc quidem modo euaderet. Quicumque per circuitus accessiones obtinent morbi, partium succedunt affectibus vel mittentiû, vel suscipientium, vel trahentium excrementa, eo quo paulo antè diximus modo. Qui verò sine circuitibus, in iis nullus locus peculiaris laborat, sed omnes qui in venis & arteriis continentur, potissimum qui in maximis & calidissimis sunt, aut propter aliâ quandam causam, vt in diariis: aut etiam ob putredinem feruefacti, accendunt febrem vnâ continentem appellatam, ab initio ad finem vsque minimè intermittentem, eatenusque durantem ac deurentem hominem, quoad ipsam gignentes humores consumpti fuerint, aut concocti, aut vtrunque passi.

COMMENTARIVS.

Συνεχὴς

Reuertitur nunc tandem ad continentes febres, quæ Græcis *συνεχὴς* dicuntur, & quod initio postremi huius capitis facere instituit, iam exequitur, harumque febrium causam exponit, ac breuissimè quæ sit causa cur nonnullæ febres per circuitum accessiones obtineant, nonnullæ autem vnâ duntaxat accessionem ad iudicationem vsque durantem habeant, explicat. Præterea febris continentis tres esse differentias innuit, & in summa, omnia quæ capite 2. & 9. huius libri dicta sunt, repetit. Quapropter quum priorum duntaxat hîc sit repetitio, nullam prorsus enarrationem requirunt. Si quis tamen vberior omnium quorum hîc attinguntur capita explicationem desiderat, is libri 9. The. meth. ca. 2. adeat, & voti haud dubiè compos erit. Cæterum quòd hîc diariarum mentio fiat, de iis loqui Galenum, quæ plurium dierum diariæ nominantur, & in tertium vsque protenduntur diem, vulgòque Synochi non putridi vocantur, vt cap. 9. quoque monstratum est, sciendum erit.

*Diariæ plurium
dierum.*

2

Claudij Galeni Pergameni, me-
dicorum facilè principis, de Tem-
PERAMENTIS LIBRI TRES, DE

DIFFERENTIIS FEBRIVM LIBRI

duo ab Leonharto Fuchſio in Tubingenſi
ſchola profefſore medicinæ publico, la-
tinitate donati, & commentariis
illuſtrati.

Tomus ſecundus.

PARISIIS,

*Apud Iacobum Dupuyſ, Via ad D. Ioannem Lateranenſem, è regione
collegij Cameracenſis, ſub ſigno Samaritanæ.*

1554.

Cum Gratia & Priuilegio.

1

PRIVILEGII CAESAREI,
Regiique summa.

Autum est Arnoldo Birckman & Iacobo Dupuys bibliopolis, Caroli quinti Imperatoris, & Henrici secundi Galliarum regis Christianissimi privilegium, ne quis intra sex annos proximos, hosce Galeni libros tres de Temperamentis, à Leonharo Fuchfio, Tubingensis scholæ professore publico, committariis illustratos, temere in suis imperiis & regno, aut imprimat, aut vendat iniussu dictorum Arnoldi & Iacobi, interminatione confiscationis id genus voluminum, contra principale interdictum impressorum, & multa arbitraria; Ut aperte in diplomatis ea de re apud utrumque principem discretè conceptis, videre est.

Imperatoris edicto subsignabat Ioannes Oetnburger:

Regis vero, Guyncau.

INDEX IN LIBROS GALENI DE TEMPERAMENTIS.

A

Actiones omnes in ætate tem-
 perata validas esse. 8.a
 de Aceto, oleoque veterum
 Medicorum, tum philoso-
 phorū vatiq; opiniones. 85.a
 ex Accidenti, & quæ per se, discernenda. 76.a
 Acquisiticius affectus celeriter perit. 78.b
 Adolescentia temperata. 8.a
 Adolescentia. 32.b
 Aer & aqua, ambo humidissima. 2.b
 Aetas extrema quæ. 32.b
 Affectus acquisiticius celeriter perit. 78. b
 Affectui, medicamentum eerta quadā pro-
 portione respondeat. 85.b
 Affectui simplicissimo medicamentum ad-
 hibendum. 85.b
 Agit id quod vicitur, in id quod vicit. 80.b
 Agendi facultatem parem intus forisq;
 nihil habere. 73.b
 Animal, alia ratione calidum humidum, al-
 lia ær. 13.b
 Animal bifariam calefit. 82.b
 Animalis corruptelæ, interiusq; vna &
 præcipua causa. 1.a
 Animofus cut leo. 54.b
 Annus austrius lenis. 12.b
 Anni tempora singula per se æstimanda. 10.b
 Anni temporum temperamenta quæ sint,
 de Galeni sententia. 10.a
 Actiones, substantiæ proprietatem sequun-
 tur. 40.b
 Actiones corporis, animi moribus consen-
 tientes esse oportet. 25.b
 Adept & seuum differunt. 29.a
 Adolescentes cur dicti. 33.a
 Aer alia ratione calidus humidus, alia ani-
 mal. 13.b
 Aeris temperamentorum omnium pessimū
 esse quod humidū & calidū est. 12.a
 Aetas florens. 32.a
 Aetas prima, pueritia nimirum. 31.a
 Aetas florens, quomodo in medio extre-
 morum. 32.b
 Aetatem constantem temperatam statuen-
 tum, error. 33.a
 de Aetate florentium, & puerorum calore
 iudicium Galeni. 37.b, 38.b
 in Aetate temperata omnes actiones vali-

das esse.

8.a

in Aetatibus prædictis, calidum cognosce-
 re eupientibus, quatuor sunt observanda.
 37.b

Aldinus codex emendatus. 20.a, 21.b, 73.b
 Axiomæ. 8.a

Ambiguae voces explicanda. 2.a

Animalium cutis. 48.b

in Animalis toto genere, temperie mediū.
 16.a

Animi moribus corporis actiones consen-
 tientes esse oportet. 25.b

Anaxagoras niuem nigram dixit. 36.b

Axiomæ. 8.a

Axiomæ. 8.a

Axiomæ. 8.a

Axiomæ. 8.a

Axiomæ. 8.a

Axiomæ. 8.a

Axiomæ. 8.a

Axiomæ. 8.a

Axiomæ. 8.a

Axiomæ. 8.a

Axiomæ. 8.a

Axiomæ. 8.a

Axiomæ. 8.a

Axiomæ. 8.a

Axiomæ. 8.a

Axiomæ. 8.a

Axiomæ. 8.a

Axiomæ. 8.a

Axiomæ. 8.a

Axiomæ. 8.a

Axiomæ. 8.a

Axiomæ. 8.a

Axiomæ. 8.a

Axiomæ. 8.a

Axiomæ. 8.a

Axiomæ. 8.a

Axiomæ. 8.a

Axiomæ. 8.a

Axiomæ. 8.a

Axiomæ. 8.a

Axiomæ. 8.a

Axiomæ. 8.a

Axiomæ. 8.a

Axiomæ. 8.a

Axiomæ. 8.a

Axiomæ. 8.a

B Alneum aque dulcis calidum & humi-
 dum. 4.a

Bilis vomitus cognoscendi notæ. 58.b

Bilis flava, quibus magis euomitur. 59.b

Bilem euomens meatus num vitiosus, an ge-
 minus. 58.a, b

Bilem deferens meatus, non in ieiunium
 inferitur. 58.b

Bilem quæ procreant. 59.a, b

INDEX.

in Bilem defecare meatu, Medici bifariam errant. 58.b
 Biliosorum notæ. 58.a
 Blæfa. 54.b
 Boreas. 12.a
 Brachelius alter Theſſalus. 66.a
 Brachelios Galeni partitionem non affequitur. 75.b
 Brachelius ſcriptor ineptiſſimus. 76.a
 Brachelios Galeni ſcripſa non aſſequitur. 52.b, 76.b, 80.a, 41.b
 Brachelius abſurda aduerſus Galenum adfert. 68.b
 Brachelius, aduerſus ſtimulū calcitrat. 79.b
 Brachelius ignorat quomodo calor noſter efficitur medicamenta poteſtate frigida, nos refrigerent. 75.a
 Brachelius ineptē Galeo inſultat. 83.b
 Brachelius phaoatice rotatur ſpiritu. 63.b
 Brachelius, ne à limine quidem Græcas ſuturavit literas. 87.a, 31.a
 Brachelius ineptit. 78.a, 82.a
 Brachelius Galenum falſo reprehendit. 11.a, 23.a, 29.a, 24.b, 47.b, 66.a, 79.a, 39.b
 Brachelius ridicula, aduerſus Galenum adfert. 70.a
 Brachelius φλαύτος. 64.a
 Brachelius ridiculos & obſcuros commentarios cudit. 63.a, 51.b
 Brachelius Galenum flagellat. 68.a
 Brachelius perpetuū obgignit Galeo. 84.a
 Brachelius ſibiipſi contraria ſcribit. 12.b
 Brachelius Galeoū obſcuritatis falſo accuſat. 17.a, 86.b
 Brachelius Galenum non emendauit. 42.a
 Brachelius ipſiſſimus Momus. 45.a
 Brachelius, ridiculus breuitatis affectator. 16.a
 Brachelius, negligens Galeni lector. 26.a
 Brachelius ineptiſſimè æquū pro adoleſcētia ioterpretatur. 31.b
 Brachelius Galeni ordinem non animaduertit. 43.a
 Brachelius ad calumniandum promptiſſimus. 24.b
 Brachelius contra omnium medicorum ſententiam, impudenter eutem ſtatuit frigidam & ſiccam. 25.a
 Brachelius ſuam metipſe ſuſtititiam producit. 39.b
 Brachelius notatus, 3.a, 1.b, 2.b, 15.a, 9.a, 30.b, 31.a, 65.b, 50.b, 28.a, 63.b, 75.a, 82.b, 27.b
 Brachelius inſanit. 32.a, 57.a, 56.b

Brachelius non rectè Athenæi ſecutoribus parocinatur. 10.a
 Brachelius laudatus. 45.b
 Brachelius ſibiipſi pugnat. 71.a
 Brachelius temeritatis notatur. 15.b
 Brachelius ignorat aorta. 14.a
 Brachelius obſcuritas. 28.b
 Brachelius impudentia. 7.1.40.a, 34.a, 35.a
 Brachelius ineptiz. 37.a
 Brachelius ſaror. 66.a
 Brachelius errores. 8.a, 28.a, 57.a
 Brachelius maledicendi ſtudium, & rerum medicarum ignorantia. 70.b
 à Brachelii calūnia aſſertus Galenus. 70.b, 78.a, 79.a
 Breuitatis Galenum falſo accuſat Brachelius. 17.a
 Breuitatis ridiculus affectator Brachelius. 16.a

C

Caecoehymia. 73.a
 Caleſcit animal bifariam. 82.b
 Caleſcencia non omnia ſiccat. 64.b
 Caleſcencia per ſe, refrigerantiæque, diſcernenda ab eo quod ex accidenti. 86.a
 Caleſcunt & refrigerant nonnulla diuerſis temporibus. 82.a
 Calidum frigidum &c. vñ quodque totius nature & totius ſubſtantie reſpectu bifariam dicitur. 7.a
 Calidum, iam de qualitate, iam de corpore qualitatē ſuſcipiente, aſſeruat. 20.b
 Calidum, frigidum, humidum, ſiccum, bifariam accipiuntur. 2.a, 3.a, 88.a, 15.a
 Calidum poteſtate. 84.b
 Calidum quid medico poteſtate ſtatueretur. 88.b
 Calidum & humidum ſtatim non eſſe vicioſum ex Athenæi ſententia. 7.b
 Calidum, in prædictis ætatibus cognoscere cupientibus, quatuor ſunt obſeruanda. 37.b
 Calidum poteſtate. 36.b
 Calidum frigidum, in temperato non præſtat. 7.a
 Calidum & humidum omnium temperamentorum peſſimum. 9.b, 12.b
 Calidi munus caleſcere. 4.a
 Calidi, frigidi, humidi, & ſeci uſus. 2.a
 in Calido & humido vita non conſiſtit. 8.b
 Calida frigidæ poteſtate diſtorum, duo genera. 75.b
 Calida

INDEX.

Calida simpliciter. 19.b
 Calida potestate, cur dicta medicamenta. 71.a
 Calida temperies duplex. 23.a
 Calidissimū omnium particularū cor. 27.a
 in Calidis frigidisve ductis, tria attendenda. 75.b
 Calidorum ordo. 29.a
 Calor innatus quid. 57.a
 Calor etiā & humiditas, mortis causæ. 8.b
 Calor immodicus. 57.b
 in Calore & frigore autūnus inæqualis. 11.a
 Calore alieno parresunt omnia. 56.b
 Calorem animalis auget omne nutrimentum. 71.b
 Caluitici causæ. 51.a, 53.a, 60.b
 ad Calumniandum Brachelius promptissimus. 24.b
 Canon Polycleti. 25.b, 26.a
 Capillos rufos, cur habeant pueri. 31.a
 Caro simplex nusquam reperitur. 40.b
 Caro propriè appellata. 40.b
 Carnis duæ differentiæ. 40.b
 Carnes bubulas curalii facilius concoquant, quàm pisces saxatiles. 57.b
 Carnes viscerum. 42.a
 Cauendum, ne qua vox ambigua inexpli-
 cata maneat. 2.a
 Cartilago. 42.b
 Carnosi, seu corpulenti. 46.a
 Cerebrum & pulmo. 41.a
 Cerebri temperamenti notæ. 60.a
 à Cerebro & spinali medulla, diuersi generis, ossium medulla. 41.a
 Cibus vnus & idem, tum medicamenti, tum nutrimenti vsum præstat. 83.a
 quæ Cibi, & medicamenti rationem obtinent, duo præstant. 82.b
 Cibi aliqui, cur statim frigus potius, quàm calorem afferunt. 71.a
 Cicuta Sturno nutrimentum. 84.a
 Color rufus. 49.b
 Conceptiones, æquæ. 35.b
 Cœciliatio duorū locorum pugnantiū. 7.a
 Confusionem parit omne multiplex. 19.a
 Consistentiam quæ obtinent. 40.a
 Constitutio hominis ex sanguine & semine. 31.b
 Cōsuetudo, æquisitiuā naturā efficit. 46.a
 Consistens ætas quæ. 32.b
 Constantem ætatem temperatam statuendum error. 33.a
 Contrarietas vnde iudicanda. 76.b, 77.b

à Contrariis, & ex contrariis in contraria omnis fit mutatio. 4.b
 Cornigera, seuo abundans. 40.a
 Cor omniū particularū calidissimum. 27.a
 Cornarius multis in locis reddendo Hippocratem lapsus. 45.a
 Cornarius notatus. 44.b
 Cornari, qualis Hippocratis interpret. 44.b
 Corpus idem, multis calidum & frigidum dici potest. 17.a
 Corpus de quo iudicandum est, medioeriter calens sit. 23.b
 Corpus, cur interdum refrigerare nequirit natura frigida. 79.a
 Corporis actiones animi moribus consentientes esse oportet. 25.b
 ex Corporis totius affectu non est pronuntiandum de temperamenti. 60.a
 Corporis æqualiter temperati, notæ. 54.a
 Corporis facultates quatuor. 68.b
 à Corporis natura ductæ differentiæ. 51.b
 Corpori cuilibet quædam temperamenti proprietates. 84.a
 de Corpore toto non ex vna particula pronuntiandum. 53.b, 54.a
 Corpora, qualitate trifariam affecta dicuntur. 16.b
 Corruptelæ, interitusque animalis, vna & præcipua causa. 1.a
 Crassi habitus, triplex differentia. 46.a
 Crassitudo, genus ad pinguedinem. 44.a
 notæ quibus Crassitudo gracilitasque naturalis ab ea quæ ex cōsuetudine accidit, distinguitur. 44.b
 Crustacea. 62.a
 Cutis non est sensu destituta. 25.a
 Cutis in manu hominis omnium extremorum exquisita media. 24.b, 28.b
 Cutis siccitas, humoris nō omnino expers. 48.a
 Cutem statuit frigidam & siccam Brachelius, contra omnium medicorum sententiam. 25.a
 Cutem foris imposita quædam velut nutrimenta exuleterant, intrō sumpta nihil incommodi adferunt. 73.b, 74.b
 ex Cute internarum partium temperies apprehendi potest. 55.b, 56.a
 ex Cute non pronuntiandum, de temperamento totius corporis. 62.a

D Eleteria genere.

77.b, 78.a
 t. iii.

INDEX.

ad Herbas producendas, non quævis terra apta.	48.b
Herophilæ scrupulosa & inutilis de sano, & ægro, & neutro, disputatio.	46.b
Hippocratis obscura sententia explicata.	44.b
Hircus, quare falax.	54.b
Homo idem gracilis & pinguis.	64.a
Homo, tam animalium, tum corporum omnium temperatissimus.	25.a
Homo, bisaria temperatissimus dicitur.	25.a
Homo temperatus, quo animo sit præditus.	30.b
Homo medius Polyceleti statuam duplici ratione superat.	26.b
Homo sapientissimus.	25.b
Homini constitutio ex sanguine, & semine.	31.b
Homini temperati iudex, tactus.	30.b
Homonymia consideranda.	48.b
de Homonymia distinguere, non est res levis momenti.	22.a
Humiditas & calor etiam mortis causæ.	8.b
Humidum & calidum, temperamentorum omnium pessimum.	9.b
Humidi, & frigidi temperamenti notæ.	55.a.b
Humidi & siccæ iudex quis.	39.a.b
in Humido & calido vita non consistit.	8.b
Humidorum ordo.	29.a
de Humidis & siccis non est simpliciter pronuntiandum.	76.a
Humidissima, ær & aqua.	2.b
Humores quatuor.	43.a
Humores naturales.	43.a
nusquam Humor ætiusæus.	43.b
Humorum differentias monstruosas Avicenna commentus est.	43.b
Humorem ab aliquo vacuasse, vel propriam particulam sicciorum reddidisse, non est idem.	64.a
Hypothesis prima altera.	1.a

I

Indicium quando à rebus externis sumendum.	84.b
Inæqualis autumnus in calore & frigore.	11.a
Infantes & pueros Galenus separat.	51.a
ex ignis commercio ut medicamentorum facultas colligenda.	67.b
Ignem mutari in aquam, non prorsus negat Galenus.	77.b

Intemperies duplex.	46.b
Interitus ac corruptelæ animalis una, & præcipua causa.	1.a
Internarum partium temperamentum, rectissime ex actionibus nascitur.	57.a
Inus fortisque, nihil patem agendi facultatem habere.	73.b
Iuniores, quos nominet Brachelius.	33.a
Iustitia temperatum.	18.a
Iuventus, Vigor, Florescens ætas.	32.b
Iuvenum pili.	51.b

K

Καταρρεῖ.	58.b
Κέκρεται.	1.a

L

Λάβρα.	20.a
Laetitia immodicè sumpta, calorem corporis extinguit.	82.a
Laetum agere & pati.	83.a
Leo, cur animosus.	54.b
Λευκή, vitiligo.	72.a
Libri de Longitudine vitæ.	14.b
Ligamenta.	42.b
Linacri à Brachellii calumnia assertus.	87.a
Linacri conversio reprehensa.	41.b, 58.b
Linacri versio, occasionem errandi multis præbuit.	41.a.b, 58.b
Linacri lapsus.	48.b
Locus in Galeni codice Græco emendatus.	64.b

Locorum duorum Galeni, conciliatio.	62.a
Lupus.	20.a

M

Macrobii rationes diluuntur.	72.a
Μαλακός σακκα.	48.b
Manus, gemini usus causa factæ.	26.b
in Manu hominis euis omnium extremorum exquisitæ media.	24.b, 28.b
Materia communis vel prima.	66.b
Μάζα.	66.b
Meatus bilem euomens, num vniens angemini.	58.a.b
in Meatu bilem deferente Medici bisariam errant.	58.b
Medicæ medicamentis, & oleum.	70.b, 71.a
Medici & philosophi, cur tam absurda de Vocis, & aliarum rerum temperamentis pronuntiarint.	14.a
Medico quid potestate calidum statuendū.	88.b
Medicorum veterum, tum philosophorum varis de oleo acetique opinioniones.	85.a

INDEX

- Medicamentum Medez. 70.b.71.a
 Medicamentum expers fir omnis acquisiti
 caloris & frigoris. 85.a
 Medicamentum affectui, cetta quadi pro-
 portione respondeat. 85.b
 Medicamenti & nutrimenti vsum præster
 cibis vnus & idem. 83.a
 Medicamenti facultas ex commercio ignis
 colligenda. 67.b
 quæ Medicamenti & cibi rationem obri-
 nent, duo præstant. 81.b
 Medicamenta. 76.b.77.a.69.b
 Medicamenta quæ natura frigida. 66.a
 Medicamēta, cur dicta potestate calida. 71.a
 Medicamenta potestate calida, inter priora
 duo media. 80.b
 Medicamenta simul & nutrimenta. 70.a
 Medicamenta tum calida, tum frigida, quo
 modo à nobis alterantur. 66.a
 Medicamenta, mutationis principium, à
 calore nostro accipiunt. 67.b
 Medicamenta, quid primum & maxime in
 nobis efficiant, spectandum. 84.b
 Medicamentorum quatuor genera. 69.b
 Medicamentorum potestate calidorum, eò
 munis vni que in omnibus iudicandi ra-
 tio. 77.b
 Medicamentorum explorandorum duo
 modi. 67.b
 Mediocritas in iis qui fame cruciantur, vr
 fir obseruanda. 45.a
 Membrane. 42.b
 Medius homo Polycleti staturam duplici ra-
 tione superat. 26.b
 Medium tempestic in roto animalium ge-
 nere. 16.a
 Medium in vniuersa substantia, vr digno-
 scendum. 23.b
 Medium in singulis animantium generibus
 promptè dignoscere non est cusuliber
 hominis. 26.a
 Media substantia. 9.b
 Medulla ossium, diuersi generis à cerebro
 & spinali medulla. 41.a
 Medulla. 41.a
 Momentum exiguum aliqua consequura,
 maximam à priore natura mutationem
 habent. 70.a
 Morbifer autumnus. 11.a
 Morbiferum maxime calidum & humidum
 æris temperamentum. 12.b
 Mortis etiam causa, calor & humiditas. 8.b
 Multiplex omne parit confusionem. 19.a
 Musculosam corpus. 55.a
 Mutatio omnis à contrariis, & ex contra-
 riis fit in contraria. 4.b
 Mutationem à priore natura maximam ha-
 bent aliqua, momentum exiguum conse-
 quura. 70.a
 Mutationes ex quibus in quæ fiant, specta-
 dum. 62.b
- N
- N** Aphthæ vis. 71.a
 Natura quid. 80.a
 cur Natura frigida, interdum corpus
 refrigerare nequeunt. 79.a
 Natura & substantia non differunt. 17.a
 Natura reperiata à veteribus præterita. 5.b
 Naturæ & substantiæ rotius respectu, vni-
 quodque bifariam calidum frigidum di-
 citur. 7.a
 Naturam temperatam omittentes vr se de-
 fendunt. 6.a
 Natura temperata, bonitate præstat. 6.a
 Naturales humores. 43.a
 Nivem nigram Anaxagoras dixit. 36.b
 Nouem differentie temperamentorum.
 21.a.22.b
 Notæ temperati hominis. 30.a
 Nutrimentum omne, animalis augeat calo-
 rem. 71.b
 Nutrimentum trifariam dicitur. 71.b.72.a
 Nutrimentum. 69.a.b
 Nutrimenti & medicamenti vsum præstat
 cibis vnus & idem. 83.a
 Nutritio est assimilatio. 72.a
 Nutritio. 69.a
 Nutrimēta. 76.b.77.a
 Nutrimēta aliqua, cur comesta, cur im-
 possibilia, hanc erodant. 72.b
 velut Nutrimēta quedam comesta, quib-
 us de causis, eorum fortis impossibilia, exul-
 cerant. 73.b.74.b
 Nutrimēta simul & medicamenta. 70.a
 Nutrimētorum natura, homini conueni-
 entissima. 80.b.81.a
 Nutrientis substantiæ, cum nutriti natura
 communio. 69.b
- O
- O** mne quod nutrit, calefacit. 81.b
 Opinio eorum qui quatuor tantum
 temperamentorum differentias esse pu-
 tant. 5.b
 de Oleo aetioque medicorum veterum tum
 philoso-

INDEX

philosophorum variae opiniones.	85.a
Oprimē se habere.	18.b
Ordo substantiarum.	20.a
Osium medulla, diuersi generis à cerebro, & spinali medulla.	41.a
Οσφουδισμός	48.b

P

PAnem & suillam carnem, qui facilius eſequant, quàm piſces ſaxatiles.	59.b
Papaneris ſuec*, eur nos refrigeret.	79.b
ex Particula vna, non de toto corpore pro- nuntiandum.	53.b. 54.a
Partis cuiuslibet proprium temperamentū, ex propriis indiis eſtimandum.	61.a
Particulæ temperamenti notas ſeorſim ſibi comparalle, optimum eſt.	57.a
Philosophi de qualitatibus primis elemen- torum, ſecus ac Galenus ſentiunt.	2.b
φίλοισοφοι	20.a
Philosophi & Mediei, eur ſam abſurda de veris & aliarum rerum temperamentis pronuntiauerint.	14.a
Philosophorum veterum, tum Medicorum varie de oleo, acetoque opiniones.	85.a
Phlegmone quid.	64.b
Phlegmone geminus affectus.	87.a
φλεγμονή	48.b
φωσφωρις	54.b
Pilus niger, albus, ruſus, eriſpus, quomodo ſit.	49.b
Pili infantium, florentium ætate, Ephebo- rum & puerorum pili.	51.a
Pile corporis, duplicem obtinet generatio- nis modum.	52.a
Pilorum procreatio qualis.	49.a
Pili eorum, qui in temperata regione habi- tant.	50.b
Pilorum rectorum cauſa.	50.b
Pilorum differentie varie.	50.a
Pilorum generatio.	48.b
à Pilis notæ deſumptæ.	46.a
πιμαλλή	29.a. 40.a
Pinguetinis generatio.	40.a. 45.b
Pinguetinis cauſa.	46.a
ad Pinguetinem, genus craſſitudo.	49.a
Pinguis & gracilis idem homo.	64.a
Piſces ſaxatiles, eur aliqui ægrius, quàm carnes bubulas concoquant.	57.b
Pituita æidi ruſtus cauſa exiſtens, vt diſce- renda.	60.a
Pituita vitrea frigidiſſima eſt.	79.b
Pituitoſorum notæ.	58.a

Πολυελεῖται	53.b
Polyeleti ſtatuum, mecius homo duplici ra- tione ſuperat.	26.b
Polyeleti canon.	25.b. 26.a
Porracea bilis in vetriculo gignitur.	59.a. b
Poteſtatis nomine quid ſignificatur.	65.a
Poteſtate tale quid.	65.b
Poteſtate calidum.	36.b. 67.a
Poteſtate calida medicamenta, inter priora duo media.	80.b
poteſtate tale, tribus modis dicitur.	66.a
πρωκτικαὶ ἀδύονες.	35.b
de Primis qualitatib*, quæ elemētis inſunt.	2.b
Pruna.	67.b
Πρόφασις.	60.a
πρίμω γένει.	54.b
Pubertas.	32.a
Pubertas vnde diſta.	51.b
Puberſcentium pili.	51.b
Pueri, eur pilis nudi.	51.b
Pueri qui.	51.a
Pueri, eur ruſos habeant capillos.	31.a
de Puerorum & ætate florentiū calore Ga- leni iudicium.	37.b. 38.a
Pueros & infantis Galenus ſeparat.	51.a
Pueritia, prima ætas.	31.a. b
Pueritiæ temperamentum quale.	31.b
Pugnatiū duorū locorum eſeiliatio.	27.a
Pulpo & cerebrum.	41.a
Putredinis ratio.	12.b
quæ Putrefaciendo & erodendo interimūt.	78.a
Putreſcunt omnia alieno calore.	56.b
Πύρεξις.	71.a
Pyrrhonis hæſitatio.	36.a
Pyrrho.	36.b

Q

QVadratus.	15.b. 16.a
Qualitates vtrique Galenus in elemē- tis ſummas ſtatuit.	15.a
Qualitates corporibus, quæ qualitate affe- cta ſunt, ſimiliter appellantur.	17.a
de Qualitatibus primis elementorum Ga- lenus ſecus ac philoſophi ſentit.	2.b
Qualitate triſariā affecta dicuntur corpora.	16.b
de Qualitatibus elementorum, aliorū ſen- tentia.	3.a

R

R	ard etiam accidentia conſideranda.
57.b	

INDEX

qua Ratione quis cauere queat, ne seipsum fallat, aut ab aliis fallatur.	19.b
à Rebus externis quando indicium sumendum.	84.b
Reſtorum pilorum cauſa.	50.b
Refrigerant & caleſciant nonnulla diuerſis temporibus.	82.a
Refrigerantia caleſcenciis que per ſe diſcernenda ab eo quod ex accidenti.	86.a
Repetitio Galeni, uſu non caret.	30.a
Ructus acidi cauſa exiſtens pituita, ut diſcernenda.	60.a
Rufus color.	49.b

S

S alamandra, num ab igne wratur.	78.b
de Salamandra comenti exploſum.	80.b
Salamandra, ſuo conactu, ignem haud exſtinguit.	79.b
Salax quare hircus.	54.b
Sanguis quomodo in corpore calidiſſimus dicatur.	27.b
Sanguis an temperatus.	27.b
Sanguis temperatus.	43.a
Sanguinis calor tepidus.	27.b
Sanitas duplex.	46.b
Sanitatis quedam laetudo eſt.	46.b
<i>Saniſſimus.</i>	54.a.b
de Sano & ægro & neutro, ſcrupuloſa Herophili diſputatio.	46.b
Sapienſiſſimus homo.	25.b
Sceptici.	37.a
Senectus perpetuo frigida.	63.a
Senes ſunt ſicci.	34.a
Senes non ſunt melancholici.	63.a
Senium, cur nonnulli, humidum eſſe putauerint.	33.b
Senum temperamentum quale.	33.a
Senſibus fides haud abroganda.	38.b
Sententia aliorum de qualitatibus elementorum.	3.a
per Se & ex accidenti, diſcernenda.	76.a.
79.a	
Seuum & adeps differunt.	29.a
Seuo abundans cornigera.	40.a
Siccitas cutis, humoris nõ omnino experta.	48.a
Sicci & calidi temperamenti notæ.	55.a
de Siccis & humidis, non eſt ſimpliciter pronuntiandum.	76.a
Simile.	72.a
Sitis cauſa.	82.b
Sophiſtarum ſcopus.	19.a

<i>Strep.</i>	40.a.29.a
Surno cieca nutrimentum.	84.a
Subſtantia media.	19.b
Subſtantia & natura non differunt.	17.a
in Subſtantia vniuerſa, medium ut dignoſcendum.	23.b
Subſtantie proprietatem actiones ſequuntur.	40.b
Subſtantiarum ordo.	20.a
Succus papaueris, cur nos refrigeret.	79.b
Suillam carnem & panem qui facilius concoquant, quam piſces fixatiles.	59.b
Summa qualitas.	15.a

T

T emperamentum quid.	2.a
Temperamentum ſenium, quale.	33.a
Temperamentum partis cuiuſlibet proprium ex propriis indiſciis æſtimandum.	67.a
Temperamentum internarum particulari rectiſſimè ex actionibus noſcitur.	57.a
Temperamenti calidi, ſicci, frigidi, & humididi notæ.	55.a
Temperamenti quedam proprietates cuilibet corpori.	84.a
Temperamenti cerebri notæ.	60.a
Temperamenti particule notas ſeorſum ſibi comparaffe optimam eſt.	57.a
Temperamento vario quid ſit agendũ.	56.a
de Temperamento totius corporis ex natura excrementorum, non eſſe pronuntium.	63.a.b
Temperamenta anni temporum que ſint de Galeni ſententia.	10.a
Temperamentorum omniu poſſimum, calidi & humidum.	9.b.11.b
Temperamentorum nouem, magna laetudo.	21.b
Temperamentorum nouem differentie.	21.a.22.b
Temperamentorum tantum quatuor differentias eſſe exiſtantium opinio.	5.b
Temperamentorum duas tantum differentias plerique ſtatuunt.	3.a
in Temperamenti agnoſcendis æſtimandum, num aliquid proprio, an adſcitiuo calore inſaluerit.	56.b
de Temperamenti non eſt pronuntiandũ de corporis totius affectu.	60.a
Temperamentum biſariam dicitur.	18.a
Temperatam naturam omittentes, ut ſe deſendant.	6.a
	in

INDEX.

in Temperatō, calidum frigidū nō præstat.

7.a

Tēperatus homo, quo animo sit præditus.

30.b

Temperati hominis notæ.

30.a.b

Temperatissimus, tum animalium, tum corporum omnium, homo est.

25.a

Tēperata natura, à veteribus præterita.

5.b

Temperata natura, bonitate præstat.

6.a

Temperaturæ æqualitas.

18.a

Temperaturæ simplices esse quatuor.

22.b

Temperies calida duplex.

23.a

Temperies, ex cute internarum partium deprehendi potest.

55.b

Temperie mediæ in toto animalium genere.

16.a

Θερμώτατος.

57.b

Theissalus Louanienſis.

63.a

Tempora anni singula per se estimanda.

10.b

Temporum anni temperamenta quæ sint, de Galeni sententia.

10.a

à Temporibus, cur magis canescamus.

53.b

Tendones.

42.b

Terra non quævis, ad producendas herbas apta.

48.b

Testacea.

62.a

Tetræpharmacum.

24.b

V

VAcuasse ab aliquo humorē, vel propriā particulam sicciorē reddidisse, non est idem.

64.a

Valga.

54.b

Vapor.

49.a

Vasa.

54.b

Ver temperaturum.

10.b

Ver, cur nōnullis calidum & humidum dictum sit.

23.a

Ver non est calidum & humidum, sed temperaturum.

9.a

de Veris & aliarum rerum temperamentis cur Medici & philosophi tam absurda pronuntiarint.

14.a

Veteribus temperata natura præterita.

5.b

Vinecre.

69.a

Vinum, natura non est frigidum.

72.a

Vinum calefacit.

71.a

Vinū, cur nō semper animal calefaciat.

72.a

Viscerum carnes.

42.a

Vita non consistit in calido & humido.

8.b

Vnumquodque totius naturæ & substantiæ respectu bifariam calidum frigidum &c. dicitur.

7.a

Voces ambiguae explicandæ.

2.a

Vomitus bilis cognoscendi notæ.

58.b

ad Vrsam habitantes.

56.a

FINIS.

CLAVDII GALENI

Pergameni de Temperamentis, Liber Primus.

Thoma Linacro interprete.

Cap. I.

Constat animalium corpora ex calidi, frigidi, sicci, humidique mixtura, nec esse horum omnium parem in temperatura portionem, demonstratum antiquis abunde est tum philosophorum, tum medicorum præcipuis. Diximus autem & nos de iis ea quæ[†] probabilia † Verisimilia, sunt visa alio opere, in quo de iis quæ Hippocrates constituit elementis egimus. Hoc opere, quod illi proximè succedit, omnium temperamentorum differentias, quot hæ, qualésque sint, siue generatim quis, siue membratim diuidat, inuenire docebo, sumamque ab ipsa nominum interpretatione initium.

COMMENTARIVS FVCHSII.

Initio huius capitis Galenus, suo more, duas affert hypotheses, quas partim veteres tum philosophi, tum medici, Hippocrates præsertim & Aristoteles, partim ipse in opere de elementis demonstrauit: vt hoc nomine non sit necesse in præsentiarum de iis fusius agere, sed illas tanquam alibi à Galeno demonstratas recipere oportet. Prima harum hypotheseon est, quod animalium corpora consistunt ex quatuor elementis, igne, aëre, aqua, & terra, quæ Hippocrates, quem hoc in loco, vt aliàs crebrò, Galenus sequitur, qualitatibus nominibus appellauit. Cæterum nō temerè dixit Galenus Prima hypothesin. Xiaq. p. 10. hæc, hoc est, mixta seu temperata sunt, vel, vt Linacrus conuertit, mixtura constant. Hac nanque voce innuere voluit, elementa in animantis constitutione non manere pura & impermixta, sed inter se temperari ac commisceri. Quod cū copiosissimè Galenus libro primo de Elementis demonstrauit, non est cur in eo longius explicando immoremur. Altera hypothesis est, quod omnium elementorum non sit par in temperatura portio, sed de vno plus, de altero minus commisceatur. Atque hinc est quod in sequenti capite dicat, animal ab eo quod in mixtura pollet, appellationem fortiri. Et libro primo de Tuenda sanitate capite quinto disertè inquit, Si cui vnquam optima natura, in qua par commixtorum elementorum moles est, contigit, certè ne momento quidem durauit. Proinde capite primo eiusdem libri corruptelæ interitusque animalis vnâ, & eâ sanè præcipuâ causam esse hanc imparē elementorum commixtionē iis ostendit verbis, Sanguis, Altera hypothesin. Corruptelæ interitusque animalis vnâ & præcipuâ causa. inquit, mensruus, semēque genitale generationis nostræ principia sunt illæ

GAL. DE TEMPERAMENTIS

"Ceu materia quædam apta concinnâque, & semini ad quidvis sequax:hoc ô-
 "pificis rationem obtinēs. Constat autem horum vtrunque ex eisdem genere
 "elementis, humido, sicco, calido, & frigido : aut si mauis ab essentia sumptis
 "nominibus, quàm à qualitate nominasse, aqua, terra, igni & aëre. Dissident
 "hæc inter seipsa mixturæ mensura. Siquidem in semine plus est igneæ substā-
 "tiæ atque aëreæ: in sanguine, aqueæ terreæque. Quamquam præpollat in hoc
 "quoque & calidum frigido, & humidum sicco. Atque ob eam exuperantiam
 "fit vt non siccus instar oſis, aut pili, sed humidus meritò dicatur. At semen
 "sanguine siccus quidē est. Ceterum ipsum quoque humidum fluxilēque est.
 "Atque ita nobis vtrunque ex humida substātia genituræ origo proficiscitur.
 "Hanc tamen humidam seruari non licebat, si modò ex ea nervi, arteriæ, venæ,
 "ossa, cartilagine, membranulæ, & alia id genus fieri deberēt. Ergo statim in ge-
 "nerationis initio, coniectū copiosius oportuit elementum id, quod siccandi
 "vim haberet: est verò id natura quidē maximè ignis, sed tamen & terra. Est e-
 "nim ea quoque res sicca. Verū huius plus immisceri principiis nō erat, si modò
 "hæc humida erant futura. Ignis certè quo minus plus sit admixtū, nec obstat
 "quicquam, & sanè admixtum est tanto plus in vtroque principio, quan-
 "tum nec iam torreat vræque, & tamen abundè siccet. Quinetiam tantus ca-
 "lor adhibitus, agilitatem præstare ad motiones sat erat. Ab hoc igitur pri-
 "mum cogitur, paulūmque concreſcit quod in vtero conceptum est: mox
 "siccus redditum, veluti lineamenta quædam, & rudimenta cuiusque mem-
 "bri obtinet. Vterius verò etiam siccescens, non lineamenta, rudimentāye
 "modò, sed etiam exactam vniuscuiusque speciem ostendit. Iam autem in
 "lucem editum, tum siccus, tum valentius seipso semper efficitur, donec
 "ad summum incrementum sit peruentum. Tum verò & incrementum om-
 "ne sistitur, oſibus nimirum ipsis per siccitatem non vltra sequacibus, & va-
 "sa sanguinis spiritūsque amplissima sunt, cuncta denique membra non so-
 "lūm robusta euadunt, sed etiam vires suas summas obtinēt. In eo verò quod
 "subsequitur tempore, omnibus iam partibus supra iustum siccescentibus,
 "non solūm cuiusque officium minus probè administratur, sed etiam corpus
 "ipsum macilentius graciliusque quàm antè redditur, ac proinde vltra sicca-
 "tum non modò macilentius, verum etiam rugosum efficitur. Siccitatis itaque
 "excessus homini, vt omni genito corpori, corruptelæ interitusque connata
 "est necessitas. Hactenus Galenus. Quæ quidem etsi prolixa admodum, nobis
 "esse commemoranda duplici de causā duximus. Vna, quòd præſenti Galeni
 "hypothesi plurimum lucis afferant. Altera, vt Brachelii notandi nobis hinc
 "daretur occasio, qui citatum iam ex Galeno locum, miris modis conuellit,
 "ita tamen obscuris rationibus, vt nemo quid dicat intelligere possit. Iurares
 "te Heracliti librum legere, tanta est non solūm in hoc loco, sed in omnibus
 "illius hominis scriptis obscuritas. Dispeream, si metipse quæ multis in locis,
 "non sine multorum doctissimorum virorum risu, magna petulantia aduer-
 "sus Galenum, aliósque sese doctiores effutit, allequatur. Quod cur faciat, a-
 "liam subesse causam nullam arbitror, quàm vt hac ratione imperitis fu-
 "cum faciat, & vt ex tantorum virorum assidua reprehensione, si Diis pla-
 "cet, magnam sibi gloriam cōparet. Sed non animaduertit miser ille, se frivo-
 "lis illis calumniis in sempiternum omnium cruditorum odiū venire, quod
 "nulla vnquam ætas extinguere potest. Porro vbi interpres cōuertit Probabilia

Brachelius no-
cat.

bilia Græcè est *εἰσότης*, quæ Cicero in Partitionibus verisimilia interpretatur. *Isidrus.*
 Tertio & postremo huius capituli loco quid in hoc opere sit traditurus, ostendit, nempe quot sint, & quales omnium temperamentorum differentiarum, siue quis generatim, siue speciatim, hoc est per genera & species, illas diuidat. Temperamentum autem non est, ut ex iis quæ initio huius capituli dicta sunt, satis liquet: nisi quæ ex quatuor elementorum mixtura nascitur qualitas. Atque hæc ad præsentis capituli explicationem sufficiunt.

Temperamentum quid.

Cap. II.

QUum nanque ex calidi, frigidi, sicci, & humidi temperatura conflare corpora dicunt, de iis quæ summo gradu sic se habent, ipsis scilicet elementis, aëre, igni, aqua, terra, intelligendum aiunt. Quum verò animal, stirpemve calidam, frigidam, siccam, vel humidam esse, non item. Neque enim vllum animal in summo calidum esse posse, ut ignis: aut in summo humidum, sicut aqua: pari modo nec frigidum, siccumve in summo, sed ab eo quod in mixtura pollet appellationem fortiri: vocantibus nobis id humidum, in quo maior est humiditatis portio: siccum in quo siccitatis. Ita verò & calidum, in quo calidum frigido plus valet: frigidum in quo frigidum calido præstat. Atque hic quidem nominum usus est.

Calidum, frigidum, humidum & sicci visus.

COMMENTARIVS.

Quod in fine præcedentis capituli pollicitus est, id nunc præstat: nempe nominum calidi, frigidi, humidi, & sicci usum explicat: idque optima sanè methodo. Quippe initio cuiusque disputationis id maxime cauendum est, ne qua vox ambigua, aut *πολύσημος*, in explicata maneat. Quod nisi quispiam præstiterit, sit ut non rarè de rebus temerè contendatur, & quod dicitur, de caprina lana rixetur. Bisariam autem de veterum tum medicorum, tum philosophorum, quorum paulo post etiam de temperamentorum numero & differentia opinionibus recenset, sententia, calidum, frigidum, humidum, & siccum dici monstrat. Vno modo ut calidum sit id quod in summo calidum est: frigidum quod in summo frigidum est, pari modo humidum quod in summo humidum: & siccum quod in summo tale est. Sic sola elementa calida, frigida, humida, & sicca dicuntur, ut infra fusius monstrabimus. Alio modo calidum iisdem appellatur, in cuius mixtura calidum frigido pollet. Frigidum verò, in quo frigidum calido præstat. Humidum in quo maior est humiditatis portio. Siccum autem, in quo siccitatis. Atque iis quidem prædictorum nominum usus est, quo veteres contenti fuerunt. Quod tamen infra, capite nimirum quinto, Galenus iis verbis reprehendit. „Nò rectè, inquit, definitum est de calidi significationibus, sed duobus tantum modis dici putatum. Hæc ille, Quod denuo monendum esse duximus, ne quis Gale-

Cauendum ne qua vox ambigua in explicata maneat.

Calidum, frigidum, humidum & sicci bisariam accipiuntur.

De primis quoque
elementis an-
sunt qualita-
tibus.

Galenus de
primis elemen-
torum qualita-
tibus secus ac
philosophi
sentit.

num iam dictis duabus significationibus, veterum exemplo, contentum esse putaret. Cæterum ut hoc loco aliquid de primis elementorum qualitatibus dicamus, res ipsa, & Brachelius, qui hoc loco, ut aliàs ferè semper, quanquam non sine multorum risu, Galenum notat, nos hortatur. Animaduertendum igitur Galenum de primis elementorum qualitatibus, secus ac philosophos sensisse. Is enim utrasque qualitates in vnoquoque elemento summas esse censuit, verbi gratia, summam in igne caliditatem & siccitatem, in aëre summam caliditatem & humiditatem, in aqua summam frigiditatem & humiditatem, in terra summam frigiditatem & siccitatem. Eam autem fuisse Galeni sententiam, locis aliquot ostendemus, quorum primus est in libro primo de Elementis, ubi ita scriptum reliquit, εἰς δὲ τὸ πρὸς τὴν φύσιν ἀπολοῦν ἢ τὴν, ἀμικτόν τε εἶναι καὶ τὴν τοῦ καὶ ἀραιότερον, καὶ ἀραιὸν τῆς πρὸς τὴν πάλιν εἶναι ἐπὶ πῦρ, καὶ αἶρα, καὶ ὕδωρ, καὶ γῆ. ἐν τούτοις δὲ μόναις εὐχρίσται ἀμικτούς τὴν καὶ ἀραιότερον τὰς πρὸς τὴν πάλιν, ἀραιὸν μὲν ἐν πῦρ, θερμόν τε αὖτε καὶ ξηρόν τε, αἶρας δ' ἐν τῇ γῇ, ψυχρόν τε καὶ ξηρόν τε, καὶ τὴν ἀλλὰ ἐν ὑδατὶ καὶ τὴν ὕδατι καὶ πύρ. Quæ quidem Galeni verba ideo Græca citauimus, ne aliquis nos finxisse quidpiam dicere posset. Est autem horum sensus, At si illud inquiris quod natura simplex sit, oportet id haud esse mixtum temperatumve, & summa qualitate præditum. Rursum igitur ad ignem remeas & aërem, aquamque & terram. Quippe in iis solis qualitates reperies absque vlla mixtura tempericque. In igne nimirum calorem summum, summamque siccitatem, summum frigus cum summa siccitate in terra, & in cæteris reliquis, prout sua cuiusque natura postulat. Alter locus est libro primo de Natura humana, commentario decimotertio, ubi in eum scribit modum Galenus, πρὸς δὲ καὶ ὅτι τὰ στοιχεῖα κατὰ τὰς ἀπλῆς καὶ ἀμικτοῦς πρὸς τὴν καλῶς τε. θερμόν τε μὲν αἶρας ὑπερχείσσης ἐν πῦρ, καὶ ὕδατι καὶ γῇ καὶ αἶρα, καὶ ψυχρόν τε δὲ ἐν ὕδατι, ξηρόν τε δὲ αἶρας ἅμα πύρ καὶ γῇ καὶ αἶρα κατὰ τὴν γῆ. Quippe constat elementa à simplicibus & mixturæ expertibus qualitatibus nominari, quum summa caliditas igni inest, veluti humiditas aëri: frigiditas aquæ, siccitas summa vna cum constrictione & frigiditate terræ. Quanquam verò eo in loco igni, aëri, & aquæ vnam duntaxat primam qualitatem tribuere videatur, tamen in eo quem paulo antè produximus, singulis elementis binas qualitates summas assignauit. Et ne quis tergiversari vlla ratione possit, necesse est alios afferamus locos, in quibus ut hic frigiditatem aquæ, ita eidem humiditatem summam tribuit. Primus est in eo in quo nunc explicando versamur capite, ubi disertè aquam in summo frigidam esse affirmat. Alter in capite huius libri quinto, ubi itidem summum humorem aquæ & aëri, summum calorem igni & aëri tribuit. Tertius est in commentario secundo libri de Natura humana, ubi ait, Si summus ei innascitur calor, ignis efficitur, quemadmodum & aqua ubi summam humiditatem acceperit. Proinde ex iis nulli non perspicuum esse puto, Galenum qualitates utrasque in singulis elementis synceras, & mixtionis expertes, adeoque summas statuissè, ideoque non erat cur tantopere admiraretur Brachelius, quòd in hoc capite aquæ summam humiditatem tribuat, quam alibi aëri assignat. Nam, ut metipse statim subiicit, ambo & aquam & aërem absolute pronunciat Galenus, ut iam ostendimus, humida. Humidissima itaq; ambo dixit, & syncera absque vlla siccitatis permissione illorū humiditas existat. Qua ratione etiā ignē & terram dixit esse summè sicca. Atque

Brachelius.

Aqua & aer
ambo humi-
dissima.

que hæc haud dubiè est Galeni de primis elementorum qualitatibus sententia. Alii statuunt suam cuique elemento retusam quandam esse qualitatem, simplicem illam quidem, sed quæ summum sui generis gradum non implet. Ea in igne siccitas est caloris comes, in aëre calor, in aqua humor, frigus in terra siccitati copulatum. Cuius quidem sententiæ fuisse Aristotelem ex iis quæ libro secundo de Ortu & interitu capite tertio scribit, omnibus perspicuum sit. Ibidem enim inter cetera inquit, Terra siquidem siccior potius est quam frigida, aqua verò frigidi magis quam humidior, aër humidior magis quam calidior, ignis calidior magis quam siccior. Verùm hanc opinionem hæc ratio impugnare videtur. Si qualitates in elementis sunt retusæ, non erunt certè simplices. Nihil enim retunditur nisi à suo contrario. Si igitur à contraria qualitate ea quæ est in elementis retunditur, non simplex erit, sed còtrariam sibi adiunctam qualitatem habebit. Verbi gratia, si retusa siccitas igni inest, non retundetur nisi ab humiditate, quæ siccitati contraria est. Vt igitur humiditatem quoque inesse igni fateamur, oportet. Præstat itaque cum Galeno affirmare utrasque qualitates elementorum esse summas. Vtram nunc quis sequatur sententiam, parum refert, modò sciat ex elementorum mistura hominis ac reliquorum animantium corpora constare. Cæterùm quomodo homo calidus & humidus dicatur, quod Brachelius minus rectè explicat, capite quinto exponemus.

Aliorum de
quibusdam
elementorum
sententia.

Nunc de temperamentis ipsis agendum. Eorum igitur quorum medicorum, tum philosophorum maximè illustres fuere, plurimi sanè opinati sunt humidum & calidum temperamentum ab humido frigidoque diuersum esse: ac tertium ab iis siccum & frigidum, diuersum à sicco & calido. Nonnulli tamen eorum humidum simul ac frigidum temperamentum quoddam esse concedunt, atque etiam ab hoc alterum, calidum siccumque: non tamen aut humidum simul & calidum, aut frigidum pariter & siccum temperamentum esse. Neque enim posse aut humiditatem cum abundante calore consistere, aut cum frigiditate siccitatem. Quippe absumi à calido, quum superat, humiditatem. Itaque fieri, ut calidum simul & siccum corpus euadat. Eandem ubi imbecillus in corpore calor est, † incoctam imperfectamque manere, quo fieri, ut calido vincente, sequatur siccitas, frigidum superante, humiditas. Atque ij quidem iis rationibus nixi, duas tantum esse temperamentorum differentias † opinantur.

Duas tantum
plerique tem-
peramentorum
esse differentias
statuerunt.

† Crudam &
inlabetam.

† Simpliciter per-
senserunt.

COMMENTARIVS.

Hactenus quot modis calidum, frigidum, humidum, & siccum de veterum tum philosophorum, tum medicorum sententia usurpatum sit, exposuit. Nunc quæ eorundem de temperamentorum differentiis fuerunt opiniones, explicare pergit: atque initio fuisse quosdam qui duas tantum

GAL. DE TEMPERAMENTIS

temperamentorum differentias, calidum nimirum & siccum, frigidum & humidum, esse opinati sint, docet. Quippe hi calidum & humidum, frigidum & siccum temperamentum non posse inueniri putabant. Non posse enim humiditatem cum abundante calore consistere, imò illam planè à calore absumi ac depasci, vt hoc nomine calidum simul & siccum euadat corpus, necessearium esse dicebant. Si verò modicus ac imbecillus est calor, cruda & inelaborata: *ἀπὸ τοῦ κατὰ φύσιν* est in Græco: manere humiditatem, ideòque vt tum frigidum prorsus, quò humiditas manet cruda, fiat corpus, esse necesse affirmabant. Porro iam dictas rationes ij qui quatuor esse temperamenta arbitrati sunt, diluerunt, vt ex iis quæ mox sequentur, patebit,

Qui verò ea quatuor autumant, bifariam iis contradicunt.

Alii statim[†] id quod primum petunt negantes, nempe quòd necesse sit humorem à calido superante[‡] digereri. Alii contra id quidem assentiuntur, sed alia ratione dissentiunt. Ac priores quidè calidi munus esse, vt calefaciat, asseuerat: frigidi, vt refrigeret: sicuti rursus sicci, vt siccet: & humidi, vt humectet. Proinde corpora quæ calida siccaque natura sint, quemadmodum ignis, ea quatenus calida sunt, excalefacere: quatenus, sicca siccare. Quæ humida calidaque sunt, velut calens aqua, hæc nò humectare modò, sed etià calefacere posse, vtraq; qualitate hinc quoque vnū opus, idque proprium obtinente. Haudquaquam igitur concedere se, si quid calefaciat, idem protinus & siccare: imò si calori humiditas sit adiuncta, non calefacere modò, sed etiam humectare: quemadmodum balneum dulcis aquæ. Sin sicuti calidum, ita etiam siccum sit corpus, veluti ignis, statim id tum calefacere, tum verò siccare. Non tamen id calori referendum acceptum, sed siccitati, quæ simul est coniuncta. Admonent autem hoc loco nos de his, qui sub æstiuo sole diutius sunt versati, atque ita vt[†] credibile est arefacti, ac totum corpus siccum squalidumque habent, intolerabiliterque sitiunt. Quippe remedium his expeditum, & facile dicunt, non vtique si biberint solum, sed etiam calidæ & dulcis aquæ balneo vtantur, tanquam humiditate, siue ea cum frigore sit, siue cum calore, suum munus obire valente: quippe humectare ea quæ contingat. Ad eundem modum & siccitatem semper aiunt siccare. Boream enim, qui siccus & frigidus sit ventus, omnia siccare ac refrigerare, idque esse dictum ab Homero, Vt verò humentē desiccet protinus agrū Autumni Boreas. Pari modo & Papaueris lachrymā, & alia sexcenta medicamēta siccare pariter & refrigerare. Itaque non esse necessarium, si quid frigidum est,

[†]Primario-
ma seu prouo-
ciarem.
[‡]Exsiccare.

[†]Consentia-
neum.

est, idem protinus & humidum esse. Nec si quid calidum, idem statim & siccum. Neque igitur calidum temperamentum necessarium esse siccum, imò posse aliquando in animalis temperamento calidum plus valere quàm frigidum, & humidum quàm siccum.

COMMENTARIVS.

Paulo antè fuisse medicos qui duas tantum esse temperamentorum differentias opinati sint, exposuit. Iam alios fuisse, qui quatuor in vniuersum illorum esse differentias dixerint, eosque bifariam prioribus qui duas duntaxat esse contenderunt, contradixisse ostendit. Primi quidem primum *ἐξίκαυα*, hoc est, ut Cicero conuerit, pronunciatum negant, nempe quòd necesse sit humorem à calido redundante exiccare: *ἐξίκαυα* enim est in Galeno. Nam calidi munus est vt calefaciat, scilicet per se, & ex sua natura. Quòd enim exicat interdum, id ex accidenti fit, interueniente nimirum vacuatione humiditatis. Sic frigidi quoque propria actio est vt refrigeret. Si autè humectet, id ex accidenti euenit, quia nimirum humorum vacuationem impedit. Quòd autem non sit necesse vt calidum sit perpetuò siccum, & frigidum contrà humidum, hinc fit euidentissimum, quòd calor saepe humiditati coniungatur, vt in balneo aquæ dulcis accidit, quod non solum calidum, verumetiam humidum existit, quemadmodum lib. 3. de Tuen. vale. cap. 3. & multis aliis locis testatur. Intelligendum autem hoc loco erit balneum dulcis aquæ quæ media est temperie, hæc enim calida & humida est, vt è iam citato Galeni loco satis liquet. Ita sanè frigus etiam interdum cum siccitate copulatur, vt in Borea vento, quem constat, Homeri imprimis testimonio, esse frigidum & siccum. Ita enim is in φ. Iliados scriptum reliquit,

Εξίκαυα.

Calidi munus calefacere,

Balneū aquæ dulcis calidū & humidum.

αἰεὶ δ' ὅτ' ὁ πάρος βορέης στεαρὲς ἀλάει,

αἰεὶ ὅτ' ἔχει σέλιον.

His enim verbis Homerus quo pacto Achilles per Vulcanum, Iunonis iussu, à Xanthi fluminis impetu liberatus sit, indicare voluit. Proinde ita vniuersum campum exiccatum esse, & Xanthi aquam cohibitam ait, ac si autumnalis autumnove flans Boreas nuper rigatum campum exiccallet. Atque hæc primario est, quæ eorum qui duas tantum posuerunt temperamentorum differentias, illi qui quatuor statuunt, confutare voluerunt.

Quinetiam tum generarionem, tum alterarionem, tum mutationem ex contrariis in contraria fieri. Quis enim est, qui si dixerit album alteratum, demutatūque esse, propterea quòd factum sit calidum, non sit ridiculus, quò postulet ea oratio, non eam quæ est in calido & frigido, sed quæ est in colore oppositionem? Mutatur enim quod album est in nigrum, & quod nigrum est in album. Rursus quod calidum est in frigidum, & quod frigidum est in calidum. Ad eundem modum, & quod humidum est in siccum: & quod siccum est in humidum. Quippe si dicas alteratum corpus esse, propterea quòd quò prius esset humidum,

GAL. DE TEMPERAMENTIS

nūc sit album: vel quum prius esset siccum, nunc sit nigrum, parum compos mentis videaris. Sin quod prius erat humidum, nūc factum esse siccum, aut quod prius erat nigrum, nunc effectū album: aut etiam ex calido frigidū, aut ex frigido calidum, utique sapere & convenientia dicere censearis. Quod enim mutatur, quatenus mutatur, eatenus cedere in contrariū debet. Siquidem fiebat hic, aut sit musicus, ex non musico dicimus: & grammaticus ex non grammatico: & rhetor, ex non rhetore. Ex musico vero grammaticum, aut ex grammatico musicum, aut ex alio quod diuersi sit generis, fieri aliquid dicere, sanè est absurdum. Potest enim qui prius erat grāmaticus, nunc musicus esse: utique si musicen grāmaticæ adiecit, nec grammaticen abiecit. Atqui si quid acquisiuit, priore etiam manente, cui non patet, non esse alteratū in eo quod manet? Itaque non ex grammatico factus est musicus, quippe nunc etiam grammaticus est: sed ex non musico musicus. Non enim potest postquam musicus est factus, etiam non musicus manere. Quū igitur omnis mutatio & à contrariis, & ex contrariis fiat in contraria, manifestū est etiam humidū, si quatenus humidum est mutetur, tum ipsum siccatum iri, tum quod id siccet, siccum dicendum esse. Desinant igitur inquirunt, dicere non posse calidū & humidū temperamentum esse. Quippe calidū simul & frigidū esse idem temperamentum, aut humidum & siccum non potest. Quum fieri nequeat, ut in eodem corpore contrariæ qualitates vnā consistent. Humidum vetò simul & calidum, præterea frigidū simul ac siccū, profectò in eodē consistere possunt, sicuti tum ratio ipsa monstrauit, tum quæ paulo suprà proposita sunt exempla. Ac talis quidem est prioris propositarum partium oratio.

COMMENTARIUS.

Altera ratio, qua prioris sectæ medici eorum qui duas duntaxat esse temperamentorum differentias statuunt, confutatur opinio, hæc est. Omnis generatio, alteratio, & mutatio, à contrariis in cōtraria fit. Mutatur enim quod album est in nigrum, & contrà quod nigrum est in album. Acrursus quod calidum est in frigidum, & quod frigidum in calidum. Pari modo, & quod humidum est in siccum, & quod siccum est in humidum. Proinde manifestum est quòd humidum non exiccatur à calido, quemadmodum prioris sectæ medici censebant, sed à sicco. Possunt igitur simul calidum & humidum temperamentum, quemadmodum etiam frigidum simul & siccum esse. Calidum autem & frigidum, aut humidum simul & siccum, idem temperamentum, ut ex suprà positis exemplis liquet, esse non potest. Nam fieri nequit,

Omnis mutatio à contrariis & ex contrariis fit in contraria.

† Simul.

Mutatio omnis in contraria fit.

vt contrariæ qualitates in eodem corpore vnâ consistent.

Altera pars negat[†] alienum ratione esse, [†]posito quòd calidum efficacissimū sit è quatuor, vt non in frigidum modò, sed etiam in humidum agere possit, esse temperamentū quod calidum sit & humidum: vtique quum in primo statim animantis ortu, humoris simul calorisque copia in idem coëant. Ratio vero horum non illud efficit, quòd nequeat aliquando in eodē corpore humidi plus esse quàm sicci, & calidi, quàm frigidi: sed quòd sub eiusmodi statu perpetuò durare non possit. Quippe[†] digesto semper per calidum humore, spatio etiam siccum corpus effici, atque ita [†]non item calidum & humidū, sed calidum & siccum reddi. Iam [†]rursum hoc ipsum quod calidum & siccum est redditum, procedente tempore frigidum siccūque[†] erit. Vbi enim omnem ipsius corporis humorem calor absorpserit, ipse quoque, inquit, [†]deinde marcescere incipit, destitutus scilicet alimento, quod ipsum accenderat. Neque igitur mirum putant inter initia statim, vt gignitur animal, conuenire in idem aut humidum plus sicco, aut calidum plus frigido: processu verò tēporis fieri posse vt quod prius erat calidū & humidum, reddatur calidū & siccū: æquè vt è diuerso quod siccū & calidū erat, postquā calor ipse extinctus est, frigidum siccūque euadat. Ergo esse quidein aliquod tēperamentum, quòd calidum sit & humidū: ac rursus aliud quod frigidum sit & siccum, ex istis [†]confirmant.

† Absurdum.
† Υπερβαίνει
τὸ θερμὸν τὸ
ψυχρὸν τὸν
καύκρον, ὡς
μὴ μόνον αὐτὸ
ψυχρὸν, ἀλλὰ
καὶ ὡς τὸ ὑ-
γρὸν ὑπερβαίνει
τὸν καύκρον ὡς
καὶ ὡς τὸ θερ-
μὸν.

† Exiccato.

† Οὐκ ἔστι
θερμὸν ἐν ὑγρῷ
ὡς καὶ θερμὸν
ἐν αἵματι.
† Πόλιν.
† Σεν.

† Τὸ ἐν τῷ σπινθί.

† Demonstrat.

C O M M E N T A R I V S.

Haftenus prioris sectæ medicorum rationes, quibus eorum qui duas dun taxat esse temperamentorum differentias contendunt, opinionem consu- runt, Galenus recitauit. Nunc verò alterius sectæ medicorum argumenta & rationes exponit. Hi quidem non negant humorem à calido posse exiccari: esse enim, inquit, inter omnia elementa quatuor efficacissimum, ideòque non modò iu frigidum, vt priores concesserunt, sed & in humidum agere potest. Nihilominus tamen reperitur aliquod corporis temperamentū quod sit calidum & humidum, vbi nimirum in primo animantis ortu, caloris & humoris copia simul coërit. Atqui sub eiusmodi statu perpetuò durare haud potest, eò quòd humor semper à calido discutiatur, ideòque spatio corpus illud quod antea humidum erat, siccum euadit. Et quod nūc calidum & siccū est, progressu temporis, vbi calor omnem corporis humorem absorpsit, ipse quoque, vt pote destitutus alimento quo accendebatur, marcescit, frigidum & siccum erit. Vt hinc omnibus perspicuum sit, esse aliquod temperamen- tum quod sit calidum & humidū, ac contrà aliud quod frigidū sit & siccum.

Non posse autem temperamentorum differentias plures esse

GAL. DE TEMPERAMENTIS

Opinio eorum
qui quatuor
tempera-
mentorum dif-
ferentias esse
putant.
† 4. 10. 1.

† 11. 10. 1.

† 12. 10. 1.

quàm quatuor, ex iis docere conantur. Quò enim quatuor sta-
tuuntur qualitates, † aiunt, quæ in se agere inuicèque pati pos-
sunt, nempe calor, frigus, siccitas, humiditas, oppositiones existe-
re duas, alteram in qua calidum aduersatur frigido, alterâ in qua
humidum pugnat cum sicco: eoque quatuor non amplius † vni-
uersas effici coniugationes. Quippe sex fieri ex quatuor inter se
copulatis coniugia, † sed duo subsistere non posse, quum neque
humidum pariter & siccum, neque calidum simul & frigidum da-
ri corpus possit. Reliquas igitur esse quatuor temperamentorû
coniugationes, duas humiditas, & duas siccitas: atque has calore &
frigore diuisas. Hæc sunt quæ elegantissimi eorum qui antè nos
fuerunt, tum medicorum, tum philosophorum de iis dixere.

COMMENTARIUS.

Rationem nunc exponit Galenus eorum, qui non plures esse temperame-
torum, quàm quatuor differentias, putauerunt. Nam quum, inquit, nò sint
nisi quatuor qualitates quæ in se inuicem agere patique possunt, nò nisi duæ
existunt oppositiones: una, in qua calidum aduersatur frigido: altera, in qua
humidum pugnat cum sicco. Quapropter quum calidum simul & frigidum,
atque humidum pariter & siccum consistere temperamentum corporis non
possit, reliquum est vt sint nisi quatuor temperamentorum coniugia,
duo humida, calidum scilicet & humidum, frigidum & humidum: & duo
sicca, calidum nimirum & siccum, frigidum & siccum. Quid multa? quum sex fieri
ex quatuor qualitatibus primis inter se copulatis coniugia non possint, suffi-
cienti diuisione colligitur, non esse nisi quatuor temperamentorû differentias.

Cap. III.

Galenus de dif-
ferentia tem-
peramentorû
sententia.
Temperata na-
tura à veteri-
bus præterita.

Væ verò mihi prætermisisse videntur, nunc adiicien-
da reor. Vnum igitur & primum id est, quòd tempe-
ratam naturam, quæ tamen non virtute modò, sed
etiam viribus reliquis præstat, non animaduerterunt:
imò tanquam nulla sit, prorsus omiserunt. Quanquã ne loqui
quidem de reliquis sine hac potuerunt. Quippe quòd vel in ca-
lida temperie calidum præualeat frigus, vel in frigida temperie
frigidum prætet calido, id ne intellexisse quidem est, nisi prius
ponatur eucratos, siue téperata. Neque enim aliò, quàm ad hanc
temperatam naturam sunt intenti, quum sanitatis tuendæ vi-
ctum inuestigant, calidius iusto corpus iubentes refrigerare, ve-
frigidius exalfacere, vel rursus humidius siccare, vel siccus hu-
meccare, scilicet quo temperatum † mediocrémque statum effi-
ciant, id quod † deficit, ei quod exuperat semper opposites. Ergo
quem

† Medium.

† Ἀποκρί-
σις ἡν' αὐτὸς ἔλε-
γε, ὡς ἐν τῇ ἐπι-
στολῃ.

quem assidue ſectantur, & quò ſemper reſpicientes intempera-
tos ſtatus corrigunt, hunc ego quidem primum omnium ſta-
tum[†] ab iſtis dici putabam. Hi verò, tantum abeſt vt eius me-
minerint, vt etiam totum prætereant.

† Διὰ τὴν ἀρετὴν
ἀνθρώπων ἰσχυρῶς.

C O M M E N T A R I V S.

Hactenus Galenus quæ fuerit veterum tum philoſophorum, tum medi-
corum de numero temperamentorum opinio, diligenter commemorauit;
primòſque qui duo tantum eſſe contenderunt plurimum erraſſe; quòd ab
aliis qui quatuor eſſe ſtatuērunt, rationibus & exemplis conuiſi ſint, mon-
ſtrauit. Nunc tandem ſuam de differentiis temperamentorum ſententiã ex-
ponens, illos quoque qui quatuor eſſe temperamenta dixerunt, quòd ſcilicet
temperatam naturam priuſ omiſerint ac ſilentio tranſierint, erraſſe oſten-
dit. Atque hi certè eo magis accuſandi veniūt, quo temperata natura reliquis
non modò ἀρετῇ, hoc eſt, virtute & bonitate, ſed & viribus & potentia præ-
ſtat. Bonitate quidem præſtat, eò quòd hac ipſa nulla alia melior ſit. Quip-
pe hæc figuram partium egregiè ad functiones comparatam habet. Ad hæc,
omnem quoque tum numerum, tum magnitudinem, tum omnium earum
inter ſe contextum, ad actiones idoneum, exhibet. Potentia autem reliquis
præſtat, quòd ſine hac de aliis nemo rectè loqui poſſit. Quippe quòd in cali-
do temperamento calidum præualeat frigido, vel in frigido temperamento
frigidum præſtet calido, id intelligi non poteſt, niſi prius ponatur tempera-
tum, cuius reſpectu hoc frigidum, illud verò calidum dicatur. Quum itaque
nullum temperamentum calidum, frigidum, humidum, aut ſiccum appella-
ri poſſit, niſi ad temperatam naturam collatum: hanc prius oportet ſtatuerè,
quàm de reliquis quicquam liceat dicere: Eſt enim omnium aliarum regu-
la, ac veluti canon aliquis, vt infrà fuſius docebimus. Potentia quoque cæte-
ris præſtat hoc nomine, quòd omnia alia temperamenta ad temperatam na-
turam, tanquam ad ſcopum aliquem, cui intentos eſſe oportet, referri neceſſe
ſit. Hinc eſt quòd illi qui ſanitatis tuendæ viſtum veſtigant, non aliò quàm
ad hanc naturam ſint intenti, corpus quod iuſto calidius eſt iubentes refri-
gerare, vel id quod frigidius eſt calefacere, vel ruruſ quod humidius eſt ſi-
care, vel quod ſiccius humectare. Vt enim temperatam quatidam & μέτρη, id
eſt, mediam, conſtitutionem efficiant, ei quod redundat & exuperat, ſemper
id quod deficit contrà inducunt opponuntve: id enim participio ἀφαιρέσει
78 Galenus innuere voluit. Verbi gratia, ſi calidum in corpore exuperat,
tunc illi opponunt, ac contrà inducunt quod deficit minùſve eſt, nempe fri-
gidum, vt per huius inductionem calidum in commodationem quandam
reducatur. Atque hunc eſſe Galeni verborum ſenſum abundè teſtantur ea
quæ ſcribit lib. 7. The. metho. cap. 3. vbi ita inquit, Vnaquæque animalis par-
ticula propriam actionem edit, quæ tantum ab aliarum actionibus differt, quàm
ipſa particula, ab alijs quæ illas edunt, eſt diuerſa. Differt verò ab alijs par-
ticula quæque, eò quòd calidior, vel frigidior, vel ſiccior, vel humidior ſit, aut
quòd binis horum quibuſlibet ſit affecta. Qui tueri actionem vult, hic tem-
peramentum earum cuſtodiat oportet. Cuſtodiet autem ſi id quod ad cali-
dus eſt conuerſum, refrigerabit: quod ad frigidus inclinatum eſt, calefaciet.
Pari modo ſi quod ad ſiccus eſt alteratum, humectabit: & quod ad humen-

Τεπεράτα η̄α
tura bonitatē
πρæſtat.

Potentia:

Αφαιρέσει

GAL. DE TEMPERAMENTIS

100. tius est versum, siccabit. Rursus quoque; si siccabit, pariter & refrigerabit quod
 101. humidius simul & calidius euasit, & in reliquis duabus coniugationibus ad
 102. portionem. Semper enim ei quod exuperat, inducendum eouique contrariū
 103. est, quoad particulam in commodationem & naturalem habitū vindica-
 104. ueris. Hactenus Galeni verba referre voluimus, quod ad presentis loci intel-
 ligentiam mirifice conducant. Nam quod in presentia τὸ λεγόμενον nominauit,
 id in Therapeutica methodo, τὸ ἐκτρέφειν appellare voluit, atque vtrobiue in-
 nuere contrarium tantisper esse inducendum, donec corpus in naturalem
 statum reductum fuerit. Quum itaque in corrigendis intemperatis statibus,
 assidue cum qui est temperatus sectentur, & respiciant, non erat cur hunc ip-
 sum totum omitterent, ac silentio praterirent, ideoque hoc nomine à Gale-
 no merito sunt repressi.

Vt defendant
 se omittentes
 temperatū na-
 turam.

At non praterimus, inquit ex iis aliqui. In calido enim &
 humido comprehenditur. Et quomodo non quinque esse in to-
 tum temperamenta dixistis, sed quatuor, si modò optimum non
 omisit? Quippe duorum alterum, aut ex intemperatis necesse
 est vnum esse omissum, aut ipsum temperatum. Atque ego qui-
 dem ex iis quæ statuunt temperatum ipsis pratermissum certò
 scio. Vbi enim calidum & siccum, vel frigidum & humidum, vel
 aliud quoduis temperamentum nominant, non utique summas
 à nobis intelligi qualitates postulant, [†] sed ex iis quæ superant
 fieri appellationem volūt. Quod si verò temperatum [†] omissum
 esse nolunt, certè reliquorum aliquod omisisse conuincuntur.

† Α.Β.Δ.

† Περὶ τῆς ἰατρικῆς
 φησὶ.

† Εἰς τοῦτο.

[†] Sit enim, sicut ipsi volunt, temperatum, id quod calidum est &
 humidum: omissum igitur illis planè est id quod frigidum & sicco
 intemperamento aduersatur, nempe in quo humidum pollet &
 calidum. At idem, inquit id est. Sed qui fieri potest, ut simul
 exuperet calidum, & non exuperet? & superetur frigidum, &
 non superetur? Si enim temperatum est, neutrum alterum im-
 modicè exuperat. Sin intemperatum, necesse est exuperet altera
 oppositionum pars. At hoc ipsum, inquit, temperati proprium
 est, ut in eo calidum præstet frigidum, & humidum sicco. Quippe
 si frigidum modicè quidem vincat, non esse commodum tem-
 peramentum. Sin amplius exuperet, iam utique morbum existe-
 re: æquè ut si vehementer exuperet, mortè. Ad eundem modum
 de sicco iudicandum. In principio quidem existere intemperie:
 si amplius augeatur, ægri tudinem: si plurimùm exuperet, mortè.
 Ceu verò de calido & humido, non idem sit iudicium. Quis enim
 non [†] dicat, vbi vel calidum frigidum, vel humidum sicco paulo
 quidem plus valet, intemperiem ita fieri: vbi ampliter exuperat,
 morbum,

† Fatur.

morbū, vbi plurimum, mortem? Siquidem eadem vtrōque ratio. Alioqui nec qui calidi humidique immodici status sunt, eos vitio demus, nec qui calidi† morbi cum humore immodico consistunt, eos esse morbos fateamur.

† *Nordmann*
signa.

COMMENTARIVS.

Hactenus Galenus quod veteres medici & philosophi temperatum temperamentum omiserint, monstrauit. Nunc quo pacto sese tueantur ac defendant iam dicti tum medici, tum philosophi, ostendit. Neque enim se prætermisisse temperatam naturam dicunt, sed sub calido & humido temperamento hanc comprehendisse respondent. Sed vicissim Galenus inquit, Quomodo affirmare potestis, vos temperatam naturam, siue optimum temperamentum non omisisse, quum quatuor esse duntaxat in vniuersum temperamentorum differentias statueritis, & non quinque? Vt hoc nomine necesse sit, duorum alterum esse factum nempe aut vnum temperamentum ex intemperatis, aut ipsum temperatum esse omissum. Sed non intemperatum, igitur temperatum. Non esse autem vllū ex intemperatis omissum, ita Galenus probat, Qui calidum & siccum, frigidum & humidum, calidum & humidum, frigidū & siccū nominat temperamentum, is nō summas qualitates intelligit. Quomodo enim summæ essent quæ cum alia sibi contraria qualitate sunt temperatæ ac cōmixtæ? ita appellariis quo calidum exuperat frigidū, & siccum humidū, atque ita deinceps alia omnia ab iis, quæ in temperatura superant, nominantur. Quæ itaque duas humidas, & totidē siccas, calore ac frigore diuisas temperaturas statuas, atque hæc omnes, vti a ostensum est, sint intemperatæ, reliquum est vt temperatam vobis prætermisam esse fateamini. Neque est cur hanc sub calido & humido temperamento cōprehendere potueritis, quandoquidē id quod temperatum est, tale sit, vt neque in eo calidum frigidum, neque humidū siccum superet, sed est omniū illorum ea cōmoderatio, vt neutrum alterū vincat. Falsissimum igitur est quod affirmant propriū esse temperati, vt in eo calidum præstet frigidū, & humidum siccū: quum omnium potius, vt comprehensum est, in temperato mediocritas quædam sit, adeoque neutra qualitas alteram vincat, quemadmodum fufius in contextu Galenus monstrat. Vt mirari satis Brachelij impudentiam non possim, qui prædictos rectē statuere cōtēdit, quod temperati status familiare sit, vt exuperet calidum & humidum, respectu scilicet totius substantiæ. Quum tamen, Galeno etiam metipso lib. 3. de Simpliciu medica. facultatib. cap. 4. teste, vnumquodque totius naturæ & substantiæ respectu calidum, frigidum, humidum, siccūque bifariam dicatur, partim absolutē, partim per exuperantiam. Absolutē quidem sola elementa: per exuperantiam verō homo, equus, & bos. Si itaque homo respectu totius substantiæ per exuperantiam tantum calidus dicitur, necesse est vt tum calidum in eo superet frigidum. Si autem vnum alterum in homine superat, nequit esse temperatus, propterea quod id quod est temperatum, omnis excessus expers sit. Quapropter Galenus probē vrget, quicquid nūgetur Brachelius, quod temperatum sub calido & humido complecti non possit.

In temperato
calidū frigidū
non præstat.

Brachelij impudentia.

Vnumquodque totius naturæ & substantiæ respectu bifariam calidū frigidū &c. dicitur.

Huic sententiæ aduersantes quidam Attalensis Athenæi secta-

GAL. DE TEMPERAMENTIS

Athenæzatio
nes quibus ca-
lidum & humi-
dum statū non
esse vitiosum
probare con-
tar.

tores negant aut calidum humidūque statū virio dandum, aut morbum vllum inueniri, qui calidus sit & humidus: sed omnino qui vel calidus sit & siccus, vt febris: vel frigidus & humidus, vt aqua intercus: vel frigidus & siccus, vt melancholia. Faciunt hīc & de anni temporibus mentionem: quorum hyemem frigidam esse atque humidam dicunt, æstatem calidam & siccam, autumnum frigidum & siccum, ver autem tum temperatum, tum verò calidum humidūque appellant. Ad eundem modum, & ex ætatibus puerilem quidem temperatam esse, tum verò calidam humidāque. Porro indicari autem eorum temperiem ex naturalibus actionibus, quæ illa ætate maximè sint firmæ. Sed & morbi aiunt animantium corpora ad frigidum siccumque perducere. Quippe mortuos Græcè ἀνίσταται vocari, quasi nihil humecti in se habentes, vt pote tum caloris abitione † exhaustos, tum frigore † rigentes. Quod si, inquiunt, mors talis est nature, certè vita, quum illi sit contraria, calida est & humida. At verò si vita calidum quiddam atque humidum est, omnino quod illi simillimum temperamentum est, id optimum necessariò est. Quod si est, neminem latet, idem quoque temperatissimum esse. Sic in idē recidere calidam humidāque † naturam, cum temperata: nec aliam esse optimam temperaturam, quàm caliditatem simul & humiditatem † pollentes. Atque Athenæi quidem sequacium hæ sunt rationes. Ac videtur & Aristotelis philosophi, & post eum Theophrasti, & Stoicorum eadem esse quodammodo sententia. Ita testium quoque numero nos territant. Ego verò quemadmodum Aristoteles de calida humidāque temperie senserit, in progressu, si res postulet, fortasse explicabo: videntur enim cum non rectè accipere.

COMMENTARIUS.

Hactenus calidum & humidum temperamētum esse vitiosum, adeoque nequaquam temperatum Galenus demonstrauit. Nunc Athenæi, iam dictæ Galeni sententiæ aduersantis, rationes exponit. Quippe constanter admodū negauit is calidum & humidum temperamentum virio dandum esse, imò illud reliquis omnibus præferendum esse aliquot rationibus ostendere conatus est: quarum quidem hæc prima fuit. In morborum genere nullus reperi potest qui calidus sit & humidus, sed aut calidus est & siccus, vt febris: aut frigidus & humidus, vt hydrops: aut frigidus & siccus, vt melancholia: igitur temperamētū calidū & humidū, quum morbis non sit obnoxium, temperatū esse oportet. Elegans sanè ratio, quasi verò phlegmone non sit morbus, propter quam partes, quàm natura sunt, quemadmodum Galenus ca. 10. lib. de Diff. morb.

Prima Athe-
næi ratio.

morb. testatur, calidiores fiunt, & humidiores. Atque hæc est prima Athenæi ratio à morbis desumpta. Altera à temporibus anni sumitur, in quibus id quod calidum est & humidum, nempe ver ipsum, Athenæus temperatum esse contendit. Sed quàm ea in re fuerit deceptus, sequenti capite Galenus perspicuè monstrabit. Tertia ex ætatibus sumpta est, in quibus sanè puerilem ætatem, quæ calida & humida est, Galeno quoque lib. 2. cap. 2. attestante, temperatam esse Athenæus ait, idque ex naturalibus actionibus, quas in hac ætate maximè esse firmas dicit, comprobatur. Sed quàm infirma, & manifestè falsa hæc sit Athenæi ratio, loco ià citato Galenus pulchrè ostendet, ubi infantes puerosve humidissimos calidissimosque esse demonstrabit. Si itaque, humidissimi & calidissimi sunt, quomodo temperati esse possunt? Præterea ridiculè admodum ita colligit Athenæus, Naturales actiones in pueris sunt robustæ, igitur sunt temperati. Nam vicissim ita colligere licebit, Præterea & voluntariæ actiones in pueris sunt imbecilles, igitur sunt intemperati. In ætate certè temperata, non vnam duntaxat, sed omnes quoque alias actiones validas esse oportet. Talis autem est extrema pubertatis pars, quæ priuatim adoleſcentia dicitur, vt sect. 3. Apho. com. 18. & in commentario super Hippocratis libellum de Ratione victus priuatorum, & nequaquam ipsa iuuentus, vt falso putat Brachelius. Hæc enim in calore pueris est æqualis, vt lib. 2. cap. 3. Galenus copiosissimè monstrabit. quomodo igitur temperata esse potest? Nec minus falsum est quod subiicit Brachelius, adoleſcentiam potius calidam & humidam, quàm frigidam & siccam esse, quum nullam harum qualitatum pollentem ac superantem in se habeat: temperata enim est. igitur excessus omnis expers. Si excessus expers, ergo nec calida nec frigida, nec humida, nec sicca erit. Ita perpetuè inceptit homo ille, quum Galeni dogmata inuidiæ stimulis agitatatus conuellere studet. Æquè certè ridiculum est, quod ait se non omnè statum calidum & humidum damnare, sed eum tantum qui temperatum excedit. Atqui Bracheli omnis calidus & humidus status excedit temperatum: quippe calidum, & humidum, quod antea monstrauiamus, & paulo post manifestè docebit Galenus, sunt nomina excessus: igitur vt omnem calidum & humidum tanquam intemperatum, statum damnes, adeoque tibipsi aduerseris, necesse est. Quarta Athenæi ratio à morte sumitur, quum animalium corpora ad frigidum siccumque perducere ait: idque ex communi Græcorum sermone confirmat, qui mortuos ἀλίσβοντες, quòd scilicet λυβόλια, hoc est, humiditatè nullam in se habeant, vocare solent: idque duplici de causa, vna quòd propter caloris abitionem auerunt, & exiccati sint. Vt utique hoc loco Galenus eleganti participio ἐξαιμωθέντες, quod propriè significat per euaporationem aridos & exuccos factos. Nā ἀμύλω Græcis est exhalo, euaporo. Voluit igitur hac dictione innuere Græci, mortuos per caloris natui euaporationem, factos esse siccios, utpote cum quo simul humidum euaporet. Quare hoc loco Brachelius iterum suam in Græcis inscitiam prodit, dum pro ἐμπύρετον legendum esse ἀπύρετον iudicat: quum tamē vox ἀπύρετον sine sensu turbatione moueri loco non possit, utpote quæ disertè dissipationem, & abitionem natui caloris, humidumque eo abeunte simul euaporari significet. Et quomodo calor, mi Bracheli, humido in mortuis abuti posset, quum vtroque, calore nimirum & humore, sint destituti? Ah respice tandem, & desine te toti mundo ridendum præbere. Altera causa cur mortuos Græci vocauerint ἀλίσβοντες est,

Athenæi ratio.

Tertia.

In ætate temperata omnes actiones validas esse oportet.

Adoleſcentia temperata.

Bracheli error.

Quarta.

Alibi error.

Atque.

Brachellius notat.

quod frigore rigeant seu congelescant. Ut enim humida reliqua frigore concresecunt, adeoque sicciora redduntur, ita quoque mortui ab itione caloris frigentes, rigere incipiunt. Quod si, inquit Athenæus, & eius sectatores, mors frigida & sicca est, certe vita, quæ illi contraria sit, calida est & humida, adeoque temperata. Quare in idem recidunt calidus humidusque status, & temperatus. Sed non vident Athenæi sectatores hanc rationem parum esse efficacem, utpote quæ non causam mortis, sed quales sint mortui, aut quos efficiat mors, ostendit. Neque enim solum propter frigus & siccitatem, verum etiam caliditatem, ut in ardentibus accidit febribus, & humiditatem, veluti hydropticis euenit, moriuntur ærotantes. Monstrandæ igitur Athenæo erant omnes causæ morbi, ac subinde ad vitæ causas illi veniendū erat. Falsum præterea est quod vita consistat in calido & humido, quum inter omnia temperamenta, ut Galenus quoque lib. 8. Thera. metho. cap. 7. & 8. attestatur, ad febres opportunissimum, & omnium maximè putredinis morbis obnoxium est id, in quo calidū præualet frigido, & humidū sicco. Atque eius rei rationē hæc subiungit, Propterea, inquit, quod per ipsam sanitatē proximè putredinem accedit, veluti tum ex sudoribus coniicere est, qui grauitèr iis olent, tum verò ex vrinis, deiectione, atque etiā ipsa expiratione. Etenim qualis est hircorum, talis est & talium naturarum temperies. Ideoque prompta est ex qualibet occasione, tum aliis morbis, tum verò febribus corripi. Quid multa, si corpora quæ calida humidæque natura sunt, ut Galenus lib. 11. Thera. metho. ca. 4. & omnes alij medici vno fatentur ore, ad putrefactionem idonea sunt, quare ergo fronte vitam in calido & humido consistere affirmabimus? Ut sole meridiano clarius sit falsissimum esse quod Athenæi sequaces dixerunt, temperatum statum non esse nisi caliditatem & humiditatem pollentes & exuperantes: *in ipsa* enim dictio est apud Galenum. Quare & hæc quarta Athenæi ratio, ut præcedentes omnes, vana & nullius momenti est. Quin ita potius illis colligendū erat, Omnis vehemens intemperies, Galeno quoque cap. 1. libri tertij de Sympto. causis attestante, vires deicit, adeoque mortem efficit, igitur temperatus status vires, vitamve custodit, ac conseruat. Hanc sequentiam pulchrè confirmant quæ scribit Galenus libri noni Thera. metho. capi. 11. inquit, Maxima dignitas ipsarum est virium, quando viuere ipsum nobis ex harum custodia constat: utpote quum vitam aut ipsas vires, aut earum actiones esse sit necesse. At vita ipsa nihil esse prius in animantis corpore potest, propterea quod nec sanos esse citra vitam licet. Virtus ergo omnium prima custodienda hominibus est, idque ex eo quod nec eius substantiam inanimi, nec tanta alteratione alterari, quæ corruptioni sit propinqua, patiantur. Atque huius custodiæ pars est, ubi vel temperiem ipsam præsentem seruamus, vel absentem inducimus. Ex quibus etiam Galeni verbis satis patet, vitam in temperie, mortē autē contrā in intemperie omni, non tantū frigida & sicca, consistere. Quoad Aristotelis, & aliorum quos nobis opponunt, & quorū testimonio nos teritant, aut pudore confundunt: id enim est *διωκόμενοι*: sententiam attinet, non est cur hic de ea pluribus agamus, quum quæ fuerit legitima Aristotelis & Theophrasti sententia, metipse Galenus sequenti capite exponet. Brachelius hoc loco, suo more, ineptit, eò quod calidū aliquod esse temperatū, contra omnem supra positam hypothesin, & rationem ipsam, statuatur. Quare in absurdo hoc placito diluendo, nō est cur diutius immoremur. Mirabitur

Calor etiam
& humiditas
moris causæ.

Vita non consistit
in calido
& humido.

Διωκόμενοι.

Brachelius in-
epit.

rabitur fortassis hîc aliquis cur Galenus iam dictas Athenæi & suorum sequacum rationes non refutet, sed silentio prorsus transeat. At scias Galenum non omnes silentio transiisse, sed aliquas duntaxat, utpote manifestè falsas, & à nullo præter Athenæi sectatores, probatas. Aliquas autè in sequentibus prolixè confutabit, auspiciatus ab ea quæ ab anni temporibus est sumpta.

Cap. III.

Nunc id agam, ut eos qui sic sentiunt, in quo seipso fallant, doceam, mox rem totam in vnum coactam caput, demonstrarem. Quum enim calidum & humidum, atque etiam eucraton temperatumve existimant verè esse, hîc se manifestè† decipiunt. Nam neque humidum est sicut hyems, neque calidum ut æstas: quare neutrum immodicè, quum tamen† ipsi etiam autoribus, excessum quendam† indicet quoduis talium nomen.

COMMENTARIVS.

Alteram Athenæi ratione à temporibus anni desumptam Galenus diluere pergit, atque verè non esse calidum & humidum, simul atque temperatum, ostendit. Nam, inquit, verè neque humidum est sicut hyems, neque calidum sicut æstas, quare neutrum immodicè: si non immodicè calidum & humidum, igitur temperatum. Si autem temperatum, non sit calidum & humidum est necesse. Quippe quoduis talium nomen, de illorum etiam sententia, excessum indicat. Nam, ut capite secundo monstratum est, illis autoribus aliquid calidum bifariam esse dicitur, vno modo, quando summum in se continet calorem, quia sanè ratione ignis rectè calidus vocatur. Alio, in quo maior est calor portio, vel in quo calidum excedit frigidum. Ad hunc quidè modum ea quæ temperata sunt, calida dici non possunt: sunt enim omnis excessus, ut sæpe iam dictum est, expertia, utpote in quibus calidi, frigidi, humidi, sicque pares sunt portiones. Si itaque temperatum est verè, ut Athenæi contendunt sequaces, calidum & frigidum simul esse nequit. Tale enim si esset, quatuor qualitatum pares portiones in eo haud essent, sed duæ reliquas excelleret, quòd naturæ eius quod temperatum est, prorsus aduersatur. Sed pergit hîc Galeno obgannire Brachelius, inquiens, Incòstans hæc sequela est. Nam multa calida sunt, quæ non assequuntur caliditatem æstatis: & rursus humida, quæ longè absunt ab humiditate hyemis. Quasi verò hîc nobis aliò quàm ad duo anni inter quæ verè medium est, tempora, sit respiciendum, inter quæ hoc nullo alio nomine dicitur calidum, nisi quòd immodicam caliditatem, illud verò humidum, nisi quòd immodicam humiditatem obtinet: aut certè necesse sit propterea omnia quæ calida sunt, æstatis assequi caliditatem & hyemis humiditatem: & non potius iis verbis, verè non est humidum, sicut hyès, neque calidum, sicut æstas, Galenus voluerit significare, in verè humidum non superare siccum, veluti in hyeme accidit: neque calidum excellere frigidum, ut in æstate euenire solet, sed esse id ipsum omnis excessus expertum & reuera temperatum. Nā id voluisse innuere Galenū, verba quæ statim subiicit, còuincit, mox enim sequitur, Quare neutrum immodicè, hoc est, per excessum, esse potest. Atque hæc esse Gale-

GAL. DE T E M P E R A M E N T I S

ni sententiam sequentia quoque manifestè docebunt . vt hinc appareat Brachelium perpetuò calumniandi Galenum anſam querere , quam tamen legitimam nullibi in iis libris inuenire poteſt. Tamen placet illi ſuam paſſim omnibus oſtentare in rebus medicis inſcitiam , nec non ſtultitiam prodere, dum tanti viri , quem ad miraculum vſque doctum fuiſſe omnibus conſtat, placita ineptiſſimis ac ſiculnis planè rationibus & argumētis cōuellere ſtudet.

Bifariam autem ſunt decepti. Primū quidem, quòd in quatuor anni temporibus quarram temperamentorum coniugationem inuentam omnino volunt. Deinde, quòd id ea ratione concludunt, quòd ſit hyeme quidem calidius, æſtate verò humidius. Verū nec quartam in remporibus anni ſtaruere temperamenti coniugationem eſt neceſſe, niſi etiā talis[†] appareat: & conferendo id cum temporibus vtrinque poſiris, non magis id humidum & calidum, quā frigidum & ſiccum probat. Si enim calidum humidūque exceſſus cuiuſdam nomina ſunt, [†] non verū ab iſtis aſſeritur . Ver enim in omnibus mediocrè eſt . Si autem eò quòd æſtate humidius eſt, hyeme verò calidius, idcirco humidum eſt & calidum: quid cauſæ eſt , quo minus frigidum id ſiccūve putes, propterea quòd æſtate eſt frigidius, & hyeme ſiccus? Vel quam ſibi facit ſortitionem, vt vnā partem oppoſitionis ab hyeme, alterā ab æſtate accipiat? Quippe quum ab vtroque in vtraque oppoſitionum parte diſideat, nō ex dimidio collationem, ſed ex roto habere debebat. Atqui ſi ita fiat, contraria illi ineſſe dicemus. Nam calidum erit & ſiccum, ſi conferatur cū hyeme: frigidū & humidum, ſi cum æſtate. Ex neutra igitur collatione, ſi modò integra eſt, calidum & humidum erit. Sed ſi illis licet ex vrraque oppoſitione ſumpro dimidio, calidum id humidūque aſſerere: nobis quoque ad alterum dimidium tranſire, atque id frigidum & ſiccum dicere quid ni licebit? ſcilicet ſiccū, vt ad hyemem: frigidum vt ad æſtatem. Omnia igitur hac ratione ver erit, humidum, ſiccum, calidum, frigidum . Atqui illorum ipſorum ſententia , non poſſunt quatuor qualitates in vnā eademque re pollere.

COMMENTARIVS.

Bifaſi Athenæ ſectatores deceptos eſſe mōſtrat. Primū, quòd quatuor anni téporibus, quatuor téperamentorū coniugationes adaptari rectè poſſe putauerunt, népe veri caliditatē & humiditatē, æſtati caliditatē & ſiccitatem,

autumno frigiditatem & ſiccitatē, hyemi verò frigiditatē & humiditatē. quū tamen nullum ſit anni tempus , quod ex ſua natura calidū ſit & humidum, imò omnium aëris temperamentorum peſſimum id eſt, quod humidum eſt &

Calidum & humidum omnium temperamentorum peſſimum.

est & calidum, vt paulo pòst fufius monftrabit Galenus. Accedit, quòd fi calidum & humidum excessus funt nomina, vt metipfi fatentur, non rectè afferūt ver esse tale, vtpote quòd in omnibus mediocriter est, & excessus experts. Secundò fallūtur, quòd ver esse calidū & humidum ex collatione cū hyeme & æstate afferunt, propterea scilicet quòd hyeme sit calidius, æstate verò humidius. Nam ex collatione cū alijs anni tēporibus, non magis humidū & calidum, quàm frigidum & siccum esse ostendi potest. Æstate enim ver est frigidius, & hyeme sicius. Omnia igitur quatuor hac ratione ver erit, nempe humidum, siccum, calidum & frigidum, vt perspicuè Galenus in contextu colligit. Verū audiamus hīc Brachelium Athenæi sectatoribus patrocīnātem. Excusari, inquit, possunt, si modicè, hoc est, potius calidum quàm frigidum, humidum quàm siccum dixerunt. Mira me hercle interpretatio, quasi verò frigidum & siccum tantū, nomina sint excessus, & nō simul etiam calidum & humidum. Quicquid enim plus calidi quàm frigidi, & plus humidi quàm siccī obtinet, hoc est immodicū, adeoque excessum significat. Tale autem est quod apud omnes homines calidum humidūque appellatur: igitur vtrumque, æquè atq; frigidum & siccum, immodicū est. Falsum præterea est quod idem Brachelius scribit, in temperato calidum & humidum simpliciter superare: idipsum enim temperati naturæ repugnat, vtpote in quo calidi, frigidi, humidi & siccī pares sunt portiones. Vt hoc nomine neutrum alterum superare possit. Ita perpetuò Brachelius ad eundem impingit lapidem. Sed pergit Brachelius in patrocinando prædictis Athenæi sectatoribus, & locum ex commentarijs Galeni in Hippocratis aphorismos profert, vbi & ipse Galenus ver esse calidum & humidum asseruit. Locus est in Sect. 3. commen. 6. vbi inter alia ita scriptum reliquit, Neque enim sine aëris ambientis calore multi sudores fieri possunt, neque absque hoc aliqua humiditas in corpore contineatur. Horum verò alterum est in æstate, alterum verò in hyeme. Autumno verò neutrum. Verè autem vtrumque. Rationabiliter igitur æstas quidem arida satis absūmit, atque resoluūt humiditatem. Similis autem veri, ob caliditatem quidem attrahit ad cutem, ob humiditatem verò non potest per modum vaporis resoluerē. Hactenus bona fide Galeni verba ex Leoniciensi conuersione retulimus. Calorem quoque veri in commentario 20. eiusdem sectionis Galenus tribuit. Verū vt loci illi sint intelligēdi, in nostris super hunc aphorismorum librum commentarijs monstraui-mus. Ad hos itaque lectorem remitto, ne in immensum, dum omnes Brachelij ineptias diluere conaremur, commentarij nostri excrescerent.

Brachelius nū
re dē Athenæi
sectatoribus
patrocīnatur.

Ergo neque æstati, neque hyemi ver comparare est æquum, sed potius ipsum per se æstimare. Neque enim hyemem ipsam ea de causā humidā esse & frigidā dicimus, quòd reliquis tēporibus humidior, frigidiorque sit: imò id illi alia quoque ratione accidit. Quia verò humiditas in ea superat siccitatem, & frigiditas calorem, propterea frigida atque humida dicitur. Ad eundem modum & æstas, quia in ea humor vincitur à sicco, & frigidum à calido, ipsa quoque calida dicitur & sicca. Siquidem æquum cenſeo quatuor anni temporū quodlibet ex suapte æsti-

Temporū an-
nitemperamē
ta quæ sint de
Galeni senten-
tia.

† vñ qđ vñ

¶¶

GAL. DE TEMPERAMENTIS

matum natura, non ex alterius comparatione, calidum, frigidū, humidum, siccūmve nominari debere. Quinetiam si ad hanc formulam æstimes, apparebit tibi ver esse omnis excessus planè in medio, quum neque sicut in hyeme plus valeat in eo frigidum, quàm calidum: neque sicut in æstate, minus. Ad eundem modū siccitatis humiditatisque † æquabilitatem in eo spectes: neque scilicet in eo, sicut in æstate, prævalente sicco, neque sicut in hyeme, exuperate humido. Proinde rectè ab Hippocrate dictum est, Ver esse saluberrimum, ac minimè morbis qui mortem afferant

obnoxium.

COMMENTARIUS.

Qua tandem ratione veris, & omnium aliorum temporum anni temperamenta sint inquirenda, Galenus hoc loco perspicuè docet. Non enim ea cum aliis anni temporibus conferre oportet, sed singula per se sunt æstimanda. Quòd si factum fuerit, ver omnis excessus prorsus in medio, adeoque temperatum esse apparebit. Quapropter vt hoc ipsum in medio duorum temporum intemperatorum, nempe hyemis & æstatis, in quorum vno frigidū & humidum, in altero autè calidum & siccum exuperat, locatum est: ita etiā omnis excessus planè in medio est, quū neque perinde atque in hyeme, plus valeat in eo frigidum quàm calidum, neque sicut in æstate minus. Ad eundem modum siccitatis & humiditatis *æquas*, id est, æqualem portionem in eo spectabis, propterea quòd in eo, vt in æstate, non prævaleat siccum, neque veluti in hyeme, exuperet humidum. Esse autem ver temperatum, Hippocratis testimonio confirmat, qui ver saluberrimum esse, & morbis lethalibus minimè obnoxium in Aphorismis scriptum reliquit. Quæ verò ad pleniorē huius sententiæ explicationem pertinent, è nostris commentariis sunt petenda. Satis est in præsentia methodum utunque indicasse.

Est & autumnus vt quàm æstas minus calidus, sic vtique quàm hyems minus frigidus. Quare hac ratione nec calidus absoluto sermone est, nec frigidus: quippe quum ambo sit, ac neutrum ad summum. Cæterum alterum in eo est incommodum, quod etiā Hippocrates † in Aphorismis significauit. Quum eodem die modò frigus nos afficit, modò calor vrget, autumnales expectandi sunt morbi. Atque eares est, quæ maximè autumnum morbiferum facit, inæqualis ipsa temperies. Itaque non rectè frigidus & siccus dicitur. Non enim frigidus est, si ipse per se spectetur, † què admodum hyems est. Sed vbi cum æstate confertur, vtique illa frigidior, sed non æqualiter temperatus, sicut ver. Imò in hoc maximè ab illo tempore dissidet, quòd mediam temperiem, & æqualitatem perpetuò parem non seruat. Quippe meridie multo est calidior, quàm mane & vespere. Nec in humido & sicco

medium

Ver temperatum,

† Aequa portionem,

3. Apho. 9.

Singula anni tempora per se æstimanda.

Autumni temperamentum.

† Aequa portionem 3. Apho. 4.

† Què

medium omnino statum obtinet, quemadmodum & ver, sed ad siccior deurgir. Ab æstate verò etiam in hoc vincitur, non tamè tanto inreruallo, quanto in calore. Ergo patere arbitror nec autumnum absoluto sermone, & citra exceptionem frigidum & siccū, sicut illis placet, dicendum esse: quum neutrum ad summum sit, sed vincat in eo siccitas humiditatē. Qua ratione meritò siccus appelletur. In calore verò & frigore mixtum quiddam ex ambobus, & inæquale statuatur. Proinde si quatuor temperamentorū coniugationes in quatuor anni tempora distribui volunt, sciant se non solum veri calidum, humidūq; temperamentū malè assignasse, sed etiam autumnū frigidum & siccum. Quanquam si hunc quoque concedimus frigidum & siccum esse: non erit statim necesse, ver humidū calidūque esse. Non enim si quatuor immoderatorum intemperamentorum coniugationes in totū sunt, iam omnes eas in quatuor anni tēpora dispensari necessum est. Sed si quis hoc in mundo est ordo, ac prout melius est, non prout peius, omnia sunt disposita, probabilius erat plura quidē ex anni temporibus temperata esse facta, vnum verò, si modò aliquod, intemperatum. Hi verò contrā ostendere conantur, nullū eorum esse temperatum, sed necessariò in ipsis exuperare aliàs calidum, aliàs frigidum. Et nūc, si ita fors tullit, siccū, nunc humidū.

† Κελευσθ-
πύργος.

† 11.

COMMENTARIVS.

Hactenus quale sit temperamentum veris, hyemis, & æstatis, Galenus perspicuè docuit. Nūc ad quartum anni tempus, autumnum nimirum progressus, ipsum si per se, vt debet, spectetur, in altera oppositione, calore scilicet ac frigore, esse inæqualem, in altera verò siccum. Esse cutem inæqualem hinc omnibus perspicuum sit, quòd nunc calidus, nunc frigidus sit, non solum diuersis mensibus, hebdomadibus, & diebus, sed planè iisdem diebus, in quibus meridie multo quàm mane ac vesperi calidior est. Atque hæc inæqualitas causa est, cur autumnus maximè sit morbifer. Quum enim calor dilatat ac laxet corporis nostri meatus, frigus verò constringat, calorque iterum dilatat, necesse est propter frequentes istas mutationes corpus ipsum variè affici, adeoque plurimos, eosque inæquales & inconstantes fieri. Quod etiam Hippocrates in Aphorismis significare voluit, dū inquit, Per tempora quando eodem die modò quidem æstus, modò frigus sit, autumnales morbos expectare oportet. In cuius sententiæ explicatione multa ad institutum nostrū facientia diximus, vt hoc nomine non sit necesse de autumnī temperamento, & morbis quos parit, fusius verba hoc loco facere. Galeno tamen hīc aduersus Brachesium patrocinandū erit, qui reprehendit quod Galenus dicit probabilius esse, vt si quis in hoc mundo ordo est, & omnia meliore ratione sunt disposita, vt plura ex anni temporibus sint facta temperata, & vnum, si modò

Autumnus sit
calore & fri-
gore inæqua-
lis.

Autumnus
morbifer.

Brachesium Cē-
lerum falsò
reprehendit.

tale aliquod, intemperatum. Quibus sanè verbis Galenus Athenæi tantùm sectatores irridere voluit, qui temperatum tempus, quod omnium maximè laudatur, & morbis minus obnoxium est, penitus è numero temporum anni eiecerunt. Quasi diceret, probabilius est vt plura sint ea tempora quæ cæteris sunt meliora, quemadmodum ostensum est, igitur vt numero excedant intemperata, quæ mala sunt & morbifera, est melius. Quapropter hanc ratione non vrget vt seriam, & quæ reuera ostendat plura esse temperata quàm intemperata tempora, quandoquidem metipsc vnum tantùm esse temperatũ, ver scilicet, reliqua autem omnia intemperata esse, hætenus ostenderit. Et rûpantur etiam ilea Brachelio, melius fuisset prospèctum sanitati hominis, si omnia tempora fuissent temperata. Verùm quum Deus optimus maximus esse rerum omnium vicissitudines, & hominem quoque propter peccatum primi parentis nunc algere, nunc impensius calere velit, necesse est vt intemperata tempora excedant temperatũ. Tibi igitur Brachelii potius quàm Galeno euenit, vt dũ perpetuò te doctiores redarguere studes, tibi excidas, imò omnibus risum, veluti Aescopica illa cornicula, moueas.

Ego verò tantùm abest, vt ver, aut si quid temperatum est, calidum arque humidum[†] esse concedam, vt quod planè contrariũ est, id affirmem, omnium aëris temperamentorum pessimum id esse, quod humidum & calidum est. Quod sanè temperamentũ in quatuor anni temporibus inuenire nequeas, in[†] morboſo & pestilenti aëris statu interdum incidit, veluti quodam loco Hippocrates commemorat iis verbis, Pluebat per æstum imber largus assiduè. Id nanque est humidi & calidi status propriũ, vt in æstu assiduè pluatur. Quod si vel tantùm æstus sit, quemadmodũ in naturaliter se habente æstate: vel pluatur, sed in frigore, veluti hyeme solet, fieri nequit vt is status calidus fir & humidus. An igitur sine morbis erat æstas illa, in qua pluuisse dicit in caloribus assiduè largum imbrem? Atqui carbunculos in ea fuisse narrat, purreſcètibz scilicet in corpore excrementis, ac sanicem quandam quæ calida humidàque immodicè fuerat gignentibus. Intelliges id ex[†] ipsa dictione, si totam ribi ascripsero, ea sic habet, Erant in Cra-[†] none carbunculi æstiu, pluerat per æstum largo imbri, idque as-[†] siduè. Accidetant autem magis austro, ac suberat quidem sub cu-[†] te sanies, quæ conclusa incaluit, ac prutitũ excitauit. Mox pustu-[†] læ veluti ambustis sunt obortæ, vrique sub cute sunt visæ. Verũ hîc minus, vtpote vno tantùm è quatuor tempotibus mutato, malum fuit. Quod si duo triæve sint mutata, aut etiam totus annus calidus humidusque fuerit, necesse est magna pestilentia succedat. Cuiusmodi in tertio Epidemiõn, id est, grassantiũ publicè morborum nartat. Apponã autem primũ quæ de tempotum

intem.

† aëri ruyzo-
fer.
Omnis aëris
temperamen-
torũ pessimũ
esse quod hu-
midum & ca-
lidum est.
Traslatio.
a. Epidem. 3.

intempestiuo statu scripsit: deinde de hominū, quę subsecuta est, corruptela. Aduertas autem animū in omnibus, velim, æstimęque primū cuiusmodi res sit calida humidąque tēperies, quąmque veri (quod temperata res est) dissimilis. Deinde quąm necessariō in ea omnia putrescant. Incipit igitur Hippocratis narratio „ hunc in modum, Annus austrinus pluuius à ventis in totū silens. „ Deinde totius status particularem rationem subiicit, crebros imbres in calido & austrino statu fuisse scribens. Mox vniuersum „ sermonem in vnam summam conferens, Quum fuisset, inquit, totus annus austrinus humidus, & † mollis, hęc & hęc incididerūt: † *Λεως*. quę vtique omnia in hoc libro scripsisse sit longum. Licet autem cui libuerit in tertio Epidemiōn membratim ea legere, ac in vnū caput omnia redacta videre, nempe putredinem maximā: cuius etiam ipsius Hippocrates non rarō nominatim meminit, aliās sic „ scribens, Erat autem & fluxio collecta haud similis puri, sed alia „ quādam putredo ac fluxio multa variąque. Aliās sic, Et in pudē „ dis carbunculi cęstui, tū alia, quę putredines appellantur. Et quod „ ex hac putredine multis quidem brachium, & totus cubitus de- „ ciderit, multis scēmur, vel † tibia est nudata, totūque pes. Quinetiā † *Κρισις*. „ magni ossium, carniū, neruorum, articularūque prolapsus „ inciderunt. Denique nullū ex † malis quę scripsit inuenias, quod † *Πελοπιδίτης*. meritiō soboles putredinis non sit. Quippe † quod neque à sicco † *Οσσε γὰρ ἰσὶν τὸ ξυγῆ*. putrefieri quicquam sit aptum, neque à frigido, intelliges, si carnes & reliqua quęcunque † condita asseruari ab hominibus solent, † *Τὰ σπυγγώματα*. obseruabis, hęc quidem sale, hęc muria, hęc aceto, hęc alio quopiam ex iis quę siccant commodē preparari. Deprehendes & Boorea, qui siccus natura & frigidus ventus est, omnia quąm diutissimē imputria durare. Contrā, putrescere facillimē, austrino statu. † *Αυστέρ*. Est enim is ventus calidus & humidus. Adeō nos totum contrā quąm ij, qui calidum & humidum ver autumant, decernimus. † Neque enim tale est, neque si tale esset, vtique salubre esset, aut sanitati accōmodum. Hi autem & tale esse † dicunt, & propterea etiā saluiferum scilicet, vtrobique peccantes, tū in iis quę sensu percipere, tum quę ratione est intelligere. † Quippe sensu manifestē † *Τὰ σπυγγώματα ἀποθνήσκουσιν*. aduertere licet, ipsum exquisitē temperatum esse. Nec minus ratione illud inuenire, quod propterea est † salubre, quod ē quatuor † *ὅτι ἁπλῶς*. nulla in eo qualitatum exuperet. Quod si vel caliditas eius frigiditatem multo excederet, vel humiditas siccitatem, vt variis pu

GAL. DE TEMPERAMENTIS

tredinibus obnoxium, sic omnium anni temporum morbis effect maximè opportunum.† Sed quatuor qualitatum mixtionis æqualitas, & mediæ temperaturæ eius, & salubritatis est causa.

COMMENTARIUS.

Quum iam ostensum sit ver esse inter anni tempora temperatum, non posse illud calidum & humidum dici, Galenus Hippocratis autoritate, & ratione demonstrat. Quippe inter omnia aëris temperamenta id quod calidum & humidum est, pessimum esse & maximè morbiferum, ac præcipuè putredinis morbos afferre Hippocrates 2. Epide. 1. manifestè docet. Ibidem enim carbunculos in hac tempestate natos esse, ob putrescentia in corpore excrementa, dicit. Atque si vnus è quatuor temporibus anni mutatio, tantorum malorum causa fuit, quis dubitat longè maiora futura mala si duo, aut tria fuerint mutata? Imò si totus annus fuerit calidus & humidus, necesse est magna succedat pestilentia, quemadmodum lib. 3. Epide. sect. 3. Hippocrates testatur, vbi pestem, quæ multarum gentium fuit communis, accidisse, propterea quod vniuersus annus austrinus, hoc est, calidus, pluuius, & citra vêtos fuerit, scribit. Quibus sanè verbis vniuersam putredinis rationem complexus est. Putredo nanque omnis ex materia gignitur humida, ex causa verò efficiēte, extraneo & præter naturam calore. Nihil enim quod omni ex parte siccum est, putrescit. Quippe neque lapis, neque aurum, neque argentum, neque æs, aliudvè eius generis putrescit. A sicco quoque nihil putrescit, imò per sicca, carnes, & reliqua quæcunque homines conseruare longo tempore student, à putrefactione tuentur. Hinc est quod prædicta sale, muria, aceto, aut alio quod siccatur, condiantur. Pari modo ea quæ putredini etiam obnoxia sunt in frigido tempore, diutissimè imputria durant: id quæ magis, vbi vento frigido & sicco, qualis est Borea, eiusmodi ventilantur. Ideoque Hippocrates tertiâ causam putredinis, aut saltem putredinem agentem, quætem esse, per hæc verba: à ventis in totum silens innuere voluit. Quod plebei quoque animaduertentes, vestes continenter quatunt, in primis quum humidus est calidus aër, quod immotus eas putrefaciat. Quapropter rectissimè Hippocrates annum austrinum, hoc est calidum, humidum, & *μαλακόν*, id est lenem, putredinis in corpore maximè causam fuisse tradidit. Lenem autem appellat, qui motum in aëre, & nubibus, qui saltem sensu percipi possat, nullum habet. Tanta autè fuit hæc putredo, vt nonnullis brachium, vel totus cubitus deciderit, multis fœmur, tibia, torusque pes, ob putrescentes quæ in iis erant carnes, nudatus est. Quum itaque in calido & humido temporis statu, omnia, vt iam Hippocratis autoritate, ac ratione ostensum est, facillimè putrescant, quæ ratio quæso ratione ver, quod temperatum est, adeoque quæ minimè morbosum, calidum & humidum dici posset? Vt errasse Athenæi sectatores, ver tale esse affirmantes, omnium sit euidentissimum. Atque hoc loco mirari satis non possum, cur Brachelius Galeni rationes non eludat, quum tamen paulo antè, perinde atque Athenæi æmuli, ver esse calidum & humidum astruxerit. Tantum enim abest vt Galeno more suo, obganniat, vt potius pessimum & in saluberrimum esse statum aëris calidum & humidum disertè dicat. Sed non potuit sycophanta ille aliquid aduersus apertam veritatem comminisci, ideo Seriphia rana magis mutus esse voluit.

344.

Calidū & humidum tempus tamentū aeris maximè morbosum.

Putredinis ratio.

Annus austrinus.

Lenis.

Brachelius si-
bi ipsi contra-
ria sentit.

Quid igitur medicis ac philosophis quibusdam [†]persuasit, ve-
 calidum humidumque ver esse iudicaret? Nempe quòd quatuor
 temperamentorum coniugia, quatuor anni temporibus adaptare
 voluerunt. Porro id inde accidit, quòd primum omnium tempe-
 ramentorum, id est, [†]temperatum ipsum prætermiserunt. Quin-
 etiam victuù, medicamentorum, omnium denique rerum diffe-
 rentias, in has quatuor cōiugationes reducunt. ex quo manifestū
 est, quātòpere parū rectæ, fallacisq; de hominis natura rationes
 medicationibus obstant. Satiùsque [†]est aliorum alterum, aut pror-
 fus eiusmodi rationes non attigisse, sed totum experientiæ [†]con-
 cedere: aut prius in logica speculatione exercitatum esse. Quip-
 pe qui nec experientiæ est attentus, & naturalia theoremata
 aggreditur, priusquam rationem, qua hæc inueniat, conuenien-
 ter [†]didicit assecutusve est, necesse est in eiusmodi cauilla sit per-
 ductus, ac de eidentibus, ceu is, qui sensu careat, disputet: tum
 Aristotelem testem aduocet, malè scilicet accipiendo ea quæ
 præcipit. Hic enim calidum, frigidum, humidum, & siccum mul-
 tipliciter dici nouit. Illi non quasi multipliciter, sed quasi ad eū-
 dem perpetuò modum dici velit, accipiunt. Quinetiam is quòd
 aliquid suo & naturali calore, aut alieno & acquisitio calidum
 sit, non esse idem indicauit. Illi hoc quoque perperam accipiunt.
 Ad hæc Aristoteles, itémque Theophrastus, quò respicientes té-
 peratam intemperatamve naturam esse [†]iudicare oporteat, di-
 ligenter prodiderunt. Illi ne id quidem intelligunt. Sed quum
 hos audiunt animal calidum, humidumque dicere, aut puelli
 temperiem humidam, calidamque esse, nec quemadmodum ea
 dicta sunt, intelligunt: & stupidi ad quatuor anni tempora ra-
 tionem transtulerunt. Ceu verò idem sit, ac non longo interual-
 lo dissidens, [†]aut propriam alicuius temperiem humidam, ca-
 lidamque esse, aut circumdati nobis aëris. Neque enim aut idem
 est, aut similiter dicitur animalis temperies calida & humida, si-
 cut aëris temperamentum calidum dicitur & humidum.

[†] In mentem
 vocat.

[†] Insuper.

[†] Id.

[†] Permittere.

[†] Aristoteles ap-
 paretur.

Calidum, frigi-
 dum, humidu,
 & siccum mul-
 tipliciter dici-
 tur.

[†] Consilire.

[†] Et tunc dicitur.

COMMENTARIVS.

Causam explicat cur medici ac philosophi ver, quod tamen reuera
 temperatum est, dixerint esse calidum & humidum. Voluerunt enim qua-
 tuor temperamentorum coniugia, in quatuor anni tempora distribuere, cali-
 dum & humidum, veri: calidum & siccū, æstati: frigidum & siccū, autūno: fri-
 gidum & humidū, hyemi adaptantes. Quod quū fecerunt, primum omnium

Cur nonnulli
 ver dixerint
 calidum & hu-
 midum.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

temperamentorum , vtpote ad quod omnia reliqua referuntur, omiserunt. Autumno quoque haud rectè frigiditatem simpliciter , vt paulo antè dictum est , attribuerunt. Et fuit is erroreo deterior , quòd victuum , medicamentorum , omnium denique rerum differentias , in has quatuor coniugationes reduxerunt . Quo nomine factum est , vt crebrò falsi sint , dum in his omnibus temporibus , nullum esse temperatum putauerunt . Quum tamen constet esse victum temperamento medium , qui scilicet nec calidius , nec frigidius , nec humidius , nec siccus corpus efficit . Qualem certè , Galeno in commentario super Hippocratem de Victus ratione priuatorum , teste , puberibus & adolescentibus adhibere conuenit . Sunt quoque in genere medicamentorum aliqua temperata , vt oleum , quemadmodum libro secundo de Simpli. medica. facul. capite vicesimo copiosè demonstrat Galenus . Inueniuntur denique temperata in aliis rebus , vt infrà latius dicemus . Satiùs itaque fuisse putat Galenus , duorum alterum , vt eiusmodi naturalia theoremata prorsus non attigissent , aut setotos experientie tradidissent . Nam qui nec experientie est attentus , & naturales speculationes , priusquam rationem qua has inueniat , decenter didicit , is in eiusmodi sophismata , in quæ Athenæi sectatores inciderunt , perducatur , & de his quæ manifesta sunt , veluti is qui sensu omni destituitur , disputet necesse est . Hinc est quod libro secundo The. metho. capite sexto talibus omnibus consulat experientie animi intendant : quum non leue inestet periculum iis , qui suprà vires aliquod moliantur , ne & id non consequantur , & quæ intelligere aliàs possent , omnino amittant . Nec rationibus tantum naturalibus non rectè vsi sunt Athenæi sectatores , verumetiam Aristotelem perperam in testem produxerunt : vtpote quem minus probè intellexerint . Nam ipsi initio calidum ad eundè perpetuò modum dici putauerunt , quum tamen , de Aristotelis libro secundo de Partibus animalium , capite secundo , sententia , multipliciter dicatur . Secundò non intelligunt quòd aliud sit aliquid suo & naturali calore , aut alieno & acquisitio calidum esse . Tertiò non viderunt quòd vterque & Aristoteles , & Theophrastus respexerint , temperatam intemperatamve naturam iudicantes . Quocirca quum audiunt animal calidum & humidum , aut pueri temperamentum calidum & humidum ab Aristotele dici , nec quemadmodum ea dicta sunt , intelligūt , & rationem ad quatuor anni tempora trāferunt . Quasi verò idem sit , aut propriam alicuius , verbi gratia , animalis temperiem esse calidam & humidam , & circumdati nobis aëris . Siquidem in prima loquendi ratione respicimus ad propriam animalis caliditatem & humiditatem , in altera ad acquisitionem , quam ab aëre nos ambiente accipiunt . Neque etiam idem est , aut similiter animalis temperamentum calidum & humidum , sicut aëris temperamentum calidum & humidum dicitur . Nam quum animal dicitur calidum & humidum , tale quidem dicitur , non propriæ temperature gratia , quòd scilicet in eo calor ac humiditas exuperat , & sermone absoluto , imò ad stirpes & demortua collatum . Quippe demortuis & stirpibus , animal calidius humidiusque est . Quādo autem aër calidus & humidus dicitur , sic quidem ex suaapte natura æstimatus , nō ex alterius comparatione , vt paulò antè dictum est , quòd scilicet in eo calidum frigidum , & humidum siccū exuperat , dicitur . Quando itaq; Aristoteles & alij veteres , animal calidū esse asserunt & humidum , non ad propriam animalis temperaturam respi-

Athenæi sectatores perperam Aristotelem testimonio vsi sunt.

Aliaratione animal calidū & humidum , alia ratione aër.

ciunt, sed hoc cum aliis, ut comprehensum est, stirpibus nimirum & mortuis animalibus, conferunt, ut paulo post fusius docebimus. Hunc certè Galeni locum, ut alios ferè omnes, Brachelius prorsus non est affecutus. Nam ait, Tamen si temperaturæ similes esse non possunt, ordine tamen æquales sunt. Quibus verbis quid velit, nec ipse Brachelius, nec alius quisquam scire potest. Tamen interim arroderè Galenum, tanquam parum virgeat eius redargutio, audeat, quum quid ille dixerit, aut innuere voluerit omnino ipsum latuerit. Sed perpetuò tanto viro obstrepere solet, nulla sanè alia de causa, nisi ut suis auditoribus, quos, si non sentiunt, fungos esse iudico, fucū faciat.

Brachelii l.
gnoecantia.

Cap. V.

QUæ igitur sit omnium horum occasio, iam dicam, clareque ostendam, iis præsertim qui intenti esse volunt, exiguum errorem in iis, quæ inter initia logicæ speculationis traduntur, maximorum errorum occasionem fieri, & necesse est omnibus quæ vel in cunctis artibus, vel in vitæ actionibus perperâ geruntur, sophismata succedant. Atque hæc quidem sophismata illi vitio succedunt, quòd utique nõ rectè definitum est de calidi significationibus, sed duobus tantum modis dici id putatum est. Quorum altero significetur quod syncerum, immixtum, & simplex est: altero quod in mixtione cum suo contrario superat. Quòd verò & alteram temperiem cum altera conferentes, sæpenumero: alteram earum calidam pronunciamus, id non meminerunt. Atqui ad eū modum animantia veteribus calida & humida sunt dicta: non propriæ temperaturæ gratia, & sermone absoluto, imò ad stirpes, & demortua collata. Quippe demortuis & stirpibus animantia calidiora, humidiora. Quinetiã ex animantibus ipsis speciatim inter se collatis, canis siccior est, homo humidior. At si formicæ, vel apicam cõferas, illas sicciores, hunc humidiores inuenies. Ita idem animans ad hominem collatum, siccū: ad apiculam, humidum fuerit. Sic quoque ad hominem cõparatum, calidum: ad leonem, frigidum erit. Nec mirum si ad aliud atque aliud collatum, contrarias simul appellationes sortiatur. Neque enim id alienum est, si idem corpus simul calidum, frigidumque dixeris, nisi ad idè conferens sic dixeris. Nullum enim incommodum si eundem hominem dextrum, sinistrumque dicas, nisi ad eundem conferens ita dicas. Si verò ad alterum dextrum esse, ad alterum sinistrum, nihil est absoni. Sic igitur & canis humidus pariter & siccus, præterea calidus simul & frigidus est, non tamen ad idem

Cur prædictum
plurimum me-
que ita absurda
de venis, & a-
liarum rerum
temperamen-
tis pronunciat-
uerint.

Ita, ut dicitur -

† Sic enim dicitur
θερμότερον.

† Περαιότερον
ἢ τοιοῦτον.
† ὁ γὰρ.

† οὐδὲ γὰρ
ἴσθαι.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

collatus. Quippe ad hominem si conferas, siccus est: ad formicam, humidus. Rursus hominis respectu calidus est, leonis frigidus. Quinetiam calidus est, ut viuens, [†] quum enim quid moritur: non est calidū. Non calidus autem ut ad alterum (si ita [†] accidat) canem scilicet comparatus. Atque hæc quidē omnia per collationem inter se dicuntur. Quæ verò ut in animantū genere conferuntur, alia ratione, sicuti etiā quæcunque in aliqua animalium specie. Canis nanque ad formicā & apim est humidus, in animantium verò genere est siccus. Rursus ipsorum speciatim canum, hic siccus, ille humidus, alius verò, ut fas est cani, temperatus.

COMMENTARIUS.

Causam hoc loco reddit Galenus cur prædicti tum philosophi, tum medici tam absurda de veris, & aliarum rerum temperamento pronunciauerint. Quippe nullo alio nomine id factum esse dicit, quàm quòd de calidi significationibus non rectè definierint, sed duobus duntaxat modis, ut cap. 2. huius libri monstratum est, dici putauerint. Vno modo, ut id dicatur calidum, quod syncerum, immixtum, & simplex est: quia ratione elementa ipsa duntaxat calida dicuntur. Alio modo, quod in mixtione frigidum superat. Atque ita utroque modo calidum citra collationem dicitur. Quocirca quod ad alterum temperamentum cum altero quod frigidum est, collatum interdum calidum pronuncietur, id silentio præterierunt. Nam hæc quidē ratione Aristoteles, Theophrastus, & alii veteres, animantia calida & humida dixerunt, non propria temperatura, ita ut perpetuò in iis calidum frigidū & humidum siccum superet, quum constet interdum contrarium euenire: sed per collationem ad stirpes atque demortua, quibus hæc sunt calidiora & humidiora, ut paulo antè fufius est expositum. Possunt etiam animantium genera & species inter se conferri, quod si fit, nihil mirum est, si idem corpus simul calidum, frigidūque dixerimus: quod exēplis pulchrè Galenus in contextu illustrat, ut non sit opus prolixiore explicatione, præsertim quum id ipsum in iis quæ sequuntur metipse Galenus copiosissimè enarret.

At dictum quidem à nobis est in secundo de Pulsuum dignotione, de talium nominum usu diffusissimè. Necessè tamen videtur nunc quoque summatim aliquid quod ad rē propositā sit vitile, dicendum. [†] Porro absoluto sermone siccū, quod de nullo alio dicitur, in solis elementis est, igni, terræque: sicut humidum in aqua & aëre. Ad eundem modum & de calido, frigidōque sentiendum. Nullum enim cæterorū [†] prorsus calidū frigidūve [†] est, sed sola elementa. [†] Quicquid verò aliorū ceperis, ex iis [†] mistum est. Eoque secundo significationum genere, calidum frigidūve, nō absoluta ratione veluti syncerum & à mixtione alienum, sed veluti, vel [†] plus calidi, frigidi verò minus: vel plus frigidi, calidi autē minus sortitum: reliquorum quoduis [†] aut calidum, aut frigidum dicitur.

† ὁ ζῷον πρὸς τὸν νεκρὸν.

Lib. de Longitudine vite cap. 1.

† τὸ μὲν ἕκαστον ἑστὶν ὁ πρὸς μὲν τὸν ἑαυτοῦ ἑαυτοῦ.

† Exquisitè. [†] τὸν δὲ ἑαυτοῦ ἑαυτοῦ.

† τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν.

dicatur. Ac duo quidem significata calidi, frigidi, humidi, & sicci hæc sunt, alterum absoluto sermone [†] dicentibus nobis mixtura carens, & syncerum: alterum verò [†] ex contrariis mixtum, cæterum pollētis in mixtura nomine appellatum. [†] Sic igitur sanguis, pituita, adeps, vinum, oleum, mel, & quicquid iis simile est, humidum dicitur. [†] Ossa verò, cartilago, vnguis, vngula, cornu, pilus, [†] lapis, lignum, arena, & later, minorem portione humidum sunt sortita, maiorem autem sicci: eoque eiusmodi omnia sicca dicuntur. Formica verò sicca est, & vermis humidus, scilicet ut sunt animalia.

[†] Δυσήκτως
καλεῖται.
[†] ἢ ἐκ τῶν ἐναντίων
μικτὸν.
[†] ὡς πλὴν οὐκ.

[†] ὡς ὅτι.
[†] ὡς ὅτι.

COMMENTARIVS.

Galenus eam, quam huius capituli initio calidi diuisionem, aut, si mauis, acceptionē proposuit, nunc ordine illustrare, & fusius explicare pergit. Atque primum nos ad secundum de Pulsuum dignotione librum ablegat, in quo de talium nominū vsu diffusissimè tractauit. Dein duas priores calidi, frigidi, humidi, & sicci acceptiones exemplis illustrat. Primum enim simpliciter, id est, veluti syncerum & à mixtione alienum, quod de nullo alio corpore quàm elementis dicitur, calidum, frigidum, humidum & siccum vocatur. Sic quatuor hæc in solis elementis reperiuntur, calidum in igne & aëre, frigidum in aqua & terra, humidum in aqua & aëre, siccum in igne & terra. Ex quo quidem loco iterum omnibus perspicuum fit, Galenum in igne & terra statuere synceram & à contrarij mixtione alienam siccitatē: in aqua & aëre humiditatem: in igne & aëre caliditatem: in aqua & terra frigiditatem. Si synceram & à contrarij mixtione alienam, igitur summam. Summa enim est, quæ syncera, & à sui contrarij mixtione aliena existit. Quare quas hîc synceras, easdem ca. 2. huius libri, & alibi summas nominat. Ut diuinare non possim quâ ratione Brachelius elementa synceras qualitates, non tamen summas obtinere scribat. Si enim syncera, quomodo non summa? quum syncera ac pura siccitas sit, quæ nihil prorsus humiditatis habet. Si nihil humiditatis adeoque contrarij habet, summa sit oportet. Hinc est quod Galenus hîc etiam dicit assermet, elementa ^{ἀκαθάρτα}, id est, prorsus & exquisitè esse calida, frigida, humida & sicca. Quapropter risu dignissimum est, quod idē Brachelius ait: inquirere cur ignis nō sit summè siccus, perinde est, ac si quis roget, cur ignis non sit frigidus. Quis enim vnquam ignē dixit esse frigidum: rimò omnes vno ore illum esse calidum in summo asseruarunt. Eundē autem esse etiā siccum nemo non dixit. Talem autem esse, eius effectus abundè ostendunt. Quum verò neminem vnquam refrigerauit, meritò ab omnibus quod non sit frigidus asseritur. In altera acceptione calidum & frigidum dicitur, non simpliciter veluti syncerum, & à mixtione alienum, sed quod plus calidi, frigidi verò minus sortitum est: vel quod plus frigidi, calidi verò minus habet. Quare in ea significatione calidum est, non quod syncerum & mixtum existit, sed quod ex contrariis mixtum vincentem ac pollentem in sua mixtura caliditatem obtinet. Atque hoc modo sanguis, pituita, & alia quæ Galenus in contextu recenset, humida sunt, eò quod in horum mixtura hu-

Cap. 1. & 2.
Calidi acceptiones variae.

Galenus veras
quæ qualitates
in elementis
summas statuit
Summa quæ
libra.

Brachelius si-
bi pugnancia
scribit.

Altera ac-
ceptio calidi.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

midum vincat siccum. Contrà ossa, cartilago, lignum, lapides, & eiusmodi sicca dicuntur, quòd minorem siccì portionem sortita sunt. Formica quoque hac ratione sicca est, quòd siccum in ea humido preualeat: contrà vermis humidus, quòd maior in eo humidi, quàm siccì portio sit.

† *Εσπίρας*.

† *Πορὶ ἢ οὗτος ὁ ἄνθρωπος*.
† *Ἐσπίρας*.

† *ἢ ὅτι ἄνθρωπος*.

† *ἢ ὅτι ἄνθρωπος*.

† *ἢ ὅτι ἄνθρωπος*.
† *ἢ ὅτι ἄνθρωπος*.

† *ἢ ὅτι ἄνθρωπος*.

† *ἢ ὅτι ἄνθρωπος*.
† *ἢ ὅτι ἄνθρωπος*.

Rursus inter ipsos vermes, alius † siccior, alius humidior, idq; vel simpliciter vt vermis, vel alteri cuiusdam cōparatus. Cæterum hoc ipsum † quod aliquando sic dicimus, vt vermis siccus, vt homo calidus, vt canis frigidus, nisi quis † rectè accipiat, & prius quid sibi velit intelligat, necesse est omnem sermonem confundat. Est autem rectè accipere, id quod in secundo de pulsibus dignoscendis dicitur, vnumquodque secundum genus, vel specie non modò calidum, frigidum, humidum, sicūve, sed etiam magnum, paruum, celere, tardum, aliāque id genus tunc nominari, quum supra mediocrem mediūque sit: verbi gratia, † aut animal calidum, quū supra medium temperie sit animal: † aut equum calidum, quum supra media temperie sit equum. Porro in quoque genere specieue media sunt ea, quæ symmetra Græcè dicuntur. Quippe à summis in eo & genere, & specie æqualiter distant. At genus quidem est animal, species equus, bos, canis. Medium verò temperie in toto animalium genere, homo est. Id enim in sequentibus demonstrabitur. Medium autem, vt in hominum specie, quem Græcè *ἰσομετρικόν*, Latinè, puto, quadratum. Is porro est quem nec gracilem, nec crassum dicere possis, sed nec calidum, nec frigidum, nec alio quouis nomine ex iis quæ † immoderationem indicant, appellare. Quisquis super hūc fuerit, is prorsus calidior, frigidior, humidior, sicciorve est. Nominatur autem talis, partim absoluto sermone, partim non absoluto. Absolutè quidem, quoniam calidus, frigidus, siccus humidusve, minimè vni alicui priuatim collatus, dicitur. † Altera verò ratione nō absolutè, eò quòd cum symmetro & medio vniuersæ speciei comparatur. Ita utiq; canis absolutè, prout videlicet cuiusdam opinio est, animal siccū dicitur, minimè, verbi gratia, formicæ comparatus. Altera verò ratione non absolutè, quòd cum eo quod inter omnia animantia temperie symmetrum & medium est, quodcunque hoc fuerit, confertur. Ergo iam palàm sit, quòd vnumquodque eorum quæ sic dicuntur, nos id vel vni cuiusque comparantes, calidum, frigidum, humidum, aut siccum ad illud dicimus: vel in quocunque genere specieue sit dictum, ad eius mediū referentes. In specie quidem

quidem, vt equo, cane, boue, plarano, cupresso, ficu. Genere verò, vt animali, vel stirpe. His accedit & tertium significatum, eorum scilicet quæ absoluto sermone dicuntur, quæ impermixtas summasque habere qualitates diximus, ac elementa vocari.

COMMENTARIVS.

Duobus primis calidi, frigidi, humidi, & siccī significatis expeditis, alterū quod scilicet per excessum dicitur: rursus in id quod absolute, & non absolute ita dicitur, digerit. Quum autē hæc vox ἀνάλως, id est, simpliciter vel absolute Galeno in hoc capite bisariam accipitur, vno quidem modo, vt ita dicatur id quod syncerum, & impermixtum est, quomodo elementa sola calida vocantur: altero, vt sic dicatur, quod nulli priuati comparatur, hic verò secundo modo vsurpatur, vt sit sensus, Quod per excessum dicitur, bisariam sic dicitur, vno modo nulli comparatum, altero modo cum alio collatum. Verbi gratia, vermis absolute vt est animal, & nulli alteri collatus, est humidus, perinde atque canis siccus: quippe in hoc sicco superat humidum: in illo contrā, humidum sicco. Alio modo non absolute, sed cum alio symmetro scilicet seu commoderato, & medio sui generis, aut speciei, aut cū vnoquoque collatus. Sic vtique animal calidum dicitur, quando supra medium temperie sit animal. Medium autem temperie in toto animalium genere homo est, quemadmodū capite vltimo huius libri demonstrabitur. Equus verò ita calidus dicitur, quum supra medium temperie sit equus. A sinu, quando supra medium temperamento sit asinus. Homo, quum supra medium temperie hominem. Medium autem, siue μέτρος ἢ μέτρον Græcis, hoc est, commoderatum in vnoquoque genere, & speciebus singulis est appellatum, quod à summis in hoc genere, & specie æqualiter distet. Hoc ipsum Graci alio nomine βραχεία, quod scilicet nec gracile, nec crassum, sed nec calidum, nec frigidū, nec alio nomine quod ἀμετρον, id est immoderationem indicat, appellari possit. Atque hinc est quod Celsus quadratum vocauerit, quasi ex omni parte congruens, & cuius singulæ partes pulchrè sibi respondeant, & ad amussim quadrent. Metaphora à lapidibus quadratis, qui in muri constructione omni loco congruunt & quadrant, sumpta. Quum autem aliquid vni cuiuslibet comparatur, tum contraria de eodem dicere licebit, vt paulo post clarius ostendetur. Atque hæc sunt omnes calidi significationes, quas etiam breuiter libr. 3 de Simpli. medi. facul. cap. 1. docet. Hoc loco Brachelius Galeni in iis comparationibus morosam notat prolixitatem, & has acceptiones, si Diis placet, in breuiore, quinque nimirum modos, cōtrahit. Quorum sanè primus est, quū viuens ad demortuum refertur. Secundus, quum ad medium totius substantiæ. Tertius, quando ad medium genus animantium. Quartus, quando genus generi comparatur. Quintus, quum species speciei, & indiuiduum indiuiduo. Hæc est Brachelica breuitas. Sed non videt calumniator ille Galenū hos comparandi modos multo breuius cōplexum esse, vt qui vniuersos in duos duntaxat redegerit, sub quibus omnes alij comprehenduntur. Primus est vbi aliquid cum symmetro sui generis vel speciei confertur. Qui sanè modus, secundum, tertium, & quintum Brachelij modos cōplectitur. Secundus, quando cum vnoquoque comparatur, qui primum, & partim etiam quintum Brachelij modum in se continet. Quartus Brachelij modus temerè est cōstitutus;

Quod per excessum dicitur bisariam dicitur. *Ανάλως.*

Medium temperie in toto animalium genere.

Medium siue cōmoderatum.

Quadratum.

Bracheliaaridiculus breuitatis affectus.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

nec vlllo exemplo ostendi potest . quomodo enim animal cum animali, nisi id fuerit vel symmetrum in hoc genere, vel symmetrum sui speciei fuerit, cōferetur? Ita nunquam non homo ille ineptit, & se ridendum doctis omnibus præbet. Prætereo lubens multa alia Brachelij deliramenta, vt quòd cum locum vbi Galenus alterum prioris diuisionis membrum in duo alia secat, plañe non intellexerit. Quis enim singulas hominis nugas perstringere posset, nisi peculiari ei rei dicato opere, pro merito illum tractare in animum induxisset? Quare ad Galeni verba redeamus, cuius sanè prolixitas, vtpote concinna & perspicua, nobis multo quàm Brachelij inepta & obscura breuitas charior esse debet.

Quinetiam qualitates ipsas est quando corporibus iis quæ affecta qualitate sunt, similiter appellamus . Verùm de hoc mox agetur. Ad rem verò propositam, quum qualitate affecta corpora trifariam dicantur, cōsiderandum arbitror in quaque dictione, quemadmodum vtamur appellationibus , vtum ne vt simplex aliquid & immixtum [†] indicantes: an veluti ad symmetron eiusdem generis, vel speciei conferentes, an veluti ad rem quālibet. Sicut quum os siccum dicimus , aut frigidum absoluto ita sermone [†] solum nominantes, non adiecto leonis, canis, aut hominis. Palàm nanque est , quòd ad totam naturam omniū quæ sunt in mundo corporum respicientes, aliquid concipimus medium, cum quo conferentes , ipsum siccum dicimus . At si quis leonis, vel canis, vel hominis os siccum esse dicit, liquet hunc rursus ei quod in ipsis animalium ossibus medium est, id comparare. Estque, quoniam vniuersorum animalium aliis magis, aliis minus sicca ossa sunt , hìc quoque os aliquod in aliquo animalium genere intelligendum, quod media temperie sit, verbi causa hominis, atque huic reliqua collata, alia humida, alia sicca appellanda. Iam in ipsis hominibus alius os siccum, alius humidum habere dicitur, vtrique ei qui medius est, vt in hominibus collatus. Quòd verò in omnibus quæ sunt, quod medium inter extrema est, id symmetron , atque in illo genere vel specie temperatū sit , in omni mihi sermone subaudiendum perpetuò est , quamquam sit in dictione omisum. Atque quum hæc quidem sic se habeant, vbi aliquis hanc vel illam humidam calidamve temperiem affirmat, rogandus est quemadmodum dixerit , vtum ne [†] hunc vni alicui separatim cōparans, Platoni verbi gratia Theophrastum, an secundum genus quodlibet speciémve collationem faciens: quippe vel vt hominem, vel vt animal, vel vt substantiā absolutē.

Corpora qua
liate trifari
affecta dicun
tur.

† Διότι.

† Μέν.

† Τὸ δὲ
κατὰ τὴν
ἀποφασίαν
ἐστίν.

absolutè. Tertium enim significatum cuiusvis talium nominum, quod simplex esse impermixtúmque diximus, id in mixtis substantiis non est, sed in ipsis primis, quæ etiam vocamus elementa: quum quodque qualitate affectorum corporum trifariam dicatur nobis.

COMMENTARIVS.

Quòd qualitates ipsæ quandoque corporibus iis quæ qualitate sunt affecta, similiter appellantur, verbi gratia caliditas calidum, frigiditas frigidum, in libro primo de Elementis abundè monstratum est, & infra capi. 7. fusius docebitur. Ceterùm ex iis quæ dicta sunt, satis constat corpora qualitate affecta trifariam dici: quare diligenter considerandum erit quemadmodum calidi, frigidi, humidi, & sicci vocibus utamur, utrùm ne per illas aliquid simplex & immixtum indicare velimus, an conferre cum symmetro sui generis vel speciei, vel cum vnoquoque. Prima ratio in mixtis substantiis non est, sed in solis primis substantiis, quæ etiam alio nomine elementa vocantur. Duo alij modi in mixtis, adeoque iis quæ per excessum dicuntur, & cum aliis conferuntur, reperiuntur. Iuxta eum sanè modum in quo aliquid cum symmetro sui generis comparatur, leonis, vel canis, vel hominis os siccum dicitur. Iuxta verò alium, vbi in hominibus alius os siccum, alius humidum habere affirmatur. Iuxta eum, quo aliquid cum vnoquoque obuiò, siue id vnum aliquod priuatim fuerit, vel plura, confertur. Plato cum Theophrasto collatus, frigidus dicitur. Dion autem Theone & Memnone siccior, Aristone autem & Glaucone humidior. Præter hos modos per collationem dictos, in mixtis, adeoque iis quæ per excessum dicuntur calida, alius etiam est quòd absolutè, hoc est, citra collationem aliquid dicitur calidum. Atque tum vt hominem, vel animal, vel substantiam simpliciter consideramus. Nihil autem refert siue substantiam, siue naturam, vt lib. 3. de Simpli. medi. facul. cap. 4. testatur, dixeris. Nam per has voces intelligit temperiem, quæ ex primis elementis conflatur. Si igitur hominem, vel animal respicimus, eius substantiam, con- traria quæ sunt in ea inter se comparantes & æstimantes, consideramus, num scilicet calidum in eo superet frigidum, aut contrà, quemadmodum infra paulo fusius docebitur. Sunt autem ij omnes modi clari, & exemplis à Galeno illustrati. Nec moueat te quòd Brachellius posteriora significata horum terminorum paulo obscurius descripsisse Galenum dicat. Nā ex suo ingenio Galeni scripta æstimat, vt qui ea assequi nullibi potest. Quod testantur tam crebrè illius ridiculæ, & citra omnem rationem confictæ reprehensiones.

Qualitates corporibus quæ qualitate affecta sunt, similiter appellantur

Substantia & natura vò dist. ferunt.

Brachellius Galenum obscurius sùpò ac eas.

Proinde, quum quodque affectorum qualitate corporum trifariam dicatur, nobis ad propositam de temperamentis tractationem, duobus tantum est opus: vt qui ad vnum quodlibet obuiò, vel ad symmetrum mediumve eiusdem generis comparemus. Quoniam autem multa genera sunt, quemadmodum utique & indiuidua, poterit multis modis idem corpus & calidum, & frigidum, & humidum, & siccum esse. Verum quum vnicuique cõ-

Idem corpus multis exhibi- te frigidum illi potest.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

paratur, admodum manifestum est contraria de eodem dicere licere, veluti Dionem Theone quidem, & Memnone sicciorē, Aristone & Glaucone humidiorē. At quum ad symmetrum eiusdem generis vel speciei fit collatio, hīc iam confundi conturbatīque, qui parum exercitati sunt, solent. Idem nanque homo humidus simul & calidus esse potest: sed non minus siccus & frigidus. Verūm siccus quidem & frigidus † ad mediocris temperamenti hominem collatus: humidus autem & calidus, † ad aliud quoddam animal, vel stirpem, vel substantiam † quancunque comparatus: verbi gratia, ad animal, ut apem & formicam: ad stirpem, ut oleam vel ficum, vel laurum. Ad aliam verò quāpiam substantiam, quæ nec animal sit, nec planta, ut lapidem, ferrum, vel æs. In iis verò quæ ad hominem fit, ad rem eiusdem speciei † est collatio. Quæ ad apem, vel formicam est, ad aliquid eiusdem generis. Similiter quæ ad stirpem fit quamlibet. Est enim supra animal stirpis genus, quemadmodum sanè superioris, quàm stirpiū generis sunt lapis, ferrum & æs. Vocetur tamen pro docendi compendio ad rem eiusdem generis, omnis eiusmodi comparatio.

COMMENTARIUS.

Quum hætenus ostenderit Galenus corpora qualitate affecta trifariam dici, nunc quot ex illis ad propositam de temperamentis tractationem significationibus opus sit, monstrare pergit. Duobus autem duntaxat significatis calidi, frigidi, humidi & sicci ad præsentem tractationem opus esse, ait. Vno, quum ad vnum quodlibet obuium comparamus aliquid. Atque ita sanè fieri potest, ut de eodem contraria dicantur, veluti quum dicimus Petrum Paulo & Bartholomæo sicciorē, Conrado autem & Ioanne humidiorē esse. Altero modo, ubi ad symmetrum & moderatum eiusdem generis, vel speciei confertur. Hac ratione idem Petrus collatus ad aliud quoddam animal symmetrum, apem verbi gratia & formicam, aut stirpem, ut oleam vel laurum, aut aliam substantiam, nimirum lapidem vel ferrum, calidus & humidus esse potest: rursus si cum symmetro eiusdem speciei, frigidus & siccus. Porro vocat Galenus compendij gratia omnes eiusmodi comparationes, ad rem eiusdem generis, propterea quòd sub eodem genere, nempe substantia corporea, quæ duplex est, animata & inanimata, complectantur. Animata rursus bifariam digeritur, in sentientem, ut est animal, formica, apis, homo: & non sentientem, ut stirpes, laurus, ficus, olea. Inanimata, ut lapis, ferrum, æs. Ut ex iam dictis, dilucida sit Galeni sententia, nec requirat vberiore explicationē.

† Πρὸς τὸν
ἐννοεῖται

† ὡς πρὸς τὸν
ἀνθρώπον.
† ἢ πρὸς τὸν
θεῖον.

† ὡς πρὸς τὸν
θεῖον.

Cap. VI.

Illud solum in ea determinatibus nobis, quod ubi simpliciter substantia quæpiam † temperata dicitur, & † Εἰσαγρη. hac alia siccior, alia humidior, & alia frigidior, alia calidior, eo loco eam quæ ex contrariis æqua prorsus inter se portione coeuntibus constet, temperatâ nominari: quæcunque verò ab hac deficiunt, superantque aliquo, ea superantis nomine vocari. Vbi verò stirpem, animansve vllum temperatū dicimus, nequaquam † ea vice simpliciter contraria inter se comparamus, sed ad naturā vel animalis, vel stirpis referimus. Ficum verbi gratia, temperatam dicentes, quum talis sit, qualis maximè ficus esse natura debeat. Rursus canem, suem, equum, & hominē, quum eorum quisque pro sua natura optimè se habeat. Optimè verò se habere aliquid pro sua natura ex ipsis functionibus † intelligitur. Quippe animal, ac stirpem quamlibet tum optimè † Indicator, agitur. se habere dicimus, quum optimè suam functionem obeunt. Ficus enim virtus bonitatisque est, optimos plurimosque ficus afferre. Ad eundem modum vitis, plurimas optimas vuas producere. Equi verò quàm velocissimè currere. Canis, ad venationes quidem, & tutelam quàm animosissimum: ad domesticos, quàm mitissimum esse. Hæc igitur omnia animalia, dico & stirpes, optimam mediāque habere in suo genere tempericui dicimus, nō utique absoluto sermone, quum paritas exacta contrariorum in iis fuerit, sed quum ea mediocritas † quæ quàm potest maximè † τὴν κατὰ φύσιν μετρίαν ἔσται. iis adsit. Eiusmodi aliquid & iustitiam esse dicimus, non quæ pōdere, & mensura, sed quæ eò quòd pro dignitate cōuenit, æqualitatem explorat. Est igitur temperaturæ æqualitas in omnibus Temperaturæ æqualitas. temperatis animalibus, stirpibusque, non ea quæ ex pari elementorum commixtorum spectatur mole, sed quæ tum animalis, tum stirpis naturæ conuenit. Conuenit autem aliās, ut humidum sicco, & frigidū calido præponderet. Neque enim similem habere temperaturam debent homo, leo, apis, & canis.

COMMENTARIVS.

Post calidi, frigidi, humidi, & sicci acceptiones expeditas, quid sit temperatum, *Μετρίαν* Græci dicunt, luculenter Galenus exponit. Duplex autem esse temperatum ait, vnum absolutè seu simpliciter ita dictum: alterum in singulis generibus. Temperatum absoluto sermone est, quod ex cōtrariis æqua prorsus *ἀντιστοιχῶν* est in Græco inter se portione coeuntibus, constat. Temperatum verò in singulis generibus est, in quo ea est temperaturæ mediocritas

Temperaturæ
bisariam dictum.

& æqualitas, quæ tum animalis, tum stirpis naturæ conuenit. Prima itaque ratione id tantum temperatum esse dicitur, in quo par elementorum cõmixtorum quantitas est. Vel, quod contraria seu extrema, æqualiter inter se mixta continet. Quæ verò supra citraue hanc, temperies erit, eam calidam, frigidam, humidam, vel siccam dicere oportet. Altera ratione temperatum dicitur non in quo exacta contrariorum est paritas, sed ea tantum mediocritas, quæ cuiusque naturæ conuenit, aut quæ quam potest maximè id enim iis verbis ἡ ἁρμονία τῶν στοιχείων ἀπὸ τοῦ μέτρου: ipsi adest. Sic animal dicimus temperatum, non in quo contrariorum est æqua moles: sed in quo ea est temperaturæ æqualitas, quæ suæ naturæ maximè quadrat. Non est igitur quoddam tum contraria inter se comparemus, sed ad naturam potius animalis respiciamus, considerantes nū optimè sese habeat. Optimè verò se habere, ex ipsius functionibus cognoscemus. Vt enim sanitas, ita etiam temperata natura ex functionibus vestigatur. Nisi enim quis ad functiones ipsas respiciens, laudatas corporis temperaturas inuenire conetur, vix vllam temperatam naturam reperiet. Temperatum igitur hoc modo erit, quod ad suas functiones optimè comparatum est. Sic ficus optimè se habet, adeoque temperata est, quæ optimos plurimisque ficos profert. Canis temperatus, qui animosissimus, ac fidelissimus. Equus, qui currendo velocissimus. Leo, qui fortissimus, & ferocissimus. Ovis contrā, quæ mitissima. Vt planè hæc sit temperamenti iustitia, quæ non mensura & pondere, sed pro cuiusque rei dignitate æqualitatem explorat. Proinde iuniores medici non ineptè iustitia, vel ad iustitiam temperatum, id quod eam adeptū est, æqualitatem vocarunt. Quippe iustitiæ ritu tēperatum omnino est, quod generis sui decoram illam, & consentaneam atque conuenientem æquabilitatem acquisiuit, qua tanquam numeris omnibus & partibus absolutum, salubriter, integrè, & naturæ suæ congruenter se gerit, omnibusque actionibus, ad quas natura sua ducitur, incorruptè fungitur. Ceterum quod iustitia temperatum appellatur, id omnium medicorum firmatum est cōsensu, qui illud, ut comprehensum est, in singulis generibus inueniri minimè dubitant. At verò quod verè, adeoque pondere temperatum intelligitur, nec haberi, nec in rerum naturæ ordinem admitti posse, Auicenna, Auerroës, & quicunque in Arabum familiam iurarunt, contendunt: quum tamen si elementorum summæ qualitates, ut & substantiæ, in permissione non pereunt, sed asseruatæ tēperamentum constituunt, quod Galenus & Hippocrates affirmāt, nihil prohibet æquis portionibus mistas, exquisitè tēperatum proferre, quod in proportionis situm est æquabilitate. Quum verò hoc, Galeno etiam teste, rarum sit, & non diu duret, non est cur de eo morosius contendamus.

Ergo ad quærenrē cuius sit tēperamēti homo, equus, bos, canis, aliudve quodlibet, non est absoluto sermone respondendū. Non enim fieri potest, ut qui ad ea quæ multis modis sunt dicta, & inter se diuersa, vno respōder modo, nō coarguatur. Oporter igitur duorū alterū, aut omnes percensere differentias, aut percontarum prius, de qua rogauerit, illā solā dicere. Nā si, ut in animalibus, cuius esset tēperamēti rogabat, ad id quod † mediū est inter omnia animalia tēperamento respicientes, respōdere oportet. Si verò ab-

Optimè se habere.

Iustitia temperatum.

† placet.

solutè,

soluté, atque vt ad vniuersam substantiam, sic iam contraria, quæ sunt in eo, comparare inter se oportet atque æstimare, haudquamquam ad actionem, temperamentum referentes: sed ad elementorum portiones. Sin^t separatim huic cuiquam comparans rogabit, utique ad illud solum cōferendo, est respondendū. Iam minus etiā si indiuiduorum cuiuslibet, Dionis verbi gratia, vel huius^t cuiuspiā canis rogemur quæ nam sit tēperatura, est simplex danda responsio. Dabitur enim hinc Sophistis ad calumniā occasio nō parua. Nam si calidi esse temperamenti & sicci Dionē dicat, facile licebit illis, partim hominem quemlibet, qui calidioris quàm Dion sit, & siccioris temperamenti proponentibus, vt ad illum humidum frigidūque Dionem dicere, partim aliud quoduis animans stirpēme, verbi gratia, leonem, aut canem, atque humidiorē ac frigidiorē asserere Dionem.

COMMENTARIVS.

Quum vltatū sit in Scholis philosophorum ac dialecticorū dictū, omne multiplex parere confusionē: ideo rectissimē hoc loco Galenus monet, quæ-
Omne multiplex parit confusionem.
 renti cuius sit temperamēti homo, vel aliud quodlibet, nō esse simpliciter & absoluto sermone respōdēdū. Fieri enim potest, quin is, qui ad ea quæ multis modis dicuntur vno modo respondet, non coarguatur, præsertim à Sophistis,
Sophistarum scopos,
 quorū is vnicus est scopus vt cōfundant, nō doceāt. Qui igitur calūnias istorū sycophantarū euitare vult, is duorū alterum in præsentiarū faciat oportet, aut omnes calidi, frigidi, humidi, & sicci differentias percontetur: aut de qua rogauerit percontatus, de illa solū respōdeat. Si enim vt in animalibus cuius est tēperamēti quispiā rogabit, ad id quod mediū est inter omnia animalia, hoc est, ad hominē, respiciens, respōdeat. Nā tum quidē ad symmetrum eiusdē generis fit collatio. Sin absolute, id est, nulli seorsim conferens, atque vt ad vniuersam suā substantiam naturāme, cuius sit temperamenti rogabit, iam contraria quæ sunt in eo cōparare inter se, adeo quæ tēperamentū illius de quo quæritur, non ad functionē, sed ad elementorum portiones referre oportet, considerando, num calidi plus vel frigidi in eius temperatura fuerit. Si verò huic cuiquam separatim, medio nimirum suæ speciei, cōparans interrogabit, ad illud solum conferendo, est respondendum. Quod si ad quoduis obuium, Dionem, verbi gratia, vel canem conferens, quæ nam eius sit temperatura rogauerit, iam multo minus simpliciter respondendum erit. Si autem de singulis, vt par est, distinxerimus differentias, facile Sophistarum cauillationes euitabimus. Vt iam hinc omnibus perspicuum sit, in quem vsū Galenus calidi, frigidi, humidi, & sicci acceptiones tam accuratē docuerit, & distinxerit.

Quisquis igitur nec ipse sese fallere, nec ab alio falli volet, huic opus est ab iis substantiis quæ simpliciter calidæ, frigidæ, humidæ, siccæ dicuntur, incipere, atq; ita trāsire ad reliquas. Ac primū quidē illud ipsum in iis exploratū habere, ne has quidē, tametsi maximē

GAL. DE TEMPERAMENTIS

videntur, absoluto sermone dici, quo minus ad mediocre eiusdem generis comparentur, effugere. Veluti enim canem medio temperamento esse omnium canum dicimus, quum pari spatio distat ab extremis: ita substantiam medio esse temperamento dicemus, quum pari modo ab extremis abest, quæ scilicet & prima omnium sunt, & elementa. Porro aberit pari modo ab extremis, quum ea contrinet æqualiter inter se mixta. Quæ verò supra citræve hanc temperies erit, eam calidâ, frigidâ, humidam, vel siccam dicemus, simul ei, quæ media est, conferentes, simul etiâ contrariorum elementorum examen in ea facientes. Qua nimirum ratione simpliciter eam calidam, frigidam, humidâ, siccamve pronunciabimus. Vbi verò cum medio temperamento conferimus, non simpliciter, sed quod ad mediocre eiusdem generis sic se habet. Porro genus eorum substantia est: omnia enim sub hac, ut[†] supremo sunt genere, tum animata, tum inanima. Estque hæc hominis, canis, platani, ficus, æris, ferri, aliorum denique omnium cômune genus. Sub ea verò sunt alia genera permuta. Animal quidem, avis, piscisque: stirps autem, arboris & herbæ. Avis verò, aquilæ & corui. Piscis, lupi & phycidis. Simili modo oleæ, & ficus, genus est arbor. Anagallidis, & pæoniæ, herba. Iam hæc vltima sunt genera, eoque etiam species appellantur, coruus, phycis, ficus, anagallis: similiter homo, bos, & canis. Ac supernè quidem descenditibus hæc vltima sunt genera, proinde etiam species dictæ. Infernè verò ascenditibus, ab individuis, scilicet substantiis, prima sunt. Indicatûmque alio opere est, meritò omnia quæ media sunt inter prima genera & individua, simul genera & species à veteribus nominari.

COMMENTARIUS.

Quis ratione
quis caute
queat ne seip-
sum fallat, aut
ab aliis fallatur.

Qua ratione quis caute possit ne seipsum fallat, aut ab aliis fallatur, hoc loco ostendit. Nempe incipiendum erit ab iis substantiis quæ simpliciter, hoc est, nulli separatim collatæ, & quo ad uniuersam suam substantiam, calidæ, frigidæ, humidæ, & sicæ dicuntur, & ita ad reliquas transeundum. Ac id principio explicatum habere debemus, ne has quidem substantias etiam maximè absoluto sermone dici videntur, quo minus ad mediocre eiusdem generis comparentur, effugere. Nulla enim substantia simpliciter dicitur calida, nisi ad mediocre eiusdem generis, id est, mediam seu temperatam simpliciter, collata. Media autem temperamento est, quæ æqualiter ab extremis, hoc est, contrariis, quæ sunt elementa, abest. Æqualiter autem ab extremis distat, quando ea cõtinet æqualiter inter se mixta. Calida igitur, frigida, humida, vel sicca simpliciter dicitur, quæ supra citræve hanc mediam est. Quapropter illam

Media substantia.

Calida simpliciter.

illam, cum ea quæ simpliciter media est, conferimus, & simul etiam contrariorum elementorū in ea examen facimus, considerantes quòd illorū cōtrariorū pondere & mensura superet. Quando autē hanc cū medio temperamēto, hoc est, cū temperato in singulis generibus, cōparamus, tunc nō simpliciter calidā, frigidā, humidā, vel siccā pronunciamus, sed quòd sic se habeat ad mediocre eiusdem generis, dicimus. Sic in substantia hominū calidam appellamus, non eam quæ cōfertur cū media simpliciter, sed eā potius quæ cū media in genere humano cōparatur, id est, cū homine qui suas functiones optimè obit. Cæterum quæ ad ordinē substantiarū, vel rectius essentiarum, *οὐσίαν*, attinent, ex dialecticis perspicua sunt: quare explicationem nullā requirunt. In harū verò cōmemoratione lupus & Phycis pisces recensentur, qui quum non omnibus noti sunt, pauca quædā de iis nobis erunt dicenda. Lupus, qui Græcis *λύβεξ* vocatur, è squamosorū genere piscis est, quem Romani Spigulam, Veneti Varollū, Etrusci Araneum, Ligures Lupacium nomināt. Dīctus autem Græcis *λύβεξ* ἀπὸ τῆς λαβρότατος, id est, ab impetu & voracitate. Nā piscis genus est lato oris rictu, vnde escam totā vnā cum ære faucibus corripit, atque ob id faciliè capitur. Aristoteles hunc præda & laniatu viuere memoriæ prodidit. Prægrandes autem Lupi apud Miletum Asiæ ciuitatem sunt. Hinc adagiū Lupus seu Labrax Milesius, in auidum & voracē. Aristophanes apud Athenēlib. 7. *πάρηλ' ἔχθρας σφάτα* appellat, quòd scilicet mira arte ex hamo elabatur. Hamo enim captus vulnera cōtempto dolore fortissimè laxat, & excusso hamo protinus refugit. Inclusus verò retibus, imis in vadis sulcū crebro motu caudæ, reiectis harenis facit, atque ita subterlabitur. Luporum carnes in ratione valetudinis à Galeno plurimū laudantur, quòd subtiliorem procreent sanguinem, & perdicis carnibus æquiparantur. Atque hæc de Lupo in præsentia dixisse sufficiunt. Quod ad alterum piscem spectat, quem Græci *φύνος* vocant, animaduertendum Linacrum hoc loco non rectè conuertisse Rhombum, quū in Græcio Aldino codice scriptum sit *φυνίδος*, perperam tamen, mea quidem sententiā, pro *φυνίδος*. Rhombus enim Græcis *ῥόμβος*, non *φύνος* dicitur. Non esse autem legendum *φυνίδος* Grammatica ratio satis docet. Dicunt enim Græci *φύνος*, *φύνος*. Dein in antiquo interprete transpositis literis est phydicis, pro phycidis. Sūt autem phycides Tincarum viridium colorem atque effigiem referentes pisces, ac insipidissimi.

Ordo substantiarum.

Lupus.

λύβεξ.

φύνος.

Aldin* codex
græcus emendatus.

Cap. VII.

ERgo quum definita significata iam sint, ac clarè indicatum, quemadmodum tum absoluto, tum non absoluto sermone calidum, frigidum, humidum, siccūve corpus aliquod pronuncandum sit, quærendæ nobis deinceps eorum sunt notæ. Quanquam hīc quoque decernere prius de nominibus oportet, quæ in habendo nobis sermone necessario incident, simul explicare rem quandam quæ potestate iam monstrata prius est, non tamen ab omnibus, qui hos commentarios euoluent, faciliè saltem intelligi potest. Itaque de no-

minibus prius locutus, mox ad rem reuertat. Quòd calidum, frigidum, humidum, siccum uenon vnum aliquid apud Græcos significant, vbi de corporibus dicuntur, prius est indicatum. Quòd autem & solæ ipsæ in corporibus qualitates, citra corpora quæ eas suscipiunt, sic interim nominentur, id quidem, vt nondum est dictum, ita nunc dici est tempestinum. Quæmodum nomen albi, tum de colore enunciant, quum ita loquuntur, Contrarius est albus color nigro: tum de corpore quod colorem suscipit, quum scilicet oloris corpus album dicunt: ita & calidi nomen tum de qualitate affirmant ipsa, tanquam si etiam caliditatem appellarent, tum verò de corpore quod caliditatem sustinet. Quippe caliditatem à corpore quod eam suscipit, diuersam habere naturam, & propriam existimare oportet: veluti in opere de Elementis est indicatum. Et caliditas quidem qualitas, eadem verò & calidum dicitur, veluti & albedo album. Ipsum verò corpus calidum, vnum hoc nomen tantummodo obtinet, calidum: sicuti album. Nunquam tamen caliditas vel albedo, corpus ipsum dicitur. Ad eundem modum siccum, frigidum, & humidum nominantur, tum ipsum corpus, tum qualitas. Non tamen corpus frigiditas, humiditas, vel siccitas appellatur, quæadmodum quæ in eo est qualitas.

COMMENTARIUS.

Definitis significationibus calidi, frigidi, humidi, & sicci, quid deinceps sit traditurus, exponit. Principio autem de nominibus iam dictis agit: & quòd iis ipsis interdum solæ in corporibus qualitates, citra corpora, quæ eas in se recipiunt: interdum etiam corpora quæ eas suscipiunt, nominentur, ostendit. Vt enim album, nunc de colore tantum enunciatur, nunc de corpore quod colorem illud suscipit: ita & calidi nomen tam de qualitate ipsa affirmatur, atque idem quod caliditas denotat, iam de corpore quod caliditatem excipit. Nec illa sanè distinctio inutilis est. Nam caliditas, & quæuis alia qualitas à corpore quod eam suscipit, diuersam obtinet naturam, atque propriam. Accidens siquidem est qualitas, nec sine substantia subsistere potest. Corpus verò ipsam suscipiens, substantia est, & per se consistit. Præterea caliditas etiam alio nomine calidum dicitur. Corpus autem ipsum, vnum hoc nomen calidum duntaxat habet, sicut album. Quapropter nunquam caliditas nominatur. Id quod lib. i. de Elementis fufius demonstrauit Galenus. Deinde, capite nimirum sequenti, Galenus explicabit rem quandam quæ potestate iam antea monstrata est, non tamen ab omnibus facile intelligi potest. Hæc autem alia non est, quam quòd nouem in vniuersum sunt temperamentorum differentiarum. Priusquam tamen ad eius rei explanationem veniat, quis vsus sit propositæ iam distinctionis exponit.

Hæc quum sic se habeant, non alienum est quum caliditatem, aut frigiditatem disputas quis proferat, nullam exoriri captionem, quòd
solæ

Calidum id de
qualitate, id de
corpore quod
eam suscipit
te affirmatur.

solę qualitates iis indicentur nominibus At calidum frigidumve quum dicitur, quando & qualitas ita, & quod eam suscipit corpus nominatur, facile est ei qui redarguere studet, vt quod a loquente non significatur, id, quo possit reprehendere, accipiat. Eiusmodi enim rem faciunt, qui sententiam illā, qua dicit Hippocrates, augescencia corpora plurimum habent innatum calidum, oppugnant. Neque enim corpus aliquod calidum ipsum innatum animali calidum ab Hippocrate dici intelligentes: neque id quid sit vsquam quęrentes: sed de sola qualitate, quam scilicet caliditatem appellamus, nomen id dici pręsumentes, sic dictum eius refellere parant. Et iam apparet, quod de homonymia distinguere, tametsi est res parua, tamen in rerum vsu non leuis experitur momenti.

1. Apho. 14.

De homonymia distinguere non est res leuis momenti.

COMMENTARIVS.

Causam exponit Galenus cur scire referat calidum, nunc corpus quod calorem suscipit, nunc qualitatem quam in se corpus recipit, significare. Nam ita facile captiones, ac reprehensiones Sophistarum, & aliorum qui ad redarguendum proni sunt, evitantur. Quod autem calumniandi ansam præbeat isto nominum calidi, frigidi, humidi, & siccī vsus parū perspectus, eorū qui Hippocratem temere oppugnare voluerunt, exēplo monstrat. Qua de re copiosissimē in commentario 1. Apho. sectio. 14. & in libro aduersus Lycum Galenus egit, vt non sit opus nunc de ea vberius verba facere. Plurimum itaque momenti in rerum vsu habet de homonymia distinctio, quam qui temere contemnunt, facile in multorum reprehensionem incurrunt.

Cap. VIII.

Verū quū hoc quoque abundē sit definitū, rursum^{ad} id quod superest redeamus. Quum enim humiditas, & siccitas, & caliditas, & frigiditas syncerę quędā & impermixtę sint qualitates, quęcūque has susceperē corpora, ea vtiq; calida, frigida, sicca, & humida prorsus, exactęque sunt. Atque hæc mihi genitorum, & pereuntium elementa intellige. Reliqua corpora vel animalium, vel stirpium, vel inanimorum omnium, veluti æris, ferri, lapidum, lignorum, in medio primorum illorum collocata esse. Nullum enim aliorum vel ad summum calidum, vel ad summum frigidum, vel ad summum humidum, vel ad summum siccum est: sed vel medium contrariorum, ita vt nihilo magis sit calidum quā frigidum, aut humidum quā siccum. Ac si quidem medium planē sit in utroque contrariorum genere, ita vt non magis sit calidum quā

GAL. DE TEMPERAMENTIS

† ἐκ τῶν

frigidum, aut humidum quàm siccū, id temperatū † absoluto sermone dicetur. Sin alterum contrariorum superet, siue in altera oppositione, siue in vtraque id sit, non etiam tēperatum dicetur. Ac si calidum magis sit quàm frigidum, quod magis est, id appellabitur. Idem statuendum de sicco & humido. Ad eundem modum si frigidum magis sit, nominabitur frigidum. At si in vtraque oppositione alterum superet, siue calidum vnà cum humido, siue calidum simul cum sicco, siue frigidum simul cum humido, siue frigidum vnà cum sicco, vtique pro vincenti fortietur id corpus appellationem. Et has quidem quatuor intemperies, vt suprā diximus, plurimi norunt tū medici, tū philosophi. Reliquas quatuor, quæ ex dimidio harū constitutæ sunt, nescio quomodo † omittunt, sicut etiam eam, quæ prima omnium, optimaque est.

† Περὶ τῶν τεσσάρων

COMMENTARIVS.

Novem tēperamentorum differentia.

Expeditis tandem significationibus, calidi, frigidi, humidi, & sicci, ad alterum quod explicandum restat, progreditur. ac quòd in vniuersum nouem sint temperamentorum differentia perspicuè ostendit. Primam differentiam constituit id, quod absoluto sermone temperatum est: hoc est, quod contrariorum exquisitè medium est, nihilo magis calidum quàm frigidum, aut humidum quàm siccum. Octo alias differentias constituit id in quo alterum contrariorum superat, adeoque intemperatum est. Idque bifariam, vel in altera nimirum oppositione, vel in vtraque. Si in altera duntaxat, sic quatuor erūt differentia, calida scilicet tantum, frigida tantum, humida tantum, & sicca tantum. Sin in vtraque oppositione, sic alia quatuor nascentur differentia, nempe calida & humida, calida & sicca, frigida & humida, frigida & sicca. Vt in vniuersum iam nouem sint omnium temperamentorum differentia.

Quatuor esse simplices temperaturas.

† περὶ τῶν τεσσάρων

Cæterum quòd superante calido liceat nihilo magis humidam esse, quàm siccam temperiem, quod vtique ad hanc spectet coniugationem, id vel ex iis quæ iam dicta sunt, manifestum arbitror. † Facile verò est, etiam si nihil esset prædictum, id colligere, cōcedentibus semel illud saltem, alterā esse temperiē humidā & calidā, alterā siccā & calidā. Si nanque necessariū omnino non est siccā esse, quæ calida sit, sed licet eā & humidā esse, licebit vtique & mediā esse: propior namque sicce tēperaturæ mediā est, quàm humidā. Adeundē modū est & frigida quædam tēperies altera, in qua nimirū frigidū pollet: hanc tamē nec humidā esse, nec siccā est necesse, sed potest inter has & mediā esse. Rursus enim hīc quoque eandē afferes rationem. Nempe si necesse non est frigidā temperiem esse humidā, scilicet & siccā eam fieri manifestū est, mediā quoque esse posse: quippe ipsa vicinior humidæ est quàm sicca.

Ergo

Ergo veluti duæ intēperies in altera oppositione sunt monstratę, altera calida tantum, altera frigida: sic in altera oppositione duæ alię statuatur, altera sicca tantum, altera humida, mediocriter scilicet sese habentibus calido & frigido. Iterum nanque dicemus hęc quoque, sicuti necesse non est si qua temperies sicca est, hanc protinus calidam quoque esse, sed fieri posse, vt etiam frigida sit: ita fieri potest, vt quępiā nec calida sit, nec frigida, sed in hac quidem oppositione, temperata: in altera, sicca. Simili modo nec humidam temperiem necesse est calidam, frigidamve esse: sed eam mediam esse inter huius oppositionis extrema licet. Si igitur necesse non est, vt vel intemperiem quę in calido est & frigido, sequatur ea quę est in altera oppositione intēperies, vel hanc, quę in illa, licebit aliquando & naturā quę in calliditate & frigiditate temperata est, vel siccam esse, vel humidā,† inuicemque quę in iis temperata est, vel calidam esse, vel frigidā.† Ita vt sint & hæc ab iis quę priores tum medici, tum philosophi nobis tradiderūt, quatuor diuersę intemperies, mediocque loco inter tēperatos habitus, & eos qui in vtraque oppositione sunt intemperati positę. Qui nanque in summo est temperatus, is neutrā oppositionē habet superantem. Qui verò aduersus hunc est intemperatus, vtrāque habet vitiosam. Mediū sortitur locum, qui in altera quidem est temperatus, in altera intemperatus: qui vtique & ex dimidio temperatus, ex dimidio intemperatus quum sit, meritò medius dici potest inter eum qui ex toto est temperatus, & eum qui ex toto est intemperatus. Et si quidē hæc sic se habent, sicuti certē habent, cur nouē† audacter dicere vniuersas temperamentorū differentias dubitemus? Temperatam quidem vnā, non temperatas octo: quarum quatuor simplices sint, humida, sicca, calida, & frigula: quatuor compositę, humida simul & calida, sicca pariter & calida, frigida simul & humida, frigida simul & sicca.

† πάλιν.
† ὅς ἐστι καὶ
τὸ αὐτὸν.

† ὅτι οὐκ ἔστιν.
Νοῦτον διαφορὰν
ἑνὸς τῶν
ταυμάτων.

COMMENTARIVS.

Quatuor esse simplices temperaturas, calidam nimirum, in qua calor frigori antecellit, humoris autem & siccitatis in ea æqualitas est: frigidā in qua frigus euincit atque dominatur: humidam cuius humor primas obtinet: siccam vbi humoris siccitas potentior est, paribus iis quę in altera oppositione sunt contrariis, quum paulo antē ostenderit Galenus: nunc qua ratione hoc ipsum colligi & ostendi possit, exponit, quę est eiusmodi, Si necessarium omnino non est, vt ea quę calida est intemperies sicca sit, vt capite secūdo huius libri dictum est, sed potest ea & humida esse, erit vtique etiam media, quę

GAL. DE TEMPERAMENTIS

ſcilicet nec humida, nec ſicca erit. Propior nanque ſiccæ temperaturæ media eſt quàm humida. Quia à ſicca, vtpote extrema, non eſt niſi per mediam, ad humidam, quæ itidem extrema eſt, & longius à ſicca diſtat, tranſitus. Et hæc quidem reliquis etiam tribus ad eum quem Galenus exponit modum ſimplicibus intemperaturis, accommodanda erit. Cæterùm iam dictæ quatuor intemperies medio loco inter temperatos habitus, & inter eos qui in vtraque oppoſitione ſunt intemperati, poſitæ ſunt. Qui enim extremè vel in ſummo eſt temperatus, iſ naturam oppoſitionem excedentem, adeoque vtranque temperatam obtinet. Qui verò ex aduerſo eſt intemperatus, vtranque oppoſitionem vitioſam habet. Medium igitur locum ſortitur qui in altera oppoſitione eſt temperatus, & in altera intemperatus. Quum enim iſ ex dimidio ſit temperatus, & ex dimidio intemperatus, meritò vtrique inter eum qui ex toto eſt temperatus, & eum qui ex toto eſt intemperatus, medius dicitur, vt nulli non perſpicuum eſt.

Cap. IX.

IN quolibet verò iam dictorum temperamentorum permagnus eſt exceſſus defectuſque modus, tam in iis quæ abſoluto ſermone temperamenta dicuntur, & in vniuerſa ſubſtantia, quàm in iis quæ in vnoquoque genere. Si cui igitur agnoſcendorum temperamentorum cura eſt, incipiat exercitationem oportet ab iis in quolibet genere naturis, quæ temperatæ mediæque ſunt. Quippe ſi cum iis alias compareret, facilè quod in quauis ſuperat deficitve, inuenerit. Ergo primum de iis ſiue ſimpliciter temperata intemperatæque dicuntur agendum, quæ in omni generata ſubſtantia, non ſolùm in animalibus & ſtirpibus, diſquirenda diximus.

COMMENTARIUS.

Quod nouem temperamentorum magna ſit latitudo, & maioris minorique in iis ratio multiplex, hoc loco monet Galenus. Eſt enim vnus altero magis minuſque tum temperatus, tum intemperatus. Tamen ſi quis rectè cognoscere temperamenta voluerit, huic incipiendum erit ab iis quæ in vnoquoque genere ſunt temperata ac media, ac cū illis alia conferenda. Sic enim promptè ea quæ excedunt temperata, aut ab iisdem deficiunt, inueniet. Temperata igitur & intemperata quum duplicia ſint, nempe ſimpliciter ſiue abſoluto ſermone, in vniuerſa ſubſtantia, & in ſingulis generibus temperata & intemperata, vt dictum eſt cap. 6. primum de iis quæ ſimpliciter ita dicuntur, acturus eſt Galenus. Atque hoc loco ſciendum erit Aldinum Græcum codicem hîc eſſe deprauatum. Nam in eo ita ſcriptum inuenitur: κατὰ τὴν αἰσθητικὴν ἀπορίαν, καὶ τὴν πρὸς τὴν φύσιν ἀπορίαν, ἡ δὲ καὶ ἡ ἐν τῷ αἵματι γένεσις. Quæ quidem lectio Linacro interpreti occaſio fuit, vt in eum modum conuerteret hæc Galeni verba: non in iſ modò quæ ſimplicia ſunt, ſed etiam in compoſitis, idque tum in tota ſubſtantia, tum verò in vnoquoque genere. Quæi verò Galenus hîc de intemperatis tantum, quæ vel ſimplicia, vel cōpoſita ſunt, tempe-

† Κατὰ τὴν αἰσθητικὴν ἀπορίαν, καὶ τὴν πρὸς τὴν φύσιν ἀπορίαν.

† αἰσθητικὴ ἀπορία καὶ πρὸς τὴν φύσιν ἀπορία.

Nouem temperamentorum magna latitudo.

Aldinus Græcus codex emendatus.

temperamentis agat, & non potius de temperatis & intemperatis simul, quā
diferēte dicat, si quis temperamēta cognoscere vōluerit, huic à temperatis esse
exercitationem incipiendam. Non igitur, ἀπλῶς λεγομένης κρείττων, sed ἀπλῶς
λεγομένης scribendum erit id quod ē sequētibus satis liquet, vbi ait: τῶν ἀπλῶς
λεγομένων εὐκράτων ἢ δυσκράτων. Hanc lectionem esse legitimam vetus quoq;
interpres confirmat, qui præsentem locum ita est interpretatus, Et similiter
reperitur in complexionibus quæ absolute dicuntur, in vniuersalē substanti-
a: & in complexionibus quæ dicuntur in aliquo generum &c.

Portò hīc quoque tācillum saltem distinguere de nominibus
conueniet, quodd calida temperies alia quidem energia, siue, vt lo-
quuntur, actu sit, alia potestate: tū quod potestate ea esse dica-
mus, quæ quod dicuntur id nondum sunt, sed faciliē id fieri pos-
sint, quoniam naturalem vt id fiant[†] habilitatē sint adepta. Igitur
primum de iis quæ actu calida, frigida, humida, & sicca sunt dis-
seramus, auspicati ab vniuersa substantia, mox ad animalia &
stirpes descensuri. Ita enim consummationem habebit, quod in-
stitutum nobis est.

C O M M E N T A R I V S.

Calidam temperiem esse duplicem hīc obiter ostendit, aliam actu, aliam
potestate. Actū, id est, re ipsa calida, est in igne. Potestate, in pyrethro, & ca-
storio. Quodlibet enim illorum quod dicitur, hoc est, calidum, nondum est,
id est, actu non calefacit, sed faciliē id fieri potest, quod naturalem vt calefaciat
habilitatem sit nactum. Primum autem, in hoc & sequenti nimirū libro, Ga-
nus de iis quæ actu calida, frigida, humida & sicca sunt differet: in tertio ve-
rò de iis quæ potestate seu facultate calida sunt, tractabit: quo in loco plura
de iis dicturi sumus, & Brachelij ineptias confutabimus.

Calida tempe-
ries duplex.
Actu.
Potestate.

Quoniam igitur quod in omni genere, maximēque in vniuer-
sa substantia mediū est, id ex mixtione extremorum conflatur,
vtique conueniet, vt tum[†] intelligentia eius, tum agnitio ex illis
sumatur. Ac intelligentia quidē facillima est. Quippe à calidissi-
mo omnium quæ sub sensum veniunt, veluti igni, aut quapiam
aqua quæ ad summum sit fetuens, ad id quod omniū quæ no-
bis apparent est frigidissimum, veluti glaciē, & niuem[†] descen-
dentes, æstimato inter ea intervallo medio, ad vnguem id[†] diui-
dimus. Sic enim symmetron, quod scilicet ab utroque extremo-
rum pari abest spatio, intellectu cōprehendemus. Quinetiā id
nobis preparare licet, miscentibus aquæ feruenti parem modum
glaciei. Quod enim ex ambobus est mixtum, pari intervallo ab
utroque extremorum aberit, & eo quod vrit, & eo quod frigore
[†] mortem inducit. Non est igitur difficile ei, qui ita mixtum te-
tigerit, medium vniuersæ substantiæ in calidi, frigidique opposi-

[†] Nō est.

[†] Nō est.

[†] Nō est.

[†] Nō est.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

tione habere, eiusque meminisse, atque alia omnia illi veluti normæ adaptata iudicare. Quin etiam si terram quæ sicca sit, vel cinerem, vel tale aliquid quod planè sit aridum, pari aquæ mole imbueris, medium in sicci humidique oppositione effeceris. Ergo ne hîc quidè difficile est, vbi visu pariter tactûque eiusmodi corpus noueris, memoriæ id insigere, eoque ad humidorum ac siccorum, quæ deficiant superentve agnitionem, pro norma, exemplarique vti.

COMMENTARIUS.

Medium in-
noueris sub-
stantia ut dignosc-
dum.

Quum paulo antè promiserit Galenus se ab iis quæ simpliciter temperata & intemperata dicuntur, temperamentorum dignotionem auspicaturû: nunc, ut pollicitus est, quo pacto temperatum seu medium in vniuersa substantia dignosci debeat, perspicuè monstrat. Quum enim id ipsum nō sit nisi quod ex mixture extremorum cōstat, oportet tum intelligentiâ eius, tum dignotionē ex ipsis extremis consistere. Ac intelligitur quidem medium facillimè hoc pacto. Si à calidissimo omnium quæ sub sensum veniunt, verbi gratia, igni, aut aqua summè seruente, ad id quod omnium est frigidissimum, glaciem scilicet & niuem, descēderimus, intellecto inter calidissimum ac frigidissimum intervallo medio, exquisitè id ipsum distinguimus, aut diuidimus, eò quod ab utroque extremorum, calidissimo nimirum & frigidissimo, pari spatio abest. Atque hoc modo medium siue symmetron moderatūve intellectu deprehendemus. Nostra verò industria consequemur, ac præparabimus medium, si aquæ seruenti, parem glaciæ quantitatem miscuerimus. Id enim ut in medio extremorum situm est, sic in calore & frigore temperatum erit, neque si manum in id quis demittat, inde quicquam afficietur, aut sentiet. Rursus si terræ siccæ vel cineri, vel tali cuiuspiam quod planè sit aridum, aquæ æqualem molem adiecerimus, humidi, sicci que verè medium efficiemus, adeo ut si quis demum illud tangat aut tractet, neque durum, neque molle esse percipiet. Hoc ita paratum dignotione quæ per tactum fit, apprehendere licebit, ac memoriæ insigere, eoque ad calidorum & frigidorum, humidorum ac siccorum agnitionem pro norma vti. Poterimus igitur temperatū simpliciter, siue in vniuersa substantia duplici ratione cognoscere, intellectu, & tactu, ut iam ostensum est. Bracheliustamen posteriore mixtionem, cineris nimirum cum aqua, more suo, hoc est, pueriliter, aut, si mauis, ineptè arrodit. Nihil enim prohibet etiam si à cineribus aqua ferè imbibitur, & absorbetur, quin ex horum mixtura medium in humidi sicci que oppositione efficiatur, ut quivis facillè secum æstimare poterit.

Bracheli-
us
pueriliter
Ga-
lenū areo-
dic.

Corp^o de quo
iudicandum
est, mediocri-
ter calens sit.

Porrò corpus de quo iudicandum est, mediocriter calens esto. Nam si hoc ipsum, humidi sicci que medium corpus ad summū calorem frigusve sit perductum, falsam interim imaginationem excitabit, videbiturque aliquando quàm sit mediocre humidius, aliquando siccus. Quippe si liberalius calefiat, liquatum iam ac fluxide, humidioris substantiæ imaginationē de se præbebit. Cōtrā refri-

refrigeratum plus iusto, consistit, ac cogitur, immobilēque redditur, & durum tangenti apparet: vnde etiā falsam siccitatis imaginationem exhibet.† Quod si verò veluti humidi siccique partem modum habet, sic caloris ac frigoris sit in medio, nec durum, nec molle tangenti apparebit id corpus.

COMMENTARIVS.

Ne quis in iudicando num corpus humidi siccique mediū sit, erret, vnicū esse curandū monet, vt mediocriter calens sit. Si enim hoc ipsum ad summum calorem frigidūve perducatur, falsam de se imaginationem præbebit, & aliquando quā est mediocre, humidius, aliquando siccius esse apparebit. Nam si plurimum calefiat, liquatum à calore externo, ac fluxile factum, humidioris substantiæ phantasiam de se exhibebit. Si verò contrā plus iusto fuerit refrigeratum, cōsistet, cogetur, immobilēque reddetur, ceræ instar, quæ calefacta fluxilis, refrigerata autem immobilis fit, ac cogitur. Vt igitur rectē de illo iudicare possis, necesse est vt quemadmodum humidi siccique parem modum habet, sic caloris ac frigoris etiam in medio sit ita enim nec durum, nec molle tangenti ad corpus apparebit, sed in medio vtriusque erit. Proinde hoc Galeni præceptum diligenter obseruandum erit, priusquam corpus humidi siccique medium arbitrio sensui committas.

Atque tota quidem eiusmodi corpora per tota se miscendi, cālidum inquam, frigidum, siccum, & humidum, homini facultas non est. Terra enim aquæ confusa, miscetur quidē quatenus scilicet videri cuipiam possit, atque ita tota toti temperatur. Caterū appositio exiguarum partium ea est, nequaquam totorum per tota mixtio. Sed ambo ea per tota miscere, Dei, vel naturæ opus est: magisque si calidum, ac frigidum inter se tota per tota miscenda sint. Attamen appositionem eiusmodi efficere, vt sensum effugiāt singula simplicium corporum, non solum naturæ opus Deivē est, sed etiam nostrum. Neque enim difficile est tali mixtione lutum, quod medium siccū humidique sit moliri. Simili modo, & quod calidi ac frigidi sit medium. Ac videbitur tibi eiusmodi corpus in calore & frigore temperatū, imò etiam in duritiæ, molliæque medio statu esse.

COMMENTARIVS.

Quum paulo antè arte & industria nostra, medium in vtraque oppositione Galenus effici posse docuisset, nunc quatenus ars naturam in contrariorum confusione ac permixtione exprimat, ostēdit. Quippe ars ipsa naturam quidem imitatur eousque vt calidum, frigidum, siccum & humidum, quatenus scilicet videri cuipiam possit, inter se misceat, sed tota totis contemperare ac confundere non potest. Tota verò per tota misceri intellige, quæ ita in se mutuo confusa sunt, vt in vnam naturam transferint. Quapropter in ea confusione, qua ars terram aquæ miscet, appositio quidem exiguarū sit par-

GAL. DE TEMPERAMENTIS

Tetrapharmacum.

tium, nequaquam autem totorum per tota mixtio. Appositionē enim cuiusmodi efficit, ut singula simplicium corporū sensum effugiant. Id quod exemplo tetrapharmaci, quod ex cera, resina, pice, & adipe cōponitur, satis liquet: in quo nullum horum quatuor integrum syncerūque videtur, sed omnia inter se ita sunt permixta, ut sensu ipsa discernere nō liceat. Pariter in ficioribus medicamentis accidere solet. Si enim illa sint optimē leuigata, nullum ex iis simplex purūque seruatur, nec vllam vnquam licebit, quantumlibet per minimam accipias, particulam inuenire, vbi quodpiam ex iis syncerū, alterique impermixtum inspicitur. Atque per talem mixtionem lutum etiam facere licebit, quod inter humidum & siccum medium sit, imō quod etiam inter calidum & frigidum medium fuerit, vbi nimirum terram cum aqua, ad eum qui paulo suprà expositus est modum, miscueris. Sed hīc Brachelius Galeno insultat, sibi non videri dicens, quo modo oriatur medium inter calidū & frigidum: nam lutum minus habet frigiditatis, quā seruens aqua caliditatis. Atqui non videt homo ille Galenum non lutum cum aqua seruente, sed terram potius, quæ summē, de sua sententia, frigida est, miscere, & ex horū duorum confusione, lutum, quod frigidi & sicci medium sit, efficere. Ignorat præterea Brachelius inter se differre lutum & terram, veluti id quod est simplex ac compositum, siquidē terra simplex est, lutum autē cōpositū, quē admodū metipse Gale. li. 9. de Simp. medi. facul. testatur, vbi lutū scribit esse terrā liquore irrigatam. Vt hinc omnibus cōstet Brachelio ineptiorē, aut saltē ad temerē calumniandum promptiorem hominem solem nunquam vidisse.

Brachelius temerē Galeno insultat.

Brachelius ad calumniandū promptissimus.

Huiusmodi autem est hominis cutis, utpote omnium extremorum calidi, frigidi, duri, & mollis verē media: maximē ea quæ est in manu. Hæc enim omniū sensibilibus veluti norma futura erat prudentissimo animantiū tactus instrumentum ab ipsa natura præparata[†] aptū. Quo magis eā ab omnibus extremis, calido inquam, frigido, sicco, & humido pari abesse intervallo oportuit. Iam utique & constat ex horū omnium æquis portionibus, non[†] cōfusus modō, sed etiā per totas se mixtis, quod nostrū planē nemo efficere potest, sed est naturæ opus. Quæcūque igitur partes cute sunt duriores, veluti ossa, cartilaginee, cornua, pilī, vngues, ligamēta, vngulæ, calcaria, in iis omnibus siccū præualet. Quæcūque verō molliores sunt, sicuti sanguis, pituita, adeps, seuū, cetebrū, medulla tū spinalis, tū altera, in iis humidi plus est, quā sicci. Quinetiā quantō siccissima omniū quæ sunt in homine pars, cutem siccitate superat, tantō rursus à cute[†] abest, quod est humidissimum.

† in dñs.

† Mixturæ.

† in dñs.

COMMENTARIUS.

Cutis in manu hominis omnium extremorum exquisitè media.

Cutem hominis omnium extremorum exquisitè mediam esse, & omnis exuperantiæ expertem, eam præsertim quæ manum, maximē internam eius partem, utpote cui plurimæ neruorum exporriguntur fibræ, integit, iam nūc monet, atque paulo pōst fusiùs docebit. Quocirca huic rectē intemoscendorum temperamentorum, quæ actu calida, frigida, humida & sicca sunt, æquā

æstima-

æstimationem, normamque cognitionis & iudicij defert, si modò ab iis quæ extrinsecus occurrunt, vt in aliis quoque sensibus requiritur, quemadmodum alibi docet, à calore scilicet & à frigore, nihilo sit mutata, neque vllam aliam immutationem acceperit, neque vti fossoribus, callo sit obducta. Quæ enim sic affecta erit, im proba & iniqua æstimatione in errorem inducet, vt cap. 7. libri secundi fufius demonstrabitur. Est itaque cutis iam dicta, non leoni, nõ cani, non a sino, sed homini potius, animantium prudentissimo ac sapientissimo, tactus instrumentum preparata idoneum: *olus* enim legendum esse iudico. Quodd si tamen *iniciat* esse scribendum contendas, domesticorum conuersas necesse erit: vt sit sensus, Hominem inter domestica animalia esse sapientissimum. Prior tamen lectio melius quadrare videtur. Vt hoc nomine hanc ab omnibus extremis pari intervallo abesse oportuerit, & ad eam reliqua omnia quæ calida, frigida, humida & sicca sunt, cõferre necesse sit. Quare toto cõlo errat, & contra omnium medicorum sententiam statuit Brachelius cutem magis ad frigidum & siccum accedere, quum constet illam omnis excessus, propter causam sequenti capite exponendam, planè expertem esse. Errat præterea quodd cum Aristotele, quæ perpetuò nullo adhibito iudicio sequitur, cutem sensu destitutã putat: aut, vt ipse loquitur, per se insensibilem esse ait: ideoque non hanc, sed neruũ præcipuũ tactus organum esse. Nam sentit cutis nullo alio interueniente, adeoque per se, sed tamen neruorũ occasione, qui proprij, & certa serie cuti exporriguntur.

Brachelius cõtra omnium medicorũ sententiam impudenter cutem sinit frigidã & siccam. Cutis non est sensu destituta

Cap. X.

POrro videtur nunc [†] quodãmodo[†] oratio nostra quæ utilissima sunt attingere, ac docere simul quodd tum animalium, tum verò omnium corporum temperatissimus sit homo. Simul quodd omniũ quæ in eo sunt particularum, cutis quæ intra manum habetur, omnis excessus planè expert sit. Insistentes igitur hoc loco, æstimemus quisnam sit optimè temperatus homo, quem scilicet totius substantiæ, vel potius tum hominum, tum reliquorũ animalium medium, veluti regulam[†] quandam & normã statuentes, reliquos omnes huic collatos, calidos, frigidos, humidos, siccõsque dicere oportet. Cõcurrant ergo oportet in hoc nomine multæ notæ. Quippe[†] vt ad vniuersam substantiã æstimatus medius apparere debet, & magis etiã vt ad homines & animalia. Ac mediũ quidem in vniuersa substantia, communes notæ iam dictæ sunt.

† *Proe.*
† *Adip.*

† *Tub.*

† *De mte vni*
De mte vni
De mte vni

COMMENTARIVS.

Hominem esse tum animalium, tum omnium corporum temperatissimũ, simulque omnium quæ sunt in eo particularum cutis quæ intra manum habetur, omnis excessus planè expert, hoc capite postremo monstrare pergit. Initio autem quodd bisariam temperatissimus dici possit homo, innuit, in vniuersa scilicet substantia, & vt ad homines, animalisquæ æstimatus, id est in hominum specie, & toto animalium genere. Temperatissimus siue medius in

Homo tum animalium, tum omnium corporum temperatissimus. Homo bisariam temperatissimus dicitur.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

vniuersa substantia, siue absoluto sermone, est in quo exacta contrariorum paritas est. Atque is alio nomine temperatus ad pondus dicitur. De quo quā in præcedentibus abundē disputatum sit, non est cur hoc loco de eo copiosius disseramus. Mirari autem satis non possum Brachelij insignem temeritatem, qui sermonem, quod homo respectu totius substantiæ sit temperatus, durum, imò simpliciter falsum esse ait, quum tamen nemo est qui nesciat, atque suprà etiam est demonstratū, fieri posse ut homo qui in vniuersa substantia, verè ac prorsus ponderèue, ut dicere solent, temperatissimus, & ad vnguē medius sit, reperiatur. Cur enim natura ipsa, quum id ipsum arti haud sit denegatum, exacta æqualitate extrema permiscere haud posset? Sed quid hominis illius perpetuò confector ineptias? præstat igitur iis relictis ad alia magis necessaria progredi.

Quæ verò ut in animalium speciebus notantur, actionis perfectione, quæ cuique sit conueniens, iudicantur. Conuenit autem homini ut sit sapientissimus. Cani verò ut mitissimus, pariter sit & fortissimus. Leoni ut tantum sit fortissimus, sicuti oui, ut sit tantum mitissima. Iam verò quod corporis actiones consentientes esse animi moribus oporteat, tum Aristoteli in iis, quæ de partibus animalium scripsit, tum verò nobis alibi nihilominus est demonstratū. Atque methodus quidem hæc est. Exercitari verò ut in singulis animalium generibus [†] per omnia mediū pròptè quis noscat, id cuiuslibet hominis nō est: sed diligentis in primis, & qui per longam experientiam, & multam omnium particularium peritiā inuenire medium queat. Quippe ad eū modum plastæ, pictores, statuarii, alii denique fectores, quæ pulcherrima sunt in omni specie tum pingunt, tum fingunt, veluti hominem, equum, bouē, leonem formosissimum, ad id, quod mediū est in illa specie, collinentes. Laudantq; homines Polycleti statuā Canonem appellatā, inde aded id nomen sortitā, quod partium inter se omnium [†] commoderationem ad vnguem habeat.

COMMENTARIUS.

Hactenus de homine temperatissimo simpliciter, vel in vniuersa substantia disseruit Galenus. Nunc de iis acturus, quæ temperatissima sunt in singulis animalium speciebus, quæ non contrariorum paritate, sed actionis perfectione, quæ cuique est conueniens, iudicantur, ut suprà, cap. nimirū sexto, abundē est expositum. Ita sanè temperatissimo in specie humana homini conuenit, ut sit sapientissimus. Quippe in vnum, inter omnia animalia, hominem, sapientia ac prudentia cadit. Quare quanto is magis temperatus fuerit, eo quoque sapientior erit. Pari ratione si in canina specie, canis aliquis temperatus fuerit, conuenit ut is erga domesticos sit mitis ac fidelis, erga externos autem fortis ac sæuus. Nam hæc & alia omnia quorum hîc meminit Galenus, monstrant canem, leonem, & quæ esse temperata, quod scilicet

Brachelij temeritas notatur.

Corporis actiones animi moribus consentientes esse oportet.

† *Κατὰ τὰς ἑκάστης φύσεως.*

Canon Polycleti.

† *Συνεργίαν.*

Homo sapientissimus.

eos animi mores retineant, quæ illorum naturæ maximè cōueniunt. Id quod iis verbis innuere voluit Galenus, Corporis actiones cōsentientes esse oportet animi moribus. Mira verò hæc nōnullis videri potest loquēdi ratio, quod ait, Corporis actiones cōsentientes esse animi moribus oportere. Hinc est q̃ Brachelius se nescire dicat, quas hīc actiones prædicet, aut cū animi moribus cōparet. Non enim corporis robur semper respondet ingenii viribus, multo minus cū iis naturales operationes cōueniunt &c. Nā alia quæ subiicit, lubes prætereo. Sed si diligentius librū Galeni cui titulum fecit, Quod corporis temperaturam animi mores sequantur, quem hoc etiam loco citat, legisset, in eā dubitationem haud incidisset. In eo enim inter cætera scribit, animi substantiam facultates eius sequi, perinde vt actiones. Non est autem animi substantia essentiāve, nisi temperamentum quatuor seu qualitatum, seu corporum humidi, calidi, frigidi & siccī : igitur temperaturæ corporis, actiones quoque cōsentientes sint oportet. Sic sanè accidit, vt vicissim corporis temperamento, animi essentia ac mores respondeant. Animus nanque noster & mitior, & fidentior redditur corporis temperamenti beneficio. Quid multa? facultates animi à calido, frigido, humido & siccō immutantur, vt luculenter in libro paulo antè nominato Galenus demonstrat. Vt idem sit dicere, corporis actiones cōsentientes esse animi moribus oportet, & animi mores corporis temperaturam sequi oportet. Siquidem temperatura corporis, facultatum & actionum causa est. Vult igitur hoc loco docere Galenus, quod necesse sit vt corporis temperamento animi mores & actiones etiam cōsentiant. Neque refert si dicas, quemadmodum paulo pōst loquutus est Brachelius, quod natura effingit corporis particulas iuxta animi mores. Quippe particulis corporis ad suas actiones veluti instrumentis vitur, quæ quidem actiones non nisi à temperamento, veluti causa, proficiscuntur, quæadmodum in libro iam sæpius citato, & de Vsu partium inscripto Galenus, & de Partibus animalium Aristoteles ostenderunt. Cæterum non est cuiuslibet hominis vt promptè medium in singulis animalium generibus noscat, sed diligentis, vel vt Galeni verbo vtar, φιλοπόνη, id est, amantis laboris: quod scilicet longa experientia, & multa omnium particularium notitia ad eius inuentionē opus sit. Id quod artificum quorundam, nempe figulorum, pictorum, ἰαγματοποιῶν, id est, eorum qui virorum statuas effingunt, & fictorum: ἀγαλματοποιῶν Galenus vocat: id est, eorum qui quævis simulachra fingunt, exemplo monstrat. Hi enim sese exercitantes quæ pulcherrima sunt in omni specie tum fingunt, tum pingunt, ad id quod medium est respicientes, & intenti. Sic sanè Polycletus, vt testis est lib. 5. de Hippo. & Plato, placitis Galenus, initio librum composuit cui titulus fuit Polycleti Canon, id est norma in quo quum omnes congruitates corporis docuisset, opere demum orationem confirmauit, iuxta libelli præcepta statua fabricata, quam eodem nomine quo librum inscripserat, Normā Canonemve appellauit. Huius itaq; industriā in cognoscēdo medio, vt medicus imitetur, Galen^{us} tacitè hortatur.

Habet autem quæ nunc quærimus plus aliud, quàm canon ille. Quippe non solum humoris & siccitatis in medio consistit is, qui ita eufarcus siue temperatus est homo, sed etiam optimam formationē adeptus est. Quæ fortasse bonā quatuor elementorū

Bracheli^{us} ne-
plūq̃ Galeni
lection.

Nō est cuius-
libet hominis
vt promptè me-
dium in singu-
lis animalium
generibus nos-
cat.

ἰαγματο-
ποιῶν
ἀγαλματοποιῶν

Polycleti Ca-
non.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

temperie est comitata, fortasse autem diuiniorem aliquam supernam originem habet. Ceterum quod eiusmodi homo prorsus sit temperaturus, id est necessarium. Quippe mediocritas in carne, ex media temperie provenit. Protinus autem adsequitur tale corpus, ut optime ad actiones sit comparatum, tum in mollitie, & duritia, preterea calore ac frigore mediocriter se habeat. atque haec omnia in sunt cuti, huiusque maxime illi parti, quae est intra manum: ubi scilicet callum eiusmodi non contrahit, qualis in remigibus & fossoribus cernitur. Quum enim gemini usus causa, manus sint factae, tactu discernendi, & rem quamvis comprehendendi: utique quae molles sunt ad exquisitius tangendum: durae ad aliquid maiore vi capiendum magis sunt idoneae. Quinetiam cutis quae non solum omnium hominis partium, sed etiam totius substantiae, & omnium quae generationi corruptionisque subiiciuntur corporum media est, ea nec callosa, nec dura lapideaeve est, sed secundum naturam se habens, quo scilicet cutis genere maxime perfectum esse tactum censemus. At quod in duritia & mollitie medium omnium particularum locum sortita sit, abunde liquet. Quod autem & in calore, ac frigore similiter se habeat, ex eius substantia, maxime intelligas licet. Est enim veluti sanguine praeditus nervus, qui sit inter nervum & carnem quiddam plane medium, ac si ex mixtis utrisque constitueretur. Ceterum nervus omnis exanguis est & frigidus. Caro mul ti sanguinis, & calida. Media inter utrumque est cutis, nec plane exanguis, ut nervus: nec sanguine abundans, ut caro.

COMMENTARIUS.

Quum in Polycleti statua, quam Canonem, ob causam paulo ante expostitam vocarunt, tantum sit externa quaedam figurae concinnitas, ideo Galenus medium temperatumve hominem, hunc canonem duplici ratione superare docet. Una, quod humoris & siccitatis in medio consistit homo temperatus, & quod in calore & frigore mediocriter se habeat, in summa in quatuor qualitatibus primis plane medium ac temperatus est. Contra, Polycleti statua in humiditate & siccitate, adeoque mollitie & duritia, item in calore ac frigore mediocriter se non habet, sed ad duritiem atque frigiditatem magis declinat. Altera ratione, homo temperatus Canonem illum Polycleti superat, quod apud Graecos *ἡ ἀνάστασις*, id est, optimam formationem adeptus sit. Sed dices, an non Polycleti quoque statua optimam formationem nacta est? Respondedo: optimam quidem adeptam est, quatenus ad externam attinet figuram: sed quum conformatio non tantum in figura, verumetiam in concavitate, asperitate, & leuitate consistat, partium internarum optimam conformationem nequaquam nacta est. Neque enim vllas partes internas formatas obtinet. Quare ridendus merito hoc loco Brachilius est, eo quod non potest non admirari Galenum, qui in qua-

† in quibus.

† 777.

Gemini usus
causa manus
factae.

† 777. & 778.
† 777. & 778.
† 777. & 778.
† 777. & 778.

Medius homo
Polycleti sta-
tuam duplici
ratione super-
tat.

Brachilius
ridendus.

in quadrato homine ultra id quod laudatur in Policleti statua, iustam formationem spectat. Melius igitur sic habere sermonem putat, Quia non tantum optimam formationem adeptus est quadratus homo, sed etiam humoris & siccitatis in medio consistit. Aut sic restituendam lectionem arbitrat, Nam præterea in humoris ac siccitatis medio consistit quadratus homo, præterquam quod optimam formationem sit adeptus. Sanè, ait, simpliciter sermo absurdus est, tãto magis miror quod à nemine hæcenus animaduërsus. Hæc ille. Non intelligit miser ille homo se potius, quàm Galenū admiratione, aut, si mauis, commiseratione esse dignum, propterea quod ignorat quid propriè sit formatio, & quot eius sunt species. Neque enim formationis siue *ἡλικίας* vox concinnam duntaxat figuram denotat, sed etiam concinnam concavitatem, & internarum partium asperitatem ac leuitatem. Non est itaq; Galeni sermo simpliciter absurdus, vt Brachelius somniat, sed verissimus. Nam temperatus homo in omnibus tam internis quàm externis corporis partibus, optimā adeptus est formationem. Quare temerè miratur quod absurditas hæc verborum Galeni à nemine hæcenus sit animaduërsa: quum ex iis quæ diximus omnibus perspicuū sit, nihil prorsus in iis esse absurditatis. Mirandum igitur multo magis est Brachelium esse tam impudentem, vt toties Galeno, grauissimo sanè auctori, suis ineptiis insultare audeat, tãmq; cæcum esse, vt non videat quàm passim se ridendum omnibus Galeni cauillatorem exhibeat. Cæterum dubitat Galenus num optimam formationem bonæ quatuor elementorum temperiei, an diuiniore alicui superne origini acceptum referat idq; haud immerito. Nam etsi verissimè est optimum temperamentum comitari figuram partium egregiè ad functiones comparatā, idemq; efficere vt omnis tum numerus, tum magnitudo, tum omnium partium inter se contextus, ad actiones idoneus sit tamen quū singularum humani corporis partium admiranda sit structura & compago, non prorsus à natura ipsa quæ ratione caret, sed ab æterna quadā mente diuinioreque aliqua origine, esse cõditæ videntur. Vix enim vsquā sese certius summis opificis Dei industria & providentiā, quàm in humani corporis, temperati præferim, de quo hoc in loco Galeno sermo est, structura & formatione expressit. Vt hoc nomine hanc partium omnium in homine temperato concinnitatem ac mediocritatem, non tantum in bonam quatuor elementorum temperiæ, sed in diuinā potius providentiā, quod sæpenumero etiā in iis libris quos de Vsu partium in scripsit, fecisse apparet, transferre coactus sit. Atq; hic est planè legitimus huius loci intellectus, quæ Brachelius, quanquā prolixè, sed suo more obscure admodū, an forma tẽperaturæ sequatur, disputet, haud est assensurus. Falsissimū autẽ est, quod ille inter cætera scribit, tẽperatissimū corpus esse posse, licet non sit concinnatissimū. Nā exẽpla quæ de Vlyssæ, Achille, Nireo, Aesopo, & Thersite affert, id ipsum nõ demonstrant. Nā etsi interdum corporis ferè totius moles indigesta est, ac humanæ figuræ turpitudine immẽsa, qualis in Aesopo fuit, tamẽ quū cerebri interim optima sit cõstitutio ac tẽperatura, nihil prohibet quin sensu subtilitas, & ingenij acrimonia in corporis deformitate, quāquā rarò accadat, elucescat. Hinc est quod Homerus, sapiētissim* poëtā, furiosum Thersitẽ sic delineauit, vt in imagine hominis, improbitas, malitia, & temeritas perspicitur. Vt errare hoc loco Brachelii omnibus cõstet, qui deformissimum omnium, nõ ignauissimū esse

Brachelius reprehensio.

Bracheli et cor.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

Cutis intra ma-
num tempe-
rata mediare
est.

putat. Quippe Homerus virum multorum fuisse verborum, quæ tamen illi ordine nullo aut decore eructata vomuisse scribit, abundè quàm ne micæ qui-
dem prudentiæ ac solertiæ habuerit, demonstrauit. Præterea cutem, quod præcedenti capite dixit, quæ intra manum est & callum nullum contraxit, temperatam mediâ uel esse nunc tandem monstrare pergit. Est enim ea nō solum omnium hominis partium, sed etiam vniuersæ substantiæ, & omniū quæ generationi & corruptioni subiiciuntur corporum media, ideoque reliquarum hominis partium omnium temperamenta illius comparatione determinantur. Quod autem in duritia & mollitie medium omnium partium locum sortita sit, tactus abundè indicat. Quod uero in calore ac frigore similiter se habet, ex eius substantia maximè colligitur. Est enim tanquam sanguine & carne præditus nervus, qui inter neruum & carnem quiddam planè medium est, ac si ex utrisque mixtis constitueretur. Nam nervus omnis exanguis est & frigidus, caro uero multi sanguinis, & calida. Media igitur inter utrumque est cutis, utpote nec prorsus exanguis, ut nervus, nec sanguine abundans, ut caro. Quinetiam quum nervus siccus sit, caro autem mollis & humida, quæ ex iis constat cutis, & duri mollisque, & humidi sicque medium occupet necesse est. Quo fit ut ab utrisque oppositionis extremis pari intervallo seiuncta, æquis eorum portionibus temperetur, neque iis quidem confusus modò, verum etiam per totas commistis. Quocirca ut sensus iudicio, sic & fabrica compactione, cutis media temperie continetur. Causa quare cutis naturam ex comparatione nerui & carnis capiat Galenus, à Brachelio allata, tam inepta, obscura, & intricata est, ut confutationem nullam mereatur. Cæterum ut obiter hoc etiam moneamus, quod gemini usus causa manus factæ sint, tactu scilicet discernendi, & rem quampiam cōprehendendi, Galenus plenius lib. 1. de Vsu partium monstrauit.

Brachelii ob-
scuras.

† Κρισις.
† Περσική
νον.
† Δισφοδὲ τῆς
δυστυχίας.

† Σιδήρεος.

Si igitur hanc omnium animalis partium normam, ac veluti[†] arbitram[†] constituens, reliquas illi conferas, atque ad eam examines, octo[†] intemperiei differencias in eis inuenies. Iamque membratim tibi de omnibus deinceps disseram. Humidissimū igitur frigidissimūque in corpore pituita est. Sanguis uero calidissimū, non ramen est is perinde humidus, ut pituita. Siccissimū ac frigidissimū est pilus. Minus eo & frigidū & siccū est os: hoc uero minus siccū est cartilago. Proximè hanc sequitur[†] ligamentum. Post hoc tendo, deinceps membrana, & arteria, & vena, ipsa scilicet corpora vasorum. Succedunt deinde nerui duri. Molles autem nerui in humiditate & siccitate mediam naturam, sicuti cutis obrinent. Nam in altera oppositione, quæ est calidi & frigidi, nervus mollis in medio non est: sed tantū ei deficit de calore, quantū de sanguine. Ita uero & reliqua omnia prius dicta, tantò sunt cute frigidiora, quāto minus habēt sanguinis. Etiā tuniæ ipsæ, maximè sanguineorū vasorum, arteriarū dico & venarum, non solum exangues sunt, sed etiam frigidæ

natura

natura. Contactu tamén sanguinis calefiunt, atque ad medium temperamenti statum veniunt. Sanguis verò ipse rursus à corde suum accipit calorem. Quippe id viscus natura tum omnium animalis particularum maximè sanguineum, tum verò calidissimum est. Proximum illi iecur est. Verùm cor† paululum à cutis duritie abest, iecur autem multo. Itaque etiam† tanto humidius quàm cutis cor est, quanto est mollius. Iam verò caro etiam cute humidior est, eadem tamè calidior. Spinalis autem medulla cute est humidior, atque etiam frigidior. Sicuti hac rursus humidius est cerebrum: cerebro autem ipso† pinguedo, cui concretio contingit, propterea quòd membranis adiacet: crasso nanque oleo est similis, eoque cògelatur, vbi cum frigidis, & exanguibus particulis coniungitur. At neque circa iecur coire pinguedo potest, neque circa arterias, venàve, aut cor, sed nec circa aliam vllam præcalidam particulam. Quoniam autem cogitur per id quod valde est frigidum, idcirco calefacta liquatur, cæterorum coagulatorum ritu. At cerebrum calefactum, minimè liquatur, eoque pinguedine minus est humidum. Porrò minus humida quàm pinguedo est & pulmonum caro, vt quæ nec ipsa calefacta liquefcet. Iam longè etiam quàm hæc pinguedine minus humida est cum lienis, tum renum caro. Omnia tamen cute sunt humidiora. Harum rerum demonstrationes proximo libro tradam, sicut omnia quæ ad vniuersam de temperamentis disputationem pertinent, duobus deinceps commentariis exponam.

COMMENTARIVS.

Cutem internam manus esse normam, & veluti *μετρίαν*, hoc est, arbitram, ad quam omnes reliquas hominis partes tam similes quàm instrumentales conferre oporteat, hoc loco ostendit. Nam si ad eam iam dictas partes examinaueris, octo diuersas intemperies, quatuor nimirum simplices, & totidem còpositas in eis inuenies. Nam et si pars corporis quæ calida tantum sit, haud facile reperitur, tamen inter eas quæ frigida tantum sunt, nervi molles hîc à Galeno recensentur, vt venarum & arteriarum tunicæ inter illas quæ siccæ solummodo sunt. Multæ autem quæ humidæ tantum sunt, inueniuntur, pinguedo scilicet, medulla, adeps siue sebum. Nam hæc, vt lib. 3. de Alimentorù facult. testatur Galenus, olei naturam habent, quam in calore & frigore temperatam esse constat. Compositas autem partium temperaturas particulatim Galenus enumerat. Omnium autem quæ sunt in corpore, humidissimam & frigidissimam pituitam esse tradit. Calidissimum autem sanguinem, non tamen perinde vt pituitam humidum. Atque hîc statim quæstio oritur, qui sit vt infra, lib. nimirum 2. cap. 4. flauam bilem sanguine calidiorem esse scribat. Libro præterea secundo ad Glauconem capi. 9. flauæ bilis humorem inter o-

Cor omnium particulari calidissimum.

† Βεσπύρ σίγματος ἐπὶ τῇ ἐκδορίτῳ.

† Τεσνίτη.

† Πυλὸν.

Περὶ τῆς αἵματος διὰ τὸν ἄνθρωπον συνστάσεως.

mnes qui in corpore sunt calidissimum & siccissimum esse scriptum reliquit.
 » Et capite quinto libri de Inæquali intemperie, disertè inquit, Calidissima natura est flava bilis, at frigidissima pituita. Sed facilis est responsio, nempe Galenum hoc in loco loqui de calidissimo, quod simul est humidum, sicuti antea est loquutus de eo quod frigidissimum est simul ac humidum, nempe de pituita. Et paulo post de frigidissimo, quod simul siccum est verba faciet. Eius autem quod in corpore est calidissimum & siccissimum, ut est, flava bilis, hîc nullam prorsus facit mentionem. Non igitur simpliciter sanguinem esse in corpore calidissimum asserit, sed inter ea quæ sunt humida. Id quod verum esse nemo ibit inficiat. Verùm hîc instabit alius, sanguinem nequaquâ calidum & humidum esse, sed temperatum planè asserens: idque Galeni testimonio ex libro primo de Natura humana Hippocratis desumpto. Nâ ibidem bis: nempe commen. 36. & 39. sanguinem esse temperatum scribit. Sed facilius est horum locorum prima facie pugnantium cõciliatio. Quippe hoc in loco ubi sanguinem calidum & humidum esse affirmat, id ipsum cutis, quæ, ut ostensum est, verè & exquisitè temperata est, collatione facit. Cùm ea enim collatus sanguis, rectissimè calidus & humidus dicitur, ut qui cute plus tum caloris, tum humoris obtineat. In libro autem de Natura humana Galenus sanguinem non alia ratione quàm ver, temperatum esse dicit, per se scilicet æstimatum & nulli collatum. Hac nanque ratione, quod in ipso nullo contrarium alij magnopere præcellat, nec calidum frigido, nec frigidum calido, nec humidum siccò, nec siccum humido, sanguis temperatus Galeno dicitur. Quamquam igitur sanguis ad calidum & humidum non nihil declinat, tamen quia id ipsum non fit, ut Galeni verbo utar, *μεγάλως*, id est, immodicè, declinatio hæc excessus nomine haud censetur, adeoque nihilominus temperatus appellatur. Nam exquisitè & ad vnguem temperata, ut in individuo quodam, ceu puncto, diutius consistere non possunt. Proinde sensus iudicium talia exili quadam latitudine disiecta comprehendit. Atque hinc est quod etiam balneum aquæ dulcis, etsi ad vnguem temperatum non sit, temperatum tamen dicamus. Quippe *ἐν μέσσει*, ut comprehensum est, suam habet latitudinem, quemadmodum alibi fusius monstrauius, ubi etiam locum hunc de sanguinis temperamento copiosissimè tractauius. Tepidus igitur, adeoque temperatus est sanguinis calor, quo nomine fit, ut ipse quoque sanguis temperatus verius, quàm calidus dicatur: quum calida duntaxat sint quæ ita per excellentiam dicuntur, & in quibus calidum frigido *μεγάλως*, id est magnopere præcellit. Huc respexit Hippocrates in libello de Corde, in cuius extremo ita scriptum reliquit, τὸ αἷμα οὐκ ἐστὶ τῷ φέσει θερμὸν, ἀλλὰ θερμαίνεται. Sanguis natura non est calidus, sed calefit. Vnde autem calefiat, Galenus hoc quoque in capite monstrat, inquit, Sanguis ipse à corde suum accipit calorem. Et clarius in libro de Foetuum formatione, ubi inter alia ita scriptum reliquit, In sanguine qui in venis est, absque cordis calore tepida quædam caliditas insita est, & propterea etiam in iecore. Cor verò quasi ignis quendam focus animalia sortita sunt. Sine corde enim sanguineorum animalium calor persimilis caliditati est, quæ in domibus æstatis tempore sentitur. Sed quemadmodum domus incenso in ipsa igne calidior redditur: ita animalium corpus ex corde caliditatem maiorem acquirit, quàm ea sit quæ in venis & iecore continetur. Hæc ille. Miror autem cur Brachelius hoc loco falsam Ga-

Sanguis quomodo in corpore calidissimus dicitur.
Obiectio.

Responsio.

An sanguis et peracius,

Incompendio medicinx.
Sanguis et calor tepidus.

Hippocrates.

Ieno affingat opinionem, nempe quòd is sanguini maiorem humiditatem, quàm pituitæ tribuat, quum tamen Galenus disertè dicat, *ἐν τῷ αἵματι οὐκ ἔστιν ὕγρην αἷμα* & interpres conuertit, non tamen sanguis perinde humidus est, vt pituita. Ita nunquam non ex Galeni fictis reprehensionibus famam sibi comparare studet Brachelius, compendiarie quidem, sed sceleratissima via. Quod monendum esse duximus, ne quis falsa esse, quæ prius de sanguinis tēperatura diximus, putaret. Porro quæ idē Brachelius de pinguedine adipē deisputat prolixè, ridicula ac planè puerilia sunt, quum ferè nemo sit qui nesciat pinguedinem, quæ Græcis *πικρὰ* dicitur, ab adipe siue seuo, quod idem *σέας* vocant, differre. Atque hanc sanè differentiam Galenus libr. ii. de Simpli. medica. facultatibus satis explicat. Quam si quis rectè cognouerit, facillimè quæ hīc ineptè Brachelius blatterat, discutiet. Præteritis igitur omnibus Thrasionis illius ampullosis iactationibus, aliisque eiusdem nugis posthabitis, breuiter ex hoc capite, & sequentis libri quinto, partium tēperamenta quæ in corpore sunt calidissimus est. Hoc ipso cor minus calidū, deinde sanguis, post hunc caro simplex. Hanc sequitur iecur, hoc lien, lienem renes. Cutis iis succedit temperata. Pituita omnium quæ in corpore sunt frigidissima. Huic asidet pilus. Os ei finitimum, subsequitur cartilago. Proximum est ligamentum, dein tendo. Post hunc membrana, deinceps arteria, vena. Ab iis sunt nerui duriores. Succedit spinæ medulla, deinceps cerebrum & pinguedo. Pilus omnium est sicciissimus. Hunc suo quæque ordine sequuntur, os, cartilago, ligamentum, tendo, membrana, arteria, vena, nerui duri. Ab iis cutis succedit temperata. Pituita omnium quæ in nobis sunt humidissima est. Subsequitur sanguis. Proxima illi est pinguedo. Mox succedit ossium medulla, cerebrum spinæ medulla, pulmo. Atque hæc quidem de partium temperie, quæ cutis collatione inuenitur, in præsentia sufficiant. Plura enim de iis in secundo differet Galenus.

Brachelium Gal
leno falsam af
fingat opinio
nem.

Adeps & seuū
differunt.
Πικρὰ
σέας.

Calidiorum or
do.

Frigidiorum.

Humidorum.

Libri primi finis.

CLAVDII GALENI DE TEMPE

ramentis Liber Secundus,

Thoma Linacro interprete.

Cap. I.

C quòd multifariam quidem dicatur humidū, siccum, calidum, & frigidum corpus, in proximo definitum est libro. Demonstratum præterea est nouem esse temperamentorum differentias, vnā quidem quæ mediocris sit, & temperata: reliquas omnes intemperatas, quatuor simplices, vnica scilicet in quaque pollente qualitate, calore, fri-

Cap. i. & s.

Cap. i.

in iudic.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

gore, siccitate vel humiditate: quatuor ab iis diuersas, in quibus
vtriusque oppositionis altera qualitas exuperat. Dico autē duas
oppositiones, alteram quæ est calidi & frigidi: alteram quæ est
humidi & sicci. Ab iis ad notas earum digressi, de temperata na-
tura disceptauimus, quoniam hæc omnium prima virtute, poten-
tia, cognitionisque ordine sit. At quum temperatum aliud abso-
lutè dictum inueniatur in vniuersa rerum natura, aliud verò in
singulis generibus: principiò visum est de eo considerandum es-
se, quod communiter in vniuersa natura æstimatur. Huius au-
tem notma indiciūque erat, elementorum portionis æquali-
tas, gratia cuius extremorum omnium medium ad vngue red-
ditum, temperatum & mediocre dicitur. Reliqua quæ in singu-
lis generibus temperata dicuntur, propriis corporum functioni-
bus visibūque iudicātur. Eoque fit, vt idem animalis cuiuspiam,
stirpisve corpus, omnium quæ in eodem sunt genere, medium es-
se possit, id est, temperatum & mediocre in illo genere: intem-
peratum autem alteri cuiuspiam comparatum, vel stirpium, vel a-
nimalium, vel inanimorum geneti. Quippe viuētis corpus cum
demortuo collatum, humidius calidiūque est. Verbi gratia, leo
viuens, leone mortuo, aut ipse seipso, aut alter altero calidior hu-
midiōrque est. Atque inde adeò dictum est veteribus, animal ca-
lidum & humidum esse, non quòd absoluto sermone humiditas
in eo, calōre exuperet: sic enim inuenire est animalia frigida sic-
cāque complura, veluti insecta aquis conuiuentia, culices, mu-
scas, apes, formicas: sed vt ad mortua collata. Viua enim apes, ca-
lidior humiliōtque, quàm mortua est: & formica viua, quàm
mortua. Cum homine tamen, equo, bouēve collata, tum aliis san-
guine præditis animalibus, omnia id genus frigida, siccāque tē-
perie sunt. Quin si ad vniuersam naturam spectans ea expendas,
ne sic quidem quo minus frigida siccāque sint, elabantur. Tan-
quam enim in vnoquoque genere, vbi quid à mediocritate re-
ces-
sit, ab eo quod superat nomen accipit: itidem in vniuersa sub-
stantia, quum aliquid medium transierit, non amplius tempera-
tum, sed vel calidum, vel frigidum, vel humidum, vel siccum no-
minabitur. Monstratum enim suprā est, hominem non solum a-
nimalium stirpiūve, sed etiam reliquorum omnium maximè
esse temperatum. Quoniam autem ex multis & dissidentibus is
conditus est partibus, manifestum est, quòd pars quæ omnium
tempera-

Cap. 9.

Cap. 9.

Cap. 10.

† Καὶ ἐν τῷ ὅλῳ.

† Δι' αὐτῶν.

† ἵνα γινώσκῃς καὶ
ἐν μέσῳ.

† ἵνα γινώσκῃς
δι' αὐτῶν.

† ἵνα γινώσκῃς ὅτι
καὶ ἐν μέσῳ ἔστιν.

Cap. 9.

† καὶ ἐν τῷ ὅλῳ.

Cap. 10.

† ὅτι καὶ ἐν μέσῳ ἔστιν
καὶ ἐν τῷ ὅλῳ.

temperamento media, hæc [†] simpliciter est temperatissima. Quæ [†] *ἐν ᾧ ἡ ἰσότης τῆς φύσεως*
 nanque animalis eius, quod medij est temperamenti, media, hæc
 omnium simpliciter est temperatissima. Monstratum verò est id ^{Cap. 9. & 10.}
 esse in homine cutem. Atque huius eam maximè partem, quæ in
 manu est interna: si ramen qualem eam natura est molita, talis
 persistit. Iam verò quòd nec cuiusque hominis cutis medium
 simpliciter sit vniuersæ substantiæ, sed eius qui temperatissimus
 est, dictum prius est. Plurimam enim esse ipsis quoque homi- ^{Cap. 10.}
 nibus inter se differentiam.

COMMENTARIVS FVCHSII.

Repetitio huius capituli omnia ferè quæ in libro præcedenti dicta sunt,
 neque sine multa lectoris commoditate. Nam si quid in iis quæ præcedunt
 capitulis obscurius est positum, id nunc clariùs explicatur. Vt suam etiam v- <sup>Galenus repetitio vni non ex-
 tet.</sup>
 tilitatem, eamque non exiguam, hæc Galeni repetitio habeat. Quod annoran-
 dum esse duxi, propter eos qui Galenum perpetuò, vt redundantem & Asia-
 num traducunt, haud intelligentes quatum in hac copia sit utilitatis, & qua-
 tum præstat esse redundantem, & demonstrationibus passim suâ muniètem,
 quam ieiunum, scabrum, ac nudis verbis vtentem. Quum autem omnia per
 se, ex iis quæ in priore libro dicta sunt, pateant, & quibus sua sponte hæc om-
 nia quæ repetit assequi possit, prolixior commentationem non requirunt,
 præferam quum singula capita à nobis marginali ascripta sint.

Verum maximè temperatus is est, qui corporis habitu [†] ad [†] *ἡμετέριον*
 vnguem medijs extremorum apparet, gracilitatis, crassitudinis, [†] *Temperatio-
 nis nota.*
 duricie, mollitie, itemque caloris, & frigoris. Inuenies enim cu-
 iuslibet hominis tangendo corpus, vel mitem & halituosum ca-
 lorem: vel igneum & acrem, vel horum neutrum, imò frigidita-
 rem quandam pollentem. Frigiditatem autem pollere, vt in ho-
 minis corpore intelligere oportet, eoque tum sanguineorum, tum hu-
 mido. Ac corpore quidem talis est temperatissimus homo. Idem
 animo quoque medius omnino audaciæ & timoris, cunctatio-
 nis & præcipationis, misericordiæ & inuidiæ. Fucit verò talis
 alacer, amicorum amans, humanus, & prudens. Et temperatissi-
 mus quidem homo ex iis primùm & potissimùm agnoscitur.
 Accedunt iis non pauca eorum, quæ ex necessitate sequuntur.
 Quippe edit, bibique [†] intra modum, & nutrimenta non solum [†] *ἐν ᾧ ἡ ἰσότης*
 in ventriculo, sed etiam in venis, & tota corporis mole probè cō-
 coquit. Omnesque, vt semel dicam, tum naturales, tum animales [†] *ἡμετέριον*
[†] functiones inculpatas habet. Quinetiam sensuum facultatibus, [†] *ἡμετέριον*
 & membrorum motibus optimè [†] affectus est, tum viuido colo- [†] *ἡμετέριον*
 re, tum [†] ad spiratum bene comparatus semper. Idè medius inter [†] *ἡμετέριον*

GAL. DE TEMPERAMENTIS

ſomnolentum & peruigilem, inter glabrum & hirtum, inter nigrum colorem & album, pilóſque habet quum puer eſt magis ruſos quàm nigros: quum in flore eſt, contrà.

COMMENTARIUS.

Quæ hominis temperatiſſimi ſint notæ tum corporis, tum animi, hoc loco, multo quàm in præcedenti libro clarius & copioſius exponit. Quòd autem ad corporis attinet notas, temperatiſſimus homo, neque gracilis, neque craſſus, neque durus, neque mollis, neque frigidus, neque calidus eſt, ſed omnis exceſſus, ut capite quinto prioris libri oſtendimus, expertus eſt, & in horum extremorum medius apparet. Taſtu itaque corpus temperatiſſimi hominis, ab eorum qui intemperati ſunt corporibus, internoscendum. Si enim hominis tangendo corpus, mitis & halituoſus calor inuenitur, temperatum eſſe iudicabis. Quippe temperatorum, adeoque reuera ſanorum, ut ſectus Apho. cõmentat. 14. Galenus atteſtatur, calor vaporoſus, ſuauiſ & taſtu conueniens, nihil aſperũ, nihil mordax præ ſe ferens. Sin contrà calor corporis igneus, acris, mordax, & quaſi taſtum corrodens, adeoque inſuauiſ appareat, calidum in eo exuperare ſtatues. Si verò neque mitem, neque mordacem tangendo ho-

Taſtus temperamenti hominis iudex.

Quid per frigiditatem intelligendum ſit.

Bracheli* perſtingitur.

Quo animo præditus ſit homo temperatus.

minis corpus, calorem inuenias, frigiditatem in eo pollere cõiicies. Cæterum ne quis per frigiditatem eam intelligat, per quam aliquid valeat in duritiem concreſcere, Galenus ſtatim adiicit, Frigiditatem autem pollere, ut in hominis corpore intelligere oportet, eoque tum ſanguineo, tum humido. Atque iis quidem verbis, tum ſanguineo, tum humido, excludit corpora exanguia, ut ſunt inſectorum, culicum, muſcarum, & ſimilium, quæ non tantum cum homine, equo, boue, tum aliis ſanguine præditis animantibus collata, verum etiam in vniuerſa natura, ſive ſubſtantiaſ compositione, frigida ſiccaque ſunt temperie. Ut nihil mirum ſit in illorum corporibus eam interdum pollere frigiditatem, ut per illam quicquam in duritiem concreſcat. Mirari autem fatiſ non poſſum quid Brachelio in mentem venerit, quòd ex iam dictis Galeni verbis colligit, non tantum in temperato, ſed & quouis alio, ſimpliciter calidum frigidum, & humidum ſecco præpollere: quum tamen Galenus diſerte dicat, Temperatum hominem in medio extremorum poſitum, paribus calidi, frigidi, humidi, & ſicci portionibus conſtare. Sed, quod magis mirandum eſt, hinc ſequi ſcribit, quòd viſcera quædam, quæ natura calida ſunt, & humida, in melancholico quàm temperato ſint qualitate elemẽtorum æqualiora. Imò ſequi amplius, quòd & melancholicus ſit magis attemperatus, quàm qui reuera à Galeno temperatus ponitur. Haſ & alias multas prodigioſiſſimas ſequelas Brachelij, nemo (niſi cum illo melancholicus, aut planè ebrius ſit) agnoſcit. Sicuti etiam quòd temperatus, quòd tamen illè aſſeruat, ſit ſimpliciter ſiccus, & quòd temperatiſſimus quæ in illius commentariis reperiuntur multa, mihi penitus perſuadent Brachelium vel hæc ebrium ſcribere, aut me te parum conſtare. Atque hætenus de notis temperatiſſimi hominis quæ à corpore ſumuntur. Quæ verò ad animum ſpectant, eiufmodi ſunt, ut ſit neque audax, neque timidus, neque cunctator, neque præceps, neque miſericors aut inuidus: ſed lætus potius, propinquoſ amans, humanus, & prudens. Quid multa? temperatiſſimus homo moribus eſt optimis præditus. Iam dictis duobus

bus indicis non pauca eorum quę necessariò sequuntur, scilicet optimam ac temperatam corporis constitutionem, accedunt. Omnes siquidem tum naturales, tum animales functiones inculpata habet. Nam mediocriter tum appetit, tum comedit ac bibit; atque ea non solum in ventriculo, in quo prima fit concoctio, sed etiam in venis, in quibus altera perficitur, ac tota corporis mole, in qua tertia peragitur, probè concoquit. Quum enim omnis ab innato calido, naturę proficiatur actio: fieri non potest quin, vbi is est temperatus, omnes naturales functiones rectè procedant. Bene præterea coloratus est, propter calorem nativum bene temperatum. Quòd verò ad animales facultates attinet, sensibus optimè valet, probè videt, audit, gustat, olfacit, ac tangit. Motus membrorum voluntarios rectè obit. Facile quoque spirat, id enim est Galeno *lib. 1. de v. m.*, aliisq; notas obtinet, quas in còtextu Galenus refert. Cæterum *lib. 1. de v. m.* quòd capilli rufi, nigri, vel alio quouis sint colore, vt infra fusius docebimus, id ætatis tẽperamẽto acceptum referendũ. Proinde nihil mirũ est temperatos, per pueritiã habere magis rufos capillos, quòd id quod est meatibus impactũ nondũ est totum nigrũ, propterea quòd humiditas multa sit, & transitus facillimis, ac deusio imbecilla. In vigore autẽ ætatis, nigri, ob causas contrarias magis redduntur. Brachelius hoc loco verbosior est, ea afferens quę nihil ad rhombum, quod dicitur, pertinent. Ad animũ etiam tantũ refert, quã ad vtrumq; corpus nimirum & animum, erant referenda. Quanquam paulo pòst eũ falsę interpretatiõis pœnitet, admonitus fortasẽ à quodam linguę Gręcę perito. Neque enim Brachelium eius linguę gnarum esse iudico, vt qui multa alia, quę in conuersione Linacri erant emendanda, præterierit.

Cap. 6.

Pueri cur rufos habeant capillos.

Brachelius notatus.

Brachell* propter linguę ignarum.

Cap. II.

Quoniam differentiarum quę ex ætate eius spectantur mentionem feci, non alienum sit aliquid iam de iis quoque† dicere. Porro volebã vniuscuiusque prædictarum notarum causas† prius persequi: verum quũ ad ea, quę nunc sunt proposita, magis vigeat ætatum consideratio, quę etiam maximam nobis ad causarum inuentionem facultatem suggerit, huic nunc insistamus. † Consideremus igitur recens formatum in vtero† eorum quę pariunt animal, quo sciãmus qua ratione humidissimum & calidissimum sit. Prima enim eius constitutio ex semine & sanguine est, quę humidæ & calidæ res sunt. His autẽ magis semper sicciscentibus, primũ quidem formantur membranę, tunicę, item viscera, & sanguinis vas: vltima verò perficiuntur ossa, & vngues, & cartilagines, concreta scilicet eorum substantia. Antẽ enim, quàm vel tendi possit subiecta substantia, vel concrefcere, nihil fieri memoratorum potest. Et tunicę quidem ac membranę, arterięque, & nerui, & venę, tensa ea: ossa, cartilagines, vngues, vngulę, & viscera, coagulata ea perficiuntur. His verò in vtero perfectis, ita deinde pari-

† Hic dicitur.

Vt promissum est lib. 1. ca. 7.

† Hic dicitur.

† Nolebat.

† Hic dicitur.

Prima ætas, pueritia nimirum.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

† *Belen;* tur infans. Est vetò adhuc in summo humidus veluti † *muscus;* idque non in sanguinis vasis modò & viscèribus, ac carne: sed etiam ipsis ossibus, quæ scilicet siccissima sunt omnium quæ in nobis sunt partium. Verùm tum hæc, tum reliqua tota vna cum his mēbra, quasi cerea sint, infantium nutrices fingunt formantque. Tanta est in toto puellorum corpore humiditas. Quin si recens æditum † *porcellum;* vel esse, vel dissectum inspicere velis, carnem quidem eius mucosam, præhumidamque inuenies. Osseum verò genus, vniuerso caseo qui modò sit coagulatus, ad simile, adeò vt nuper nati animalis corpus, propter redundantem in eo humotem, libens non comedas. Quod maximè tum suilli, tum ouilli fœtus corporibus accidit, propterea quòd ea maximè sunt humida. Caprinum, quòd siccius sit, & melius esui est, & iucundius. Contra verò quàm in nouellis potcellis, quæcunque iam senuerunt, hæc ossa quidem omnia & ligamenta vniuersa præsicca, sine succo, & insipida possident. Carnem verò neruosam & duram. Arterias quoque & venas, & neruos, ætatis culpa lori † *instar insuaues,* & sine succo.

COMMENTARIVS.

Galenus relictis causis notarum, quibus temperatissimus homo cognoscitur, ad ætates progreditur: idque duplici de causa: vna, quòd paulo ante differentiarum, quæ ex temperati hominis ætate spectantur, mentionem fecerit: altera quòd ætatum consideratio maximam nobis ad causarum inuentionem, facultatem suggerat. Quum autem, de Galeni sententia, sex numero sint ætates, nempe pueritia, pubertas, adoleſcentia, iuuentus, constans siue media, & senectus: principio de pueritia agemus. Pueritiam autem vocamus eam ætatem, quæ confestim ab eo tempore, quo infans matris egressus est vterum, incipit, & vsque ad decimum quintum annum durat. Alij primam ætatem in infantiam & pueritiam digerunt, ac infantiam tribus quatuorve annis circumscribunt: pueritiam verò vsque ad decimum quintum prouehunt: nos vtrasque coniunctas pueritiam appellauimus. Huius temperamentum esse humidum, calidumque, Galenus initio ex prima animalis in vtero matris formatione ac constitutione monstrat. Nam omne animal primum ex femine & sanguine, humidis rebus, genitum est, hoc tanquam materia quadam apta, concinnasque, & opifici ad quoduis sequaci: hoc opifici rationem obtinente. Dissident autem hæc inter se ipsa, mixturæ mensura: siquidem in femine plus est igneæ substantiæ atque ætæ: in sanguine aqueæ terreæque. Quamquam præpolleat in sanguine quoque, & calidum frigido, & humidum sicco. Atque ob eam exuperatiam fit, vt non siccus sicut ossa, pilusve, sed humidus meritò dicatur. At semen sanguine siccius quidem est, cæterum ipsum quoque humidum fluxileque est. Et ita vtrinque, animalis, ex humide substantiæ genitura, origo proficiscitur. Hanc tamen humidam seruari non erat, si modò

Ætates quot numero.

Pueritia.

Pueritiæ temperamentum quale.

Constitutio hominis ex femine & sanguine.

Fœtus in vtero formatio.

si modò ex ea nervi, arteriæ, venæ, ossa, cartilagines, mēbranæ, & id genus alia fieri deberent. Hac itaque magis semper siccescēte, primū quidē formantur mēbranæ, tunica, arteriæ, venæ, & nervi, vtpote subiecta substantia tensa. Ossa verò, cartilagines, vngues, vngulæ, & viscera, concreta iam substantia. Priusquam enim vel tendi possit prædicta seminis ac sanguinis substantia, nihil memoratorū fieri potest. Atque ita quidē in vtero matris formatur fœtus, quemadmodū lib. I. de Semine, & in eo quem de Fœtus formatione inscripsit, fusiis à Galeno est monstratum. Formato in eum modum, atque in vtero perfectio fœtu, paritur infans, retinētque summātum etiam humiditatē: id quod ex partium omnium consistentia euincitur. Nam non solū sanguinis vasa, arteriæ nimirum & venæ, sed etiam ipsa ossa, quæ tamen siccissima sunt omnium, quæ in nobis sunt partium, quasi præ nimia humiditate, cerea sunt, adeoque à nutricibus in quancunque volunt formam finguntur, formanturque. Atque hoc alterum humiditatis infantium puellorumve argumentū est. Tertium argumentum ex comestione ipsa, & dissectione desumptum. Nam si recens æditorum carnes comedas, eas mucosas, adeoque humidas deprehendes, vt præ nimio humore has inuitus comedas. Sin corpus eorundem dissecueris, osseum vniuersum genus, casco recens coagulato ad simile esse comperies. Contrā, si eorum quæ iam senuerunt carnes degustaueris, nervosas ac duras, insuauēsque esse senties. Ossa verò, vbi eadē secueris, ligamenta, arterias, venas, & nervos, cuiusque generis vniuersa præ sicca, & sine succo esse animaduertes. Vt hinc omnibus palām fiat, eos qui senium ætate progrediuntur, sensim quoque exarescere: & quanto ortui sunt viciniore, tanto esse humidiores. Quantum verò in vitæ extremum declinant, tanto & sicciores reddi. Proinde quā etiam hoc loco insaniat Brachelius, nemo non videt, vbi infantem non simpliciter humidum, sed siccum esse scribit, oblitus quoque eius, quod paulo antè in nostra prima genitura multis modis substantiam aqueam, superare terream dixerit. Sed in hinc aliæ in eius scriptis pugnantia ac contradictiones occurrunt, quas singulas si excutere pergas, nunquam dicendi finem facies. Pauca itaque in nostris commentariis attigisse satis sit, vt ex iis reliquis, tanquam leonem ex vnguibus, æstimare possis.

Brachelius in
Cant.

Quæ medio statu horum, ac nuper natorum sunt, quæ utique iam ætate processerunt, quantum à senio absunt, rantum & ab extrema siccitate sunt remota. Quæ[†] iuniora sunt, atque adhuc augescunt, tantum ea quoque à gestati etiamnum fœtus humore absunt, quantum processerunt ætate. Florescens verò ætas omnium maximè animalium in medio extremorum consistit, neque sicut senium ad summam perducta siccitatem, neque veluti infantium ætas in humore & multo vuido mersa.

† in senio.

Florescens ætas.

COMMENTARIVS.

De quatuor reliquis ætatib⁹, quæ sunt inter infantiam, pueritiam ve, & senectutē, hoc est, de pubertate, adoleſcentia, iuuentute & constāte ætate hoc loco Galenus testē admodum differit. Pubertas à decimoquinto anno initium ca

Pubertas.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

Adolescentia. pit, & ad decimumoctauum protenditur. Adolescentia autem à decimo octauo exorsa, ad vigesimum quintum vsque durat. Hippocrates tamen & interdum etiam Galenus, vt alibi diximus, vtranque sub pubertatis nomine complectuntur. Iuuentus, vigor, florens ætas, & consistendi tempus: iis enim nominibus omnibus idem significatur. orditur anno vigesimo quinto, & ad trigessimum quintum extenditur. Constans & media, scilicet inter iuuentutē & senectutē, declinans, seu virilis ætas, ab anno trigesimo quinto incipiens, quadragesimo nono finitur. Cæterum de harum ætatū tēperie Galenus sic statuit. Qui iam ætate processerunt, vt sunt cōstantes, & iuuenes, quantum à senio absunt, tantum & ab extrema siccitate sunt remoti. Parum autē absunt constantes ætate, ideo non parū etiā ab extrema siccitate sunt remoti. Magis verò iuuenes, ideo magis ab extrema siccitate distant, minúsque quàm declinātes siccī sunt. Rectissimè igitur Galenus hoc loco inquit, Florescentē ætatē siue iuuetutē omnium animalium maximè in medio extremorum esse. Per extrema autē intelligit infantium ætatē, & senectutem, vt ex suis ipsius interpretatione abundè liquet, inquiens, Neque sicut senium ad summū perducta est siccitatē, neque veluti infantium ætas in humore & vuido multo mersa. Quæ quidē Galeni verba non ita sunt accipienda, quasi iis verbis florentē ætatem mediam ac temperatā esse innueret. Id ipsum enim planè cum iis quæ tradit alibi, nempe cōm. 7. libri Hippo. de Vict. priua. pugnaret, vbi iuuentutē apertè calidam & siccā esse scribit. Media igitur est iuuetus nō simpliciter, sed collatione pueritiæ, & senectutis, quarū hæc siccissima, illa verò humidissima existit. Nā inter has ætates reuera media est. Nam inter florentē ætatē & pueritiam, pubertas: inter eandem verò & senectutem, constans intercedit ætas. Vti hac ratione verè sit in medio eorum, quæ nuper nata sunt, & senectutis ætatem attingerunt. Porro Galenum etiam hoc loco florentē ætatem statuere per excessum, siccam, ex illius verbis promptè colligitur: ait enim illā non ad summam esse perductam, sicut senium, siccitatem. Igitur aliquam, non tamen ita vehementem, vt senectuti, inesse florenti ætati siccitatem iis verbis disertè innuit. Quanquam itaque iuuenes seu ætate florentes, inter pueros & senes medij sunt, nihilominus tamen calidos & siccos esse constat. Atque calidos quidē esse metipse Galenus sequenti capite monstrabit. Siccos verò esse, idē quoque Galenus manifestè affirmat, dum sectione prima Aphoris. commen. decimo quarto scribit, Puerorum substantiam esse humidam: eorum verò qui in ætatis vigore consistunt, siccam. Et quomodo florentes ætate non essent sicci, quum tamen in lucem editus homo, vt libri primi ca. primo de Tueda sanitate copiose demonstrauit Galenus, tum sicciior, tum valentior semper seipso efficiatur? Sicci præterea sunt iuuenes, si cum puberibus & adolescentibus, qui temperati sunt, vt paulo post fusius docebimus, conferantur. Vt toto celo errat Brachelius, qui locum hunc Galeni enarrans, per dicitur Galenum hīc nequaquam, vt in aliis locis, iuuentutem, sed ipsam extremam adolescentiam intelligere scribit: quum tamen Galeno, ne per somnium quidem, tale commentum vnquam in mentem venerit, vt quem proprietatis semper studiosissimum fuisse constat. Coactus autem fuit hanc fingere ineptissimam interpretationem Brachelius, quòd hunc Galeni locum, vt alios propemodum omnes, non rectè intellexerit: & cur ille florentem ætatem maximè in medio extremorum esse dixerit, planè ignorauerit, putans

Bracheli* in eo
positum de
ad pro adole
scentia iuter
pretatur.

putans hanciam dictis verbis optimam definiuisse. Porro vt Galenus per eos, qui inter infantes puerosque & senes medij sunt, florentes ætate: ita per iuniores, quos *νεώτεροι* ipse sua lingua appellat, & eos qui adhuc augescunt, puberes & adolescentes intellexit. Quippe sunt hi ætate florentibus iuniores, & adhuc augentur. Neque enim adolescentes alia de causa sunt dicti, quam quod in ea ætate constituti, plurimum adoleſcant. Qui autem *ἀνὰ τὴν*, id est, vigorem attingunt, in iis incrementum omne sistitur, oſibus nimirum, Galeno etiam attestante, ipsis per siccitatem non vltra sequacibus. Vt hinc etiam perspicuum fiat, vigentes ætate siccos, & neutiquam esse temperatos. Puberes autem & adoleſcentes, in optimo temperamento consistere, adeoque temperatos esse, Galenus cōmen. 7. libri de Viſu priuatorum, & ſect. Apho. cōm. 18. confirmat. Ratio quoque ipsa prædictos esse temperatos conuincit. Nam quum necesse sit, vt humidissima & calidissima corporis constitutio, qualis est infantium, in siccissimam & frigidissimam, qualis est senum, tranſeat, fieri non potest vt ex humidissima reddatur siccissima, nisi per mediam ætatem prius tranſierit: non est autem neque florens ætas, vtpote, quæ, vt Galenus ait, impense calida & sicca est: neque virilis siue constans, declinansve ætas, vt quam frigidam & siccam, eiusdem Galeni testimonio, esse constat, media: igitur pubertas & adoleſcentia, maximè media sit oportet. Errant igitur maiorē in modū qui constantem ætatem temperatam esse contendunt. Quomodo enim hæc esset temperata ætas quæ iuuentutem, quam valde esse siccam diximus, statim sequitur, nō video. Imò quū constantē ætatem cōfestim senectus, quæ omnium siccissima est & frigidissima, comitetur, quis non animaduertit in ea maiorē quàm in iuuentute, vtpote quæ longius, quàm cōstans ætas à senio distat, esse siccitatē? Non itaque constans ætas in vna dūtata oppositione est intēperata, sed etiā in alia: frigida enim quoque est. quod Hippocrates etiam lib. 1. de Viſu ratione confirmat, vbi sic scriptum reliquit, Vir frigidus & siccus est, quod scilicet caloris impetus excessiue non amplius præpolleat, corpusque quiescens augeri desinat, ac frigidius factum sit. Hæc ille. In eo Galeni loco explicando lōgiore fuimus non sine causa. Nemo enim hætenus fuit, quod sciam, qui illum legitimè enarrarit.

Cur igitur aliqui celebrium medicorum, humidum esse senium prodiderunt? An videlicet quod excrementorum abundātia sunt decepti? Quippe tum oculi iis lachrymis suffundūtur, tum nares † grauedine implentur, tum in ore eorum salinæ copia exuberat. Adhæc tum tulsunt, tum excreant pituitam, scilicet pulmones quoque hoc humore esse reſertos indicantes. Venter etiam illis pituita est plenus, tum singuli articuli quodāmodo mucosi. Ceterum nihil horum obstat, quo minus senum corpora sicca censcantur, vt quorum neruos, & arterias, & venas, & membranas, & omnium instrumentorum tunicas, multo quàm prius erant, sicciores inuenias. Circumfundi autem illis extrinsecus, intrinsecusque, aut pituitosum humorem, aut mucosum. Verum tantum abest vt eiusmodi signa vniuersa senilem ætatem humidam

Iuniores quos nominet.

Adoleſcentes cur dicti.

lib. 1. de Tuen. cap. 1.

Puberes & adoleſcentes sūt temperati.

Comen 7. lib. de Viſu. cap. 1.

Error eorū qui constantem ætatem temperatam esse statuunt.

Senum temperamentū quales.

† ἀνεπισημῶνται καὶ αἱ νῆσοι.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

confirmant, ut etiam siccam esse propè testentur. Idcirco nanquè
 parricula quævis siccior, quàm antè videtur, quòd per caloris im-
 becillitatem similiter non nutritur: foris enim copia illi, humidi
 excrementi † alluit. Corporis aurem cuiusque internum profun-
 dùmve, siccum est, quòd nec trahere intro nutrimentum valeat,
 nec eo sufficienter frui. Est ergo humidus senex, non propriis
 particulis, sed excrementis. Atque siccus, non excrementis, sed
 particulis ipsis. † Proinde alio genere siccus, alio humidus. Ve-
 rùm non est ad præsens de excrementis eius, sed de propriis par-
 ticulis disceptatio, quarum † naturales actiones vitam eius com-
 plent. His igitur siccus est senex, quibus puer est humidus: ipsis
 nimirum solidis corporis particulis, ossibus, membranis, liga-
 mentis, arteriis, venis, nervis, tunicis, carnibusque. Meritoque
 Aristoteles senium marcenti stirpi adsimilat. Quippe stirpes
 quum novellæ sunt, molles humidæque cernuntur: senescentes
 autem assiduè magis siccescere videntur: ad postremum aridæ
 prorsus redduntur, idque ipsis mors est. Quòd igitur siccissima
 ætatum senilis sit, ex iam dictis liquet. Quòd autem & frigidis-
 sima sit, id vel magis est evidens, ita ut de eo nemo dubitaverit.
 Nam & rangenti senes frigidi appatent, & facilè in frigidum
 statum mutantur: & nigri, & liuidi fiunt, & frigidis morbis prò-
 pter capiuntur, apoplexia, nervorum resolutione, stupore, tremore,
 convulsione, † grauedine, raucedine. Porro perit eorum om-
 nis paulo minus sanguis, còque vnà perit & coloris rubor. Iam
 verò concoctio ipsis, & digestio, & sanguificatio, & appositio, &
 nutritio, & appetentia, & sensus, & motus, oblata omnia sunt, vi-
 riosæque administrata. Et quid quæso aliud est senium, quàm via
 ad interitum? Ita si mors, naturalis caloris est extinctio, utique
 senium veluti tabes quædam eius fuerit.

COMMENTARIUS.

Quum senium hæcenus esse siccissimum demonstraverit Galenus, nunc
 causam exponit cur aliqui medicorum illud humidum esse prodiderint.
 Nulla verò alia de causa id factum esse asserit, quàm quòd excrementorum
 redundantia deceperit sint. Non est autem quòd, propterea quia superuacuis
 excrementis senes onerantur, hos humido temperamento esse arbitremur.
 Quippe non ipsæ solidæ senium particule humidiores sunt temperamento,
 sed ipsæ capacitates, quæ inter corpora patent, potius superuacua humiditate
 implentur. Vel, ut hic Galenus ait, Foris, particulis senis humidum excrementum
 circumfunditur: intus autem & in profundo, quòd ad se trahere alimentum,

& eo

† Inuadit.

† Ut.

† Inuadit.

† Inuadit.

Cur senis non
 nulli humidum
 esse putave-
 rint.

& eo sufficienter frui nequeant, siccae sunt. Humidi igitur senes sunt, non propriis quidem particulis, sed excrementis, quae iis circumfunduntur. Siccus vero particulis ipsis solidis, non excrementis, quemadmodum lib. 5. & 6. de Tuen. sani. & commen. 7. libri de Vitu priuatoru Galenus copiosius demonstrauit, ut non sit opus hoc loco rem illam pluribus tractare. Brachelii impudentissimi hominis potius ineptias attingamus, qui sermonem istum Galeni de senii siccitate mancum esse dicit, atque lucem & explicationem desiderare. Nam raro, inquit ille Thesalium a sinus, credo etiam quod nusquam siccitas corpus onerat. Ergo Bracheli nullus erit morbus siccus, ergo hectica non conficiet hominem, ergo senes omniuth erunt validissimi. Sed quid illis omnibus absurdus aut dici, aut excogitari posset? Pergit autem ineptire Brachelius, attestarique experientia, ait senem siccum minus excrementum esse quam humidum: quum tamen constet, senes omnes simpliciter esse siccos, nullumque, nisi collatione ad alios senes, humidum dici posse. Praeterea non valere Galeni rationem scribit, in qua conqueritur quod siccum corpus difficile insinuationem patitur: non enim malis, sed bonis succis corpus nutricatur. Egregia plane ratio, quae huic plane similis est, Plato non disputat in Academicis, quia baculus stat in angulo. Denique falso impingit Galeno, quod siccitatem, excrementoru causam esse putet, quum sole meridiano clarius sit, hoc Galeno nunquam venisse in mentem, & a Brachelio, ut alia multa, impudenter esse confictum, ut qui horum excrementorum, quemadmodum etiam siccitatis, caloris imbecillitatem senum, causam esse disertè innuat. Excrementorum, eo quod alimentum imbecillus ille calor concoquere nequeat: siccitatis, quod frigiditas partium alimentum trahere intrò non valeat. Ut hinc nulli non perspicuum sit, Brachelium multis modis Thesalum vincere impudentia. Reliqua quae assert talia sunt, ut ea neque Brachelius, neque alius qui lecturus est, intelligere possit, ita ut Heracliti perpetuo discipulum referat. Porro frigidum esse senium, manifestis argumentis Galenus probat, nec fuit vnquam qui ea de re dubitare voluerit. Quare prolixiore commentatione in re manifesta opus non erit. Sciendum hoc loco erit, ubi Linacrus, In frigidum statum mutatur, conuertit, Graece legi *ἀπὸ τοῦ κρύου*, quod proprie animo linquuntur significat. Nihil autem refert hoc vel illo modo interpreteris, quia animi deliquium, corporis quoque refrigeratio comitatur. Reliqua per se patent.

Senes sunt dicitur.

Brachelii impudentissimus homo.

Brachelii Thesalum impudentia vincit.

ἀπὸ τοῦ κρύου.

Cap. III.

Erum non perinde de puerorum, & florentium aetate inter medicos conuenit: sed nec ditimere inter eos litem est promptum. Probabiles enim sunt utrorumque rationes, tum eorum qui pueros calidiores esse, quam florentes aetate censent: tum eoru, qui contra, florentes calidiores pueris esse contendunt. Alteri nanque ex eo quod sanguinis humor omnium, quae in animalis habentur corpore, calidissimum natura sit: tum quod foetus in utero propemodum sanguis tantum sit: postea vero formatis iam particulis, aliud os efficitur, aliud

Prior opinio.

† Alioquin perit.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

arteria, aliud vena, aliud diuersum ab iis aliquid, omnia tamē ru-
bra: tum quòd sanguinem syncerissimum, calidissimūque ob-
tineant, calidissimum esse gestatū in vtero fortū colligunt. Quod
si est, etiam puetos quanto gestatis in vtero propiores sunt, ran-
to esse florentibus ætate calidiores. Alteri, quòd etiam plurimus
sit in florentibus ætate sanguis, ac copiosior quàm in pueris, vt
eius occasione crebrò iis[†] è naribus sanguis profluat. Quinetiam
quòd flauæ bilis succus, qui sanguine multo est calidior, pluri-
mus iis sit, propterea calidiores esse florentes, quàm pueros, con-
firmant. Rursus illi ab ipsis functionibus, quòd tum augeantur, tū
plura, quàm pro corporis sui portione, alimenta tum appetant, tū
conficiant, validum esse in pueris calorem asserunt. Hi contrà, hu-
miditatis occasione potius, quàm caloris vi augeri illos conten-
dunt. At concoctione non modò florentes[†] superiores, sed etiam
longè iis puetos esse inferiores. Nā & vomitiones iis ex incoctis
cibis accidere, & deiectiones humidæ, asperasque, & à succo alie-
nas. Quòd si appetunt plura, nihil id facere ad caloris robur. Pri-
mum enim id non accidere caloris copia, vt animal appetat plu-
ra: imò contrà, refrigeratis scilicet iis partibus, quibus appetentia
debetur. Deinde quoniam non tantum ad nutritionē, sed etiam
incrementum[†] ipsis administrantur: idcirco etiam pluribus nu-
trimenti iis esse opus. Iam verò reliquis functionibus vniuersis,
etiam nō obscurè inferiores esse puetos iis qui florenti sunt æta-
te, vt qui nec ingredi, nec currere, non portare, nec quicquam in
summa[†] practicarū actionum similiter obire queant: quō floren-
tibus tum sensum omnē, tum intellectū ad summā perfectionē,
bonitatemque petuēnisse dicant. In summa, puerum adhuc im-
perfectum esse, florentem, animal perfectum. In perfectis rationa-
bile esse[†] aiunt maximè actiuū, maximèque princeps elementum
pollere. Quin somno quoque plurimo deditos pueros videre li-
cet, contrà minimo florentes esse contentos. Quanquam hunc
quoque aliter accidere, ne vel insanum quidem hominē censere
aiunt, quàm calido victo quodāmodo grauatōque humoris co-
pia, veluti tum ex temulentis intelligere licet, tū iis qui balneo
liberalius sunt vsi. Ita verò & Papauer somnificū esse, & Mandra-
goram, & Lactucam, & omnia quæ humidiorē, frigidiorēque tē-
perie sunt.

COMMENTARIVS.

Duas diuersas inter se medicorum, de calore puerorum & florentium ætate, opiniones recenset, & quæ vtriusque fuerint rationes exponit: idque non temerè, probabiles nanque sunt, ita vt faciliè imperitis imponere possent, nisi ab intelligente aliquo, qualem Galenum fuisse constat, antea expé-
 se, & iustis rationibus explose fuissent. Vtrorumque autem confutationes, partim ex iis, quibus ipsi inter se pugnant, rationibus sumuntur partim ex iis quæ Galenus mox subiicit, colliguntur. Quæ verò à Brachelio hoc loco di-
 cuntur tam inepta, absurda, & implicata sunt, vt confutationem nullam mereantur. Relictis igitur iis ipsis, ad alia magis vtilia digrediemur.

Brachelius.

Atque tales quidem de propositarum ætatum temperie rationes, vtrinque afferuntur. Omnes enim recensere, superuacuum esse
 mihi videtur, quum formula epicherematum, vel ex iis quæ re-
 tulimus, satis clarè perspicui possit. Eminus enim vtrique, fermè-
 que à secúdis priora colligunt. Ac tanquã iam sciat auditor quæ-
 admodum auctio, quemadmodum concoctio, & quemadmodum
 nutritio fiat, verba faciunt. Simili modo de sensu, de motu, de fun-
 ctionibus[†] tum practicis, tum naturalibus disputant. De somni
 quoque generatione, & ciborù natura, mentionem faciunt: quorù
 nullum[†] simpliciter promptèque cognitum est, sed & multam dis-
 quisionem requirit: nec potest fortasse vlli compertum esse, nisi
 qui prius humidam, siccam, calidam, frigidamque intemperiem
 sciat agnoscere. Quicquid enim eorum veluti scientes dicunt, id
 si docere eos cogas, prorsus disputationem de téperamentis, hanc
 scilicet cui nunc insistimus, desiderabunt. Quare per mutua, & ex
 mutuis sunt iis demonstrationes. Ex iis quidem quæ nunc quæ-
 rimus, ceu iam sint cognita, quum de actionibus disputant, & ci-
 borum ac medicamentorù facultates inuestigant, ac de somno,
 & aliis idgenus differunt. Rursus autem quæ nunc sunt proposi-
 ta, per illa veluti prius iã nota demonstrant. Ego verò eiusmodi
 demonstrationes non probo: quin si fateri verum oportet, nec demõ-
 strationes eas censeo, veluti diffusius in aliis ostendi, satiusque es-
 se in omni docendi genere existimo, ordinem conceptionù de-
 finire. Si igitur principium omnis, quæ de temperamentis susci-
 pitur disputationis, tractatio de elementis est, sintne ea impatibi-
 lia, prorsusque mutationis expertia, an alterari mutarique poten-
 tia, ab illorù verò cognitione secunda deinceps est proposita nũc
 disputatio, non vtrique sumenda est istorum fides ex iis quæ nõ-
 dum sciuntur: sed sicut tum rectum est, tum verò iustum, quod su-
 mendum ad demonstrationem est, vel euidens aliquid sit oportet,

† de ratione.

† h. p. p. p. p. p.

† h. p. p. p. p. p.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

vel quod prius fuit demonstratum. Non est igitur neque de somni generatione mentio facienda, neque de concoctione, neque auctione, neq; de alio id genus vilo, sed ab ipsa sola nudaque subiectarum rerū substantia, disquisitio ineunda, sicuti in primo libro fecimus. Quippe statuentes aliud esse quod actu, aliud quod potestate: de eo quod actu iam calidum, frigidum, humidum, sic cumve sit, prius differendum esse diximus, subinde ad ea quæ potestate sint veniendum.

COMMENTARIUS.

Haftenus Galenus veterum medicorum, de temperamento puerorum & florentium ætate, opiniones ac rationes, non quidem omnes, sed præcipuas tantum recensuit. Omnes enim commemorare, superuacaneum erat, quum epicherematū formula, ex iis quæ relata sunt, satis clarè perspicui possit. Sunt autem τριχρηματικα propriè loquendo, argumenta inchoata. Hinc Valgius, vt testis est Quintilianus, rectissimè aggressiones vocauit: sunt enim argumenta, quibus aliquid probaturi sumus, etiam si verbis nondum explanatum, iam tamen mente conceptum. Cicero ratiocinationem appellauit. Epicherematū autem, vt idem testatur Quintilianus, frequentior circa credibilia est vsus. Quapropter quum hoc etiam loco medici non nisi probabilibus, in demonstranda puerorum & florentium ætate temperie, vti sint argumentis, rectissimè illa Galenus epicherematum nomine donauit. Nunc eorundem argumentorum confutationes subiicit, vno omnia nomine damnans, quod posterioribus secundisve priora colligant, nempe ex auctione, concoctione, & nutritione demonstrare temperamentum puerorum & florentium conantur: quum potius contrà, ex temperamentorum ratione antea perspecta, illa omnia quæ iam dicta sunt, demonstranda ip[s]is erant. Simili modo de sensu, motu, actionibus tum practicis, tum naturalibus disputant: per illa enim quæ constat esse secunda, temperamenta, quæ sunt priora, demonstrare voluerūt. In summa, præpostero demonstrandi ordine in omnibus suis argumentis vti sunt, priora posterioribus demonstrare volentes. Quare quum hoc nomine omnia sint inefficacia, peculiari confutatione non egent. Igitur nihil restat, nisi vt pauca quæ ad intelligēda Galeni verba requiri adhuc videntur, subiiciamus.

Animaduertendum itaque initio τριακτικαῖς Græcis dictas actiones, non esse propriè nisi voluntarias, motrices præsertim, vt sunt ingressus, cursus, & id genus aliarum actiones. Atque hac sanè ratione aduersus naturales distinguuntur. Qua quidem in significatione hoc in loco vsurpantur. Interdum tamen practicæ actiones Galeno vocantur omnes hæ, quæ cum loci mutatione fiūt, non curando num voluntariæ, an naturales sint. Hoc modo attractio; retentio; distributio; & expulso practicæ dicuntur actiones, quod scilicet iam dicti naturales motus consortium, seu communionem quandam cum voluntariis motibus habeant. Vtræque enim cum loci mutatione accidunt, quemadmodum copiosissimè capite decimo libri terti de Symptomatum causis diximus. Dein nomine cōceptionum quæ Græcis τελευτικαῖς vocantur, intelligit communes notiones, & quæ Aristoteles principia, & alij Dialectici dignitates, maximas propositiones, summas, & immediatas, vocarunt. Atque inter hæc

τριχρηματικα
Lib. 1. cap. 20.

Lib. 1. cap. 14.

Argumentorū,
quibus peiores
medici vti fuerunt,
confutationes.

Πρακτικαὶ ἀ-
κτιονες.

Cōceptiones.
Τελευτικαῖς.

hæc ordo quidam est, ut alia aliis sint illustriora, aut etiam priora. Neque enim semper quod euidens est, ad demonstrationem vsurpatur, sed id etiam quod prius fuit demonstratum, ut fusius cap. 3. libri de Curandi ratione per sang. missionē diximus. Postremo loco ubi ait considerandum esse, num elementa sint prorsus mutationis expertia & impatibilia, an alterari mutarique potentia, duplicia esse elementa innuit. Quædam enim sunt impatibilia, qualia sunt Asclepiadis. Is enim minimas & incompacta corpuscula, quæ ipse *ὑμνῆται*, Epicurus verò & Democritus *ἀτρίμωτοι* vocauit, elementa humani corporis esse finxit. Quæ quidem impatibilia sint oportet. Quod enim patitur & dolet, hæc duo habeat necessum est, ut sit alterabile, ac sensibile. Insectile autem & incompactum corpus, nec alterari, nec sentire potest: igitur impatibile. Alterari verò nequit, propterea quòd qualitatibus vacat. Insensibile verò est, eò quòd insectile sit, quemadmodum lib. 1. de Elementis, & in eo quem de Artis cōstitutione scripsit, & cap. 2. libri de Morborum diff. copiosius Galenus mōstrauit. Quædam autem alterantur & mutantur, qualia sunt ea quæ Hippocrates, & optimi quique alii tum philosophorum, tum medicorum statuunt elementa, nempe calidum, frigidum, humidum & siccum, ut locis iam indicatis diffusius docetur.

Duplicia elementa.

Porro eorum quæ actu calida, frigida, humida, siccæ sunt, obuia, promptaque omnibus cognitio est, utpote quæ tactu discerni queant: qui scilicet & ignem ipsum calidum esse docuit, & glaciem frigidam. Quòd si alia quapiam ratione notionē agnitionēque calidi, frigidiue habent, dicant hanc nobis. [†]Perplexam enim ac nullius effectus sapientiā promittunt. Imò si verum fateri licebit, stuporem potius, si rerum sensibilium alium quempiam habere se iudicem meliorē putant, quàm ipse sit sensus. Atqui si eorum quæ actu sunt calida, alius esse iudex quàm tactus, nullus potest: tangant iam deinceps multos viros, tum senes, tum adolēcentes, tum pueros, tum infantes: ita enim inuenient, qui magis, minúsve calidi sint. Sin de rebus sensibilibus [†]rationales demonstrationes quærunt, iam de niue ipsa inquirendū est, censenda ne, sicut omnibus hominibus apparet, candida, an sicut Anaxagoras asseuerauit, non candida. Iam verò de pice simili modo coruòque, ac reliquis omnibus æstimandum. Neque enim si non habenda est oculis fides de albo quod vident: de nigro sine demonstratione fides est habēda. Omnia igitur quæ sensui appatent, si iam fide carere dicunt, nec olorem album esse dicant, nisi prius id viderint ratione: imò nec calcem, nec diem, nec solem. Ad eundem modum & de voce, auribus fidem abrogent: & de odore, naribus: & de omni tangibili, ipsi tactus sensui. Et nōne hæc sunt Pyronis hæsitatio, & nugæ immensæ? Sanè

† *ἡμῶν*

† *Logica.*

Pyronis hæsitatio.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

Demonstra-
tionis princi-
pia.

f. Metaph.

Potestate ca-
lidum.

æquum fuerat, eos qui optimā sectam in philosophia elegerint, quæ scilicet calidum, frigidum, humidum, & siccum principia & elementa statuit, non tantum descivisse à viris qui hæc posuerunt, ut quod omnis demonstrationis principia sunt, & quæ sensui, quæque intellectui sunt manifesta, non cognoscerent. Et profecto quisquis de iis addubitat, frustra de aliis inquit: utpote ne vnde quidem sit incepturus, quicquam sibi relinquens. Vnde igitur in tam longam viam diuerterunt, ac sensibilibus rerum cognitione ratione consequi tentarunt? Ego sane ne cogitare quidem possum. Eoque quod actu calidum est, tactu iudico. Si quid aurem adhuc calidum non est, sed ut tale fiat, est idoneum, quod utique potestate calidum appellamus, id ratione investigare conor. Hi vero omnia nescio quo pacto subvertunt, & argumentis prolixè rhetoricantur. Sed hos miramur, illius tamen nunc minimè oblitus, quod vnum pravorum dogmatum principium sit, nihil de demonstratione prius meditatam, simul res ipsas inquirere, simul veluti scientem quidnam demonstratio sit, demonstrare tenere.

COMMENTARIUS.

Sensibus fides
hanc abrogan-
da.

Anaxagoras
nivem nigram
dixit.

Pyrrho.

Ostendit hoc loco quod ea quæ actu calida, frigida, humida & sicca sunt, non alia ratione quam tactu discerni possint. adeoque reprehendit nonnullos veterum, qui omnem fidem sensibus abrogarunt, quum in confesso sit, nullam esse certiorum cognitionem, quam quæ à sensibus orta est. Ab iis quoque quicquid animo cernimus, originem traxit. Quemadmodum igitur colores, oculorum beneficio interno scimus: & de vocibus iudicaturi, auribus: de odore, olfactui fidem habemus: sic & de principibus qualitatibus quæ sub tactu recidunt, non est tactui fides abroganda: sed in summa, cuique sensui de iis quæ perceperit, & propria obiecta re iudicatur, tanquam exploratori & vero iudici nuntiatiove credendum. Si quis autem sprete sensuum autoritate, omnium sensibilibus rerum logicas demonstrationes requirit, quibus colorem album esse, corum nigrum, ignem calidum, glaciem frigidam sibi persuadeat, is profecto desperata cognitione certi, omnia in suspensionem, & ignorantiam, hæsitatioemque, Pyrrhonis instar, trahet. Quod nisi fecisset olim Anaxagoras, cuius etiam lib. 2. Academicarum questionum meminit Cicero, nunquam nivem nigram dicere voluisset. Quid multa? sublatis sensibus, & horum abrogata fide, qui quasi fundamenta quædam sunt scientiarum, nihil iam quicquam relinquetur, vnde sumi possit demonstrationis exordium. Quum igitur sint illorum iudicia tanquam communes animi notiones, si quid illis sprete ad demonstrationem præponetur, iam omnis doctrinæ ratio in confusam perturbationem acta concidet, atque ex posterioribus, quæ admodum medici illi quorum paulo antè meminit Galenus, fecerunt, priora necessariò connectent. Cæterum Pyrrho, cuius hæc mentio fit, Helienis, pictor primùm fuit, dein Anaxarcho adhærens, hunc philosophandi modum commen-

commentus est. ut de nulla re decerneret, aut constitueret quicquam, neque quicquam posse comprehendere. Huius discipuli, à magistro quidem Pyrrhonis, à dogmate autem Sceptici, quasi dicas quæsitores vel confideratores, quòd semper quærant, & in veritatis inquisitione versentur, ac nunquam inueniant, dicti sunt. Habuerunt etiam alias appellationes, quas apud Laërtium in eius vita reperient studiosi. Reliqua omnia per se sunt clara. Brachelii nœnias de iis quæ potestate sunt calida in tertio libro excutimus.

Sceptici.

Brachelii nœnias.

Denuo igitur ad propositum reuersi calidum quod in ætatibus cognoscere cupimus, primùm & maximè tactu iudicemus. Erit autem optimum iudicium in vno eodèmq; vnius infantis corpore. Potest enim & qualis calor ille ante biennium fuerit, in memoria reponi: & qualis nunc sit post duos fortè, vel tres interpositos annos. Si nanque mutatio omnino vlla ad calidum, frigidumve infanti facta videbitur, nullum præterea negotium erit, qui vsque ad florentem ætatem futurus sit excessus, colligere. Quòd si plures puellios pluribus conferre florentibus ætate velis,†graciles gracilibus, quadratos quadratis, &†crassos crassiss conferes: æquè & qui colore, & reliquis omnibus, quoad fieri potest, similiter se habeant. Quippe si differentiam in ætatibus inuenire studeas, in similibus quàm maximè licet naturis, eam inquisitionem turius facies. Porro in contrariis naturis hanc disquirere non parui erroris est occasio, quum interim,† non exploratorum corporum ætatis,† sed naturalis temperamenti gratia, differentia existat. Adeundem modum tum victu vniuerso, tum temporum quibus exploratur statu, pari modo se habentia corpora eliges, non exercitatum requieto comparans, non balneo usum ei, qui eo non fit usus, non ieiunum saturo, non sitientem ebrio, non eum qui sole incaleuit, ei qui ex frigore riger: non eum qui vigilauit, ei qui dormiuit: nec denique eos quibus contraria est vel natura, vel victus ratio, vel quælibet rerum circumstantia. Sed reliqua omnia sint quàm fieri licet paria, vna ætate excepta. Pari modo si vnū eundèmq; puellum cum seipso conferes, omnes eius externas circumstantias similes ad vnguem seruabis: quòd scilicet, si qua harum alicuius causa in calore & frigore differentia contingit, ætatis mutationi non imputeretur. Longam tibi experiendi rationem fortasse tradere videor, sed planè verissimam, atq; ex ipsa rei quæsità essentia desumptā, sicut in iis quæ de demōstratione scripsimus à nobis est proditū. Tu verò fortasse cōpen-

† non ex-

† non ex-

† non ex-

† non ex-

† non ex-

† non ex-

† non ex-

† non ex-

† non ex-

† non ex-

† non ex-

† non ex-

† non ex-

† non ex-

† non ex-

GAL. DE TEMPERAMENTIS

diariam volest, minimè curans si falsa sit. Scito ergo non solùm falsam te, sed etiam longam ingressurum viam, neque tribus, quatuorve annis, quod requiris inuenturū, sed tota vita in ignorantia versandum. Quantum enim accipi ex memoratorum virorum controuersia licet, non est quòd putemus clarè aliquid demonstrari posse. Sed nec [†]rationabile omninò est, ex iis quæ posteriora sunt, ea probari quæ sunt priora. Ergo calidum, frigidumque corpus, quod saltem actu, nec adhuc potestate tale sit, sensu iudicemus, misso nunc tum primorum iudicio, tum reliquis omnibus notis. Ecce iam rectè iudicaturum, ad ipsam experientiam remitto.

COMMENTARIUS.

Calidū in pæ-
dictis ætatibus
cognoscere cu-
pienibus,
quatuor sunt
obseruanda.

Quum hætenus docuerit quòd calidum frigidumque actu corpus, tactus sensu sit iudicandum, nunc si calidum in prædictis ætatibus hoc pacto cognoscere cupimus, quatuor nobis diligenter esse obseruanda monet. Primum est, vt in vno, eodémque vnus infantis corpore iudicium fiat. Ita enim faciliè num aliqua mutatio ad calidum frigidumque infanti illi facta sit, & qualis vsque ad florentem ætatem futurus sit excessus, colligere licebit. [•]Secundò, si plures pueros pluribus ætate florentibus conferre volumus, studendum omnino est vt graciles gracilibus, quadratos seu mediocri corporis habitu, quadratis, & crassos crasis: in summa similes quàm maximè licet naturas inter se conferamus. In contrariis namque naturis differentiam in ætatibus disquirere, non exigui erroris occasionem præbet, quum aliquando non propter ætatem eorum quæ explorantur corpora, sed propter naturalem temperiem differentia existat. Quòd igitur tum vnus altero calidior, vel frigidior est, habitui corporis, ac diuersa vtriusque naturæ, non ætati tribuendum. Tertiò, corpora quæ explorantur tum in victus ratione, tum temporum in quibus iudicantur statu, pari modo se habere oportet, quemadmodum pulchrè exemplis Galenus in còtextu explanauit. Quarto, si eundem puerum cum seipso conferre volumus, vt omnes eius externæ circumstantiæ ad vnguem similes sint necesse est, ita nimirum in calore & frigore eodem se modo habeat. Atque si iam dictas quatuor conditiones in iis quæ actu sunt calida frigidave explorandis obseruaueris, tactus de iis rectissimè iudicabit.

Galeni de ca-
lore puerorū
& florentium
ætate iudiciū.

Meum autem iudicium ipse interpretabor. Compluræ enim deinceps corpora, non puerorum modò, verumetiam infantium, adolescentium, & ætate florentium curiosè tangens, neutros vera locutos inueni: nec eos qui, absoluto sermone calidiorè, nec eos, qui frigidiorè esse florentem ætatem, quàm puerilem, dixerunt. Si enim reliquis omnibus quæ extrinsecus adueniunt alterationibus circuncisis, eas quæ ex sola ætate proueniunt differentias æstimaueris, neuter absolutè loquenti videbitur

debitur tibi calidior. Quippe dissident eorum calores qualitate, quæ ex^t imparitate diffusus creatur. Cuius rei occasione nonnulli vel eos, qui secum versentur, vel seipso fallentes, alii puerorum alii iuuenum, valentiorum esse calorem autumant. Est enim puerorum calor magis halituosus, & copiosus, & tangenti blandior. Florentium verò ætate calor, subacris quiddam habet, ac non suaue. Hæc igitur tangenti occurfus differentia, plures inducit, ut florentium corpus calidius esse pronuncient. Res verò aliter se habet: quippe qui in varia materia tactum suum ad calorem, tum valentiorum, tum imbecilliorum, tum parem discernendum exercuerit: huic non dubito puerorum calorem, florentium calori, vel parem, vel ampliorem visum iri. Est porro exercendi ratio hæc. Incipiendum enim ab eo quod euidens maximè est. Balnearum aer ita est aliquando calens, ut nemo eum ferat, sed ubi in eo versatus videatur: aliquando ita est frigidus, ut sudare in eo non sit. Iam tertium quoque ab iis diuersum, quem utique maximè requirimus, temperatum aeris statum quid refert dicere? Idem tres caloris status in solii quoque apparent aqua. Quippe quæ & calida adeò ut vrat: & frigida adeò, ut ne calefaciat quidem: & temperata adeò, ut calefaciat modicè, sæpe cernitur. Ergo si te, uter sit calidior, perconter, aquane temperata, an aer temperatus, neutrum dicere possis. Quum enim ambo similiter corpori^t blanda sint, & mediocri temperie,^t *Suscia.* alterum eorum dicere calidius esse, alterum frigidius, nulla dici ratione videtur. Iam si intelligas aquam labri, ea esse caliditate ut ferueat: aut aerem balnei prorsus inflammatum: ab utroque te pari modo deurendum constat. Rursus si aquam ita intelliges frigidam, ut procul à glaciando non absit: aut aerem prorsus refrigeratum, sicut quum ningit, conspicitur, patet quòd utriusvis occurfu pari modo refrigeraberis, rigebisque. Ergo summum tum calorem tum frigus similiter in aqua, similiterque in aere finge: præterea medium amborum extremorum statum simili modo in utroque constitue: hoc casu quod in medio interuallo extremorum, & medii status tum in aere est, tum aqua, easdem excessus distantiaque rationes habebit. Tantòque dices alterum mediocri esse calidius, quanto alterum. Ad eundem modum & frigidius quàm mediocre, tanto esse aquam aliquando dices, quanto & aerem: tametsi

suus utriusque occurfus tangenti idem non fit utrique. Neque enim simili modo aqua temperata sicut aër temperatus tactum afficit. Et quid opus est in tam dissimilibus exemplum proponā? quum ipse aër qui simili sit calore, variè tangenti occurrat, prout aliàs veluti caliginosus & halituosus, aliàs veluti fuliginosus & fumosus, interim purus omnino est. Igitur in pluribus, iisdemque differentibus, æqualitas caloris consistit: quæ inconsideratis, quasi inæqualis sit, imponit: propterea scilicet quòd non vnde quaque similis apparet. Ceterum homo, qui rationes quas proposui, expenderit, & sensum in multa particularium exercuerit, is nimirum æqualitatem caloris in pueris florentibusque inueniet: nec eo fallitur, quòd alter in humida, alter in sicca substantia representetur. Quippe lapis aliquando paricum aqua calore esse potest, nullum eo faciente discrimen, quòd lapis siccus sit, aqua humida. Ita igitur mihi quum pueros, iuvenes, adolescentes millies considerassem: præterea eundem infantem, puerum, adolescentemque factum, nihilo calidior visus est: nec puer quàm ætate florens: nec ætate florens, quàm puer. Sed tantum (quemadmodum dixi) in pueris magis halituosus, & multus, & suavis: in florentibus exiguus, siccus, nec similiter suavis esse caloris occurfus. Siquidem puerorum substantiæ, utpote humidæ, multum foras effluit: florentium substantiæ parum, utpote siccæ. Itaque neuter eorum simpliciter videtur calidior, sed alter multitudinem eius quod diffilatur, alter acrimonia. Quippe insiti caloris puer plus habet, eiusque † blandioris, siquidem ex sanguine & semine ortum habet. In florentibus ætate, exiguus & siccus, nec similiter suavis calor tangenti occurrit.

† Suauioris.

COMMENTARIUS.

Nunctandem neutros priorum medicorum, de puerorum & florentium ætate, vera locutos esse, nec eos qui simpliciter calidiorem, nec eos qui frigidiorum esse florentem ætatem, quàm puerilem dixerunt, ostendit: atque suam interponit sententiam, puerorum & florentium ætate calorem esse æqualem statuens, & utrisque, quòd ad quantitatem eius attinet, parum esse caloris copiam, differre tamen hunc ipsum qualitate. Nam puerorum calor magis halituosus, & copiosus, & tangenti suavis est. Florentium autem ætate, exiguus, siccus, subacris, adeoque tangenti haud similiter suavis. Est enim puerorum substantia aquosa & aërea, adeoque quod ex ea diffilatur, vaporosum est, atque suauis. Contrà verò quum florentium

Galenus de puerorum & florentium calore sententia.

rentium ætate, substantia sicca & terrea sit, ideo quod ex ea defluit, fumofum fuliginosumve est & acce, adeoque insuave, & tactum nostrum torrodens. Quum igitur duæ sint substantiæ, atque hæc quidem tristem, illa verò suauem calorem habeat, alterum quidem florentes ætate plurimum habent, alterum verò pueri. Neuter igitur eorum simpliciter calidior videtur, sed alter multitudine eius quod diffilatur, alter acrimonia. Siquidem puerorum substantiæ, utpote humidæ, multum foras effluit: florentium autem substantiæ partem, utpote siccam. Quod verò ex humida aquosave & ærea substantia, plus quam ex terrea & sicca, etiam si ambæ sunt æqualiter calidæ, defluat, in externis liquidò licet intueri. Nam ex aqua & oleo calefactis, plurimum defluit atque dissoluitur. Ex ferro verò & aëre, atque lapidibus, minimum. Plura eius rei exempla atque testimonia sect. 1. Apho. comment. 14. Galenus affert. Parem itaque puero & iuueni insidere calorem, si, reliquis omnibus quæ extrinsecus adueniunt alterationibus circuncisis, eas quæ ex sola ætate proveniunt differentias æstimaueris, tactus iudicio deprehender. Atque quæ diximus vera sunt, si ea ad pueros optimi status, & eos qui inter pueros mediocritatem obtinent, retuleris. Horum enim calor eodem gradu quo prius, adeoque similis, usque ad vigorem manet. Ideoque collati cum iuuenibus, parem cum illis calorem habent. Quod si verò puer aliquis optimi status non fuerit, & inter pueros mediocritatem haud tenuerit, sed optimis frigidior ac humidior fuerit, huius certè calor, ut lib. 1. de Tuenda sanitate, capite decimo Galenus attestatur, augetur. Atque hanc quidem esse hoc loco Galeni sententiam notius est, quam ve pluribus demonstrari à nobis debeat. Nemo enim est qui non intelligat, de iis, qui ab optimo statu puerorum declinant, Galenum loquutum non esse. Quum enim simpliciter loquatur, de iis inaudiatur oportet, qui pueris conueniens temperamentum sortiti sunt, non verò de iis qui ab illa mediocritate ad intemperantiæ latius declināt. Hos nanque ita comparatos esse constat, ut unus altero vel calidior, vel frigidior sit. Cæterum ratio exercendi tactum, exemplo aëris calentis, frigidi, & temperati: quæ item calidæ, frigidæ, & temperatæ à Galeno proposita satis nota est, nec ullam explicationem desiderat: ad alia itaque progrediamur oportet.

Cap. IIII.

Ergo calidi frigidiq; corporis solus tactus est iudex, humidi autem & sicci vnà cum tactu ratio. Quippe Humidi & sicci iudex quis. quod siccum est, durum prorsus est, at hoc tactu omnino dignoscitur. Non tamen si quid durum est, id statim & siccum est. Etenim inseparabilis à secco corpore duritia est, non tamen eius vnus propria. Nam & quod à frigore concretum est, durum cernitur, sicut glacies. Quo utique minus siccum humidique adeunda statim discretio est, ante scilicet quam æstimatum sit, quemadmodum se in calore habeant & frigore. Neque enim si quid cum summo frigore repræsentatur durum, id

G.ijj.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

etiā siccum est . Nec si quid cum vehementi calore est molle, idem statim est humidum . Verū quum mediocriter est calidum, tum æstimare durum ne, an molle sit, oportet . Si enim molle sit, humidum est: si durum, siccum.

COMMENTARIUS.

Humidum & siccum ut diu dicandum.

Haftenus calidi & frigidi corporis solum tactum esse iudicem, docuit. Nunc humidi & siccū iudex quis sit, demonstrare pergit. Hæc enim non solum tactus iudicio, quemadmodum calidum & frigidum, sed vnā cum tactu, ratione cognoscuntur. Neque enim quicquid durum est, idem statim siccum etiā est. Quippe glacies dura est, non tamen sicca. Neque quicquid molle est, idem statim & humidum. Cera enim eliquata mollis est, non tamen humida. Quod enim glacies iam sit dura, id vehementi frigori acceptum referendum erit: quemadmodum quod cera mollis, calori. Pari ratione neque contrario modo sequitur, Hoc humidum est, igitur molle. Nam ferrum, æs, & multa alia calore ignis fusa, humida sunt, non tamen mollia. Abeunte enim calore aduentio & extraneo, dura omnia tactu apparent. Sequitur verò si ita colligas, Hoc siccum est, igitur durum. Nam inseparabilis est à sicco corpore duritia, neque fieri potest ut aliquid actu siccum sit, quin idem etiā durum sit. Sic lignum actu siccum est, igitur etiā durum. Arena sicca, igitur etiā dura. Ferrum siccum est, itaque etiā durum. Non est igitur rimosa hæc Galeni dictio, ut Brachelius censet, imò perpetuò vera. Quicquid enim actu siccum est, idem etiā prorsus durum erit. Quare exemplum de ferro fuso, à Brachelio non rectè accommodatur. Quippe id non est actu siccum, sed humidum. Quod igitur ferrum tum non durum, nulla alia de causa accidit, quā q̃ iam actu etiā humidum sit. Quid multa? non potest Brachelius in vnīuerso hoc orbe ostendere rem vllam actu siccam, quā nō duram quoq; esse fateri cogatur. Quæ igitur eius est impudentia, quis furor, aut quæ insania, ut in re omnibus manifestissima, Galenum mendacii accusare audeat? Sed Thessalum illum sinamus suo more ineptire. Si aliquis certo tum quidpiam reuera durum aut molle sit, scire voluerit, is æstimet, & de eo planè quum mediocriter calidum est, pronunciet. Si enim tum molle est, humidum erit. Sin durum, siccum. Atque hæc iudicandi ratio neminem fallat. Hic pro immensa sua prudentia Brachelius alium definiendi humidum & siccū, affert modum, talem tamen quem metipse perpetuitatem non obtinere fateatur. Quare non est cur illum amplecti debeamus.

Brachelius falso Galeni mendacium accusat.

Brachelius sibi metipso fluctitium prodit.

Verū si hæc ita se habent, partium quæ in humano corpore sunt duræ, nulla est humida. Neque enim tanta esse in eo frigiditas potest, ut aliquid in ipso concrefcere in duritiem queat. Potest enim quod prius fuit fluxile, aliquando † ad quandam consistentiam peruenire, veluti † pinguedo. Quod enim oleosum in sanguine fluxileque & pingue est, vbi in frigidum venit locum, cogitur: durum tamen ne sic quidem efficitur. Commodè igitur dictum veteribus est, humidissimam esse pinguedinem.

† αἰσχροῦ
μα.
† ἡ πηχὺς.

Rectissime hoc loco ubi qua ratione humidum & siccum actu cognosci debeat, tradit Galenus, in discrimina partium corporis humidarum & siccicarum incidit. Vt mirari satis non possim Brachelij impudentiam ac instantiam, vt qui hunc satis oblique in harum rerum mentionem incidisse initio dicat, & tamen mox id ipsum vt faceret Galenus, ordinem exegisse fatetur. Sic nusquam non hominis se stultitia prodit. Ex iis autem quæ paulo antè dicta sunt, Galenus colligit nullam partem corporis duram esse actu humidam, sed in vniuersum omnes esse siccas. Si enim verum est, quod suprà quoque, lib. nimirum 1. cap. 9. est dictum, corpus de quo iudicandum est nunc humidum an siccum sit, mediocriter calidum esse debere, nulla pars corporis quæ dura est, humida esse potest. Quippe bisariam aliquid durum redditur, vno modo à siccitate, altero verò à cōcretionē. Nō possunt autē à cōcretionē vllæ corporis partes esse duræ: neq; enim tanta esse in corpore frigiditas potest, vt aliquid in ipso cōcrescat in duritiē, igitur à siccitate duritiē illā contraxerint necesse est. Fieri quidē potest, vt in corpore tāta sit frigiditas, vt id quod prius fuit fluxile, ad quandā perueniat cōsistentiā: veluti est Græcis vocata *πρωσλη*, Latinis pinguedo & adeps. Consistentiam autem, quam *συσσων* Galenus nominat, obtinent ea quæ nequē omnino dura, vt lapides, neque prorsus liquida vt diffusiū, metipso Galeno lib. 2. Prog. cōm. 13. teste, existūt. Adeps itaque seu pinguedo quanquam consistentiam quandam obtinet, tamen dura dici ob id non debet, vt rectissime à veteribus dictum sit, adipem seu pinguedinē esse humidissimam. Cōsistentiam autem suam ita acquirit. Quod in sanguine oleosum, fluxile, & pingue est, vbi ē venis in frigidum locum, quod genus membranæ sunt, incidit, in iis cogitur. Hinc corporibus quibus frigidior est natura, copiosa: calidioribus autem pauca innascitur pinguedo. Albescit verò ex earum partium natura, quibus apponitur & coheret. Quoniam igitur illi primum ortum confert tum sanguinis, tum loci in quem incidit natura, horum certē differentia magnam illius dissimilitudinem suscitabit, vt sit alia alia crassior duriōrque, vel tenuior atque mollior. Has autē nominis varietas toto propē genere disiunxit. Nam, vt libro. 11. de Simpli. medica. facul. testis est Galenus, *σπῆμα* Græcis, seuum Latinis appellatur, quod crassius, & magis terrenum est. Græcis verò dicta *πρωσλη*, Latinis pinguedo adēpsve humidior & liquidior. Proinde pinguedo celeriter ab igne liquefcit, nec facillē vbi liquata fuerit, rursus concrefcit cogiturve. At seuum nec facillē funditur liquefcitve, & fufum celeritimē coit. multoq; apparet pinguedine durius. Hinc est quòd boues & capræ, & quæcunque id genus cornigera sunt, ob siccitatē plurimo seuo pinguescant. Sues autem & alia non cornigera, propter naturalem temperamenti humiditatē, pinguedine abundant. Variat quoque pinguedo in vno eodēmq; animali, nec passim sui similis est, sed pro partis vi & natura dispar. Quippe venter inferior vt qui magna ex parte membranosus est & longē dissitus à fonte caloris, multa pinguedine cōfertus est, eaque duriore & sicciorē, qualis potissimū renes ambit & obsepit. Quæ sub pectore partes conditæ sunt, minus adipis congesserunt, eīsq; mollioris: qualis circa pericardium & cordis basin videri solet. Sed de adipe satis.

Brachelij impudentia.

Aliquid bisariam durum redditur.

Consistentiam quæ obtinetur.

Pinguedinis generatio.

σπῆμα pinguedo.

Cornigera seuo abundante.

Secundo post eam loco carnosum genus. Eius sunt plures spēs.

Caro propriè
appellata.

cies. Prima quidem quæ propriè caro appellatur, quam scilicet nusquam in corpore per se inuenies, sed est perpetuò musculi pars. Ab hac cuiusque viscerum propria substantia est. Eam Erasistratus parenchyma vocat, & quasi pro re parua leuique habet: parum intelligens cuiusque visceris actionem huic carni acceptam referri. Sed horum nunc non est tempus.

COMMENTARIUS.

Caro simplex
nusquam repe-
tur.

Carnis duæ
differentiæ.

Παχυχρῆς.

Actiones sub-
stantiæ proprie-
tatem sequun-
tur.

Post adipem pinguedinemve in mollitie, adeoque humiditate, secun- dum inter corporis partes locum carnem obtinere, Galenus in presentiarum monstrat. Simplex autem caro nusquam inueniri potest, quæ per se confi- stat, sed solidioribus villis adnata atque circumiecta, vi sua & multitudine co- cretam ex se molem vniuersam, carnis nomine designat. Vniuersi verò eius generis ambitus in duas differentias secatur. Vnà musculorum est, quæ scilicet fibris musculorum innascitur, & propriè caro appellatur. Altera est vi- scerum, ut cordis, lienis, iecoris, renum, & pulmonis. Hanc Erasistratus Græcè παχυχρῆς, quali affusionem dicas, vocauit, propterea quòd ex venis, Ga- leno, lib. 11, de Simplici, medi. facul. teste, effusus sanguis, circa vasa còcrescat. Quæ autem in intestinis, gula, ventriculo, vteroque sunt, sine priuato nomi- ne relinquit, & còmuni nomine appellat. Porro cuiusque visceris actio, huic carni accepta refertur. Quippe omnes periti naturæ interpretes tum philoso- phi, ut lib. 7. Anato. administra, inquit Galenus, tum medici, fatentur actio- nes substantiæ proprietatem imitari. Huius rei gratia, quæ quidem particulæ eandem substantiæ speciem obtinent, similiter agunt, etsi diuersis permultis insunt animantibus. Quæ verò non habent, diuersa harum est actio, quamuis vnius animantis existunt particulæ. Cor nanque totum, similem cuilibet cor di functionem obit: & thorax thoraci, & pulmo pulmonis: renes autem & ve- sica, neque horum alicui similem, neque iecori, neque vètriculo. Quapropter neque musculi eandem cum corde actionem habent, quoniam neque substã- tiam. Est enim cordis motus non arbitrarius, nec cessare, quoad animal vita fruitur, potest. Musculorum autem actio motusve quiescit, ac rursus excita- tur, animalis arbitrio subseruiens. Quocirca in singulis ex substantiæ proprie- tate propria quædam actio consequitur. Nihil itaque mirum si iecoris quo- que corpus ex propria sua substantia & natura, propriam actionem est con- secutum, nempe sanguinis procreationem. Quippe maximè rubrum cernitur perinde ac sanguis, ideòque sanguinis generationem caro iecoris procurat, ut copiosius lib. 6. de Hippocratis & Platonis placitis Galenus docet.

Quòd autem ipsum cerebri pulmonisque proprium corpus, proximum pinguedini humiditatis ratione sit, ex mollitie eius coniectare licet: non enim à frigido[†] cogitur, quum nec à calo- re fundatur. Propinquam iis naturam habet[†] medulla. Non est tamen eiusdem generis cum cerebro & spinali medulla, ea quæ in quolibet habetur osse. Sed cerebrum & spinalis medulla eiuf- dem sunt generis. Reliquæ omnes medullæ, alterius sunt natu-

† πύρεος.

† ὑγρῆς.

ra. Est tamen humidius ac calidius cerebrum, quàm spinalis medulla, eoque etiam mollius. Præterea ipsius cerebri priores partes tanto sunt humidiores, quanto molliores. Omnia tamen hæc cute non humidiora modò sunt, sed etiam frigidiora. Vnòque verò omne exangue frigidius sanguine prædito est.

COMMENTARIVS.

• Pergit Galenus in commemorandis partibus corporis humidis, & proximum pinguedini in humiditate esse cerebri & pulmonis corpus asserit. Idque ex eius mollitie colligit, quòd nimirum vtriusque corpus, vt pinguedo, à frigido haud cogitur, nec à calore funditur. Ambobus enim iis indicijis coniungimus & cerebrum & pulmonem, minus quàm pinguedinem esse humida. Si enim æqualis illis cū adipe pinguedine venisset humiditas, perinde ac illa à frigore cogerentur, & à calore funderentur. Quia verò neutrum ex iam dictis in cerebro & pulmone euenire videmus, igitur minus quàm adeps humida sint oportet. Caterùm quòd ad medullam attinet, cuius hic sit mentione, notandum erit Linacrum, qui veterem secutus est interpretem, multis errandi dedisse occasionem, propterea quòd conuerterit, Propinquam iis naturam habet ossium medulla. Nam vocem medullam, quam indefinitè Galenus extulit: simpliciter enim *ὁ μὲν δὲ* dixit ipse ad ossium medullam tantùm contraxit, adeoque omnibus, qui in hunc Galeni locum inciderunt, occasio fuit, vt crederet eum ossium medullæ, proximum post cerebrum & pulmonem in humiditate assignasse locum, adeoque ossium medullam cerebro sicciorem esse putasse, quòd tamen à Galeni sententia alienissimum fuit, vt quilibet lib. 3. de Alimentorum facultatibus disertè dicat. *ὁ ἐν τοῖς ὀστέων ἐπισημαίνεται μὲν ἄλλοι ἐν ὑπερίετοι τε καὶ μαλακωτέροις, καὶ λιγυρότεροι ἐν μέσῳ τῇ νωκείῃ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ τῷ ὀστέον φάσματι* medulla quæ in ossibus inuenitur non modò spinali medulla, verum etiam cerebro ipso est humidior, ac mollior, & pinguior. Accedit quòd quum Galenus hoc loco ex mollitie & duritie colligat, vel humiditas, vel siccitas esse corporis, vt pote quòd est mediocriter calidum, partes, fieri nò possit, vt ossium medullam sicciorem, quàm cerebrum statuatur, propterea quòd vt ipse in loco iam citato affirmat, hæc ipsa cerebro sit mollior. Igitur Galenus in præsentia indefinitè locutus est, vbi medullam propinquam cerebro & pulmone naturam habere inquit, ad vtranque nimirum medullam, tã eam quæ est in ossibus quàm eam quæ est in spina respiciens. Hæc nanque propinquam iis naturam habent, quòd scilicet ossium medulla illis sit paulo humidior, spinalis verò paulo sicciore. Atque hanc planè fuisse Galeni sententiam ea quæ mox sequuntur manifestè indicant. Nam in iis disertè se de duabus locum esse medullis innuit, easque manifestè discriminat, inquiens, Ea quæ in quolibet osse habetur medulla, non est eiusdem generis cum cerebro & spinali medulla. Cerebrum autem & spinæ medulla eiusdem sunt generis. Reliquæ omnes medullæ, alterius sunt naturæ. Est tamen humidus ac calidus cerebrum, quàm spinalis medulla, eoque etiam mollius. Quibus sanè verbis perspicuè monstrat ossium medullam diuersi generis esse à cerebro & spinali medulla. Hinc est quòd lib. 3. de Alimen. facult. perperam spinalem vocatâ esse medullam scribat. Vt cūque autem cerebrum eiusdem cum spinali me-

Cerebrum & pulmo.

Medalla.
Linacri versio errandi occasio præbuit multum.

Ossium medulla, diuersi generis à cerebro & spinali medulla.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

dulla naturæ sit, tamen ipso multo est durior, potissimum in infernis eius finibus. Quantum enim à cerebro abscedit, tantum magis durefcit, vt fusius loco paulo antè citato Galenus ostendit. Hæc verbosius fortè diximus, nulla alia sanè de causa, quàm quòd nemo hunc locum hætenus, quod sciam, rectè enarrauerit. Brachelius certè locum hunc non intelligens, miratur quid Galeno in mentem venerit, quòd ossium medullam cerebro sicciorẽ putarit. Et iudicat illum varias medullæ concoctiones, & quasi ætates perpendisse, ac ad eam respexisse medullam quæ ad naturam ossis propius accedit, vt pote quæ maiorem siccitatem inuit. Sed quàm sit hæc interpretatio à Galeni mente aliena, ex iam dictis nulli non liquet. Medulla enim quantisper nomẽ suum retinet, tantisper cerebro & spinali medulla humidior ac mollior erit. Quamquam autem cerebrum spinali medulla humidior & mollius existit, tamen si eius partes inter se cõferas, priores quidem cerebri partes tanto sunt humidiores posterioribus, quãto molliores. Neque id certè temerè, quòd scilicet è priore parte sensorij nerui, quos molliores esse oportuit: è posteriore autem motui famulantes, quos duriores esse constat, egrediantur. Sed de neruorum differentia paulo post plura. Quòd cerebrum & spinalis medulla cute non modò sint humidiora, sed & frigidiora, inde patet, quòd sint exanguia. Omne enim exangue, sanguine prædito frigidius est. Cutem autem non planè esse exanguem in fine libri primi ostensum est.

Proxima cuti in humiditate scilicet ac siccitate est mollium neruorum natura. Duriores autem in humido & sicco secundum cutis naturam se non habent. Calore verò ab eius natura tantum absunt, quantum consentiens est exangue corpus à sanguine prædito abesse.

COMMENTARIUS.

A cerebro & spinali medulla rectissimo ordine ad neruorum, vt qui ex iis oriuntur, naturam explicandam Galenus progreditur. Quum autem duplices esse constet neruos, molles videlicet ac duros, principio mollium neruorum quæ sit natura exponit, inquit, Proxima cuti in humiditate & siccitate mollium neruorum est natura, id est, molles nerui, vt in extrema libri primi parte ait, in humiditate & siccitate mediam naturam, sicuti cutis, obtinèt, Dein ad duros progressus ait, Duriores autem nerui in humido & sicco secundum cutis naturam se non habent, hoc est, non sunt perinde atque cutis in humiditate & siccitate temperati, sed illa sicciores. Atque in fine prioris libri diserte neruis post cutem in siccitate proximũ locum assignauit. Quod autem ad calorem attinet, vtrique nerui à cutis natura tantum absunt, quantum consentiens est exangue corpus à sanguine prædito abesse. Id quod loco iam sæpius citato ita efferre voluit, In altera oppositione quæ est calidi & frigidi, neruus mollis in medio non est: sed tantum ei deficit de calore, quantum de sanguine. Vt hinc omnibus manifestissimum sit Galeni codicẽ Græ-

Græcus Galeni codex emendatus.

cum Aldinum hoc loco deprauatum esse, qui ita legit, ἡ γὰρ αὐτὴ ἡ δὲ τῶν μαλακῶν νεύρων φύσις ἐστὶ τῶν σκληρῶν, ἀποδεικνύοντι τὸ ἀντικείμενον καὶ ὑπερπερισσεύον. Quam quidem modis omnibus corruptam lectionem

Linacri eduer- sio reprehendit.

in sua conuersione secutus est Linacrus, qui sanè locum hunc ita conuertit, Proxima cuti est mollium neruorum natura: quod tamen falsissimum est, si

GAL. DE TEMPERAMENTIS

in fine etiam prioris libri docuit, eò quòd ea sint molliores, dicit. Calidiores verò, quia sanguine magis abundant. Porro cordis caro propterea quòd prædictis carnibus durior est, ideo etiam sicciore. Verum paulo quàm cutis minus dura est, ideoque illa humidior, quanto scilicet mollior. Calidior autem non solum iam dictis carnibus, sed etiam omnibus corporis particulis, utpote quibus suum imparet calorem. Esse autem cor omnibus aliis corporis partibus calidius, sensus etiam demonstrat. Nam si dissecto animalis pectore, statim in sinistram cordis sinum digitum immiseris, inuenies locum hunc omnium quæ in animante sunt multo calidiorem. Cæterum differunt inter se viscera carnes, non solum temperamento, sed & alia ratione, hac nimirum: quòd iecoris, lienis, renum, & pulmonis caro, simplicis cuiusdam naturæ est, cordis verò nequaquam. Nam in ea, haud secus atque in musculis, fibræ sunt, quibus caro circumhæret. Est autem fibra pars substantiæ tenacioris, solida, gracilis, & oblonga, filo similis. Atqui fibrarum non est vnum idemque genus. Quippe fibræ quæ in musculis habentur, non sunt nisi graciles neruorum & ligamentorum particulæ. Cordis autem propria quædam fibrarum species est, ideoque cordis motus ab eo qui musculorum est, ut supra ostendimus, differt. Propria quoque species fibrarum est tunicæ venarum & arteriarum, utpote quæ motui attractionis, retentionis, & expulsionis inseruiunt. Sunt suæ, adeoque ab aliis differentes, fibræ intestinis, ventriculo, utero, & utriusque vesicæ, quibus suas obeunt functiones, de quibus copiose in libris de Vsu partium tractat Galenus. Porro quòd ad fibrarum temperamentum attinet, quædam cute sunt paulo magis, quædam paulo minus tum frigidiæ, adeoque calidiores, tum sicciæ: quædam etiam temperatæ.

Fibra quid.

Fibrarum non est vñ genus.

Membranæ.

Ligamenta.

Tendones.

Cartilago.

Porro omnes membranæ cute sunt sicciore, veluti cerebri, & spinalis medullæ inuolutæ. Sunt enim hæ quoque membranæ. Iam ligamenta omnia quanto cute sunt duriora, tanto sunt & sicciore. Tendones quoque tametsi ligamenti sunt molliores, attamen cute luculenter sunt duriores. Cartilago verò post ligamentum deinceps est, præterea medium quoddam inter ea corpus. Appellat id anatomici cartilagineum ligamentum. Est autem id durum, cartilaginofumque ligamentum. Os verò omnium quæ cutis operit durissimum est. At eorum quæ ex cute extant, siccissimus est pilus, deinde cornu, mox ungues, & ungula, & calcaria, & rostra, quæque his in singulis animalium ratione carentium similes sunt partes.

COMMENTARIUS.

Membrarum temperamentum in vniuersum omnium esse siccum, ex harum duritie colligit Galenus. Sunt enim cute duriores. Quale etiam sit ligamenti, tendonis, cartilagini, cartilaginei ligamenti, ossis, pili, aliarumque externarum partium inhumido & sicco temperamentum, hoc loco ostendit. Inuertit autem ordinem eum, quem in extrema libri primi parte posuit. Nam in libro primo ab ea incepit corporis particula quæ in siccitate longissimè à cute abest, nempe à pilo. Hic verò ab ea auspicatur parte, quæ proximè

mum à cute in siccitate locum obtinet, nempe membrana tum cerebri, tum spinalis medullæ, venarum & arteriarum. In hoc ordine tendones proximum à membrana locum sortiuntur, vt quos hîc Galenus disertè ligamenti esse molliores dicat. Post tendones sequuntur ligamenta, deinceps cartilagine, & corpus quoddam medium, quod Græci *σύνδεσμος* dicunt, hoc est, cartilaginofum ligamentum appellant. A cartilagine succedit os, post illud pilus, qui omnium eorum, quæ extra cutem sunt, siccissimus est. Quem sane ordinem quum non animaduertisset Brachelius, euenit illi vt miraretur Galenum cartilaginem ligamento præposuisse. Post pilum inter exteriores partes proximum in siccitate locum obtinet cornu, mox ungues, & ungula, calcaria & rostra, quæ animalium ratione carentium, vt fusius libro secundo de Elementis Galenus docet, partes existunt.

Brachelius Galeni ordinem non animaduertit.

Succorum optimus, & maximè proprius ac domesticus sanguis est. Huius verò veluti sedimentum, ac fax, atra bilis est: quæ idcirco tum frigidior, tum crassior sanguine est. Flaua autem bilis longè calidior. Frigidissimum verò ac humidissimum omnium quæ in animante habentur, pituita est. † Iudex autem qui id cognoscit, ipse est tactus, veluti Hippocrates in libello de Hominis natura monstrauit. Ceterum quòd frigida sit, vnus tactus discernit: quòd verò humida quoque, pariter tactus, visus, & ratio indicat. Et tactus quidem ac visus, quòd talis † verique apparet. Ratio verò, vbi non caloris copia, sed naturali † insitit humore talem esse definiunt. Ac particula quidem, & succi corporis ad hunc modum se habent.

Humores quatuor,

† *Κρίνειν οὗτοι τοὺς διαγνώσκουσιν.*

† *ἡσυχίᾳ.*

† *ἰσχυρίᾳ.*

COMMENTARIVS.

Post solidarum partium corporis temperamenta, ad quatuor humores diuertit, & quæ eorundem sit temperies, exponit. Ac initio satis innuit sanguinem esse temperatum, quum eum omnium humorum optimum, ac maximè proprium esse dicit. Nihil enim optimum nisi idem sit temperatum. Esse autem temperatum, alibi quoque est à nobis copiose ostensum. Quare hoc loco repetere haud lubet. Maximè autem proprius humor est, quòd inde omnes corporis partes & procreantur, & alantur, vt alibi fusius demonstrauimus. Atra autem bilis, quum sanguinis sit veluti sedimentum ac fax, tum crassior, tum frigidior existit. Flaua autem bilis, quòd disertè etiam capite quinto libri de Inæquali intemperie affirmat, sanguine calidior multo est. Pituitam verò omnium quæ in animali habentur, esse frigidissimum & humidissimum, in prioris quoque libri fine manifestè dixit. Ceterum animaduertendum hoc loco Galenum de naturalibus humoribus, & nequaquàm de his qui corporis excrementa potius quàm humores nominantur, loqui. Id ex eo maximè liquet, quòd sanguinè optimum & maximè propriū vocat. Talis centè erit, qui substantia mediocri, & colore ruber est. Quibus appella-

Sanguis temperatus,

† *ἡσυχίᾳ.*

Naturales humores,

GAL. DE TEMPERAMENTIS

tionibus eum excludit; qui à pristina natura desciscens vitio corruptelâque deprauatur, & extra boni sanguinis limites excessit. Pari ratione factum est, vt ξαρκίς, hoc est, flauam etiam bilem, & non λευκοδαίριον nominauerit. Nemo enim est qui nesciat bilem eam quæ secundum naturam est, flauam dici Galeno: veluti naturalem melancholiam μέλαινα χυμὸν potius quàm μέλαινα χεῖλην, quemadmodum alibi multis in locis demonsttrauimus. Præterea notandum etiam Galenum hoc in loco loqui de humoribus vt sunt actu calidi, frigidi, & humidj, ideoque flauam bilem sanguine duntaxat calidiorem, & nigram frigidiorem dixit, siccitatem silentio transiens, quod scilicet nullus humor actu siccus sit, sed humidj omnes. Huc accedit quod statim subiicit tactum ipsum, humorum temperamenta posse discernere. Atque in hoc Hippocratis citat ex libro de Humana natura testimonij. Ibidem enim ita scriptum

Nall⁹ humor
ἀρὶς σικκος.

Hippocra-
tes.

reliquit, Augetur in homine per hyemem pituita. Hæc enim ex iis quæ in cor-
pore sunt naturæ hyemi maximè respondet: quippe frigidissima est. Huius
argumentum est: quia si pituitam, bilem, & sanguinem tangere voles, pitui-
tam profectò frigidissimam reperiens, et si tenacissima est, & non nisi violentia
post atram bilem agitur. Quæ verò vi eunt, ea vi acta calidiora redduntur.
Attamen etiam ad hæc omnia frigidissima natura pituita apparet. Quod au-
tē humida sit pituita, non solum tactus, pariter visus, & ratio mōstrant. Quip-
pe ratio colligit quod ob innatam humiditatem talis sit. Sed de humorum
naturalium temperamento hæc in præsentia sufficiant. Brachelius in suis
commentariis, nulla coactus necessitate, ad humorum non naturalium dif-
ferentias explicandas diuertit. Laudandus tamen, quod Auicennæ in horum
differentiis inueniendis ineptias detegere voluerit. Vix enim vnquam ma-
gis homo ille quàm in comminiscendis monstrosis humorum differentiis
ineptiuit. Vt hinc etiam omnibus palàm fiat Auicennam imaginando im-
possibilia sæpenumero fuisse deceptum. Atqui de iis differentiis alio loco
rectius differemus.

Bracheli⁹ lau-
datus.

Auicenna in
suis humo-
rum differen-
tiis commen-
tus est.

Cap. V.

Quæ sequen-
tur tempera-
menta.

DE iis quæ temperamenta comitantur deinceps agen-
dum. Comitatur enim ea & quæ dicta iam sunt, imò
potius inseparabilia omnino sunt: à sicco quidem cor-
pore duritia, ab humido autem mollities, si tamen cū
tepido calore est. Sed & crassitudo habitus, & gracilitas tempe-
ramenta sequuntur, non ea modò quæ[†] connata sunt: sed etiam
si qua ex longa consuetudine sunt contracta. Multos siquidem
qui natura graciles fuerant, [†]crassos redditos vidi: contraque[†] qui
[†]crassi fuerant, graciles. Illis quidem ex ociosa & delicata vita, to-
to temperamento ad humidius mutato. His verò[†] multis labo-
ribus, & curis, & tenui victu persiccatis.

† Σκωρίτης.

† Περσικί-
της.

† Τὸν περὶ
τοῦ

† Τὸν περὶ
τοῦ

COMMENTARIUS.

Hactenus de temperamentis abundè differuit Galenus. Nunc de iis quæ
tem.

temperamenta ipsa comitantur, agere incipit. Principiò autem temperamēta sequi duritiem at molliem, de quibus in eo quod præcedit capite dictum est, imò non sequi tantum, sed esse planè inseparabilia inquit. Fieri enim nò potest vt à siccitate separetur duritia, & ab humiditate mollietis, modò sint cum tepido calore coniuncta. Quod cur adiectum sit, præcedenti capite est expositum. Comitantur quoque temperamenta habitus crassus, & gracilis: nempe crassitudo humiditatem, gracilitas siccitatem. Comitantur autem nò solum connata nobis temperamenta humida vel sicca, sed etiam ea quæ deinceps postquam in lucē editi sumus ex diutina consuetudine contracta sunt. Hinc est quòd multi qui natura graciles fuerūt, sequentibus annis obesi redantur. Et contrà qui obesi natura fuerunt, graciles. Quorum hoc quidem accidit, propter vitam multis laboribus expositam, & tenuem victus rationē, quæ connatum corpori temperamentum humidum, in siccum commutant. Illud verò euenit ob ociosam ac delicatam vitam, quæ connatum temperamentum ad humidius commutat. Cæterum crassitudinem esse genus ad pinguedinem & corpulentiam, ex iis quæ paulo post sequuntur, manifestum fiet, vbi metipsè Galenus qui sint crassi, qui corpulenti siue carnosī, qui pingues, luculenter docebit.

Comitatio est
temperamentum.

Crassitudo ge
nus ad pingue
dinem.

Dicemus verò & horum discernendorum notas. Satiùs enim est talis ne quispiam natura sit, an ex consuetudine redditus, nosmet per aliquot signa discernere posse, quàm ab alio quærere. Sane eiusmodi signorum magister, æquè vt reliquorum omnium, mirus est Hippocrates. Siquidem quibuscunque latiores venæ sunt, hi calidiores natura sunt. Quibus angustiores, contrà magis frigidi. Caloris nanque opus est, has dilatare, & extendere. Proinde rationabiliter in idem, magna ex parte, recidit venarum angustia, cum habitu pingui & crassiore: habitus gracilis cum venarum laxitate. Quòd si verò quis simul pinguis, crassusque est, ac venas laxas habet, is consuetudinis occasione, non natura, pinguis est redditus. Sicut si quis angustas habet venas, & gracilis est, ne hunc quidem talem esse natura necesse est. Quin in iis qui fame cruciantur mediocritatem ab iis, laxitate videlicet vaforum & angustia, non à cætero totius corporis habitu spectandam esse ait. Quippe qui angustas habent venas, exigui sunt sanguinis, nec longam inedia ferunt. Quibus verò latæ, iis copia sanguinis est, & citra noxam cibo abstinent.

Notæ quibus
crassitudo gra
cilisque natu
ralis, ab ea
quæ ex consue
tudine accidit,
distinguitur.
† Διδιακρίσει:

† ὅς τ' ἐστὶν.

† Δι' ἑσέως.

† Αἰσχρογασ
τρίων.

COMMENTARIVS.

Quum paulo antè docuisset, Galenus bifariam fieri posse, nempe natura, vel consuetudine, vt aliquis crassus, aut gracilis reddatur, in præsentia notas tradit quibus crassitudinem gracilitatemque naturalem, ab ea quæ ex consuetudine accidit, distinguere ac discernere licet. Eas autem notas antea ab Hippocrate esse memoriæ proditas, testatur: nec esse alias nisi venarum angu-

stiam, & latitudinem. Quicunque enim latiores venas habent, hi calidiores natura sunt. Atque statim subiungit eius rei rationem inquit, Caloris namque opus est, dilatare, & extendere, discriminare, separare, ac diuidere: id enim Græcis est διαφύσσει. Qui verò angustioribus sunt venis, contrà magis frigidum, quodd scilicet frigoris opus sit contrahere, & in angustum redigere. Consentaneum igitur est, vt magna ex parte, pingues & crassæ, angustas obtineant venas: contrà graciles, latas habeant venas. Cæterùm non temerè adiectum est, Magna ex parte. Fit enim interdum vt aliquis simul pinguis & crassus, venas quoque latas & amplas habeat: & ediuerso vt aliquis gracilis, angustas obtineat venas. Verùm hoc illis non natura, sed consuetudinis occasione accidit. Huic quidem, quia multis laboribus & curis, victuque tenui vsus, vniuersum corporis temperamentum ad siccius mutauit. Illi verò contrà, quodd ex ociosa & delicata vita, pleniorèque victu, totum ei temperamentum ad humidius est commutatum. Porro locus Hippocratis ad quem huc respexit Galenus est in libro secundo Epidemion sectione prima, vbi inter alia sic scriptum reliquit Hippocrates, τῶν φλεβῶν ἡ εὐρότης καὶ λεπρότης ἀπὸ τῆς αὐτῆς, καὶ γενεῆς καὶ παλαιοῦ καὶ νεωτέρου καὶ λεπτοῦ καὶ πλεονεχέος, ἀπὸ τῶν τροφῶν ὅντιναι φλέβες βέλους καὶ αἰσθηταί, καὶ τὰ οὐκ αἰσθητὰ καὶ οὐκ αἰσθητὰ καὶ λεπτοῦ καὶ πλεονεχέος τούτων. Quæ Hippocratis verba ideo Græcè citauimus, quodd in omnibus typis excusis codicibus sint deprauata. Perperam etiam non solum à Caluo, sed & magno illo, si Diis placet, interprete Cornario, vt paulo pòst fusius mōstrabimus, sunt conuersa. Horum autem is legitimus est sensus, Venarum amplitudo & gracilitas, ab eadem causa. Angustia & amplitudo, crassitudo & gracilitas, à contrariis causis. Quorum venæ amplæ, horum & ventres, & ossa ampla sunt. Hi verò graciles existunt. Pingues verò iis contrà. Eam autem esse legitimam lectionem, & præsens Galeni locus euidenter monstrat, & ratio ipsa confirmat. Nam amplitudo laxitatisve venarum, & gracilitas corporis ab eadem causa, nempe calore & siccitate nascuntur. Hinc paulo pòst subiicit Hippocrates, Quorum venæ latæ amplæque sunt, hi graciles existunt. Angustia autem venarum, & pinguitudo obesitatisve, itidem ab eadem proueniunt causa, nimirum frigore & humiditate. Quare subiungit Hippocrates, Pingues verò contrà quàm graciles, angustas venas obtinent. Ex contrariis igitur causis nascuntur angustia & amplitudo venarum, crassitudo & gracilitas. Cæterùm in eodem quem iam citauimus loco, Hippocrates quoque qui magis aut minus ferre famem possint, non aliud rectius quàm ex amplitudine & angustia venarum disci posse ostendit, inquit, καὶ οὐ τῶν λιμαρχησῶν: vel vt Galeni codices habent λιμαρχησῶν καὶ μετρίων ἀπὸ τῶν τροφῶν συνταί. In iis qui fame cruciatur, mediocritates ab iis spectandæ. Quid verò Hippocrates per hæc verba ἀπὸ τῶν τροφῶν, intellexerit, Galenus hoc in loco perspicue monstrat inquit, τῶν τροφῶν ἡ εὐρότης καὶ λεπρότης. Ab iis, laxitate videlicet & angustia vasorum. Vt vel hinc etiam omnibus perspicuum fiat, qualis Cornarius sit Hippocratis interpres, qui hanc Hippocratis sententiam ita conuertere ausus est, Et in iis qui fame macerantur, mediocritates. Ab iis consideranda ea sunt quæ præpropere incrementa vnicuique detrahunt, &c. Nam duas Hippocratis sententias disiunctas ac separatas, præter omnem rationem miscuit, ac verborum Hippocratis sensum legitimum turbauit, & ita planè obscurauit, vt neque ab ipso interprete, tantum abest vt ab aliis, assequi & intelligi possit.

Διαφύσσει.

Hippocrates.

Cornarius notus.

Hippocratis obscura sententia explicata.

Cornari⁹ quis ille Hippocratis interpres.

In hunc autem modum mediocritas in iis, qui fame cruciabuntur, obseruabitur: hoc est, ita medicus qui famem ægro vult imperare (id enim est *ἀμετρον* Græcis) in præscribenda inedia mediocritatem haud excedet, si venarum amplitudinem & angustiam diligenter considerabit. Quippe quibus late sunt venæ, his copia sanguinis est, & citra noxam cibo abstinere. Quibus verò angustæ, hi exiguum habent sanguinem, nec longam inediam ferunt. Non autem inediam duntaxat ij qui latiores venas habent: sed & venæ sectionem facilius, quàm illi qui angustis sunt venis, ferre possunt: vt capite sexti libri de Curandi ratione per sanguinis missionem docet Galenus. Atque hæc est natua verborum Hippocratis interpretatio, quam sua conuersione Cornarius obscurauit, & misicè deprauauit. Et ferendum quidem erat, si in vno aut altero tantum Hippocratis loco reddendo lapsus fuisset Cornarius: verum quum id ipsum in hincis locis acciderit, nemo certè æquo animo ferre debet, præsertim in eo qui suam conuersionem aliis omnibus præfert, & passim tam ambitiose iactat. Sed, sat scio, non defuturos qui inuidiæ stimulis actum me, hæc aliæque in Cornario reprehendere dicent. Vniuersos autem qui ita de nobis iudicant obnixè rogo, vt vel ip si, Cornarij in Hippocratem conuersionem legant, dispeream si non sæpenumero secum Gallicè, aut alia lingua sibi incognita loqui existimabunt. Neque sanè mirum, quòd verbum verbo tantum reddere curauerit: nullo tamen interim sensu oratione eius vniuersa sibi constante. Certè longè diuersam interpretandi rationem Hippocratis breuitas requirit, quàm est ea, quam vel Caluus, vel Cornarius secutus est. Præstaret enim nullam esse Hippocratis conuersionem, quàm ita inuolutam ambagibus, & modis omnibus enigmaticam. Quicunque igitur meliorem, quàm vtriusque sit, ac planè perspicuam dare interpretationem non potest, is manus, hortor, Hippocrati non adhibeat. Verùm ea de re satis. Non prætereundus autem nobis hic erit Brachelius, qui su spicatur hunc locum de fame toleranda innoxiè ab aliquo alio interiectum, aut certè à Galeno quasi aliud cogitante ascriptum. Quasi verò is eo loci non agat ex professo de gracilitate & crassitudine: quarum hanc venarum latitudo, illam verò angustia comitetur. Præterea iudicat idem hunc locum manifestè aduersari sermoni qui in primo Aphorismorum est, vbi pueros qui calidi & humidi sunt, adeoque latas venas habent, omnium minimè inediam ac famem ferre posse statuit Hippocrates. At qui non videt Mōmus ille, Hippocratem & Galenum in Aphorismis de ætatum differentia loqui, atque ætates inter se conferre, ac vtra illarum inediam rectius ferre possit, monstrare: in præsentia verò generatim de omnibus loqui hominibus, siue pueri, siue adolescentes, siue iuuenes, siue senes sint. De iis in vniuersum omnibus verum est, eos qui amplas venas facilius, quàm eos qui angustas obtinent, ferre famem & inediam. Sic sanè inter eos qui in puerili ætate constituti sunt, facilius ferunt inediam, qui latioribus sunt venis, quàm qui angustas habent. Et inter iuuenes, illi qui est latioribus venis minus molesta est inedia, quàm ei qui angustiores habet. Vt hinc omnibus palàm fiat, nihil inter se has duas, vt Brachelius pro sua, si Diis placet, prudentia putat, pugnare sententias.

Mediocritas in iis qui fame cruciantur vt sic uti seruanda ἀμετρον.

Cornari* multis in locis sed dendo Hippocratem, lapsus.

Brachelius ip sissimè Mōmus.

Apho. 19.

Causæ verò horum † quæ diximus euidenter iam sunt iis^{† τὰς ἀφ' ὧν} qui animum aduerterint, tamen si à me non referuntur. Sed quo-

GAL DE TEMPERAMENTIS

niam non omnes aduertunt, necessum fortasse erit aliquid eorum causa dixisse. Quicquid in sanguine pingue, leue, & tenue est, id in calidioribus corporibus alimentum quoddam calido fit: in frigidioribus seruatur. Quumque id venæ extra se transferant, ubi in frigidas particulas incidit, quod genus membranae sunt, in iis concreuit. In partibus verò natura calidioribus, cuiusmodi carnosae sunt, à calore ipso absumitur, & discutitur: nisi sicubi frigiditati temperamenti etiam vita indulgentior accedens, ipsis carnosis particulis, adipis aliquid allinat. Qua ratione etiam quæ hyeme delitescunt animalia, non rarò inueniuntur pinguiora. Et feminae viris sunt pinguiore, quod scilicet femina mari est frigidior, & plurimum domi versatur. Quicunque igitur corporum habitus & temperati natura sunt, & mediocri exercitatione vtuntur, hos necesse est eusarcos esse, id est, omnino mediocri corporis habitu. Quibus verò humidum abundat, & calor à summa mediocritate non longè abest, hi corpulentum carnosive fiunt. Carnosi etiam fiunt, qui natura sunt temperati, cæterum desides & ociosi viuunt. Quippe dictum à veteribus commodissimè est, consuetudinem acquisiritiam esse naturam. Nec fortasse oportebit, quum id iam semel dixerimus, in quouis etiam capite definire, naturane frigidior, an ex consuetudine quispiam sit redditus: sed illud legentibus relinquere: me autem compendii causa proprios cuique temperamento corporis habitus persequi. Sunt verò nonnulli qui & graciles sint, & paruas venas habeant: sed si ex iis quempiam incidas, pinguedo excidet: quam constat cuti ad internam eius membranam subnasci. Et rarò id quidem in viris conspicitur: in feminis sæpissimè inuenitur. Est namque tum frigidioris naturæ, tum vitæ magis desidiolæ eiusmodi nota. Siquidè pinguedo ex habitus frigiditate gignitur. Corpulètia siue carnis abundantiæ ex sanguinis copia nascitur. Mediocritas autè, temperatæ naturæ nota est. Carnosi igitur omnino plus pinguedinis habent, quàm temperati. Nec tamen pro carnis semper portione pinguedo simul augetur, sed eorum qui crassi sunt alios plus carnis, alios plus pinguedinis habere videbis, aliis verò ambo pari modo sunt adacta. Quibus igitur ambo pari modo sunt acta, his tantum supra temperatam naturam humoris est, quantum est frigoris. Quibus autem plus est pinguedinis, in iis frigidi plus est quàm humidi. Acquæ vt quibus est

Pinguedinis
generatio.

† Πικρὰ καὶ
ψυχρὰ.

Εὐσάρκος, qui.

† Καὶ.

† ἀμελὲς.

† ὁ.

† ἰσχυρὰ.

† Τὸν καὶ ὅλον.

caro plenior, iis humoris plus iusto est, non tamen etiam frigoris. Quum enim calori intra debitos fines manenti, boni sanguinis accedit copia, necesse est corpulentia sequatur. Propria.

COMMENTARIVS.

Quæ crassitudinis & gracilitatis causæ sint, Galenus hoc loco exponit. Quum verò crassitudo genus sit ad pinguedinem & corpulentiam seu carnis abundantiam, vnâ quoque illarum specierum causas, à pinguedine orsus, explicare voluit. Pinguedinis verò causam frigiditatem esse, multis rationibus confirmat Principio per modum generationis pinguedinis, quem perspicue in contextu exponit. Dein per animalia quæ hyeme in latibulis delitescunt, hæc enim quia natura sunt frigidiore, ideo etiam magna ex parte cæteris sunt pinguiora. Tertio foeminarum exemplo, quæ itidem nulla alia de causa sunt maribus pinguiore, quàm quòd frigidiore sunt, domique perpetuò versentur, & desidem vitam agant. Neglectus itaque exercitiorum inter pinguedinis causas haud postrema est. Proinde quicunque habitus corporum temperati sunt natura, & mediocri exercitatione vtuntur, ij Pinguedinis causa. *ισοκρατοι* sunt, id est, mediocri corporis habitu, hoc est, neque pingues, neque graciles, sed planè mediocres, ita enim metipse interpretatur inquit, *τὸ ἐστὶν ὁρμητικὸν οὐκ ἔστιν*. Qui verò natura humidiores sunt, calor autè à summa mediocritate non longè abest, ij carnosii seu corpulenti sunt, Græci *πρωσάρκεις* vocant. Carnosii seu corpulenti. Nam quum calori intra conuenientes fines manenti boni sanguinis accedat copia, necesse est corpulentia sequatur. Calor enim mediocris boni sanguinis copia haud depascitur, sed permittit vt magna hinc carnis copia procreetur. Carnosii præterea fiunt etiam ij corporis habitus, qui etsi natura sunt temperati, tamen quia desidem subinde ac ociosam degunt vitam, prius temperamentum amittunt, & acquisitiij ratione, quod humidius est, carnosii redduntur. Nam consuetudo, quod veteribus etiam dictum est, acquisitiij naturam efficit. Pari ratione accidit vt interdum aliquis angustas venas habeat, & tamè gracilis sit. Quippe gracilitatem hanc consuetudine, quæ sibi diuersum peperit temperamentum, cõsecutus est. Id quod hinc maximè liquet. Si enim huc feces, pinguedo quæ illius cuti ad internam eius membranam è primo temperamento, quod frigidum fuit, subnata est, excidet. Atque hinc est quòd id ipsum in viris, vt pote perpetuò ferè calidioribus, raro: in mulieribus verò, vt pote frigidiore natura, & vitam agentibus desidiosam, crebrò accidit. Denique triplicem esse crassi habitus differentiam, sunt enim alij in quibus plus pinguedinis: alij in quibus ambo hæc æqualiter sunt adaucta. Atq; postremi ordinis habitus, frigidi & humidi sunt. Alterius frigidi magis, quàm humidi. Primi, humidi sunt, & nequaquam frigidi: imò calor in illis à summa mediocritate non longè abest. Consuetudo acquisitiij naturam efficit. Crassi habitus triplex differentia.

Quantum autem supra mediocritatem esse sanguis debeat, id quidem mensura & pondere ostendere non est, ratione tradere licet. Quippe vbi nullum adhuc morbosum symptoma crassato animalis corpori incidit, humoris abundantia intra sanitatis tristitia. interim est fines. Monstratum est enim nobis & in alijs est, non

GAL. DE TEMPERAMENTIS

Sanitatis quæ-
dam latitudo
est.

Sanitas da-
plex.
Morbi.
† temperies.
Sanitatis.

† ἡ δὲ τέρψις
μὲν.

† ἡ γὰρ ἡμεῖς

parum in eo statu, quæ sanitas dicitur, necessariò statuendam esse latitudinem. Quin nunc quoque in omni ferè sermone nostro apparet, qui remperantiam mediàmque naturam, reliquarum veluti canonem semper statuamus: quæ verò ex huius utraque sunt parte, intemperatas censeamus. Quod utique non faceremus, nisi in sanitatis statu, maioris minorisque ratio inueniretur. Est enim alia sanitatis, alia morbi intemperies. Morbi quidem, ea quæ à temperata longissimè abest. Sanitatis autem, quæ paululum. definire verò modum ne hic quidem mensura & pondere licet. Ceterum intemperiei, quæ intra sanitatem habetur, sufficiens nota est: quòd nulla functio animalis manifestè sit adhuc læsa. Quantum igitur interuallum est inter id, quod perfectissimè functionem obit, & id quod manifestè actionem aliquam habet oblæsam: tanta est profectò & sanitatis, & intemperiei, quæ intra sanitatem còsistit latitudo. Ab hac proxima est intemperies morbofa, quæ scilicet animal intemperiei virio ægrotat. Non enim† huius tantum gratia laborat, sed etiam aliis affectibus non paucis: de quibus in iis quas de Morborum differentiis scribemus † disputationibus, diffusius agitur.

COMMENTARIUS.

Non exiguam esse sanitatis latitudinem hoc loco Galenus monet. Proinde fieri non posse, ut quantum supra mediocritatem sanguis auctus sit mensura & pondere ostendatur, quanquàm ratione tradi potest. Nam quoad nullum morbosum symptoma crassato corpori incidit, tantisper sanguinis abundantia intra sanitatis fines manet. Et contrà, dum nullum morbosum symptoma extenuato corpori incidit, tantisper sanguinis imminutio intra sanitatis fines hæret. Ut hinc etiam omnibus perspicuum fiat, duplicem esse intemperiem. Vnam quidem sanitatis, quæ paulum à media temperie abest, ita sanè ut ob eam intemperie nulla adhuc animalis functio manifestè lædatur. Altera morbi, quæ à temperata natura longissimè abest, nimirum consueque, ut ià intemperiei vitio animal ægrotet. Sed quum de latitudine sanitatis & intemperiei alibi, nempe lib. de Tuenda sanitate, & in libello de Constitutione artis medicæ, præterea in libro de Differ. morb. copiosissimè egerit Galenus, non est cur hic longius de ea differamus, præsertim quum in nostris commentariis, quos super Galeni de Differ. morborum librum exarauimus, hæc rem copiosissimè tractauerimus. Atque rectissimè latitudo quædam sanitatis & intemperiei constituitur: ita enim scrupulosam illam ac prorsus inutilem Herophili de sano, ægro & neutro disputationem pulchrè declinabimus.

Scrupulosi &
inacili Herop-
hili de sano,
ægro, & neutro
disputatio.

Nunc verò sermo noster ab initio habitus denuo resumendus. Sicuti enim naturali calore optimam seruante temperaturā, humidum, quod intra sanitatis terminos est auctum, non† pinguem modò

† τριπλάσιον
ἄρτυρον.

modò hominem, sed etiam corpulentum gignit, & pinguedinem quidè parcius adicit, carnè verò multo liberalius auget: ita rursus, si humidū & siccum mediocritatem ad vnguem inter se seruent, calor autem in homine sit minor, necesse est huius corpus pinguedine, quàm carnis copia magis abundet. At verò si calor augeatur, seruetque mediocritatem altera[†] oppositio, minus erit ei[†] animalis pinguedinis quàm carnis. Sicut ediuerso, si quando pollet siccum, altera oppositione medium modum seruante, gracilius & durius corpus euadet. Hæc à me dicta sunt, patetque non solum ratione monstratum esse, quòd simplices in animalium corporibus intemperies habeantur, sed etiam quòd omnium manifestæ sunt notæ. Nec eè modò in calore, frigore, mollitie, & duritie, sed etiam in reliquis omnibus habituum corporis differentiis. Quarum de iis, quæ ex gracilitate & crassitudine spectantur[†] nunc diximus. De reliquis[†] mox dicemus.

COMMENTARIVS.

Repetit ea quæ paulo antè de pinguedine & corpulentia dicta sunt, & quòd simplices intemperies in animalium corporibus reperiuntur, ostendit. Nam quatuor hîc simplices intemperies recenset, vnam humidam tantum, alteram frigidam tantum, tertiam calidam tantum, & quartam siccam tantum. Prioris nota est carnositas siue corpulentia, in qua plus est carnis, & pinguedinis minus. Alterius, pinguedinis, quàm carnis maior copia. Tertiæ, minus pinguedinis, quàm carnis. Quartæ, gracilitas & duritia corporis. Quæ quum omnia ex iis quæ suprâ dicta sunt, pateant, non est cur in iis explicandis diutius hæreamus.

Cap. VI.

Alidum quidem & siccum[†] temperamentum hirsutum est, verum id in summo. Mediocriter autem, quod calidum quidem est, sed in altera oppositione[†] com-[†]moderatum. Similiter & quod siccum quidem est, sed in calido & frigido[†] temperatum. Est enim id quoque mediocriter hirtum. Nuda pilis sunt frigida omnia temperamenta, siue ea mediocriter se habeant in humiditate, siue immodicè. Cæterum ad summum glabrum, est frigidum & humidum temperamentum. Minus hoc quod frigidum est, sed in altera oppositione temperatum. Adhuc minus, quod frigidum est & siccum.

COMMENTARIVS.

Hactenus notas temperamentorum, quæ ex gracilitate & crassitudine spectantur, commemorauit Galenus, nunc eas quæ à pilorum ratione sumuntur, exponit. Nam hirsuties, & ea quidem summa, calidum & siccum tempe-[†]

ramentum significat. Quippe id humores maximè torret ac reficcat, fuliginosâque in vasis excrementa gignit, ex quibus pilos nasci paulo pòst docebimus. Calor nanque præcipua causa est fuliginis, ex qua pili nascuntur: siccitas autem adiuncta plurimùm ad fuliginis generationem confert. Promptè enim quod siccum est, cinerescit, ac in fuliginem mutatur ab agente calore. vt hoc nomine necesse sit calidum & siccum temperamentum esse pilosum. Mediocris autem hirsuties siue pilositas, calidum tantùm, vel siccum tantùm præ se fert temperamentum. Nam quum vtròbique altera tantùm causa gignendorum pilorum adsit, mediocriter proueniant pili necesse est. Mediocriter itaque hirtum vtrunque temperamentum erit. Porro nuda pilis sunt omnia temperamenta frigida. Si nanque pilus ex fuligine, vt paulo pòst demonstrabitur, & fuligo à caloris copia gignitur, iure optimo corpus frigidum, glabrum erit. Quippe frigus pituitosum humorem pilo generando ineptum procreat. Ad summum autem glabrum est frigidum & humidum temperamentum: quòd frigus nec torreat, nec vrât, nec humor facile cinerescat. Quocirca pauca fuligo in frigido & humido corpore nascitur, vt igitur hoc nomine summè glabrum sit, oportet. Minus verò glabrum est frigidum tantùm temperamentum, quòd in eo altera glabritiei duntaxat causa, nempe frigiditas, adsit. Adhæc minus est glabrum quod frigidum & siccum est temperamentum: quod nimirum huic altera hirsutiei ac pilositatis causa, nempe siccitas, adsit. Atque hæc quidem notæ sunt temperamentorum quæ ex pilositate & glabritie spectantur, quas Galenus fusiùs in Arte medica prosequitur. Cæterum hoc loco Brachelius Galenum notat, vt qui incòdito satis vtatur ordine. Nam, ait, argumētum exposculabat, vt primùm materia pilorum ex multis fuliginosis excrementis definiretur. Secundo loco cōueniebat dicere, quòd non vbique talis fuligo in pilos expiret, sed duntaxat in cute vtcunque sicca. Huic tertio adiacebat, quòd diuerso modo enascerentur. Facile nūc erat ex iis colligere, quòd maximè hirsuta erat calida & sicca, minimè frigida & humida. Hæc ille. Mira, me hercle, hîc Brachelij apparet industria, vt qui vnus hætenus animaduertere potuit Galenum, qui tamen omnium eruditorū testimonio ordinis & methodi studiosissimus fuisse creditur, hoc loco peruertisse legitimum ordinem. Sed non videt calumniator ille ineptus, præsentem tractationem non alium ab eo quem Galenus sequitur ordinem requirere. Nam quum ex professo hîc agat de temperamentorū quæ ex glabritie & pilositate spectantur notis, ordinis certè legitimi ratio exposculabat, vt initio cuius temperamenti hirsuties ac pilositas, ac cuius itidè glabrities nota esset, definiret. Verùm quum plerisq; videri possit pilos è cute sicca, perinde atque è terra sicca herbas, non facile procreari, ideo secundo loco hanc obiectionem diluit, & tandem, hinc sumpta occasione, ad pilorū generationis causam ac materiam enarrandam diuertit. vt nemo non videat, nisi instar Brachelii talpa magis cæcus fuerit, concinno admodum ordine vsum fuisse hoc in loco Galenum. Qui certè inuertendus illi erat, si ex professo hîc de pilorum procreatione egisset. Igitur calumniadi, & inanis captâdæ ex tanti viri reprehensione gloriolæ studium, Brachelio ita oculorum aciem præstrinxit, vt nihil quod rectum sit, conspiciere possit.

Quantquam putet aliquis, sicut fieri non potest vt in terra sicca herba nascantur, nutriantur, & incrementum capiant: sic nec
pili

Brachelius falso Galenum peruersi ordinis accusat.

pili in sicca cute. Est autem secus. Quippe terra, vt terra, sicca dicitur: cutis, vt cutis. Itaque siccitas, quæ in terra est, maximè sine humore est. Quæ verò in hominis corpore est, & eius similitum ^{siccitas cutisj humoris non omnino ex-} animalium, nec humoris est expers, & maximè omnium ad pilorum generationem est idonea. Siquidem nec ex iis quæ testa- ^{peca,} cea cute intacta sunt, nec crustatis, veluti ostreis, locustis, & can- ^{† testas & testas.} cris: sed ne ex iis quæ squamas ritu serpentium habent: nec quæ squamara instar pilcium sunt, oriri pili possunt. Sunt enim horum cutes verè, atque in totum siccæ, ritu testæ, vel petræ. Cæterum ex iis quæ molli sunt cute, vt homo, quanto vtrique sicciore calidioreque cutis fuerit, tanto magis potest pilos gignere. Nam vt ab exemplo terræ quod illi proponunt, non recedamus, herbæ nec in sicca & squalente admodum terra nasci possunt, nec in humida & lacustri: verum quum absumi cœperit redundantia humoris, tum enascuntur è terra. Augentur autem largius, vbi hæc quoque siccescit: modicè quidem in vere, celerrimè verò & plurimè in- cunte æstate. Siccantur autem omnino arefacta terra, æstate iam media. Licetque tibi, si placet, nunc quoque, sicuti in priori libro demonstratum est, ver ipsum, propterea quodd ex temporibus anni temperatissimum est, temperatæ cutis naturæ assimilare, po- ^{† temperatissimum.} tissimum eius temporis medium. Tum enim terra quoque ipsa, medio quodam statu humoris siccitatique est. Quod autem ve- ^{† temperatissimum.} ris ætati est proximum, id iam sicciorem iusto reddidit terram: hoc etiam amplius æstas inchoata. Quam igitur dico calidam & siccam cutem, hanc maximè terræ statui assimiles, quæ abeunte sit vere, vel incunte æstate. Nam media æstate in summo est sicca, perinde vt testa intactorum tegmen, non vt hominum, suum, asinorum, equorum, aut alterius cuiusquam eorum quæ pilis vestiuntur. Quare si cutem terræ comparare volût, hætenus quoque rem consentire cum iis quæ prius diximus, inuenient. Ipsi vero sese ex homonymia non animaduersa fallunt. In sicca enim & calida cute multos magnosque nasci pilos diximus, nimirum vt de homine vel animali pilis prædito, non de ostreis, aut cancris verba facientes.

COMMENTARIVS.

Occupatione quadam hoc loco Galenus vtitur. Nam quum paulo antè dixisset in calido & sicco temperamento, adeoque cute calida & sicca, plurimos nasci pilos, obuiocret fortassis quispiam fieri non posse vt in eiusmodi

cute pili proueniant. Atque eius rei probationem à simili fumeret. Vt enim in terra sicca herbarum neque nasci, neque nutriri, neque incrementum capere possunt: ita nec pili in cute sicca. Diluit igitur hanc obiectionem Galenus cum in modum, ut dicat esse hoc loco considerandum homonymiam, qua non animaduersa, plerique falluntur. Alia namque ratione terra, alia cutis sicca dicitur. Sicca enim terra est, quæ extremè talis est, & omnisque humoris expers.

Homonymia
consideranda.

Cutis anima-
lium.

Cutis autem quæ in hominis est corpore, & eius similitum animalium, non est omnino humoris expers, ideoque ad pilorum generationem omnium maxime idonea est. Non autem temerè adiecit Galenus, Hominis, & eius similitum animalium: hæc namque ratione excludere voluit alia animalia, quorum cutis, humanæ non est similis. Cutis autem in animalibus omnibus appellatur id, quo totum animalis cuiusque corpus, ceu adnato quopiam vestimento, Gale-

no lib. 3. de Alimen. facul. autore, tegitur. Hinc Græcis *ὄργανόν* vocatur hæc animalia, quorum operimentum quo foris obducuntur, testæ aut lapidi simile est. *ὄργανον* enim testam, & *ὄργανον* cutem Græcis significat. Eius generis sunt ostrea, & buccina. Animalia verò quæ tenui ac molliore obducuntur

concludunturve testæ, isdem *μαλακίσματα*, Latinis crustata dicuntur, cuius ge-

neris sunt locustæ, *καρκίνος* Græci vocant, & cancri. Atque omnibus iis animalibus pili oriri nequeunt, quod horum cutes verè duræ sint, & omnino testæ, vel lapidis ritu siccæ. Sed nec in iis etiam animalibus pili nascuntur quæ squamas, serpentium instar habent, ac Græcis *φολιδωτά* nominantur. *φολιδωτά* enim squamam serpentis propriè denotat. Vt *φολιδωτά* Græcis non sit nisi id quod instar serpentis squamatum est. Linacrus, quæ in cavernis delitescunt, reddidit, *φολιδωτά* fortè pro *φολιδωτά* legens. Neque in iis quæ piscium ritu squamata sunt, & Græcis *λεπιδωτά* vocantur, pili proueniunt. Duplicia enim squamata sunt animalia, quædam serpentium, quædam piscium instar squamas obtinent, quæ Galenus suis certis appellationibus hoc loco discriminare voluit. Non procreantur autem in illorum animantium cute, pili: ideo, quod siccior sit quàm ut inde nasci pili possint. Id quod pulchrè Galenus terræ exemplo monstrat. Quemadmodum enim non quæuis terra ad producendas herbas apta & idonea est, quia neque sicca & squalens admodum, neque humida & lacustris: ita nec quæuis cutis, sed quæ calida & sicca ad eum modum, quo terra abeunte vere, vel incunse æstate est. Humidam enim admodum ac mollem cutem, ut paulo post fusius doccebimus, excrementa faciliè penetrant, & priusquàm reliquæ partes succedunt, viæ rursus uniuntur. Sicca verò vellementer, paulo durior est, quàm ut penetrari possit.

φολιδωτά.

Linacri lapides.

λεπιδωτά.

Non quæuis
terra ad produ-
cendas herbas
apta.

Quippe per omnem cutem transpirat semper aliquid à calido, quod secum etiam interni humoris nonnihil aufert. Verum in quibus humida cutis est, & planè mollis, qualis modò concrefcens caseus, in iis quæ exciderunt viæ per cutem non manent, partibus scilicet eius quæ prius dissidebant, rursus inter se unitis. At in quibus dura est, non absumilis caseo iam coacto, perforatur quidem eorum quæ exeunt transfluxu: quum autem rursus uniri per siccitatem nequeat, meatus ipsos mutabiles seruat, quæ etiam perpetuò transfluentium ictu assidue magis fistulantur: Si igitur

transpiratio.

Pilorum gene-
ratio.

transpirationes.

quod

quod transfluit, vel halitus, vel humor purus sit: halitui certè celer, minimèque impeditus transitus est: humor in exilioribus spiramentis nonnunquã hæret; aliquid etiã intrò recurrere ad profundum cogitur. Sin veluti fuliginosus, crassiusque & terreus vapor sit; subinde contingit vt in angustis spiramentis impactus, nec facilè rursus intrò redeat, nec vacuari possit. Hunc igitur alius rursus è profundo subiens ferit,† prorsumque impellit: tum hunc rursus alter, atque illum alius. At multos mihi eiusmodi vapores fuliginosos alium super alium impactos tempore complicari, coniungique intellige, ac vnum eiusmodi efficere corpus, quale est ea quæ foris cernitur fuligo: nisi quòd hic quantũ spissatum est, tantum etiã † prorsus stipatum est, transitus angustia constrictum. Vbi autem tale corpus totum obstruxerit meatum, deinceps iam violenter ictum à similibus sui, quibus exitus non est, excremētis, totum interim propellitur, ad eò vt cute exire cogatur, iam lori formam adeptum. Adsimiles autem, quod in meatu est impactum, herbæ stirpisve veluti radici. Quòd verò ex cute extat, ipsi veluti stirpi.

COMMENTARIVS.

Quæ sit pilorum procreatio hoc loco Galenus exponit, illòsq; breuiter ad eum modum in corporibus animantiũ generari monstrat. Per cutem semper aliquid à calore transpirat, quod secum etiã nonnihil interim humoris aufert: quod dum exitum molitur, totam cutim perforat, viasque per quas egreditur, efficit. Humidiore autem ac planè molliore existente cute, qualis est paulo antè qui còcreuit caseus, viz illæ nò perseverant, partibus scilicet quæ prius dissidebant, rursus coalescētib; Sicciorè verò, ac duriorè effecta cute, eiusmodi meatus, qui impetu eorum quæ exeunt, facti sunt, nò item iunguntur, sed aperti manent, & perpetuò transluentium ictu magis perforantur. Si autem quod transfluit, halitus, vel humor fuerit: halitui certè, vtpote tenuiori, celer ac minimè impeditus transitus est: humor verò, vtpote crassior, in exilioribus nonnunquã meatibus hæret. Sin fuliginosus, crassius, ac terreus vapor sit qui trãspirat, in angustis cutis spiramentis, per quæ foras propellitur, impactus, in trãsitu hæret ac stipatur, vt vacuari nò possit: aliudq; rursus è profundo sublatus hũc ferit impellitq; tum hunc rursus alius, & multo tẽpore coniuncti aliusque super alios impacti, corpus quoddã efficiunt & conformāt angustũ, ex transitu angustia stipatũ, quod deniq; à sui simili vapore vehemēter ictũ foras propellitur, is veri pili formam adeptũ hũncque in modũ quasi succrescendo semper augetur. Porrò animaduertendũ quod interpretès halitũ, id dixerit, quod Galenus & vaporem quod idẽ Quapropter per halitũ exhalationẽ calidam & humidam, & quæ potentia aqua est: per vaporem verò calidam & siccam, quæ potentia ignis est, accipere oportet. Posset itaque explicari; hic exhalatio sicca, vel sumosa: ille verò humida, vel aquosa appellari exhalatio.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

Niger pilus
quomodo sit.

Albus.

Rufus.

Crispus.

† actus.

† r.

† d. i. n.

Rufus color
qui.

Fit autem niger pilus, quum deusto vi caloris vapore, excrementum in exactam fuliginem muratur: flauus verò, quum vapor minus rorrerur: quippe quod tum est impactum, flauæ bilis, non nigræ faculentrum excrementum est. Albus verò pilus ex pituita nascitur. Rufus sicuti coloris flauæ albique est medius, sic eius generatio ex pituitosæ, biliosæque fœcis, media quadam natura provenit. Crispi pili sunt vel propter siccitatem temperamenti, vel propter meatum, in quo radicanter. & propter siccitatem, ad eum modum quo corrigiæ, quæ igni plus iusto siccantur. Er quid corrigiarum meminisse est opus, quum ipsos pilos, vbi igni propius sunt admoti, protinus intorqueri videas. Atque ita quidem omnes Aethiopes sunt crispi. At propter meatum in quibus radicanter naturam, ad hunc modum: Quum exhalatio sæpe imbecillior est, quàm vt rectam viam sibi moliri possit, pro modo quo inflectitur, etiam meatum suum figurat. interim verò exhalatio satis valens est, sed duriori curis natura, recta ferri regione prohibita, in latus flectitur: † veluti extrinsecus videre licet, non halitum modò, aut fumum, sed etiam flammam ipsam, quum sursum agi vetatur, diuisam vtroque versus in obliquum agi. Sic igitur corporis † etiam exhalatio, vbi prorsum agi prohibetur, obliquum sibi transitum sub cute molitur, donec longiore spatio collectam aliquid eam vigeat, & foras flatu agat. Est quando ambobus coeuntibus, & primæ exhalationis, quæ mearum finxit, imbecillitate, & cutis siccitate, obliquitas pilorum radicibus cõtingit. Quales autem in radice finguntur, tales rationabile est perpetuò fore. Neque enim aliorum durorum & siccorum corporum quippiam, nisi prius molliatur, fingi rectum potest. Atque hæc quidem est pilorum generatio.

COMMENTARIUS.

Post communem omnium pilorum procreationem Galenus causas coloris, rectitudinis, & obliquitatis eorundem exponit. Atque ea quæ ad causas coloris pilorum attinent, ita sunt clara, vt nulla explicatione egeant. Quod autem per rufum colorem, is qui alio nomine aureus, quod auro similis sit, intelligendus veniat, alibi abundè diximus. Quæ autem ad crisporum pilorum generationem spectant, itidem perspicuè Galenus tractauit, vt nostræ cõmentationem nõ requirant. Breuiter autè vt Galeni mentem explicemus: geminam crispitudinis pilorum causam esse docet, alteram siccitatem, alteram meatum in quo radicanter obliquitatem. Siccitas enim, id quod huius formæ adeptum est, contrahit, atque intorquet. Meatus obliquitas, efficit vt etiam pilus in latus flectatur, adeoque meatus figuram imitetur ac induat.

Sequens

Sequens est, ut causas omnium, quæ temperamenti in pilorū pro ætate regione, & corporis natura differentiis contingunt, dicamus. Ergo Aegyptii, Arabes, & Indi, omnes denique qui calidā & siccam regionem incolunt, nigros,† difficultisque incrementi, sic-^{† Differeñtia pilorum varia.} tos, crispōs, & fragiles pilos habent: contrā qui humidam, frigidāque regionem habitant, Illyrii, Germani,† Dalmatæ, Sarmatæ, & omnis Scythica plaga,† modicè auctiles, & graciles, & rectos, & rufos obtinent. Qui verò inter hos temperatum colunt tractum, hi pilos plurimi incrementi, & robustissimos, & modicè nigros, & mediocriter crassos, tum nec prorsus crispōs, nec omnino rectos edunt.^{† A regione.}^{† In crassos.}^{† In humorem.}^{† In pilos.}

Differences pi
lorum variis.

A regione.

—**திரு. சி. சண்முகம்:**

† $\bar{z}_1, \bar{z}_2 \in \mathbb{C}$.† *mirrored*.

COMMENTARIUS.

Differentias pilorum, quæ hominibus propter regiones eueniunt, Galenus in præsentiarum explicat. Quippe eos qui regionem calidam & siccam incolunt, ut sunt Aethiopes, Arabes, & Indi, nigros, *συραυκούς*, hoc est, difficilis incrementi, siccos, crispis, & fragiles pilos habere dicit. Causa verò quare nigros obtineant pilos e præcedentibus patet. In iis enim regionibus excrementum, deusto vi caloris vapore, in exquisitam fuliginē mutatur. Quod verò sint difficilis incrementi, sicci, crispi, & fragiles, siccitati acceptum referendum erit. Nam siccos esse nemo dubitat. Crisporum autem pilorum causam esse siccitatem, antea est dictum. Sicci verò quum sint, fragiles quoque esse oportet. Nimia namque siccitas, ut res omnes fragiles, siue friabiles, nō imbecilles (ut Brachelius interpretatur, *νεύροες* namque Galenus sua lingua appellauit) sint, efficit. Sed hoc difficultate haud caret, quod ait eos qui calidam & siccam incolunt regionem habere pilos difficilis, vel (ut Linacrus conuertit) exigui incrementi. Nam initio eius quod præcedit capitis, dixit Galenus eos qui calido & sicco sunt temperamento, esse hirsutos: hiē verò exigui incrementi esse manifestē asserens hoc temperamentū, sibi ipsi aduersari videtur. Ut igitur ex hac difficultate aliquis se explicare possit, animaduertendum erit, quod principio dum prædictorū hominū vniuersum corpus humidius ac mollius est, adeoque cutis ipsa nō admodū induruit, eos planē esse hirsutos, propter causam suprà expōsitā. Verū quū spatio temporis, ob ambientis aeris tū calorem, tum siccitatē, is enim calor humorē, adeoque pilorū alimentū, si adest, resoluit ac dissipat vniuersum corpus, adeoque cutis ipsa quotidie magis ac magis indurefcit, virtus naturæ corpus gubernans duriorē cutem forare, & in ea plures efficere meatus nō potest. Proinde et si homines calidam & siccam incolentes regionē hirsuti sunt, tamen pili illi qui initio prouenerunt, deinceps nō augentur: duplici quidē de causā: vna quod cutis duritia obstat, adeoque transitus facilis non sit, altera, quod cōmoda materia, ex qua fuligo generetur, haud ad sit. Hoc Galenus per dictionē *συραυκούς* disertē significare voluit, quæ nihil aliud denotat, quā pilos illos esse difficilis incrementi seu difficile auctiles. Difficiliter enim, ut iā cōprehensum est, propter immodicā cutis duritiā, & vniuersi corporis siccitatem, adeoque humiditatis inopiā, incrementum, sed manent ea copia, qua initio prouenerunt. Eam verò quā iam

Diferența pl
loru i regiune

Objection.

အသံအသံ

attulimus, esse legitimam verborum Galeni enarrationem, quæ sequuntur, confir-
 mabunt, ubi inquit, Contrà qui humidam frigidamque regionem habitant,
 21 vsunt Germani, Illyrij, & alij qui nominatim à Galeno percensentur, *Wau.*
f&us uergetur, id est, mediocriter facili auctiles, pilos obtinent. Quorum sane
 verborum is sensus est, Si Germani & alij homines frigidam & humidam
 incolentes regionem pilosi sunt, tunc eorundem pili mediocriter facili au-
 gentur. Nam ambiens aëris humiditas pilorum alimentum non absument,
 ut in contraria cuenit regione; frigus autem id ipsum non admodum torret,
 adurit, & in fuliginem mutat, ideoque necesse est ut propter humiditatem pi-
 li augeantur, & quidem facilius, utpote cute non, ut in calida & sicca regione,
 vehementer indurata, tamen mediocriter, utpote humido illo non admo-
 dum tosto & vsto, adeoque copiosam gignenda fuligini materiam haud
 suppediat: ut iterum plurimum erret Brachelius, qui hos ipsos modici, id est,
 22 exigui incrementi, quod in iis desideretur alimentum esse, dicat, non animad-
 uertens modicè hîc idem quod *uergetur* significare. Præterea non desidera-
 tur in iam dictis hominibus pilorum incrementum, sed à calore nō satis tor-
 retur. Cutem autem humidam auctiles pilos, contrà verò duram non aucti-
 les, & exiguos procreare, Galenus eleganter admodum terræ comparatione
 23 lib. 11. de Vsu partium capite ostendit, inquit, Quemadmodum herbe ac
 24 stirpes reliquæ ex humida & pingui terra ortæ in longissimum augentur: quæ
 25 verò ex lapidosa & dura, exiguæ, duræ & inauctiles permanent. ita pili ex hu-
 26 mida cute orti, maximè auctiles sunt: qui verò ex dura, non auctiles, & exi-
 gui. Porro pili in humida & frigida regione quum mediocriter augeantur,
 tenues etiam, non autem friabiles, ut in contraria, sint oportet. Quum enim
 mediocriter augentur, friabilitatem effugiunt, adeoque tenuitatem, quæ in-
 ter fragilitatem, & robur medium obtinet locum, consequuntur. Quòd
 27 autem rectos habeant pilos, omnibus notum est, quia neque à siccitate con-
 trahuntur, neque ab humidiorē quem obtinent homines illi cute, recta fer-
 ri regione, exhalatio prohibetur. Rufos etiam habent capillos, quoniam id
 quod in meatibus impactum est, nondum est totum nigrum, quòd scilicet
 humiditas multa sit, & transitus facilis, & deustio imbecilla. Ex contrariis
 inter se iam dictis regionibus facili quales in temperata regione habitantes
 pilos habeant, cognoscere licet. Nam plurimi incrementi pilos, quòd ambien-
 tis aëris temperies excrementorum quibus aluntur, copiam non absumat,
 adeoque robustissimos (auctionem enim copiosam robur immensum con-
 sequitur) habent. Modicè quoque nigros, mediocris enim ac temperatus ca-
 lor, mediocriter etiam adurit id quod meatibus est impactum. Quòd verò
 quum plurimum augeantur, mediocriter crassos effici necesse sit, nulli non
 notum est. Qui enim affatim nutriuntur, crassi euadunt. Quòd neque prorsus
 crispi, ut in calida & sicca: neque prorsus recti, ut in frigida & humida o-
 duntur pili in temperata regione, itidem omnibus perspicuum est. Quum e-
 nim media sit inter utranque, medios quoque producat pilos oportet.

Et in ætatibus ad eundem modum. Infantiū quidē pili Ger-
 manis. Florentium autem ætate Aethiopibus. Epheborum & pue-
 rorum iis qui temperatam[†] terram, in robore, magnitudine, cras-
 situdine, & colore ad portionem sese habent.

COMMEN-

Brachel^h bal-
 lucinatus.

Reborum pi-
 locum causi.

Pili eorum qui
 in temperata
 regione habi-
 tant.

Ah ætate?

† 18.

COMMENTARIVS.

Expedita prima pilorum differentia, ad alterâ quæ ab ætate sumitur, progreditur, atque infantium pilos Germanorum pilis proportionem coloris, magnitudinis, crassitudinis, ac roboris respondere inquit. Nam, quod experientia quoque testatur, infantes pilos flavos, & rufos (quod is color proximè ad flavum accedat, nec, Galeno libro primo de Iudiciis teste, differunt, nisi quod rufus magis ad album, flavus verò ad spléndidum vergit) mediocriter auciles, rectos, & graciles habet. ^{Infanciæ pilis:} Florentiû ætate, Æthiopibus similes, hoc est, nigros, ^{Florentiæ ætate.} difficulter auciles, siccos, crispas, & fragiles. Quod enim Æthiopibus accidit ob externû ambientis aëris temperamentû calidum & siccum: id florentibus ætate, propter internum temperamētum simile euenire solet. Vt subeat mirari Brachelium, qui hoc loco in Galeno duplicem esse difficultatem ait. Vnam, quòd florentes ætate nunc iuuenes appellare videatur. Quasi verò hoc Galeno non sit perpetuum, vt qui id nomen, quod suprà mōstrauimus, nusquam adolescentiæ tribuat. Altera, quòd florentes ætate crassos & robustos habeant pilos, & non, vt Æthiopes, tennes & fragiles, iis enim verbis Brachelius vtitur. Sed rogo Bracheli, qui fieri potest vt iuuenes habeant crassos & robustos pilos, quum id ipsum calido & siccio illorum temperamento aduersetur, vtpote in quo humiditas multa, & excrementorû quibus aluntur copia non sit. Verûm instablis hoc ipsum paulo pòst disertè Galenum affirmare. Fateor quidem, quo verò hoc fecerit consilio, paulo pòst exponemus. Epheborum autem & puerorum pilis iis qui temperatum locum incolunt ad portionem respōdent: sunt enim & ipsi temperati. Neque enim Ephebi sunt, nisi qui iâ ad pubertatis annos peruenerunt. Pubertatē autem esse temperatā, suprà & alibi quoque copiose à nobis demonstratū est. Pueros autem vocat in præsentia, qui iam ab infantia plurimùm recesserunt, & proximè ad pubertatem accesserunt: quos itidem esse temperatos, aut à temperatis non multum abesse oportet. Quum igitur vtrique sint temperati, iis qui temperatum locum incolunt, pilos in robore, crassitudine, magnitudine & colore ad portionem respondentes, obtinent: nempe robustissimos mediocriter crassos, plurimùm auciles, & modicè nigros, ob causas suprà expositas. In quo Galeni loco enarrando iterum plurimùm hallucinatur Brachelius. Primo quidem q̃ per pueros, qui reuera sic appellantur, & à pubertate plurimùm absunt, infantes intelligat: non animaduertens hoc loco Galenum pueros & infantes separare, quum hos Germanis, illos verò temperatam habitantibus terram comparet. Pueros igitur, vt diximus, in præsentia vocat grandiores, & eos qui iam magis aboleuerunt, neque à pubertate multum abiunt. Ad eòq; in pueritia, quemadmodum Hippocrates in Aphorismorum sectione tertia, gradus quosdam facit. Dein errat Brachelius, quòd hæc, vt antea quoque in florentibus ætate fecit, ad sequentia referat. Proinde eò temeritatis tandem peruenerit, vt eum locum Galeni vnum ex iis esse, qui interiectus est, vel à Galeno obiter scriptus, asserat. Quòd autem non sint ad sequentia referenda, vel ex eo satis liquet, quòd hic infantes habere pilos, & Germanorum pilis similes dicat. Paulo pòst autem nudos pilis esse manifestè inquit. Proinde quæ hic de differentia pilorum quæ ex ætate sumitur, dicuntur, ita intelligenda sunt, vt magna ex parte vera esse comperiantur. Reperiuntur nanque infantes qui nigros etiam obinent pilos, præsertim capi-

tis. Atque is color etiam per multas sequentes ætates durat. Dein accipienda sunt, ut ea quæ de regionibus dicta sunt, adiecta illa conditione ac hypothesi, si pili in ea vel alia ætate nati sunt, eum colorem, idque robur obtinebunt. Nam qui frigido sunt temperamento, perpetuò pilorum expertes esse à superioribus constat. Inepta enim omnino est frigiditas ad pilum producendū, ut quæ nec materiā pili generet, nec vias, per quas ipsa exeat, molitur. Quare Brachelij ineptiæ nemini negotiū facessere debent, utpote frigide & ridiculæ.

A corporis natura dactæ dif-
ferentia.

In corporum quoque naturis ad ætatum, & regionū portionem pili se habent. Pueri enim admodum parui, nudi sunt pilis: quòd utique nec meatus adhuc ullus illis in cute est, nec fuliginosum excrementum. Incipientes autem pubescere, paruos & imbecillos [†] emittunt. At qui iā florent, valentiores, & multos, & magnos, & nigros habent: quòd & frequentes iam meatus iis sint facti, & fuliginosis excrementis præ siccitate, & calore, abundant.

† *Imbecillos.*

COMMENTARIUS.

Tertiam pilorum differentiam proponit, atque ostendit quòd pili, haud secus atque in ætatibus ac regionibus, pro corporis natura variant. Nam ut regiones, & ætates pilorum qui iam prouenerunt, variant atque immutant robur, crassitudinem, magnitudinem, & colorem: ita corporis natura & temperamentum, vel nullos, vel exiguos, vel multos, valentes, & huius vel alterius coloris efficiunt. Pueri enim parui admodū, pilis nudi sunt: idque propter corporis sui naturam. Nam meatus illis adhuc nullus est in cute, eò quòd mollior sit, & in se concidat ac coalescat: nec fuliginosum excrementum. Nam calor puerorum cum humiditate mitior est, minimèque humor torret, adeoque nullam fuliginem parit. Id quod partim etiam puerorum substantiæ, quæ omnium facillimè dissipatur, acceptum referendum erit. Qui verò iam pubescere incipiunt, paruos & imbecillos emittunt pilos, id quod omnibus in confesso est. Neque enim alio nomine hæc ætas pubertas, nisi à pube, hoc est, tenera illa lanugine, quæ tum circa pudenda oritur, dicta est. Nihil autem mirum tū paruos emitti pilos, & imbecillos: meatus enim qui in cute, facti sunt adhuc parui. Et fuliginosum excrementum exiguum, propterea quòd calor adurens, adeoque fuliginem procreans, sit exiguus: temperatus nimirū, adeoque materiā in fuliginem multam resolvere non potest. Cōtrā qui ætate florent & iuvenes sunt, validiores, multos & magnos, & nigros habent pilos. Nam quum calidi & sicci sint, necesse est ut calor sanguinem torreat & aduret, atque in exquisitam fuliginem mutet. Præ siccitate autem meatus, impetu eorū quæ exeunt facti, vniri nequeunt, ideo multi & magni sint oportet. Multos verò & magnos meatus, multi etiam & magni, valentèsque pili comitantur, quemadmodum ex iis quæ antea dicta sunt, omnibus patet. Quàm verò nihil horum omnium intellexerit Brachelius, partim ex iis quæ paulo antè diximus, partim ex eius commentariis discas. Qui ita obscuri, perplexi, intricati, & inepti sunt, ut iurares horum, Heraclitum quendam fuisse autorem. Atque hinc est ut nō solum alios, sed etiam seipsum ita creberrimè inuoluat, ut nullis rationibus se explicare possit.

Pueri cui pilis
nulli.

Pubescentium
pili.

Pubertatis unde
dicta.

Iuuenum pili.

Brachelius ob-
scurus & ineptus.

Cæterum pili qui in capite, superciliis, &† palpebris habentur, etiam pueris nobis innascuntur. Siquidem generatio iis est, non qualis herbis, sed qualis stirpibus prima ratione à natura conditis, non temperamentum ex necessitate sequentibus, sicuti in libris de Vsu particularū est monstratū. Verū hi quoque, quod quidem sint, id naturæ arti acceptum ferunt. Quod nigri, rufive, vel alio quouis sint colore, id temperamento ætatis omnino debent. Subrubi enim ferè sunt, quoniam quod in meatibus est im- pactum, nondum totum est nigrum: quippe quum humiditas multa sit, & transitus facilis, & deustio imbecilla. Boni verò incrementi, & mediocriter crassi sunt, propter excrementorū, quibus aluntur, copiam: quippe ipsa pars corporis in qua fiunt, sicca est. Tota nanque calua ossæ est. Cutis verò, quæ illi est circumdata, tanto reliqua totius corporis cute est siccior, quanto etiam durior. Ascendit tamen tum ab iis quæ circa cerebrum sunt, tum verò ex toto corpore fuliginosi excrementi non parua vis. Quo fit vt quale ætate florentibus totum est corpus, eiusmo di iam infantibus sit capitis cutis.

COMMENTARIVS.

Occupatione quadam vsus, tacite cuidam obiectioni respondet. Obiiceret enim quidā quispiam, qui fieri potest vt pueri nudi sint pilis, quum in capite, superciliis, & palpebris pilos habeant? Respondet itaque Galenus hoc non accidere temperamenti totius corporis ratione, sed aliā ob causam, quā iis verbis explicat, Generatio, inquit, in iis est, non qualis herbis, sed qualis stirpibus prima ratione à natura conditis, non temperamentum necessariò sequentibus. Quæ vt rectius intelligantur, animaduertendum herbarum & stirpium duplicem esse generationem. Vnam quidem, prima ratione, id est, providentia & arbitrio opificis ac conditoris, seu naturæ. Aliam verò à loci natura. Prima ratione triticum & hordeum, instar herbæ adhuc teneræ ac parvæ, in agro emergunt. Nam iis agricolæ providentia agrum referunt. Altera ratione locus aliquis densus, & reuera herba plenus fit. Quippe innata humiditas locum hunc herbis densum ac refertū reddit. Pari modo pili in corpore humano duplicem obtinent generationem. Vnam prima ratione, ac conditoris providentia. Aliam à loci natura. Prima ratione pili qui in palpebris, superciliis, & capite sunt, proueniunt. Nam providentia opificis hos creauit, & in cute dura ac cartilaginosa: radices eorundem quasi in lapidosa quadam atque argillacea terra fixit. Atque hinc est quod prædicti pili, non nisi ob magnos corporis affectus defluant. Accidit enim illis quod stirpibus, quæ in terra dura atque arida proueniunt, euenire solet. Quemadmodum enim hæ generationem habent difficilem, multamque postulant providentiam, ac interitum obtinent difficilem: ita quoque palpebrarum, superciliorum, & capitis pili. Aliam ratione, & loci natura proueniunt pili, qui in axillis, & pudendis

Herbarum & stirpium duplex generatio.

Pili corporis duplicem obtinent generationem modis.

sunt. Nam illi ipsi ex humidis ac mollibus partibus, veluti herbae ex humida & pingui terra, emergunt. Vt hinc perspicuum sit omnibus Galenum rectissime dixisse, pilorum in capite, palpebris, & superciliis generationem non esse talem, qualis est herbarum: sed potius qualis est stirpium ab opifice conditarum. Quapropter satis etiam inde constat, eosdem necessario rationem temperamenti nosse qui. Quippe quorum opifex naturae ipsa curam habet, quemadmodum arui agricola, ij omnibus naturis insunt, calidis, frigidis, humidis, siccis. Videmus enim infantes omnes statim etiam maternum vterum egressos, hos ostendere pilos: nisi supra modum fuerint intemperati, tum enim petrosae & arenosae terrae similes sunt, cui stirpis principium inferi haud potest, quemadmodum id ipsum copiosius lib. 11. de Vsu partium cap. 14. Galenus profequitur. Quod igitur pili in capite, superciliis, & palpebris nascuntur, id naturae, opificisve arti & prouidentiae acceptum referendum. Quod vero hoc vel illo colore sunt imbuti, id aetatis temperamento debetur. Nam subruhi sunt pubescentibus, propterea quod, id quod meatibus cutis impactum est, nondum, ob temperatum ac mitiorem illorum calorem, totum nigrum est. Nam humiditas, respectu sequentium aetatum, multa est, quae à mitiore calore torreretur ac vri satis nequit. Atque quum cutis illorum nondum, vt in sequentibus accidit aetatis, sicca sit, ideo facile per illius meatus transit, nec dum torreatur, illic haeret. Nigri sunt in florente aetate, propter causam supra expositam. Boni vero incrementi sunt, capitis, superciliorum & palpebrarum pili, & mediocriter crassi, ob excrementorum quibus aluntur copiam. Nam quum ipsa pars corporis in qua sunt pili, nempe calua, quae tota ossa est, sicca sit, ideo humiditate multa non eget. Quare mirum non est in ea excrementorum, quibus pili aluntur, magnam esse copiam. Si plurimum aluntur, plurimi etiam sunt incrementi, & mediocriter crassi oportet. Est autem & cutis, quae caluae circumdata est, tanto reliqua totius corporis cute siccior, quanto durior. Vt hac etiam ratione excrementorum in ea magnam esse copiam necesse sit. Quippe ascendit ab iis quae circa cerebrum sunt partibus, & ex toto corpore, veluti ad testum quoddam, haud exigua fuliginosi excrementi copia, vnde pili subinde nascuntur. Quid multa? quale aetate florentibus totum est corpus, nempe calidum & siccum, eiusmodi est infantibus capitis cutis. Vt nihil sit mirum, ea de causa, in hac ipsa prouenire pilos. Naturae enim prouidentia fit, vt in hac dura & cartilaginea cute radices pilorum figantur, tanquam stabiles & diuturni futuri. Ceterum Brachelius hoc loco miratur Galenum, quod pilos illos naturae duntaxat adscribat, ac temperamenti rationem contemnat, quum tamen constet omnibus, quinetiam ipsemet Galenus disertè fatetur, cutem capitis valde idoneam esse ad pilorum procreationem, adeoque temperamentum non esse prorsus abiiciendum. Sed non assequitur homo ille stupidus, vt passim etiam aliis similibus in locis, & hic, Galeni scopum. Neque enim hic, ubi ait pilos non sequi necessario temperamentum, de cutis capitis, sed de totius corporis temperamento loquitur. Hoc enim, qualecunque fuerit, tamen nihilo minus in capite innascitur pili. Verum quis vniuersas Brachelij nugae, nisi peculiari aliquo volumine iis dicato, refellere posset?

Brachelius Galeni scopum non assequitur.

Caluiti causa.

Eoque rationabilius quidam procedente tempore calui redduntur: quibus scilicet à primo durior cutis erat. Quippe monstratum

tum est prius senescentium partes omnes siccescere. Fit autem cutis non paucis veluti testacea, vbi supra iustum fuerit siccata. In ea verò, sicut ex prioribus constat, nihil nasci potest. Itaque etiam interna manuum, & interna pedum semper glabra, & pilorum expertia sunt: quòd siccissimus, densissimùque sit tendo is qui sub cute habetur. Quibus autem ad summam siccitatem cutis capitis non peruenit, imbecilli his omnino, albique pili sunt, quos vulgò canos appellant. Imbecilli quidem, convenientis alimenti penuria. Albi verò propterea quòd alimentum quo aluntur, veluti situs est pituita, quæ spatio computruit. Vbi enim meatus etiamnum manet, excrementum verò exiguum est, & lentum, ac languide à calore propellitur, non dissimiliter putredini afficitur. Iam calui. fiunt homines quum senescunt à syncipite magis: canescunt magis à temporibus, quoniam illud omnium capitis partium est siccissimum: hæret enim cutis illic ossi nudo. Tempora verò humidiora sunt, quòd in iis muscoli magni sub cute habeantur, omnis autè musculus carnosus sit. Caro tum osse, tum cute humidior.

COMMENTARIE.

Ex iis quæ paulo antè dicta sunt, nepe quòd cutis capitis infantibus eiusmodi sit, quale ætate florentibus totum corpus, colligit causam cur nonnulli progressu temporis calui reddantur, id scilicet, quibus ab initio durior cutis est. Nam quum senescentium partes omnes siccescant, vt libr. 1. capi. 2. est demonstratù, fit vt cutis illorum quibus ab initio dura est, veluti testacea reddatur, propterea quòd supra iustum sit sicca. Quæ verò talis est, in ea nihil nasci, vt paulo antè diximus, potest. Si itaque nihil in ea pilorum nascitur, igitur calui fiant necesse est. Id quod exemplo internarum partium manuum, & internarum pedum ostendit. Hæc namque nulla alia de causa semper sunt glabræ, & pilorum expertes, quàm quòd tendo internæ summæ manus cui substratus, siccissimus sit, & densissimus. De quo plura Galenus libr. 1. capi. 2. Ana. admi. Et libr. 1. 2. & 3. de Vsu partium. Non autem temerè dicit tendo: cutis enim quæ intra manum est, vt supra monstrauimus, temperata existit. Caluities itaque fit vehementer resiccata cute, & nimia ariditate veluti testacea reddita: ex tali namque, ob naturæ humiditatis penuriam, nihil nasci potest. Calui itaque fiunt homines quum senescunt, & magis à syncipite, quòd omnium capitis partium sit siccissimū. Hæret enim cutis illic nudo ossi, quòd nullus in ea parte capitis sit musculus. Nec obstat quod Aristoteles lib. 5. de Generatione animalium cap. 4. & hunc secutus libr. 7. Saturnalium capi. 10. Macrobius, contrarium statuerit, nempe occiput potius vacare humore, & synciput illo esse humidius. Nam illi non ad externam capitis partem, quæ cute circumdatur, sed ad internam potius partem, quæ cerebrum continetur, respexerunt. Id quod ex ratione Aristotelis quam subiungit euidentissimum

Caniculi can. 6.

Calui cur nonnulli reddantur.

Obiectio diluitur.

frat enim, eò quòd contineat cerebrum. Synciput igitur censent esse humidius, quòd plus cerebri contineat. Sed quum hie de pilis, qui non ex cerebro, sed cute nascuntur, agatur, ad eandem respicientes, hanc esse sicciorē putandum planè erit, quòd non carni siue musculo inhæreat, sed ossi, quod siccum admodum esse constat. Hactenus de causa caluiciei. Porro quibus cutis capitis ad summam siccitatem non peruenit, ij cani redduntur, qui utique pili imbecilles, ac albi sunt. Imbecilles, propter convenientis alimenti penuriam: albi, propterea quòd alimentum quo pili nutriuntur, est veluti situs pituitæ, quæ tempore procedente computruit. Idque ob eam causam. Mearus quidè cutis manent, nequeunt enim ob cutis durtiē concidere ac coalescere: excrementum verò quo pili aluntur exiguum est, & lētum viscidumque, propter caloris imbecillitatem, languidèque ab eo ipso propellitur, ideoque exire non possunt, ac inibi hærent, atque non dissimiliter putredini afficitur. Atque hinc fit ut capillus, qui ex illo excremento nascitur, pituitæ putrefactæ situm referat, canusque fiat. Canescunt autem homines magis à temporibus, quæ humidiora sunt, quòd in iis muscoli magni, temporales dicti, sub cute habeantur. Hinc convenientissimo epitheto Homerus senes πολυποσίδες: hoc est, in temporibus canescentes vocauit.

Canes qui sed duntur,

Cur à temporibus magis canescant.
Πολυποσίδες.

Cap. VII.

Est autem ei quod dicitur diligenter attendendum, ne imprudentes nosmetipsos fallamus: sicuti se fallunt multi ex iis qui optimi visi sunt medici. Qui si quem caluum viderint, statim huic siccum esse totius corpo-

Ex una particula, nō de toto corpore pronuntiandum.

ris temperamentum putant. Neque enim simpliciter ita coniectari oportebat, sed prius illud definire præstiterat, humanū corpus in aliis æquabili per totum temperamento esse: in aliis, nec iis paucis, inæquabiliter esse affectum: quum eorum aliæ particulae mediocri & iusto sint humidiores, aliæ frigidiores, aliæ calidiores: aliæ prorsus temperatæ, ac mediocres. Porro huic maxime esse attentos conuenit, ubi corporis temperiem æstimamus. Quippe si totum corpus æquabiliter concinnum sit, omnemque partium inter se competentiam in latitudine, longitudine, & altitudine seruet: potest utique æquabiliter attemperatum esse id corpus. At si cui corpori thorax, collum, & humeri maximi sunt, lumbi parui angustique, & crura gracilia atque sicca, quomodo id dixeris omnibus particulis similiter affectum? Quin si crura ei crassa sunt, & lumbi lati, thorax verò angustus: ne id quidem omnibus partibus æqualiter est temperatum. Sunt alia corpora quibus maximum est caput: alia quibus paruum, quale passeribus. Iam crura aliis blæsa, aliis vara. Artuum quoque extre-

tingentia.

ma aliis gracilia sunt, aliis crassa. Et thorax aliis, ut dictum est, latus, aliis tabulæ ritu angustus, quos Græci *σενόστοι* vocant. Vbi vero opertæ scoptulæ illis, sine carne nudæque planè sunt, & clarum more pronæ, nominantur à medicis eiusmodi naturæ Græcè *στυγυδίστοι*. Quantopere verò hæc sint vitiatæ, deperditò his paulominus omni interno spatio, quo pulmo, & cor sunt sita, neminem latet. Innumera autem aliæ particularum corporis planè affectus sunt: ubi id à naturali analogia, protinus in utero matris ad inæqualem intemperiem est mutatum. Minimè igitur in corporibus id genus ex vnica particula coniectandum de toto est. Neque enim ij[†] qui mores ex aspectu corporis docere proficiuntur, simpliciter de omnibus pronunciant: verum ipsi quoque experientia docti, si quis impense hirsuto est pectore, hunc [†] animosum iudicant: si cruribus est hirtis, salacem. non tamen causam etiam adiciunt. Neque enim quum pectus habere leoni simile dicunt, crura verò hirco, tam primam causam inuenerunt, siquidem cur leo quidem animosus, hircus verò salax sit, ratio etiam [†] inuenire requirit: hætenus enim quod in re fieri cernitur, dixere: causam tamen eius omisere. Cæterum is, qui naturali speculatione est exercitatus, sicuti aliorum omnium, ita horum quoque causas inuenire tentat. Propterea enim quòd inæquali partium temperamento sunt, non leo modò & hircus, sed etiam cæterorum pleraque animalium, idcirco ad alias actiones aliud est pronum. Ac de iis quidem Aristoteles commodè tractauit.

COMMENTARIVS.

Quum hætenus Galenus temperamentorum notas ex pilis esse sumendas docuisset, nunc ne vnica particula de toto corpore, medicorum quorundam more, coniectemus, hortatur. Sunt enim, qui si quem caluum viderint, statim totius corporis temperamentum secum esse arbitrantur. Quasi verò necesse sit synipite sicco existente, reliquis quoque partes corporis omnes siccæ esse. Imò si de totius corporis temperamento æstimare volumus, còsiderandum primò erit, num humanum corpus in aliis partibus æqualiter sit temperatum, in aliis inæqualiter. Sæpe enim accidit, ut aliæ particule sint humidiores, aliæ sicciores, aliæ calidiores, aliæ frigidiore, & aliæ temperatæ. Ut autem intelligas num corpus æquabiliter, vel inæquabiliter sit temperatum, eius rei notas aliquas habere oportet. Nota autem corporis æquabiliter temperati est, si totum corpus æquabiliter concinnum est (id enim *συνεπές* Græcis denotat) omnemque partium inter se competentiam in latitudine, longitudine, & altitudine seruat: ita sanè, ut vna pars secundum naturalem analogiam, alia neque crassior, neque longior, nec profundior sit. Contrà inæqua-

Zenóstoi

στυγυδίστοι

† στυγυδίστοι

† στυγυδίστοι

† στυγυδίστοι

Ex vniuersa parte
cula non est de
toto corpore
coniectandum.Nota est pili
æquabiliter esse
temperati.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

biliter temperati, si ceruix, thorax, & humeri maximi sunt, lumbi verò exigui, angustique, & crura gracilia atq; sicca. Aut vice versa, si crura crassa sunt, & lumbi lati, thorax verò angustus. Quippe tum corporis forma nequaquam concinna est, quòd corporis partes naturalem analogiam haud seruent, & vna iusto crassior, ac maior, altera contrà gracilior minòrque sit. Quotiescūque igitur corporis partes naturalem suam formam ac cōiunctitatem in longitudine, latitudine, & profunditate haud retinent, certissimum esse inæqualiter temperati corporis notam, coniicies. Nemo igitur ex capite, thorace, cruribus, aliave corporis parte vnica, de vniuerso corporis temperamento pronunciet: id enim non tantum ridiculum, sed & omnium lógè fallacissimum existit. Non esse autem ex vnica particula cōiectandum de toto, exemplo eorum qui miores & ingenia hominum, ex aspectu corporis iudicare & cognoscere conantur (id enim est propriè *φύσιν κρινεῖν*) ostēdit. Nam illi quoque non simpliciter de omnibus pronunciant, sed hunc animosum idque ex hirtō pectore: illum verò ex hirtis cruribus salacem esse pronunciant. Neque eius rei aliam afferunt causam, quàm quòd illum leoni simile pectus, hunc verò hirco similia crura habere dicūt. Verum qui in naturali speculatione exercitatus est, is causæ, quam Physiognomici producunt, vt pote nullius mōmēti, non acquiescit, sed meliorem ac planè legitimam inuenire pergit, nempe inæquale partium temperamentum. Nam quum leo & hircus inæquali sint partium temperamento præditi, sit vt ille sit animosus, hic verò salax. Leoni enim calidissimum cordis est temperamentum, hirco verò genitales partes calidissimæ sunt. Atque hanc caliditatem, pectoris, & crurum hispiditas arguit. Qui igitur hirtō est pectore, cor calidum obtinet, idēque animosus est. Qui verò hispidis fuerit cruribus, genitales partes calidas habet, adeoque salax est. Diuersitas itaque temperamenti partium animalium in causa est, cur ad alias actiones aliud prouum sit, quemadmodū Aristoteles in libris de Historia animalium inscriptis commodissimè memoriæ prodidit. Quòd ad vocabulorum quorundam paulo obscuriorum, quorum hīc à Galeno facta est menrio, explicationem attinet, sciendum per blæsa crura, Galenum, vt metipse capite quinto libri de Morborum causis interpretatur, accipere ea quæ extrorsus obtorta sunt, & ἄliteræ Græcorum assimilantur. Valga & Vatia Latini nominant. Vara verò iam dictis planè contraria sunt, quæ nimirum introrsum obtorquentur. Porro per *σπίλον* non nisi eos qui tabulæ ritu thoracem angustum habent, intelligit. Quippe *σπίς*, Græcis tabulam, asserēme significat. Qui igitur tabulæ in modum constricto ac minimè amplo sunt thorace, *σπίλον* Græcis nominantur. Quibus verò scapulæ retro, instar alarum prominent, ij Græcis *πτερυγίδες*, quasi alatos dicas, appellantur.

Sed quod ad rem propositam est vtile, id iam apparet, hominum scilicet temperamenta considerantibus, singulas partium per se examinandas esse. Nec si cui thorax hirsutus est, huic totum corpus calidius, sicciúsque ex necessitate putandum: sed † vt plurimū in corde calorem esse, eoque † animosum: posse verò aliquando etiam huius ipsius rei occasione accidere, quo minus totum iis corpus similiter calidū siccūque sit: quòd scilicet plurimū

Φύσιν κρινεῖν.

Leo cur animosus.

Hircus quare salax.

Blæsa.

Valga.

Vara.

Σπίλον.

Πτερυγίδες.

† πτερυγίδες.
† σπινθηρ.

rimum caloris illinc transpirauerit, atque in ambientem abierit. Nam si totum corporis temperamentum est æquale, erit iis statim thorax ipse vniuersus latissim⁹, venæ amplæ, arteriæ magnæ, eadẽque maximè vehementissimèque pulsantes, tum plurimi per totum corpus pili: atque ij qui in capite sunt, plurimi incrementi, nigri, & crispi vtique in prima ætate: procedente verò tempore caluities excipiet. Quinetiam eiusmodi hominibus quũ æqualiter sunt attemperati, & robustũ, & exactè deliniatũ, & musculosum totũ corpus erit: tũ cutis nigrior, durior, atque hirsutior.

COMMENTARIVS.

Considerantibus temperamenta hominum, singulas partes esse examinandas hoc loco hortatur Galenus. verbi gratia, si thorax hirsutus est, non oportet hinc necessariò totum corpus calidius, sicciusque pronunciare. Nam hirsutitas illa thoracis, vt paulo antè dictum est, magna ex parte cordis duntaxat caloris indicium existit. Ideòque tali præditi pectore, animosi sunt. Quo verò minus totum corpus iis similiter atque cor calidũ siccũque sit, interdum ideo accidere potest, quòd plurimum caloris transpirauerit, atque in ærem abierit. Si autem totum corporis temperamentum æqualiter calidum & siccum est, hæ notæ omnes apparebunt. Thorax iis vniuersus latissimus est: caloris enim existit dilatare. Eandem ob causam venæ etiam amplæ, & arteriæ magnæ, ac vehementer pulsantes, tum plurimi pili per totum corpus. nã vt dictum est capite sexto huius libri, calido & siccò temperamento præditos, hirsutos esse oportet. Qui autem in capite sunt pili, plurimi sunt incrementi, nigri, & crispi, in prima vtique ætate. Nam infantibus hoc temperamento præditi, capitis cutis eiusmodi est, quale ætate florentibus totum est corpus: vt non sit mirum capitis pilos similiter ac florentium ætate esse multos, magnos, nigros, & crispos, vt præcedenti capite diffusius est dictum. Quod verò procedente tempore fiant calui, & qua de causa, suprà est abundè expositũ. Præterea eiusmodi hominibus qui æqualiter in calido & siccò tẽperati sunt, totum corpus robustum est. Siquidem robur in siccitate positum est, & siccitas ad robur & firmitudinem plurimũ confert, vt copiosius libr. tertio de Sympto. causis ca. 10. Galenus monstrat. In summa calidum & siccum ad actiones practicas magis idoneum est, adeòque robustius: exactè præterea per singula membra compositum & deliniatum. Calor nãque pulchrè partes corporis effingit ac discriminat. Qua de causa accidit vt corpus quoque illud musculosum sit, hoc est, musculos habeat affabrè distinctos: ita sanè vt intuitũ oculi elegans illud musculorum discrimen promptè animaduertant. Quòd autem cutis illorum nigra, dura, & hirsuta sit, notius est quàm vt demonstrari debeat, & ex iis quæ dicta sunt, satis manifestum.

Ad eundem modum si contraria omnia in thorace sint, & æquale in toto corpore temperamentũ vigeat, id est, si humidiores & frigidiores vniuersè corporis partes sint, thorax quidè angustus & glaber erit. Sicuti etiã totũ corpus pilis nudũ. Cutis verò mollis & alba, capilli subrubi, potissimũ in iuuentute: hi in senectute non

Notæ temperamenti calidi & sicc.

Musculosum.

Frigidi & humidius temperamenti notæ.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

† *Artem.*

caluescunt, timidi que statim & pusillanimes, ac segnes, adde etiam paruis venis ac minimè conspicuis, & adiposi sunt. Idem nervis; musculisque imbecilles, & artubus parùm deliniatis, & incuruis.

† *Blasius.*

COMMENTARIUS.

*Frigidi & ha-
modi tempera-
menti indicia.*

Paulo antè quibus notis æquale corporis temperamentum calidum & siccum cognosci possit, Galenus exposuit. Nunc quibus contrarium liceat deprehendere temperamentum, neque frigidum & humidum, edisserit. Qui enim hoc corporis temperamento sunt præditi, lis thorax est angustus, quod frigiditas ipsa constringat, & non quemadmodum calor, dilatet. Nudum autem pilis esse omne temperamentum frigidum, & potissimum id quod simul est humidum, capite sexto satis monstrauimus. Cutem verò prædicto temperamento præditis, esse albam & mollem notius est, quam ut demonstratione requirat. Frigiditatem namque albus color, humiditatem verò mollities comitatur. Capilli capitis subruhi, quoniam id quod meatibus est impactum, à frigore, non aduritur, nigrumque redditur: atque id potissimum in iuuentute, in qua quidem ætate calor illorum est, aliarum ætatum respectu, maximus. Quapropter alius in ætatibus albos potius quam subrufos obtinent capillos. Hi etiam in senectute non caluescunt, quod cutis capitis in iis non admodum sit sicca. Timidi præterea, pusillanimes, & segnes sunt, ob frigidum cor, corporisque totius temperamentum similiter frigidum. Vt enim calor excitat, & animosos facit homines, ut comprehensum est: ita frigus stupidos, & ignauos reddit, quod id ipsum nullis functionibus, ut Galenus libr. 3. de Sympt. causis ait, utile sit. Paruas autem adeoque minimè conspicuas habere easdem venas, ex iis quæ capite huius libri quinto dicta sunt, patet. Nervis verò & musculis esse imbecillioribus iam dictos homines, ex iis quæ paulo antè commemorauimus satis constat. Vt enim nerui, musculi, quanto sunt sicciores, tanto sunt robustiores: ita contra quanto humidiores, tanto imbecilliores, Galeno iam citato loco, teste, existunt. Quod verò artus his parum exactè deliniati sunt, & incurui, frigori acceptum referendum, quod probè discriminare illos haud potest. Quum verò frigus etiam contrahat, quid mirum incuruis ac parum rectè deliniatis esse artubus?

At ubi varia partium est temperies, ex vna earum pronunciaré de toto corpore non licet: sed ad eundem singulæ sunt, æstimandumque quo temperamento ventriculus, quo pulmo, quo cerebrum, ac reliquæ per se vnaquæque seorsum sit. Atque hæc quidem ex functionibus noscenda, quum nec manuum contrectatione, nec oculorum inspectione inuenisse temperiem eorum sit. Simul autem pensitandus & continentium ea partium affectus est, quantum omnium extrema est cutis. Hæc in nostra regione, quæ utique reperiata est, subiectarum partium naturam prodit: quanquam nec in ea simpliciter loquenti omnium, sed duntaxat earum quæ simile habet cuti temperie. At in iis quæ sub Versa, & sub meridie sunt locis, quoniam corporum quæ in altero sunt, calor in alterum à circumdante extrinsecus & vincente frigore, est fugatus: aliter in cutem, ab externo calore attractus prodit, non potest ex eo affectu,

*Vbi ex cute in
ternarum par-
tium temperies
deprehendi po-
test.*

affectu, qui in cute cernitur, inrernarū particularū tēperies clarē discerni. Quippe corporis tēperies, in regionibus iis quæ à tēperie recesserunt, inæqualis vīditur, externis scilicet, internisq; partibus ad eundē se modū non habentibus. Gallienim & Germanis, & omni Thracio, ac Scythico generi frigida, humidāque cutis est, ideoq; etiā mollis, alba, & pilis nuda. Omnis verò naturalis iis calor in viscera vnā cū sanguine cōfugit, vbi dū agitur, & tū coarctatur, & feruet, animosi, audaces, & p̄cipitis cōsiliū reddūtur. Aethiopib⁹ verò, & Arabib⁹, omnib⁹ deniq; iis qui mēdiē incolūt, natura cutis ex ambientis æstu, & naturali calore foras acta, vīta, dura, sicca, & nigra redditur: toto corpore naturalis quidē caloris exiguā obtinēte portionē, sed alieno, atq; adsciticio incalescēte. Quippe id quoq; optimē ab Aristotele in multis est traditū.

† tū coarctatur, & feruet.
† tū coarctatur, & feruet.

† adsciticio.

COMMENTARIVS.

Has tēnus quibus notis vniuersū corporis equale tēperamentū dignoscendū esset, Galenus mōstrauit. Nūc quid faciendū medico sit, vbi variū partium est tēperamentū, ostēdere pergit. Quippe tū ex vna earū de toto corpore pronunciandū non erit, sed singulæ sunt adeundæ, æstimādūq; quo quævis sit tēperamentū prædita. Quamquā autē inrernarū partiū, pulmonis verbi gratia, ventriculi, cerebri, cordis, & id genus aliarū, certæ sint, quibus harū tēperamentā cognoscuntur, notæ, quas ex professo Galenus in Parua arte edocuit: tamā earundē temperamenta potius ex functionibus sunt cognoscenda, præferim quū nec tactu, nec oculis deprehendi queāt. Tamen vnā cū actionibus pensitandus est etiā partiū, quæ internas particulas cōtinent, affectus: quarū quidē partiū omniū extrema est cutis. Is enim subiectarū partiū naturā ac tēperamentū ostendit, propterea quòd propter vicinitatē illas in calore ac frigore mutant, adeoque suū illis tēperamentū cōmunicēt. Cæterū quod ad eū affectū qui in cute cernitur, attinet, diligenti cōsideratione opus erit, quòd hæc interdū tēperata sit, vt in Græcia (quod hoc loco Galenus quoq; affirmat) interdū verò, ob ambientē nimirū extrinsecus aërem, intēperata. Græciā autē, potissimum verò Hippocratis patriā, esse tēperatā, in nostris in secūdum Galeni de Tūc. vale. lib. Annotationibus abundē mōstrauimus. ad quē locū ne singula nobis sint repetenda, lectorē ablegamus. Cutis itaq; in regione tēperata subiectarū partiū tēperamentum prodit, nō tamen omniū, sed earū quæ illi similē tēperie obtinēt. Quomodo enim aliarū partiū quæ intēperie laborāt, id quod tēperatū est, monstrare posset tēperamentū? In regionibus autem iis quæ à temperie recesserunt, corporis temperamentum inæquale est: quòd scilicet externæ & internæ partes similiter se nō habeāt. Qui enim ad vrsam & aquilonem habitant, vt sunt Galli Germani, Thracæ, & Scythæ, iis calor vnā cum sanguine in viscera adeoque in profundum ab extrinsecō & vincente frigore fugatur: ideoque sit vt interna plurimū caleant, externa verò frigeāt. Hinc est quòd ob agitatū, coarctatūque ac feruentem calorem animosi, audaces, & p̄cipitis consilij sint. Cutis verò eorundem frigida & humida: ideoque mollis, alba, & glabra existit. Contrā iis qui sub meridiem habitant,

Sivarium est
partium tem-
peramentum,
quid sit agen-
dum.

Cutis subiecta-
rum partium de
temperamen-
tum ostendit.

Græcia est tē-
perata.

Ad vrsam ha-
bitantes.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

vt sunt *Æthiopes* ac *Arabes*, ex ambientis æstu, & naturali calore foras acto, cutis sicca vsta, & dura, redditur. In profundo autem sita viscera exiguum naturalis caloris portionem habent: ideoque pusillanimes, timidaeque sunt, ac contrà quàm ij qui versus *Aquilonem* habitant, affecti. In summa naturalē calorem exiguum: adscititium verò, multum obtinent. Proinde manifestum est in frigida regione acciderē, quod in hyeme euenire *Hippocrates* dixit: nēpe ventres, hoc est, interna & profunda corporis, naturali calore esse calidissima: contrà æstate externa, adscititio calore maximè feruere. *Brachelius* tamen maximo furore percitus, aduersus *Hippocratis* & *Galenī*, omniumque philosophorum sententiā, statuit, non hyeme, sed æstate viscera interiora esse feruere. Hisseque ad eò dementiæ progreditur, vt *Hippocratis* etiam in libro de *Aëre* & aqua sententię sese opponere audeat, *Asianos* audaciores *Europæis* affirmans. Sed quum pueriles admodum eius sint rationes, ita sanè vt nec ipsi satisfaciant, quòd tandem iterum in *Galenī* concedat sententiā, non est cur scrupulosius illas recitemus, ac confutemus. Melioribus enim rebus hoc temporis dandum esse iudico.

Estque illi, si alteri vlli attendendū, ac in singulis corporibus æstimandum suōne & proprio, an adscititio calore incaleant. Quę enim putrescunt, omnia adscititio calore sunt calida: proprio frigent. Qui meridianā plagam incolunt, adscititio calore sunt calidi, proprio frigidi. Iā apud nos quoque naturalis calor hyeme est vberior, adscititius minor. Aestate contrà adscititius maior, naturalis minor. Omnia nāque hæc definiat oportet, qui rectè temperamentū est cogniturus. Neque enim omnino si cutis nigrior apparet, iā totus homo calidior est, sed si ita est, cæteris omnibus simili modo se habentibus. Siquidē si alter in sole versatus diutius est, alter in vmbra: illi nigrior, huic albidior cutis erit. Verū hoc ad totius temperamentī alterationem nihil facit. ipsa nanque cutis sub sole diutius habita, sicciore: in vmbra, humidior euadet. Nō tamen naturalis temperies, vel iecinoris, vel cordis, vel alterius cuiusquam visceris statim mutabitur.

COMMENTARIUS.

Æstimandum
in: agnosce-
re temperamē-
tis, nū aliquid
proprio, an ad-
scititio calore
incauerit.

Qui rectè de temperamētis vult pronūciare, huic æstimandū erit, nū proprio an adscititio calore aliquid incauerit. Id quod exēplo eorum quę putrescūt, ostēditur: quippe ea omnia adscititio calore sunt calida, proprio autē frigida. Nihil enim à proprio calore putrescit ac corrūpitur, imò contrà prorsus, quicquid in rebus subsistit, id gliscit, roboratur, sanum est, ac viuit, dū proprio calore regitur, quemadmodum fufius lib. 11. The. metho. capi. 8. & lib. 2 de Diff. feb. *Galenus* docet. Præterea exēplo eorū qui meridianā regionē incolunt: hi enim proprio calore frigēt, adscititio autē calēt. Itē temporū anni exēplo. Nā qui in *Græcia* etiā habitant, regione temperata, hyeme maiorem obtinēt calorem naturalem, minorem verò adscititium: æstate contrà, adscititius iisdem maior, naturalis minor. Vt ex hoc *Galenī* loco omnibus perspicuū fiat,

Græcorū

Græcorum nobis medicorum præcepta in sanandis hominum morbis, ac
 tuenda etiam sanitas eorundem, magis quam Arabum esse accipienda.
 Quippe horum regio nostra est diuersa illorum verò similis, hac maxime
 ratione. Nam ut Græcis natiuus calor hyeme est vberior, adscriptus verò mi-
 nor, æstate contrà adscriptus maior, naturalis minor: ita quoque Germanis
 Diuersa prorsus ratione Mauris & Arabibus accidit, utpote quia adscriptio ca-
 loræ perpetuò sunt calidi, proprio verò frigidi. Quam itaque Arabum na-
 tura, & regio nostra dissimilis admodum sit, adeoque dissimilem medendi
 rationem, & dissimilia medicamenta requirant: valde iniqui sunt iudices, qui
 ex Arabum potius, quam Græcorum scriptis medicinam tuam discendam,
 tum faciendam putant. Sic iterum ad priorem insaniam redit Brachelius, at-
 que temperaturam corporis nostri æstate calidiorem, hyeme verò frigidio-
 rem, id est, naturalem calorem æstate copiosorem, hyeme verò minorem,
 esse affirmat. Quod miror cur faciat, præsertim quum disertè dicat, in æstate
 collectum sanguinem dissolui. Si dissoluitur sanguis, igitur vnà etiam calor;
 nam, ut libro quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus, capite
 octauo autor est Galenus, calor innatus non est nisi sanguinea substantia, si-
 mulque æcia vnà cum spiritu. Si itaque æstate dissoluitur sanguis & calor,
 quomodo naturali calore tum homines calidiores erunt? Sed ita calumnia,
 di studio eorum quæ rectissime à veteribus dicta sunt, prurit Brachelius, ut
 non possit perpetuò non sui esse similis, hoc est, ineptissimus, & Thesalius,
 ut Galeni verbo utar, asinus. Quum itaque adscriptus calor, aut frigiditas adscri-
 ptæ, cutem aliter atque aliter afficiat, ut in contextu perspicuè ostendit Gale-
 nus, qui rectè temperamentum est cogniturus, hunc adscriptum calorem à na-
 tiuo accurata diligentia distinguere oportet.

Brachelius in-
 sinit.

Adhuc, ut
 res ipsa tu-
 et reliqua
 et cetera, unde
 et hoc calid-
 Color innatus
 quid.

Cap. VIII.

Quod optimum fuerit, sicut prius est dictum, cuiusque
 seorsum particule temperamenti notas comparasse.
 Verbi gratia ventriculi, si is bene concoquit, quod
 temperatus sit. Sin non bene concoquit, intemperatus;
 † Sed si nidorosos vel fumosos edit ructus, quod † immodicus
 & igneus in eo calor sit. Sin acidus, imbecillus, & infirmus. Simi-
 li modo, si qui bubulam, & omnia quæ concoctu difficilia sunt,
 concoquunt, quod eorum calor immodicus sit. Si qui hæc conco-
 quere non valent, sed saxatiles pisces, † aut tale aliquid conco-
 quunt, infirmus.

Optimum est
 cuiusque seor-
 sin particule
 temperamen-
 ti notas sibi
 parasse.

† ad h.
 † quæque.

† et ructus

COMMENTARIVS.

Quod optimum sit cuiusque seorsum particule temperamenti notas sibi
 comparasse, quandoquidem temperamenta considerantibus singulæ per se
 æstimandæ sint, hoc loco docet. Quum verò internarum particularum tempera-
 mentum rectissime, ut præcedenti capite dictum est, ex functionibus noscatur,
 ideo ventriculi exemplo hic monstrat, quomodo ex actionibus particularum,
 temperamentum sit dignoscendum. Nam si ventriculus bene concoquit, scitur.

In eo aut par-
 ticularem es-
 peramentum
 rectissime ex
 actionibus no-

GAL. DE TEMPÈRAMENTIS

temperatus est, quandoquidem vtraque intemperies, tam calida, quàm frigida, eius vires, adeoque concoctionem etiam deiiciat. Si igitur non bene concoquit, intemperatus sit oportet. Quod si nidorosus vel fumosus ructus edit, quòd immodicus, adeoque igneus in eo sit calor, indicium est. Sin acidū ructat, frigoris & imbecilli caloris nota erit. Quod fufius libro tertio de Symptommat. caufis capite primo monftrat, ubi indein ventriculum per frigidiore morbos, acidum: per calidos verò, nidorem ructare fcribit. Immodici præterea caloris ventriculi indicium est, fi is bubulam carnem, & omnia quæ cōcoctu difficilia sunt, alterat & concoquit. Sin eiusmodi concoquere non valet, sed faxatiles pifces, & alia huiusmodi concoctu facilia, concoquit, infirmi & imbecilli caloris ventriculi nota erit. Porro per immodicum calorem, intelligit acrem & mordacem, & ut hic ait, igneum. Hoc præditos Hippocrates libro sexto Epid. fectione quarta Aphorismo vigefimotertio *ἁγνὴ καὶ ὁλίσθη*, & calidas naturas appellare folet. Caterum par est ut eo calore præditi, cibos concoctu diffciles, melius quàm concoctu faciles vincant. Quæ enim facile concoquuntur, facile item alterantur, ac corrumpuntur. Contra quæ concoctu sunt difficilia, non facile quoque tum alterantur, tum corrumpuntur. Hæc igitur fi in multum calorem inciderint, coquuntur magis quàm, si moderato occurrerint. Concoctu atque facilia contra à valido calore statim alterantur, & corrumpuntur, ut in præfatione libri primi de Alimentorum facultatibus latius ostendit Galenus;

Immodicus calor.

ἁγνὴ καὶ ὁλίσθη.
Cur aliqui carnes bubulas faciles, quàm faxatiles pifces concoquant.

Quod raro etiam accidit considerandū.

Ἐπιπλοὶ, καὶ ἔρπον.

Videndum autem hic, rursus, num succi alicuius, qui aliunde confluat, culpa eiusmodi symptoma ventriculo accidat. Aliis enim ex capite pituita, alijs flaua ex iecinore bilis in ventriculum confluit. Rarum tamen hoc cernitur, & paucissimis cōtingere. At compluribus à capite defluit pituita, atque id maxime Romæ, ac locis perinde humidis. Caterum & quòd raro accidit considerandum, nihilque pro superfluo habendum, aut negligendum. Siquidem ipse vidi quibusdam perquam pituitosis hominibus, multam tamen in ventriculo colligi flauam bilem, quam ante cibum aqua vinové epoto euomere debuissent: si verò quid ciborum prius quàm vomerent, gustassent, & quòd hos corrumperent, & capite dolerent. Atque hos quidam natura biliosos esse crediderunt, quanquam essent toto corpore molles, & cādidi, & glabri, & adiposi, & sine venis, ac musculis, præterea exāgues, nec tangentibus admodum calidi. Vidi & qui bilem nunquam vomuerunt, qui tamen & graciles, & hirsuti, & musculosi, & nigri, & venosi fuerunt, affatimque calidi, si quis tangeret, videbantur. Cuiusmodi habitu Eudemus philosophus erat.

COMMENTARIVS.

Quam paulo antè Galenus ex nidroso & acido ructu ventriculi téperamentum

GAL. DE TEMPERAMENTIS

& ieiuni mediū est insertus, quod Græci *παρὰ τὴν πυλῶνα*, quasi quid-
dam ē ventriculo enatū, vocant. Veli geminus meatus sit, in ec-
physū illam maior inseritur, minor in fundum ventriculi pau-
lo supra pyloron ianitorē inuenitur. Rarissimē tamen supe-
rior eius pars maior, inferior minor. Caterū quibus est maior, iis
in ventriculum, quotidie non exiguū bilis effunditur, quam & e-
uomant ante cibos oportet, & nisi id faciant, ledūtur. Quibus au-
tem vnicus est omnino meatus, iis tota bilis defluit in ieiunum.

COMMENTARIVS.

Vt causam defluxus bilis ex iecore in ventriculum exponat, theorema
quoddam anatomicum, & ad dissectionem corporis pertinens, de meatu per
quem à iecore in ventrem bilis defluit, explicare pergit: nec id sanē temerē.
Siquidem quam plurimi tum veterum, tum recentiorum, ex symptomatum
differentia, non parum anguntur, eò quòd meatus illius rationem parū per-
spectam habent. Bifariū nanque in eius meatus ratione hallucinantur. Quip-
pe principio sunt qui illum in omnibus esse geminum tradunt. In qua qui-
dem opinione sunt Razes lib. 1. cap. 19. Mundinus item, Valescus & Carpus.
Falsam autem esse hic Galenus testatur, & sectio ipsa monstrat: vnicus enim
vt plurimū est. Geminus autem in nonnullis duntaxat reperitur, atq; tum
maior in duodenum, minor verò in fundum ventriculi inseritur. Nonnun-
quam etiā, atqui rarissimē, superior pars maior, inferior minor est. Num ve-
rò geminus sit, an vnicus, ita cognoscitur. Si geminus est, potissimū vbi mea-
tus superior pars maior fuerit: tum in ventriculum quotidie magna bilis co-
pia effunditur, quam & euomant oportet, nisi concoctionis noxam, & capitis
dolorem, vt dictum est, incurrere velint. Eam sanē ob causam, quòd scilicet
meatus alter bilem deferens in ventriculi fundum insertus fuit, quotidie bilis
euomit is, cuius cap. 74. Artis medicæ meminit Galenus, & habitu pitui-
tosus fuit. Quibus autem vnicus est, id non accidit, quia is in duodenum, seu
ventriculi ecphysin inseritur, & tota bilis in ieiunum defluit. Vtitur autē hoc
loco Galenus verbo appposito *παρὰ τὴν*. Hoc nāque disertē innuit, meatū hūc
in ieiuni superius intestinum, nempe duodenum, inseri, & ab eo deinceps in
ieiunum defluere. Vt secundo loco errent, qui in ieiunum hunc meatum in-
seri contendunt. In quorum numero est Auicenna Fen. 16. Ca. 3. tract. 1. cap. 1.
Valescus lib. 5. cap. 1. & alii quidam, quemadmodum lib. 3. Paradox. cap. 2. &
3. diffusissimē monstrauimus. Quòd verò Linacrus non rectē hic conuertit:
iecur bilem in ventriculum euomit, in annotationibus nostris in librum pri-
mum Galeni de Tuenda sanitate docuimus, ad quem locum nunc lectorem,
ne in immensum nostri commentarii abeat, ablegamus.

Quanam igitur ratione dignoscere hos licebit? neque enim
dissecandos esse viuos censeo. Primū certē totius corporis tem-
peramento, veluti paulo suprā est propositum. Deinde iis quæ
infrā excernuntur. Eudemus enim biliosa mera, perpetuò per se-
dem excernebat: vt pote qui multam collegit bilem, & cuius ni-
hil

Bifariū medici
in meatu bilis
deferente er-
rant.

Quomodo nō
vacuus, aut ge-
min⁹ de mea-
tus bilem de-
ferens, cognō-
scatur.

Xenoph.

Meatus bilem
deferens non
in ieiunū in-
sertur.
Immo con-
uerso notata.

Notæ quibus
bilis vomitus
qua ratione
arēat cognō-
scitur.

hil in superiorem ventrem peruenit. Reliquis verò qui pituito-
 so erāt corporis habitu, & bilē vomebāt, iis haudquaquā bilioſa
 erat alius. Quippe [†] iſtis parum flauæ bilis gignitur, & eius plu-
 rima portio in ſuperiorem ventrem peruenit. Tertium notæ ge-
 nus in iſtis eſt vacuatis. Nam quibus in ventriculo bilioſum ex-
 crementum gignitur, id Porri virorem præſert. At quibus ex ie-
 cinore deſcendit, iis vel planè flauum eſt, vel omnino ſaltem pal-
 lidum. Præterea quibus in ventriculo bilis illa gignitur, quæ Por-
 ri colorem imitatur, debet omnino iis cibis quem comederunt
 fuiſſe non panis, non ſuilla caro, ſimilēve aliquid : ſed neceſſariò
 aliquid quod iis calidius fuit, neque id boni ſucci. Quibus autem
 ex iecinore in ventriculum deſluxit, iis flaua ea pallidave euomi-
 tur, etiam ſi [†] optimi ſucci fuit, quem ſumpſerunt, cibus, etiam ſi ad
 ſummum fuit concoctus. Iam verò magis iſtis qui ad vnguem
 concoxerunt, flaua vomūtur. atque etiam iis qui diutius cibo ab-
 ſtinuerunt. Quæ verò bilis Porrum refert, iis ſolis gignitur in vē-
 triculo, qui vique concoxerunt malè. Quinetiam ſollicitudo, ira,
[†] triſtitia, labor, exercitatio, vigilia, abſtinenria, & inedia, ſucci fla-
 uæ bilis plus aceruāt, propterea quòd plus eius in iecinore gignū-
 tur. Sunt igitur hæc certa indicia. tum ad hæc accedit, quòd vbi ſic-
 cum & igneum ventriculi calorem, conuerſio ad bilioſum ſequi-
 tur, panis & ſuilla, & bubula caro commodius quàm ſaxatiles pi-
 ſces concoquentur. [†] Si verò ex iecinore bilis deſluat, ex comeſto-
 rum mutatione nulla ſequetur concoctionis diuerſitas. Atque iis
 quidem diſcernitur, quòd non temperamenti, ſed alterius cuius-
 quam gratia prouenit.

COMMENTARIVS.

Tribus notis dignoſcendum eſſe docet, num bilis vomitus, temperamēti
 ventriculi vitio, an alterius cuiuſpiam gratia proueniat. Primū ē totius cor-
 poris temperamento bilioſo, hoc eſt calido & ſiccò, quale Eudemi philoſo-
 phi fuit. Eius notas paulo antè expoſuimus. Nam ſi iſ qui vomit bilem, habi-
 tu corporis bilioſo fuerit: certiffimum erit, bilem hanc temperamenti gratia
 genitam eſſe. Alterum ſumitur ab iis quæ infrà excernuntur. Si enim per in-
 ferna bilioſa deiiciuntur, hinc quòd temperamenti cauſa bilis hæc gignatur,
 conſueſcit. Sic Eudemus quidem qui habitu corporis, vt comprehēſum eſt,
 bilioſo præditus erat, nunquam mera bilioſa per ſedem excruit : vt qui ob
 temperamentum calidum & ſiccum, multam coaceruauit bilem, cuius nihil
 in ſuperiorem ventrem, vt accedit vbi ex iecinore in illum deſluit, peruenie-
 bat. In præſentia verò per ſuperiorem ventrem, non thoracem, vt alibi, intel-
 ligit, ſed ventriculum ipſum, & potiſſimum ſuperiorem eius partem : Vult

[†] Bilis, quæ per
 vias venter
 exhalat.

[†] Hippocritus

Portacea bilis
 in ventriculo
 gignitur.
 Bilem quæ
 procreatur,
 flauam.

[†] id est.

Prima, corporis
 tempera-
 mentum.

Altera, quæ
 infra excernit
 eum.

Superior ventris
 ter.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

enim vniuersam eam bilem, quæ in corpore Eudemi erat procreata, per inferiorem ventrem aluūque fuisse deiectam, nec quicquam eius in ventriculū peruenisse. Contrā, eueniebat in iis qui habitu corporis pituitoso erāt, è quorum numero fuit is, cuius ca. 74. Artis medicæ meminit. Nam illis per inferna nihil biliofum deiciebatur: idque duabus de causis: vna, quòd parum, quādoquidem frigido & humido erant temperamento, flauæ bilis procrearent:

Tertia, quæ vacuatur.

altera, quòd eius bilis plurima portio in ventriculū perueniebat. Tertiò, per ea quæ vacuantur. Siquidem alius est color eius bilis quæ ex intemperie, aliæque de causa in ventriculo nata est: & alius eius quæ ex iecore in ventriculum defluit. Quibus enim in ventriculo bilis procreatur, ea Porracea est, seu Porri colorem præ se fert, quemadmodum fufius lib. 2. Prognosti. commen. 39.

Porracea bilis in ventriculo procreatur.

monstrat Galenus. Gignitur autem, vt ibidem testatur, in ventriculo, propter quorundam esculentorum aut olerum cruditatem, vt sunt beta, & brassica. Ea itaque calorem in ventriculo præter naturam ostendit, & excrementi proprietatem talis temperamenti, qualis est prædictorum olerum succus. Quibus verò bilis ex iecore per meatum bilem deferentem in ventriculum eiacularur, ea planè flaua est, vel omnino pallida. Qualis autem sit flauus, & pallidus color, in annotationibus nostris in quartū Galeni de Sanitate tuenda librum copiose monstrauimus. Discernuntur verò iam dictæ biles, non solum colore, sed & victu qui præcessit. Nam quibus in ventriculo porracea bilis gignitur, ij cibis, qui faciliè corrumpuntur, adeoque mali succi sunt, & acrimoniam aliquam in se continent, vt sunt cepæ, allia, beta, & eiusmodi, vñ sunt, non pane, aut suilla carne, quòd scilicet boni succi sint, nec faciliè alterentur, & in ventriculo calido corrumpantur. Contrā, quibus ex iecore in ventriculum bilis defluit, iis ea euomitur, etiam si cibi, quos sumpserunt, optimi sunt succi, & ad summum concocti. Non enim è cibis hæc bilis procreatur, sed aliunde in ventriculum defluit. Atque ea iis ipsi: qui ad vnguem concoxerunt, magis flaua euomitur: propterea quòd tum ex cibo, qui optimè cōcoctus est, quòd colorem bilis pallidum cōtaminare possit, nihil admisceatur. Præterea magis flaua euomitur iis, qui diutius cibo abstinerunt. Quippe tum syncera bilis flaua, & quæ nihil prorsus cibi sibi commixtum habeat, euomitur. Quid multa? Porracea bilis iis solum in ventriculo gignitur, qui malè concoxerunt. Flaua verò bilis, quæ è iecore defluit, illis etiam euomitur, qui optimè concoxerunt.

Quibus magis flaua bilis euomitur.

Bilem quæ acerrime possunt.

Atque hanc ipsam quæ acerrime possunt, multa sunt: nempe sollicitudo, ira, tristitia, labor, dolor, exercitatio, vigilie, abstinentia & inedia. Nam hæc omnia corpus calefaciunt & exiccant, adeoque plus bilis in iecore gignunt. Multa verò si in iecore procreatur, multa etiam & copiosa in ventriculum defluit necesse est. Præterea quibus bilis in ventriculo, propter igneum & siccū eius calorem gignitur, ij panem, & suillam carnem, aliæque id genus concoctū difficilia, multo promptius quàm sexatiles pisces concoquunt. Quibus verò ex iecore in ventriculum defluit, iis ex eorum quæ comeduntur mutatione, nulla concoctionis sequetur diuersitas. Bilem enim perpetuò, siue bene, siue malè concoxerint, euoment.

Qui panem & suillam carnem facilius, quam fixatiles pisces concoquant.

Ad eundem modum si defluens à capite in ventriculū pituita acidi ructus causa est, simili ratione hinc quoque à ventriculi proprio pathemate hanc discernere [†] oportet. Acquæ verò & capitis

pititis dolores ex propria eius intemperie, an propter ventriculi aliqua excrementa incidant, discernendi.

COMMENTARIYS.

Quemadmodum certis quibusdam notis bilis aliunde in vetriculum defluens, ab ea quæ in ipso ventriculo generatur, distinguitur: ita etiam pituita, quæ acidi ructus causa est, si aliunde, ex capite nimirum, diffunditur, ab ea quæ ob proprium ventriculi pathema nascitur, suis notis discernenda venit, in eum quidem modum. Quibus à capite descendit pituita, eos perpetuò acidus ructus infestabit, tantisperque durabit, dum pituita ex capite defluxus totus cessabit. Quibus autem ex proprio ventriculi pathemate oritur, nepe ex imperfecta concoctione, quæ à frigidityte provenit, eos acidus ructus tum solum molestabit, quum cibum imperfectè cōcoxerint. Pari modo capitis dolores ex propria cerebri intemperie orti, ab iis discernendi sunt, qui à biliosis in vetriculo contentis excrementis incidunt. Nam si excreto bilioso humore vel per vomitum, vel per inferna, dolor is definit: evidentiſſimum est dolorē hūc à biliosis in ventriculo contentis esse natum excrementis. Sin remanet, à propria cerebri intemperie ortum putabis. Sed de propriis & per consensum evenientibus notis plura videre licet apud Galenum in lib. 1. & 4. de Laborantibus locis, ut non sit necesse de iis hoc loco longius tractare.

Pituita acidi ructus causa existens ut discernenda.

Iam cerebrum ipsum cuius sit temperamenti per se æstimare satius est, quàm ex totius corporis affectu. Ipsius autem per se qualis sit temperamenti consideratio, & canitie, catatthis, tussi, grauedine, & salivæ copia initur: quippe quæ omnia id frigidius, humidiusque esse doceant. Atque iis amplius si ex manifesta qualibet occasione in hos devenit affectus. At caluitics ex siccitate provenit. Nigrorum autem & frequentium pilorum proutus, æqualis in cerebro, temperamenti nota est.

frigiditas vel æstus. tussis. grauedine. manifestus.

COMMENTARIYS.

Non esse ex totius corporis affectu pronuntiandum de partium temperamenti, cerebri exēplo mōstrat. Satius enim est, ut cerebrū, & quælibet alia corporis pars per se æstimetur, quàm cuius illa sit temperamēti inuestigamus. Quod ad cerebrum, de quo hoc loco agitur, attinet, i plus per se cuius sit temperamenti consideratio, primò sit ex canitie, hæc enim pituitosi, hoc est, frigidi & humidi cerebri nota est, ut suprà capite huius libri sexto satis ostensum est. Secundò ex destillationibus, tussi, grauedine, quam κίψα Græci, ut alibi diffusius monstravimus, vocant, & salivæ copia cerebri æstimatur temperamentum. quippe omnia hæc frigidius & humidius esse indicant. Frigus namque malè concoquit, ideo excrementorum proutum parit, præsertim cum humore iunctum, qui non solum gignit, sed & auget superuacuum pituita. Quod verò ij qui frigidum & humidum cerebrum obtineant ab evidentibus & manifestis causis, eas enim Græci κρυφαίτης nomine, Galeno lib. 4. Acut. morb. commen. 20. teste, intelligunt, promptè prædictos affectus incidant. Nam ambientis aeris frigiditas humores cerebri constringens, atque eosdem perinde atque manus spongiam aqua imbuta exprimēs, defluxionem in sub-

Ex totius corporis affectu non est pronuntiandum de partium temperamenti. Temperamenti cerebri nota.

κίψα.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

Brachelium nō
recltē Galenū
erroris infirmū
lat.

iectas partes conciliat. Calor quoque ambiens, non rarō humores cerebri dissolvens, destillationes omnis generis creat. Vt mirari subeat Brachelium, causam destillationis caliditatem non esse, contententē. Non esse causam fateor per se, veluti frigiditatem, quæ vapores cerebri in aquam desat, quæ deinceps suo pondere relabitur: vel irritata aggrauatæque natura in infernas partes demittitur, haud secus atque vapor qui è terra sursum in mediam aeris regionem sublatus, atque eius loci frigore in imbrem mutatus, deorsum suo pondere delabitur: sed ex accidente, quia nimirum, vt comprehensum est, humores cerebri dissoluit, vtque fluxiles fiant, efficit. Porro caluiciē ex capitis summa siccitate prouenire, capite huius libri sexto dictū est. Quare caluicies sicci cerebri nota erit. Mediocriter autem nigrorum pilorum prouentum, & horū plurimum incrementum æqualis temperamenti cerebri esse indicia, ibidem à nobis est expositum, vt non sit necesse hūc repetere.

Caluiciē cau-
sa,

Ergo ad hunc modum de temperamenti nobis incunda consideratio est, quanque scilicet particulam seorsum perpendentibus, nec ausis ex vna pronunciare de omnibus: quod vtique nonnulli fecerunt, qui resimos, humidos, aduncos, siccos esse dixerūt: & quibus parui sunt oculi, siccos: quibus magni, humidos. Atque de hoc quidem parum inter eos conuenit. Alii nanque eorum, qui scilicet humidis particulis oculos annumerant, vbi eos maiores vident, in iis humiditatem temperamēti pollere existimāt. Alii caloris vehementia, qui in prima formatione confertim magis copiosiorque sursum ferebatur, non oculos modō, verum etiā os ipsum, & reliquos omnes meatus ampliores factos aiunt: ita non humiditatis id, sed caloris indicium esse. Verū ambo à veritate aberrant, vno modo, eoque communi, quod vnius particulæ occasione de toto corpore pronunciare sunt ausi. Altero, quod formatricis in natura virtutis, quæ artifex facultas est, & particulas secundum animi mores effingit, parum meminerunt. De hac nanque Aristoteles dubitauit, nunquid diuinioris originis sit, atque à calido, frigido, humido, & sicco res diuersa. Quo mihi minus rectē facere videntur, qui tam temerē de rebus maximis pronunciant, & solis qualitatibus formandarum partium causam assignant. Rationabile enim est has instrumenta esse: formatorem alium. Sed & cirra tam arduas quæstiones inuenire licet, sicut ostēdimus, humidam, siccam, frigidā, calidāque temperiem. Errant igitur qui propriis indiciis neglectis, ad ea quæ longē posita sunt, & magnæ quæstioni fuerunt, atque ad hunc vsque diem optimis philosophorum dubitata sunt, conuertuntur. Neque enim propterea quod pueri nasus magis sunt resimis: florentes ætate magis

adunci

aduncis, idcirco [†] consentaneum est resimos omnes censere hu- [†] *aduncos*
 midos: aduncos verò siccis. Sed fieri potest, ut formarricis virtu-
 tis eiusmodi opus sit, potius quàm temperamenti. quòd si
 verò temperamenti nota est, certè eius quod in naso tantum
 habetur, non eius quod in toto corpore nota fuerit. Quare fru-
 stra illud prædicant, in siccis natura temperamenti nasum ^{Hip. 1. prog. 20}
 acutum, oculos cauos, tempora collapsa, quòd scilicet in [†] *natura*
 malis iis quæ corpora liquant, atque supra quàm par est, inaniant,
 hæc contingant. sæpe nanque sic accidit, sæpe non ita. Sed vide-
 re licet totius corporis habitum, & mollem, & pinguem, & al-
 bum, & carnosum: quum tamen oculi sunt parui, & nasus acu-
 tus. Rursus siccum, macilentum, nigrum, & hirsutum, ubi ma-
 gni sunt oculi, & nasus resimus. Præstat igitur ut ex naso resi-
 mo, [†] solius nasi humiditatem, ex adunco autem siccitatem con- [†] *resimo*
 iectes: & nequaquam [†] hinc de totius animantis temperamen-
 to pronuncies. Pari modo oculorum, & alterius cuiuslibet par-
 tis proprium temperamentum, ex propriis indiciis æstimare
 est satius. Ergo de totius corporis temperamento non rectè ab
 ynaquapiam particula iudicium sumitur. [†] Siue enim humoris
 vincentis, siue caloris, siue etiam amborum cæcios oculos, indi-
 cium statuere oportet, utique proprii ipsorum sic, non omnium
 totius corporis partium temperamenti documentum erunt. Ne-
 que enim si dura & [†] macra crura sunt, omnino siccum est to- [†] *macra*
 tius corporis temperamentum. Alii nanque affatim carnosi, &
 pingues, & crassi & prominenti ventre, & molles, & candidi
 etiam cum eiusmodi cruribus cernuntur. Verùm si totius cor-
 poris temperamentum [†] æqualiter se habeat, sicci omnino sunt, [†] *macra*
 quibus macra sunt crura: humidi quibus crassa. Præterea quibus
 acutus est nasus, aut aduncus, hi sicci: quibus resimus, humidi.
 Ad eundem modum de oculis, temporibus, cæteris denique om-
 nibus particulis iudicandum. Quibus impar temperamentum
 est, nec omnium particularum idem, alienum à ratione est, ex uni-
 ex particula natura, de omnibus sententiam ferre.

COMMENTARIVS.

Copiose admodum quòd ex vna particula non sic pronuntiandum de
 totius corporis temperamento, quorundam exemplo, qui tamen inter se pa-
 rum cõueniunt, ostendit. Quos quidè non hoc solùm nomine errare dicit, quòd
 vnius particulæ occasione de toto corpore pronunciare ausi sunt: sed etiam

GAL DE TEMPERAMENTIS

Formatrix fa-
cultas.

quoddam formatricis virtutis, quæ artifex est, & particulas ad animi mores fingit, haud meminerint, & solis qualitatibus formandarum partium causam assignauerint. Hæc namque diuina quædam vis est genitis rebus ab illo summo prudentissimoque opifice ac conditore Deo immissa, quæ non solum formam figuramque illis pro usu, cui quæque dicata est, commodam tribuit: sed & eas pulcherrimo ordine collocat, ac certo numero istaque magnitudine condit. Atque, ut paucis dicam, omnia optime rectissimæque pro sua cuiusque dignitate efficit, tum in cæteris rebus, tum maxime in homine: in cuius sanæ constitutione nihil profusum vacat, nihil deficit: imò nihil est quod boni alicuius gratia, cum summo decore factum non sit. Formatrix hæc facultas virtus calore nativo, aliisque qualitatibus, tanquam primario instrumento, cuius munus est, res diuersi generis disungere, & eiusdem generis coniungere. Hic igitur corporis nostri partes dissimiles dissociat, ut ossæ a nervosis, nervosas a carnosiss, & reliquas pari modo. cõtrâ verò similes cogit, ut ossæ cû ossis, carnosas cû carnis. Formatrix verò facultas formam, situm, magnitudinem, & numerum illis tribuit sed interim calore nativo, aliisque facultatibus materiâ ad id commodam efficiente, eamque distendente, & propellente, quod formatrix facultas statuerit. Hæc igitur iam dictis adiuta, materiam nacta obtemperantem ac sufficientem, formam, situm, & magnitudinem commodam efficit, illamque in totidem numero partes digerit, quot ad probè exercendum munus institutum requiruntur. Contra si cum prædictorum imbecillitate materia cõtumax sit, formationis principium tardius admittet, & ad finem perfectionemque imbecillius perueniet: ita ut foras propelli promique non possint, quæ alioqui cõ peruenissent: quales extremæ sunt partes, manus, pedes, & id genus alia, quæ interdum breuiiores, minores, aut maiores sunt, quàm ut suo rectè fungi officio possint. Atque hinc est quod Aristoteles etiam libro quarto Meteor. capite vltimo dubitauerit, num hæc formatrix facultas esset diuini originis, & a quatuor qualitatibus res diuersa: nam facile cognouit tam exquisitam omnium partium corporis formam, illamque earundem mirabilem ordinem qualitatibus solis non rectè posse tribui, idcircoque diuinum aliquem eius formæ artificem fuisse suspicatus est. Quom igitur non à solis qualitatibus formentur corporis partes, ridiculum admodum est, ex horum forma de totius corporis temperamento velle pronuntiare. Quod si verò hæc ipsa temperamenti nota est, solius partis, non eius quod in toto corpore, nota erit. Verbi gratia, oculorum concinna magnitudo, ut in Arte medica Galenus testatur, vnâ cum actionum integritate, formatricis facultatis roborem ostendit, & materię ex qua facti sunt, bonitatem, & italem finem, quæ facultati facili obsequatur. Quod si nec commodam figuram habent oculi, nec probè suis munis funguntur, necessariò aut materia, ex qua conditi sunt, inepta est, malæque facultati obtemperat, aut facultas ipsa imbecilla. Oculorum verò paruitas, & communitas vnâ cum actionum integritate, pauciani quidem, sed temperatam ostendit, ex qua cõformati sunt, materiam. Quod de oculo diximus, ad alias quoque corporis partes transferendum erit, quarum omnium proprium temperamentum, ex propriis iudiciis æstimare oportet. De totius autem corporis temperamento ab vna quapiam particula iudicium non rectè sumitur, quemadmodum copiose & perspicue in contextu Galeni docet, ut vberiorem nostram explicationem non sit opus. Quod ad cæcos oculos pertinet,

tinet, Galenus capite vigesimo septimo Artis medicæ consulendus erit, in quo quidem libro aliarum etiam partium notas, quibus propria indicantur temperamenta, recenset.

Cap. IX.

Porro tale quippiam plurimis eorum imposuit, quum non de hominum modò, sed etiam aliorum animalium totius corporis temperamento, ex indiciis quæ in cute tantum spectantur, iudicium ferre sunt ausi. Neque enim si dura cutis est, necessariò siccum est animans: sed fieri potest, ut tantum cutis sic sit affecta. Sed nec si nigra hæc, hirtave est, simili modo. Nec si mollis hæc, depilifve est, humidum ex necessitate totum est animal. Verum si per totum æquabiliter est attentatum, consentaneum est ut qualis sit cutis, talis sit & reliquarum partium vnaquæque: sin inæquabiliter, non item. Quippe ostreorum totum corpus humidissimum est, cutis ipsa siccissima. Est enim iis qua teguntur testa, cuiusmodi est nobis cutis. Atque hinc illis nomen: græcè enim omnia eiusmodi ^{ῥαχὴ} *israchis* dicitur, ^{ῥαχὴ} *israchis* Testacea. nominantur animantia, propterea quod cutis iis testæ similis sit. Iam quæ mollitestæ integuntur, veluti cammari, locustæ, & cancri, cutem quidem habent siccam, reliquam vniuersam temperiem humidam. Imò verò illud ipsum humiditatis in carne nonnunquã animalibus causa est, quod sicca, terrenamque portionem natura iis vniuersam circa cutem reponit. Non est igitur putandû, nec quod cutis ostreis sicca est, illico carnem quoque esse siccam. Nec quod hæc præhumida, mucosaque est, iã cutem quoque eiusmodi esse. Quippe æquum est quancunque particulam ex seipsa dignosci.

COMMENTARIVS.

Quod ex cute non sit pronuncian-
dum de temperamento totius corporis, exemplo ostreorum aliorumque testaceorum monstrat. Horum namque cutis siccissima est, quum instar testæ dura sit, totum autem corpus humidissimum. Siquidem, ut libro tertio de Alimento, facultatibus Galenus attestatur, ostrea inter alia testacea mollissima constant carne. Sed & ea quæ molli testæ integuntur, & ob id Græcis ^{μαλακὴ ῥαχὴ} *malakê rachis*, Latinis crustacea appellantur, cutem quidem habent siccam, reliquam verò vniuersam temperiem humidam. Et hæc carnis humiditas interdum causa est, ut quicquid est terrenum & siccum in iis animalibus, ad cutem reponatur. Ex crustaceorum numero sunt cammari, locustæ, & cancri, de quibus alibi, nempe sectionis secundæ, commentario decimo octauo diximus. Cæterum animaduertendum hoc loco erit, quod omnia ea quæ à Galeno de cute & carne testaceorum & crustaceorum dicta sunt, per collationem sint accipienda: ita sane ut carnes horum, cutis respectu, sint molliores ac humidiores. Nam si tantu vtrasque partes exploraueris, senties testam siue cutem illorum ani-

Ex cute non pronuncian-
dum de tempera-
mento totius corporis.

ῥαχὴ
ῥαχὴ
ῥαχὴ
ῥαχὴ

ῥαχὴ

Testacea.

Crustacea.

Concellatio
Johann. Galeni
locustæ
ma facie pu-
gnantium.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

malium multo quàm carnes duriorem & sicciorē : Quippe tegumentum quod extrinsecus ipsis est circumdatum ; testæ aut lapidi palam est simile. Quod si verò ad ipsas simpliciter carnes respexeris , ut in libris de Alimentorum facultatibus fecisse constat Galenum , inter alia testacea , ostrea habent mollissimam , ut comprehensum est , carnem . Crustacea verò , dura in totum carne constant , ideoque ad concoquendum sunt difficilia , & firmi alimenti . Ex iis igitur quæ diximus satis constat , non esse ex cute de carne , nec de cute ex carne pronunciandum : sed æquum esse , si rectè de temperamentis statuere velis , ut quancunque particulam ex se ipsa dignoscas .

Spektandum
ex quibus in
que mutatio-
nes fiant.

Ergo tum in iis peccant ij , qui cōmentarios de Temperamen-
tis nobis reliquerunt : tum quod id omittunt , quod Hip pocrates
rectissimè admonuit , Spektandū esse ex quibus in quæ , mutatio-
nes sunt factæ . Fit enim non rarò ut præsens nota prioris tempe-
ramenti sit , nō eius quod in corpore nunc habetur : veluti si quis
annos natus sexaginta , densio admodū pilo sit , non quod calidus
& siccus nunc sit , sed quod antè talis fuerit . Consistunt autem ei
prius geniti pili ad eum modū , quo herbæ , quæ vere sunt enatæ ,
nonnunquā perseverant æstate . Aliis enim spatio , & paulatim
contigit à plurima illa hirtitate , mutari , labentibus scilicet præ
nimia siccitate pilis . Aliis diutissimè pili permanent , utique qui
nec in processu tēporis admodum siccantur , & à primo valentem
habuerunt originem , stirpium ritu , quarū radices in terra valen-
ter actæ sunt . Cave igitur si quendam pilosum videas , hūc statim
melancholicum putes : sed si quidem floret adhuc ætas , nondum
esse talem . Sin iam declinat , melancholicum exislima : at si senex
est , non item . Fiunt namque melancholica temperamenta ex san-
guinis adustione . Cæterum quum id pati incipit , non statim est
penitus adustus : verum hirtus abundè , qui calidus & siccus est ,
celeriter erit : si modò eorum quæ proposita sunt , meminimus : nō
illico melancholicus . Quippe cutis densitas , crassiorū excrementorū
transitū remorans , in temperamentis quæ calida in summo sunt ,
cōburi ea cogit . Ita fit ut tale iis nunc sit excrementum , quod pi-
los creat , quale olim procedente tempore in valis est futurum .

† quæ
† Hippocratis
† in Parisiis.

† Hippocratis

COMMENTARIUS.

Veteres medicos qui commentarios de Temperamentis scripserunt , notat ,
quod id omiserint , quod est ad cognoscenda temperamenta maxime neces-
sarium , & ab Hippocrate in Epidemius non semel , sed iterum atque iterum
dictum , nempe , Spektandum esse ex quibus in quæ facta sit mutatio . Siquidem
propter hanc mutationē accidit , ut sæpe præsens nota sit prioris temperamenti ,
& nō eius quod in corpore nunc existit . Verbi gratia , si quis annos natus sexa-
ginta hirtus admodū & pilosus fuerit , nō est cur ob id ipsum nūc calidum &
siccum

6. Epide. Sect.
8. Apud 4. 37.
19. & 14.
¶ quæ notat
mutatio-

Ecce esse putes, sed talē antea fuisse, coniecies: imò frigidū illū, propter ætatis mutationē, esse certò statuas. Senectus enim perpetuò frigida, vt suprà ostensum est, esse solet. Quodd autem in hac ætate frigida manent adhuc pili, id nō alio modo accidit, quāntquam herbæ verno tempore enatæ, æstate adhuc perseverant. Vt enim tum radices stirpium terram ita pertinaciter complexx sunt, vt æstate etiam perseverent: ita quoque pili tam valentem habuerūt in prioribus ætatibus exortum, & ita validè cuti infixi fuerunt, vt in senectū etiam perdurent. Illis itaque diutissimè pili permanent, vt qui nec temporis progressū admodum siccentur. Nonnullis tamē temporis spatio & paulatim ita pilorum copia decrescit ac mutatur, labentibus scilicet iis præ nimia siccitate, quā ex ætatis mutatione contrahunt, pilis. Pari ratione si quēdam videas pilosum, non est cur hunc statim esse melancholicum pronuncies, sed ætatem mutationem prius diligenter expende. Si enim adhuc floret ætas, nondum esse talem dices, sed potius calidum & siccum. Sin iam ætatem hanc transgressus, in declinante fuerit, melancholicum esse existimato. Siquidem hæc ætas, quum sit frigida & sicca; multum atræ bilis procreabit, quemadmodum sect. 3. Aphorismo, commen. 30. Galenus suus demonstrat. Si verò senex, non item melancholicum esse censebis. Quum enim frigidi temperamentò sint senes, fieri non potest vt sint melancholici. Quippe melancholica temperamentà ex sanguinis adustione gignuntur. Flaua nanque bilis a sata admodum, in melancholiam abit. Non est verò tantus in senibus calor, vt flauam adurere possit bilem, igitur melancholici esse nequeunt. Ceterū cur florentes ætate non fiant melancholici hæc est ratio. Incipit quidem in ea ætate aduri sanguis, non tamen vtcunque calor & siccitas in ea exuperent, pro fus adustus est, vt iam in melancholiam abeat. Quum verò excrementorum, vnde pili procreantur, propter cutis densitatem, transitus in iam dicta ætatē remoretur, fit vt comburantur, adeoque florentes ætate abundè hirti sint. Quale itaque est in ætate iuuenili excrementum quod pilos creat, tale in declinante ætate erit sanguinis excrementum, adustum scilicet, adeoque in melancholiam abiens. Nam quum aduri sanguis in florētæ ætate incipiat, & ipsa adustio quotidie magis atque magis progrediatur, in declinante tandem ætate perhincitur, vt nihil mirum sit, hanc ætatem attingentes esse melancholicos. Brachelium locum hunc non fuisse alsequutum, eius commentarij Inculenter ostendunt, qui ridiculi & obscuri satis sunt, vt hoc nomine nullam mereantur confutationem.

Senectus perpetuò frigida.

Senes nō sunt melancholici.

Brachelii & obscuri & confusissimi cudit.

Tum hæc igitur omīssa prioribus sunt, tum præter hæc quodd ex natura excrementorum indefinitè de temperamentis pronuntiant. Putant enim particularum tēpetiem similem esse cum excrementorum natura. Id verò vsquequaque vetum non est. Sed fieri interim potest, vt pituitosa excrementa colligantur, nec tamen humida sit particula: imò frigida necessariò, humida verò non necessariò: quippe quū sicca esse liceat. Quod autem eis imposuit, facillimè animaduertitur. Nō enim notūt quodd excibis, nequaquā ex ipso corpore nostro, pituita sit. Quare nihil miri est,

Ex natura excrementorum de tēpetie corporis temperamento non esse pronuntiaudum.

frigidus.

si ubi ingestos cibos, qui humidi fortasse natura sint, & corpus nō vincit, simile iis ipsum quoque excrementū creēt. Non est igitur quod opinentur, tanquā corpus siccū est, itidem excrementū quoque esse siccum. Etenim si quis ab initio siccior, frigidiorque temperamento statim fuit, is non melancholicus est, sed utique ab excrementis pituitosus. Quod si ex habitus mutatione frigidus siccūque est redditus, necessariō hic talis etiam melancholicus est. Verbi gratia, si quis antē calidus & siccus, ex sanguine vrendo plurimam generauit atram bilem. Est enim is praterquā quod siccus est & frigidus, potius etiam melancholicus. Sin à principio frigidus & siccus fuit, habitus quidem corporis eius albus, mollis, depilis, venis articulisque parum expressis, gtacilis, & tangenti frigidus: animus verō minimē audax, & timēs, & tristis, non tamen excrementa huic melancholica sunt. In iis igitur omnibus peccant plerique medicorum ex eo quod proprias notas respuunt, atque ad ea quæ non perpetuō, sed frequenter accidunt, conuertuntur.

COMMENTARIUS.

Non esse ex natura excrementorum de temperamento totius corporis pronuntiandum, quorundam medicorum more, hoc in loco Galenus monstrat. Sunt enim non rarō excrementa alterius, quā particule in quibus coacervantur, temperamenti. Id quod in senibus sit manifestissimū, horum si quidem particula, adeoque vniuersum corpus siccum est, quum tamen excrementis omnium maximē abundant, vt lib. 2. cap. 2. abundē est monstratū. Quapropter in senibus pituitosa excrementa colliguntur, nec tamen humidæ sunt eorundem particula, sed potius sicca, & nec Tariō frigidæ. Quippe frigiditas partiu in causa est cur partes non alantur, adeoque extrinsecus multis excrementis circumfundantur. Vt mirari subeat Brachelium, qui dubitare ait Galenū cur senes aridi, excrementis abundant humidis, quum tamen omnibus, qui vel Galeni libros obiter degustarint, liquidū constet, illum locō iam citato manifestissimē causam hanc expressisse iis quidem verbis, Particula senum propter caloris imbecillitatem haud nutriuntur, ideoque illis fortis copia humidi excrementi aluitur. Quid rogo iis verbis elarius, quid apertius? Et tamen aude Brachelius, ita illius animus reprehendēdi libidine prius, Galenū impingere hanc notam, vt illum de re sibi & omnibus manifesta, dubitare asūmet: affert autem hoc etiam locū eius rei causam, quum dicit, Ex ingestis cibis natura humidis, quos corpus, propter caloris imbecillitatem vincere ac concoquere nequit, humida procreari excrementa. Non licere autem ex ipsis excrementis de corporis temperamento pronuntiare, Galenus ita probat. Accidit nonnunquam vt quispiam statim à principio sit frigidus & siccus temperamenti, quapropter utique is naturali temperamento siccus sit, tamen si excrementa quæ propter calorem imbecillum gignuntur, respueris, pituitosus, adeoque humidus esse videbitur. Sic utique est, utique excremen-

Bracheli* per-
struuntur.Non licet ex
ipsis excremen-
tis de corporis
temperamen-
to pronuntia-
re.

excrementis redundet, non tamen melancholicus. Quod si verò per ætatem, & ex prioris habitus mutatione frigidus & siccus est redditus, necessarîo talis iam etiam melancholicus est. atque eius diuersitatis hæc est ratio. Qui à principio frigidus & siccus est, huic excrementa sunt pituitosa, adeoque humida. Neque enim calor in eo tantus est, qui sanguinem adurendo, melancholica excrementa efficere possit: sed imbecillus admodum alimenta vincere & concoquere non potest, adeoque plurima excrementa humida, præsertim vbi eiusdem naturæ cibis plurimum vitur, creat. Esse autem excrementa ipsa pituitosa, notæ totius corporis testantur. Hoc namque corporis habitu præditus, mollis, albusque est, non propter temperamentum ipsum, quod siccum est, adeoque duritiem potius quam molliem efficit: sed propter iam dicta excrementa. Glaber quoque seu depilis est, quod frigus humores non torreat, nec fuliginosum excrementum pili materiam gignat. Venis & articulis parum conspicuis, quod nimirum adiposi sint. Sed dices, quomodo pinguis eritis habitus, quem paulo post gracile esse asserit? videntur enim inter se pugnare, dicere eundem hominem esse gracilem & pinguem. Respondet huic obiectioni metipse Galenus cap. 59. Artis medicæ, inquit, Et si gracilis est, ratione scilicet siccitatis, quæ paucam tum carni, tum adipi materiam suggerit: pinguedo tamen per carnem dispersa est: venæ & articuli parum conspicui sunt. Nā sanguis, præsertim frigidus, qualis in hac temperatura est, frigidum locū nactus, in adipem pinguedinemve mutatur. Habitus præterea corporis talis sentitur, qualis ipse est: nempe frigidus. Quod ad animum pertinet, timidus, meticulosus, & pusillanimis est, quod hæc omnia frigiditatem comitentur. Qui verò in declinante ætate frigidus & siccus redditur, huic plurimum, ex adulescentia in vigore ætatis sanguine, atræ bilis procreatur, adeoque verè melancholicus fit. vñ hinc constat antè ætatis vigorem neminem dici debere melancholicum: sed eos tantum, qui prius calidi & siccī fuerint. Tales enim soli atræ bilis copiam cumulant. Accedente itaque declinante ætate calor minuitur, frigidiorque habitus totius corporis redditur; adeoque non exigua melancholicorum excrementorum copia generatur, quod etiam in fine libri secundi de Naturalibus facultatibus Galenus confirmat. Brachelius hunc locum non intellexisse, omnes qui commentarios illius legere non detrectabunt, cōperient. Afferit enim mirabilem quandam interpretationem, & à Galeni mente abhorrentem. & tamen inierim hæc omnia probè scenarrasse, meliusque quam nullum illorum qui antè eum fuerunt, distinxisse, sibi ipsi, si Dñs placet, persuader. Sed sinamus hominem suo inepire more.

Eiusdem erroris occasione, & quod calefacit, id etiam siccare omnino putant. Hoc enim, veluti coronide summæque vniuer si sermonis, addito, secundum iam librum finire statui. Quippe phlegmone obfessas partes calida perfundentes aqua: atque ita vacuari ab iis humorem ternentes, clarè indicatum arbitrantur, siccitatem omnino calori succedere: neque id modò, vbi cum siccitate is, verum etiam vbi cum humore est coniunctus. Ceterum non est idem vel vacuasse ab aliquo humorem, qui locis quibusdam sit dispersus: vel propriam particulæ alicuius tempe-

Obiectio diluatur.

Idem homo gracilis & pinguis

Non est idem vacuasse ab aliquo humorem vel propriam particulam siccitatem reddere.

Brachelius quærit.

Non est idem vacuasse ab aliquo humorem vel propriam particulam siccitatem reddere.

Non est idem vacuasse ab aliquo humorem vel propriam particulam siccitatem reddere.

Non est idem vacuasse ab aliquo humorem vel propriam particulam siccitatem reddere.

Non est idem vacuasse ab aliquo humorem vel propriam particulam siccitatem reddere.

Non est idem vacuasse ab aliquo humorem vel propriam particulam siccitatem reddere.

Non est idem vacuasse ab aliquo humorem vel propriam particulam siccitatem reddere.

riem sicciorē reddidisse. Siquidem inæqualis quædā in iis quæ phlegmone laborāt partibus intemperies sit, similaribus scilicet corporibus à propria natura nondum amotis: sed assiduè adhuc in mutatione atque alteratione versatis, omnibus verò interpositis inter eas spaciolis fluxione refertis. Quæcunque igitur calida humidæque temperamento sunt, quum sic affectis admoventur, ipsa quidem superuacanea quæ media similarium spacia occupant, euocant. Corpora tamen ipsa, tantum abest vt siccent, vt etiā illis humorem adiciant. Ac ipsa quidem veritas ita se habet. Demōstratio tamen euidens dictis requiritur. Verū quum eam & longiorem existimem quā vt huic libro inseratur, & auditorem desideret qui medicamentorum facultatis non sit ignarus, in præsens differo. Cæterū vbi tertium librum de Temperamentis totum absoluerō, ac de iis quæ potestate calida, frigida, humida, siccaque sunt omnem methodum indicauerō, mox integrum libellum scribere de Inæquali intemperie decreui. Quippe si absolueretur à nobis vniuersa de temperamentis disceptatio, tum ad libros de Medicamentis, tum ad medendi methodum non parum adferet commodi.

COMMENTARIVS.

Ad extremum huius libri, errorē quorundā perstringit, qui omne quod calefacit, protinus etiā siccare, existimauerunt. Nā erroneam esse hanc opinionem, aqua calida quæ phlegmone obfesa partibus admoventur, liquidō mōstrat. Hæc enim superuacanea quæ media similarium spacia occupant, euocat, corporibus autem ipsis similaribus humorem aliquem adiicit. Vt nō idem sit vacuasse ab aliquo humorem qui locis quibusdam sit dispersus, vel propriū particule alicuius temperamenti siccus reddidisse. Quippe calida aqua fluxionem quæ media similarium partium spacia occupare solet, vacuat partes autem similes non siccas, sed humidās potius reddit. Quæ de re quū copiose admodum dictum sit lib. 1. de Simplic. medic. facultatibus, nō est cur hic de ea longius agamus. Quod verò phlegmone sit inæqualis musculi intemperies, cap. 4. lib. de Inæquali intemperie ostensum est. Cæterū notandum hoc quoque in loco erit, codicem Græcum Aldi in fine huius libri nō rectè legere, *Αἰσχυρὰ τῶν ἐκ τῆς ἀνισότητος διὰ τὴν ἀνισότητα τῆς φύσεως*. Quare Lina cro erradi occasionem præbuit, qui præsentem locū ita conuertit: vbi in tertio libro de omni temperamentorū genere tractauerō. Absurdum enim esse hanc conuersionem vel inde abundè constat, quod non de omni temperamentorū genere in tertio pertractet Galenus, sed solum de iis quæ potestate sunt calida frigida, humida, vel sicca. Legendum igitur, vt diximus, *ἀνισότης*, vt referat *Αἰσχυρὰ*, sitque is sensus quem in nostra interpretatione expressimus.

CLAVDII GALENI DE TEMPE-

ramentis Liber tertius,

Thoma Linacro interprete.

Cap. I.

QVOD igitur vnumquodque actu calidorum, frigidorum, humorum, & siccorum tale esse dicatur, vel quod summam habet qualitatem, vel quod vincit in eo id genus qualitatum aliqua, vel quod ad cognati generis mediocre aliquid, vel ad vnum quodlibet à nobis sit collatum, prius est traditum. Monstratum præterea est, quemadmodum ea quis agnoscere exactè possit.

COMMENTARIYS.

Principio huius libri quid in duobus præcedentibus libris traditum sit, ostendit. In primo enim libro, capite præsertim eius quinto, eorum quæ actu calida, frigida, humida, & sicca sunt, quatuor acceptiones sunt explicatæ. Primum nanquæ dicuntur talia, quæ summam habent qualitatem, veluti elementa. Secundò, ea in quibus vincit aliqua id genus qualitatum, vt homo, equus, bos, & vniversa animantia. Tertiò, quæ ad symmetrùm seu mediocre sui generis, vel speciei conferuntur, vt leo cum homine, homo ætate florens cum adolescente, aut puero. Quartò, ea quæ ad quoduis obuium conferuntur, vt Dion ad Theonem, Paulus ad Petrum. In secundo libro quemadmodum hæc omnia exactè cognosci possint, monstrauit. Et quem hæc epilogi rationem habeant, non est cur in illis diutius hæreamus.

Reliquum est vt de iis quæ talia potestate sunt, disseramus, si tamen prius explicuerimus, quid ipso potestatis nomine significetur. Est autem breuis eius, & facillima, & clara explicatio. quippe quod quale dicitur, tale nondum est, sed potest tale esse, id esse potestate dicimus: hominem, verbi gratia, qui modò natus fuit, rationale, & autem volatilem, & canem venaticum, & equum celerem: scilicet quod eorum vnumquodque futurum omnino est, si nihil extrinsecus impediatur: hoc ceu iam id sit, appellantes. Vnde, arbitror, hæc esse potestate, non actu dicimus. Perfectum nanque aliquid est, ac iam præsens ipsa energia, siue quod actu est. Quod verò potestate est, imperfectum, & adhuc futurum, atque vt fiat quidem id quod dicitur, veluti habile, non tamen adhuc subsistens. Siquidem nec infans rationalis iam est, sed talis futurus. Nec qui modò editus est canis venaticus, qui

Epilogus

Potestatis nomine quid significatur

et est futurus

et est futurus

et est futurus

GAL. DE TEMPERAMENTIS

scilicet adhuc non videat: sed quòd venari queat si ad iustum perueniat incrementum, sic nominatur. Ac maximè propriè sola ea potestate esse dicimus, in quibus natura ipsa ad absolutionem venit, utique si nihil ei extrinsecus impedimento sit. Præterea quæcunque fientium continentes matetia sunt: nec refert continentes, an conuenientes, an proprias dicas: quippe quum ex omnibus indicetur, quòd propinquum est, quòdque nec alia intercedente mutatione sic dicitur. verbi gratia, quum sanguinem potestate carnem appellas, quoniam minimam mutationem ad carnis generationem requirat. At non qui in ventriculo haberetur concoctus cibus, continens carnis materia est: sed prius sit sanguis oportet. Multo longius etiam absunt maza & panis. Quæ ut cato fiant, tres sui mutationes requirant. Cæterum hæc quoque omnia potestate caro dicuntur. Etiam ante hæc ignis, aer, aqua, & tetra. Etiam horum ipsorum communis materia. Arque hæc quidem omnia magis, minusve, abusuè loquentibus nobis, dicuntur. Primus autem modus eorum quæ potestate esse aliquid dicuntur, maximè est proprius. Proximus huic est eorum, quæ sunt propinqua matetia: veluti si fumidam exhalationem flammam esse, aut halitum, potestate aërem dixeris. Dicitur etiam interdum potestate esse, & quod ei quod ex accidenti dicitur, est ex aduerso positum: ut si quis mediocri corporis habitu iuuenis corpus, frigidam lauationem ex accidenti, non ex proptia potestate calefacere dicat. Ergo tot modis etiam potestate calida, frigida, humida, & sicca dicuntur.

COMMENTARIUS.

Quum de iis quæ actu calida, frigida, humida, & sicca sunt, Galenus abundè in prioribus duobus libris dixerit, nunc ad ea quæ potestate talia sunt, sermonem conuertit atque initio, quid sit potestate tale esse, dilucidè explanat. Dein eius quòd potestate esse dicitur, tres in vniuersum esse acceptiones docet. Potestate itaque calidum, frigidum, humidum, & siccum dicitur, quòd tale nòdum est, sed in futuro sit, quòd exemplis hominis, avis, & canis Galenus in contextu luculenter demonstrat. Pari ratione pyrethrum calidum potestate dicitur, quòd actu & in præsentia non calefaciat, sed in futuro, postquàm scilicet calefaciendi principium à nobis acceperit, adeoque in situ ac in natus sibi calor, à nostro excitatus fuerit, actu calefacere potest. Ut mirari satis non possim, cur Brachelius ausit affirmare Galenum Scammoniam & id genus alia medicamenta, calida potestate dicere, non quia calefaciendi potentiam innatam habeant, sed quia promptè talem qualitatem euidenter recipiant quum tamen omnibus constet hoc ipsum à Galeni sententia plurimum abhorere

† Tres.

† Dicitur.

† Interdum.

Potestate tale quod.

Brachelius notat.

horret, ut qui lib. 3. de Simpli. medi. facul. cap. 2. potestate calidū dicit, quod
 ex sua natura tale est, hoc est, quod calefaciendi facultatem sibi innatam ha-
 bet. Nisi enim ea esset Galeni sententia, nihil referret vtrum inan dragoram;
 an pyrethru corpori admoueres, quod vtrunque medicamentum, calefacien-
 di facultatem à corporis nostri calore reciperet. Non intelligit igitur miser
 ille homo Galenum id statuere, quod etsi medicamenta innatam calefacien-
 di aut refrigerandi facultatem obtinent, tamen actu calefacere & refrigerare
 non posse, donec facultas illa innata à calore nostro excitata, & in actum, vt
 sic dicam, traducta fuerit: vel, vt clarius efferam, donec alterationis principiu
 ex passuro corpore in id quod aget medicamentum, processerit. Atque hanc
 esse planè Galeni sententiam satis testantur ea quæ ille libr. 3. de Simpli. me-
 dica. facul. ca. 16. scribit, inquit, Veteres medicamenta natura frigida, pote-
 state dixerunt frigida. Nam ea quoque quadantenus refrigerandi potentiam
 à nobis accipiunt, sicut ex calefaciendi calida. Quod si alio modo illa, alio ve-
 rò ista, nihil vtiq; refert. Generale enim communeque idem in vtriusque est,
 nempe alterationis principium ex passuro corpore in acturum procedens.
 Quippe quæ potestate quidem sunt calida, alterantur eò duntaxat, quod in-
 calefant à nobis: quæ natura frigida, quod comminuantur, tum quod ad-
 scitium accipiant motum. Quum itaque ipsis tanquam frigidis agere ab-
 que corporis quod patitur auxilio non licet, iure potestate frigida dicuntur.
 Nā vt actu nos refrigerent, non prorsum ex sese obtinent, verum à nobis prius
 perpetuantur, vt refrigerent, oportet. Etenim in minuta conteri, & aduentum
 motum accipere, pathemata sunt medicamentorum. Hactenus Galenus. Cuius
 sanè verba, quod sententiam illius clarissimè explicent, & Brachelij furo-
 rem maximè refrigerent, recitanda nobis esse prolixius duximus. Furorem nā
 quæ cor non appellem, quum Thessalico more placita de medicamentorum
 facultatibus, omnium tant veterum, tum recentiorum medicorum impuden-
 tissimè, & quidem nullius momenti, & ridiculis admodum argumētis, dam-
 net, donec tandem eò demeritis recidat, vt potentias medicamentorum non
 ab elementis, sed astris proficisci afferat. Vt nihil dubitandum sit, alterū nunc
 nobis Thessalum, multo tamen illo priore impudentiorem, exortū esse Bra-
 chelium. Atque veniam impudentiæ tantum nomine nobis accusandus ve-
 niret, ac non obscuritate Heraclyti quoque illum superaret. Sed quid pro-
 blematium hunc multis insectamur, quem, propter absurdissima sua dog-
 mata, verberibus ac plagis, veluti Phrygem, rectius quàm verbis ac rationib;
 castigabis & erudies. Ad Galeni itaque enarrationem reuertentes, quæ reli-
 quæ sunt explanabimus. Reliquum autem est, vt tres eius quod potestate tale
 est acceptiones exponamus. Primò enim maximè propriè potestate talis es-
 se inquit Galenus, in quibus natura ipsa ad absolutionem perfectionis emque
 venit, vt nihil ei extrinsecus impedimento sit. Hac in significatione homo
 qui recens genitus est, potestate rationalis, & canis venaticus rectissimè dici-
 tur. Quinetiam medicamenta ipsa potestate calida vel frigida hoc modo di-
 citur, eò quod, si nihil extrinsecus impediat, natura ipsa ad perfectionem, hoc
 est, ad id vt iam actu calefaciant vel refrigerent, veniant. Nam vbi principium
 alterationis à corpore nostro in ea processerit, tum fe calor ac frigus, quod il-
 lis natura instrum est, exerit. Atque hic iterum Brachelius suo more Galeno
 nostro oblitescere pergit, atque hoc primo modo medicamēta calida aut fri-

Quæ medici-
 menta natura
 frigida.

Quomodo me-
 dicamenta ad
 calida, tum fri-
 gida à nobis al-
 terantur.
 Cur potestate
 frigida dicantur.

Brachelij fu-
 rorem.

Brachelij al-
 ter Thessalus.

Tres acceptiones
 eius quod
 potestate tale
 est.
 Maximè pro-
 priè.

Brachelij per
 caliditatem re-
 ferendi Ga-
 leni.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

gida à Galenò dici non posse contendit, vt quæ non vltro, vel vt Linacrus cõ-
uerit, suo pte impetu, has qualitates assequantur, sed aliunde aliquod momẽ-
tum, nacta, de illius sententia, demum accendantur. Quasi verò has qualitates
calefaciendi, refrigerandi, siccandi, vel humectandi congenitas sibi non ha-
beant, sed primùm à nostro corpore accipiant, quum illud ne per somnium
quidem Galenò in mentem venerit, vt qui illas natura esse ipsi medicamen-
tis inistat, quod suprà mōstrauimus, aperte dicat. Accedit quòd Galenus nō
vltro, vel vt Linacri conuersio habet, suo pte impetu, medicamenta ad absolu-
tionem venire dicat: sed ita potius, in quibus natura ipsa ad absolutionem ve-
nit, hoc est, natura ipsa calefaciendi vel refrigerandi in medicamentis vim tã-
dem ita exerit, vt iam etiam actu corpus nostrum calefaciant aut refrigerent.
Altero modo potestate talia dicuntur, quæ continentes scilicet propinque ma-
teriæ sunt, quæ quæ nulla alia intercedente mutatione ita dicuntur. Sic quidẽ
sanguis potestate caro dicitur, quòd minimam mutationem ad carnis gene-
rationem requirat. Si enim catenus naturæ operæ crassescat, vt cōstante sub-
stantiam habeat, nec etiam sit fluidus, prima & recens concreta caro iam exis-
tet. Concoctus autem in ventriculo cibus, potestate caro non est, quòd mul-
tas, donec caro fiat, intercedere mutationes oporteat. Longius absunt à car-
ne, adeòque continens materia carnis non sunt, panis & maza, quòd multas
donec in carnem abeant, interuenire mutationes necesse sit. non est verò Ma-
za, Galenò lib. 1. de Alimen. facul. autore, nisi polenta liquore conspersa. Po-
lentam autem ex hordeo nouello: mediocriter tosto fieri, idem eodem in lo-
co docet. Longius adhuc à carne absunt quatuor elementa, & horum ipsorũ
communis materia, quam Galenus commẽ. 2. libri de Humana natura, non
generatam, ac incorruptibilem esse, ac Græcis ὑλὴν nominatam, hoc est, syl-
uam, idque metaphoricis scribit. Verum in sylua suppetit affatim materia
cuilibet ædificio fabricando, quanquam rudis nequid exposita sit ita etiam
ex materia prima cuilibet naturali corpori fabricando materies affatim sup-
peditatur. Est enim substantia quædam communis, quatuor elementis, aliis-
que omnibus rebus subiecta. Nam ex qualitatibus & materia illa communis,
& prima elemẽta, & omnia alia facta sunt, vt loco iam citato susius Galenus
ostendit. Quum itaque ex quatuor elemẽtis stirpium, fructuum, & seminum
ortus existat, quæ omnia postea vobis, suisque, reliquisque animalibus, quæ
vel herbis, vel arborum fructibus, vel ramis, vel radicibus vescuntur, alimentũ
præstant hominibus autem hæc animalia nutrimento sunt, ex quibus quidẽ
cibus, sanguis in ipsis gignitur, pituita, & geminæ biles, rectissimè Galenus hoc
in loco dixit, ante mazam, & panem, aliosque cibos, elementa ipsa caro pote-
state dicuntur, quòd longè plures vt ignis, aer, aqua & terra, quam si panis &
aliisque cibus in carnem abeant, mutationes intercedant. Tercio modo pote-
state dicitur esse id, quod ei quod ex accedenti est, opponitur. Sic aquæ trigi-
dæ lauatio potestate refrigerat, ex accidente verò calefacit. De qua quidem
acceptione copiosius Galenus differit lib. 2. de Simpli. medica. capite 18. vt nō
sit necesse nos de ea pluribus agere.

Dubitabitur quoque nō absurdè cur Castoreũ, vel Euphorbiũ,
vel pyræthrũ, vel Struthiũ, vel Nitrũ, vel Myli calida esse dicamus.
Rursus lactucã, vel cicutã, vel mandragorã, vel Salamandram, vel

papauer frigida. Vtrumne sub prædictis iam modis comprehendantur, an alia quapiam ratione dicantur, quæ nondum dicta sit. Bitumen nanque, resina, & seuum, & oleum, & pix, calida potestate sunt, quod utique actu calida celerrimè fiant: etenim celerrimè[†] in flammam vertuntur. Præterea quum corporibus nostris admouetur, ea manifestè calefaciunt. At Chalcitis, Misus, Sinapi, Nitrum, Acorum, Meon, Costus, & Pyrethrum, quum nobis sunt admota, calida videntur, alia magis, alia minus: non tamen sunt idonea quæ in flammam vertantur. An igitur se ipsos fallunt, qui id solum æstimant, nunquid aliqua non facilè in flammam transmutentur? Quos utique non sic, sed an non vertantur in prunam, æstimare oportebat: quum sit pruna ignis non minus, quàm flamma. hoc tamen discrimine, quod aëre, vel aëreo quopiam in ignem mutato, flamma: terra vel terrea re aliqua accensa, sit pruna. Atque hætenus quidem consentire secum sermo omnino videtur. Siquidem videntur medicamenta ea, quæ ubi ignem attigerint, facilè accenduntur, hos quoque excalfacere: nisi si quod propter crassitiem intra corpus non facilè assumitur. Differetur enim de iis latius in libris de Medicamentorū viribus. Quæcunque tamen medicamenta nostrum corpus excalfacere videntur, ea promptè vertuntur in ignem. At quomodo igitur, inquirunt, tangentibus non sentiuntur calida? Hoc haud scio cur dicant. Nam si actu, ac iam nunc calidum esse prædictorum quidque diceremus, profectò mirari liceret quomodo tangentibus non appareant calida. Nunc quod possint facilè calida esse, idcirco ea potestate talia vocam⁹. Itaque nihil miri, si eos⁹ qui ipsa tangunt, nondū calefaciant. Veluti enim nec ignis ipse augetur, priusquā victa ab eo ligna sint mutata: quod aliquo temporis spacio omnino fit: ita nec animantiū calor à medicamentis, nisi illa prius ab ipso sint mutata. Quippe alio genere calefit is qui ab igne, vel sole intepefcit, alio is qui à prædictorū quouis medicamentorum. Illa nanque actu sunt calida, medicamenta nequaquam. Itaque nec calefacere nos valét priusquam actu talia fiant. At quod actu talia sint, id à nobis accipiunt, veluti sicci calami ab igne. Ita verò & ligna ex sua quidem natura frigida sunt vniuersa: sed quæ sicciora sunt, &[†] exigua, ea facilè mutantur in ignem. Quæ humidiora sunt &[†] magna, spatio egent maiore. Nihil igitur miri est, si medicamenta quoque primū quidè in parua & te-

† αἰσθητόν

Focellæ calida quæ.

† Τὸς χειρότερος ἐν τῷ

† μικρὰ:

† μεγάλαι.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

nuia frāgi postulāt:secūdo loco vt tēpore aliquo,tametsi minimo, corpori nostro quo calida fiant,sint adiūcta.Tu verò si ea nec cō minuta,nec prius calefacta , calida tamen iam fieri censes, quid significet quod potestate calidum dicimus, parum mihi memi- nisse videris.Sic enim ea exploras,tanquam energia sint calida.

COMMENTARIYS.

Haftenus tres modos quibus potestate aliquid esse dicitur,Galenus ex- plicauit. Nunc vtrū ne medicamenta calida & frigida sub prædictis iam- modis comprehendantur,aūt alia quapiam ratione , quæ nondum dicta sit, talia dicantur,inquit. Quum verò duo sint modi quibus medicamentorum facultas exploratur,quemadmodum fufius libro primo de Medica.facultati. ostenditur,vnus qui est certissimus,& in corporibus animātium fit:alter qui lubricus admodum est,& à re externa,verbi gratia,igne,ducitur:vtrouque mo- do,quòd scilicet actu calida celerrimè fiant,& quòd in ignem facillè vertan- tur,potestate talia dici posse Galenus innuit. Atque in primo quidem mo- do nulla est difficultas,quòd omnia quæ animalium corpora calefacere pos- sunt,omnium confessione,potestate calida dicantur. Alterum modum ple- rique non plenè expresse- runt,quòd scilicet dicerent ea calida esse,quæ facillè verterentur in flammam.Constat autè multa esse calida,vt Mylus, Sinapi,& alia quæ à Galeno hic recensentur,quæ non sunt idonea vt in flammam, sed in prunam potius vertantur,quæ quidem nō minus quàm flamma,ignis est, quanquā non sine discrimine:quòd φλόξ,id est,flāma,sit aer accensus:ἀνὰ πῦρ verò, hoc est,pruna,terra accensa,vt lib.I.de Facul.medi.ca.13. Galenus copio- sius docuit. Præterea vbi medicamenti cuiuspiam ex ignis commercio tempe- ramentum colligentes,scrutari statuimus an aduersum nos eodem modo se- gerat,substantiæ eius respicienda constitutio est. Nam si tenuis quidem sit, sed sibiipſi continua,eandem & in nos naturam ostendet,quā prius in igne. Sin autem rara & crassa sit, fieri potest vt ab igne quidem perfacillè alteretur, non tamen calore nostro,ac proinde nec nos recalfaciat. Quod calami aridi exemplo Galenus loco iam citato pulchrè monstrat.Quippe hunc ignis ce- leriter exurit,tametsi minus sit alia substantia calidus, idque ob meatuum multitudinem,quos aer quidem prius occupabat:vbi verò ignis contigit,flā- ma depascitur. At à nostro corpore agrè caleſcieri potest, quòd essentiæ sit crassæ,& pollinis ritu comminui non valeat. Atque id est,quod in præſentia iis verbis,Nisi quòd propter crassitiem intra corpus non facillè aſumitur,si- gnificare voluit Galenus. Quid multa? si medicamenta potestate calida nos calefacere debent,necesse est vt prius fiant actu calida.Quòd autem actu sint talia,id à nobis accipiūt,vt latius lib.II. Simp.med. ca.II. mōstratur. Ad quod sanè opus,perpetuò hīc respiciendum erit,quòd liber iste tertius eius veluti cō pendiu sit. Quū itaq; libros quos de Simp.medic.facul.inſcripſit Gal. statim huic operi subiicere cōstituerim,nō putauī esse necessariū singula quæ ad lo- corū pleniorē intelligentiam faciunt,ex iis libris huc accersere,quum quiuīs illa per se illic legere possit. Quòd autem medicamenta mutationis princi- pium à nostro calore accipiant, exemplo lignorum Galenus ostendit, quæ non mutari in ignem ait,nisi prius sicciora, & parua reddantur. Pari ratione medicamenta si nos calefacere debent,duo postulant: vnum vt primū in parua

Duo modi qui-
bus medicame-
torum facultas
exploratur.

Flamma.
Pruna.
Medicamenti
facultas vt ex
ignis commet-
to colligēda.

Medicamenta
mutationis princi-
pium à calo-
re nostro acci-
piunt.

parua & tenuia redigantur: alterum vt aliquo tempore corpori nostro sint coniuncta. Quæ quum omnia sint per se clara & manifesta, prolixiore explanatione non egent. Cæterum hîc multis modis Galenû flagellat Brachelius, sed, more suo, rationibus nullius momenti, & risu omnium dignis. Cur enim calami auenz, & aliarû frugû, facilius quàm calx accedantur, à Galeno loco paulo antè citato expositû est. Præterea quòd ordeû facilius quàm vinû, aut mel in igne vertitur, nulla alia de causa fit, quàm quòd hoc ficius, illa verò humidiora sint. Atque planè in iis accidit, quod in ligno euenire hoc loco scribit Galenus. Ex lignis enim quæ ficiora sunt, facilius: quæ contrà humidiora, difficiliora in igne mutantur. Hinc est quod Galenus lib. 1. Simpli. ca. 9. rectè dicat, Probatione ex cõmercio ignis desumptam lubricâ rem esse, & multos fallendi modos obtinere. quos ibidè per aliquot capita luculèter admodû exponit. Hos si Theffalus ille Louanienfis cognouisset, nunquâ in has reprehensiones Galenitemerarias incidisset. Sed non est cõtentus hoc modo obstrepere Galeno, imò pergit ineptire, ac contra omniû quotquot vnquâ vixerunt medicorû sententiâ, & manifestam experientiam, solè calefaciendi habere facultatè, aut actu calidû esse negat: vt nihil nobis vltrâ sit à Brachelio expectandû, quàm vt niuem cum Anaxagora cõtendat esse nigram. Quis vnquam maiori stultitia & temeritate præditum hominem vidit? Puto solè stupidiorè hominè inspexisse nunquâ. An nõ omnes medici, & præsertim Galenus de Assuetudinibus, multisque aliis locis, solem inter causas calefacientes connumerant? philosophos Peripateticos nihil moramur, quos suo more loqui non prohibemus, solem autem de omnium medicorum sententiâ inter ea quæ actu, & in præsentia calefaciunt, rectissimè censëbimus. Quinetiam Platonicus solem esse calidum asserunt, eiusque rei causas sanè probabiles asserunt, quas breuitatis gratia omitto.

Brachelius Galenû flagellat.

Theffalus Louanienfis.

Sed nec illud mirum, si quò recalfaciant, calefieri ipsa prius postulent: quû idem fieri cernatur & in lignorû exëplo. Quippe hæc vanescentè aliàs, morietèmq; flammâ tum seruant, tum verò augent, dum ab hac ipsâ prius calefiunt. Non est igitur alienum, calorem qui in animantibus habetur, eiusmodi medicamentis quasi alimento quodâ vt, quemadmodû ignis ligno. Quippe id ita quoque fieri cernimus. Si verò perfrigerato corpori eorum quoduis quantûvis diligenter cõminutû inspergas, prorsus non calefit. Proinde quæ refrigeratæ partes sunt, eas eiusmodi medicamentis plurimû perficamus, vnâ calorem perfricando excitantes: vnâ rarum quod prius frigore fuit densum reddentes quo scilicet tû introrsus medicamentum penettet, tum animantis calori cõiunctû mutetur, ac calefiat. Quippe cuius si particula quæpiâ vel minima calore actu concipiat, hûc deinde in totû propter cõtinuitatè porrigat, perinde ac si ex parua scintilla tedâ sũmotenus accedas. Siquidè hæc vniuersam facilè depascitur ignis, nihilo amplius scintillâ requirens.† Quicquid igitur potestate calidum est,

† Quicquid potestate calidum est.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

† 8. cap. 11.

huic nondū in natura sua calidū frigidū præpollet, sed in propinquo est, vt præpolleat, ad eodē vtexiguā opē quo vincat extrinsecus requiratur. Hanc illi modō frictio abūdē præstare potest, modō vel ignis, vel corporis alicuius natura calidi contactus. Non est igitur tam arduum rationem reddere, quid causæ sit cur alia protinus vt corpus nostrum contingere, recalfacere id possunt: alia post longius id efficere spacium: Quippe ex iis quæ igni appropinquant, alia statim accenduntur, veluti ellychnium, & tenuis tēda, & pix, & siccus calamus: alia nisi diutius sunt admota, non vincuntur, sicut viridē lignum.

C O M M E N T A R I V S.

Hactenus quare medicamenta potestate dicantur calida, nēpe quod possint facile esse talia, vbi prius à nostro calore fuerint mutata, ostendit. Nunc nihil esse miri docet, si quo medicamēta recalfaciant, ipsa prius à corpore animatis calefieri possulent, quū idē fieri in lignis videatur, quæ vāescentem ac iam quasi morientē flammam neque seruant, neque augent, nisi prius ab ipsa fuerint calefacta. Vt igitur ignis ligno tanquam alimento quodā vitur, ita etiam animantium calor medicamento, vtpote quod ipsum iam peruentum tum seruare, tum augere solet. Atque hinc est quod si quid medicamentorum perfrigerato corpori diligenter etiam cōminutum, & in tenues partes redactum adimoueas & inspergas, tamen illud non calefieri. Quippe tum principium mutationis à corporis calore recipere nequit, ideoque non recalfacit. Quomodo autem frictio iūuet vt partes frigidae citius à calidis potestate medicamentis calefiant, Galenus perspicuē docet, vt nō opus sit aliqua enarratione. Tale est etiā vbi causam exponit cur alia protinus, alia longiore spacio nos recalfacere possint. Nam & hæc quoque manifesta sunt, nullamque explicationem requirunt. Absurda autem esse ea quæ Brachelius contra Galenum assert, nemo non videt. Quod enim herbam quandam ex iecore sanguinem duxisse, quemadmodum ex historia Galeni quæ est in capi. 6. libri de Purgantium medica. facultatibus libri, liquet, assert, nihil ad propositum attinet, vt quæ id ipsum non manifesta aliqua qualitate, sed totius substantiæ familiaritate fecerit. Ita nunquam non extra scopum aberrat Thestalus iste. Præterea in bitumine & sulphure magis frigidum exuperare quàm calidum, iam est absurdum, tamque omnium medicorum placitis aduersum, vt nullam mereatur confutationem. Philosophum certē dum passim oñtētare cupit Brachelius, medici nomen prorsus amittit.

Brachel. 11. ab-
surdū aduersus
Galenū assert.

Cap. II.

Ilud potius definiamus, cuius vtique demonstratio quum de naturalibus facultatibus agemus, tradetur. Ex hypothesi autem nunc quoque propositorum causa eo vtemur, quatuor nimirum dicentes[†] omnis corporis proprias facultates esse: vnam[†] familiarium tractricem, alteram

Quatuor cor-
poris faculta-
tes.
† Thestalus.
† Insuetus.

teram

teram eorum omnium retentricem, tertiam alteratricem, & [†] in-
ter has quartam, quæ alienorum sit segregatrix: easdẽque facul-
tates esse totius in quouis corpore substantiæ, quam constare ex
calido, frigido, humido, & sicco inter se mixtis dicimus. Vbi igitur
corpus vna qualibet earum quas in se habet qualitatũ, quod
sibi admouetur, demutat, nec [†] ipsius hoc casu totam substantiam
existimandum est agere, nec quod ab ipso mutatur posse ei afsi-
milari. Quare nec vnquam nutrietur quod ita mutatum est, [†] vllum
eorum quæ mutant. At si ipsum mutet, id est, si tota substantia
operetur, vtrique tum sibi afsimilabit id quod mutatur, tum
ab eo nutrietur. Neque enim aliud nutritio est, quàm adsimi-
lacio perfecta.

COMMENTARIVS.

Ex hypothesi quod quatuor sint vniuscuiusque corporis propriae facultates, quam alibi demonstrauit, Galenus quid nutriat, & quid minus, adeoque quo nutrimentum à medicamento differat, ostendit. Quippe si corpus vna duntaxat, aut duabus qualitatibus id quod sibi admouetur, demutat, tunc id quod ab ipso mutatur ei assimilari, atque adeò nutrimentum esse nequit. Sin tota substantia aget, tum sibi assimilabit id quod mutatur, & ab eo nutrietur. Siquidem nutritio non est nisi perfecta assimilatio, quemadmodum alibi fusius monstrauius. Vt hinc omnibus perspicuum sit, nutrimentum non esse nisi id quod à facultate corporis vincitur: vel vt libro primo de Simplic. medicamen. facultatibus capite primo ait, quod substantiam corporis auget. Medicamentum verò, quod facultatem corporis vincit, vel vt loco iam citato inquit, alterat. Quippe, vt libro tertio de Naturalib⁹ facultatibus autor est Galenus, vincere aliud non est, quam alterare. Atque hæc breuis & dilucida est eorum quæ hoc loco Galenus docet, explicatio, quam copiosorem in locis à nobis ostensis ostendent studiosi.

¶ Quoniam autē hoc definitum est, inde rursus incipiendū. Omne animal cōueniente sibi nutritur alimēto. Cōueniens autē cuique alimētū, quicquid assimilati corpori quod nutritur, potest. Oportet igitur toti nutrientis substantiæ cum tota nutriti natura cōmunio aliqua, similitudōque sit: prorsus hīc quoque nō paruo, excessus defectūsque subsistente in ipsis discrimine, quum alia magis consentientia similiāque sint, alia minus. Proinde etiam alia cōficiendi opere valentiore, ac diuturniore, alia minore, ac breuiore egent. † Auium igitur caro minore, suilla maiore, bubula etiam hac maiore. Vinum verō vt assimiletur, † mutationem desiderat minimam: quod sit vt rum nutriat, tū roboret celerrimē. Porro id quoque in concoquendi instrumentis, ventriculo, iecore, & M. iij.

Nutritio
lis sic ut
vaporibus.

venis prorsus [†] morari oportet, in quibus scilicet prius elaboratū nutrire iam corpus queat. Antè verò quàm in iis sit demutatum, fieri non potest ut animalis corpori sit nutrimentum : ne si per totum diem, ac noctem extrinsecus super corpus sit impositum. Multòque minus panis, vel beta, vel maza foris imposita[†] nutrire potest. At quæ quidem assimulantur, omnia nutrimenta vocantur. Reliqua omnia medicamenta.

† Telligunt
dicunt.

COMMENTARIUS.

Nutritio sub-
stantiæ cum nu-
tritis natura co-
munio.

Quum hætenus ostensum sit nihil posse nutrire, nisi quod ab omnibus quæ in animali sunt qualitatibus sit victum, nunc quòd nutrientis substantiæ cum nutriti natura communio quædam ac familiaritas sit, ostendere pergit, hoc quidem pacto, Nutritio non est nisi assimilatio perfecta. Nihil autem assimilatur corpori, nisi quod societatem aliquam cognationemque in qualitatibus habet : igitur ut toti nutrientis substantiæ cum tota nutriti natura communio aliqua similitudòque sit, oportet, Nihil autem refert siue in qualitatibus, siue in tota essentia similitudinem, communionemque aliquam habere dicas. Cæterum eius similitudinis atque cognationis in qualitatibus, aut tota essentia, magna est in ratione maioris minorisque differentia, eò quòd alia magis, alia minus sint similia ac familiaria. Quæ magis sunt similia, hæc facilius, & breviori spatio conficiuntur : quæ minus, difficilius & longiori tempore, quemadmodum exemplis luculenter Galenus illustravit, ut fere non sit opus in re manifesta longiore explicatione uti. Nam avium carnem, quòd facile cõficiatur, citius in sanguinem, atque deinceps in corporis nostri substantiam mutari, quàm carnem suil lam, ac bubulam, omnibus qui tertium de Alimen. faculta. librum legerunt, est notissimum. Pari ratione vinum ut ex eo sanguis fiat, multam alterationem non requirit, sed facillimè & celerrimè sanguis fit, nobisq; assimilatur, adeoque nutrit. Atque hinc est quòd Hippocrates dixerit, Facilius est impleri potu quàm cibo. Quid multa? citius solido implet ac reficit humidū alimentū : quia quicquid liquidū est, ut facilius alteratur, ita quoque pròptius subinde distribuitur. Solidū contrà, neque facillè alteratur cõcoquiturve, neque etiā pròptè distribuitur. Necesse enim est ut id quod solidum existit in ventriculo, primū in succum abeat, antequam in sanguinem conuertatur, ac subinde assimiletur ac nutriat. Ut rectissimè hic, & in primo de Naturalibus facultatibus libro dixerit Galenus, Fieri nõ posse ut assimilentur, mutanturque inter se vlla, nisi societatem aliquam cognationemque in qualitatibus habeant. Ideoque omnia quæ ad assimulantur, nutrimenta sunt. Contrà quæ non assimulantur, sed nos mutant, medicamenta.

1. Aphor. 12.

Nutrimenta.
Medicamenta.

Quatuor me-
dicamentorum
genera.

Est porrò & horū natura duplex. Quippe vel cuiusmodi sunt assumpta eiusmodi permanentia, vincunt, corpusque mutant ad eū modum quo id cibos : atque hæc prorsus cum venefosa, cum naturæ animalis corruptricia medicamenta sunt. Vel mutationis initium ab animalis corpore consecuta, deinceps iam putrescunt, ac corrumpuntur, deinde corpus quoque vnà corrumpunt,

punt,

punt, ac putrefaciunt. sunt autem hæc quoque noxia venena. Est
 iis etiam amplius tertia medicamentorum species, eorum nimi-
 rum, quæ corpus recalefaciunt quidem, mali tamen nihil afferunt.
 Est & quarta eorum species, quæ & agunt & patiuntur aliquid:
 sed spatio vincuntur planèque adsimulantur. accidit portò iis,
 vt tam medicamenta sint, quàm nutrimenta.

COMMENTARIVS.

Postquam Galenus quid sit medicamentum abundè monstrauit, nunc
 eiusdem quatuor esse species, siue genera, docet. Primum est eorum, quæ nul-
 la substantiæ suæ mutata parte, talia permanent, qualia sunt assumpta: adeo-
 que corpus nostrum vincunt, alterant, atque mutant, ad eum modum, quo
 id cibos mutare solet. Atque hæc sunt venenata, vel vt sua lingua Galenus
 vocat, *deletoria*, non quidem toto genere, sed sola quantitate, vt diffusius lib. *Deletoria to-*
 3. Simpli. cap. 15. & 16. Galenus docet, veluti sunt succus papaueris, & huius-
 modi alia. Secundum genus est, eorum medicamentorum, quæ mutationis
 principium ab animalis corpore consecuta, dein putrescunt, & corrumpun-
 tur: calida enim & humida sunt, adeoque vt leui momento putrescant, nihil
 est mirum, atque subinde corpus quoque vnà corrumpunt, ac putrefaciunt.
 Sunt verò & hæc venenata, seu deleteria, & quidem toto genere, eo quod in
 exigua etiam quantitate sumpta interimant, vt libro iam citato cap. 17. & 18.
 copiosissimè monstrat Galenus, tale medicamentum est cantharis. Tertium
 genus est eorum quæ nos recalefaciunt, & tamen nullam corpori inferunt
 noxam, vt est abúnthium, melilotum, & id genus alia. Quartum est eorum
 quæ agunt in corpus nostrum, & vicissim ab eo aliquid patiuntur, sed tamen
 spatio vincuntur, & planè illi adsimulantur. Atque hæc tum nutrimenti, tum
 medicamenti rationem obtinent, vt est lactuca. De quibus omnibus in se-
 quentibus fusius dicemus. Brachelius hoc loco multa aduersus Galenum
 profert, quæ quia ridicula sunt, & nullius momenti, lubens prætereo: præfer-
 tim quum in capite quarto sese melior hæc omnia refutandi occasio offeret.
 Piget autem me, vt verum fatear, in tam frivolis, & à communi omnium tū
 veterum, tum recentiorum medicorum consensu prorsus abhorrentibus, con-
 futandis, terere tempus quod melioribus rebus dādum esse iudico. Quare in
 præsentia illis præteritis, ad alia digrediemur.

Nihil autem miri est si exiguum consecuta momentum ali-
 qua, maximam à priore natura mutationem habent. Cernuntur
 enim eiusmodi multa in iis, quæ extra nos sunt. Siquidè in My-
 sia, quæ est Asiæ pars, domus hac aliquando ratione conflagra-
 uit. Erat proiectum columbinum stercus, cui iam putri, & exca-
 lesfacto, ac vaporem edenti, & tangentibus admodum calido, in
 propinquo fenestra fuerat, ita vt iam contingeret eius ligna, quæ
 largè nuper illita resina fuerant. Media igitur æstate, quū sol plu-
 rimus incidisset, accendit tum resinam, tum ligna. Hinc autem
 & fores quædam aliæ, quæ propè fuerant, & fenestræ nuper etiā

refina illitæ facillè ignem conceperant, atque ad rectum vsque summiserant. Vbi autem excepta semel à recto est flamma, celeriter in totam domum est grassata. Hoc arbitror modo aiunt & Archimedes hostium triremes[†] igniariis incendisse. Porro succenditur[†] ab igniario promptè lana, stupa, elychnium, ferula: quicquid denique iis similiter siccum, rarumque est. Flammam edunt & lapides attriti, atque magis, si quis sulphure illos illeuerit. Eiusmodi erat medicamentum Medæ: Quippe quod quibus est illitum, omnia ubi in id incidit, calor accendit, Constat id ex sulphure, & liquido bitumine. Iam illud ceu rem mirandam quidam ostentauit. Extinxit lucernam, ac rursus muro admouens, accendit. Alter lapidi eam admouit. Fuerant autem tū murus, tum lapis sulphure contacti. Quod ubi deprehensum est, desit mirū videri quod ostentabatur. Ergo omnia id genus medicamina perfectè atque ad consummationem calida adhuc nō sunt, apertissima tamen vt calida fiant. Atque idcirco potestate calida dicuntur.

COMMENTARIUS.

Multis externarum rerum exemplis Galenus demonstrat, quod nihil mirum medicamenta potestate calida, exiguam aliquam cōsecuta occasionem, perfectè & consummatè, hoc est, actu calida fieri. Nam vt omnes illæ res externæ leui quadam occasione, maximam à priore natura mutationem accipere videmus: ita etiā medicamenta principio mutationis accepto, quod ante potestate duntaxat fuerunt, iam actu fieri incipiunt. Exempla verò quibus Galenus hoc loco vititur, tria numero sunt. Primum est de domo quæ conflagrauit: non quidem alia de causa, quàm quod exigua quædam subsidia ex columbino stercore putri & ex calefacto, itè ex refina qua ligna eius domus illita sunt, & calore solis plurimo acceperit. Sed Brachelius miratur cur Galenus hoc, & aliis sequentibus exemplis vti voluerit, quum nullo modo cum præsentī argumento conueniant: quippe medicamenta eadem ferè in corpore perseverant: at quæ accenduntur, speciem mutant. Egregia me hercle ratio, quasi verò Galenus hoc loco inquirat num aliqua mutata, speciem suam mutant, an eadem perseverent. Quin potius hoc nomine hæc exempla producat, vt ex iis ostendat, nihil esse miri quod medicamenta ipsa, postquam leuè aliquam occasionem, vel, vt alibi ait, principium mutationis acceperunt, nos excalefaciant, quum omnia illa quorum hic ordine fit mentio, propter exiguum subsidium, quod consequuntur, maximam à priori natura mutationē subeunt. Eam enim ob causam, domus quæ prius lignea adeoq; firma ac stabilis, & vt in eo habitaretur, apta & idonea erat, iam ardet, & omni ex parte flammam excipit. Pari modo triremes quæ paulo antè aptæ ad nauigandum erāt, iam incensæ ab igniariis ardent. Vt hinc nulli non perspicuum sit hæc exempla ad Galeni institutum, & propositum à se argumentum, optimè quadrare. Quod cur non videat Brachelius, quem maledicendi studium, & rerū medicarum

† triplax.
† succenditur.

Medicamentū
Medæ.

A Bracheliū ca
lennia Gale
ni defensas.

Bracheliū ma
ledicendi stu
dium, & rerū
medicarum
ignorantia.

dicarum ignorantia prorsus excusavit, nemini mirum videri debet. Alterum exemplum est de Archimede Syracusano philosopho, geometra insigni, qui *Archimedes*, *truxit* subsidio, hostium triremes incendit. Caterum *truxit* Linacrus, vrentibus speculis, veteris interpretis imitatione, qui couertit speculis ardentibus, interpretatus est. Quæ interpretatio si vera esset, Archimedem hostium naues cauis speculis, quæ si ex aduerso soli retineantur, appositum accendunt fontem, perussisse sentiendum foret. Sed quum *truxit* non sonet Latinis nisi igniarium, id est, id de quo elicitur ignis, cõsultius esse iudico vt intelligamus, Archimedem igniarij alicuius, quæcunque hoc fuerit, vi naues, hostium illitas atque obturatas pice, ignem nullo negotio concipiente, incendiisse. Quod frequentia satis confirmant, vbi ea quæ facillè & promptè ab igniario accenduntur, connumerat, nempe lanam, stupam, & c. ad genus alia sicca & rara, quæ singula flammam igniarij, hoc est, eius à quo ignis elicitur, siue id ipsum silex, siue ferrum fuerit, concipiunt. Nam & attriti lapides flammam ædunt. Tertium est de medicamento Medæ, filiz Acetæ Colchorum regis, & Circes fororis, quod quidem ex sulphure, & liquido bitumine, vt hoc in loco testis est Galenus, constabat. Liquidi autem bituminis, eius præsertim quod Naphtha vocatur, tanta ignis vis inest, vt eo peruncta, si igni admoveantur, statim accendantur. Id enim bituminis genus admotum ignem ad se rapit, & protinus flagrat. Eo, Medea pellicem Creüsam Creontis Corinthiorum regis filiam, & vt Diodorus lib. 5. autor est, totam eius regiam, cremauit. Hinc est quod Græci Naphtham Medæ oleum appellant. Pari ratione quæcunque sulphure illinuntur, facillè flammam concipiunt. Vt nihil mirum sit lucernam extinctâ muro aut lapidi sulphurè contactis admotâ, denuo accensam fuisse. Quæ admodum igitur hæc omnia, quorum nunc mentionem fecimus, nondum ardent, tamen propter causas expositas promptè accenduntur, ignemve concipiunt: ita quoque medicamenta ipsa perfectè & ad consummationem, hoc est, actu, calida non sunt, aptissima tamen vt à calore nostro accendantur, & calida fiant, vt hoc nomine rectissimè potestate calida dicantur. Quare exempla hæc cum præsentī argumento quicquid garriat Brachelius, appositissimè quadrant. Et hoc loco Brachelius pulchrè suam prodit stupiditatem & inertiam. Nam quum paulo antè negasset solem esse calidum, & Galenum id ipsum affirmantem, tanquam mendacem traduxisset, nunc sponte in eam concedit sententiam, vt sulphur & bitumen à calore solis incendi dicat. Si igitur incenduntur à sole, necesse est vt hunc actu esse calidum fateatur. Quo enim pacto illa quæ potestate calida sunt incenderet, nisi is actu calidus esset? Et actu quidem calidum esse metipse fatetur, quum statim subiicit, calorem solis, vt ignis, quædam in flammam vertere. Non vertit autem in flammam alia ratione ignis, quàm quod is actu calidus sit, igitur eadem etiam de causa sol. Ita se ipsum redarguit hoc in loco Brachelius, vt non opus sit alios in confutandis eius ineptiis admodum esse occupatos.

Ac de iis quidem nulla est dubitatio, sed nec cur vinum bibitum valenter corpus calefaciat, cuti autem impositum minimè. Mõstratum enim paulo suprà est, id simpliciter vtique vt calidum medicamentum, imò vt conueniens nutrimentum animal calefacere. Tanquam enim ignis idoneum alimentum, ignem ip-

Vinum calidum facit.

Potestate calida cur dicta medicamenta.

Brachelius stultus pagnat.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

sum auget : ita quicquid corporum natura calidorum proprium & naturale est nutrimentum, id ea semper non solum roborabit, sed etiam insitum eorum calorem augebit. Atque id quidem omnino nutrimenti communis effectus est. Vino præter cætera proprium, ac [†] præcipuum est, mutationis celeritas, ita utriusque ut tædæ, e-lychnio, stupæ, & pici. Iam verò ab ignis exemplo non digressi, admonemus rursus de lignis humidis, quæ ipsa quoque ignis nutrimentum sunt: cæterum non statim, aut continuo, eoque sæpe numero igni iniecta, non solum flammam quasi sopiunt: sed etiam si imbecilla est & parua, corrumpendæ quoque eius periculum afferunt. Sic profectò & in animalibus cibi, qui uti prorsus assimilantur, & corpus nutrant, spacio egent, si frigus vniuersi potius quam calorem asserre in præsentem videntur: cæterum calefaciunt in quoque spatio, non secus ac reliqui cibi, si [†] solum ut corpus nutriant sint consecuti. Omne enim nutrimentum quatenus nutrimentum est, animalis auget calorem. At si deuoretur quidem ut nutrimentum, nec tamen superetur, id erit quod Hippocrates dixit, nomine quidem nutrimentum, re autem minimè. Quippe quum trifariam nutrimentum dicatur, sicut ipse docuit his verbis: Nutrimentum est & quod nutrit, & quod veluti nutrimentum est, & quod futurum nutrimentum est. Quod utique iam nutrit, & corpori adiungitur, nec amplius futurum est, id propriè nutrimentum nominatur: idem verò & corpus quod nutrit omnino excalefacit, quod reliquorum neutrum facit, quod scilicet propriè nutrimenta non sunt, sed alterum eorum veluti nutrimentum, alterum tale futurum.

COMMENTARIUS.

Quum hætenus Galenus quo pacto medicamenta potestate calida, actus talia fiant, ostenderit, nunc qua ratione nutrimenta calefaciant, monstrare pergit. Vtræque enim calefaciunt, sed diuersa ratione: hæc scilicet quia substantiam corporis, adeoque insitum & innatum eius calorem augent: illa verò quia substantiam corporis alterant, calorisque qualitatem augent. Vinum itaque haustum abundè calefacit, cuti autem impositum nequaquam, eò quod animal non simpliciter ut medicamentum, sed ut conueniens alimentum calefaciat. Si verò alere debet, necesse est ut primum in sanguinem mutetur, ac subinde caro fiat, quod nisi bibatur, & intro in corpus ingeratur, fieri non potest. Quare si perpetuò vinum imponeretur, tamen corpus non calefaceret. Bibitum verò, corpus non solum roborat, sed eius quoque calorem auget: idque celeriter, propter mutationis in sanguinem celeritatem, quæ illi, ut supra monstratum est, propria ac peculiaris existit, sicuti tædæ, pici, & stupæ, ut celeri-

† id est;

† id est;

Omne nutrimentum animalis auget calorem.

Nutrimentum trifarium dicitur.

celeriter in ignem mutantur. Vt verò ligna humida, etsi ignis sunt nutrimentum, non statim & confectum ignem augent: sed se penumero igni iniecta, flammam quasi sopiunt, & ubi imbecilla est, extinctionis etiam periculum afferunt. Sic etiam cibi sunt qui non celeriter corpus alunt, sed statim frigus potius quàm calorem afferre videntur, nulla quidem alia de causa, quàm quòd ut mutantur, prorsus assimilantur, & corpus nutrant, temporis spatio egent. Vbi verò mutati, assimilati, atque ut nutrant corpus consecuti fuerint, non secus ac alij cibi calefaciunt. Quòd si aliquid ut nutrimentum ingestum fuerit, non tamen à corporis calore vincitur, tum nomine duntaxat, non reuera nutrimentum erit: quod scilicet corpus non nutriat, adeòque quod dicitur, verè non sit. Quippe nutrimentum, ut testis est in libello de Alimento inscripto Hippocrates, trariam dicitur. Nutrimentum quod nutrit. Nutrimentum quod veluti nutrimentum est. Nutrimentum quod nutriturum est. Primum propriè est nutrimentum, quod scilicet iam nutriat, & corpori adiungatur, assimilatur, illudque calefaciat. Ut hinc palàm sit, nutritionem non esse nisi assimilationem nutrientis, ei quod nutritur. Ut enim nutritio fiat, agglutinatio siue adhærentia præcedat oportet, sicuti etiam ut illa fiat, appositio. Postquàm enim succus, qui omnem animalis partem nutriturus est, à valis excidit, in totam eam primùm dispergitur, mox adiungitur, deinde agglutinatur, demùm assimilatur. Alterum quod veluti nutrimentum est, nondum tamen nutrit, est id quod agglutinatur, vel quod apponitur, non tamen assimilatur. Quod in vitiliginis specie, quâ Græci λέωσι nominant, liquidò apparet: in qua quidem adhærentia nutrimenti fit, non eam assimilatio. Tertium nutrimentum appellatur id quod in venis est, atque hoc etiam magis quod in vetriculo est: hoc enim nutriturum aliquando est, si scilicet probè concoctum, agglutinatum, appositum, & assimilatum fuerit. Ad hunc modum edulia vocantur nutrimenta, non utique quòd animal iam nutrant, neque quòd talia sint qualia sunt, quæ nutriunt: sed quòd nutritura sint, ubi probè concocta fuerint.

Cur aliqui cibi
frigus frigus
potius, quàm
calorem affe-
rant.

Nutrimentum
trariam
dicitur.

Nutritio est
assimilatio.

Alia vitiligo

Vinum coram
semper ani-
mal calefaciat
simile.

Proinde nec vinum ipsum semper animal calefacit, æquè ut nec oleum flammam accendit, tametsi aptissimum est ignis nutrimentum. Imò si imbecillæ & exiguæ flammæ confertim multum oleum infundas, suffocabis eam, prorsusque extingues; potius quàm augebis. Sicigitur & vinum, ubi plus bibitur, quàm ut vinci possit, tantum abest ut animal calefaciat, ut etiam frigidiora vitia gignat. Quippe apoplexiæ, & paraplegiæ, & cari, & comata, & neruorū resolutio, & epilepsiæ, & convulsiones, & tetani, immodicum vini potum comitantur: quorum vnumquodque frigidum est vitium. Generatim enim quæcunque assumpta in corpus, ut nutrimentum calefaciunt, hæc interim frigefacere deprehendas: æquè scilicet ut flammam ab eadem materia non augei modò, verum etiam aliquando extingui. Atque hæc quidè omnia tum iis quæ de elementis, tum iis quæ de temperamentis sunt prodita, consentiunt.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

COMMENTARIUS.

Occupatio.

Tacite hoc loco cuidam obiectioni occurrit Galenus. Nam contra id quod paulò antè dictum est, omne nutrimentum animalis calorem augere, aliquis hoc instare modo posset, Si omne nutrimentum animalis calorem auget, sequitur hinc vinum non esse alimentum. quod tamen iis quæ à Galeno antea diserte dicta sunt, ex diametro aduersatur. Quippe vinum ipsum animal interdum refrigerat, id quod frigida vitia quæ eius potionem sequuntur, liquidò demonstrat. Atque hæc quidem obiectio multis, in quorum numero est Macrobius, occasionem dedit, vt crederent vinum natura esse frigidum, vt non temerè à Galeno hæc sit allata obiectio. Sed facile quod obiectum est, diluitur. Vinum enim quod natura calidum est, vtpote quòd celerimè, vt ostensum est, corpus nutrire potest, vbi immodicè sumptum fuerit, non superatur ac vincitur à calore nostro, ideo frigida mala, apoplexiam, carum, comata, & alia eiusmodi, quorù rationes alibi explicauimus, creat, adeoque infrigidat potius quàm calefacit. Id quod sanè multos decepit, atque eò dementiæ traduxit, vt vinum natura frigidum esse constanter affirmarent. Sed Macrobius loco paulò antè à nobis monstrato, præter iam dictam rationem, alias quoque producit, quas itidem diluemus. Prima quidem sic diluenda. Lapsò stomacho vinum exhibemus: nò certè vt frigore suo constringat, quemadmodum Macrobius putat, sed vt deiectas & prostratas vires celeriter reficiat. Nec altera ratio quòd aconitum cum vino sumptum omnem curationem respuat, quòd vinum natura frigidum veneni frigus adaugeat, aliquid momèti habet. Quippe alia de causa id ipsum euenire solet, nepe quòd vinum ob celerem ac vehementem penetrationem, aconiti venenum ad cor fecum deducat, vt lib. 3. de Simpli. medica. facul. cap. 16. Galenus fufius ostendit. Quòd verò sudore nimio laxatis vinum prodest, non in frigus, sed celerè eius nutritionem ac refectionem referendum. Præterea quòd laxatum ventrè vinum rubeum maximè constringit, non est cur ob id frigidum esse fateamur. Nam multa alia quæ calida sunt, vt nux moschata, myrrha, aloë, etiam constringendi facultatem obtinent. Quòd autem hausto plurimo mero ad venerem pigriores fiunt viri, nihil mirum. Tum enim vinum non vincitur, adeoque non calefacit, sed refrigerat. Id quod exemplo olei confertim flammæ infusi, quod tantum abest vt flammam augeat, vt etiam aliquando extinguat, manifestum sit.

Lib. 7. Satur. cap. 6.

Vinum natura nò est frigidum.

Macrobius rationes diluunt.

Cum aliqua vt nutrimenta comesta, cui imposita, hanc erodunt. *trápxer.*

Illud fortasse dissonare videbitur, quòd ex iis quæ vt nutrimentum comeduntur, aliqua cuti imposita hanc erodunt, atque exulcerant, sicuti sinapi, salsamentum, allia, cepe. Verùm hoc quoque cum positis à principio hypothesibus concordat. Etenim propterea quòd tum in ventriculo concocta, tum in venis in sanguinem versa mutantur, alteranturque, præterea quòd vno loco non permanent, sed in multas partes diuisa vndeque feruntur, Adde & quòd non solum multis succis miscentur, sed etiam cibis, cum quibus sumitur. Ad hæc quòd celeriter eorum & concoctio, & partium separatio perficitur, ita vt quod conueniens in

cis est assimiletur, quod superuacaneum & acre per aluum, vrin-
 nas, & sudorem excernatur: propter hæc inquam omnia, quod
 foris impositum exulcerat, id comestum non exulcerat: quam-
 uis si vel vnum quodlibet horum ^{† τὸν ὀσμῶν.} accideret, satis esset ad ea quæ
^{† ἰνὸν.}
^{† τὸ μὲν πρὸς τὸν}
^{† τὸν ὀσμῶν.}
 † intus sunt integra seruanda, verbi causa, † quod prius mutan-
 tur. Si nanque non maneat Sinapi quale extrinsecus fuit, quum
 est assumptum, manifestum est nec vim eius manere censen-
 dum. Quod si eum dirimantur eius partes, tum ^{† τὸν ὀσμῶν.} imminuuntur,
 multo utique magis sic censendum. Iam satis erat quod nec
 eodem loco manet, quum nec circa cutem aliquid efficere pos-
 se videatur, nisi diutius immoretur. Sed nec mixtio ipsa cum
 multis cibis parum momenti habet. Si enim id citra alium ci-
 bum solum assumas, faciliè intelliges quantum molestiæ, & ro-
 sionis ventriculo sit allaturum. Quinetiam si plurimo dulci ad-
 mixtum succo cuti id imponas, ^{† τὸν ὀσμῶν.} nihil adferet incommodi.
 Quum igitur prædictorum vnuinquodlibet per se satis prohi-
 bere possit, quo minus Sinapi quod foris ^{† τὸν ὀσμῶν.} circa cutem facit,
 idem facere intus possit, multo, arbitror, magis, vbi multa simul
 coierint. Nam & coquendo alteratur, & ^{† τὸν ὀσμῶν.} dirimitur in partes,
 & imminuitur, & cum multis aliis miscetur, & variè distribui-
 tur, & in omnem partem fertur, nec in vlla moratur. Quod
 autem si acrimoniam suam seruaret, interna quoque omnino
 exulceraret, ex iis quæ sponte accidunt vlceribus intelligas. Gi-
 gnitur enim non rarò aliis ex vitioso cibo, aliis ex quapiam in
 ipso corpore corruptela & putredine vitiosus succus, quam ca-
 cochymiam vocant. Iis aliquando interiorum quoque aliquid
 exulceratur, magna tamen ex parte cutis, quoniam in hanc ex-
 crementa, quæ in habitu corporis colliguntur, natura expel-
 lit, multis & assiduis vlceribus afficitur. Quippe cancri, pha-
 gedænx, herpes erodentes, carbunculi, & quæ chironia, &
 telephia vocantur, millèque aliæ vlcereum generationes ab eiu-
 modi cacochymia nascuntur. Neque igitur talium quicquam
 est dubitandum.

COMMENTARIVS.

Causam exponit cur aliqua vt nutrimenta comesta, cuti imposita, hanc
 tamen erodunt, atque exulcerant. Verbi gratia, sinapi, cepe, allia, fassamenta,
 ab omnibus tanquam cibi & corporis nutrimenta citra omnem noxam in-
 geruntur. cuti verò si imponantur, quod admiratione haud caret, eam exul-
 N.j.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

Quatuor de
causis acci-
dit vt aliqua
tanquam nu-
trimenta co-
mesta, cutis
foris imposita
exulcerent.

cerant. Cuius quidem rei Galenus quatuor affert causas. Prima est, quia prædicta in ventriculo, vbi prima coctio fit, concocta, & in venis in sanguinem conuersa mutantur, alteranturque, nec pristinam faciem retinent. Secunda causa est, quod vno in loco non permancant, sed in multas partes diuisa, vndeque feruntur. Tertia est, quia non solum cum humoribus multis, verumetiam cibus, cum quibus assumuntur, permiscetur. Quarta, quod & concoctio, & separatio eorum celeriter perficitur, adeoque quod in eis conueniens est, animalis corpori adsimilatur. quod superuacaneum & acre est, per aluum, vrinas, & sudores excernitur. Propter hæc igitur omnia, quod foris cuti imponitur, exulcerat: comestum verò nequaquam. Quippe propterea quod Sinapi ingestum non manet quale extra corpus fuit quum assumeretur, sed concoctum alteratur mutaturque, manifestum est omnibus, nec facultatem eius manere. Si non manet quale antea fuit, sed partes eius dirimuntur, ac imminuuntur, multo minus eius vis manere eadem potest, quæ fuit dum integrum esset. Præterea quum necesse sit si circa cutem aliquid efficere debet, vt diutius illi immoretur, quid miri quum iam in multas partes diuisum per vniuersum corpus feratur, si priorem facultatem amittat, nec exulcerare queat? Accedit quod non per se, sed mixtum cum aliis cibus, qui vim eius obtundere ac mitiorem reddere possunt, assumatur. Quod si verò acrimoniam suam seruaret, internas corporis partes haud secus atque externas exulceraret. Quid multa? quum vnum quodlibet ex iam dictis ad ea quæ intus sunt: ita enim legendum non obstare quod in græco Aldino codice falso ita: pro ita scriptum sit, quod partim ex verborum sensu, partim ex veteri interprete, qui conuertit: conseruet interiora membra, abundè liquet: integra & innoxia seruanda sufficiat, quid miri si idem accidat vbi multa simul coierint? Quod si verò aliquod prædictorum citra alium cibum solum assumitur, certè molestiam ac rosionem ventriculo haud exiguam affert, adeoque exulcerationem nonnunquam inducit. Id quod vlcerum sponte ex vitioso succo, κακο χυμῶς Græci nominant, natum exemplo Galenus pulchrè & perspicuè confirmat, vt nostra enarratione non sit opus. Annorandum tamen hoc loco erit, Galenum per excrementa quæ in habitu corporis colliguntur, ea quæ in tertia nascuntur concoctione, quæ in carne fit, intelligere, de quibus ex professo Galenus lib. i. de Tuenda sanitate capite vndecimo tractat. Quæ ad vlcerum hæc ordine commemoratorum rationes atinent, alibi, nempe in Compendio nostro medicinæ, copiose tradidimus, vt non sit opus hæc singulas referre.

Aldianus græcus codex emendatus.

Excrementa quæ in habitu corporis colliguntur.

Nihil foris, inuisque pars agendi facultatem habet. Tædidiūm.

Sed nec cur medicamentorum nonnulla quum nihil nos extrinsecus offendunt, intrò assumpta magnum afferunt malum: aliqua rursus intrò assumpta, nonnunquam lædant, nonnunquam conferant: aliqua non solum intrò assumpta, sed etiam extrinsecus applicata offendant. Quippe vt [†]summatim dicam, nihil foris, inuisque partem agendi facultatem habet. Neque enim aut viperæ venenum, aut rabidi canis spuma, aut aspidis virus, quæ tamen si extrinsecus corpori, etiam si [†]citra exulce-

exulcerationem occurrunt, offendere creduntur, parem vim habent, vel soli curi applicata, vel intro assumpra. Sed nec illud est mirandum, si certorum medicamentorum vis ad profundum non peruenit: neque enim necesse est, ut omnia parem habeant vim. Quod si verò ex iis quæ intro sumentur, non pauca, certo tempore, & certa quantitate, & in mixtura cum cæteris accepta, conferunt: intempestiue autem & largius, neque cum aliis admixta lædunt, ne id quidem dubitationem ullam disputationi pariat. Siquidem id tum cibis, tum igni, tum verò omnibus, ut sic dicam, quæ corpori similiter occurrunt, accidere solet. Nam & mediocri nobis flamma nonnunquam opus est, eaque vñ plurimum ex ea iuuamur: quum tamē immodica flamma nos vrat. Ad eundem modum & frigida porio, quæ mediocri est, confert: quæ immodica est, maximam affert læsionem. Quid igitur miri est, esse medicamentum aliquod adeo calidum potestate, ut si multum sumatur, ac in vacuum corpus inferatur, erodat prorsus vraturque? si exiguum sit, & cum iis quæ vehementiam eius remittant, coniunctum, non modò nihil incommodi afferat, verum etiam calefaciendo iuuet? Succum enim vel Cyrenaicum, vel Medicum, vel Parthicum, ipsam quidem per se contra incommodum sumere est: at si omnino exiguus, vel cum aliis intempore congruere sit sumptus, magnopere conducit. Atque ad huc quidem modum, quæcunque corpus excalefaciunt, vbi mutationis principium in ipso, sicut dictum est prius, accipere, recalfacere illud sunt apta. quæ verò refrigerant, veluti papaueris succus, hæc à nostro corpore, ne vel paululum quidem demurantur, sed ipsum statim vincunt, ac mutant, etiam si calefacta prius dederis. est enim eorum natura frigida, quemadmodum quoque aqua. Quare illud rectè Aristoteli, sicut alia multa, dictum est, calidorum, frigidorum, siccorum, & humidorum corporum quædā esse talia per se, quædam ex accedenti: sicuti aqua per se quidem frigida est, ex accedenti verò aliquādo calida: verum acquisitius eius calor breui perit, naturalis frigiditas manet. Tanquā igitur calida aqua flammæ iniecta, eā exstringit: sic Meconium si id quærumvis calefactum dederis, & calorem animalis perfrigerabis, & necis periculum afferes. Omnia igitur id genus medicamenta, si exigue sint data, & vnā cum iis quæ vehementiam frigoris eorum castigare valeant, nonnunquam vñsum aliquem corporibus nostris præstāt,

quemadmodum in opere de Medicamentis dicitur. Siquidem medicamen. id, quod cantharidas recipit, abundè hydericis prodest: tamen si cantharis ipsa, vesicam omnino exulcerat. Verùm ubi per ea quæ admiscuntur, castigata est, ac corpori quod plurimo humore grauat, tum offertur, illum per vrinas expellit, *mir*

70. 217071. 116.

COMMENTARIUS. 217071. 116. 217071. 116.

Cui quæ extrinsecus admota nihil incommodat, intro autem assumpta magnum afferat malum.

Hasenus Galenus docuit quædam esse quæ extrinsecus corpori adhibita cutem erodunt & exulcerant. Nunc contrà esse nonnulla ait, quæ extrinsecus admota nihil incommodant, intro autem assumpta magnum malum afferunt, cuius quidem rei ratio hæc est. Prædictorum medicamentorum vis ad profundum corporis non peruenit, ubi foris admoventur: ideoque nihil incommodi, etiam si per se sunt noxia, adferre possunt. Deuorata verò, facultatem suam quam obtinent perniciosam, exerunt. Quod verò nihil foris, intusque parem agendi facultatem habeat, veneni, viperæ, item rabidi canis spumæ, & aspidis virulentæ exemplis, Galenus ostendit. Nam hæc omnia, etsi tam venenata & noxia sunt, ut quamuis integræ cuti occurrunt, nihilominus offendant, tamen minus nocent soli cuti applicata, quam si intro assumpta fuerint. Cæterum sunt quoque nonnulla quæ intro assumpta nonnunquam lædunt, nonnunquam conferunt, quod ita accidere solet. Si cetero tempore, & certa quantitate, ac parçè, aliisque permixta sumantur, conferunt: sin intempèstiuè, & largius, neque aliis admixta, lædunt. quod ciborum, frigide potiones, ignisque exemplo Galenus demonstrat. Quæ quum omnia per se plana & perspicua sint, enarrationem nullam requirunt. Sic sanè accidit, ut succus Cirenaicus, qui tamen per se propter immodicum eius calorem citra noxam sumi haud potest, si non in vacuum corpus ingeratur, & parçè, ac aliis quæ vehementia eius retundere valent, sumatur, magnopere conducit, & corpus recalescit: si verò contrà in vacuum corpus inferatur, & largius, & per se sumatur, certam noxam infert. Quid autem sit Cirenaicus succus, alibi, ubi ex professo de eo egimus, abundè à nobis expositum est. Pari lege fit, ut medicamentum id quod Cantharidas accipit, hydropicis prodest, etiam si cantharis ipsa per se sumpta, vesicam omnino exulceret. Nam admiscuntur illi quædam alia medicamenta, quæ malitiam & erodendi eius facultatem retundunt: adeoque fit ut subinde è corpore hydropici, redundantem humorem sine noxa per vrinas expellat, ut fufius libro tertio Simplicium capite decimo octauo Galenus docet. Atque ad hunc modum medicameta potestate calida nunc obesse, nunc prodesse possunt. Eodè sanè modo de frigidis, ut est succus papaueris, & huiusmodi, sentiendum erit. Nam & hæc ipsa si parçè sint data, & vnà cum iis quæ vehementia frigoris eorum castigare & retundere valent, nonnunquam, ubi scilicet vehementissimo calore assigitur, corpori nostro vsum nō contemnendū præstāt. Differūt tamen ab iis quæ potestate calida sunt, quia ne vel paululū quidem à corpore nostro permutatur, sed ipsum vincunt potius ac mutāt, ut cap. 2. huius libri dictū est: etiā si prius calefacta dantur. Quippe frigida est eorū natura, quæadmodū etiā aqua. Ut igitur calida aqua flammæ infusa, eā extinguit ita quoque succus papaueris, quantumvis etiā calefactū hūc ipsum propinaueris, &

& calorē animantis perfrigerabis & extingues, mortisque periculum afferes. Nam acquisititius eius calor breui disperit, naturalis verò frigiditas manet. Quapropter non temerè Aristoteles lib. 2. de Partibus animalium capite secundo dixit, Calidorum corporum, frigidorum, siccorum & humidorum aliqua per se esse talia, aliqua ex accidenti. Siquidem aqua per se est frigida, ex accidenti autem calida, ut libro primo Simplicii capite secundo, & sequentibus duobus, itē infra capite huius libri ultimo fusius docetur. Sed hic iterū cum Brachelij nugis congregiendum nobis erit, ut qui hoc in loco Galeni de potestate frigidis medicamentis opinionem, tanquam à veritate abhorrētem notat. Nam, ait, tametsi calida medicamenta à calore nostro poterant accendi, nunquam tamen frigida congelari. Quasi verò Galenus eò insanix venerit, ut frigida à calore nostri corporis congelari affirmaverit. Producat Theissalus ille impudentissimus vnum saltem locum ubi id ipsum asserere Galenus videtur, & victos nos esse confestim fatebimur. Sed sat scio illum haud posse. Ut vel hinc omnibus constet Brachelium ignorare quomodo calor noster efficiat, ut medicamenta potestate frigida nos refrigerare possint. Quod tamen è Galeno, nisi invidia & calumniandi studio prorsus excæcatus fuisset, planissimè discere potuisset. Is enim libro tertio Simplicium perspicuè iis quidem verbis eam rem demonstravit, inquiens, Quæ potestate sunt calida, alterantur eò duntaxat, quòd incalescant à nobis. At quæ natura frigida, tum quòd comminuantur, tum quòd acquisititium accipiant motum. Quum itaque ipsis tanquam frigidis agere absque corporis nostri auxilio non licet, iure potestate frigida dicuntur. Nam ut actu nos frigesfaciant, non prorsus ex se obtinent, verum à nobis prius perpetiantur ut refrigerent, oportet. Etenim in minuta conteri, & aduentitium accipere motum necesse est. Cernis itaque, nisi talpa cæcior sis, Galeno temerè te insultare Bracheli, ut qui non congelari, ut ipse malitiose & sceleratè fingis, sed conteri, & motum aduentitium à calore nostro accipere tradat. Quum enim sint crassarum partium, nec faciliè moveri possint, nec ut minutim concidantur, vltiusque ferantur ex sua natura obeinent, adscititiam caliditatem requirunt, quæ in minuta secat, extenuet, atque comminuat, quæque velut manum ducat, atque per tenuitatem in corpus nostrum deducat. Sed quum paulo supra ea quoque de realiqua produximus, hinc definire consilium est. Porro quòd multipliciter denique peccare Galenum in iis quæ per se, & ex accidente calida, frigida, humida, & sicca dicuntur, idem Brachelius affirmat, hoc more suo, id est, sine firmis argumētis, facit. In confesso enim apud omnes est, nihil perire nisi à suo contrario: si igitur ignis ab aqua calefacta extinguitur, necesse est illā naturalem in se frigiditatem ac humiditatem habere, quum aliqui ab ea ignis, qui calidus & siccus est, tanquam à suo contrario, extingui haud posset. Quamquam rationes quas in medium affert, sunt ridiculæ admodum, & cum manifesta experientia pugnant. Nam nemo non quotidie videt cicutam, mandragoram, & id genus alia medicamenta, tametsi calefacta sumuntur, & acquisititium illū calorem aliquandiu retinent, tamen tandem suam illam naturam frigiditatem exerere, & corpori stuporem ac necis periculū afferre. Quapropter metipse Brachelius in extrema parte sui cōmentarij disertè faretur frigida medicamenta, quæ actu iam sunt calida, refrigerandi facultatē retinere. Ita passim suis obscuris & nullius momenti rationibus seipsum in-

Bracheli perfringitur.

Bracheli ignorat quomodo calor noster efficiat, ut medicamenta potestate frigida nos refrigerent.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

tricare solet, ut ab illis se deinceps nullo modo explicare possit: sed in aduersarij planè sententiam manibus & pedibus ire cogatur. Sed quid perpetuò Thessalo illi respondemus, qui non verbis, sed verberibus potius castigandus, & in viam reducendus esset.

Cap. IIII.

Maximè igitur est attendendum in omnibus quæ potestate calida, frigidaue dicuntur: sint ne ex natura eorû quæ nutrire corpus possunt, an eiusmodi quæ exiguû alterationis momentum nacta: deinde secundum propriam naturâ alterata, corpus ipsum aliquo modo afficiunt. tertio loco, an nullo pacto ab eo quicquam alterentur. Si namque ex nutrientium sunt genere, si quidem vincantur, calefaciunt, si non vincantur, refrigerant. Sin ex iis sunt quæ exiguum quippiam alterantur, omnino calefaciunt. Si verò ex iis quæ omnino nō alterantur, maximè refrigerant.

COMMENTARIUS.

Tria in iis quæ calida frigidaue dicuntur attendenda.

Pergit in iis quæ dicta sunt clarius explicandis, atque initio tria in iis quæ calida, frigidaue dicuntur, attendenda esse monstrat. Primò, num talia sint ex nutrimentorum genere. Si enim ex naturâ fuerint eorum quæ nutriunt, si quidem à corpore nostro vincantur, calefaciunt. Nam ut præcedenti capite dictum est, omne nutrimentum, quatenus vincitur, & nutrimentum est, animantis calorem auget. Neque temerè adiectum est, si quidem vincitur: quòd si enim non vincitur, utcunque in genere nutrimentorum fuerit, tamen non calefacit. Siquidem vinum ex genere est nutrimentorum, tamen animal non semper calefacit. Quando enim largius bibitur, quàm ut vinci possit, non calefacit, sed frigida vitia gignit, ut copiose admodum in prioribus demonstratum est. Secundò attendendum est, num exiguum alterationis momentum siue ad actionem motum, initiumve aliquod (id enim ἀρχὴν Græcis est) nacta, deinceps secundum propriam naturam alterata, corpus ipsum aliquo modo afficiunt. Quæ enim talia sunt, hæc quidem omnino nos calefaciunt, ut est ablinthiû, abrotonû, mentha, & id genus alia calida medicamenta. Tertiò considerandum, an talia sint quæ omnino non alterentur: ea namque refrigerant, ut est succus seu liquor papaueris, semen hyosciami, & huiusmodi. In summa duo sunt in vniuersum genera eorum quæ potestate calida, frigidaue dicuntur. quædam enim sunt nutrimenta, & hæc calefaciunt semper, si modò vincantur. quædam sunt medicamenta, & horum quædam mutantur, & alterantur, quæ quidem calefaciunt: quædam autem nullo pacto alterantur, atque hæc ipsa refrigerant. Quam sanè Galeni partitionem Brachelius non intellexit, siquidem primam partitionem eorum esse putat, quæ simul medicamenta sunt, & nutrimenta: quum ea duntaxat sit nutrimentorum. Proinde Thessalus ille sub primo discrimine Galenum frigida in secundo aut primo ordine esse complexum, non sine risu omnium, censet, quum palàm sit illum de nutrimentis locutum esse quæ perpetuò

ἀρχὴν.

Duo genera eorum quæ potestate calida frigidaue dicuntur.

Brachelius Galeni partitionem non attulit.

petuò si vincantur, calefaciunt: si non vincantur, refrigerant: quod vitia, quæ creant, abundè ostendunt, vt vini exemplo demonstrauiamus. Pergit reprehèdendo Galenum inquit, Neque simpliciter verum est quòd frigida quæ immutantur, calefaciunt. Quasi verò hoc vnquam vel per somnium Galeno venerit in mentem, qui disertè dicit, ea quæ frigida natura sunt, prorsus non immutari. Vt vnus locus clarissimè doceat Brachelium nihil eorum quæ Galenus docet, tenere. Quare affirmare aui sim, me ineptiorem scriptorem Brachelio meis oculis vidisse nullum. Et dispeream si non sæpe miratus sim, qui fieri possit vt reperiuntur lectores vel auditores qui tam portentosis ac manifestis nugis & ineptiis delectari possint.

Attendete autem, ut dictum est, quàm maximè oportet ac discernere, quæ per se sunt, ab iis quæ per accidens, non in calidis & frigidis modò, sed nihilo etià sectus in siccis & humidis. Quippe aliqua talium quum siccam substantiam sint sortita, ubi largo calore sunt liquata, humiditatis phantasmam præbent, veluti æs, & ferrum. Quædam per se humida, ubi in sincero frigore sunt morata, apparent sicca, sicut glacies. Minimè igitur de iis omnibus faciendum absolutè, & sine vlla exceptione iudicium est: sicuti in superioribus monuimus: sed cum eo, ut quemadmodum sese in calore, frigoreque habeant, consideretur. Siquidem si exiguo prædita calore, nihilominus humida cernuntur, talia esse ex propria natura sunt censenda, tametsi cum copioso calore sunt sicca. Quæ verò vel sub scruenti calore fluunt, vel sub puro frigore sunt concreta, ne horum quidem altera per se humida, altera per se sicca sunt existimanda. Ergo tum ad hunc modum distinguere conueniet quæ per se sunt, ab iis quæ per accidens: tum ad hæc ipsa spectantibus, eorum quæ potestate calida, frigida, humida, siccaue sunt iudicium faciendum. Non enim ad id quod secundum accidens est respicientibus, sed ad id quod per se est, id quod potestate est, iudicari debet.

COMMENTARIVS.

Diligenter attendendum esse hoc loco monet Galenus, ut ea quæ per se sunt calida, frigida, humida, & sicca, ab iis quæ ex accidenti talia sunt, discernamus, & ut nequaquam de iis absolutè, & sine ulla exceptione, iudicemus, sed unà quomodo sese in calore frigoreque habeant, consideremus. Quod nisi fecerimus, aquam frigidam, non frigidam modò, sed & calidam facultatem (quemadmodum contrà calidam aquam, non modò calidam, sed & frigidam) obtinere dicemus, ut in fine huius libri clarius monstrabitur. Plura etiam ea de re habetur lib. 1. Simp. cap. 2. & 3. De humidis & siccis non esse simpliciter pronuntiandù, nisi prius quomodo se in calore & frigore habeat cognoscamus, aris, ferri, & glaciæ exemplo erudimur. Priora enim duo, ubi in fornacem fue-

Et quæ per se calida, frigida, & sicca sunt, ea quæ ex accidenti calida, frigida, & sicca sunt.

De humidis & siccis non est simpliciter pronuntiandù.

N.iii.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

rint coniecta, largo ignis calore liquantur: adeoque quum natura sicca sint, humiditatis imaginationem præbent. Tertium, nempe aqua, quæ per se humida est, ubi in vehementi frigore fuerit morata, concrefcit, & sicci phantasiam exhibet. Verum quum ea de re in superioribus quoque scilicet capi. 9. primi, & capite quarto secundi abundè dictum sit, non est cur hoc in loco longius de illa disseramus, præsertim quum constet Galeni verba per se esse plana: quanquam Brachelio, ut omnia alia, qui hac diuisione, si Diis placet, Galenum suam opinionem roborare putat, minimè sint intellecta. Sed nolumus huius hominis ineptiis chartas contaminare bonas.

Brachelius Galenum non intelligit.

Porro communis in omnibus, vnæque iudicandi ratio est, alterationis celeritas. At quum calidum, frigidum, humidum, & siccum dicantur *quorumlibet*, hoc est, æquiuocè, quòd scilicet alia per id quod exuperat, alia quòd eam qualitatem à qua sunt denominata, suinmam habeant, in vtrumcunque horum promptè vertitur.

† Tò spiritum.

Nutrimenta.

Medicamēta.

Id de quo agitur iudicium, tale potestate fuerit. Oleum namque calidum potestate est, nimirum quòd flamma facillè fiat. Eodem modo resina, bitumen, & pix. Vinum autem, quòd facillè fiat sanguis. Pari modo mel, & carò, & lac. Atque hæc quidem totis ipsorum alteratis substantiis, nutrimenta se alterantium sunt. Quæ verò vnaqualibet qualitate alterantur ac mutantur, ea medicamenta sola sunt. Medicamenta itidem sunt, & quæ nullæ substantiæ suæ mutata parte, sed tota seruata integra, corpus ipsum afficiunt: cæterum grauiæ & naturæ animalis corrumpentia, vnde & totum eorum genus deleteria & pestilenta† dicitur.

† In quibusdam.

Quippe hæc non eò minus genere deleteria sunt dicenda, quòd ubi planè minima exhibentur, nullam inferunt sensibilem noxam: sic nanque neque ignis ipse calidus sit, neque nix frigida. Nam horum quoque si quid prorsus exiguum est, nullum cuius in corporibus nostris excitat pathos. quippe centesima vnus scintillæ pars est quidem omnino genere ignis: cæterum adeò nos non vrat excalfaciâtve, ut corpori incidens, ne sensum quidem vllum sui excitet. Ad eundem modum frigida† guttæ centesima portio non modò nihil offendat, aut refrigeret, sed nec sensum sui vllum præbeat. Nequaquam igitur sic iudicanda deleteria sunt, imò totius naturæ suæ cōtrarietate. Porro iudicabitur contrarietas, ex ea quæ media intercedit mutatione. In elementis, verbi gratia, confestim neque aqua mutari potest in ignem, neque ignis in aquam: sed ambo in aerem, is verò in vtraque: at illa in alterutrum nullo modo. Ergo continens, & sine medio est

† In quibusdam.

Contrarietas
vnde iudicanda

est aquæ mutatio in aerem, itémque ignis: non continens ignis & aquæ in alterutrum. Hæc igitur inter se contraria pugnantiæque sunt. Nô dissimili ratione papaveris liquor hominis corpori prorsus est contrarius, ut quod in eum quicquam agere, ne vna quidem qualitate possit, multo minus tota sua substantia. Atque vnum quidem deleteriorum genus eiusmodi est. Alterum est eorum, quæ ex nostro calore momentum aliquod mutationis accipiunt, & deinde in multifarias alterationes vertuntur, quibus corrumpi naturam nostram accidit. Eiusmodi enim omnia deleteria genere sunt, etiam si propter exiguitatem nonnunquam nihil quod sentiatur, efficiant. Ac quæ corporis naturam erodunt, putrefaciunt, & liquant, incitò potestate calida nominantur. Contraria quæ refrigerant, & sensum auferunt, mortemque afferunt, frigida. Et priora quidem nihil à ratione alienum, nec pati, nec in corporibus nostris efficere videntur. siquidem calido corpori applicata, & mutationis momentum aliquod hinc adepta, partim eorum ad summam caliditatem, partim verò ad putredinem proveniunt. Iure igitur pro affectu suo, etiam corpus animalis afficiunt.

COMMENTARIVS.

Quòd communis vnaque in omnibus medicamentis, quæ potestate calida sunt, iudicandi ratio sit alterationis celeritas, hoc loco Galenus môstrat. Quicquid enim celeriter in calidam qualitatem, vel in ignem promptè vertitur, potestate calidum est. Verbi gratia, oleum, pix, resina sunt potestate calida, quòd facillè flamma fiant. Vinum verò, mel, caro, & lac, calida sunt, quòd promptè sanguis fiant. Atque hæc etiam quòd totæ ipsorum substantiæ alterantur, atque substantiæ corporis nostri assimilantur, nutrimenta vocantur. Quæ verò vna qualibet qualitate alterantur ac mutantur, ea medicamenta duntaxat sunt, & nequaquam simul nutrimenta. Nam in nutrimentis euenit, ut tum illa, tum corpus nostrum tota substantia in sese mutuo agant & partiantur: in medicamentis autem vna duntaxat, aut duabus qualitatibus in nostrum corpus agunt, veluti lib. 1. Simpli. cap. 3. etiam docetur. Atque hæc quidem medicamenta corpori nihil mali, ut capite secundo huius libri dictum est, adferunt. Præter iam dicta medicamenta, sunt quæ genere sunt deleteria, & perniciofa, naturæque animalis grauia. Atque hæc in duo partiantur genera. Quædam enim nulla substantiæ suæ parte mutata, cuiusmodi sunt assumpta, eiusmodi permanent, corpusque nostrum vincunt, mutant, & afficiunt, cuiusmodi est papaveris liquor, cicuta, & alia eiusmodi, quæ sua frigiditate interimunt. Atque hæc quidem non semper interficiunt, sed tum duntaxat, ubi largius sumuntur. Hinc est quod lib. 3. Simpli. cap. 15. sola quantitate esse lethalia dicat. Neque tamè est cur propterea quòd in minima quantitate sumpta, nullam sensibilem inferunt noxam, minus genere esse deleteria

deleteria
alterationem

deleteria
adit. calidum
et. 13

deleteria
intermittit. et
et. 14

deleteria
intermittit. et
et. 15

deleteria
intermittit. et
et. 16

Communis vna
que in omnibus
medicamentis
que potestate
calida sunt, iudicandi ratio

Nutrimenta.

Medicamenta

Deleteriorum
duo genera.
Sola quantitate.

Obiectio
falsitas.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

putes. Quippe sic neque ignis calidus, neque nix frigida sit oportet, quem admodum dilucidè in contextu Galenus docet, ut nihil opus sit à nobis denique referri. Nequaquàm igitur sic, quòd scilicet in minima quantitate assumpta non nocent, sed totius naturæ contrarietate iudicanda sunt deleteria. Illa enim celsenda sunt esse deleteria, quæ hominis naturæ, hoc est, temperamento, sunt contraria. Sic sanè papaveris liquor, hyoscyami semen, & citrata hominis naturæ prorsus contraria sunt, quòd, hoc ipsum in ea nihil, ne vna quidem qualitate, possit agere, quòd talia scilicet, ut comprehensum est, qualia assumpta sunt, permaneant. Porro contrarietas, ex media quæ intercedit mutatione iudicabitur. Ut scilicet illa sint inter se pugnantis, & contraria, quæ non nisi multis interuenientibus mutationibus & longo tempore in sese mutuo trāseunt. Contrā similia, quæ celeriter in se mutuo mutantur, iuxta id Aristotelis. Quæ symbolum inter se habent, horum celeris est migratio: quæ verò non habet, tarda. Sic vtiq; aqua confestim in aerem mutatur, quòd illa quidem frigida & humida sit, hic verò calidus & humidus. Quare si frigiditas vincatur à calore, orietur aer. Pari lege ex igni confestim fit aer, quòd ille calidus & siccus sit, ille verò calidus & humidus. Si enim siccitas vincatur ab humiditate, fiet aer. Quocirca hæc inter se symbolum obtineant necesse est. Contrā, ignis nullo modo confestim in aquam, nec aqua in ignem mutari potest, quòd vtriusque qualitatibus inter se pugnent. Sic autem esse hunc Galeni locum intelligendum, sequentia statim verba satis conuincunt, quum inquit, Non contentus, siue cum medio, ignis & aquæ in alterutrum mutatio est. His namque verbis non prorsus negat ignem non mutari in aquam, aut contrā aquam in ignem, ut quidam arbitrantur: sed in se mutuo confestim, & sine media aliqua mutatione transire non posse innuit. Id quod Aristoteles etiam loco supra citato disertè fatetur, aquam ex igni, & ex igni aquam fieri posse dicens: sed difficilius, quòd pluribus mutationibus opus sit. Ut ab Aristotelis sententia hoc loco nihil variet Galenus. Atque hoc vnum quidem deleteriorum genus est. Sed hic sciolus quispiam obitrepet Galeno, huncque sibi pugnantia scribere dicet, ut qui hoc in loco ea quæ frigiditate interimunt, genere esse deleteria fateatur, capite autem decimo quinto libri tertij Simplicium medicamentorum neget, nullum eorum genere esse, in quibus deleterium, sed sola qualitate. Verum facilis est horum duorum locorum conciliatio, modò quis Galeni phrasim, & loquendi rationem, quæ vtrinque vsus est, rectè expendat. In libris enim de Simplicibus medicamentis hæc verba τὸ γένος, aliter quàm in hoc loco vsurpauit. Illic enim idem quod in vniuersum, & quocunque modo sumptum significat. Proinde quum ait, nullum eorum medicamentorum quæ frigore interimunt esse genere deleterium, nihil aliud innuere vult, quàm quòd nullum eorum in vniuersum, & quouis modo sumptum sit deleterium, sed sola quantitate. Quod itaque statim subiicit, Sed sola quantitate, explicatio eius est quod paulo antè dixit, genere. Genere enim deleteria sunt, quæ quouis modo sumpta, non sola quantitate, interimunt. Talia esse ibidem, capite nimirum decimo octauo, ait, quæ erodendo putrefaciendoque interficiunt, non ut frigefaciunt, duntaxat quantitate. Hæc enim etiam si minima sumuntur quantitate, tamen corrumpuntur, & putrescunt, ac simul subinde vicissim corrumpunt, & putrefaciunt. In hoc autem loco τὸ γένος, idem quod è genere denotat, ut verborum Galeni is sit sensus, Frigiditate

Deleteria vt iudicanda.

Contrarietas vnde iudicatur.

lib. 1. de Ortu & interitu cap. 4.

Ignem mutari in aquam non perit: negat Galenus.

Ignem citatè differt fatetur, aquam ex igni, & ex igni aquam fieri posse dicens: sed difficilius, quòd pluribus mutationibus opus sit.

Galenus à pugnantia scribere dicet, ut qui hoc in loco ea quæ frigiditate interimunt, genere esse deleteria fateatur, capite autem decimo quinto libri tertij Simplicium medicamentorum neget, nullum eorum genere esse, in quibus deleterium, sed sola qualitate.

τὸ γένος quid Galenus significet.

Genere deleteria quæ.

te interimentia genere sunt deleteria, hoc est, inter genera deleteriorum connumerantur, quia etiam interimere possunt, tum scilicet, quum in magna quantitate sumuntur. Quapropter quum naturam, id est, temperamentum naturæ nostræ contrarium, puta vehementer refrigerans habeant, adeoque hoc nomine largius sumpta interimant, merito deleteriorum generibus annumerantur. Atque hæc est legitima horum duorum Galeni locorum interpretatio, quam tum ea quæ præcedunt, tum quæ sequuntur, satis confirmât, præsertim ubi post sermonem de frigidis inquit, Atque vnum quidem deleteriorum genus eiusmodi est. Hæc paulo copiosius diximus, quod Brachelius etiam aliquoties in suis illis Heraclyticis, aut si maius Thessalicis commentariis Galenum atrodere, ac illum sibi pugnantiâ iam dictis locis scripsisse, si Diis placet, conatur. Sed ad alterum deleteriorum genus, quod erodendo & putrefaciendo interficit, accedamus. Hoc itaque est eorum quæ ex nostro calore momentum aliquod, ut etiam capite secundo huius libri dictum est, mutationis accipiunt, ac deinde in multifarias alterationes, quibus naturam nostram corrumpi contingit, vertuntur. Nam calido corpori applicata, & mutationis aliquod hinc consecuta momentum, nonnulla eorum ad summam caliditatem perueniunt, adeoque erodunt: nonnulla verò ad putredinem perueniunt, ut sunt ea quæ humectant simul & calefaciunt. Quæ enim talia sunt, ea ut putrescant omnium sunt aptissima. Atque eiusmodi omnia genere sunt deleteria, hoc est, è genere deleteriorum, perinde atque refrigerantia, etiam si propter paruitatem & minimam quæ sumpta sunt quantitatem, nihil quod lentiat, efficiant. Id verò accidit ubi paucum ex illis, multis bonis & vtilibus miscetur, quemadmodum libro tertio Simplicium capite decimo octavo, cantharidum exemplo, Galenus latius monstrat. Si verò per se sumantur, tum perpetuò noxam inferunt, nunc maiorem, nunc minorem, prout parce, aut largius sumuntur. Vel dic genere esse deleteria, id est, semper humanæ naturæ esse contraria, ita ut illam nunquam nutrire possint, ne si præ paruitate quidem innoxie corpus permeent: secus quam frigida, quæ si paucula sumantur, nutrire corpus possunt, ut lactucæ succus, qui ob id tam nutritiæ, quam medicamenti rationem obtinet, ut infra fusiùs ostendetur: ut hinc omnibus palam fiat, ea medicamenta quæ erodunt & putrefaciunt, ac liquant, merito potestate dici calida, quod à calore nostro actu calida reddantur. Contra quæ refrigerant, sensum auferunt, & mortem inferunt, potestate frigida rectissime nominari, quod à calore nostro qui illa comminuit, extenuatque, & illis acquisitum motum tribuit, actu frigida efficiuntur. Brachelius in suis super locum Galeni iam à nobis enarratum commentariis, multa profert inepta, & ridicula, quæ quum talia sint, ut à nullo non intelligantur à veritate plurimum abhorreere, atque ex iam dictis facile refelli ab omnibus possint, non potauimus faciendum, ut illa accuratius ac longius confutarem, præsertim quum antea satis nostri creuerint commentarij. & quicquid est hoc temporis quod in refellendis Thessali istius nugis nobis terendum erat, melioribus rebus locari possit.

A Brachelii commentariis istius afferuntur Galenus.

Quæ erodendo & putrefaciendo interimit.

Genere deleteria.

Brachelii in præfati.

At quæ corpus tamen ipsa calefacta sunt applicata, tamen refrigerant, non paruam dubitationem afferunt, utrius potius naturæ sint. Nam si actu semel calida sunt reddita, cur animal non cal-

GAL. DE TEMPERAMENTIS

faciunt? sin nondū sunt calefacta, quomodo apparent calida? Sol-
uetur dubitatio si distinguatur quod per se frigidum est, ab eo
quod ex accidenti, ita ut Aristoteles docuit. Perit nanque celeri-
ter eorum, quæ ex accidenti sunt calida, acquisititius affectus: ita
ut in priorem naturæ suæ statum facile reuertantur. Porro in ap-
plicandis iis nobis quæ natura quidem sunt frigida, duo hæc con-
tingere necesse est, & ut acquisititius eorū calor pereat, & propria
eorum temperies, à nostra nihil petessa, frigida persistet. Et quid
miri, si papaueris liquot, mandragora, cicuta, vel similiū aliquid,
quanuis exhibeantur calefacta, paulo post euadunt frigida? quum
idem patiuntur pituita, & lac, & alica, & panis, ubi in imbecil-
lum ventriculum demissa, ab eo non superantur. enomuntur e-
nim non raro abunde frigida. Et quod iis maius est, quodque
Hippocrates notauit, pituita ipsa quamuis iam succus sit atque ex
cibus in ventriculo non concoctis nata, nihilominus frigida tā-
gentibus sentitur: neque id mirum dum in ventriculo consistit,
sed etiam postquam à venis ipsis, purgantis cuiuspiam medica-
menti vi, est detracta. Tamen enim quā tenacissima est, ac per
vim ducitur: attamen ne ipsa quidem tractus violentia calefieri
polest. Quid igitur miri, si etiam papaueris liquot, quod naturæ
nostræ contrarium medicamentum est, quā celertimè refrige-
retur, etiam si calefactus sit exhibitus: refrigeret autem vnà secum
& corpus? quippe acquisititium calorem non seruat, propterea
quod natura frigidus est. At quia eius substantia à nobis non al-
teratur, imò potius nos alterat, & mutat: idcirco nec à nobis
quicquam recipit caloris, & pro sua natura nos afficit. itaque
quum frigidus natura sit, & nos utique refrigeret. Nihil igitur
in sermone nostro est dubitationis reliquum. Enimuero quod
horum omnium, quæ frigida per naturam sunt, quicquid plus
iusto calefeceris, ex propria id natura recedat, præterquam quod
nullam dubitationem habet, etiam prædictis à nobis affert te-
stimonium. Sicut enim Salamandra ad certum vsque tetmi-
num ab igni nihil patitur, vritur autem si longiore spatio igni
sit admota: sic & mandragora, & cicuta, & psyllium breui spa-
tio igni admota propriū adhuc temperamentum seruant: lat-
gius autem excalecta, illico cottumpuntur, nec quicquam effi-
cere, quæ prius poterant, valent.

Acquisititius
affectus celeri-
ter perit.

† nā, vna.

† nā, vna.

† nā, vna.

† nā, vna.

Cor frigida po-
tente nos non
calefaciunt.
† nā, vna.

Salamandra nā
ab igne vritur

Rationem reddit Galenus cur frigida breui spatio igni admota, & leuiter calefacta, corpori applicata, illud tamen refrigerant: contra verò longiori tempore igni adhibita, & largius calefacta, corpus cui admouentur refrigerare non possunt. Nam quod ad primum attinet, acquisitiuius breui tempore ab igne calor, celeriter perit, ideòque in priorem naturam suam statum reuertuntur, ac refrigerant. Manet itaque frigiditas, quæ illis per se inest, calore, qui illis ex accidente inerat, abeunte. Vt vel hinc etiam clarum sit, id quod per se est, ab eo quod ex accidenti est (quod Aristoteles etiam libro secundo de Partibus animalium capite secundo, & suprâ Galenus aliquoties monuit) esse distinguendum. Cæterum ubi ea quæ natura & per se frigida sunt, ex accidenti autem calida, applicantur, duo necessariò eueniunt: vt scilicet acquisitiuius eorum calor pereat, & proprium eorum temperamentum, à nostro nihil immutatum, frigidum maneat. Quod diligenter expendendum erit propter Brachelij redargutiones, qui hoc loco Galeno absurdam planè, & quæ illi in mentem nunquam venit, opinionem affigit. In eam enim perductum esse nugatur sententiam, vt dicat medicamina frigida, maiorem actu frigiditatem à calore nostro recipi, fortassis in quatto, quàm prius habuerunt. Id enim falso Galeno à Brachelio tribui, ex eius verbis, quæ iam retulimus, conuincitur. Disertè enim ait, frigidorum medicamentorum temperamentum, à nostro nihil mutari. Si nihil mutatur, igitur tale quale antea fuit, manet, nec frigidius, vt non sine maximo risu Brachelius censet, efficitur. Ita nusquam qua ratio frigida potestate, à calore nostro reddantur actu frigida, intelligere potest Brachelius. Quæ res eum coëgit, vt relicta terra, ad cælum & astra confugeret, præter tamen omnium quotquot vnquam vixerunt medicorum sententiam. Quodd autem nihil mirum sit potestate frigida, quamuis exhibeantur calefacta, paulo post euadere actu frigida, exemplis aliquot demonstrat Galenus. Quorum sanè primum est pisanæ, lactis, alicæ, & panis. quæ quamuis in censum alimentorum veniunt: tamen ubi in imbecillum ventriculum, qui illa conficere ac superare haud potest, incidunt, non raro paulo postquam ingesta sunt, frigida euomuntur. Id quod alia de causa non fit, quàm quod hæc omnia potestate frigida sint, adeoque non victa à ventriculo, frigiditatem quæ illis à natura inest, exerunt. Quare hanc comparisonem Brachelius perperam, tanquam parum æquam, notat, quum instituto Galeni optimè quadret. Sed subiiciamus Brachelij rationem, qua, si Dñs placet, hanc refellit. Non enim, inquit, hæc suo pte ingenio refrigerantur, sed à ventris frigiditate accescunt, atque immutantur. In quibus vtique verbis, bis errat Brachelius: primò, quod prædicta suapte natura non esse frigida putat: quum tamen omnibus hordeum esse natura frigidum, constet. Vt autem hordeum est potestate frigidum, ita etiâ omnia quæ ex eo conficiuntur, vt sunt pisanæ, alicæ (sæpe enim non rectè *χρυσός* interpretatus est Linæus) & panis. Neque enim hic de quouis pane: sed de eo tantum quod paratur ex hordeo, Galen. loquitur. Lac autem refrigerare notius est, quàm vt à nobis susus demonstrari debeat. Secundo, quod à frigiditate ventriculi illa immutari garrit. Quo enim pacto ventriculi frigiditas illum immutaret, quum imbecillus eius calor, Galeni etiam testimonio, illa superare ac immutare nõ valeat? Corruptuntur quidè multa in ventriculo, nulla alia de causa, quàm quod imbecillus eiusdem calor illa su-

Cum natura frigida intendit refrigerare corpus nequeat.

Id quod per se est, ab eo quod ex accidente distinguendum.

Brachelius falsam Galeno opinionem affigit.

Galenus à Brachelio caliditas affectus.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

perare non queat. Optimè igitur primum hoc exemplum, instituto Galeni quadrat, utpote quæ docet ea etiam nutrimenta quæ potestate frigida sunt, ubi à ventriculo non superantur, suam frigiditatem retinere, ita sanè ut quum euomuntur, non rarò abundè frigida esse appareant. Non autem temerè adiecit Galenus, Vbi à ventriculo non superantur: quia si ab eo vincentur & immutantur, non etiam refrigerant, sed, ut omnia alia nutrimenta, nos calefaciunt. Ita nusquam non aduersus stimulum calcitrare solet Brachelius. Alterum exemplum est de pituita, quæ ex cibus in ventriculo non coctis nascitur. Hæc autem est quam Praxagoras vitream appellauit, quod duabus rationibus ostendetur: vna, quia hæc non nascitur, ut capite decimo libri de Inæquali intemperie, & libro secundo de Symptomatum causis capite nono, testis etiam est Galenus, nisi ubi cibus in ventriculo non concoquitur. Altera, quia quamuis iam succus est, tamen quum à venis ipsis purgantis cuiuspiam medicamenti facultate detracta est, tametsi tenuissima sit, & per violentiam ducatur, attamen ne tractus quidem violentia calefieri potest, sed tangentibus nihilominus frigida sentitur. Hoc enim ubi vitrea pituita excernitur euenire, Galenus quoque libro secundo, de Laborantibus locis testatur, ubi ita scriptum reliquit, Quod vitreus humor sit frigidissimus, iam à Praxagora dictum est, qui ob hoc vitrei nomen ipsi imposuit. Id enim haud obscurè percipitur sensu tactus, tum eorum qui illum excernunt, tum aliorum si quis confestim ipsum tangere voluerit. Et dignum utique admiratione est, quomodo frigidus excidere possit, neque ab excretionis violentia quum excidit, calidus euadat. Hæc ille. Pituitam etiam tactu esse frigidam libro secundo capite nono dictum est, atque id ipsum Hippocrates in libro de Natura humana confirmat. Si itaque cibi frigidi qui à ventriculo non superantur, & ex iis creatus humor pituita, quæ creature nostre contraria non sunt, tangentibus, ubi excernuntur, frigida esse sentiantur, quid miri est, si papaueris quoque succus, nature nostre contrarius, etiam si calefactus exhibetur, celestimè refrigeretur, & vnà secum corpus subinde refrigeret? Verisimilius enim est id efficere posse quod nature nostre contrarium est, quàm quod eidem nihil aduersatur. Atque ut nos refrigeret duæ quidem sunt causæ: vna quod acquisitum calorem non seruat, natura enim frigidus est: altera quod eius substantia à nobis non alteratur, imò nos potius alterat, & mutat, ideo à nobis nihil caloris recipit, & pro sua natura nos afficit, ac refrigerat. Non immutat igitur calor corporis nostri substantiam, seu temperamentum potestate frigidorum medicamentorum, sed ea duntaxat comminuit, extenuat, illisque acquisitum motum, ut iam sæpe diximus, præbet. Atque in hunc quidem modum agunt medicamenta potestate frigida, ubi parcius fuerint calefacta. Si verò largius, & plus iusto calefacta fuerint, à propria natura recedunt, & refrigerandi facultatem amittunt. Quod Salamandræ exemplo demonstrat, quæ certo quidem tempore ab igni nihil patitur, vritur tamen si longiore spatio igni fuerit admota. Ut fabulosum omnino sit quod plerique de Salamandra prodiderunt, hanc suo contactu ignem extinguere, quemadmodum lib. 3. de Simpl. medic. facul. ca. 6. latius docebitur. Vt itaque Salamandra non confestim ab igne vritur, sic etiam mandragora, cicuta, & alia id generis frigida medicamenta breui tempore igni admota, propriū adhuc temperamentum

Brachellius aduersus stimulum calcitrare.
Pituita vitrea frigidissima est.

Saccus papaueris cur non refrigeret.

Salamandra suo contactu ignem haud extinguit.

GAL DE TEMPERAMENTIS

id genus nulla esse dicit, non repugnandum.

COMMENTARIUS.

Quomodo se prædicta deleteria, nutrimenta, & reliqua medicamenta ad naturam nostram habeant, & quod hæc omnia inter se agant, & patiantur, luculenter admodum ostendit. Atque quod ad primum attinet, deleteriorum omnium, tam frigidorum, quam calidorum natura, hoc est, temperamentum, ut metipse Galenus interpretatur, hominibus maximè contrarium est. Quippe hæc erodendo, vel putrefaciendo: illa verò refrigerando ac stupesciendo homines, ut comprehensum est, interimunt. Contrà nutrimentorum natura hominibus convenientissima est. Quum enim nutriticis facultatis actio assimilatio sit, nec fieri possit, ut assimilentur, mutanturque inter se vlla, nisi societatem aliquam cognationemque in qualitatibus habeant, idcirco nutrimenta hominum naturæ sint convenientissima, oportet. Reliqua omnia medicamenta quæ potestate calida, frigida, humida, vel sicca sunt, inter hæc duo media sunt. Neque enim prorsus homini contraria sunt, alioqui illum interimerent: neque etiam convenientissima, alioqui hunc nutrent. Quum itaque neque interficiunt, neque nutriunt, media sint, necesse est. Cæterum hæc tria omnia tum agunt circa corpus aliquid, tum verò patiuntur. Vbi namque duo corpora inter se commissa multo tempore dealterando pugnant & certant, utrunque eorum tum agere, tum pati necesse est. Quippe agit etiam id quod vincitur, etiam si non multo tempore id fiat, in id quod vincit: verum actio eius tam est exigua, ut sensum ferè effugiat. Id quod exemplis aliquot, nempe acutissimi ferri, & mollissimæ ceræ item duri saxi, & guttæ aquæ stillantis, ostendit. Quæ quia per se sunt clara, & omnibus perspicua, atque alibi quoque à nobis abundè explicata, prolixiore enarratione non egent. Duobus autem iam dictis exemplis, Salamadræ etiam exemplum adici potest. Nam hæc aliquid initio in ignem agit, quomodo enim alioqui ad certum terminum ab igne nihil pateretur, nisi in illum agendo resisteret, tandem tamen etiam ita ab eo patitur, ut prorsus comburatur. Porro quum initio nihil adhuc euidens quod perpeffa sint, in talibus videre licet, factum est, ut quædam ab admotis sibi nihil prorsus pati, nonnulli opinati sint. Atque hinc haud dubiè commentum illud de Salamandra, quod in ignem coniecta illum extinguat, adeoque non comburatur, natum est. Quum enim plerique Salamandram ad certum terminum ab igne nihil pati viderent, hoc perpetuum esse arbitrati sunt. Quanquam ita loquentibus non sit reclamandum, nisi ubi: *μὴ γὰρ τὸ ἐκ τοῦ πυρὸς καὶ ἀπὸ τοῦ πυρὸς ἀδύνατον τὸ ἐκ τῆς ἀδύνατου*: exquisitissima ratione de rebus sermonem, ut hoc in loco Galenus facit, instituimus. Nam aliàs dogma ἀβυσσὸς, & perpetuæ inuoluntudinis, nobis inuehendum esset. Cuius certè ad particulares obeundas actiones nullus est usus. Si enim adeò exigua sunt pathemata ac mala, ut nullam sensu perceptibilem noxam inferant, contemnenda planè erunt, & in censu pathematum non habenda, ut fusius libro primo de Tuenda sanitate capite quarto, Galenus demonstravit. Ut autem intelligamus quomodo prædicta tria circa corpus tum agant, tum patiantur, sciendū deleteria calida agere, & pati. Patiuntur quidem ubi mutationis momentum à corpore accipiunt. Agunt autem quum illud ipsum, erodunt, aut putre-

Deleteriorum
omniū natura
hominibus ma-
ximè contraria.

Nutrimen-
torum natura
hominibus con-
venientissima.

Potestate cali-
da medicamen-
ta inter prona
da media.

Agit id quod
vincitur, in id
quod vincit.

Commentum
de Salamandra
explicum.

Deleteria cali-
da agunt & pa-
tiuntur.

Frigida delere

Obiectio.

Responsio.

Nutrimenta.

putrefaciunt. Frigida patiuntur, vbi à corpore extenuantur comminuuntur, & acquisititium motum accipiunt: agunt verò, vbi refrigerando interficiunt. Atque vtraque quidem agunt magis, quàm patiuntur. Sed instabit aliquis inquit, Qui fieri potest, vt frigida aliquid à corpore nostro patiantur, quò Galenus suprà, cap. nimirum huius libri 2. & 4. dixerit, hæc cuiusmodi assupta sunt, eiusmodi manere, & *ἐλαττωμένης οὐσίας ἀπὸ τοῦ σώματος*: totà illorù substantià haud immutari? Cui ita respondendū erit, Manere quidè integrà & immutatam horum medicamentorum substantiam, seu temperamentum ex primis elementis conflatum, adeòque naturam refrigeratariam quam habent, perdurare: in partes tamen tenues à calore nostro comminuuntur, & ab eodem motum, vt corporis profunda penetrare possint, accipiunt. Qua quidem de causa rectissimè aliquid à corpore nostro pati dicuntur. Quòd disertè quoque Galenus libro tertio Simplicii, capite decimo sexto his innuere verbis voluit, Quæ potestate frigida sunt, vt actu nos refrigerent, non prorsum ex se se obnènt, verùm à nobis prius perpetiantur & refrigerent oportet. Etenim in minuta conteri, & aduentitium accipere motum, pathemata sunt medicaminum. Hæc ille. Nutrimenta autem, veluti vinum, mel, & pèisana, patiuntur magis, eò quòd corpori nostro assimilentur, quum agunt. Reliqua quæ in horum medio sunt, alia magis agere, quàm pati à corpore nostro possunt. Verbi gratia, piper, castoreum, abrotonum agere magis in corpus nostrum, illud calefaciendo, quàm ab eodem pati, possunt, quum ab illo mutationis duntaxat aliquid momentum adipiscantur, vt ex superioribus satis constat.

Perinde igitur habet & in his quæ nutriunt, propè dixerim omnibus. Quippe quæ ipsa quoque in corpore hominis aliquid faciunt, sed nec sensibile aliquid prorsus, nec euidens: diuturna tamen eorum exhibitio, † manifestè alterat, mutatque iam cor- † *ἐκτρέφει*.
pora. Sunt enim & quæ primo statim vsu † euidenter alteratio- † *ἐκτρέφει*.
nem indicent, veluti lactuca, quæ eos quibus ventriculus æstuat, manifestè refrigerat, atque à siti vindicat. Quibus † refrigeratus † *ἐκτρέφει*.
est, hos manifestè lædit. Conducit verò & ad somnum non parū, neque id alia ratione vlla, quàm quòd frigido temperamento & humido est. Verùm sic est humida, & frigida ad hominem, & alia quæ † nutrire est apta, sicut viridia ligna ad ignem. Quare ra- † *ἐκτρέφει*.
tionabiliter cibi id genus vtrunque præstant, & quòd veluti medicamenta corpus nostrum afficiunt, & quòd nutriunt: toto quidem concoctionis sui tempore, vt medicamenta: vbi verò iam nutriunt ac prorsus sunt assimilata, tum vt quæ nihil in nos agant, naturalem calorem augent, ceu prius est dictum: quippe id † *ἐκτρέφει*.
omnium † quæ nutriunt commune est.

COMMENTARIVS.

Nutrimenta etiam esse ex eorum numero, vtrunque nobis tandem assimilentur, adeòque à corpore nostro vincantur, quæ aliquid in hominis cor-
Oij.

GAL DE TEMPERAMENTIS

core faciunt, quanquam id sensum effugiat, nec euidens sit, ostēdit. Nam ut panis, & id genus alia, in sanguinem vertātur, multa opus est alteratione. Paulo verò antè dictum est, vbi duo corpora multo tempore de alterando certāt, vtrumque eorum agere, tum pati necesse sit. Proinde quum nutritio non sine assimilatione: assimilatio verò non sine multis interuenientibus alterationibus fiat, ut nutrimentum etiam aliquid in corpore humano faciat, oportet. Diuturna tamen nutrimentorum exhibitio, manifestè alterat corpora. Quanta verò sit nutrimentorum vis, & quā vehementer carnem permutare possint, reptilia quę verno gignuntur tempore, vtpote quorum caro herbarum instar, quibus vescuntur, viridis est, imprimis: & Aristoteles quoque libro octauo de Historia animalium cap. 28. & Galenus lib. 3. de Sympto. cau. cap. 5. abundè testantur. Porro in alimentorum numero sunt quę primo statim vsu euidentem alterationem suam indicant, qualia certè sunt quę tum nutrimenti, tum medicamenti rationem habent, ut est lactuca. Hęc enim eos quibus ventriculus æstuat, manifestè refrigerat, atque à siti vendicat, quorum alterum suo frigore, alterum autem humiditate, & frigiditate simul efficit.

Sitis causæ.

Sitis nanque, vt copiosius lib. 1. Simplicii. cap. 30. Galenus monstrat, duplici ratione prouenire solet, partim humoris inopia, partim caloris copia. Contrā quibus ventriculus refrigeratus est, eos lactuca manifestè lædit, quod scilicet frigus eorum auctius reddat, maioremque intemperiem inducat. Conducit etiam ad somnum non leuiter, idque nulla alia de causa, quā quod sit frigida & humida. Tali nanque temperamento prædita sunt quę soporifera vocantur medicamenta, vt ostensum est lib. 2. ca. 3. & lib. 1. Simplicii. ca. 19. fusius Galenus docet. Cæterum frigidam esse & humidam lactucam, vt ad hominem, & alia quę nutrire apta est, ex cap. 4. libri tertii Simplicii sit manifestissimum. Ex iam igitur dictis satis constat, quę eius generis sunt duo præstare, quod scilicet veluti medicamenta corpus nostrum afficiunt, & quod idē nutriunt, attamen diuersis temporibus. Nam toto concoctionis tempore, vt medicamenta afficiunt: vbi verò iam nutriunt, & assimilata sunt, vt ea quę nihil in nos agunt, calorem naturalem augent. Atqui hęc Brachelius Galeno insultat, falsūque esse quod asserit, nempe diuerso id illis contingere tempore, contendit. Non enim lactuca, inquit, vt Galenus arbitrat, tantum ventriculum refrigerat, dum suam adhuc integritatem retinet, verum etiam iecur, venas, ac cerebrum: quod sanguis in quem versa est, priori sit frigidior: alioquin per victum hæcenus omnes affectus iecoris, cordis, præsertim cerebri erant immedicabiles. Hęc ille. Sed quis non videt Brachelij hoc loco in rebus medicis ignorantiam, vt qui lactucam etiam postquam in sanguinem versa est, refrigerare censet, quum tamen iis qui vel à limine medicinam salutarunt, notum sit, omnia quę iam in sanguinem mutata sunt, ea perinde atque sanguinem, corporis partes calefacere? Quum verò refrigerat, id non sit vbi in sanguinem versa est, sed vbi nondum exquisitè cocta est, & in sanguinem mutata. Nam tantisper dum lactuca refrigerat, illa vt medicamentum afficit. Vbi autem iam nutrit & assimilatum est, tum calefacit, & reuera nutrimentum est.

Quæ medicamenti & cibi rationem obtingit, duo præstare.

Brachelius Galeno falso insultat.

Omne quod nutrit, calefacit.

Omne enim quod nutrit id omnino etiam, vt suprà ca. 3. dictum est, calefacit. Proinde, vt Galenus se loqui de nutrimento propriè dicto diserte innueret, dixit, Vbi iam nutriunt, & prorsus assimilata sunt. Assimilatio enim nutriticis facultatis actio est. Vt vel hinc etiam palam fiat omnibus, Brachelium

trium

triam acceptionum nutrimenti suprà dictarū parum memorem fuisse. Quod autem Galenus hīc ait lactucam, æstuantem ventriculum refrigerare, nō ideo negat nullam reliquarum partium ab eadem refrigerari: sed vult innuere vetriculam præ reliquis partibus magis refrigerari, vtpote in quem integra adhuc, & nulla ex parte immutata lactuca ingeratur. Id quod tandem etiā Brachelius fatetur. Refrigerat autem alias corporis partes, vbi vis eius frigida ad illas trāsfertur. Quemadmodum etiā accidit Cicutæ, cuius vis si ad cor pervenerit, hominē occidit: ita etiam lactuca si cor refrigeraverit, interimat, quemadmodum copiosius lib. 3. Simpli. cap. 14. Galenus monstrat. vt passim suam inscitiam prodat Brachelius, vbi Galeno insultare conatur. Sed ea de re paulo post clarius & fusius differemus. Quod pergit ineptiendo Brachelius, & non æquam esse viridum lignorum ad lactucam comparisonem, quod scilicet hæc ipsa primum ignem quodammodo strangulant, ac novissimè augment, ridiculum valde est. Nam viridia ligna ignem non strangulant, nisi cōfertim quis illa imponat, & interea dum illum suffocant, ab igne non sunt deicta, adeoque non nutriunt, sed potius interimunt. Vbi autem ab igne euicta fuerint, tum illum augment ac fouent. Pari quidem ratione lactuca immodicè sumpta calorem quoque corporis extinguit, & imminuit, quod tū a natura euinci ac concoqui non possit. Vbi autem ab illa fuerit euicta, calorem nostrum augere incipit, vt hoc nomine Galeni comparatio legitima & æqua sit: Brachelij verò iudicium deprauatissimum, & inuidiæ liuore contaminatum.

Bracheli⁹ perpetuò inequit.

Lactuca immo diu sumpta calorem corporis extinguit.

Nec est quod miremur, si modò exempli viridum lignorum non sumus immemores, esse aliqua quæ priusquam assimilentur & nutriant: dum adhuc concoquuntur, refrigerent: quum assimilata sunt, ac iam nutriunt, calefaciant. Itaque vsus quoque talium omnium duplex medicis suppetit, tum vt ciborum, tum vt medicamentorum. Fac nanque mutata sit alicui optima temperies ad calidiorem, is profectò quandiu lactucam concoquit, refrigerabitur, & mediocritatem temperamenti assequetur: vbi verò ex ea iam nutritus est, insiti caloris substantiam augebit.

Nonnulla diuersis temporibus calcificant, & refrigerant.

COMMENTARIVS.

Exemplo viridum lignorum Galenus monstrat, non esse mirum quod aliqua dum adhuc concoquuntur, & priusquam assimilentur ac nutriunt, refrigerent: quum verò assimilata sunt & nutriunt, calefaciant. Nam & viridia ligna initio priusquam ab igne fuerint euicta, illum refrigerant ac suffocant: vbi verò iam eadem ignis euicerit, hunc ipsum non extinguunt, sed potius augment, vt pluribus lib. 3. Simpli. cap. 14. Galenus docet. Pari ratione lactuca quandiu concoquitur, refrigerat, & temperamenti mediocritatem inducit: vbi verò iam nutrit, insiti caloris substantiam augeat. Vt hinc iterum omnibus perspicuum fiat comparisonem viridum lignorum cum lactuca, quicquid Brachelius garriat, æquam esse. Atque talium omnium, qualis est lactuca, vsus apud medicos duplex est, nimirum & ciborum, & medicamentorum. Id quod manifestus est, quàm vt multa comprobatione opus sit.

Brachelius garrit.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

In eo igitur vel maximè fallere sese videtur iuniorum medicorum vulgus, quòd ignorat in nobis aliquando qualiratem caloris intendi, aliquando substantiam eius augeri: tum quòd utroque genere vereres calidius factum animal dicant: quippe calidius fit siue calorem eius inrendas, siue substantiam, in qua prima consistit, inaugeas. Finge nanque ex iis quæ in animalis corpore continentur sanguinem esse per se calidum, aut per Iouem, si magis placet, flauam bilem, reliqua omnia ex accidenti esse calida, utique quod † horum aliquam habeant partem: nunquid necesse erit animal bifariam calidius esse, vel quòd plus calidorum succorum sit sortitum, vel quòd calidiores eos habeat quàm ante? Mihi planè ita videtur. Ad eundem modum arbitror, & frigidius erit bifariam, vel quòd plures illi succreuerint frigidi succi, seu pituita, & nigra bilis: vel quòd eorum omnium † mediocritate non mutata, sola qualitas sit intentata. An igitur miri quicquam est, si quoad concoquitur qui frigidus natura cibus est, sicut portulaca, & lactuca, † frigida qualitate impleatur corpus: percocto autem, & iam in bonum sanguinem verso, calidi succi accessione, calidius quàm prius euadat?

COMMENTARIUS.

Pergit demonstrando id quod paulo antè dixit, nihil mirum esse si aliqui cibi natura frigidi, ut est lectuca & portulaca, priusquam nutrant, interim refrigerare possint, quandoquidem animalia bifariam frigidiora vel calidiora fieri queant. Quippe primò sunt calidiora, vbi qualitas caloris intenditur. Secundò, quando substantia caloris augetur. Calidum itaque fit animal, vel quòd calidiores sanguinem, vel flauam bilem, quàm antea habeat: vel quòd plus prædictorum calidorum humorum sit sortitum. Ad eundem modum bifariam quoque fit frigidum, nempe vel quòd qualitas frigoris intenditur: vel quòd substantia eius augetur. Frigidum itaque dicitur animal, vel quòd frigidorum humorum, pituitæ verbi gratia, & nigre bilis, mediocritate non mutata, sola qualitas frigida intenditur: vel quòd plures humores frigidi illi succreuerint. Quapropter nihil miri est, si lactuca quoad concoquitur, & nondum in sanguinem versa est, refrigeret. Nam tum frigida qualitate corpus implet, ut nihil mirum sit hac qualitate per vniuersum propemodum corpus translata, iecur quoque refrigerare posse. Imò cor etià vbi prorsus non vincitur, refrigerat: atque tum haud secus quàm Cicuta, & papaueris succus, ut libro tertio Simplicium capite decimoquarto testis est Galenus, interimit. Quòd si verò lactuca exquisitè concoquitur, atque iam in bonum sanguinem conuersa fuerit, calidi humoris, nempe sanguinis, accessione, animal calidius reddit. Ut toto cœlo errare constet Brachellium, qui lactucam etià in sanguinem versam, suam facultatem non omnino amittere contendit. Quasi verò id quod iam in sanguinem est versum, adeoque reuera sanguis

sanguis est, sanguinis qualitates non habeat? Perinde enim esset, ac si asinus factus homo, asini proprietates adhuc retineret. Certè si asinus migraret in hominem, nihil quod ad asini naturam attinet, retineret, sed planè hominis naturam indueret, alioqui homo non esset. Ita lactuca quoque vbi in sanguinem vertitur, nihil naturæ prioris retinet, sed sanguinis omnino naturam & temperamentum induit, adeoque penitus tum calefacit, neque quicquam prioris frigiditatis habet. Sed sinamus Thessalum illum suo more insanire, & omnium præstantissimorum medicorum placita conuellere, ita enim suo se, veluti Sorex, miser proder indicio.

Arqui si nihil horum, neque[†] impossibile est, neque etiam ^{† ad verum.} adhuc mirum, desinant iam obstrepere, qui vnum eundemque

cibum, tum nutrimenti, tum medicamenti vsum corpori præstare negant. Tanquam enim si omnino non percoqueretur, perpetuò maneret medicamentum: sic quum iam est percoctum, ambo efficitur. Pone enim prorsus non concoquatur lactuca, vel

Vnus & idem
cibus tum nu-
trimenti, tum
medicamenti
vsum præstat.

si mauis, succus ipsius, quando is si liberalius sumatur, similem in homine cum papaueris succo effectum habet: nunquid hoc casu medicamentum tantum erit, nec aliud quicquam? Nemo arbitror, de ea re dubitet. Ergo habet omnino lactuca & medi-

camenti facultatem, [†] habuit & nutrimenti, quippe per sæpe nu- ^{† scilicet.} triit. Ambas igitur facultates simul in se continet, non tamen si-

militer ambas ostendit. Verum vbi plus egit in homine, quam sit passa, medicamenti potius indicat facultatem, vbi passa plus est quam egit, nutrimenti. Nec mirum vllum est, si lactucæ tum agere, tum pati contingit, quando eni quoque, ceu paulo antè diximus, non solum in ceram agere, sed etiam ab ea pati acci-

Non est mirū
si lactuca, tum
agit, tum pa-
tiatur.

dit. Cæterum quia id quod agit multo amplius est, quam quod patitur, alterum latet. At si durissimum illi ferrum admoucas, contrà magis pati, quam agere tibi videbitur: tametsi agit aliquid tum quoque, sed negligitur præ exiguitate eius vis. Iraque de omnibus prorsus cibis illud [†] cōfidenter pronuntiamus, quod ^{† de piperis.} non solum à nostris corporibus pati, sed etiam agere aliquid in ea possunt. Iam verò & de quibusdam, quod planè scilicet & lu-

culenter videmus agere, quod non tantum cibi sint, sed etiam medicamenta. Et lactuca quidem tam cibus, quam medicamen- tum frigidum est: eruca tam cibus, quam medicamentum cali- dum. Quod si castoreum quoque spatio concoquitur, erit id quoque simul nutrimentum, simul medicamentum calidum. Ad eundem modum sinapi & piper. Ex herbis quoque anethum,

GAL. DE TEMPERAMENTIS

& ruta, & origanum, & pulegium, & calaminthe, & thymbra, & thymum: quippe hæc omnia tum cibi, tum medicamenta calida sunt. Prius enim quàm in sanguinem sunt mutata, dum scilicet adhuc concoquuntur, medicamenta: mutata verò in sanguinem, non utique iam medicamenta, sed nutrimenta: secunda nimirum nutrimenti significatione, qua id significatur, quod nondum est alimentum, sed veluti alimentum. Ergo sicut de lactuca paulo suprà fecimus, quum duos ventriculos, alterum iusto frigidiotem, alterum iusto calidiorem finximus: ita nunc quoque pro contemplandis iis, quæ potestate calida sunt, proponamus eosdem ventriculos. Ergo cum qui frigidior iusto est, quoad in eo continentur, ac concoquuntur, omnes id genus herbæ calfaciunt, atque ad temperamenti æqualitatem reuocant, prosumtque ut medicamenta: alterum verò, qui calidus est, inflammabunt, ac magnopere lædent, atque has quidem alterationes qualitate sua inducent. Nam omnino petcocta, & mutata, ac in sanguinem bonum iam versa, naturalis in animali caloris substantiam augebunt, non qualitatem intendent. In totum enim siue frigidus, siue calidus potestate cibus sit, posteaquam in sanguinem conuersus est, naturalem calorem similiter augebit. Quoad autè ad sanguinis formam tendit, nec dum planè sanguis est redditus, refrigetat, excalefacitve animal medicamenti ritu.

COMMENTARIUS.

Ea quæ paulo antè Galenus tradidit, nunc copiosius ac clarius ob oculos ponit, nempe nihil esse mirum vnum eundemque cibum, tum nutrimenti, tum medicamenti vsum corpori præstare posse. Priusquam enim in sanguinè fuerint mutata, atque toto hoc quo concoquuntur tempore, medicamenta sunt. Mutata verò in sanguinem, nutrimenta sunt, in secunda acceptione nomine nutrimenti sumpto, pro eo videlicet quod nondum est nutrimentum, sed veluti nutrimentum. De qua quidem significatione cap. 3. huius libri abundè dictum est. Cæterum quod omnia per se plana sint, & è præcedentibus facile intelligatur, nullam commentationem requirunt. Brachelius tamen sibi persuadere nõ potest, quod sanguis ex lactuca procreatus idem sit, qui ex erucas: sed huc esse calidiorem, illum verò frigidiorẽ putat. Quasi verò sanguis non retineat suam naturam ex quocunque cibo fuerit paratus. Est itaque perpetuò calidus, siue ex frigido, siue ex calido cibo generatus fuerit. Nã posteaquam in sanguinem conuersus est, naturalem calorem similiter augeat. Nihil igitur refert siue antea potestate frigidus, siue calidus fuit is vnde natus est cibus: postquam enim sanguis est redditus, caloris substantiam augeat, non qualitatè intèditid quod Brachelius rotatus phanatico spiritu videre non potest.

Sanè omnis hæc disceptatio ab vno principio pendet. Quo magis

Brachelii
est Galeno
insulzat.

Bracheli⁹ pha
natico rotatur
spiritu.

magis seruandum id, memoriâque tenendû perpetuò est, cuiuslibet corpori proprietatem quandam temperamenti esse, quæ huic quidem naturæ sit consentiens, ab hac verò dissentiens. Tum si quod conueniens sibi est, in suam naturam transmutet, eo pacto caloris sui substantiam augere: sin ipsum sit mutatum, duorum alterum illi contingere, vel vt calorem quandam conquirit, vtrique si id à quo mutatur, calefacit: vel proprium calorem amittat, ^{† si id quod} si id non calefacit. Liquet igitur ex iis, quòd eiusmodi omnia, ex eorû sunt numero, quæ relata ad aliquid dicantur: quum ad proprietatem mutantis naturæ, quicquid assumitur, vel nutrimenti, vel medicamenti, vel vtriusque ratione sortiatur. Verbi gratia, cicuta, stur- ^{Cicuta Sturni} no nutrimentû est: homini medicamentum. Rursus coturnici ve- ^{nutrimentum,} ratum, nutrimentum est: hominibus medicamen. Siquidem coturnicum temperies assimilare sibi veratrum potest, quod hominum temperies non potest.

COMMENTARIVS.

Quòd cuiuslibet corpori proprietas quædâ temperamenti sit, quæ huic quidem naturæ sit consentiens, ab hac verò dissentiens, hoc loco ostendit. Vnde causam colligit, cur cicuta, sturno sit nutrimentû: homini verò medicamentû, & rursus quare elleborus coturnici nutrimentû sit: homini autem medicamentum. Nâ tale est sturnorum & coturnicum temperamentum, vt illi cicutam & elleborû assimilare possit. Quare necesse est, vt tale sit horû duorum temperamentum, vt naturæ sturnorum, & coturnicum consentiat: hominum autem naturæ aduersetur. Atque eo quidem nomine accidit, vt sturnos & coturnices nutriat, homines autem interimat. Siquidem hominû temperamentum ita cõparatum est, vt meatus ampliores, calorisque multitudinem, & attractionis arteriarû robur validum obtineat. Quû itaque cicuta propter meatû amplitudinem, calorisque copiam, & arteriarum attractionis robur, propè ad cor perueniat, fit vt illos interimat: Sturnos autem propter causas cõtrarias haud enecat, quòd propter meatû angustia retineatur, & cunetetur, ac sese teporis tractu percoqui prepararique à corde, tanquâ à foco, incallescens sinat, non secus ac ligna extrinsecus. Omnia igitur id genus, ex eorû sunt numero, quæ relata ad aliquid dicuntur. Siquidem ad proprietatē naturæ, quæ mutat, quicquid assumitur, vel nutrimenti, vel medicamenti, vel vtriusque ratione sortitur. Verbi gratia, Cicuta relata ad sturnû, nutrimentum est: ad hominem verò, medicamentum. Lactuca autem ad hominē relata, cum nutrimenti, cum medicamenti ratione habet. Cicuta nanque ita sturni naturæ cõuenit, vt illā in suā trāsmutet naturā, & caloris sui substantiā augeat. Hominis autem naturæ aduersatur, idēoque illā potius trāsmutat, caloremq; eius extinguit. Quomodo autē lactuca vtriusque rationem in homine habeat, iam sepe est dictû, vt non opus sit prolixiore eius rei cõmonstratione. Brachellius hîc iterû Galeno obgannit, & ad astrorû vim hæc omnia refert, ac miram quandâ problematum physicorum solutionē offert: à quibus quā longissimè fugiendum esse medico Galenus lib. 2. Simpl. ca. 6. hortatur. Quare quum illa quæ à Brachelio

Cuiuslibet corpori quidam temperamenti proprietas.

Brachellius perpetuò obgannit: Galeno.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

proferuntur, partim ridicula sint, partim à communi omnium tum veterum, tum recentiorum consensu abhorreant, nullâ planè meretur responsionem.

Cap. VI.

Ergo manifestum iam arbitror factum, quod iudicium eius quod respectu nostri calidum, frigidum, humidum, & siccum dicitur, non ex iis quæ extrinsecus sunt posita: sed ex iis quæ ipsi patimur, certum exactumque fieri possit: & quod id tanquam primum, ac maximè sit spectandum: deinde si res exigat, etiam quod ab externis petitur. Nam si evidens sit ad sentiendum & clara sit adhibiti medicamenti actio, huic, reliquis notis omnibus posthabitis, credendum. Sin confusa & obscura, aut etiam mixta, aut ullam omnino dubitationem sit exhibens, tum utique ad externa omnia conferentes, de eo iudicandum: ac neque horum quidem ad ea quæ longius absunt, sed quæ ab ipsa quæsitæ rei substantia sunt desumpta. Verbi gratia, si oleum calidum est, non id inde spectabitur, quod glutinosum, aut pallidum, aut leue, sed quod facillè inflammatur. Id nanque erat illi calidum potestate esse, quod celeriter in actu calidum mutatur. Ad eundem modum & in corporibus nostris, non utique id expendendum, an crassarum partium, aut tenuium, aut liquidum, aut leue, aut glutinosum, aut pallidum: sed an calefaciat admotum. AEquè verò nec an dulce sit, an aluum deiciat, an sanguinem si instilletur, faciat in missione fluxilem: quippe hæc quoque superuacua sunt, quum æstimare liceat an calefaciat, quum admouetur. Ergo si notabiliter id valenterque faceret, quemadmodum piper, utique clarum id proculdubio esset. Nunc quum minimè valenter id præstet, meritò in quæstionem venit. Multo verò magis de rosaceo, & aceto dubitatur à medicis atque ambigitur, calidane hæc, an frigida potestate sint. Agendum igitur id est, ut in omnibus quæ potestate calida, frigida, humida, siccave dicuntur, exactas aliquas, clarasque discretionones inueniamus: sicut antè de actu sic dictis fecimus.

COMMENTARIUS.

Primum & maximum, quod in nobis efficit medicamentum, spectandum. Externa.

Quod iudicium eius quod respectu nostri calidum, frigidum, humidum, & siccum dicitur, non ex iis quæ externa sunt, sed ex iis potius quæ ipsi patimur, certum exactumque fieri possit, ostendit. Nam primum & maximè quid in nobis efficiat, spectare oportet. Externa verò vocat omnia, quæ extra corpus nostrum posita sunt, ut est ignis commercium, tenuitas, aut crassities partium, & alia quæ hoc loco,

loco, & libro primo Simplic. capite nono & decimo à Galeno cōmemorantur. Quodd si igitur explorandum erit, vtrū aliquid nostri respectu sit calidum, frigidum, humidum, aut siccum, non vtrū crassarum sit partium, aut tenuium, aut leue, aut glutinosum, aut pallidū, aut dulce, aut aluum deiciat, aut sanguinem faciat fluxilem, expendendum venit: hæc enim omnia externa sunt, & superuacua, sed num admotum nobis, calefaciat, an refrigeret. Nam vt vnus saltem mentionē faciamus, ex eo quod oleum instillatum, fluxilē red dat sanguinem, medici veteres contraria adstruxerunt, vt lib. 2. Simpli. ca. 15. Galenus luculenter ostendit. Si itaque euidens, & clara fuerit admoti medicamēti actio, quemadmodum est piperis, nasturtij, & id genus aliorum, nihil dubitationis is explorandi modus habebit. Sin obscura, & minimē clara fuerit, vt est olei, meritō dubitationem aliquam exhibet. Atque hinc est quod de olei temperamēto tam variē veterum, tum philosophorum, tum medicorum fuerint opiniones, quas ferē omnes recenset Galenus lib. 2. Simpli. capite quinto & sequentibus aliquot. Magis verō de aceti temperamento dubitant, & ambigunt medici, quod copiose admodum libro primo Simplic. capi. decimo octauo & sequentibus monstrauit Galenus. Nec minus de rosaceo calidum ne, ac frigidum potestate sit, iidem dubitarunt, vt libro secundo Simp. etiam Galenus ostendit. Quum itaque omnium medicamentorum actio nō æquē clara & perspicua sit, oportet exactas aliquas, easque claras distinctiones inuenire, quales etiam in iis quæ actu calida sunt, demonstrauimus. Quæ autem quales sint, iam Galenus docere pergit.

Varie veterum philosophorum, tum medicorum, de oleo, acetoq; opiniones.

Porro incipiendum arbitror ab iis quæ euidētissima sunt, quando in iis exercitatus, facile consequetur ea quæ minus sunt euidētia. Ergo statim vt corpori hoc, vel illud medicamentum, cibū sive admouetur, expers esto omnis acquisitiij caloris, & frigoris. Quam enim in superioribus distinctionem fecimus, quum sicca & humida corpora dignoscenda proposuimus, eadem nobis nunc quoque in iis quæ potestate calida frigidæque sunt, non minus erit utilis. Nam siue potestate frigidum, quum id applicas, manifestē calefacias: siue calidum refrigeres, corpus primo occurſu qualitatis, acquisitæ, non eius quæ propria est rei admotæ sensu afficietur. Vt ergo admotæ rei vera, sinceræque natura exploretur, tepidum quoad fieri maximē potest, esto, nec vllam extrinsecus notabilem alterationem valentis caloris, frigoris sive ceperit. Ac prima quidem admoti medicamenti præparatio talis esto.

Medicamentū expers sit omnis acquisitiij caloris & frigoris.
† Anquetan.

COMMENTARIVS.

Quum paulo antè dixisset in iis quæ potestate calida, frigida, humida, & sicca sunt, opus esse aliquibus exactis distinctionibus: nunc exorditur, ab ea quæ omnium euidētissima est, quod scilicet in ea exercitatus, facile ea quæ minus euidētia sunt, consequatur. Prima igitur hæc est, Id de cuius calore, aut frigore iudicamus, omnis acquisitiij caloris & frigoris expers esto, vt su-

Prima distinctio.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

præ quoque, nempe libr. 1. capite 9. libr. 2. capite 4. libr. 3. capi. 4. copiosius est dictum. Pluribus etiam libro primo Simplicium capite tertio ea de re agit Galenus, ut fusiore enarratione non sit opus.

Simplicissimo affectui medicamentum adhibendum.

Applicatur autem, quum eius vim exploras, non cui libet corporis affectui, sed simplicissimo, & quoad fieri maximè potest summo. At si summi quidem caloris affectioni admotum, frigoris sensum excitet, erit profectò sic frigidum. Pari modo si frigido affectui applicatum, calidum statim appareat, id quoque erit calidum. sin vel calido affectui calidum, vel frigida frigidum sentiatur, non est quod hoc calidum, illud frigidum omnino pronuncies. Est enim aliquando summi caloris affectus, quem mediocriter frigidum medicamen adeò non alterat, ut refrigerando, densandòque † vniuersam externam superficiem, calorem intrò concludat, ac diffilari vetet: indèque affectum magis accendat. † Ita verò si quod frigido affectui admouetur, nullum afferat calorem: videndum est num id† quod mediocriter calidum est, nihil egit in affectum qui summi indiguit caloris.

† ἀποκρύνει
ἐντὸς τοῦ σώματος
τοῦ σώματος.

† θερμὸν δὲ αἶμα
διττῶν καὶ
† μετακινῶν
τὰς καὶ τὰς ἀντιθέσεις.

COMMENTARIUS.

Medicamentum, cuius vis exploratur, simplicissimo affectui applicandum.

Altera distinctio est eiusmodi. Id cuius vis exploratur, non cui libet corporis affectui, sed simplicissimo, & quoad fieri maximè potest, summo, applicandum erit. Simplicissimo quidem, quia frequenter vbi compositus fuerit affectus, ut est phlegmone, aliud primariò medicamentum efficit, aliud ex accidente euenit, què admodum fusius libro primo Simplicium capite quarto Galenus ostendit: summo autem, quòd is certissimum nobis indicium facultatis eius quod admouetur, præbeat. Quicquid enim summi caloris affectui admotum, frigoris sensum excitat, profectò frigidum erit. Pari modo, quicquid summo frigido affectui applicatum, calidum statim apparet, id quoque calidum erit. Si itaque quod exploratur medicamentum, summo affectui applicandum erit, ut idem quoque summè calidum aut frigidum sit, oportet. Summè autem calidum vel frigidum nunc vocamus, quod tot caloris aut frigoris gradus obtinet, ut summus illos affectus vel calefacere, vel refrigerare possit. Quòd si igitur summi caloris affectui, medicamentum mediocriter frigidum admoueris, adeò illum non alterabit, ut refrigerando, densandòque summam corporis superficiem vniuersam, calorem intrò concludat, ac diffilari vetet, indèque affectum magis accendat. Sic quoque fit ut interdum calidum medicamentum summi frigoris affectui admotum, nihil agat. Quippe mediocriter calidum est quod applicatur, affectus verò summè frigidus non tale, sed quod summum calorem obtinet medicamentum requirit. Ut hinc omnibus perspicuum fiat, necessarium esse, ut medicamentum affectui certa quadam proportionè respondeat, ne scilicet summè frigidò affectui, mediocriter calidum: aut summè calido, mediocriter frigidum, sed potius quod quarto ordine calefaciat aut refrigerat medicamentum applicemus.

Summè calidum vel frigidum.

Medicamentum affectui certa quadam proportionè respondens.

Ergo nec sic ad moti medicaminis exploranda vis est, nec si ex accidente aliquid efficiat, non per se. Iudicabis autē quod ex acci-
denti aliquid facit, tum ex affectu ipso, tum tempore. Ex affectu, si
is simplex est, & vnus. At à tempore determinabitur iudicium ad
hunc modum, Quod protinus vt admotum est calfacere, vel re-
frigerare manifestē cernitur, id vtique & ex se, & per se tale fue-
rit. Quod tēpore id facit, fortasse ex aliquo accidenti huc est actū.
Veluti in distēctione, æstate media, iuuenē[†] mediocri corporis ha-
bitu prædito, frigide aque copiosæ affusio, caloris[†] retrocessionem
facit. Cæterum quod aqua frigida per se non calfaciat, ex pri-
mo eius occurſu patet, sensum nanque inuehit frigoris. Præterea
cutum quoad ei affunditur, frige facit, tum calorem neque[†] in om-
nibus corporibus, nec dum affunditur, inuehit, imò in iuuenē tā-
tum quadrati corporis, & æstate media, & postquam à perfun-
dendo est cessatum. Sicut igitur frigida quibus incidit, hæc illico
perfrigerat, siue animata corpora sunt, siue non animata, siue ca-
lida, siue frigida: ita si quod esset tempus, vel corporis natura,
vel affectus vllus, in quo frigida primo statim occurſu caloris
sensum inueheret, iure quæri posset, calfacere ne, an frige face-
re per se nata esset. Nunc quum omnia tum animata, tum ina-
nimata protinus, & perpetuò frige fieri ab ea cernamus: quibus
autem insitus calor, veluti fons quidam ignis in visceribus est, iis
occurrentes repercussum aliquando caloris facit, consentaneum ar-
bitror hanc ex accidenti, non per se talia calfacere.

† Iuē in mēse.
† Iuē in ætate.
† Iuē in mēse.
Aqua frigida
per se refrige-
rat.
† Iuē in mēse
et ætate.

Aqua frigida
ex accidenti
calfacit.

COMMENTARIVS.

Tertia distinctio est, vt id quod per se calfacit, refrigeratve, ab eo quod
ex accidenti idem efficit, accuratē discernatur. Id quod bisariam fieri potest.
Primò ex affectu, vbi scilicet is simplex, & vnus fuerit. Si enim medicamen-
tum simplicem affectum calidum sanauit, haud dubiè frigidum per se erit,
& ediuerso, calidum per se erit, quod frigidum simplicem affectum percura-
re poterit. Si autem affectus non fuerit simplex, sed compositus, id quod per
se sit, ab eo quod ex accidenti efficitur, discerni faciliè haud potest, quemad-
modum paulo post exemplo phlegmones, & aque calide monstrabitur.
Secundò ex tempore: quod enim protinus vt admotum est, & primo sta-
tim occurſu calfacit, vel refrigerat, id vtique & ex se, & per se tale fuerit:
quod non protinus, sed multo intercedente tempore id efficit, ex accidente
tale fuerit. Sic exemplo Hippocratis comprobatur, in distēctione aquam fri-
gidam, adiectis certis distinctionibus, nempe æstate media, & in iuuenē qua-
drato, *ἐν ἀγνῷ* Græci nominant, ex accidenti interdum calfacere, quemad-
modum libro primo Simplic. capite 2.3. & 4. Galenus: & nos in nostris su-

Id quod per se
calfacit refri-
geratque, di-
scernendum ab
eo quod ex ac-
cidenti efficit.

scilicet Aph. 2.2.

GAL. DE TEMPERAMENTIS

per hanc sententiam commentariis fufius ostēdimus, vt non sit opus hīerem illam accuratius tractare. A qua igitur frigida, per se non calefacit: sed ex accidenti, quōd scilicet ἐκ ἀνάγκης, id est, repercussum, retrocessum, reuocationem ve caloris faciat, hoc est, retrō commearē efficiat calorem. Quā verō ratione id ipsum accidat, iam clarissimē ostendit Galenus, iniquens,

Sed nec latet qua ratione illud accidat. Siquidē stipata, clausaque corporis summa facie, repercussus, refractusque fit calor eius, qui à profundo † emergit, quisque simul propter diffusus inopiam est acervatus: simul verō propter frigidi circūstantis violentiam in altum recedit: simul ex succis isthic habitis nutritur. Quippe vbi collectus, nutritusque calor ad summa corporis violentius ruit, fit quidem caloris repercussus: † indicium verō & documentum eius, quōd frigida nequaquam per se calorem auxit. nam per se quidem cutem perfrigeravit: frigus verō eius, densitas, & reditus caloris ad profundum sunt secuti. Rursus horum densitatem quidem, diffusus prohibitio: reditum verō ad interiora, concoctio, consummatioque, qui isthic sunt succorum, est secuta. † Quorum quidem diffusus prohibitio, caloris colligendi, succorum concoctio, eiusdem generandi fuit occasio. Porro horum verumque natiui caloris sequitur auctio. Ergo intercedentibus & mediis verisque, frigida in animalis corpore caloris aliquando excitat incrementum: per se nunquam.

COMMENTARIUS.

Aqua frigida
quomodo ex
accidenti cal-
faciat.

Qua ratione aqua frigida ex accidenti calefaciat perspicuē docet. Nam principio quidem cutem refrigerat, adeoque summā corporis faciem stipat clauditque: quo nomine fit, vt calor qui à profundo emergit, quisque propter diffusus prohibitionem coacervatus est, retrō commearē, & in altum recedere cogatur. Ibidem igitur collectus, & à succis qui isthic sunt, nutritus, necessariō augetur: auctus iam interna magis calefacit. Caloris itaque incrementum excitat aqua frigida, atqui non per se, & primo statim occurfus: sed ex accidenti, hoc est, intercedentibus, & mediis omnibus illis, quæ iam dicta sunt. Sed hic prodit Brachelius, ac Galeni dictionem tanquā spinosam notat, quā tamen omnibus constet hanc esse manifestissimam, nec quicquam habere obscuritatis, imō id planē, quod Brachelius ex iis colligit, innuere. Nempe equam frigidam primū cutem refrigerare, dein densare, simul autem & calorem ad interiora propulsare, atque hīc aliquo tempore moraturum, iterum propter abundantiam reuerti. Id quod ē verbis Galeni, omnibus perspicuū fiet, quæ sic se habent, πυνδασι γὰρ τῆς ἐκ τῆς ἐπιφανείας, καὶ κατανάλειται πρὶς τὸ εὐχρῆς, καὶ ἐκ τῆς ἐπιφανείας πρὶς τὸν ἐν τῇ βάθει τοῦ σώματος, &c. constipando nanque summam corporis faciem, & concludendo calorem, reditum caliditatis ē profundo efficit. Quid multa? calor propter frigidam, quæ cōstipata cute illum intus conclusit, eiusque diffusum prohibuit, collectus, & à proximis succis auctus

Brachelii fal-
so Galeni di-
ctionem tan-
quam spino-
sam accusat.

auctus est, hincque factus ut vberior à profundo redierit. Quæ quum omnia diserte Galenus prædictis verbis significarit, non sine summa iniuria illa spinosa Brachelius appellauit. Præterea falso Linacrum accusat malæ con-
 uersionis, ut qui pro κατωτέρω τῆς ἐπὶ τοῦ σώματος, hoc vnum posuerit, clausa summa
 corporis facie. Sanè qui vel à limine rudimenta Græca didicerit, faciliè intel-
 liget quâto hæc interpretatio à Galeno discesserit. Atqui nemo est qui vel
 hinc non clarissimè deprehendat Brachelium ne à limine quidem salutasse
 Græcas literas. Nam si in iis leuem aliquem profectum fecisset, faciliè intelli-
 gere potuisset hæc interpretis verba, Clausa summa corporis facie, non ad
 κατωτέρω τῆς ἐπὶ τοῦ σώματος, sed ad totam orationem πυνόουσι ὅτι τὸ ἐν τῷ ἐν τῷ σώματι
 ἢ κατωτέρω τῆς ἐπὶ τοῦ σώματος, referenda esse. Quare quum hic & alibi græcitatem suâ
 ambitiosius ostentare conatur Brachelius, suam potius in Græcis literis infeci-
 tiam prodit. Præstaret igitur ab illis deinceps manum cohiberet, ne à pueris
 etiam tanquam parum Græcè doctus, subinde rideretur. Postremo loco iterû
 Galenum arrodit Brachelius, non in omnibus repercussum calorem cū vor-
 sura redire inquis. sed iis tantû quibus in ipsis visceribus fons est vberior.
 in aliis enim partes externæ refrigerantur, subinde emoriuntur. Quasi verò
 non idem etiam Galenus significâtibus verbis paulo antè indicauerit, vbi ait,
 Frigida calorem, nec in omnibus corporibus, imò in iuuenetantû quadrati
 corporis, & ætate media, inuehit. Ut nemo non videat Thessalum illum
 inuidiæ stimulis excæcatum, ignorare planè quid agat, aut dicat. Quare hoc
 nomine omnium odio dignus est, ut qui studio apertam veritatem impugna-
 re, & imperinis fucum facere conatur.

Linace* à Bracheli calidus affectus.

Brachelius ne à limine quidd Græcas sub-
 taut literas.

Sed non minus calidum est quando ex accidenti perfrigerat, utique intercedente vacatione, sicut perfusio phlegmoné. Quû enim ex calida fluxione phlegmone consistat, propria quidè eius curatio, vacuatio superuacui est. Vacationi autè particulæ, quæ per phlegmonem ex calfacta est, omnino succedit réfrigeratio. Ergo quum duplex in iis quæ phlegmone laborant particulis affectus sit, vnus quidem in quantitate, ex superuacui naturæ mo-
 dum exeuntis abundantia: alter in qualitate, qui ex caloris spe-
 ctatur ratione,† prioris affectus curationem, etiam posterioris cu-
 ratio sequitur, fiuntque ex accidenti † quæ vacuant calentem ma-
 teriam remedia, etiam inflammationis particulatum refrigerato-
 ria. Ergo tum hæc discernere oportet, tum id agere, ut pro modo
 simplicis affectus, etiam virium medicamenti inueniatur modus:
 verbi gratia, si calidus in summo sit affectus, frigidum quoque
 in summo medicamentum paretur: sin affectus à summo paulû
 recedat, medicamentum quoque à summo paulum declinet. Si
 plus à summo calore absit affectus, ad portionem absit à summo
 frigore medicamen. Quippe si auspicatus à tali coniectura exa-
 men eorum sis, facilius propriâ cuiusque inuenias vim. Ad sum-

Phlegmone
 genitus affe-
 ctus.

† vñ τὸ ἐν τῷ
 σώματι διακρί-
 νεται.
 τὸ δὲ κατὰ τὴν
 φύσιν ἔσται.

† τάλος.

mam enim in omni simplici[†] malo calido, quodcunque adhibi-
tum medicamen primo statim occurſu frigoris ſenſum intulit,
id frigidum poteſtate eſt. Ac mulro proſectò magis, ſi poſt primã
exhibitionẽ rale perpetuò manet. Quòd ſi calidum affectũ pror-
ſus ſanet, frigidum id ex neceſſitate fuerit. Adhibendum verò eſt
quum exploratur omnino tepidum, vt prius teſtati ſumus. Vbi
iam cognitum eſt tale eſſe,[†] deinde ſi curationis cauſa petitur, re-
ctius frigidum ſumitur, niſi medicamen ſummi ſit frigoris, mot-
bus in ſummo caloris non ſit. Atque hæc quidem diſſuſius, tum
in opete de Medicamentis, tum Curandi methodo tradẽtur. Ad
præſens illud ſaltem nouiſſe oportet. Si quod calido & ſimplici
affectui adhibutum medicamentum, tum protinus, tũ toto deinceps
tem pote frigoris ſenſum, ac faciliotis tolerantia, iuuamentũ-
que laborãti affert, id frigidum neceſſariò eſt: tamenſi in aliis nõ
nunquam videatur calidum. Deprehendetur enim in illis, ſi dili-
gentet exploretur, non vtique per ſe, ſed ex accidenti excaleſce-
re. Quum per ſe dicimus, vel primum, vel nullo intercedente me-
dio, omnibus eiufmodi verbis, idem poteſtate ſignificamus. In
quibus omnibus lectorẽ in opete de Medicamentis propriis ex-
plis exercitabimus.

Perſe,

COMMENTARIUS.

Haſtenus qua ratione aqua frigida interdum ex accidenti caleſciat, oſtẽ-
dit. Nunc quo pacto calidum nonnunquam ex accidenti refrigeret, moſtra-
re pergit. Nam quum phlegmone, quæ ex calida fluxione conſiſtit, aqua ca-
lida perfunditur, tum calidi humores vacuantur, atque diſcutiuntur. Quibus
vacuatis, particula quæ per phlegmonem caleſcãta eſt, refrigeratur. Refrige-
rat igitur aqua calida: atqui non per ſe, vel primò, ſed intercedente calidorũ
humorum vacuatione. Proinde quum duplex in iis quæ phlegmone labo-
rant particulis affectus ſit, vnus in quantitate, ex redundantia ſuperuacui na-
tus, & alter in qualitate, ex immodico calore conſtans, prioris quidẽ affectus,
id eſt redundantia, ſuperuacui ſanguinis, curationem: poſterioris, hoc eſt, ca-
loris quoque curatio ſequitur, ſiũtque ex accidenti, quia ſcilicet calente ma-
teriam vacuant, remedia, etiam inflammationis, & immodici caloris particu-
larum refrigeratoria. Diligenter itaque ea quæ ex accidenti ſiunt, ab iis quæ
per ſe ſiunt, diſcernenda ſunt. Præterea id quoque agendum erit, vt pro quã-
titate ſimplicis affectus, etiam virium medicamenti quantitas inueniatur, vt
ſcilicet æqua ſit medicamenti ad affectum proportio, quemadmodum exem-
plis Galenus in contextu declarat. Repetit deinceps ea quæ paulo antè de di-
ſcernendis quæ per ſe ſiunt, ab iis quæ ex accidente eueniunt, dixit. quæ quũ
in libro Simpli. primo, quem mox, Deo permittente, præſenti ſubiiciemus, a-
bundẽ ſint expoſita, & per ſe pateant, nulla egent enarratione. Vnum tamẽ
explicandum nobis eſſe arbitror, hoc nimirum, quòd curationis calidi affe-
ctus

etus causa, ubi iam nobis cognitum est medicamentum esse potestate frigidū, melius esse ut medicamentum adhibendum, actu frigidum admoueat, ut scilicet hac ratione validius calidum affectum oppugnet, & nequaquam tepidum. Nisi medicamentum sit summi frigoris, morbus verò non sit in summo caloris. Tum enim medicamentum potestate frigidum, quum validius sit affectu calido, etiam si actu frigidū nō adhibetur, quod cupimus obtinebit.

Nunc recensitis iis quæ autē iam dixi, proposito libro cōmodum imponere finem tentabo. Quum nanque calidum corpus multifariam dicatur (nam & quod summam eiusmodi habet in se qualitatem, ipsum scilicet elementū: & quod propter eiusmodi qualitatem pollentem, nomen est sortitum: adhuc quod collatum ad aliud dicitur, vel ad id quod mediocre eiusdem sit generis, vel quicquid fors tulerit) sic & quod potestate calidū est, actu verò nondū dici potest, intelligi probarique multis modis oportet. Quo utique minus rectē si quid non statim inflammatur, id aliqui ne ut ad nos quidem esse calidum potestate putant. Nam siue faciliē concoquitur, & citò nutrit, erit ut ad nos calidum: siue admotum veluti medicamentum calefacit, erit id quoque, ut ad hominē potestate calidum. Sic nimirum & per singulas animalis species ipsum potestate calidum, siue est ut medicamentum, siue ut nutrimentum, ad illud tantum animal collatum dicitur. Est enim ex iis quæ ad aliquid referuntur, quicquid potestate aliquid dicitur. Quare & probatio quæ propria est, melior utique est, quàm quæ ab externo patitur. Propria verò est una in singulis, utique si celeriter tale fieri appareat, quale id esse potestate diximus. Est enim potestate ignis, quicquid celeriter in ignē vertitur. Potestate verò calidum, ut ad hominem (qui erat una species eorū, quæ ex eo quod in ipsis præpollent, dicuntur) quicquid homini applicatum, naturalis eius caloris vel qualitatem auget, vel substantiam. Eadem mihi & de aliis censei dicta velim, quæcūque scilicet potestate frigida, vel sicca, vel humida dicuntur: quum hæc quoque partim veluti ad ipsa elementa, partim veluti ad ea quæ ex præpollente sunt nominata, tum intelligi, tum explorari, tum doceri conveniat. Patet verò eum quoque qui iudicat tactū, omnis acquisitij caloris & frigoris expertem esse debere, sicuti de medicamentis ipsis prius est dictum.

Epilogus.

Calidum multifariam dicitur.

Propria probatio.

Vnus ex duobus fuerit generis.

COMMENTARIVS.

Epilogum subiungit eorum quæ in præcedentibus libris dicta sunt: ostenditque quod quemadmodum ea quæ actu calida, frigida, humida, & sicca di-

GAL. DE TEMPERAMENTIS

Quid medico
potestate ca-
lidum statu-
dum,

cuntur, multifariam talia esse dicuntur, ut lib. I. ca. 5. monstratum est: ita quæ potestate talia sunt, multis modis intelligi & probari posse (nempe veluti ad elemēta ipsa, vel ad ea quæ per excessum sunt nominata, vel collata ad aliud) veluti initio huius libri copiose est dictum. Omisissis autem reliquis modis, in qui collatione ad hominem fit, à medico maximè observetur, ac illud potestate calidum esse statuatur, quod in homine facilè concoquitur, illudque citò nutrit, atque admotum calefacit. Proinde hinc satis constat quicquid potestate aliquid dicitur, ex eorum esse numero, quæ ad aliquid referuntur. Præterea liquet etiam quòd probatio propria, quæ nimirum in homine fit, melior sit quàm quæ ab externo petitur. Quæ quò omnia ex iis quæ antea dicta sunt, pateant, & de iis omnibus copiose in libris de Simplicium medica. faculta. tractabitur, non est cur de illis hoc in loco fufius agamus. Quòd eius tactum qui iudicat, omnis acquisitij caloris & frigoris expertem esse oporteat, Galenus diffuse lib. 3. Simplicium cap. 5. monstrat. Quare quum hæc omnia latius & clarius in libris iam citatis doceatur, hîc finem cōmentandi faciemus.

FINIS.